INMORMÎNTAREA

LA

ROMÂNI

STUDIŬ ETNOGRAFICŬ

DE

S. FL. MARIANŬ
MEMBRU ALŬ ACADEMIEI ROMÂNE.

EDIȚIUNEA ACADEMIEĬ ROMÂNE.

BUCURESCI
LITO TIPOGRAFIA CAROL GÖBL
16, STRADA DÓMNEĬ, 16
1892.

PRECUVÎNTARE.

La compunerea opuluĭ de faţă am avutŭ în vedere numaĭ datinele şi credinţele Românilorŭ din tóte provinciile, în carĭ locuescŭ aceştĭa.

Totuşĭ, dândŭ în decursulŭ cercetărilorŭ mele peste unele datine şi credinţe parte romane, parte de altă origine, dar carĭ sémĕnă cu ale Românilorŭ, nu m'am pututŭ oprì de a nu le reproduce şi pre acelea.

Astŭ-felŭ presintezŭ on. publicŭ cetitorŭ şi pre acestŭ opŭ alŭ meŭ, mulţămindŭ în acelaşĭ timpŭ tuturorŭ P. T. domnĭ, carĭ aŭ avutŭ deosebita bunăvoinţă de a contribuì la completarea luĭ.

Sucéva în 1 13 Octombre, 1892.

AUTORULŬ.

I

SEMNE DE MÓRTE.

Mórtea rarŭ când se arată ómenilorŭ pe neaşteptate şi pe nesciute ca să le curme firulŭ vieţiĭ, ci ea, după credinţa şi spusa Românilorŭ, tot-deauna dă de scire maĭ de nainte prin diferite semne atâtŭ nèmurilorŭ celorŭ maĭ de aprópe câtŭ şi celuĭ ce are să móră, că în scurtŭ timpŭ va venì la dînsulŭ ca să-ĭ iea sufletulŭ, şi abia după aceea se arată şi ea singură.

Semnele cele maĭ remarcabile şi tot-odată şi cele maĭ respândite, de pe carĭ poporulŭ românŭ pretinde a cunósce, că numaĭ decât trebue să móră cine-va din acea casă, la care saŭ împrejurulŭ căreia se întêmplă, sunt următórele:

Pocnirea neaşteptată a unorŭ obiecte din casă, precum: a meselorŭ, a scaunelorŭ, a lăĭţilorŭ, a paturilorŭ, a lădilorŭ, a stâlpilorŭ de la hornŭ, a uşelorŭ, a păreţilorŭ, a icónelorŭ, a oglindilorŭ şi a grindilorŭ (1);

(1) Credinţă fórte respândită atâtŭ în Bucovina câtŭ şi 'n cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ, după cum mi-aŭ împărtăşitŭ d-niĭ Romulŭ Simŭ, învĕţătorŭ în Orlatŭ şi Teodorŭ Simonŭ, stud. la gimn. din Năsĕudŭ, în Transilvania; Mărĭuca Nistorŭ, româncă din comuna Mălinĭ în Moldova. — Vedĭ şi El. Sevastosŭ, Călĕtoriĭ prin Ţéra-românéscă, Iaşĭ, 1888, p. 65: «Când pocnescŭ grindile móre cine-va». «*Şedĕtórea*», revistă pentru literatură şi tradiţiunĭ populare, directorŭ Arturŭ Goroveĭ, an. I. Fălticenĭ, 1892, p. 17: «Când pocnesce în casă nu-ĭ a bine.»

Stricarea de sine și momentană a sticlelorŭ, a blidelorŭ, a ólelorŭ, a tingirilorŭ, precum și a altorŭ obiecte din casă (1);

Căderea neașteptată a uneĭ icóne saŭ oglindí de pe cuiŭ și sfărmarea eĭ (2);

Deschiderea de sine a ușilorŭ (3);

Deslipirea și căderea tencueleĭ de pe păreţĭ (4);

Mieunarea necontenită și spurcarea mâţelorŭ în casă, unde se aflä unŭ bolnavŭ, saŭ momentana lorŭ perire (5);

Cântarea cocoșéscă a găinelorŭ (6);

Ragerea în modŭ neîndătinatŭ a vitelorŭ, și maĭ alesŭ într'unŭ timpŭ nepotrivitŭ, spre esemplu când ĭaŭ pe mirésă dela părinţiĭ sĕĭ și-o ducŭ într'unŭ carŭ cu boĭ la bărbatulŭ sĕŭ (7);

---

(1) Credinţa Românilorŭ din Bucovina și Transilvania, com. de d-lŭ Vasile Turturénu, preotŭ în Vicovulŭ-de-sus, districtulŭ Rădăuţĭ și T. Simonŭ: «Semnŭ de mórte e și fenomenulŭ miraculosŭ de a se strica ceva, fără de a contribuì cine-va la aceea. Așa d. e. de cum-va vre-unŭ vasŭ saŭ vre-unŭ ochiŭ de feréstră se strică ele de sine.» — Vedĭ și Wilh. Schmidt, Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens. Hermannstadt, 1866 p. 39.

(2) In Bucovina și Transilvania, vedĭ și Wilh. Schmidt, op. cit. p. 39.

(3) Cred. Rom. din Bucovina. — In unele părţĭ din Moldova, «când ușa se deschide singură, însemnéză că are să-ţĭ vină cine-va.» Vedĭ «Ședĕtórea» an. I; Fălticenĭ, 1892, p. 18.

(4) W. Schmidt, op. cit., p. 39.

(5) Cred. Rom. din Bucovina, Moldova și Transilvania, com. de d-lŭ T. Simonŭ; — «Ședĕtórea», Fălticenĭ an. I., p. 19: «Când la casa gospodaruluĭ morŭ mâţele orĭ fugŭ, e semnŭ rĕŭ.»

(6) S. Fl. Marianŭ, Ornitologia pop. rom. t. II. Cernăuţĭ, 1883 p. 250. — El. Sevastosŭ, Călĕtoriĭ, p. 67: «Când cântă găina ca cocoșulŭ nu-ĭ a bine; s'o mĕsurĭ din fundulŭ caseĭ până la pragŭ, iar de vine capulŭ, iĭ taĭ capulŭ.»—Ionŭ Créngă, Scrierĭ, t. I. Iașĭ, 1890, p. 294: «iar găinele nu maĭ cântaŭ cocoșesce la casa moșnéguluĭ, să maĭ facă a rĕŭ; c'apoĭ atuncĭ nicĭ ḑile multe nu maĭ aveaŭ.»—«Ședĕtórea», Fălticenĭ, an. I., p. 17. «Când găina cântă cucoșesce, nu-ĭ a bine.». — Com. d-lŭ Rom. Simŭ: «Cântarea cocoșéscă a găineĭ încă prevestesce marĭ nenorocirĭ, póte chiar și mórte.»

(7) Cred. Rom. din Bucovina, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ, și a celorŭ din Moldova, dict. de Mărĭuca Nistorŭ din comuna Mălinĭ: «Mi-aducŭ aminte că o-dată, când aŭ scosŭ pe o mirésă dela părinţĭ și-aŭ pornit'o spre noua eĭ casă, a *răgitŭ* unŭ boŭ și nu multŭ după aceea ĭ-a muritŭ bărbatulŭ.»

Urlarea saŭ hăulirea cânilorŭ. Dacă într'o casă se află unŭ bolnavŭ, care trebue să móră, atuncĭ cânele se apropie de casa, unde e bolnavulŭ şi urlândŭ sapă saŭ celŭ puţinŭ sgârie pămîntulŭ de lângă acea casă;

De cum-va familia bolnavuluĭ nu are nicĭ unŭ câne, atuncĭ totŭ aceste semne se facŭ de către alţĭ cânĭ străinĭ, carĭ vinŭ în ograda celuĭ bolnavŭ dela vecinĭ saŭ chiar şi din locurĭ maĭ depărtate. Insă cânele, care urlă, numaĭ atuncĭ prevestesce mórte, când îşĭ plécă capulŭ spre pămîntŭ, iar de cum-va urlândŭ îşĭ ridică capulŭ în sus, atuncĭ prevestesce focŭ (1);

Facerea de pete negre pe mânĭ, carĭ sunt ca nisce bureţĭ, şi carĭ în ţinutulŭ Năsĕuduluĭ din Transilvania se numescŭ „*strelicĭ*" (2);

Baterea ochĭuluĭ de maĭ multe orĭ şi în maĭ multe restimpurĭ (3);

Visarea de arăturĭ, gropĭ şi morminte próspete, apoĭ apă tulbure, lumînărĭ stinse, vite tăiate, saŭ când în visŭ îlŭ vedĭ pe unulŭ îmbrăcatŭ în vestminte negre (4);

Căderea dinţilorŭ în visŭ, cu câtŭ simţescĭ că te dóre maĭ tare dintele, ce-lŭ visezĭ că-ţĭ cade, şi cu câtŭ ţi se pare că-ţĭ curge maĭ multŭ sânge, cu atâta maĭ de aprópe îţĭ va fi celŭ ce are să móră (5);

---

(1) Cred. Rom. din Bucovina, Transilvania şi Moldova, com. de d-lŭ Rom. Simŭ; T. Simonŭ; dict. de M. Nistorŭ; — Vedĭ şi W. Schmidt, op. cit. p. 38; El. Sevastosŭ, Călĕtoriĭ, p. 65 «Când urlă cânele iar e semnŭ de mórte.»

(2) Cred. Rom. din Bucovina, Transilvania şi Moldova, com. de d-lŭ T. Simonŭ; vedĭ şi El. Sevastosŭ, Călĕtoriĭ p. 66: «Când se facŭ pete negre pe mână, móre cine-va din némurĭ.»

(3) Cred. Rom. din Bucovina.

(4) Pretutindene în Bucovina şi Transilvania, com. de d-lŭ T. Simonŭ; vedĭ şi W. Schmidt, op. cit. p. 38.

(5) Cred. Rom. din Bucovina şi Transilvania, com. de d-lŭ T. Simonŭ; vedĭ şi W. Schmidt, op. cit. p. 39.

Curgerea sângeluĭ din nasŭ (1);

Durerea inimeĭ fără să sciĭ de ce, precum și când te bate fórte tare somnulŭ prin maĭ multe ḑile și nopțĭ de-a rêndulŭ (2);

Cântarea cucuveiceĭ saŭ bufnițeĭ maĭ alesŭ ḑiua pe casă saŭ în nemijlocita apropiere a acesteĭa, precum: pe pórtă, pe cumpĕna fôntâneĭ, pe șură saŭ grajdiŭ saŭ pe unŭ pomŭ din grădină (3).

Dintre tóte semnele, câte s'aŭ înșiratŭ până aicea, carĭ prevestescŭ că va murĭ cine-va din familie saŭ dintre némurile cele maĭ de-aprópe nicĭ unulŭ nu e așa de temutŭ ca cântarea cucoveiceĭ, numită altmintrelea în unele părțĭ, precum bună-óră în ținutulŭ Năsĕuduluĭ din Transilvania, și *pasĕrea morțilorŭ* (4), de óre-ce la casa, unde cântă acésta, trebue, după credința Românilorŭ, numaĭ decât să móră cine-va.

Dovadă despre acéstă credință fórte rĕspândită în tóte țĕrile locuite de Românĭ, avemŭ, între altele, și următórele versurĭ scóse dintr'unŭ bocetŭ din comuna Crasna, districtulŭ Storojinețuluĭ, în Bucovina:

Trage, trage clopoțelŭ,
Că-țĭ maĭ vine-unŭ suflețelŭ;
Trage trage totŭ cu jale,
Să s'audă până'n vale;
Căcĭ așa s'a întêmplatŭ
După cum a fostŭ cântatŭ,
Cucoveica cobitóre
Și de rĕŭ prevestitóre. (5)

---

(1) «Șeḑĕtórea» Fălticenĭ, 1892, p. 19: «Când îțĭ curge sânge din nasŭ, îțĭ va murĭ o rudă.»

(2) Cred. Rom. din Bucovina.

(3) S. Fl. Marianŭ, Ornitologia, t. I., p. 197; W. Schmidt, op. cit. p. 38. Com. de d-lŭ T. Simonŭ și dict. de M. Nistorŭ; — «Șeḑĕtórea,» Fălticenĭ an. I., p. 18: «Când pe o casă va cânta cucuvéua, trebue să móră din acea casă cine-va.»

(4) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

(5) T. T. Burada, Datinele poporuluĭ românŭ la înmormîntărĭ. Iașĭ 1882. p. 141.

Apoĭ şi unŭ cântecŭ *macedo-românĭu* din Cruşova, caro sună precum urméză:

Cucuvéuă 'nbufinată
S'nu t'aflaĭ d'iu t'aĭ aflată !

Çi eştĭ ahât blăstimată
Ş'ahât multŭ 'nfărmĕcată?..
Pi care casă aĭ stată
Ş'pi caĭ ugĭac aĭ cântată,
Dit thimellĭu s'aŭ răvăită
Ş'ómiñĭ-lli toţĭ aŭ murită!
Cas'acea çi te alinaşĭ
După çinărĭ di cântaşĭ,
Era unuĭ celnicŭ mare,
Çi oĭ-le 'llĭ n'avea misurare,
Ş'irghileĭe cu dioţĭ,
Ci-şĭ păscea pi tu livădĭ;
Callĭ cu ĭépe misticate
Şi mule multu muşate
Avea hillĭ, avea nurŏrĭ;
Toţĭ cu fete ş'cu fecĭorĭ.
Pi casă, de anda 'llĭ cântaşĭ,
Par'că strof-lu îllĭ băgaşĭ,
Oĭ-le îllĭ se'ngălbeziră
Ş' pân' de una îllĭ supsiră
Mule ş'callĭ tu'nă mucéră
Păscêndu se'nfărmăcară
Iepile se'nsărcinară
Ş' tu fitalliu tóte creparā,
Tihtusiră hillĭ, nurŏrĭ,
Cu féte, cu toţĭ fecĭorĭ,
Gĭucară până putură
Ş' toţĭ sum loc ascumţĭ fură!

Cucuvaĭe înbuínată,
Să nu te fi aflatŭ de unde te-aĭ aflatŭ! (1)
De ce eştĭ atâtŭ de blăstĕmată
Şi atâtŭ de multŭ întristătóre?...
Casa pe care aĭ statŭ
Şi coşulŭ pe care aĭ cântatŭ,
Până 'n temelie s'aŭ dărămatŭ,
Şi ómeniĭ toţĭ aŭ muritŭ!
Casa aceea pe care te suişĭ
De cântaşĭ după cină
Era a unuĭ mare proprietarŭ de oĭ,
Ale căruĭ oĭ eraŭ nenumĕrate;
(Avea) şi ergheliĭ cu *gardianĭ* (2),
Carĭ păsceaŭ prin livedĭ;
Caĭ şi ĭepe la unŭ locŭ (amestecaţĭ),
Şi catârĭ fórte frumoşĭ.
Avea fiĭ, avea nurorĭ,
Toţĭ cu fete şi cu fecĭorĭ.
Pe casă de când iĭ cântaşĭ,
Par'că i-aĭ adusŭ nefericirea,
Oile i se 'ngălbejiră
Şi pân' la una-ĭ muriră.
Catâriĭ şi caiĭ într'o mlaştină
Păscêndŭ se otrăviră.
Iepele rĕmase însărcinate
Şi la fĕtare tóte crăpară.
Ofticară fiiĭ, nurorĭ,
Cu fete, cu toţĭ feciorĭĭ
Zăcură până putură,
Şi toţĭ sub pămîntŭ fură ascunşĭ!

(1) Adică: n'aĭ maĭ fi fostŭ pe lumea asta.
(2) Caĭ, carĭ păzescŭ turma de caĭ.

Cas'armase pundicsită	Casa rĕmase deşartă
Şi di ómeñĭ ni-mutrită;	Şi de ómenĭ neprivită;
Pân'cădù şi s'fece pade	Pănă cădù şi se făcù câmpŭ
Şi criscù ĭérbă şi livade!...	Şi crescù érbă şi livede! (1)

Acéstă credinţă însă nu e proprie numaĭ Românilorŭ, ci ea se află şi la alte popóre atâtŭ din vechime câtŭ şi din timpulŭ presentŭ.

Romanii, bună óră, considerau cântecululŭ acesteĭ paserĭ nocturne de cea maĭ înfiorătóre prevestire. Ėtă ce ne spune naturalistulŭ Pliniŭ în privinţa acésta:

«Funebra şi maĭ cu sémă la auspiciile publice urgisita cucuveĭcă se ţine la locurĭ deşerte, nu numaĭ desolate, ci şi înfiorătóre şi nestrăbătute. Unŭ monstru nocturnŭ, care nu se aude cântândŭ, ci numaĭ gemêndŭ. De aceea, când se arată ea în oraşe, şi maĭ alesŭ ḑiua, acéstă împrejurare se consideră ca cea maĭ înfiorătóre prevestire (2).»

Iar poetulŭ Ovidiŭ ḑice:

«Se preface într'o pasere urâtă, prevestitóre a uneĭ scârbe marĭ, cucoveĭca (buha) leneşă, care este o prevestire îngrozitóre pentru muritorĭ!» (3)

Dintre popórele de origină străină, carĭ aŭ aceeaşĭ credinţă despre cântatulŭ cucoveĭceĭ, ca şi Românii, amintescŭ aicĭ numaĭ pe *Rutenii din Bucovina* (4).

Afară de semnele înşirate până aicĭ maĭ sunt încă şi multe altele, dintre carĭ unele se arată nu numaĭ némurilorŭ ci chiar şi celuĭ ce are să móră.

(1) Dr. M. G. Obedenarŭ, Texte macedo-române, basme şi poesiĭ poporale de la Cruşova. Publicate după manuscriptele originale, de prof. I. Bianŭ Bucurescĭ, 1891, p. 196.

(2) Hist. nat. lib. X. c. XVI.

(3) Met. V. 550:
Foedaque fit volucris, venturi nuntia luctus,
Ignavus bubo dirum mortalibus omen.

(4) R. H. Kaindl und Al. Manastyrski, Die Rutenen in der Bucovina, II Theil. Czernowitz, 1890, p. 40.

La aceste din urmă se numĕră maĭ cu sémă cântarea cuculuĭ și visurile.

Cuculŭ, după credința Românilorŭ, e o pasere misteriósă, ce are taĭnice legăturĭ cu sórtea omuluĭ. Glasulŭ sĕŭ, când îlŭ audĭ ântâia óră primăvara cântândŭ, menesce tot-deauna a bine, când resună de a drépta auduluĭ saŭ în față, și din potrivă menesce tot-deauna a rĕŭ saŭ chiar a mórte, când resună în stânga saŭ în spate.

Și cum că întru adevĕrŭ glasulŭ cuculuĭ auditŭ în spate menesce nu numaĭ a rĕŭ, și chiar și a mórte, ne dovedesce următorulŭ pasagiŭ, pre care îlŭ scótemŭ dintr'unŭ bocetŭ din Bucovina :

Mĕĭ femee, draga mea,
Draga mea, ĭubita mea,
Cucu 'n spate mĭ-a cântatŭ
Și mórtea m'a săgetatŭ (1).

Ba cuculŭ, atâtŭ după credința Românilorŭ din *Bucovina*, câtŭ și a celorŭ din *Moldova* și *Téra-Românéscă*, menesce a rĕŭ încă și atuncĭ, când cântă pe vîrvulŭ caseĭ, înaintea saŭ în nemijlocita apropiere a acesteia, precum pe fôntână, pe unŭ clăoiŭ de fênŭ saŭ otavă, apoĭ pe tóca din clopotnița bisericeĭ și pe crucile din ținterimŭ (2).

Unŭ cântecŭ din *Téra-Românéscă* ne spune cu privire la acéstă împrejurare următórele :

Cântă cuculŭ sus pe móră
Marinŭ trage ca să móră,
Cântă cuculŭ sus pe cruce
Pe Marinŭ la grópă-lŭ duce.
Rĕmâĭ maĭcă sănĕtósă,
Eŭ mĕ ducŭ ca să-mĭ facŭ casă.

(1) S. Fl. Marianŭ, Ornitologia t. I, p. 20 și 21.

(2) Com. de maĭ mulțĭ Românĭ din Bucovina, apoĭ dict. de M. Nistorŭ, Româncă din Mălinĭ, și Anița Pletosŭ, Româncă din Rădășenĭ, amêndouĕ comunele acestea în Moldova, județulŭ Sucéva, plaiulŭ Muntele.

Ad'o sapă și-o lopată
Să-mĭ facŭ casă 'ntunecată;
Ad'o teslă și-o mistrie.
Să-mĭ facŭ casă de vecie!.... (1)

Iar o baladă din *Bucovina* ne spune, între altele, și acestea:

Cântă cuculŭ sus pe casă,
Vălenașŭ stă mortŭ pe masă,
Cântă cuculŭ pe fântână,
La Vălénŭ la capŭ lumină;
Cântă cuculŭ sus pe fênŭ,
Din Vălénŭ curge veninŭ,
Cântă cuculŭ pe otavă,
Din Vălénŭ curge otravă;
Cântă cuculŭ sus pe cruce,
Vălénŭ de la noĭ se duce;
Cântă cuculŭ sus pe prunŭ,
Unde ducŭ omulŭ celŭ bunŭ?
Cântă cuculŭ jos în érbă,
Unde ducŭ omulŭ de trébă?
Cântă cuculŭ sus pe nucŭ,
Pe Vălénŭ la grópă-lŭ ducŭ;
Cântă cuculŭ sus pe tócă,
Pe Vălénŭ la grópă-lŭ plécă..... (2)

Dacă cine-va visézā că a vorbitŭ cu vre unŭ mortŭ și că mortulŭ respectivŭ l'a îndemnatŭ și chiematŭ să mérgă acolo, unde se află elŭ, atuncĭ crede poporulŭ că celŭ ce a visatŭ așa ceva trebue în scurtŭ timpŭ să móră (3).

Dela acéstă credință se vede că vine apoĭ și datina Românilorŭ din unele părțĭ ale *Moldoveĭ* și *Țĕriĭ-Româneștĭ* când

(1) D. Stănescu, Obiceiurĭ religióse, publ. în «Biserica ortodoxă română,» an IX, Bucurescĭ, 1885, p. 330.

(2) S. Fl. Marianŭ: «*Valénul*» baladă pop. publ. în «Aurora română» an. I., Cernăuțĭ, 1881, p. 44.

(3) Vedĭ și «Ședĕtórea», Fălticenĭ, an. I., p. 18: «Când ți se pare că te strigă cine-va, nu-ĭ a bine.»

viséză pe unŭ mortŭ în maĭ multe nopțĭ de-a rêndulŭ, care-ĭ supĕră, de a da a doua ḑi diminéță o cépă de pomană ḑicêndŭ: «*ține de sufletulŭ cutăruia*», saŭ de a se pune în treĭ diminețĭ după olaltă cu spatele la feréstră și asvârlindŭ pe acésta cu mâna dréptă o cépă de-a ḑice: «*cine mĕ bântue pre mine nóptea, să n'aibă trébă cu mine, çi cu cépa.*» Ḑicêndŭ aceste cuvinte credŭ că nu vorŭ visa maĭ multŭ. Din contră dacă nu svêrlŭ nimicŭ, se crede că din astŭ-felŭ de visurĭ lesne potŭ să capete bóla numită «*lipitură*» (1).

Maĭ departe haiduciĭ, voiniciĭ codrilorŭ, precum și toțĭ bărbațiĭ ceĭ vitejĭ, carĭ în viéța lorŭ s'aŭ ocupatŭ maĭ multŭ cu armele, decât cu alte lucrurĭ, când viséză că li s'a sfărmatŭ buzduganulŭ, le-a ruginitŭ pușca, li s'a ruptŭ sabia în douĕ saŭ aŭ pierdutŭ oțelele dela pistóle, e unŭ semnŭ că în scurtŭ timpŭ după acésta aŭ să cadă jertfă prigonitorilorŭ lorŭ.

Ca dovadă despre acéstă credință fórte lățită la poporulŭ românŭ ne póte servì în prima linie *visulŭ luĭ Tudorŭ Vladimirescu*», din care reproducemŭ următórele versurĭ:

Aleĭ, maică, aleĭ dragă!
Curêndŭ visulŭ mi-lŭ deslégă,
Că sciĭ, maică, am visatŭ
Busduganu-mĭ fărâmatŭ!
Sabia cea bună, nouă,
Am visat'o ruptă în douĕ.
Pușca mea cea ghintuită
Am visat'o ruginită.
Maică! pistólele mele
Le-am visatŭ făr' de oțele.
Apoĭ înc'am maĭ vĕḑutŭ
Șérpe galbĕnŭ prefăcutŭ,
Ce purta córne de țapŭ,
Și créstă roșie în capŭ,

(1) El Sevastosŭ, Călĕtoriĭ, p. 47. — G. S. Ionénŭ, Mica colecțiune de superstițiele pôporuluĭ românŭ, Buzĕŭ, 1888. p. 44.

Elŭ avea ochiŭ vîndétorŭ,
Avea graiŭ linguşitorŭ,
Şi mĕ totŭ ruga mereŭ
Să mĕ ducŭ la cuibulŭ sĕŭ!...
Maică, măiculiţa mea!
Cum să scapŭ de cursa rea?
Căcĭ unŭ glasŭ prevestitorŭ
Imĭ totŭ spune c'am să morŭ.....

Visulŭ prevestitorŭ alŭ vitézuluĭ Tudorŭ s'a împlinitŭ, căcĭ trasŭ fiindŭ într'unŭ chipŭ mişelescŭ în lagărulŭ luĭ Ipsilanti, şefulŭ volintirilorŭ grecĭ, fu şi maĭ mişelesce ucisŭ de aceştia (1).

Acelaşĭ visŭ şi maĭ totŭ acelaşĭ sfêrşitŭ tragicŭ l'a avutŭ şi *Ionŭ Darie*, unulŭ dintre haiduciĭ bucovinenĭ de pe la începutulŭ seculuĭ presentŭ. Dovadă despre acésta avemŭ nu numaĭ tradiţiunea Românilorŭ din Bucovina, ci totŭ-odată şi cântecululŭ haiduculuĭ acestuia, din care reproducemŭ următórele pasage:

Frunḑă verde treĭ alunĭ,
Auḑit'aţĭ ómenĭ bunĭ?
Că de-asupra satuluĭ
Potera ţinutuluĭ,
De'mprejurŭ că s'a sculatŭ,
Câmpŭ şi codru-a 'ncunjuratŭ,
Mare numĕrŭ că s'a strînsŭ,
Pe Darie l'a cuprinsŭ.
Darie de veste prinde
Cum că potera-lŭ cuprinde,
Dă să scape, dar nu póte,
Căcĭ potera-ĭ désă fórte,
Şi se 'nfrică, se 'nspăimîntă,
Şi suspină, ş'apoĭ cântă:
«Frunḑă verde lemnŭ uscatŭ,
Astă nópte stamŭ culcatŭ
Sub tulpina unuĭ bradŭ
Susŭ de-alŭ Suceviţeĭ vadŭ;
Unŭ somnŭ greŭ m'a 'ntîmpinatŭ
Şĭ-unŭ visŭ grósnicŭ am visatŭ:
Vulturaşŭ cu şérpe 'n gură
De-asupra de curmătură,
În sborŭ par' că se rotia,
Şi din şérpe totŭ ciupia.
O! nu-ĭ semnŭ de bucurie,
Ci de greŭ şi de urgie!
Aripĭ negre reschirate,
Ah! sunt negrele-mĭ pĕcate;
Vulturulŭ cu cioculŭ sĕŭ
Este grósniculŭ călăŭ;
Éră şérpele din gură
Ştréngulŭ de spânzurătură,

(1) V. Alecsandri, Poesiĭ populare ale Românilorŭ, Bucurescĭ, 1866, p. 216—217.

Să-lŭ sugrume pe Darie,
Ce-a trăitŭ în haiducie
Şi-a trăitŭ cu harhalicŭ,
Ca să scape de beilicŭ.
Cincĭ pistóle d'ale mele
Le-am visatŭ făr' de oţele,
Semnŭ că voiŭ fi prinsŭ îndat'
Şi spre mórte judecatŭ!

Heĭ! şi puşca mea cea nouă
Am visat'o ruptă 'n două.
Astŭ-felŭ şi viaţa mea
Se va rupe, vaĭ de ea!
Ce să facŭ, ce să gândescŭ,
Să mĕ scapŭ, să mĕ 'ndosescŭ?
Căcĭ poteră multă vine
Să mĕ iea legatŭ pre mine!

Şi într'adevĕrŭ că nu multŭ după visarea acestuĭ visŭ îngrozitorŭ

Potiraşiĭ se slobodŭ
Şi mi-lŭ légă cotŭ la cotŭ
Şi-lŭ ducŭ la 'nchisóre 'ndată
Ca să-ĭ facă judecată.

Iar scurtŭ după acésta, scosŭ fiindŭ din închisóre,

Intre panţirĭ mi se duce,
Séra că să nu-lŭ apuce,
Sus la culmea déluluĭ,
Sus de-asupra satuluĭ
Şi-ĭ se face judecată
Şi-astŭ-felŭ viaţa i se gată,

spînduratŭ fiindŭ pe imaşulŭ satuluĭ sĕŭ natalŭ *Marginea* sub délulŭ *Iederiĭ* (1).

Tóte semnele acestea, câte s'aŭ înşiratŭ în capitolulŭ de faţă, facŭ pe ceĭ maĭ mulţĭ inşĭ a crede, că numaĭ decât trebue să se bolnăvéscă şi să móră cine-va din mijloculŭ lorŭ. Şi de cum-va unulŭ saŭ altulŭ dintre familianţĭ e acuma bolnavŭ, atuncĭ nimenĭ nu maĭ stă la îndoélă că respectivulŭ are să móră.

Dar tocmaĭ acéstă credinţă deşartă, a căreĭ obârşie originală se pierde în cea maĭ profundă întunecime a vechimiĭ, pe mulţĭ inşĭ dintre ceĭ slabĭ de ângerŭ, îĭ face să se bolnăvéscă, şi de cum-va sunt bolnavĭ, chiar să şi móră.

(1) S. Fl. Marianŭ, Poesiĭ poporale române, t. I. Balade. Cernăuţĭ, 1873. p. 6—15 şi 193.

II

PE PATULŬ MORȚII.

Bolnăvindu-se și cădêndŭ cine-va la patŭ, astŭ-felŭ că e temere să nu môră, nèmurile sale maĭ de aprôpe rarŭ când îșĭ iaŭ refugiulŭ la vre-unŭ medicŭ, ci ele de regulă caută singure să-lŭ vindece prin diferite mijlôce și lécurĭ de casă.

Dacă mijlôcele și lécurile întrebuințate de dînsele nu ajută nimicŭ, dacă vědŭ că celuĭ bolnavŭ i s'a apropiatŭ acum sfîrșitulŭ saŭ cum se maĭ spune, *i s'a curmatŭ firulŭ viețiĭ*, dacă zace troĭnicŭ, și din ce în ce prinde a-ĭ fi totŭ maĭ rěŭ, atuncĭ îșĭ iaŭ refugiulŭ la diferite descântece și *desfăcěturĭ* (1), cugetândŭ că pôte bolnavulŭ a călcatŭ în vre-o urmă rea, saŭ a fostŭ de cine-va pocitŭ, saŭ altŭ-ceva i s'a întêmplatŭ, și din causa aceea s'a bolnăvitŭ.

Celŭ maĭ usitatŭ descântecŭ la o astŭ-felŭ de întêmplare e celŭ de *pocitură*.

Dămŭ aicĭ unŭ esemplarŭ din acestŭ descântecŭ, dictatŭ de Maria Rabulașca, romancă și môșă din comuna Boĭanŭ, districtulŭ Cernăuțuluĭ, în Bucovina:

(1) Vedĭ despre acésta și Dr. Heinrich v. Wlislocki: «Aus dem Leben der Siebenbürger Rumänen.» Hamburg, 1889, p. 30.

O purcesŭ N.
Pe cale,
Pe cărare,
Grasă
Şi frumósă,
Rumĕnă şi sănĕtósă,
Dar când o fostŭ
La mijlocŭ de cale
Şi cărare
O 'ntâlnit'o
Pocitura
Cu pocituroiulŭ,
Rana
Cu rănoiulŭ,
Diochióia
Cu diochioiulŭ,
Şi cum o tâlnit'o
De pămîntŭ o trântit'o,
Faţa ĭ-o îngălbinitŭ
Ochiĭ ĭ-o păinginitŭ,
Trupulŭ ĭ-o dumnicatŭ,
Carnea ĭ-o mâncatŭ,
Sănĕtatea ĭ-o luatŭ,
Cĭasŭ de mórte ĭ-o datŭ;
Ósele ĭ-o sdrobitŭ,
Sângele ĭ-o bĕutŭ,
Bună de nemică o-a făcutŭ.
N. o prinsŭ a se mnişela
Şĭ-a se văera
Cu glasŭ mare până 'n ceriŭ,
Cu lacrimĭ până 'n pămîntŭ,
Nime n'o auḑit'o,
Nime n'o vĕḑut'o,
Numaĭ Maĭca Domnuluĭ
Din pórta ceriuluĭ;
Numaĭ ea o auḑit'o,
Numaĭ ea o vĕḑut'o.
Şi la N. s'o scoborîtŭ
Şi din gură ĭ-o vorbitŭ:
«N. ce te mnişelezĭ,
Ce te văerezĭ,
Cu glasŭ mare până 'n ceriŭ
Cu lacrimĭ până 'n pămîntŭ?
— «Da eŭ cum nu m'oĭŭ mnişela,
Şi cum nu m'oĭu văera,
C'am purcesŭ pe cale
Pe cărare,
Grasă
Şi frumósă,
Rumĕnă şi sănĕtósă.
Şi când am fostŭ
La mijlocŭ de cale,
De cărare,
M'o 'ntâlnitŭ
Pocitura
Cu pocituroiulŭ,
Rana
Cu rănoiulŭ,
Diochĭóĭa
Cu diochioiulŭ
Şi cum m'o tâlnitŭ
De pămîntŭ m'o trântitŭ,
Faţa mĭ-o îngălbenitŭ,
Ochiĭ mĭ-o păinginitŭ,
Trupulŭ mĭ-o dumnicatŭ,
Carnea mĭ-o mâncatŭ,
Sănĕtatea mĭ-o luatŭ,
Cĭasŭ de mórte că mĭ-o datŭ;
Ósele mĭ-o sdrobitŭ,
Sângele mĭ-o bĕutŭ,
Bună de nemică m'o făcutŭ.»
— «Tacĭ N. nu te mnişela,
Nu te văera
Cu glasŭ mare până 'n cerŭ,

Cu lacrimĭ până 'n pămîntŭ!
Că pocitura
Cu pociturioĭulŭ,
Rana
Cu rănoiulŭ,
Diochióia,
Cu diochioiulŭ
Aŭ să mérgă
In marea négră,
C'acolo-sŭ doĭ pescĭ
Cu solziĭ de aurŭ,
Pe-aceia că i-orŭ găsì,
De pămîntŭ că i-orŭ trântì,
Faţa li-orŭ îngălbenì,
Ochiĭ li-orŭ păinginì,
Trupulŭ li-orŭ dumnica,
Carnea li-orŭ mânca,
Sănĕtatea li-orŭ lua,
Cĭasŭ de mórtea că li-orŭ da,
Tu te-aĭ însănĕtoşa;
Ósele li-orŭ sdrobì,
Sângele li-orŭ sorbì,
Şi ţie nemică nu ţi-a fi!»

Rostindŭ descântătórea cuvintele acestea de treĭ orĭ după o-laltă unge trupulŭ celuĭ bolnavŭ cu usturoiŭ pisatŭ saŭ şi cu altă unsóre (1).

Dacă bolnavulŭ e unŭ feciorŭ holteiŭ saŭ o fată mare, orĭ unŭ bărbatŭ saŭ o nevastă tênĕră, şi se presupune că cine-va din duşmănie, ură, gelosie, saŭ din altă causă, óre-şĭ care i-ar fi făcutŭ pe ursită anume, ca să móră, atuncĭ le facŭ încă şi *pe întorsŭ*, adică le descântă în apă adunată din stropĭ dela móră, orĭ în vinŭ, orĭ pe unŭ vestmîntŭ.

Iar pentru ceĭ cuprinşĭ de nebunie se maĭ cere la facerea pe 'ntorsŭ încă şi o găină négră, ca să fie maĭ de folosŭ (2).

Étă unulŭ şi din mulţimea acelorŭ descântece de întórcerea *ureĭ* saŭ *ursiteĭ*, care se descântă maĭ cu sémă fetelorŭ celorŭ marĭ şi nevestelorŭ celorŭ tinere, despre carĭ se crede că li s'arŭ fi făcutŭ pe ursită şi din causa acésta s'aŭ bolnăvitŭ aşa de tare, că nu e nicĭ o nădejde de scăpare, dacă nu li se va desface:

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, învĕţătorŭ.

Duminică diminéță
M'am sculatŭ,
M'am sinicatŭ,
In zorĭ,
In cântătorĭ.
Inaintea tuturorŭ
Ómenilorŭ
M'am luatŭ
Şi-am plecatŭ
Pe drumulŭ luĭ Traianŭ
La fôntâna luĭ Iordanŭ,
Ca să mĕ spĕlŭ,
Să mĕ curățescŭ,
Să mĕ limpeḑescŭ
De tótă ura,
De tótă făcĕtura,
De tótă aruncătura;
De totŭ datulŭ,
De totŭ faptulŭ,
De totŭ aruncatulŭ;
De tótă darea,
De tótă făcarea,
De tótă aruncarea,
De tótă crîşcarea;
Ca să mĕ curățescŭ
Şi să mĕ limpeḑescŭ.
Iar când am fostŭ
Calea 'n jumĕtate
M'am trezitŭ
Şi m'am găsitŭ
De picióre 'mpedicată,
De mânurĭ legată,
De gură amuțită,
De ochĭ orbită,
De nasŭ cârnită,
De urechĭ asurḑită.
Nime nu m'o vĕḑutŭ,
Nime nu m'o auḑitŭ,
Numaĭ Maica Domnuluĭ
Sus din naltulŭ ceruluĭ,
Şi ea cum m'o auḑitŭ
Din gură că mi-o grăitŭ:
— «Ce te căinezĭ
Şi te văirezĭ?»
— «Cum nu m'oiŭ cântà,
Cum nu m'oiŭ căinà,
Cum nu m'oiŭ văirà?!
Că duminică deminéță
M'am sculatŭ,
M'am mânecatŭ
In zorĭ,
In cântătorĭ.
Inaintea tuturorŭ
Ómenilorŭ
M'am luatŭ
Şi am plecatŭ
Pe drumulŭ luĭ Traianŭ
La fôntâna luĭ Iordanŭ,
Ca să mĕ spĕlŭ,
Să mĕ curățescŭ,
Să mĕ limpeḑescŭ
De tótă ura,
De tótă făcĕtura,
De tótă aruncătura;
De totŭ datulŭ,
De totŭ faptulŭ,
De totŭ aruncatulŭ;
De tótă darea,
De tótă făcarea,
De tótă aruncarea,
De tótă crîşcarea;
Ca să mĕ curățescŭ
Şi să mĕ limpeḑescŭ.
Dar când am fostŭ
Calea 'n jumĕtate,
M'am trezitŭ

Și m'am găsitŭ
De picióre 'mpedicată,
De mânurĭ legată,
De gură amuțită,
De ochĭ orbită
De nasŭ cârnită,
De urechĭ asurḑită,
Bună de nemică făcută!»
— «N. nu te cântà,
Nu te căinà,
Nu te văirà!
Că eŭ de mâna dréptă te-oiŭ luà,
De picióre te-oiŭ despiedicà,
De mânurĭ te-oiŭ deslegà,
De gură te-oiŭ desmuți,
De ochĭ te-oiŭ desorbi,
De nasŭ te-oiŭ descârni,
De urechĭ te-oiŭ desurḑi.
Și nu te cântà,
Nu te căinà,
Nu te văirà,
Că eŭ de mâna dréptă te-oiŭ luà,
Cu cămașă de aurŭ te-oiŭ îmbrăcà
Și fórte mândru te-oiŭ spĕlà
Și te-oiŭ curăți
Și te-oiŭ limpeḑi
Și din patŭ mi te-oiŭ sculà
Și cu grebla oiŭ greblà
Tótă dragostea cât oiŭ aflà
Din cosițele fetelorŭ,
Din pălăriile flăcăilorŭ,
Din statulŭ preoteselorŭ,
Din statulŭ jupâneselorŭ,
Din coróna împĕrăteselorŭ;
Tóte mi le-oiŭ greblà
Și tóte aicĭ în apă le-oiŭ adunà,
Sănĕtate-ĭ căpĕtà.
Cine pe tine te-a vedé,
Să ĭ pară că sórele a răsăritŭ.
Sórele ți s'a scrie în frunte,
Doĭ lucéferĭ
In umerile obrazuluĭ,
Și luna în barbă.
Și tu-ĭ fi cea maĭ de trébă,
Maĭ frumósă,
Maĭ sănĕtósă și maĭ voiósă.»

Rostindŭ cuvintele acestea descântătórea spală pe fata saŭ nevasta bolnavă cu apă descântată pe față și crede că făcêndŭ acésta bolnava, dacă i s'a făcutŭ pe ursită, trebue numaĭ decât să se ridice și să se însănĕtoșeze (1).

Altŭ descântecŭ *de desfăcutŭ* saŭ *desfăcĕtură,* care se întrebuințéză nu numaĭ la fetele și nevestele cele tinere, ci și la feciorií și bărbațiĭ ceĭ tinerĭ, sună precum urméză:

Lunĭ diminéță m'am sculatŭ
Și pe cale, pe cărare m'am luatŭ,
Când am fostŭ la mieḑŭ de cale
De cale și de cărare,

(1) Descântecul acesta dict. de o Româncă, din satulŭ Stulpicanĭ, districtulŭ Homoruluĭ, mi l'a comunicatŭ d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

M'am tâlnitŭ cu *Baba-órba*.
Baba-órbă de mine s'a apropiatŭ,
De mâna dréptă m'a luatŭ,
In grópă cu spinĭ m'a aruncatŭ
Şi cĭasŭ de mórte că mĭ-a datŭ...
Haşĭ, cĭóră négră,
Négră, păntănógă !
Câţĭ mâţă,
Négră priscorniţă !
Iea-ţĭ urile,
Făcĕturile
Şi-aruncăturile :
Făcĕturile din lună nóuă,
Făcĕturile dela sfîrşitŭ,
Făcĕturile dela ivitŭ,
Făcĕturile mucede,
Făcĕturile putrede....
Ihi ! haĭtă négră,
Ponégră !
P'icĭ vinovata mea,
Cară-te de-acolea,
Şi durerile îţĭ iea !
Tóte durerile
Şi urile
Şi făcĕturile
Şi-aruncăturile
Din capŭ
De sub capŭ,
Din ochĭ
De sub ochĭ,
Din nasŭ
De sub nasŭ,
Din barbă
De sub barbă,
Din pieptŭ
De sub pieptŭ,
Din mânurĭ şi din picióre
Până 'n degetulŭ celŭ mare.
Tu, de nu mĕ-ĭ ascultà,
Durerile de nu-ĭ luà
Şi de aicĭ nu te-ĭ căra,
In pĭelea gólă te-oiŭ desbrăcà,
Cu lanţurĭ de fierŭ te-oĭŭ legà,
Pe uliţa satuluĭ te-oĭŭ purtà,
Pe uliţa satuluĭ
Pân' la casa vinovatuluĭ,
Zăvórele cele de fierŭ le-oĭŭ luà
Şi pre tóte le-oĭŭ sfărmà.
Uşele cele de aramă le-oĭŭ zdrobì,
In casa vinovatuluĭ m'oĭŭ vîrî,
Desbrăcându-mĕ
Şi scoţêndu-mĕ :
Din ură,
Din făcĕtură,
Din datŭ,
Din faptŭ,
Din lucru celŭ necuratŭ !
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ c'o mână
Eŭ îmĭ desfacŭ cu dóue,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu dóue
Eŭ îmĭ desfacŭ cu treĭ,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu treĭ
Eŭ îmĭ desfacŭ cu patru,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu patru
Eŭ îmĭ desfacŭ cu cincĭ,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu cincĭ
Eŭ îmĭ desfacŭ cu şése,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu şése
Eŭ îmĭ desfacŭ cu şépte,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu şépte
Eŭ îmĭ desfacŭ cu optŭ,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu optŭ
Eŭ îmĭ desfacŭ cu nóuĕ,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu nóuĕ

Eŭ îmĭ desfacŭ cu ḑece,
Celŭ ce mĭ-o făcutŭ cu ḑece
Mânele să i se lege
Şi limba'n gură să-ĭ scce! (1)

Româncele din *Transilvania*, pe lângă diferite descântece, maĭ întrebuinţéză, ca ultimulŭ mijlocŭ încă şi unŭ pravŭ pe care îlŭ daŭ celuĭ bolnavŭ de bĕutŭ şi pe care îlŭ prepară dintr'o rădĕcină săpată de pe mormîntulŭ unuĭ copilŭ în Vinerea-mare saŭ Vinerea-sécă (2).

Dacă nicĭ descântecele şi nicĭ mijloculŭ acesta nu i-aŭ ajutatŭ nemică, şi dacă celŭ bolnavŭ e unŭ bărbatŭ saŭ o muere înaintată în vîrstă şi vĕdŭ acuma că nu maĭ e nicĭ unŭ chipŭ de scăpare, însănĕtoşare şi rădicare, atuncĭ şi numaĭ atuncĭ chiamă pe preotulŭ localŭ ca să-lŭ mărturiséscă şi împărtăşéscă cu sfînta taină a euharistieĭ saŭ, cum se maĭ spune, *cu cele sfinte*, ca să nu mérgă în cea-laltă lume *negrijitŭ*, ci curatŭ şi împăcatŭ cu cugetulŭ că şĭ-a împlinitŭ până şi cea maĭ de pe urmă datorinţă de creştinŭ adevĕratŭ (3).

Mulţĭ inşĭ şi maĭ alesŭ dintre ceĭ maĭ avuţĭ, când se simţescŭ fórte bolnavĭ şi vĕdŭ că acuma-sŭ maĭ multŭ *c'unŭ piciorŭ în grópă şi cu unulŭ afară* saŭ, cum se maĭ ḑice, că aŭ ajunsŭ *pe pragulŭ morţiĭ*, îndătinéză de a-şĭ face şi *sfînta taină a masluluĭ* saŭ *ungerea din urmă*, despre care se crede că ajută omuluĭ bolnavŭ saŭ să móră maĭ de grabă saŭ să se scóle.

In *Bucovina* ungerea acésta, la care ieaŭ parte de regulă

(1) Acestŭ descântecŭ dict. de o Româncă din Stulpicanĭ, mi l'a com. d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

(2) Wlislocki, op. cit. p. 30.

(3) Pretutindenĭ. Veḑĭ şi D. Stănescu: «Obicieurĭ religióse» publicate in «*Biserica ortodoxă română*» an. IX, Bucurescĭ 1885, p. 322. «Omulŭ încă în timpulŭ bóleĭ se îngrijesce pentru o mórte bună să fie împăcatŭ cu toţĭ ómeniĭ, mărturisitŭ şi împărtăşitŭ cu sfintele taine. Elŭ se îngrijesce tot odată curatŭ. îmbrăcatŭ, încinsŭ şi încălţatŭ.» — Burada, Inmorm. p. 6.

celŭ puţinŭ treĭ preoţĭ, se face tot deauna pe cheltuéla celuĭ bolnavŭ saŭ a familieĭ acestuia.

In unele părţĭ din *Transilvania* însă este datină ca baniĭ pentru maslu să se adune, chiar şi pentru ómeniĭ ceĭ maĭ avuţĭ, în biserică orĭ umblândŭ din casă în casă, credêndu-se că'ntre ceĭ ce daŭ banĭ de milă pentru maslu mulţĭ se vorŭ fi aflândŭ bunĭ şi plăcuţĭ înaintea luĭ Dumnedeŭ, şi prin urmare darulŭ acestora va fi luatŭ în considerare (1).

Maĭ departe se crede atâtŭ în *Bucovina*, cât şi în *Moldova* şi *Transilvania*, că celŭ ce dórme în timpulŭ masluluĭ, precum şi aceluia căruia îndată după ungere îĭ va fi maĭ bine, va murì de grabă. Totŭ aşa va păţì şi acela, la care se va întêmpla ca începutulŭ evangelieĭ, ce i s'a cetitŭ la sfîrşitŭ, să fie tipăritŭ numaĭ cu litere negre. Din contră celŭ ce va fi trézŭ în totŭ decursulŭ masluluĭ, iară după sfîrşitulŭ acestuia nu i se va face de-o-dată bine ci pe 'ncetişorulŭ, precum şi acela la care începutulŭ evangelieĭ ce i s'a cetitŭ pe urmă, va fi tipăritŭ cu litere roşiĭ, se va însănĕtoşa şi scula cât maĭ de grabă de pe *patulŭ durerilorŭ* (2).

După ce s'a mărturisitŭ şi comunicatŭ cu sfintele taine respective, după ce i s'a făcutŭ maslu, chiamă celŭ bolnavŭ pe toţĭ căsaşiĭ şi veciniĭ, precum şi pe toţĭ aceia despre carĭ îşĭ aduce aminte că i-a nedreptăţitŭ saŭ i-a supĕratŭ cu ceva în viaţa sa şi dela fie-care îşĭ iea rĕmasŭ bunŭ, rugându-ĭ ca să-lŭ ierte. Ba adese-orĭ se iartă până şi cu de aceia, cu carĭ n'a avutŭ nemică în tótă viaţa sa.

Şi fie-care, vĕdêndu-lŭ că se află acuma *pe pragulŭ morţiĭ*

---

(1) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(2) Com. de maĭ mulţĭ Românĭ din Bucovina, apoĭ de d-lŭ Rom. Sim., din Transilvania şi M. Nistorŭ din Moldova.—Com. de d-lŭ Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ, agricultorŭ în Mahala, Bucovina. «Dacă unuĭ bolnavŭ de mórte i se cóse o cămaşă şi i se greşesce ceva la dînsa, acela asemenea nu va muri încă lungă vreme.»

și că nu maĭ e nicĭ o speranță de scăpare și însănĕtoșare se înduioșéză și cu lacrimĭ în ochĭ îlŭ iartă, rugându-lŭ în același timpŭ ca și elŭ să-ĭ ierte pre dînșiĭ.

Scena acésta, a iertăriĭ și împăcăriĭ e una dintre cele maĭ duióse și maĭ pĕtrundĕtóre, așa că până chiar și celŭ maĭ împietritŭ la inimă, dacă nu plânge, trebue celŭ puținŭ să lăcrămeze, și de i-ar fi făcutŭ orĭ și ce nedreptate și rĕŭ, trebue să-lŭ ierte.

Despre celŭ ce nu se iartă cu ceĭ ce le-a greșitŭ în viéța sa se dice că móre fórte cu anevoe. Pe când celŭ ce se iartă și împacă cu tótă lumea, nu se chinuesce de felŭ, ci numaĭ adórme.

Cea maĭ mare parte de Românĭ și cu deosebire *capiĭ familiilorŭ* atâtŭ ceĭ din vechime, câtŭ și ceĭ din timpulŭ de față aŭ îndătinatŭ și îndătinéză, de a-șĭ face și *diată* saŭ *testamentŭ*, dacă sciŭ cetì și scrie, adică dacă sunt măcar ciș-ceva învĕțațĭ, iară ceĭ neculțĭ, adică țĕraniĭ, lasă numaĭ *cu limbă de mórte* ce are să se întêmple cu averea lorŭ mișcătóre și nemișcătóre, dândŭ în aceloșŭ timpŭ câte-o povățuire verbală, de carĭ sunt dătorĭ urmașiĭ a se ține întocmaĭ.

Celŭ pusŭ pe cale de a-șĭ face *diată*, fie în scrisŭ saŭ verbalŭ, se îngrijesce maĭ întâĭ, de sufletulŭ sĕŭ, de *comândŭ* saŭ *comândare*, adică de tóte cheltuelele trebuinciόse atâtŭ la înmormîntare câtŭ și maĭ pe urmă spre mântuirea sufletuluĭ sĕŭ, îndatorîndŭ pe moștenitorĭ, de a-lŭ cănta cu cele religióse, pentru carĭ se și reservă prin acea diată o parte din avere, din care nu se póte *acolosì* moștenitoruluĭ, decât numaĭ când îșĭ îndeplinesce dătoriile séle (1).

Punctele principale spre scopulŭ acesta ni le înfățișéză

(1) Vedĭ despre acéstă și B. P. Hasdeŭ, Columna luĭ Traianŭ. an IX. Noua serie, t. III. Bucurescĭ, 1882, p. 575.

următórea poesie poporană din *Transilvania* întitulată *testamentulŭ soldatuluĭ*:

Dac'aşĭ prinde a muri
Saŭ aceĭ turcĭ m'arŭ robi,
Te rogŭ, soţie iubită,
Fă o rugă umilită
Pentru sufleţelulŭ meŭ,
Ca să-lŭ ierte Dumneḑeŭ;
Să daĭ popiĭ sărindare
Şi pâne la celŭ ce n'are 1.

Celŭ ce nu se intereséză de sufletulŭ sĕŭ şi nu dispune nimicŭ în privinţa acésta, până ce e încă în viéţă, nu numaĭ că e ţinutŭ de unŭ omŭ cărpănosŭ şi hârsitŭ, ci tot-d'odată vorbitŭ maĭ pe urmă de rĕŭ.

După ce s'a îngrijitŭ de sufletulŭ sĕŭ precum şi de tóte cheltuelele, ce maĭ trebuescŭ pe urmă, restulŭ, ce rĕmâne, îlŭ lasă urmaşilorŭ celorŭ maĭ de aprópe, şi carĭ sunt în stare de a administra acelŭ avutŭ.

Diata în scrisŭ se face şi se subsemnéză de regulă de către celŭ ce o dă, maĭ rare-orĭ de către unŭ străinŭ. In casulŭ din urmă, când se compune de către unŭ străinŭ, se cere ca numaĭ decât să fie subsemnată atâtŭ de celŭ ce o dă, câtŭ şi de către doĭ saŭ patru marturĭ, carĭ nu sunt rude cu moştenitorulŭ.

Celŭ ce nu scie scrie chiamă maĭ ântâĭ pe unulŭ saŭ pe doĭ ómenĭ, carĭ crede elŭ că sunt maĭ cu priinţă şi apoĭ în presenţa acelora spune elŭ soţieĭ saŭ copiilorŭ sĕĭ ce are de spusŭ, lăsându-le *cu limbă de mórte* ceea ce are de lăsatŭ.

In casulŭ din urmă se cere ca moştenitorulŭ saŭ moştenitoriĭ, dacă sunt maĭ mulţĭ, să fie de faţă la facerea saŭ spunerea diateĭ. Iar dacă adevĕratulŭ moştenitorŭ e din în-

(1) I. Popŭ Reteganulŭ, Trandafirĭ şi viorele, poesiĭ populare. Gherla, 1884, p. 102.

têmplare dusŭ în călĕtorie saŭ în altŭ locŭ unde-va şi nu póte fi de faţă, atuncĭ celŭ ce face diata nu iea în considerare absenţa luĭ , ci elŭ spune şi în casulŭ acesta totŭ ce are de spusŭ.

Diata verbală a unuĭ omŭ dată pe patulŭ morţiĭ sale se îndeplinesce întocmaĭ maĭ în generalŭ.

Fórte rarŭ se ivescŭ certe maĭ pe urmă, din a cărorŭ cause s'ar puté nimicì diata, nefiindŭ scrisă şi acésta se întêmplă dóră numaĭ atuncĭ când mortulŭ, la facerea diateĭ a nesocotitŭ pe unulŭ dintre membriĭ familieĭ prin acea diată, saŭ când moştenitorulŭ nu şĭ-ar îndeplinì cu sfinţenie dătoria sa, adică când ar nesocotì într'o privinţă saŭ într'alta cele ce le-a lăsatŭ cu limbă de mórte celŭ repăusatŭ.

Aşa, bună óră, când se întêmplă că părinţiĭ lasă unuia dintre fiĭ maĭ multă avere decât la alţiĭ, celŭ cu maĭ multŭ trebue să facă tóte dătoriile religióse mortuluĭ, căcĭ ceĭ-lalţĭ fraţĭ sunt tot-deauna cu gura pe dînsulŭ, şi nicĭ că voescŭ să-şĭ aducă aminte de bunulŭ lorŭ, măcarŭ că le-a lăsatŭ şi lorŭ avere, sub cuvîntŭ că n'a fostŭ dreptŭ la împărţélă.

In casŭ când adevĕraţiĭ moştenitorĭ sunt încă nevîrstnicĭ, atuncĭ atâtŭ eĭ câtŭ şi averea lorŭ se lasă a fi îngrijiţĭ de către una din rudeniile maĭ de aprópe, fără ca acésta să fie de către cine-va privighiată saŭ să aĭbă a da socotélă cuĭ-va despre cele ce le face, dar tot-odată şi fără óre-şĭ care rĕsplată, ci numaĭ atâta că se bucură de acea avere până ce crescŭ copiiĭ marĭ şi se căsătorescŭ.

Ruda respectivă însă, adică *epitropulŭ*, este îndătorită moralminte de a se îngrijì de copiiĭ orfanĭ şi de averea acestora ca şi de copiiĭ şi averea sa proprie, şi a purta în acelaşĭ timpŭ grijă şi de sufletulŭ părinţilorŭ, carĭ l'aŭ lăsatŭ cu limbă de mórte ca să fie epitropŭ asupra copiilorŭ sĕĭ şi asupra averiĭ acestora.

Dacă celŭ ce se află pe patulŭ morții nu are copiĭ, atuncĭ lasă averea sa saŭ bisericeĭ saŭ uneĭ rude saŭ și altuĭ omŭ străinŭ, însă maĭ tot-d'a-una cu acea adăogire ca să caute din când în când de sufletulŭ sĕŭ și de a nu înstrăina averea, ce ĭ-a lăsat'o, ci de a o da la timpulŭ sĕŭ și acela la unŭ altulŭ pre care ĭ-a spusŭ (1).

(1) Vedĭ despre acésta și «Columna luĭ Traĭanŭ», an. IX, S. III, p. 374—577.

III

REPAUSAREA.

Când omulŭ bolnavŭ arată celorŭ de față ființe, pre carĭ aceștia nu le vĕdŭ, ci numaĭ elŭ singurŭ, așa spre esemplu, când spune că vede diferite figurĭ de ómenĭ, de animale și de pasĕrĭ cu deosebire însă porumbĭ ; când se ciupesce neîncetatŭ la nasŭ și-șĭ scobesce într'unŭ modŭ iritatŭ dințiĭ; când se 'ntórce necontenitŭ cu fața spre părete și caută cu ochiĭ peste capŭ; saŭ când își îndréptă privirea spre anumite obiecte și multŭ timpŭ șĭ-o ține ațintită spre acelea; când i se strică căutătura, i se turbură și păinginescŭ ochiĭ fugindu-ĭ în fundulŭ capuluĭ; când prinde a i se ascuți nasulŭ, a i se negri închieturile la degete și a i se învineți unghiile; când începe a aiura și a ḑice: «dați-mĭ straele să mĕ îmbracŭ și ciobótele saŭ opincile să mĕ încalțŭ că vreŭ să mĕ ducŭ;» în fine când i se face boțŭ la inimă saŭ i se rupe de la inimă și prinde a sufla greŭ, atuncĭ e unŭ semnŭ sigurŭ că n'are s'o maĭ ducă multŭ, ci că în scurtŭ timpŭ are să móră (1).

(1) Dict. de Maria Ursaca din Vatra-Dorneĭ precum și de alțĭ înșĭ din Bucovina; com. de d-lŭ T. Simonŭ din Transilvania și M. Nistorŭ din Mălinĭ în Moldova.

Decĭ ceĭ de casă, cum vĕdŭ că nu maĭ e nicĭ unŭ chipŭ de scăpare, de-arŭ fi orĭ şi câtŭ de sĕracĭ şi nevoiaşĭ, se îngrijescŭ maĭ nainte de tóte de-o lumină de céră galbĕnă, ca să aibă ce pune în mâna celuĭ ce trage de mórte saŭ a i-o ţinė la capŭ pe când îşĭ va da sufletulŭ (1).

Şi dacă, din întêmplare, nu se află nicĭ unŭ străinŭ în casă, alérgă unulŭ de grabă în vecinĭ şi dându-le de scire că N. trage de mórte îĭ rógă să vie care-va ca să-ĭ ţie lumina până ce-şĭ va da sufletulŭ. Şi acésta din causă că, după credinţa poporuluĭ, când trage cine-va de mórte, nu e bine să-ĭ ţie lumina unulŭ dintre némurile cele maĭ de aprópe, pentru-că aceluia îĭ e maĭ jale şi atuncĭ bolnavulŭ se chinuesce maĭ multŭ până ce móre (2), saŭ şi din aceea că mulţĭ inşĭ nu potŭ murì până ce nu-şĭ maĭ vĕdŭ o-dată pe unele rudeniĭ saŭ pe uniĭ amicĭ intimĭ. In casulŭ din urmă se aducŭ numaĭ decât ceĭ ce bolnavulŭ îĭ iubesce maĭ multŭ şi-ĭ doresce maĭ tare, credêndu-se că la prima lorŭ vedere îndată repăuséză (3).

Asemenea nu póte de grabă murì, ci se muncesce şi chinuesce fórte multŭ şi atuncĭ, când îĭ ţine lumina unulŭ pre care l'a iubitŭ fórte multŭ în viéţa sa, saŭ unulŭ pre care nu-lŭ póte de felŭ suferì. De aceea, dacă-ĭ ţine lumina şi unŭ străinŭ şi şi atuncĭ móre cu greŭ, vine altulŭ de i-o ţine.

Acéstă credinţă fórte rĕspândită la poporulŭ românŭ se vede că a datŭ nascere următóreĭ doine, care asemenea o întâlnimŭ maĭ în tóte ţĕrile locuite de Românĭ:

Frunḑuliţă de lămâe,
Ce-am iubitŭ nu-mĭ maĭ trebue,

---

(1) Com. de d-lŭ G. Tomoiagă, cantorŭ bis. în Sucéva.

(2) Com. de d-lŭ Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ, agricultorŭ din Mahala, satŭ în districtulŭ Cernăuţuluĭ.

(3) Com. de d-lŭ T Simonŭ.

Nicĭ la mórtea mea să vie
Nicĭ lumina să mi-o ţie! (1)

După ce s'aŭ adunatŭ acum tóte némurile cele maĭ de aprópe ca să asiste la eşirea sufletuluĭ celuĭ ce trage de mórte, precum şi acela, care e menitŭ să-ĭ ţie lumina, se aprinde degrabă lumina de maĭ nainte preparată spre acestŭ scopŭ, i se pune în mână saŭ i se ţine la capŭ, după împrejurărĭ, iară pre ceĭ maĭ de aprópe aĭ murinduluĭ precum şi pre acela, din a căruĭ causă nu póte să móră, fiindŭ-că îlŭ iubesce fórte multŭ, îlŭ scóte pe unŭ momentŭ, până ce îşĭ va da sufletulŭ, afară (2).

In unele părţĭ ale *Bucovineĭ, Moldoveĭ* şi *Transilvanieĭ* i se dă murinduluĭ saŭ i se ţine la capŭ numaĭ o singură lumină de céră aprinsă (3).

In alte părţĭ din *Bucovina* se obicĭnuesce a se pune în mâna dréptă celuĭ ce trage de mórte două luminĭ, anume ca pre una dintre acestea să o ducă în cea lume altuĭa din némulŭ sĕŭ saŭ şi unuĭ străinŭ, care a muritŭ fără de lumină, făcêndŭ prin acésta o faptă bună şi creştinéscă (4).

In ţinutulŭ Năsĕuduluĭ din *Transilvania,* când cine-va e aprópe să móră, îngrijitoriĭ sĕĭ aprindŭ o luminiţă de céră, ĭ-o punŭ în mâna dréptă, şi apoĭ ĭ-o apropie cu mână cu totŭ de gură; de câte orĭ morbosulŭ respiră, de atâtea orĭ flacăra lumineĭ se abate de la posiţia sa, adică deviéză, iar când flacăra a încetatŭ de a maĭ devia, atuncĭ e semnŭ învederatŭ că respectivulŭ a muritŭ (5).

In alte părţĭ din *Transilvania,* cum începe bolnavulŭ a se

(1) Anastasia Leonescu, Doine pop. din prejurulŭ Săliştiĭ lângă Sibiiŭ, publ. în «*Familia*» an. VI. Pesta, 1870, p. 222. — Comp. şi poesia pop. din «*Tomulŭ liricŭ*» saŭ Noua bibliotecă română. Cursulŭ 1882—83. Braşovŭ, 1882, p. 30.
(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, I. Georgescu şi T. Simonŭ
(3) Burada, Inmorm. p. 7 şi com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(4) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.
(5) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

lupta cu mórtea, i se acopere fața cu unŭ tulpanŭ negru, ca să nu-șĭ pótă vedė pĕcatele. După aceea i se dă o lumină aprinsă în mână ca *«simbolŭ alŭ esistențeĭ trupescĭ»*, căcĭ nimicŭ nu e maĭ înfiorătorŭ pentru Româniĭ Transilvănenĭ decât aceea, când móre cine-va fără de lumină, și nicĭ unŭ pĕcatŭ nu e maĭ mare decât a lăsa pre unŭ omŭ, fie chiar și celŭ maĭ înverșunatŭ dușmanŭ, să móră fără de lumină (1).

In unele părțĭ din *Banatŭ* însă, când trage cine-va de mórte, fie de orĭ-ce categorie saŭ etate, îndată îlŭ îmbracă în schimburĭ curate, îlŭ încalță și-lŭ pĭéptĕnă, apoĭ se aprindŭ treĭ luminĭ făcute din céră și învĕlindu-se cu unŭ gulerŭ de pânză nouă i se punŭ în mână, ținêndu-le în acelașĭ timpŭ o babă bĕtrână cu mâna. Iar după ce ĭ-a eșitŭ sufletulŭ se stingŭ acele luminĭ și se aprinde câte una de seŭ saŭ o lampă (2).

Lumina de céră aprinsă, care se ține omuluĭ, când móre, în mâna dréptă saŭ la capŭ, până ce-șĭ dă sufletulŭ, însemnéză, după credința unorŭ Românĭ din *Bucovina*, precum bună óră a celorŭ din Câmpulungŭ, că respectivulŭ este creștinŭ, mărturisitŭ, împărtășitŭ și împĕcatŭ cu tótă lumea, și ca să vadă pe unde va merge în cea-laltă lume. Alțiĭ din contră credŭ, că 'n cea-laltă lume domnesce întunericŭ grozavŭ, și de acea i se ține murinduluĭ lumina aprinsă în mână ca să nu șédă acolo pe'ntunericŭ (3), și din causa acésta să-șĭ prăpădéscă sufletulŭ (4); éră alțiĭ spunŭ că

---

(1) Wlislocki, op. cit. p. 30—31. — Com. de d-lŭ T. Simonŭ: «Se 'ntêmplă adese-orĭ că din neprevedere uniĭ morŭ fără de a li se ținé lumina. Acésta se consideră de cea maĭ mare nefericire, fiindŭ de părere că acésta e unŭ semnŭ invederatŭ că respectiviĭ și în cea-laltă lume vorŭ fi lipsițĭ de lumină.»

(2) Com. de d-l Ioanŭ Popovicĭ, învĕțătorŭ în Opatița.

(3) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ, preotŭ în Badeuțŭ, districtulŭ Rădăuțuluĭ.

(4) Com. de M. Ursaca din Vatra-Dorneĭ.

mortulŭ are să se înfăţişeze înaintea luĭ Dumneḑeŭ luminosŭ cu trupulŭ şi cu sufletulŭ (1). In fine, după uniĭ, lumina acésta însémnă *lumina lumiĭ*, adică Domnuluĭ nostru Is. Christosŭ (2).

In unele părţĭ din *Transilvania*, precum bună óră în Orlatŭ şi împrejurime, se crede că de aceea se pune lumină aprinsă în mâna omuluĭ ce móre, ca să nu se pótă apropia *Necuratulŭ* de dînsulŭ şi pentru ca să mérgă curatŭ în cea-laltă lume (3).

In *Ţéra-Românéscă* asemenea, ca şi 'n Transilvania, când o persónă bolnavă devine în agonia morţiĭ, i se pune în mâna dréptă o lumînare de céră aprinsă, ca dându-şĭ sfârşitulŭ, să nu se apropie *Duhurile necurate* de dînsulŭ, şi pe cea-laltă lume să aibă lumină (4).

In *Moldova* la darea sufletuluĭ, saŭ, după cum se maĭ ḑice, la cea din urmă clipélă a vieţiĭ se pune în mâna celuĭ ce móre o lumînare de céră galbĕnă aprinsă, parte pentru ca sufletulŭ să fie întîmpinatŭ cu lumină la despărţirea luĭ de trupŭ (5), parte spre a nu lăsa, ca duhurile necurate să se apropie de elŭ, şi fiindŭ-că cu lumina trebue să mérgă şi înaintea luĭ Dumneḑeŭ pe cea lume (6).

De se întêmplă să móră cine-va fără lumînare, atuncĭ spunŭ Româniĭ din *Moldova* că *a avutŭ mórte întunecată*, şi fórte multŭ îlŭ căinéză bĕtrâniĭ şi bĕtrânele satuluĭ pentru acésta. Româniĭ Moldovenĭ pórtă o jalnică îngrijire pentru ceĭ reposaţĭ fără lumînare, maĭ alesŭ pentru ceĭ înecaţĭ saŭ periţĭ

---

(1) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă, cant. bis.

(2) Cred. Rom. din Sucéva.

(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(4) Ionénŭ, op. cit. pag. 35.

(5) A. Lambriorŭ, Obiceiurĭ şi credinţe la Românĭ; «Imormintările» publ. în «Convorbirĭ literare,» an IX, Iaşĭ 1875, p, 151.

(6) T. T. Burada, Inmorm. p. 7.

fără voe de mórte năprasnică; pentru aceea orĭ de câte orĭ s'a sfârșitŭ o lumînare de céră și a rĕmasŭ numaĭ unŭ căpețelŭ, îlŭ lipescŭ de pămîntŭ spre a se istovi pentru sufletele celorŭ adormițĭ fără lumină. Eĭ credŭ că sufletelorŭ celorŭ înecațĭ nu le este datŭ a se bucura de lumina ḑileĭ, ci numaĭ de seninulŭ nopțilorŭ cu lună. De aceea bĕtrânele cunoscĕtóre de tainele obiceielorŭ oprescŭ pe nesciutoriĭ copiĭ de a ḑice: *«e lumină ca ḑiua,»* căcĭ ele socotescŭ că auḑindŭ acestea ceĭ înecațĭ, încetéză de a se maĭ bucura de lumina luneĭ și întră spăriațĭ în adâncurile întunecóse, gândindŭ că ĭ-a apucatŭ fără veste ḑiua (1).

Româniĭ din *Bucovina* din contră credŭ, că celŭ ce a muritŭ fără de lumină trebue să fi fostŭ fórte pĕcătosŭ, și de aceea n'a avutŭ parte de lumină, saŭ póte l'a blăstematŭ cine-va ca să n'aibă lumină la mórtea sa. Decĭ e vaĭ și amarŭ de unulŭ ca atare, căcĭ, după credința unora, sufletulŭ respectivuluĭ umblă orbecândŭ în colo și 'n cóce, fără să aibă odihnă, rătăcindŭ prin aerŭ și abia după unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ póte ajunge la Dumneḑeŭ (2), după credința altora însă, sufletulŭ unuĭ astŭ-felŭ de omŭ pe cea-laltă lume neavêndŭ lumină, stă totŭ la întunericŭ (3), și maĭ pe urmă din causa acésta va merge de sigurŭ în iadŭ (4).

Maĭ departe se crede că celŭ ce móre fără de lumină, acela umblă pe cea-laltă lume rătăcindŭ prin locurĭ pustiĭ și întunecóse și că nu póte de felŭ eși dintr'însele, până ce nu-ĭ daŭ némurile câte o lumină de céră de pomană, pre care apoĭ, aprinḑênd'o repăusatulŭ călĕtoresce cu dînsa calea cea lungă până ce ajunge la loculŭ menitŭ pentru odihna eternă.

---

(1) A. Lambriorŭ, op. cit. p. 151.
(2) Cred. Rom. din Ropcea, com. de I. de Cuparencu. stud. gimn.
(3) Cred. Rom. din Sucéva.
(4) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.

Din acéstă causă Românii bucovineni se îngrijescŭ totŭ-d'a-una de a avé şi a ţiné o lumină de céră aprinsă la capulŭ murindului, şi în lipsa acesteia ori-ce altă lumină, numai ca să i se vadă când móre.

De aceea se consideră de cea mai mare nenorocire, când se întêmplă că móre unŭ Românŭ în străinĕtate, unde nu se află nici unulŭ dintre némurile sale, căre sà-i ţie lumina când móre, să-lŭ îngrijéscă şi să-lŭ înmormînteze după datina strămoşéscă.

Şi cum că întru adevĕrŭ celŭ ce móre fără de lumină e consideratŭ de celŭ mai nefericitŭ omŭ de pe faţa pămîntului, ne încredinţămŭ dintr'o mulţime de doine poporane şi cu deosibire ostăşesci.

Étă ce ne spune în privinţa acésta o doină ostăşéscă din *Transilvania.*

Frundă verde sălcióră,
Trage-o cătană să móră!;
Şi-aşa trage de cu milă,
Că móre în ţéră străină;
Ba móre fără lumină
Şi la capŭ fără perină;
Şi-aşa trage cu năcazŭ,
Că nu-sŭ scânduri spre sălaşŭ;
Nici nu-i pânză pe obrazŭ,
Nici îi maică cu mila
Şi nici soră cu gura,
Fără dobaşŭ cu doba,
Trîmbiţaşŭ cu trîmbiţa....
Nu te, maică, sùpĕra,
Că mai morŭ voinici aşa! (1).

Altă doină ostăşéscă, totŭ din Transilvania, care asemenea ne 'nfăţişéză marea nefericire şi tânguire a celorŭ ce morŭ

(1) Dr. I. U. Iarník şi A. Bârsanŭ, Doine şi strigături din Ardélŭ. Bucuresci, 1885 p. 319.

în străinătate, și cu deosebire pe câmpulŭ de luptă, sună precum urméză:

Pe sub umbră de sălcuță
Merge-unŭ voinicŭ și-o măicuță.
Voiniculŭ merge cântândŭ,
Maica-sa merge plângêndŭ.
Voiniculŭ din graiŭ grăia:
«Milă mi-ĭ, maică, de tine,
Dar maĭ milă mi-ĭ de mine,
Că mĕ ducŭ în țĕrĭ străine,
Unde nu cunoscŭ pe nime,
Și-oiŭ murì făr' de lumine
Și mė 'ngrópă ca pe-unŭ câne.
Dar tu, maică, morĭ acasă
Și te'ngrópă 'n cintirimŭ;
Popa merge totŭ cetindŭ
Și cantoriĭ totŭ cântândŭ,
Clopotele străncănindŭ
Și tăicuța totŭ plângêndŭ,
După min' nu plânge nime,
Numaĭ frunḑa și érba,
Care-ĭ în tótă lumea» (1).

In fine a treia doină ostăşéscă, asemenea din Transilvania, care ne spune că unŭ soldatŭ chiar și 'n casulŭ acela când ar voì cine-va să-ĭ aprindă o lumină și să i-o pue în mână, n'ar avé parte de dînsa, căcĭ superioriĭ sĕĭ nu încuviințéză să i se țină lumină la darea sufletuluĭ sĕŭ, sună precum urméză:

Frunḑă verde de pe Oltŭ,
Din anulŭ optŭ-ḑecĭ și optŭ (2)
Mulțĭ voinicĭ sângele-șĭ varsă
Pentru totŭ némulŭ de-acasă.

Frunḑă verde treĭ granate,
Strig'unŭ căpitanŭ din carte:
Haid, teciorĭ în șirŭ frumosŭ,
Că plecămŭ pe drumŭ în jos!

(1) V. Alesiu, Poesiĭ populare, publ. in «Convorbirĭ literare» an. XXII, Bucurescĭ 1888, p. 691.

(2) 1888. Acestŭ cântecŭ s'a făcutŭ de către soldațiĭ aceluĭ anŭ la manevrele din 1889.

Cale multă noĭ ne-amŭ dusŭ
Pân' dela Turda în sus,
Acolo ni-aŭ suflatŭ *rastŭ* (1)
Aşa vreme ca unŭ ciasŭ;
Acolo ni-aŭ datŭ odihnă
Aşa locŭ ca 'ntr'o grădină.
Şi de-acolo ne-amŭ luatŭ
Pe bătutulŭ dobelorŭ
Spre scurtarea ḑilelorŭ;
Pe suflatulŭ trîmbiţeĭ
Spre scurtarea vieţeĭ.
Şi când a fostŭ la ojină
Mergea trupa pe odihnă,
Când era în mieḑŭ de nópte,
Merge trupa, dar nu póte.
Cade-unŭ voinicŭ în cărare
Şi-lŭ vede o fată mare,
Ce lumina-ĭ aprindea
Şi în mână ĭ-o punea.
Căpitanulŭ o vedea
Şi din graiŭ aşa grăia:
«Stinge, fată, lumina,
Orĭ ţi-omŭ stinge viaţa;
La cătană aşa-ĭ bine,
Să móră fără lumine,
Fără lumină de săŭ,
Fără omŭ din satulŭ sĕŭ,
Fără lumină de céră,
Fără omŭ dintr'a luĭ ţéră!
Dacă bătaia se gată,
Cătana vine 'ngropată,
Pe loculŭ unde-a picatŭ
Şi viaţa şi o-a datŭ;
Nu ca alţiĭ 'n temeteŭ (2)
Şi plânsŭ de totŭ némulŭ sĕŭ (3)

Cu tóte acestea însă în cele maĭ multe părţĭ există credinţa că ostaşiĭ, carĭ morŭ în răsboiŭ, capĕtă iertare de tóte pĕcatele (4).

In unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, precum bună óră în Orlatŭ, unde asemenea se crede, după cum amŭ vĕḑutŭ din poesiile maĭ sus citate, că e tare rĕŭ, când cine-va la eşirca sufletuluĭ *n'are parte de lumină*, este datină de a se face pentru celŭ ce a muritŭ fără de lumină, o lumină lungă, care se aprinde de amêndouĕ capetele şi astŭ-felŭ se lipesce în uşa dintre despărţimentulŭ bărbaţilorŭ şi alŭ femeilorŭ în biserică, când iese preotulŭ la Paşcĭ cu domnulŭ Christosŭ (5).

(1) *Rast* cuv. germ. — odihnă.

(2) «Temeto», cuv. ung. — îngropătóre.

(3) Ştefanŭ Munteanŭ, Doine şi strigăturĭ culese din gura soldaţilorŭ românĭ din ţéra Ardéluluĭ. Braşovŭ, 1891, p. 44.

(4) Cred. Rom. din Bucovina şi Transilvania, com. de d-lŭ Al. Boerŭ, stud. gimn.: «Despre ómeniĭ ce morŭ în străinĭ şi în bătălie se crede că li se iartă tóte pĕcatele şi mergŭ în împĕrăţia ceruluĭ.»

(5) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

In *Moldova*, judeţulŭ Sucéva, plaiulŭ Muntele, dacă s'a întêmplatŭ să móră vre-unulŭ fără lumină, némurile sale cele maĭ de aprópe: femee, mamă, soră saŭ vară se duce la biserică, mĕsură cu feştila înălţimea uşeĭ împĕrătescĭ dela altarŭ, face o lumină de lungimea acésta şi apoĭ o dăruesce în ḑiua de *Vovedenie* la biserică anume ca să ardă Duminica şi în sĕrbătorĭ pe când se liturgisesce. Lumina acésta, ce arde în ḑiua de Vovedenie în biserică, se crede că nu maĭ are sfârşitŭ; de aceea şi mortulŭ, care a muritŭ fără lumină, capĕtă şi are şi elŭ lumină pe ceea-laltă lume; altmintrelea ar petrece totŭ la întunericŭ (1).

Se întêmplă adese-orĭ că uniĭ ómenĭ se chinuescŭ maĭ multe óre, ba câte o dată chiar şi ḑile întregĭ până ce-şĭ daŭ sufletulŭ.

Despre unulŭ ca atare se crede că nu póte murĭ de grabă din acea causă, pentru că-ĭ pare rĕŭ de gospodărie, orĭ îlŭ torturéză gândulŭ că trebue numaĭ decât să se despărţéscă de femee şi copiĭ, în scurtŭ de toţĭ consângeniĭ şi amiciĭ, carĭ ĭ-a iubitŭ. Uniĭ însă sunt de părere că vaetulŭ şi plânsetele celorŭ ce-lŭ încunjură nu-lŭ lasă să móră, din care causă după cum am vĕḑutŭ şi maĭ sus, toţĭ ceĭ interesaţĭ se depărtéză din casă şi rĕmânŭ numaĭ străiniĭ, carĭ îĭ închidŭ ochiĭ (2). Ceĭ maĭ mulţĭ însă credŭ că celŭ ce se chinuesce multŭ la mórtea sa a trebuitŭ să facă fórte multe pĕcate grele (3), orĭ a fostŭ de cine-va *afurisitŭ* (4), orĭ singurŭ s'a blăstĕmatŭ şi afurisitŭ pre sine saŭ a juratŭ pe strîmbătate (5), dându-şĭ sufletulŭ celuĭ necuratŭ (6).

---

(1) Dict. de M. Nestorŭ din comuna Mălinĭ.
(2) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ.
(3) Com. de d-lŭ I. Georgescu.
(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(5) Dict. de M. Ursaca din Vatra-Dorneĭ
(6) Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ.

La ceĭ bunĭ mórtea se arată totŭ-deauna frumósă, cum aŭ fostŭ şi eĭ în viéţa lorŭ, pe când la ceĭ rĕĭ li se arată totŭ-deauna fiorósă şi urîtă (1).

La ceĭ buní, cari morŭ anevoie, li se întêmplă acésta pentru vre-unŭ pĕcatŭ mare făcutŭ de vre-o rudenie a lorŭ de maĭ nainte (2).

Vĕduvele precum şi muerile cele fără de copiĭ sunt de regulă maĭ pĕcătóse decât celea ce aŭ copiĭ, de aceea celorŭ din urmă, iertându-li-se pĕcatele pentru copiĭ, morŭ totŭ-deauna maĭ lesne (3).

Copiiĭ de aceea morŭ în genere maĭ uşorŭ, pentru că eĭ, după credinţa generală, nu aŭ pĕcate ca ceĭ bĕtrânĭ (4).

Decĭ ceĭ ce se află împrejurulŭ celuĭ ce trage de mórte, vĕḑêndŭ că se chinuesce atâta şi totŭ nu maĭ póte murì, îlŭ mută din loculŭ unde zace, în altulŭ, creḑêndŭ că în casulŭ acesta va murì maĭ uşorŭ şi maĭ degrabă (5). Iară după ce l'aŭ mutatŭ se iartă cu toţiĭ, carĭ sunt de faţă, ḑicêndŭ astŭ-felŭ: «*Iertaţi-mĕ!*»—«*Dumneḑeŭ să te ierte!*» până de treĭ orĭ (6).

In unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* le ajută celorŭ ce se află în agonie prin aceea, că se pune o faţă de masă jos pe faţa caseĭ, apoĭ douĕ muerĭ iertate, facŭ mătăniĭ în forma cruciĭ spre aceea orĭ pe unŭ ştergarŭ şi acela se pune apoĭ pe celŭ bolnavŭ (7).

In alte părţĭ din *Transilvania* precum în ţinutulŭ Năsĕudului, mătaniele saŭ închinăciunile acestea se facŭ orĭ din

---

(1) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(4) Com. de d-lŭ I. Georgescu.
(5) In Badeuţŭ, com. de d-l Av. Macoveiŭ şi în Mălinĭ, dict. de M. Nistorŭ.
(6) Com. de d-lŭ Ionică a luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala.
(7) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

partea străinilorŭ, orĭ din partea némurilorŭ; câte odată le facŭ numaĭ fiiĭ saŭ fiicele respectivuluĭ morbosŭ; în alte casurĭ însă le face numaĭ muerea, după împrejurărĭ, după cum adică respectivulŭ are saŭ nu familie. De regulă însă se facŭ de către nouĕ inşĭ câte de nouĕ orĭ, şi anume în podulŭ caseĭ, chiar de-asupra celuĭ ce se află în agonia morţiĭ, unde se aşternŭ douĕ saŭ treĭ *învĕlitorĭ de masă* (feţe de masă), adică câte sunt de lipsă pentru ceĭ nouĕ inşĭ.

Totŭ în ţinutulŭ Năsĕuduluĭ, dacă cine-va nu póte muri degrabă, se maĭ întrebuinţéză încă şi unele descântece. Se iea adică o cofă cu apă próspĕtă, în care se află şi unŭ struţŭ de busuiocŭ legatŭ cu unŭ firù de bumbacŭ roşu, şi după ce se descântă se udă trupulŭ celuĭ morbosŭ de treĭ orĭ pe ḑi, şi anume: întâia óră lângă masă înainte de rĕsăritulŭ sóreluĭ, a doua óră pe la amiaḑĭ în mijloculŭ caseĭ şi a treia óră îndată după apunerea sóreluĭ la uşă lângă pragŭ saŭ celŭ puţinŭ în apropierea uşeĭ (1).

In fine, totŭ în *Transilvania*, se crede că ajută fórte multŭ luarea bolnavuluĭ, ce trage de mórte, de pe patŭ şi aşeḑarea luĭ pe pămîntŭ şi anume pe faţa caseĭ. De asemenea se ḑice că e bine a pune sub capulŭ sĕŭ *vrejĭ* de mazĕre orĭ cojĭ din *păstările* (păstăile) aceleia ca să móră maĭ iute. In fine se maĭ crede că pentru ceĭ cuprinşĭ de *frasŭ* şi de *nebunie* prinde bine petrecerea lorŭ printr'unŭ jugŭ (2).

In *Moldova* şi *Ţara-Românéscă*, dacă celŭ ce este în agonie se *canonesce* prea multŭ până să-şĭ dea sfîrşitulŭ, adică dacă hârcăesce şi se trudesce cu mórtea, se schimbă din locŭ în locŭ, se iea de pe patŭ şi se pune la pămîntŭ cu faţa spre rĕsăritŭ, câte o-dată i se pune sub capŭ jugulŭ dela boĭ, orĭ spiţe şi ciolane dela rótele caruluĭ. saŭ, dacă se

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

póte, chiar și o rótă întrégă, credêndu-se că mórtea-ĭ este grea, pentru-că fiindŭ în viéță, ar fi făcutŭ pĕcatulŭ de a pune pe focŭ vre-unŭ jugŭ, în care aŭ trasŭ boiĭ la aratulŭ pămîntuluĭ, spițe și ciolane de la róta caruluĭ, căcĭ cu jugulŭ s'a slujitŭ de-a aratŭ sfîntulŭ pămîntŭ, iar rótele caruluĭ ĭ-aŭ fostŭ ca picióre (1).

In *Bucovina* îĭ punŭ unŭ jugŭ saŭ o bucată de jugŭ sub capŭ, adică sub perina pe care zace, credêndŭ că de aceea nu póte murì, fiindŭ-că ar fi furatŭ când-va vre-unŭ jugŭ (2).

In unele locurĭ totŭ din *Bucovina* se crede și se dice că dacă celŭ ce trage de mórte se află cu capulŭ pe o perină umplută cu *pene de pasĕre*, nu póte murì de grabă, pentru că sufletuluĭ îĭ este fórte greŭ de pene. Decĭ îĭ ieaŭ perina de sub capŭ, și 'n loculŭ eĭ îĭ punŭ unŭ cojocŭ orĭ unŭ pieptarŭ de óie saŭ de mielŭ întorsŭ cu lâna spre capŭ, credêndŭ că, fiindŭ óia și mielulŭ simbolulŭ sfințenieĭ și a nevinovățieĭ, o să móră cu multŭ maĭ de grabă și maĭ ușorŭ (3).

Pe pene, spunŭ iarășĭ uniĭ, să nu móră omulŭ, căcĭ penele și cu deosebire cele de găină négră nu sunt de locŭ de bine, ci pe fênŭ orĭ pe pae, pentru că acestea sunt amestecate cu florĭ frumóse și mirositóre (4).

In *Moldova* asemenea i se ieaŭ perinele de sub capŭ, dacă acelea sunt umplute cu pene de pasĕre (5).

Maĭ departe Româniĭ din *Bucovina*, pe lângă cele arĕtate până aicĭ, îlŭ îmbracă fórte adese-orĭ în schimburĭ curate; îlŭ

(1) Ionénŭ, op. cit. p. 38. — Burada, Inmorm. p. 7—8. «Ședĕtórea» Fălticenĭ, an I., p. 19: «Jugulŭ boilorŭ să nu-lŭ puĭ pe focŭ, că nu poțĭ murì și numaĭ te chinuescĭ.»

(2) Dat. Rom. din Crasna. dict. de M. Bărbuță și a celorŭ din Badeuțŭ, com. de Av. Macoveiŭ

(3) Dat. și Cred. Rom. din Crasna, dict. de M. Bărbuță, a celorŭ din Badeuțŭ, com de Av. Macoveiŭ, și a celorŭ din Mahala, com. de G. Tomoĭagă.

(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(5) Burada, Inmorm. pag. 7.

punŭ cu capulŭ de 'naintea icónelorŭ; îĭ întorcŭ aşternutulŭ dela capŭ la picióre şi vice-versa; aşternŭ şi pe pămîntŭ şi-lŭ punŭ acolo, orĭ îlŭ scotŭ câte o ţîră şi afară (1).

Datina din urmă se află esprimată şi 'n poesia poporană.

Unŭ cântecŭ din ţinutulŭ Bârgăuluĭ, în *Transilvania*, com. de conşcolarulŭ meŭ d-lŭ Pavelŭ Beşa, ne spune cu privire la acéstă datină fórte rĕspândită următórele:

Năfrămuţă ruptă 'n cincĭ,
Plinŭ e codrulŭ de voinicĭ,
La totŭ fagulŭ câte cincĭ,
Dar la fagulŭ celŭ maĭ mare
Zace-unŭ voinicŭ de lungóre
Cu drăguţa la picióre
Şi drăguţa mi-lŭ privesce
Şi din gur' aşa-ĭ vorbesce:
«Orĭ morĭ, bade, orĭ te scólă,
Orĭ îmĭ dă şi mie bólă,
Că mĭ-am urîtŭ ḑilele
Mutândŭ căpĕtâiele,
Dela capŭ, dela picióre,
Dela umbră, dela sóre,
Dela caldŭ, dela rĕcóre!»

Altŭ cântecŭ din ţinutulŭ Dorneĭ în *Bucovina*, care asemenea amintesce datina acésta, sună precum urméză:

Sus la naltulŭ ceruluĭ,
La raḑele sóreluĭ
Este-unŭ patŭ mândru rotatŭ,
Dar pe patŭ cine-ĭ culcatŭ?
Unŭ voinicŭ mândru şi 'naltŭ.
La capulŭ luĭ cine şede?
O copilă pană verde.
Ea din ochĭ că mi-lŭ ochesce
Şi din guriţă-ĭ vorbesce:

---

(1) Crasna, dict. de M. Bărbuţă

«Orĭ morĭ, bade, orĭ te scólă
Orĭ îmĭ dă şi mie-o bólă,
Că de când te-aĭ bolnăvitŭ
Singură m'am îngrozitŭ
Perinuţele mutândŭ:
Ni la umbră, ni la sóre,
Ni la capŭ, ni la picióre,
Ni la vêntŭ, ni la rĕcóre.»

In fine, unŭ alŭ treilea cântecŭ, totŭ din *Bucovina* şi a nume din comuna Ciahorŭ, ţinutulŭ Cernăuţuluĭ, sună aşa:

La greŭ coborîşŭ,
Verde alunişŭ,
Galbĕnŭ păltinişŭ,
Este aşeḑatŭ
Unŭ frumuşelŭ patŭ,
Cu stâlpiĭ de fagŭ,
Cu scândurĭ de bradŭ
Şi'ntr'însulŭ e aşternutŭ
Muşchiŭ verde dincoa (1) de Prutŭ:
Muşchiulŭ braduluĭ
Şĭ-a moliduluĭ.
Dar'óre în patŭ
Cine e culcatŭ?
Ia Constantinaşŭ
Voinicŭ feciorașŭ!
Da la capŭ cine-mĭ şedea?
Margarinta, draga sa,
Căpătâiulŭ luĭ muta
Şi la umbră şi la sóre
Şi la pămîntŭ cu rĕcóre,
Şi ea mutându-lŭ plângea
Şi din gură aşa ḑicea:
«Morĭ, bădiţă, orĭ te scólă,
Orĭ îmĭ dă şi mie-o bólă,

(1) *Dincoa* prescurtatŭ în locŭ de *din cóce.*

Că mĭ-am urîtŭ ḑilele
Mutându-ţĭ perinele,
Când la capŭ, când la picióre,
Când la umbră, când la sóre,
Când la pămîntŭ cu răcóre!»

Dacă celŭ ce trage de mórte şi nu póte muri, a fostŭ morarŭ, îĭ punŭ sub căpĕtâiŭ diferite unelte de móră, precum: ciocanŭ, toporŭ, bardă, pasulŭ cu care a îndreptatŭ pétra moriĭ ca să fie rotundă, merticŭ, ciolane şi mĕsele dela róta moriĭ, ba, de se află şi se póte, încă şi o bucăţică de pétră de móră, creḑêndŭ că de aceea nu póte muri, fiindŭ-că a luatŭ prea mare mĕsură (merticŭ), saŭ a furatŭ, în nefiinţa ómenilorŭ, ce aŭ fostŭ la móră, făină saŭ grăunţe din saciĭ acestora, şi elŭ n'a trebuitŭ să o facă acésta, de óre-ce róta moriĭ ĭ-a măcinatŭ făina, care l'a nutritŭ (1).

La ceĭ bogaţĭ şi cu deosebire la feciorii boerescĭ, carĭ aŭ mĕsuratŭ ogórele spre munca locuitorilorŭ, li se vîră o prăjină în casă pe feréstră şi li se pune în mână, creḑêndu-se că de aceea nu potŭ muri, fiindŭ-că aŭ mĕsuratŭ strîmbŭ ogorulŭ, fênaţulŭ saŭ ce-a fostŭ, năpăstuindŭ pre muncitorĭ (2).

Dacă trage unŭ vornicŭ de mórte, i se pune bĕţulŭ cu care a vornicitŭ pe pieptŭ, éră altulŭ trebue să i-lŭ iea, căcĭ dacă móre cu bĕţulŭ nepusŭ şi neluatŭ de pe pieptŭ, atuncĭ credŭ şi ḑicŭ că a muritŭ vorniculŭ. Daca i se iea bĕţulŭ, se crede că l'aŭ scutitŭ de unele chinurĭ. Asemenea murindŭ vorniculŭ, fie-care-lŭ poftesce să tragă hamulŭ căruţeĭ, care este resplata vornicilorŭ (3).

Dacă cu tótă întrebuinţarea mijlócelorŭ arĕtate până aicĭ totuşĭ nu póte muri degrabă, atuncĭ se crede, că trebue să

---

(1) Dat. Rom. din maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ, com. de d-lŭ G. Tomoiagă. — Veḑĭ şi Burada, Inmorm. pag. 8.
(2) Ionénŭ, p. 38. — Burada, Inmorm. p. 8.
(3) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala.

fie fórte pĕcătosŭ, că a făcutŭ o mulţime de fapte rele: nu s'a rugatŭ destulŭ luĭ Dumneḑeŭ, a fostŭ de cine-va juratŭ saŭ blăstĕmatŭ, saŭ s'a blăstĕmatŭ singurŭ pe sine, saŭ a fostŭ de cine-va afurisitŭ, şi maĭ alesŭ de o faţă bisericéscă, şi din causa acésta nu póte murì. Deci, ca să pótă odată murì, se chiamă preotulŭ localŭ ca să-ĭ cetéscă *«rugăciunile de deslegare»* saŭ *«rugăciunile la eşirea sufletuluĭ* (1).»

In *Transilvania* este datină, pe lângă cetirea *«canonuluĭ la eşirea sufletuluĭ,»* de a i se citì încă şi psaltirea orĭ altă slujbă şi când se începe cetirea se aprinde o lumină câtŭ bolnavulŭ de lungă. Gătindu-se lumina în vremea slujbeĭ şi bolnavulŭ totŭ n'a muritŭ, se crede că n'are să móră, ci are să se scóle (2).

După ce l'a deslegatŭ preotulŭ şi totŭ n'a maĭ muritŭ, ci se chinuesce una, douĕ, ba şi maĭ multe ḑile, adesea-orĭ chiar şi maĭ multe sĕptĕmânĭ, atuncĭ mulţĭ dintre ceĭ slabĭ în credinţă începŭ din noŭ cu diferite descântece şi desfăcĕturĭ, până ce în urmă, după cum credŭ eĭ, trebue să se alégă într'o parte orĭ în alta, să móră orĭ să se însănĕtoşeze.

Cele maĭ usitate descântece şi desfăcĕturĭ la acéstă ocasiune sunt totŭ acelea, despre carĭ ne-a fostŭ vorba în cap. II, adică *de ursită, de faptŭ* şi *de pocitură.*

Uniĭ din contră, vĕḑêndŭ că după tóte cele întrebuinţate şi făcute maĭ nainte, celŭ ce trage de mórte, nicĭ nu móre, nicĭ nu se rădică, îndătinéză a-lŭ scălda într'o scăldătóre făcută dintr'o buruénă, care în părţile de pe lângă Prutŭ din Bucovina se numesce *şistelină,* după care scăldătóre trebue numaĭ decât să se alégă până în douĕ saŭ treĭ ḑile într'unŭ felŭ saŭ altulŭ (3).

(1) Cred. şi dat. fórte lăţită în Bucovina şi Moldova; veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 7.

(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ şi Al. Boeriŭ.

(3) Com. de G. Tomoĭagă.

In unele sate din ţinutulŭ Storojineţuluĭ, precum bună-óră în Crasna, aducŭ o samă de Românĭ maĭ multe rămurele de *Lemnulŭ Domnuluĭ*, îlŭ punŭ într'o căldare mare, aducŭ apă şi turnând'o într'o ólă o punŭ la focŭ ca să mocnéscă. Dacă apa din ólă până a doua ḑi se face roşie, e unŭ semnŭ că omulŭ bolnavŭ va murì, decĭ îlŭ scaldă cu dînsa, iară dacă e albă, atuncĭ e semnŭ că va trăì şi prin urmare nu-lŭ maĭ scaldă (1).

Nemijlocitŭ după ce a repăusatŭ atâtŭ în *Bucovina* câtŭ *şi în tóte cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ* este datină de a i se închide ochiĭ ca să nu vadă jalea şi durerea cea mare a celorŭ ce-lŭ încunjură şi maĭ alesŭ a consângenilorŭ celorŭ maĭ de-aprópe (2).

E mare nenorocire, când nu se găsesce nimenĭ, care să închidă ochiĭ celuĭ ce móre; de aicĭ apoĭ şi celŭ maĭ mare blăstĕmŭ: «*să dea Dumneḑeŭ să n'aĭ pe nimenĭ să-ţĭ închidă ochiĭ* (3).»

Inchiderea ochilorŭ, după ce móre cine-va, e o datină veche, care era usitată şi la *Romanĭ* şi care se amintesce de către maĭ mulţĭ scriitorĭ. Aşa Ovidiŭ în epistola către Ariadne scrie:

«Nu voiŭ avé pe nime, care să-mĭ închidă ochiĭ cu degetele (4).»

Éră în altŭ locŭ, totŭ Ovidiŭ ḑice:

«Nicĭ voiŭ da ordine, nicĭ o mână amică nu-mĭ va închide ochiĭ, gata de a se stinge, după ultimulŭ strigătŭ (5).

Apoĭ Pliniŭ naturalistulŭ:

(1) Dict. de M. Bărbuţă.

(2) Com. de G. Tomoĭagă, Av. Macoveiŭ şi Rom. Simŭ; veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 7.

(3) Burada, Inmorm. p. 7.

(4) Nec mea, qui digitis lumina condat, erit;

(5) Trist. III. 43: Nec mandata dabo, nec cum clamore supremo
Labentes oculos, condet amica manus.

«A închide ochiĭ la ceĭ ce morŭ, şi apoĭ a-ĭ deschide pe rugulŭ arderiĭ, este o datină sacră la *Romanĭ* (1).»

Se póte că strămoşiĭ noştri numaĭ din acea causă închideaŭ ochiĭ muritoriuluĭ, ca mórtea să nu-ĭ pară aşa de înfricoşată, şi numaĭ atuncĭ i se deschideaŭ din noŭ, când îlŭ îngropaŭ saŭ îlŭ ardeaŭ pe rugŭ (2)

După ce ĭ-aŭ închisŭ ochiĭ îlŭ légă pe sub fălcĭ cu o basma anume ca să nu înţepenéscă cu gura căscată (3). Apoĭ deschidŭ uşa şi ferestrele odăiĭ, în care a repăusatŭ, anume ca să aibă pe unde eşi mórtea cu sufletulŭ (4). Totŭ atuncĭ, atâtŭ în *Bucovina* câtŭ şi în *Moldova*, acoperŭ cofele cu apă ca să nu pice sufletulŭ într'însele şi să se înece, căcĭ se crede că sufletulŭ trage la apă (5).

Lumina, care i s'a ţinutŭ în mână saŭ la capŭ în timpulŭ repăusăreĭ, i se ţine şi maĭ departe totŭ în mâna dréptă, ca şi maĭ nainte, până ce se scaldă. Când se viră în scaldă, atuncĭ se stinge (6), şi se păstréză până după înmormîntare, iar după înmormîntare se aprinde în treĭ serĭ după olaltă în loculŭ unde a repăusatŭ mortulŭ (7).

La unele familiĭ din *Banatŭ* se ţine lumina acésta aprinsă în casă 40 de ḑile după înmormîntare, la altele însă numaĭ până ce scotŭ *prânḑişorulŭ* (8).

---

(1) Hist. Nat. XI. LV: «Morientibus illos (oculos) operire rursusque in rogo patefacere quiritium magno ritu sacrum est.»

(2) Mich. Besanŭ, Datinele Românilorŭ la inmormintare, publ. in «Albina» an. I, Viena 1866. No. 55.

(3) In Bucovina şi Bąnatŭ, com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ şi in Moldova, veḑĭ Burada, Inmorm. p. 7.

(4) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala.—Com. de Vas. Burduhosŭ, stud. gimn. de locŭ din Câmpulungŭ. — Burada, Inmorm. p. 8. — Ionénŭ, p. 35: «Când o persónă trage să móră, se lasă ferestrele şi uşa caseĭ deschise, să aibă pe unde eşi sufletulŭ.»

(5) Com. de stud. Vasile Burduhosŭ din Câmpulungŭ şi de Titu Zaharescu stud. gimn. de locŭ din Baia, în Moldova.

(6) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

(7) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ în Vicovŭ.

(8) Com. de Iosifŭ Olariŭ.

Pe lângă cele ce s'aŭ arĕtatŭ până aicĭ maĭ e de observatŭ ăncă şi aceea că atâtŭ Româniĭ din *Bucovina* câtŭ şi ceĭ din *Transilvania şi Banatŭ* credŭ că celŭ ce móre în ḑiua de Pascĭ saŭ în sĕptĕmâna luminată, ba uniĭ, precum ceĭ din ţinutulŭ Năsĕuduluĭ, că şi ceĭ ce morŭ în restimpulŭ dela Pascĭ şi până la Duminica-mare (Rusaliĭ), aceia sunt norocoşĭ, şi mergŭ saŭ intră de a dreptulŭ în raiŭ, de óre-ce în acestŭ timpŭ porţile raiuluĭ sunt continuŭ deschise pentru toţĭ chreştiniĭ (1).

Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* credŭ asemenea că ceĭ ce morŭ în sĕptĕmâna luminată saŭ a Pascilorŭ se bucură de cea maĭ mare fericire, pentru-că, fiindŭ în restimpulŭ acesta cerurile deschise, se ducŭ de-a dreptulŭ în cerĭŭ. Din contră însă ceĭ ce morŭ în a doua sĕptĕmână după Pascĭ, numită a *negrilorŭ*, sunt ceĭ maĭ nefericiţĭ ómenĭ, pentru că se ducŭ de-a dreptulŭ în iadŭ (2).

Iarăşĭ se maĭ crede că e cu multŭ maĭ bine când móre omulŭ nóptea, decât ḑiua, pentru că ḑiua nu-ĭ daŭ pasĕrile pace (3).

Maĭ departe spunŭ şi credŭ Româniĭ că fie-care omŭ are câte o stea în cerĭurĭ, care e tainicŭ legată de sórtea luĭ.

Decĭ când este omulŭ ameninţatŭ de vre-o cursă, atuncĭ stéua i se întunecă, iar când móre îndată i se stinge şi cade din cerĭŭ, de unde vine apoĭ şi ḑicala: *«i s'a stinsŭ»* saŭ *«ĭ-a căḑutŭ stéua,»* adică a muritŭ (4).

Acéstă credinţă fórte lăţită în tóte provinciile locuite de

(1) Aurelŭ Iana, Din credinţele poporuluĭ românŭ din Maidanŭ de lângă Oraviţa, publ. in «*Familia*» an. XXVI. Oradia-mare 1890, p. 7. — Ioanŭ Niţu Macaveiŭ, Datinele pop. rom. la inmormintărĭ, dare de sémă, public. în «*Amiculŭ familieĭ*» an. VI, Gherla, 1882, p. 94 — şi com. de maĭ mulţĭ Românĭ din Bucovina.

(2) D. Stănescu, op. cit. p. 331.

(3) Cred. Rom. din Crasna, com. de At. Ghermanŭ, stud. gimn.

(4) In Bucovina şi la Alecsandri, Poesiĭ pop. ale Rom., p. 4.

Românĭ o întâlnimŭ nu numaĭ în vorba de tóte ḑilele, ci şi în literatura poporană şi cu deosebire în doine şi balade.

O doină din *Bucovina*, care face alusiune la acéstă credinţă, sună precum urméză:

Câte stele sunt pe cerŭ
Tóte până 'n ḑiuă pierŭ;
Numaĭ luna şi c'o stea
Scie de durerea mea.

Altă doină din *Transilvania* sună astŭ-felŭ:

Câte stele 'n giurulŭ meŭ
Tóte mĕ vorbescŭ de rĕŭ;
Numaĭ luna şi c'o stea
Îmĭ îndulcescŭ inima (1).

Stéua, despre care se face amintire în aceste două doine, e stéua aceluia care le-a cântatŭ.

Însă cu multŭ maĭ bine e credinţa acésta respicată în balada «*Mioriţa*,» din care scótemŭ următórele patru versurĭ, ce le adreséză ciobanulŭ moldovanŭ mioriţeĭ şi anume:

Iar la cea măicuţă
Să nu spuĭ drăguţă,
Că la nunta mea
A căḑutŭ o stea . . . (2).

În fine, merită a fi amintitŭ şi aceea că trecerea unuĭ omŭ din viéţa acésta se esprimă în diferite chipurĭ, precum: *a muritŭ, şĭ-a datŭ sufletulŭ, i s'a stinsŭ* saŭ *i s'a curmatŭ firulŭ vieţiĭ, a repausatŭ, a adormitŭ, a adormitŭ în domnulŭ, l'a iertatŭ Dumneḑeŭ, a trecutŭ în cea-laltă lume*, prin care se face alusiune la credinţa în raiŭ şi iadŭ.

În unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* şi *Ţereĭ-Româneseĭ* se ḑice

---

(1) Niculaiŭ Borza, Doine şi hore pop. din Ardélŭ, publ. în «Familia» an. XX. Oradia-mare, 1884, p. 323.
(2) V. Alecsandri, Poesiĭ pop., p. 2.

maĭ adese-orĭ *a perì*, decât *a murì* saŭ *a repausa.* În Bucovina verbulŭ acesta se 'ntrebuinţéză în genere numaĭ cu privire la animale: *vitele pierŭ* iar *ómeniĭ morŭ.* Se 'ntrebuinţéză fórte adese-orĭ şi 'n Bucovina, ca şi 'n ţĕrile sus arĕtate, însă totŭ-deauna numaĭ despre ómeniĭ ceĭ rĕĭ saŭ fără de lege.

Dacă unulŭ a fostŭ fórte multŭ bolnavŭ se ḑice de regulă că *l'a strînsŭ Dumneḑeŭ* saŭ *l'a iertatŭ Dumneḑeŭ,* adică ĭ-a iertatŭ chinurile cele îndelungate şi lupta cu mórtea, ce maĭ totŭ-deauna îlŭ muncesce grozavŭ pe omŭ; dacă a muritŭ de-o mórte năprasnică şi'n acelaşĭ timpŭ încă şi tînĕrŭ: *a muritŭ cu ḑile* saŭ *s'a prăpăditŭ*; unuia care móre îndată după altulŭ: *uite cuĭ ĭ-a închinatŭ;* iară în batjocură: *s'a dusŭ la rogozŭ* (1), saŭ *a pusŭ faţa la mormîntŭ,* după cum ne spune şi următórea doină din Bucovina:

Măĭ băete, băeţele,
Vină la noĭ, nu te teme,
Că de cine te-aĭ temutŭ
A pusŭ faţa la mormîntŭ (2)

saŭ în fine: *a pusŭ cósta la pămîntŭ şi faţa la rĕsăritŭ,* după cum arată şi următórea doină din Igescĭ în Bucovina:

Măĭ băete, băeţele,
Intră 'n casă, nu te teme,
Că de cine te-aĭ temutŭ,
O pusŭ cósta la pămîntŭ
Şi faţa la rĕsăritŭ
Şi s'o dusŭ şi n'o venitŭ.

Când însă întrébă cine-va de ce anume a muritŭ, i se rĕspunde că *aşa i-a fostŭ păharulŭ morţiĭ,* altulŭ, afară de tatălŭ şi de maica respectivuluĭ, nime nu cutéză a spune de ce felŭ de mórte a muritŭ.

---

(1) Aceste douĕ espresiunĭ din urmă sunt usitate maĭ multŭ în Transilvania, com. de d-lŭ I. Georgescu.

(2) Varianta acesteĭ poesiĭ veḑi-o la S. Fl. Marianŭ, Poesiĭ pop. rom., tom. II, p. 148.

IV

SCĂLDAREA.

Cum şĭ-a datŭ omulŭ ultima resuflare, cea d'întâĭ grijă a celorŭ ce aŭ statŭ împrejurulŭ luĭ este, pe lângă deschiderea uşeĭ şi a ferestrelorŭ caseĭ, în care a repausatŭ, şi pe lângă acoperirea cofelorŭ, de a face o scăldătóre şi a-lŭ scălda într'însa până ce nu apucă a i se recì şi înţepenì corpulŭ (1).

Scăldătórea acésta se face atâtŭ în *Bucovina,* câtŭ şi în *Moldova* în următorulŭ chipŭ: aducŭ apă curată dela unŭ isvorŭ, dela o fôntână saŭ dela unŭ părîŭ limpede şi o punŭ într'unŭ céunŭ saŭ într'o căldare mare ca să se încăldéscă (2).

---

(1) Burada, Inmorm. p. 9: «Până a nu înţepeni trupulŭ mortuluĭ, némurile saŭ prieteniĭ luĭ ilŭ radŭ, ilŭ scaldă, saŭ in unele locurĭ ilŭ spală cu apă caldă şi apoĭ ilŭ laŭ cu săpunŭ.»

In cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ, după cum mĭ-a spusŭ d-lŭ G. Tomoĭagă, cantorŭ bis., există credinţa, că dacă scăldătórea acésta s'ar prepara maĭ inainte, atuncĭ omulŭ, ce trage de mórte, cu greŭ móre; ba se ḍice, că une-orĭ tocmaĭ din causa acésta se chinuesce şi 2—3 ḍile şi totŭ nu maĭ póte muri.

(2) A. Lambriorŭ, op. cit. p. 151: «In vremea acésta bĕtrânele megiaşe, adunate la ţipetele din casă, punŭ căldarea saŭ céunulŭ pe focŭ şi încălḍescŭ apa de scăldătóre.»

In unele părţĭ din *Transilvania*, în loculŭ céunuluĭ saŭ căldăriĭ, se întrebuinţéză de comunŭ *o ólă nouă*, în care se tórnă şi puţină apă sfinţită şi care, după scăldare, se pune la piciórele cadavruluĭ anume ca şi sufletulŭ, care sbóră în colo şi'n cóce, să se pótă încă scălda (1).

Pe lângă apă se maĭ punŭ în căldare, şi maĭ alesŭ în timpŭ de vară, atâtŭ în *Bucovina*, câtŭ şi în *Transilvania*, încă şi felurite plante, precum: *mintă*, *calapĕrŭ*, *busuiocŭ*, *românită*, *sulcină*, *pelinită*, *lemnulŭ domnuluĭ*, precum şi multe alte buruenĭ şi florĭ mirositóre, anume ca atâtŭ scăldătórea, câtŭ şi corpulŭ celuĭ ce se va scăldà într'însa, maĭ cu sémă dacă acela e copilŭ, să miróse frumosŭ. Apoĭ, atâtŭ apa, câtŭ şi plantele dintr'însa se lasă până ce se încăldescŭ (2).

Se bagă însă tare bine de sémă, maĭ alesŭ de cătră ceĭ de casă, şi cu deosebire în *Ţéra-Românéscă*, ca să nu se împingă tăciunĭ sub vasulŭ în care fierbe apa de scăldatŭ, sub cuvîntŭ, că se face focŭ de fiertŭ apă pentru scăldatulŭ şi a altorŭ morţĭ (3).

După ce s'a încălditŭ acum apa de ajunsŭ, 2—4 bărbaţĭ dintre străiniĭ ce aŭ asistatŭ la eşirea sufletuluĭ saŭ alţĭ străinĭ, ce aŭ fostŭ anume spre acestŭ scopŭ chĭemaţĭ (4), iar dacă a fostŭ de parte femeéscă, totŭ atâtea femeĭ (5), ĭeaŭ unŭ ciubărŭ, o vană saŭ o covată mare, tórnă într'însa

(1) Wlislocki, op. cit. p. 31.

(2) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă şi Rom. Simŭ.

(3) Ioanŭ St. Negoescu, Credinţe populare, publ. în «*Lumina pentru toţĭ*» an. II., Bucurescĭ, 1888, p. 474. — Ionénŭ, op. cit. p. 42: «Când se încăldesce apa pentru scăldatulŭ unuĭ mortŭ, să nu se împingă tăciuniĭ din focŭ sub vasŭ, căcĭ este semnŭ de facerea foculuĭ şi pentru alţĭ morţĭ.»

(4) Ceĭ de casă nicĭ când nu scaldă pre mortŭ.

(5) D. Stănescu, op. cit. p. 322. «Dacă mortulŭ a fostŭ de parte bărbătéscă, doĭ saŭ treĭ bărbaţĭ ilŭ spală cu apă caldă, cu săpunŭ, ilŭ péptănă şi-lŭ îmbracă; dóuĕ saŭ treĭ, femeĭ, dacă a fostŭ femee.» — În Moldova, comuna Rădăşenĭ, după cum mĭ-a spusŭ A. Pletosŭ, pre bărbaţĭ iĭ scaldă de comunŭ treĭ bărbaţĭ, iar pe femeĭ treĭ femeĭ.

apa din căldare, saŭ ce este, o adaugŭ cu apă rece, ca scăldătórea să fie bine potrivită, adică nicĭ prea ferbinte nicĭ prea rece, ci numaĭ abia căldută ca apa de vară, rădică apoĭ corpulŭ mortuluĭ de pe loculŭ repausăriĭ, îlŭ desbracă de tóte vestmintele, în carĭ a repausatŭ şi vîrîndu-lŭ în vasulŭ cu scăldătórea astŭ-felŭ pregătită începŭ a-lŭ scăldà şi spĕlà cu săpunŭ peste totŭ corpulŭ, începêndŭ dela capŭ şi până la picióre, ne-lăsândŭ nicĭ o singură părticică nespĕlată (1).

În unele părţĭ din *Transilvania* şi *Banatŭ*, mortulŭ nu se scaldă în atare vasŭ, ci, luându-se de pe loculŭ în care a repausatŭ, se pune josŭ la pămîntŭ, pe unŭ aşternutŭ de pae, dar maĭ cu sémă pe o scândură lungă şi lată, şi pe aceea îlŭ spală (2).

Celŭ ce se apucă de spĕlatŭ şi scăldatŭ pe vre unŭ mortŭ şi nu rade bine tina şi totŭ *lipulŭ* (lepulŭ) de pe dînsulŭ de cum-va e întinatŭ, saŭ nu póte să-ĭ spele totŭ lipulŭ de sub unghiĭ, se crede, că are unŭ pĕcatŭ fórte mare, şi că tina, ce rĕmâne pe celŭ mortŭ, are să o mănânce elŭ în cea-laltă lume (3).

Dreptŭ aceea fie-care, care se apucă de scăldatŭ, după ce l'a spĕlatŭ acum peste totŭ corpulŭ, până ce s'a făcutŭ curatŭ cum l'a pusŭ mă-sa în faşă, când l'a pornitŭ la botezŭ (4), îndată îĭ tae unghiile (5), anume ca şi sub unghiĭ să-lŭ pótă astŭ-felŭ spĕla ca să nu rĕmâie şi sub acestea nicĭ unŭ picŭ de tină, pentru că dacă nu o face acésta pe cea-laltă lume va avé grea respundere (6), apoĭ şi pentru aceea ca nu

(1) Dict. de M. Ursaca, com. de G. Tomoiagă şi Av. Macoveiŭ.

(2) M. Besanŭ, stud. cit. «Albina» No. 57, com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(3) Credinţa Rom. din Bucovina, com. de I. Blàndu, stud. gimn. şi a celorŭ din Transilvania, com. de d-lŭ Rom. Simŭ, învĕţătorŭ.

(4) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

(5) Pretutindene usitatŭ în Bucovina.

(6) Com. de d-lŭ I. Georgescu, învĕţ. în Secadete.

cum-va, ducêndŭ pămîntulŭ cu dînsulŭ din acéstă lume în cea-laltă, să fie cunoscutŭ de diavolulŭ (1).

Datina tăerii unghiilorŭ la Românĭ, care de altmintrelea e usitată şi la alte popóre atâtŭ din vechime, câtŭ şi din timpulŭ presentŭ, credŭ că-şĭ are isvorulŭ sĕŭ maĭ multŭ în următórea legendă de proveninţă bogomilică, saŭ maĭ bine ḑisŭ manicheică:

«Cică dintru începutŭ nu era pămîntŭ, sóre, lună şi stele, nicĭ lumină, ca acuma, ci orĭ în cotro te-aĭ fi întorsŭ şi te-aĭ fi uitatŭ era numaĭ o apă tulbure, care plutea ca unŭ norŭ în colo şi 'ncóce. Iar pe valurile acesteĭ ape nemărginitŭ de mare şi adâncă umbla *Dumneḑeŭ* şi cu *Draculŭ*, unicele fiinţe de pe timpulŭ acela.

«Şi *Draculŭ* îĭ ḑicea luĭ *Dumneḑeŭ* totŭ-deauna, de câte orĭ vorbia către dînsulŭ, «*Fărtate*», iar Dumneḑeŭ îĭ ḑicea «*Nefărtate*» (2).

«Astŭ-felŭ Dumneḑeŭ şi cu Draculŭ se primblară în colo şi'ncóce pe valurile apeĭ aceleia şépte anĭ de-arêndulŭ.

«După alŭ şéptelea anŭ, fiindŭ Dumneḑeŭ fórte ostenitŭ, pentru că nu se culcase nicĭ nu dormise de felŭ în restimpulŭ acesta, ḑise către Dracŭ:

«Sciĭ ce, măĭ Nefărtate?

«Ce este, Fărtate?

«Răpeḑi-te de grabă în adâncimea apeĭ şi adă o mână de lutŭ, ca să ne facemŭ pe întinderea acestorŭ valurĭ nemărginite unŭ pătişorŭ, ca să avemŭ unde ne odihnì, căcĭ eŭ unulŭ nu mĕ maĭ potŭ mişcà acuma de ostenitŭ ce sunt!

«Écă m'am repeḑitŭ! — rĕspunde *Ducă-se pe pustiĭŭ*, şi cum rostì cuvintele acestea... huştiulĭucŭ!... de-auna s'a şi cu-

(1) Credinţa Românilorŭ din Moldova, comuna Baia, com. de Titu Zaharescu, stud. gimn.

(2) Fem. *Nefertiţă*, se 'ntrebuinţéză maĭ alesŭ în locuţiunea «lua-te-ar saŭ mânca-te-ar *Nefertiţa*!»

fundatŭ în apă. Dar bojbăindŭ elŭ în colo și 'n cóce prin adâncimea apeĭ și neaflândŭ nicĭ o ţîră de lutŭ, s'a întorsŭ înapoĭ și a spusŭ luĭ Dumneḑeŭ, că în adâncul apeĭ nu se află lutŭ ci numaĭ nisipŭ.

«Adă-mĭ dară și nisipŭ! — ḑise D-ḑeŭ.

«Draculŭ s'a cufundatŭ acum a doua óră și luândŭ din adânculŭ apeĭ o mână de nisipŭ, s'a întorsŭ iarășĭ câtŭ aĭ bate în palme îndărătŭ, dar până ce a ajunsŭ de-asupra apeĭ nu ĭ-aŭ rĕmasŭ numaĭ vr'o câte-va fire de nisipŭ sub unghiĭ, tóte cele-lalte i s'aŭ strecuratŭ printre degete. Treĭ din firele ce i-aŭ rĕmasŭ i le-a datŭ luĭ Dumneḑeŭ, éră cele-lalte le-a păstratŭ pentru dînsulŭ.

«Dumneḑeŭ, luândŭ cele treĭ fire și frământându-le în mână, a făcutŭ dintr'însele o *turtiţă*. Apoĭ, puindŭ turtiţa aceea pe apă, s'a culcatŭ Dumneḑeŭ și cu Necuratulŭ pe dînsa ca să se odihnéscă.

«Ce face însă Necuratulŭ?... Voindŭ a rĕmâné singurŭ Domnitorŭ și stăpânitorŭ peste tótă lumea, cum s'a culcatŭ a și începutŭ a horăì, făcêndu-se că dórme dusŭ. Dar elŭ nu dormea, ci aștептă cu nerăbdare dóră adórme Dumneḑeŭ, ca apoĭ să-lŭ rĕstórne de pe turtiţă, să-lŭ arunce în apă și să-lŭ înece.

«Dumneḑeŭ, sciindŭ prea bine cu ce felŭ de gândurĭ se pórtă Draculŭ, se făcea asemenea că dórme dusŭ, dar elŭ nu dormia.

«Draculŭ, când cugetâ acum că Dumneḑeŭ dórme dusŭ, l'a apucatŭ de unŭ piciorŭ și a începutŭ a-lŭ trage în drépta și în stânga de pe turtiţă, voindŭ numaĭ decât să-lŭ arunce în apă și să-lŭ înece. Însă cu câtŭ îlŭ trăgea elŭ maĭ tare cu atâtŭ și turtiţa de nisipŭ se întindea maĭ multŭ și se făcea maĭ mare, și în care parte îlŭ trăgea, într'aceea se lăţea maĭ tare. Și totŭ așa muncindu-se necuratulŭ, de-ĭ curgeaŭ

sudorî de pe nespĕlata-î faţă, se făcù din turtiţa aceea *pămîntulŭ* pe care locuimŭ noî astădî.

«Draculŭ s'a minunatŭ fórte multŭ de acéstă întêmplare neaşteptată, dar nu dise nimicŭ. Şi Dumnedeŭ încă a tăcutŭ, făcêndu-se şi elŭ că nu scie nimicŭ despre tóte celea ce s'aŭ întêmplatŭ peste nópte. Şi aşa se porniră maî departe la plimbare prin lume.

«Maî umblândŭ eî în colo şi în cóce, câtŭ vorŭ maî fi umblatŭ, şi vĕdêndŭ dela unŭ timpŭ Dumnedeŭ că nu e bine ca pămîntulŭ să fie fără ţipenie de omŭ, s'a plecatŭ jos, a luatŭ o mână de ţĕrînă şi frămêntând'o ca aluatulŭ, a făcutŭ dintr'însa pe omulŭ celŭ d'întâî. Iară după ce l'a făcutŭ şi l'a înviatŭ, dise cătră Draculŭ să facă şi elŭ unŭ omŭ şi să-lŭ învie ca dînsulŭ.

«Draculŭ nu aşteptâ multŭ rugatŭ, ci, luândŭ o bucată de lutŭ în mână, făcù şi elŭ unŭ omŭ tocmaî ca şi Dumnedeŭ. A luatŭ apoî unŭ buciumŭ şi a începutŭ a sufla cu acesta în omulŭ celŭ făcutŭ de dînsulŭ ca să-lŭ învie. Dar în zadarŭ î-a fostŭ tótă munca, căcî nu l'a pututŭ învia, deşi omulŭ făcutŭ de dînsulŭ s'a fostŭ unflatŭ ca o butie.

«De-atuncî a rĕmasŭ apoî în omŭ unŭ firŭ de inimă câtŭ unŭ firŭ de macŭ în şépte despicatŭ, şi firulŭ saŭ sîmburele acela e *rĕutatea omuluî*. De-aicî vine apoî că omulŭ sudue aşa de spurcatŭ şi urîtŭ, căcî dacă n'ar fi sîmburele celŭ rĕŭ într'însulŭ, omulŭ ar fi *curatŭ ca mirulŭ*.

«Totŭ de-aicî vine că ómeniî se temŭ de morţî pentru că Draculŭ, cum móre unŭ omŭ, îndată se apropie de trupulŭ luî spuindŭ că trupulŭ omuluî e alŭ sĕŭ, fiindŭ-că se ţine de pămîntŭ şi pămîntulŭ e alŭ sĕŭ, de óre-ce elŭ a fostŭ acela care l'a scosŭ din fundulŭ apeî.

«Maî departe trupulŭ omuluî se póte cunósce şi de pe aceea că e alŭ sĕŭ, fiindŭ-că fie-căruî omŭ până şi în diua de adî *î-a rĕmasŭ negru sub unghiî*, precum î-a rĕmasŭ şi luî nisipŭ,

când l'a scosŭ din apă. Căcĭ dacă trupulŭ omuluĭ n'ar fi proprietatea sa, *atuncĭ omulŭ ar fi curatŭ sub unghiĭ, şi nu negru.*

«Din pricina Draculuĭ decĭ dară, care pretinde că trupulŭ omuluĭ e alŭ sĕŭ şi nu alŭ luĭ Dumnedeŭ, *îndatinéză Româniĭ de a tăia unghiile celorŭ morţĭ* şi totŭ din acéstă pricină îĭ *privighescŭ* eĭ tótă nóptea, nelăsându-ĭ să stea singurĭ în casă, temêndu-se ca nu cum-va să vie Draculŭ, mâneo-ar acolo unde a înseratŭ, şi să pue mâna pe dînşiĭ (1).

Afară de legenda acésta maĭ există la Româniĭ din *Bucovina* încă şi următórea credinţă cu privire la unghiĭ şi anume:

Pe fie-care omŭ, cum móre şi se duce în cea-laltă lume, îlŭ întrébă Dumnedeŭ: unde i-sŭ unghiile? să-şĭ dea séma ce a făcutŭ cu dînsele? şi dacă le are, le scóte din sînŭ şi i le arată, iar de nu le are, e rĕŭ de dînsulŭ (2).

De aceea fie-care omŭ, câtŭ trăesce, se cuvine ca să pue unghiile, după ce le taie, în sînŭ saŭ la pragulŭ uşiĭ, iar după ce móre, să i se pue în sînŭ, pentru că la a doua venire fie-care trebue să dea unghiile apostoluluĭ Petru ca să-şĭ facă trîmbiţă dintr'însele (3).

Româniĭ din *Moldova* însă spunŭ că de aceea se taie unghiile mortuluĭ şi i se punŭ în sînŭ, pentru că *la vremea judecăţiĭ celeĭ de pe urmă* din unghiile acestea aŭ să facă S-ţiĭ archang. *Michailŭ* şi *Gavrilŭ bucine,* din carĭ aŭ să bucine în cele patru cornurĭ ale lumiĭ ca să se întrupeze ómeniĭ şi să se strângă la judecată.

Totŭ din acéstă causă mulţĭ inşĭ îndatinéză şi de altă dată când taie unghiile, a nu le asvêrli, ci a le pune în sînŭ (4).

---

(1) Dict. de Vasile Ungurénŭ, Românŭ din Ilişescĭ, districtulŭ Suceviĭ.
(2) Credinţa Rom. din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu, stud. gimn.
(3) Dict. de Elisaveta Agapi, Româncă din Mănăstióra.
(4) Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ.

O sémă de inşĭ însă nu taĭe unghiile celorŭ morţĭ din causă că, după cum credŭ şi spunŭ eĭ, n'arŭ avė cu ce suì pe scărĭ la cerŭ (1).

Causa pentru ce se dă scăldăriĭ şi spĕlăriĭ celuĭ repausatŭ o atenţiune atâtŭ de mare, e pentru că mortulŭ, după credinţa Românilorŭ de pretutindenĭ, trebue nu numaĭ să se spele şi să se lepede de tóte pĕcatele câte le-a făcutŭ, trăindŭ pe pămîntŭ, şi să mérgă cu sufletulŭ în împĕrăţia cerėscă (2), ci tot-odată să mérgă şi cu corpulŭ curatŭ pe lumea cea-laltă (3), precum şi pentru aceea, ca la ḑiua cea de-apoĭ, adică la ḑiua învieriĭ, să fie curăţitŭ de tótă întinăciunea (4).

Maĭ departe se maĭ crede încă şi aceea că dacă repausatulŭ s'a mărturisitŭ şi comunicatŭ cu st. taine şi la mórtea sa a fostŭ bine şi frumosŭ scăldatŭ şi spĕlatŭ, înfăţişându-se curatŭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ, acesta chiar şi 'n casulŭ acela, când ar avė omulŭ unele pĕcate maĭ micĭ, i le-ar spĕla şi ierta şi elŭ (5).

In unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, precum bună-óră în satele Ropcea şi Stroescĭ, nu e datină de a se face scăldătóre pentru celŭ mortŭ, ci a se spĕla numaĭ simplu cu apă próspĕtă dintr'unŭ părîŭ saŭ dintr'o fântână, chiar şi 'n casulŭ acela, când apa e rece (6).

Totŭ în timpulŭ scăldăriĭ, dacă celŭ repausatŭ, e bărbatŭ înaintatŭ în vîrstă, îlŭ radŭ frumosŭ (7), dacă în timpulŭ

---

(1) Dict. de El. Agapi.

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ, şi a celorŭ din Stupca, com. de Al Baciŭ, stud. gimn.

(3) Ionénŭ, op. cit., p. 36. «După ce o persónă a muritŭ, corpulŭ i se scaldă într'o albie, ca să se ducă curatŭ pe lumea cea-laltă.»—Rom. Simŭ: «Omulŭ se scaldă, ca să mérgă curatŭ în cea-laltă lume.»

(4) Com. de d-lŭ I. Georgescu.

(5) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.

(6) Dat. com. Em. de Cuparencu.

(7) Pretutindene în Bucovina. Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 9

bóleĭ sale ĭ-a crescutŭ barbă mare, din causă că, după cre dința poporuluĭ din cele maĭ multe părțĭ ale *Bucovineĭ*, celŭ ce s'a rasŭ la mórtea sa saŭ după mórte, când s'a scăldatŭ, se înfățișézá înaintea luĭ Dumnedeŭ ca unŭ tênĕrŭ de 30 de anĭ, iar de nu l'a rasŭ apoĭ bĕtrânŭ rĕmâne pentru totŭ-deauna. Dacă însă mortulŭ, înainte de a-șĭ da sufletulŭ, a lăsatŭ cu limbă de mórte să nu-lŭ radă, atuncĭ, voindŭ a-ĭ împlini dorința, nu-lŭ radŭ, ci-lŭ lasă așa (1).

După ce l'aŭ rasŭ, îlŭ spală din noŭ pe obrazŭ cu apă próspĕtă și apoĭ îlŭ ștergŭ pe totŭ corpulŭ de regulă cu o năframă curată, saŭ cu unŭ ștergarŭ noŭ saŭ cu o față de masă, care rĕmâne apoĭ ca rĕsplată celuĭ ce l'a scăldatŭ (2).

După acésta îlŭ ungŭ pe capŭ cu untŭ și-lŭ péptănă frumosŭ (3).

Nevestele, precum și tóte femeile cele bĕtrâne, se împletescŭ. Dacă însă móre o femee lĕuză, i se lasă maĭ multe fire de pĕrŭ neîmpletite anume ca s'o vadă Dumnedeŭ că este lĕuză și să-ĭ ierte pĕcatele (4).

Fetele cele marĭ însă precum și copilele nu se împletescŭ, ci se lasă despletite, spre a se puté găti ca miresele (5).

Totŭ atuncĭ când se péptĕnă mortulŭ este datină în unele părțĭ de a-ĭ tăia puținŭ pĕrŭ, care se pune în céră și se păstréză de către némurile luĭ în *pălămida lădiĭ* spre aducere aminte (6), alțiĭ îlŭ punŭ și ținŭ în lavița lădiĭ și iarășĭ alțiĭ scotŭ unŭ cuiŭ din părete și vîrîndu-lŭ în loculŭ aceluia, batŭ cuiulŭ la locŭ peste dînsulŭ, saŭ facŭ o bortă în ușorulŭ de sus alŭ ușeĭ, îlŭ vîră în borta aceea, și as-

(1) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.
(2) In Sucéva, Stupca, Todirescĭ și Ropcea.
(3) In Bilca, Vicovulŭ-de-sus, Câmpulungŭ și alte sate din Bucovina.
(4) Ionénŭ, op. cit., p. 37.
(5) Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ.
(6) Burada, Inmorm. p. 10.

tupându-lŭ, îlŭ lasă apoĭ pentru tot-deauna acolo. Acésta se face pentru norocul caseĭ, căcĭ, amĕsuratŭ credinţeĭ poporuluĭ, nu se. scie după cine se trage norocul la casă, şi lesne póte cu acela ce a muritŭ să se ducă totŭ norocul, dacă nu se păstréză nimicŭ dela elŭ (1).

Mulţĭ inşĭ din clasele maĭ înalte taie maĭ multe şuviţe de pĕrŭ, din carĭ îşĭ facŭ, totŭ pentru aducerea aminte, lănţujele de orare saŭ floricele, pe carĭ le păstréză apoĭ în nisce cutiuţe anume spre acestŭ scopŭ făcute.

În *Transilvania,* districtulŭ Năsĕuduluĭ, taie mortuluĭ unŭ şmocŭ de pĕrŭ din capŭ nemijlocitŭ înaintea scóteriĭ sale din casă şi a porniriĭ spre mormîntŭ, în credinţă că până ce vorŭ păstra acelŭ şmocŭ de pĕrŭ nicĭ norocul nu-ĭ va părăsi. Uniĭ îndătinéză de a se afuma cu pĕrŭ de acesta, anume ca să nu viseze pe celŭ mortŭ (2).

În unele sate din *Bucovina,* precum bună-óră în Todirescĭ, pe lângă aceea că-lŭ scaldă şi laŭ, îĭ maĭ spală corpulŭ cu vinŭ, şi maĭ alesŭ atuncĭ, când înainte de repausare n'a fostŭ mărturisitŭ şi împărtăşitŭ cu sf. taine (3).

În *Transilvania* îĭ maĭ ungŭ corpulŭ încă şi cu nisce unsorĭ mirositóre (4).

Datina spĕlăriĭ cu vinŭ şi a ungeriĭ cadavruluĭ cu diferite unsorĭ mirositóre o întîmpinămŭ fórte adese-orĭ şi 'ntr'o sémă de bocete, carĭ se bocescŭ nu multŭ după scăldare în de-

---

(1) Com. de maĭ mulţĭ Românĭ din Bucovina, precum şi de d-lŭ Rom. Simŭ din Orlatŭ în Transilvania.

(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

(3) Com. de d-lŭ I. Avramŭ

(4) D. T. Bojinca, Anticele Romanilorŭ. Buda 1832. vol. II. Nota dela p. 210 —M. Besanŭ, stud. cit. publ. în «Albina», an. I. No. 57: «Şi după ce pulsulŭ nu maĭ bate, şi sufletulŭ s'a despărţitŭ de trupŭ, — trupulŭ se scaldă şi în unele locurĭ, maĭ vĕrtosŭ în Ardélŭ, se unge cu unŭ felŭ de unsóre mirositóre, şi numaĭ după aceea se îmbracă în vestmintele cele maĭ frumóse şi curate, ce le-a avutŭ repausatulŭ în viéţă.»

cursulŭ timpuluĭ câtŭ petrece mortulŭ în casă, precum şi maĭ pe urmă când se duce la mormîntŭ.

Iată unulŭ din mulţimea acelorŭ bocete:

Veniţĭ fraţĭ şi sorióre
Şi-mĭ puneţĭ florĭ la picióre,
Veniţĭ fraţĭ şi verişorĭ
Şi mĕ 'mpodobiţĭ cu florĭ,
Veniţĭ aĭ meĭ verĭ şi fraţì
Şi cu lacrimĭ mĕ scăldaţĭ,
Şi-mĭ stropiţĭ faţa cu apă,
Că de lunĭ mĕ ducŭ la grópă
Şi-mĭ stropiţĭ faţa cu vinŭ
Că mĕ ducŭ în locŭ străinŭ
Şi 'napoĭ n'am să maĭ vinŭ,
Şi-mĭ stropiţĭ faţa cu bere
Că maĭ multŭ nu me-ţĭ vedere;
Că nu mĕ ducŭ să 'nflorescŭ,
Ci mĕ ducŭ să putredescŭ;
Duce-m'oĭŭ şĭ-oĭŭ putredì
Şi 'napoĭ n'oĭŭ maĭ venì,
Óre cine m'a bocì?
Sora mea cu maica mea,
Maĭ alesŭ ibovnica (1)!

După ce l'aŭ scăldatŭ şi pieptĕnatŭ şi după ce l'aŭ îmbrăcatŭ şi aşezatŭ, unde aŭ avutŭ să-lŭ aşeḑe, ĭeaŭ apa cu care l'aŭ scăldatŭ şĭ-o varsă într'unŭ locŭ retrasŭ, neprihănitŭ, şi maĭ alesŭ într'o grădină la rădĕcina unuĭ copacŭ, care se acopere apoĭ pentru câtŭ-va timpŭ cu o copae saŭ cu căldarea, în care s'a încălḑitŭ apa; acésta se face pentru ca să nu umble nicĭ o vietate pe loculŭ acela, fiindŭ pĕcatŭ să se calce cu piciórele (2).

(1) Din Horodniculŭ-de-josŭ, satŭ în districtulŭ Rădăuţuluĭ, com. de fostulŭ meŭ conşcolarŭ d-lŭ Petrea Prelipcénu.

(2) Burada, Înmorm. p. 10. — Ionénŭ, op. cit. p. 42: «Apa, cu care se scaldă unŭ mortŭ, se varsă într'unŭ locŭ retrasŭ, ca să nu calce cine-va în ea, fiindŭ unŭ mare pĕcatŭ.»

In *Ţéra-Românéscă*, precum în plaiulŭ Prahova şi comuna Zănóga, scăldătórea acésta nu se varsă afară până după înmormîntare (1).

Albia, saŭ vana, în care s'a scăldatŭ mortulŭ, după ce s'a aruncatŭ scăldătórea dintr'însa, se rĕstórnă cu gura în jos şi nu se maĭ întrebuinţéză de felŭ până după înmormîntare, fiindŭ rĕŭ de mórte şi pentru alţiĭ (2).

Ciubărulŭ, în care s'aŭ spĕlatŭ hainele mortuluĭ, se spală în nouĕ ape şi apoĭ e ca şi când s'ar vĕrsa în elŭ apă sfinţită dela osteştanie (3).

Óla, atâtŭ cea în care s'a încălḑitŭ apa pentru scăldătóre, câtŭ şi cea cu care s'a turnatŭ apă caldă peste mortŭ, când s'a scăldatŭ, după credinţa Românilorŭ din *Transilvania*, nu maĭ e bună, şi de aceea se îngrópă (4). Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* însă o spargŭ în timpulŭ când se scóte mortulŭ din casă, pentru a nu murì şi alţiĭ (5).

Paiele, pe carĭ a fostŭ pusŭ mortulŭ la spĕlare, unde e datina dea se face acésta, se aruncă nóptea pe rîŭ, saŭ, unde nu este rîŭ în apropiere, se îngrópă în pămîntŭ ca să nu calce omulŭ orĭ altă vietate pe ele, căcĭ nu e bine (6).

Pieptenele, cu care s'a pieptĕnatŭ şi săpunulŭ cu care s'a săpunitŭ mortulŭ, nu se întrebuinţéză maĭ multŭ, ci orĭ se aruncă şi aceste douĕ obiecte pe unŭ rîŭ (7), orĭ se păs-

---

(1) Revista pentru istorie, archeologie şi filologie, an. II, vol. III. Bucurescĭ 1884, p. 386: «Murindŭ omŭ, femee, copilŭ, scăldândŭ mortulŭ, lăturile nu le varsă afară până nu-lŭ îngrópă» — D. Stănescu, op. cit. p. 42 «apa n'o varsă până nu este mortulŭ îngropatŭ.»

(2) Ionénŭ, op. cit., p. 42.—I. St. Negoescu, credinţe pop. publ. in «Lumina pentru toţĭ», an. III, Bucurescĭ, 1888, p. 474.

(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(5) I. St. Negoescu, op. cit., p. 474.

(6) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(7) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

tréză şi se îngrópă împreună cu mortulŭ (1), puindu-se în perniţa pe care i-o aşéză sub capŭ în tronŭ (2). — În unele părţĭ din *Moldova* precum în Rădăşenĭ şi Mălinĭ obiectele acestea se daŭ celuĭ ce l'a scăldatŭ de pomană (3).

Femeilorŭ celorŭ ce aŭ scăldatŭ pre celŭ mortŭ nu le este iertatŭ să umble la fierturĭ nicĭ la colaciĭ mortuluĭ. A casă la dînsele însă potŭ umbla, dacă maĭ înainte de acésta s'aŭ spĕlatŭ de nouĕ orĭ după olaltă (4).

In fine, atâtŭ femeile, câtŭ şi bărbaţiĭ, carĭ aŭ scăldatŭ pre mortŭ, atâtŭ în Bucovina, câtŭ şi în Transilvania şi Moldova, pe lângă obiectulŭ, cu care s'a ştersŭ mortulŭ, maĭ capĕtă de suvenire saŭ pomană, încă şi câte unŭ rêndŭ de haine de-ale repausatuluĭ, saŭ câte o cămaşă orĭ iie maĭ bună (5), saŭ câte o perină orĭ lăiceriŭ (6).

Scăldarea şi spĕlarea mortuluĭ e usitată nu numaĭ la Românĭ, ci şi la alte popóre atâtŭ din vechime, câtŭ şi din timpulŭ de faţă.

Aşa *Romaniĭ*, după ce-lŭ strigaŭ de treĭ orĭ pe mortŭ, îlŭ puneaŭ pe pămîntŭ, ca şi Româniĭ din unele părţĭ ale Transilvanieĭ, şi apoĭ îlŭ spĕlaŭ cu apă caldă anume ca, dacă maĭ este viéţă într'însulŭ, să se deştepte, iar de nu, să-lŭ curăţéscă, şi apoĭ aşa numiţiĭ *Polinctores* îlŭ ungeaŭ cu untŭ de lemnŭ şi cu alte aromate, parte pentru ca să se maĭ îmblândéscă faţa mortuluĭ, şi parte ca să se împiedece putredirea (7).

Iată ce ne spune în privinţa acésta poetulŭ Virgiliŭ:

---

(1) I. St. Negoescu, op. cit. p. 474.
(2) D. Stănescu, op. cit. p. 322.
(3) Dict. de Aniţa Pletosŭ şi Măriuca Nistorŭ.
(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(5) Com. de d-lŭ I. Georgescu.
(6) Dict. de Aniţa Pletosŭ şi de Măriuca Nistorŭ.
(7) Dr. At. M. Mărienescu, Cultulŭ păgânŭ şi creştinŭ. T. I. Sĕrbătorile şi datinele române vechĭ. Bucurescĭ, 1884, p. 336. — Bojinca, op. cit. p. 210.

«Uniĭ pregătescŭ apa de clocotesce la focŭ în căldărĭ şi apoĭ spală corpulŭ înţepenitŭ şi-lŭ ungŭ (1).»

Iar Ovidiŭ ḑice:

«Nicĭ corpulŭ meŭ nu zace în patulŭ obicĭnuitŭ, nicĭ este cine-va care să mĕ plângă când mĕ va pune la pămîntŭ (2).

Ce se atinge de pĕrŭ amintimŭ aicĭ, că Romaniĭ aveaŭ datină de a atârna o parte din pĕrulŭ celuĭ repausatŭ la uşă, spre a arĕta prin acésta că în casă este doliŭ (3).

---

(1) Aeneid. lib. VI. 219 şi 220:
Pars calidos latices et shena undantia flamis
Expediunt, corpusque lavant frigentis et unguunt.

(2) Trist. III. Eleg. III 39:
Nec mea consueto languescent corpora leçto!
Depositum nec me, qui fleat, ullus erit.

(3) D. N. Preda, Mythologia Grecilorŭ, Romanilorŭ şi a Egyptenilorŭ. Bucurescĭ 1863, p. 223.

V.

INBRĂCAREA.

Odată mortulŭ spĕlatŭ şi pieptĕnatŭ frumosŭ se îmbracă în hainele cele maĭ curate, maĭ frumóse, maĭ noue şi maĭ scumpe, ce le-a avutŭ şi purtatŭ în viéţă, saŭ cu de acelea ce-ĭ eraŭ maĭ plăcute, pe carĭ mulţĭ inşĭ le pregătescŭ fiindŭ încă în viaţă, şi le păstréză noue până la mórte (1).

În unele sate din *Bucovina*, precum şi'n unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, şi maĭ alesŭ în cele despre Nordŭ, *cămaşa* se face îndată după ce mortulŭ şĭ-a datŭ sufletulŭ, şi se numesce *cămaşă de mórte* (2), iar pe femeile şi pe bărbaţiĭ

(1) Burada, Inmorm. p. 10. — Rom. Simŭ: «Uniĭ îşĭ pregătescŭ anume o *iie* saŭ o *cămaşă de mórte.*» — Alţiĭ, şi maĭ alesŭ o sémă dintre femeile cele maĭ bĕtrâne, se'ngrijescŭ nu numaĭ de hainele cu carĭ aŭ să fie îmbrăcate, precum: cămaşă, ştergarŭ, catrinţă, colţunĭ, papucĭ etc., ci chiar şi de tóte cele-lalte obiecte, precum: ştergare, şervete, năfrămĭ etc., carĭ sunt de trebuinţă la inmormîntare, şi pe tóte le aşéză şi păstréză în ladă anume ca la timpulŭ cuvenitŭ, adică la casŭ de mórte, să aibă aĭ sĕĭ cu ce o îmbrăca.

(2) Sucéva, com. de maĭ mulţĭ inşĭ: «după ce l'aŭ spĕlatŭ ilŭ îmbracă într'o cămaşă de *hasa* saŭ în altă cămaşă nouă, însă din pânză supţire, croită şi cusută îndată după mórte.» — Todirescĭ, com. de I. Avramŭ, stud. gimn.: — «ilŭ îmbracă într'o cămaşă supţirică şi numaĭ de-abia cusută.» — Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 10—11.

căsătoriţi îi îmbracă cu cămaşa de mire, pe care *înadinsŭ* o păstrézâ (1).

Dacă móre o fată mare, atâtŭ cămaşa câtŭ şi cele-lalte haine, cu carĭ are să se îmbrace, i se cosŭ cu aţă neînodată, căcĭ de o va înoda, se crede că ursitulŭ eĭ, ce era să-lŭ iea de bărbatŭ, nu se va maĭ însura, şi vice versa (2).

Asemenea se face şi la nevestele şi bărbaţiĭ ceĭ tinerĭ, precum şi la copiĭ, credêndu-se că dacă aţa, cu care li se cóse vestmintele, se înódă, saŭ dacă, după ce s'aŭ îmbrăcatŭ, se închee la gâtŭ, atuncĭ partea lorŭ, care le-a fostŭ saŭ

(1) Burada, Înmorm. p. 11. — Lambriorŭ, op. cit. p. 151: «Scoţêndu-lŭ din scăldătóre ilŭ imbracă in haine noue, cele maĭ de preţŭ ce le are. Mulţĭ şi le aŭ pregătite din viéţă, maĭ alesŭ bětrânele, dintre carĭ unele şĭ-aŭ păstratŭ chiar hainele de mirésă.» — D. Stănescu, op. cit. p. 322: «E curiosŭ a sci din ce causă uniĭ dintre ómenĭ şi femeĭ, fie câtŭ de bětrânĭ, caută şi ţinŭ fórte multŭ ca la mórte să fie imbrăcaţĭ în cămaşa ce aŭ avutŭ de ginere saŭ mirésă. — Fost'a acesta unŭ obiceiŭ introdusŭ din causa lipseĭ ce o fi ìnduratŭ bietulŭ Românŭ şi a neputinţeĭ de a-şĭ procura vestminte maĭ de valóre, saŭ credinţa că căsătoria şi mórtea sunt cele două acte marĭ din viéţa luĭ?» — Teofilŭ Francu şi George Candrea, Româniĭ din Munţiĭ apusenĭ (Moţiĭ) Bucurescĭ, 1888 p. 173: «Îndată la incetarea din viéţă decedatulŭ se spală şi se imbracă in hainele cele maĭ bune. Dacă a fostŭ insuratŭ se imbracă cu hainele cu care s'a cununatŭ.» — G. Tomoĭagă: «În unele sate din Bucovina, şi maĭ alesŭ in cele de peste Prutŭ, precum bună-óră in Boianŭ şi Mahala, maĭ fie-care insŭ căsătoritŭ are datină de a ţiné chiar şi până la alŭ 60 saŭ 70 anŭ alŭ vieţiĭ sale *cămaşa de mire* saŭ mirésă, care la bărbaţĭ e cusută din pânză de inŭ saŭ fuiorŭ cu florĭ frumóse de mětasă albă maĭ alesŭ la mânecĭ şi la póle, iară la femeĭ cu altiţe carĭ de carĭ maĭ frumóse şi maĭ iscusite şi cu totŭ felulŭ de puĭ pe stanŭ, cusuţĭ asemenea cu mětasă de felurite culorĭ şi cu cea maĭ mare iscusinţă. Ba mulţĭ inşĭ păstrézâ nu numaĭ cămaşa, ci şi alte lucrurĭ dela cununie, şi de-ĭ ajunge orĭ-ce nevoie şi greŭ nu le daŭ odată cu capulŭ, ci le ţinŭ, cum potŭ, până la mórte. Lucrurile acestea apoĭ, lucrate cu multă iscusinţă şi cu multă trecere de timpŭ, se scotŭ din lada, in care aŭ fostŭ păstrate şi se 'nbracă mortulŭ cu dinsele implinindu-şĭ astŭ-felŭ dorinţa exprimată cu decimĭ de anĭ maĭ nainte de a fi îmbrăcatŭ la mórte numaĭ cu aceste schimburĭ saŭ vestminte.»

(2) Ionénŭ, op. cit. p. 37.

a avutŭ să le fie, s'a legatŭ de vecĭ și de-aceea nu se póte maĭ multŭ căsătorì (1).

Dacă rĕpăusatulŭ a fostŭ *omŭ bĕtrânŭ*, moșnégŭ, se îmbracă în vestminte curate și frumóse conformŭ etățiĭ sale; se schimbă într'o cămașă mare și albă de fuiorŭ; se 'ncalță, maĭ alesŭ în părțile dela munte, cu opincĭ, iar pe uniĭ, dacă aŭ cu ce, le cumpĕră și-ĭ încalță de regulă cu ciobóte (cisme), și maĭ alesŭ în papucĭ, chiar și 'n casulŭ acela, când în tótă viéța lorŭ n'aŭ purtatŭ astŭ-felŭ de încălțiĭ (2); iar pe capŭ li se pune o cușmă moșnegéscă, négră saŭ albă, după cum le-a fostŭ adică și portulŭ în viéță; rarŭ când însă pălărie (3).

Totŭ așa se'mbracă și *ceĭ-lalțĭ bărbațĭ*, cu acea deosebire numaĭ că pentru aceștia se caută ca cămașa să fie nu numaĭ albă, adică curată, ci totŭ-odată și nouă, iar cușma maĭ frumósă. Totŭ așa și cele-lalte vestminte.

'In *Moldova* și *Téra-Românéscă* se îmbracă de regulă cu cămașă nouă, cu brace și colțunĭ noĭ de postavŭ saŭ de pânză albă, măcarŭ că mortulŭ póte n'a purtatŭ nicĭ odată câtŭ a trăitŭ; se încalță apoĭ cu imineĭ galbenĭ saŭ cu meșĭ negri de mortŭ, iar în capŭ li se pune căcĭulă négră (4).

Dacă celŭ mortŭ e *feciorŭ* se schimbă cu cămașă și ismene de bumbacŭ saŭ de fuiorŭ, cu bernevecĭ (ciórecĭ) orĭ ițarĭ, și ceĭ maĭ avuțĭ, carĭ aŭ de unde, se 'mbracă și cu pieptare sĕrbătorescĭ saŭ mintene cu saŭ fără mânecĭ (5),

---

(1) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala. «Dacă móre o femee nu se 'nchee cu chiotorile, nicĭ nu se légă nimicŭ în nodŭ, căcĭ omulŭ nu i se póte însura adoua óră.» — Sevastosŭ, Călĕtoriĭ, p. 69: «pentru mortŭ se cóse fără nodŭ.» — Datina și credința acésta se află și la Armeniĭ orientalĭ din Sucéva.

(2) Dict. de M. Ursaca, din Vatra-Dorneĭ; — com. de d-lŭ V. Turturénŭ și Av. Macoveĭ, preoțĭ; com. de d-lŭ Rom. Simŭ și T. Simonŭ din Transilvania

(3) Dict. de M. Ursaca și A. Petricénŭ, stud. gimn. de felŭ din Stroescĭ.

(4) Burada, Inmorm. p. 10.

(5) Usitatŭ maĭ alesŭ în ținutulŭ Cernăuțuluĭ, com. de d-lŭ G. Tomoĭagă, și 'n ținutulŭ Năsĕuduluĭ din Transilvania, com. de d-lŭ T. Simonŭ.

se 'ncinge cu curea saŭ cu brâŭ (1), se 'ncalţă cu ciobóte scumpe, cu papucĭ noĭ saŭ cu imineĭ (2), la gâtŭ i se légă o basma de mĕtasă, iar pe capŭ ise pune, fie vara fie iarna, o cuşmă nouă şi négră împodobită cu pene de păunŭ saŭ cu flóre artificială de têrgŭ (3).

In Mahala, precum şi în alte sate din *Bucovina*, i se pune pe cuşmă o cunună făcută din bărbănocŭ (4).

In judeţulŭ Muscelŭ din *Ţéra-Românéscă*, căciula feciorilorŭ se învĕlesce de jurŭ împrejurŭ cu cordele împestriţate: negre, albe şi roşiĭ, carĭ se numescŭ «*urdărĭ*» (5).

Maĭ pe scurtŭ toţĭ feciorii se îmbracă şi se gătescŭ ca nisce *mirĭ*. Ba unora, carĭ sunt maĭ avuţĭ şi carĭ aŭ de unde se 'mpodobì şi cu lucrurĭ de prisosŭ, li se pune chiar şi inele de argintŭ saŭ de aurŭ pe degete (6).

Femeile cele bĕtrâne se schimbă de regulă cu cămăşĭ simple saŭ cu *cămăşóie* (7), se încingŭ cu catrinţe şi prigitorĭ asemenea simple; se 'ncalţă cu colţunĭ, maĭ alesŭ de pânză şi cu papucĭ şi se 'mbrobodescŭ cu ştergare.

Nevestele se schimbă în cămăşĭ noue, cusute cu altiţe şi cu strămătură, se 'ncingŭ cu catrinţe frumosŭ ţesute, cu prigitorĭ, peştimane, fote saŭ cu fuste, după cum le-a fostŭ şi portulŭ; iar peste catrinţe se légă de regulă cu brâneţe, nu-

---

(1) Usitatŭ în Ropcea, com. de Em. de Cuparencu.

(2) Usitatŭ maĭ alesŭ în satele de pe malulŭ Prutuluĭ din ţinutulŭ Cernăuţuluĭ şi cu deosebire în Boianŭ şi Mahala. — Sub *imineĭ* se 'nţelege unŭ felŭ de papucĭ împodobiţĭ cu curele colorate.

(3) In Ropcea, com. de I. de Cuparencu; în Badeuţŭ, com. de Av. Macoveĭ; în Vicovulŭ-de-sus, com. de V. Turturénŭ; şi în unele părţĭ ale Transilvanieĭ, com. de Rom. Simŭ: «feciorilorŭ li se pune pe capŭ căciulă négră cu pană (flóre) în ea.»

(4) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

(5) Burada: Inmorm.; p. 11.

(6) Com. de G. Tomoĭagă, cant. bis.

(7) Sub cuv. *cămăşoiŭ-óie* se 'nţelege o cămaşă largă şi lungă fără altiţe şi puĭ pe stanĭ.

mite altmintrelea și *bărnețe* saŭ *frânghiĭ;* se încalță cu colțunĭ împletițĭ saŭ cusuțĭ din pânză și cu papucĭ noĭ și se îmbrobodescŭ cu ștergare țesute în maĭ multe ițe. La o sémă li se pun în capŭ încă și unŭ fesŭ, peste care se légă apoĭ cu unŭ șalŭ. Maĭ pe scurtŭ, fie-care se gătesce astŭ-felŭ, după cum ĭ-a fostŭ și portulŭ în viéță și după cum aŭ îndătinatŭ a umbla în ḑile de sĕrbătóre (1).

Cele maĭ avute se îmbracă peste cămașă încă și cu unŭ zobonŭ (antireŭ), cu scurteică saŭ cu rochie (2), iar în urechĭ li se punŭ cerceĭ, la grumazŭ mărgele saŭ salbă de monede și 'n degete inele (3).

In fine în unele părțĭ ale *Transilvanieĭ* muerile îșĭ maĭ pregătescŭ încă și o *merindéță de mórte,* care li se pune peste șurțŭ în sicriŭ (4).

Dacă este *fată mare* se îmbracă de regulă în cele maĭ frumóse și maĭ scumpe haine, ce le-a avutŭ, și anume: cămașă cu altițe, cu puĭ și cu fluturĭ, se 'ncinge cu catrință frumósă țesută cu firŭ, pe care o légă cu brâŭ roșŭ, saŭ cu fustă; se'ncalță cu călțunĭ și cu papucĭ saŭ *condurĭ* noĭ (5); se gătesce fie-care cu capulŭ golŭ și se împodo-

(1) In Boianŭ și Mahala, com. de d-lŭ G. Tomoĭagă și Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ; in Stupca, com. de Al. Baciu, stud. gimn. In Vatra-Dorneĭ, dict. de M. Ursaca. In Orlatŭ, Transilvania, com. de d-lŭ Rom. Simŭ: «La unele femeĭ li se pune în picióre «*ciocĭ*» saŭ *călțunĭ de pânză*». —In districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ: «La neveste, îmbrăcămintea e cea îndătinată pe la sĕrbătorĭ, punĕndu-li-se pe capŭ *céptă,* și totŭ-odată ele nu se lasă cu capulŭ golŭ, ci li se pune și o năframă pe capŭ.»

(2) In Boianŭ, precum și în alte sate din Bucovina, și in Transilvania com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(3) In satele de pe lângă Prutŭ din Bucovina.

(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(5) In Boianŭ și Mahala, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ și G. Tomoĭagă, cant. bis. — Sub *condurĭ* — *condurŭ* se 'nțelege unŭ felŭ de incălțăminte, usitate maĭ alesŭ in ținutulŭ Cernăuțuluĭ, carĭ constaŭ din douĕ părțĭ: *talpariĭ* in forma pantofilorŭ și *ciobotele* în formă de colțunĭ peste carĭ se imbracă, *tălpariĭ.* Condurіĭ se facŭ totŭ-deauna din piele galbĕnă.

besce cu felŭ de felŭ de florĭ, carĭ i-se punŭ în pĕrŭ, iar pe de-asupra se acoperă cu o *păióră* (1). La o samă li se face şi gâţă împodobită ca la mirese.

In *Transilvania se bagă* asemenea cu capulŭ descoperitŭ şi cu cunună împletită din florĭ, din bărbănocŭ saŭ din frunḑă de iederă, pe capŭ, ca şi 'n unele sate din ţinutulŭ Suceviĭ şi alŭ Cernăuţuluĭ. La altele, şi anume la cele maĭ avute, li se pune pe capŭ *sovănelŭ* din pânză subţire, dar numaĭ până ce se'ncue copărşeulŭ, iar atuncĭ se iea jos (2).

In satele de pe ambe părţile Prutuluĭ din ţinutulŭ Cernăuţuluĭ, în Bucovina, precum şi 'n ţinutulŭ Năsĕuduluĭ din Transilvania se maĭ împodobescŭ fetele cele marĭ şi anume cele maĭ sĕrace câte cu unŭ sirégŭ de mărgele, iar cele maĭ avute şi câte cu o salbă miçă făcută din ruble, talerĭ şi sorocoveţĭ saŭ fiorinĭ de argintŭ, înşiraţĭ în fire gróse de mĕtasă, carĭ ajungŭ până la pieptŭ; în urechĭ li se punŭ cerceĭ, iar pe degete unulŭ saŭ şi maĭ multe inele de argintŭ saŭ şi de aurŭ, ḑicêndŭ *că ale lorŭ aŭ fostŭ tóte obiectele acestea, cu dînsele decĭ să se şi ducă* (3).

In scurtŭ ḑisŭ fie-care fată mare se îmbracă în hainele cele maĭ scumpe şi maĭ frumóse şi se împodobesce ca o mirésă. Şi dacă întrébă cine-va pre părinţiĭ sĕĭ de ce aŭ împodobit'o cu nisce lucrurĭ atâtŭ de scumpe, rĕspundŭ că acésta-ĭ e tótă zestrea!

In *Ţéra-Românéscă,* când móre vre-o *fată mare,* o gătescŭ asemenea ca pe o *mirésă,* o îmbracă cu rochie albă, i se despletesce pĕrulŭ şi-ĭ împodobescŭ capulŭ cu florĭ şi cu

---

(1) In Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ; în Stupca, com. de Al. Baciŭ; în Stroescĭ, com. de A. Petricénŭ; în Vatra-Dorneĭ, dict. de M. Ursaca şi 'n Bădeuţŭ, com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ, preotŭ.

(2) Frâncu, op. cit. p. 173. — Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(3) Com. de d-niĭ V. Turturénŭ, G. Tomoiagă şi T. Simonŭ.

petélă, punêndu-i-se în degetŭ o verigă de logodnă, şi se crede atuncĭ că e mirésa luĭ Dumnedeŭ (1).

De aceea e datină atâtŭ în *Ţéra-Românéscă* câtŭ şi 'n *Bucovina* de a numi, maĭ alesŭ pe feciorii ceĭ holteĭ şi pe fetele cele marĭ *mirĭ* saŭ *generĭ* şi *mirese* şi a dice, când sunt întrebaţĭ părinţiĭ despre dînşiĭ, că ĭ-aŭ *însuratŭ* şi *măritatŭ*.

Dacă celŭ mortŭ este unŭ *pruncŭ micŭ* se schimbă cu cămeşuică curată, se încinge cu unŭ brâneţŭ, chingă saŭ cingĕtóre, şi se încalţă cu păpucaşĭ noĭ, iar pe capŭ i se pune o pălăriuţă saŭ o cuşmă saŭ i se face unŭ comănacŭ de pânză de bumbacŭ orĭ de pănură, pe care îlŭ împodobescŭ cu cretişorĭ, cu găitanĭ, şi cu felŭ de felŭ de stămaturĭ; asemenea se 'mpodobesce şi cu felŭ de felŭ de florĭ, precum: rose, garófe, ghiorghine, crinĭ, etc. (2).

In *Transilvania*, ţinutulŭ Năsĕuduluĭ, atâtŭ băeţiĭ câtŭ şi copilele până la şépte anĭ, se îmbracă cu cămaşa de botezŭ. Dela şépte anĭ în sus însă se 'mbracă de regulă cu vestmintele cele de sĕrbătóre, adică cu cele maĭ frumóse ce le-aŭ avutŭ, pe capŭ li se pune căciulă (cucĭmă), iar în picióre ciobоţele saŭ opincuţe (3).

Toţĭ *copiiĭ de ţîţă*, câţĭ morŭ, se crede că vorŭ fi ângerĭ. De aceea cămaşa, în care se schimbă, li se despică dinainte de sus până jos ca să pótă sbura. Dar în acelaşĭ timpŭ se légă cu o cordeluţă roşie peste mijlocŭ ca să le servéscă ca aripĭ (4).

In casŭ când nu se află din demână tóte vestmintele, de-

(1) Burada, Inmorm., p. 11.

(2) In Ropcea, precum şi 'n alte sate din ţinutulŭ Storojineţuluĭ în Bucovina, iar în Transilvania maĭ alesŭ in Secadate şi împrejurime, com. de I. Georgescu.

(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

(4) In Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

spre carĭ ne-a fostŭ până aicĭ vorba, căcĭ numaĭ puţinĭ ómenĭ sunt, carĭ se pregătescŭ pentru asemenea lucrurĭ maĭ din nainte, atuncĭ mortulŭ se schimbă maĭ întâĭ numaĭ în cămaşă curată, iar tóte cele-lalte se facŭ saŭ se cumpĕră imediatŭ după repausare, şi se 'mbracă ceva maĭ pe urmă cu dînsele. Iar cum le-aŭ cumpĕratŭ, îndată se apucă maĭ multe femeĭ, carĭ se află de faţă, de croescŭ şi cosŭ vestmintele trebuinciόse şi apoĭ se îmbracă peste schimburĭ cu vestmintele maĭ sus amintite, îĭ punŭ cuşmă în capŭ şi-lŭ încalţă cu ciobote saŭ papucĭ.

Merită a fi amintitŭ aicĭ încă şi aceea că morţiĭ, fie aceia orĭ şi câtŭ de sĕrmanĭ, nicĭ odată nu se îmbracă cu vestmintele în carĭ aŭ muritŭ, chiar şi când acelea ar fi orĭ şi câtŭ de frumόse. Ci vestmintele acelea némurile mortuluĭ le daŭ ca elemosină sĕracilorŭ după ce l'aŭ scăldatŭ (1).

Imbrăcarea şi *gătirea* mortuluĭ, numită altmintrelea *gătarea*, *gătéla* saŭ şi *primenirea mortuluĭ* cu hainele cele maĭ scumpe, maĭ frumόse şi maĭ tarĭ, se face din iubirea şi cinstea ce o arĕtămŭ către dînsulŭ, şi pentru credinţa, ce este, că morţiĭ se ducŭ să călĕtorέscă pe ceea-laltă lume, avêndŭ a se 'nfăţoşa înaintea luĭ Dumnedeŭ, la a doua venire, curaţĭ şi îmbrăcaţĭ tocmaĭ cum s'aŭ îngropatŭ (2).

---

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

(2) Burada, Inmorm. p. 11. — Ionénŭ, op. cit. p. 39: «Unŭ mortŭ se înmormîntéză cu hainele cele maĭ bune pe carĭ le-á avutŭ, ca înfăţişându-se înaintea luĭ Dumnedeŭ pe lumea cea-laltă să fie curatŭ.» — I. Georgescu: «Mortulŭ se îmbracă cu vestmintele cele maĭ bune, carĭ le are, pentru că crede poporulŭ, că la diua învieriĭ cu acelea se va şi scula.» — Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ: «Se crede că cum de împodobitŭ se pune mortulŭ în pămîntŭ aşa va fi şi pe cea-laltă lume în vecĭ.» — A. Petricénŭ din Stroescĭ: «Se îmbracă cu o cămaşă albă, care însémnă că aşa va fi elŭ îmbrăcatŭ în lumea cea-laltă.» — G. Tomoĭagă: «Se crede că mortulŭ se va sculà de sigurŭ la a doua venire a luĭ Is. Chr. cu acelea straĭe, cu carĭ l'aŭ înmormîntatŭ şi carĭ nu vorŭ fi atinse de putrejune, ci numaĭ vorŭ trece prin pămîntŭ, ca şi trupulŭ, spre a se face maĭ frumόse ca şi metalulŭ în focŭ.»

Ceĭ ce nu îmbracă pre morțĭ în haine frumóse și curate, ca să aibă în ce se înfățișa înaintea Domnuluĭ nostru Is. Chr. la a doua venire, și maĭ cu sémă în cămașă nouă și câtŭ se póte de albă, ci în una veche și ruptă, și pe de-asupra âncă și négră, aceia nu numaĭ că pĕcătuescŭ fórte tare, ci cășinéză totŭ-odată și mortuluĭ mare neplăcere, căcĭ înfățișându-se în o asemenea haină la ḑiua judecățiĭ, lesne póte fi mustratŭ de către ceĭ-lalțĭ creștinĭ că trăindŭ în lumea acésta nu s'a îngrijitŭ la timpŭ, ca să aibă și elŭ, dacă nu maĭ multŭ, celŭ puținŭ o cămașă maĭ cinstită, maĭ curată și maĭ frumósă.

Dovadă despre acéstă credință fórte rĕspândită și adâncŭ înrădĕcinată în inima poporuluĭ românŭ de pretutindenĭ avemŭ și o mulțime de bocete poporane, carĭ ne arată cum se rógă ceĭ ce din nebăgare de sémă saŭ din altă causă óre-șĭ care aŭ îmbrăcatŭ pe vre-unŭ mortŭ cu cămașă négră saŭ presupunŭ numaĭ că li s'ar fi înegritŭ cămașa, după înmormîntare, ca acesta să le-o trimită, și eĭ, spĕlând'o și făcênd'o albă ca ghioculŭ, iarășĭ i-orŭ trimite-o îndĕrĕtŭ.

Aducemŭ aicĭ numaĭ unŭ singurŭ exemplu.

Unŭ bocetŭ din satulŭ Stupca, districtulŭ Suceviĭ, în Bucovina, dict. de Ilinca a Mĭeluluĭ Capră, ne spune cu privire la acéstă credință următórele:

Și iar dacă mi-ĭ vedė,
Că-i *négră cămașa*,
Să spuĭ mămuțiĭ așa:
Să-mĭ *trimată* cămașa
Pe șueruluŭ vêntuluĭ,
Prin fundulŭ pămîntuluĭ,
Că eŭ, cum oiŭ căpĕta-o,
Frumușelŭ că mi-oiŭ spĕla-o;
Nicĭ cu apă, nicĭ cu'ncropŭ,
Nicĭ cu oca de soponŭ,
Numaĭ cu lacrimĭ de omŭ,

Şi după ce i-oiŭ spĕla-o
Frumuşelŭ că i-oiŭ usca-o;
Nicĭ la bóre,
Nicĭ la sóre,
Numa 'ntr'a mea jale mare,
Colea 'n sînŭ la ţîţişóre.
Şi după ce mi-oiŭ usca-o,
Indĕrĕptŭ i-oiŭ înturna-o
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ...

Datina îmbrăcăriĭ şi înmormîntăriĭ mortuluĭ cu cele maĭ alese, maĭ frumóse, maĭ trainice şi tot-odată maĭ curate vestminte, era usitată şi la vechiĭ *Romanĭ*. Virgiliŭ ne spune în privinţa acésta următórele:

«Vaĭ! tu care zacĭ în pămîntŭ necunoscutŭ, datŭ pradă cânilorŭ latinĭ şi pasĕrilorŭ, şi eŭ mama ta n'am pututŭ să te 'ngropŭ, să-ţĭ închidŭ ochiĭ saŭ să-ţĭ spĕlŭ ranele acoperindu-le cu vestminte pe carĭ le-am cusutŭ ḑi şi nópte, şi lucrândŭ îmĭ mângăiamŭ grijile bĕtrâneţeĭ (1).»

După ce s'a îmbrăcatŭ şi gătitŭ, în chipulŭ cum s'a arĕtatŭ până aicĭ, i se légă o basma saŭ o năframă cusută la brâŭ, şi maĭ alesŭ la ceĭ maĭ înaintaţĭ în vîrstă, ca să aibă cu ce se şterge de sudorile, carĭ îĭ vorŭ curge pe faţă de ostenéla călĕtorieĭ celeĭ lungĭ şi grele, ce va trebuĭ s'o facă până ce va trece cele 24 de vămĭ şi va ajunge în împĕrăţia ceruluĭ (2), căcĭ se crede că fie-care omŭ, după mórte, va avé să facă o călĕtorie lungă şi osteniciósă, până când va ajunge la locurile de odihnă; şi în călĕtoria

(1) Aeneid. IX 488 şi urm.
Heu! terra ignota, canibus date praeda Latinis
Alitibusque jaces! nec te tua funera mater
Produxi, pressiere oculos, aut vulnera lavi,
Veste tegens, tibi quam nocte festina diesque
Urgebam, et tela curas soiabar aniles.

(2) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.

acésta va trebuì să sufere fórte multe neajunsurĭ, precum: sete, fóme, frigŭ şi căldură. Şi totŭ din acéstă causă, crede poporulŭ, că mortulŭ trebue să aibă vestminte noue şi ţiitóre (1).

Totŭ atuncĭ i se légă şi piciórele cu o basma saŭ cu o aţă roşie, pe care o numescŭ *piedică* anume ca să i se ţie piciórele bine la unŭ locŭ, şi apoĭ se aşéză pe o masă saŭ pe o laiţă.

Piedica, cu care i se împiedică piciórele şi care se lasă până ce se pornesce la ţinterimŭ, iar atuncĭ se deslégă şi se pune în ciobota mortuluĭ, ca să pótă merge neîmpiedicatŭ în cea-laltă lume (2), se păzesce fórte tare de către ceĭ de casă ca nu cum-va s'o fure străiniĭ, şi maĭ alesŭ fărmecătórele, credêndu-se că cine are o asemenea piedică póte să facă cu dînsa fetelorŭ marĭ pe dragoste. De aceea fetele marĭ şi maĭ alesŭ acelea, cărora le-a trecutŭ de multŭ timpulŭ măritişuluĭ, se şi batŭ fórte tare după dînsa, căutândŭ tóte chipurile şi mijlócele dóră o potŭ apuca şi îndosì (3).

Aşezatŭ fiindŭ mortulŭ pe loculŭ menitŭ pentru acestŭ scopŭ, se uită acuma ceĭ de faţă şi maĭ alesŭ némurile, la dînsulŭ, ca să vadă de e veselŭ, orĭ nu. Şi dacă e veselŭ se crede că ceì ce l'aŭ îmbrăcatŭ şi gătitŭ ĭ-aŭ intratŭ în voie şi că pe cea-laltă lume a fostŭ primitŭ cu bucurie în vestmintele cu carĭ l'aŭ îmbrăcatŭ.

Dacă însă mortulŭ arată o faţă tristă şi posomorîtă, se crede că nu e mulţămitŭ cu vestmintele, în carĭ l'aŭ îm-

---

(1) M. Besanŭ, stud. cit. «Albina» an. I, No. 57.

(2) Frâncu, op. cit. p. 173: «Piciórele i sunt legate cu o aţă, care, când se pune capaculŭ pe sicriŭ, se ia, ca mortulŭ să pótă merge neîmpiedicatŭ în cea-laltă lume.»

(3) Dat. Rom. din Bilca, com. de Iustinŭ Cârdeiŭ, stud. gimn. şi a celorŭ din Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

brăcatŭ, fiindŭ-că orĭ i le-aŭ schimbatŭ orĭ nu i le-aŭ pusŭ pe tóte, după cum a doritŭ şi a lăsatŭ cu limbă de mórte.

Dacă în urma acesteĭ observărĭ s'a îmbrăcatŭ din noŭ şi s'a împodobitŭ cu multŭ maĭ frumosŭ, de cum a fostŭ maĭ nainte şi totŭ încă arată supĕratŭ şi posomorîtŭ la faţă, apoĭ ceĭ de casă promitŭ a-ĭ da pe viitorŭ de pomană nisce haine cu multŭ maĭ frumóse şi maĭ scumpe. Ba ceĭ maĭ avuţĭ şi maĭ înduraţĭ, îĭ daŭ aşişĭ îndată de pomană unulŭ saŭ două rêndurĭ de strae, cum sciŭ eĭ că ĭ-aŭ plăcutŭ celuĭ mortŭ în viéţă şi maĭ alesŭ: cojocŭ, pieptarŭ, sumanŭ, manta, ciobote, pălărie şi multe altele, cu carĭ nu-lŭ potŭ îmbrăca şi pune în sicriŭ, în bună speranţă că le va avé pe cea-laltă lume, pentru că, crede poporulŭ, că orĭ şi ce i se dă omuluĭ de pomană, nu se pierde, ci le capĕtă în cea-laltă lume îndărătŭ.

Dacă s'aŭ făcutŭ tóte acestea în cele treĭ ḑile după repausare, câtŭ timpŭ stă mortulŭ în casă, şi totŭ încă e tristŭ, atuncĭ atâtŭ ceĭ de casă cât şi străiniĭ credŭ că mortulŭ, fiindŭ înaintatŭ în vîrstă, e pĕcătosŭ; iar dacă e pruncŭ nevinovatŭ, că vede pĕcatele şi muncile părinţilorŭ, moşilorŭ, strămoşilorŭ, precum şi ale altorŭ némurĭ şi de aceea arată aşa de tristŭ şi posomorîtŭ.

Prevĕḑêndŭ şi presupunêndŭ aşa dară némurile cele maĭ de aprópe ale mortuluĭ din faţa acestuia binele şi fericirea raiuluĭ pe de-o parte, iar pe de altă parte nefericirea şi torturile iaduluĭ îşĭ ieaŭ nemijlocitŭ după înmormîntare refugiulŭ la rugăciunĭ, leturghiĭ, parastase, deslegărĭ şi sărindare atâtŭ pentru iertarea pĕcatelorŭ celuĭ de curêndŭ înmormîntatŭ câtŭ şi ale altorŭ morţĭ de maĭ nainte (1).

În sfârşitŭ mulţĭ credŭ că mortulŭ şade scârbitŭ de-aceea, fiindŭ-că vede pe cea-laltă lume ceva îngrozitoriŭ, şi din

---

(1) Com. de d-lŭ G. Tomoiagă.

causa acésta îĭ pare rĕŭ după lumea asta, precum şi după părinţĭ, soţie, copiĭ, şi după némurile cele maĭ de aprópe, pe carĭ a trebuitŭ să le părăséscă. Iar dacă e voiosŭ, se crede nu numaĭ că vede ce-va frumosŭ şi îmbucurătoriŭ, ci totŭ odată şi pentru aceea că va maĭ murì câtŭ maĭ de grabă în urma sa cine-va dintre némurile sale cele maĭ de aprópe şi maĭ iubite şi că prin urmare nu va fi singurŭ în cea-laltă lume (1).

(1) Cred Rom. din Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ, precum şi a altorŭ Românĭ din Bucovina.

VI.

AŞEZAREA

În cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ* este datină ca mortulŭ, după ce s'a îmbrăcatŭ şi gătitŭ în vestmintele şi 'n chipulŭ, cum s'a arĕtatŭ în capitolulŭ premergĕtorŭ, să se pue pe o laiţă şi maĭ alesŭ pe laiţa cea despre amiaḑĭ saŭ din faţa caseĭ despre uşă şi anume cu faţa în sus şi cu capulŭ sub icóne, adică spre rĕsăritŭ, iară cu picióreIe spre apusŭ, saŭ maĭ bine ḑisŭ spre uşă, ceea ce însemnéză că elŭ este gata de ducă (1).

Dela modulŭ aşezăriĭ acesteia vine apoĭ şi blestemulŭ: «*vede-te-aşĭ cu faţa în sus*,» saŭ «*vede-te-aşĭ întinsŭ pe laiţă*,» care însemnéză atâta câtŭ: vede-te-aşĭ mortŭ.

În unele locurĭ şi anume prin oraşe, precum şi la rezeşiĭ şi ţĕraniĭ ceĭ maĭ avuţĭ, se pune pe o masă saŭ şi pe nisce scândurĭ, carĭ se aşéză în mijloculŭ *caseĭ celeĭ marĭ* (2),

(1) In Todirescĭ, com. de I. Avramŭ; în Ropcea, com. de I. de Cuparencu; în Boianŭ şi Bosancĭ, com. de G. Tomoĭagă, în Bădeuţŭ, com. de Av. Macoveĭ; în Stupca, com. de Al. Baciŭ; în Vatra-Dorneĭ, dict. de M. Ursaca.

(2) Cele maĭ multe case ţĕrănescĭ din Bucovina se'mpărţescŭ în treĭ părţĭ: în *casă mică* şi *casă mare*, carĭ se despartŭ una de alţa prin *tindă*. Casa cea mică servesce de regulă spre locuitŭ şi ca bucătărie, iar cea mare spre păstrarea vestmintelorŭ şi ale altorŭ lucrurĭ de preţŭ, precum şi spre primirea óspeţilorŭ maĭ aleşĭ şi anume la ḑile marĭ.

în formă de *catafalcŭ* şi se acoperŭ cu lăicere saŭ cu scórţe frumóse. Aice se aşéză apoĭ cu faţa în sus, cu capulŭ spre rĕsăritŭ şi cu piciórele întinse spre apusŭ, iar când casa nu este astŭ-felŭ întocmită ca să pótă sta cu capulŭ spre rĕsăritŭ, atuncĭ se pune de regulă cu piciórele îndreptate spre intrare, adică spre uşă (1). De aice vine apoĭ şi blestemulŭ: «*vede-te-aşĭ întinsŭ* saŭ *lungitŭ pe masă.*»

Rarŭ unde este datină, maĭ alesŭ vara, de-a se aşeza şi afară pe prispă (2).

În unele părţĭ din *Moldova* se aşéză pe masă, şi anume cu capulŭ sub icóne, saŭ pe *laviţă,* în casă saŭ în tindă, cu faţa, ca şi în Bucovina, spre rĕsăritŭ (3), în altele însă îlŭ scotŭ afară şi-lŭ aşéză pe prispă tot-d'a-una cu piciórele spre rĕsăritŭ (4).

În *Banatŭ* se aşéză saŭ pe masă saŭ după masă între fereştĭ pe laviţă alăturea cu *peretele* (5).

În tótă *Transilvania,* precum şi 'n unele părţĭ ale *Moldoveĭ* şi *Ţĕriĭ-Românescĭ* elŭ se aşéză pe o laviţă, pe o masă saŭ şi pe unŭ patŭ făcutŭ din scândurĭ, însă tot-d'a-una cu piciórele spre uşă, adică gata de plecare, de unde a rĕmasŭ apoĭ şi ḑicerea: «*vede-te-aşĭ cu piciórele 'nainte*», adică mortŭ (6).

Dacă s'ar aşeza cu capulŭ spre uşă, atuncĭ, după credinţa Românilorŭ din *Moldova,* totŭ nemulŭ i s'ar topi, adică toţĭ până într'unulŭ ar muri din casa aceea (7).

---

(1) In Sucéva şi Ropcea, com. de I. de Cuparencu; în Boianŭ, Mahala, Bosancĭ şi alte sate din Bucovina, com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.

(2) In Stupca, com. de Al. Baciu.

(3) Burada, Inmorm. p. 12. — Com. de A. Pletosŭ.

(4) Lambriorŭ, op. cit. p. 151.

(5) Com de d-lŭ Ionŭ Popovicĭ, învĕţătorŭ.

(6) Burada, Inmorm. p. 12. — Ionénŭ, op. cit. p. 39: «Pe unele locurĭ unŭ mortŭ se aşéză cu piciórele spre uşă, adică gata de plecare. De aci este şi ḑicĕtórea: «*vede-te-aşĭ cu piciórele înainte,*» adică mortŭ. — Com. T. Simonŭ, I. Georgescu şi Rom. Simŭ: «După ce s'a îmbrăcatŭ mortulŭ se pune pe unŭ scaunŭ lungŭ orĭ pe laviţă, cu capulŭ cătră fundulŭ caseĭ şi cu piciórele cătră uşă, gata spre plecare, în alte locurĭ cu capulŭ spre rĕsăritŭ.»

(7) Dict. de Măriuca Nistorŭ din Mălinĭ.

Așezarea mortuluĭ cu picióréle spre ușă, adică gata de plecare, de și e usitată și la alte popóre străine, totușĭ séměnă a fi de origină romană, pentru că ea a fostŭ în deobște urmată și de *Romanĭ.*

Romaniĭ adică, după ce îmbrăcaŭ trupulŭ mortuluĭ, îlŭ puneaŭ într'o cămară deosebită a caseĭ, care se numia *vestibulum,* unde îlŭ așezaŭ cu picióréle cătră ușă, voindŭ a însemna prin acéstă atâta: că mortulŭ e gata spre plecare saŭ că elŭ trebue să mérgă acolo, de unde a venitŭ adică în pămîntŭ. Din acéstă causă adese-orĭ ḑiceaŭ strămoșiĭ noștriĭ «*porrectus est*» în locŭ de «*mortuus est.*» (1)

Pliniu ne spune în privința acésta următórele: «Natura a dispusŭ ca omulŭ să intre în lume cu capulŭ și să iasă cu picióréle» (2).

Adică tocmaĭ după cum spunŭ și o samă de Românĭ din ḑiua de aḑĭ.

Iar Persius ḑice:

«Apoĭ pornescŭ trîmbițile și făcliile: în sfârșitŭ repausatulŭ așezatŭ pe unŭ patŭ naltŭ și unsŭ cu miresme unsuróse, este întinsŭ cu picióréle înțepenite spre ușă» (3).

După ce l'aŭ așezatŭ îĭ închidŭ din noŭ ochiĭ, în casŭ când aceștia nu s'arŭ fi ținutŭ bine închișĭ și lipițĭ, iar dacă și de astă-dată nu vorŭ să se ție închișĭ, punŭ pe dînșiĭ câte unŭ gologanŭ de aramă saŭ de argintŭ ca să se ție (4).

---

(1) M. Besanŭ, stud. cit. publ. în «Albina», an. I, No. 57.

(2) Lib VII 8: «Ritu naturae capite hominem gigni mos est, pedibus efferi.»

(3) III. 105:

Hinc tubae, candelae; tandem beatulus alto
Compositus lecto crassisque lutatus aromis
In portam rigidos calces extendit.

(4) Maĭ pretutindene în Bucovina, apoĭ în Transilvania. — Com. de d-lŭ T. Simonŭ: «După ce l'aŭ îmbrăcatŭ și așezatŭ, de cum-va a muritŭ schimositŭ, d. e. dacă ochiĭ i-aŭ rěmasŭ întorșĭ saŭ gura deschisă, năsuescŭ de a le tocmi ca să aibă o înfățoșare plăcută».

Ba în unele locurĭ, atâtŭ, din *Bucovina* cât și din *Banatŭ* (1), îĭ légă și fălcile cu o maramă saŭ basma anume ca să nu înțepenéscă și să rĕmâe apoĭ cu ochiĭ deschișĭ și cu gura căscată, că nu e bine.

Dacă i se închidŭ ochiĭ, și iarășĭ i se deschidŭ și rĕmâne apoĭ cu dînșiĭ deschișĭ, atuncĭ, credŭ uniĭ, că în casa respectivă are să fie fómete, adică că locuitoriĭ sĕĭ aŭ să sărăcéscă și că nu se vorŭ maĭ puté iarășĭ rădica (2). Alțiĭ iarășĭ sunt de părere că tótă viața luĭ a petrecut'o în somnŭ, și de aceea a deschisŭ acuma ochiĭ (3).

Ceĭ maĭ mulțĭ însă credŭ și spunŭ că nestându-ĭ ochiĭ închișĭ și lipițĭ, ci deschișĭ, însémnă că în scurtŭ timpŭ are să maĭ móră cine-va din casa aceea saŭ dintre némurile cele maĭ de aprópe, carĭ ĭ-aŭ fostŭ maĭ dragĭ, și anume orĭ unŭ bĕtrânŭ, orĭ doĭ tinerĭ. Ba, în unele locurĭ credŭ așa de tare, în cât că, dacă cine-va este bolnavŭ din némulŭ celuĭ mortŭ, se pregătescŭ cu tóte cele trebuinciόse de mórte pentru dînsulŭ, așteptândŭ numaĭ óra în care să-ĭ iasă sufletulŭ (4). Iar când stă cu unŭ ochiŭ închisŭ și cu celŭ-laltŭ deschisŭ, credŭ că cu celŭ închisŭ se uită pe drumulŭ sĕŭ, iar cu celŭ deschisŭ se uită în casă ca să vadă cine are să viĭe după dînsulŭ din acea casă (5).

Dacă stă cu gura deschisă credŭ uniĭ că elŭ se rógă la ómenĭ ca să-lŭ ierte (6), alțiĭ că cere ceva de pomană, (7),

---

(1) Com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ, învĕț. în Domanŭ.

(2) In Ropcea, com. de I. de Cuparencu.

(3) In Todirescĭ, com. de I. Avramŭ.

(4) In Crasna, com. de At. Germanŭ; în Todirescĭ, com de I. Avramŭ; în Bosancĭ, com de I. Blându, stud. gimn.; în Mihovenĭ și Buninți, com. de Const. Corvinŭ, stud. gimn.; și în Ropcea, com de I. de Cuparencu.

(5) In Bosancĭ, com. de I. Blându; în Ropcea, com. de I de Cuparencu.

(6) In Crasna, com. de At. Germanŭ.

(7) In Stroescĭ, com. de A. Petricénŭ.

ceĭ maĭ mulțĭ inșĭ însă că are să maĭ móră cine-va din casa aceea (1).

De la acéstă credință se vede că vine apoĭ și datina de a-ĭ lega fălcile cu o năframă.

In unele părțĭ din *Banatŭ* credŭ Româniĭ că atâtŭ cu năframa acésta, după ce i s'a luatŭ mortuluĭ de sub barbă, câtŭ și cu baticelulŭ pusŭ lângă mortŭ la eșirea sufletuluĭ facŭ vrăjitórele o mulțime de fărmecăturĭ (2).

In *Ţéra-Românéscă*, din contră, esistă credința că dacă unuĭ mortŭ după o ḑi și o nópte îĭ șéde gâtulŭ móle, e semnŭ că va maĭ muri cine-va din acea casă (3).

După ce ĭ-aŭ închisŭ ochiĭ și legatŭ gura, îĭ tocmescŭ mânele în crucișŭ pe pieptŭ și anume tot-dea-una cea dréptă peste cea stângă.

Punerea mânelorŭ pe pieptŭ, ca și când s'ar ruga, însémnă, după credința unora, că elŭ mulțămesce luĭ Dumneḑeŭ pentru traiulŭ ce l'a trăitŭ și acuma lasă tóte grijele lumescĭ de pe pămîntŭ și merge numaĭ cu sufletulŭ la Dumneḑeŭ (4), după a altora că elŭ se rógă în ceea-laltă lume cum s'a rugatŭ și 'ntr'acésta (5), și iarășĭ după a altora că elŭ așa are a se înfățișà în ḑiua judecățiĭ celeĭ de pe urmă de 'naintea scaunuluĭ dreptuluĭ judecătorŭ, ca și cum s'ar ruga și umili spre a face pe dreptulŭ judecătorŭ înduratŭ ca să-lŭ ierte de tóte cele ce le-a pĕcătuitŭ în viață (6).

Dela acéstă datină se vede apoĭ că vine și blestemulŭ: «*vede-te-așĭ cu mânele pe pieptŭ*», ceea ce însemnéză atâta câtŭ: vede-te-așĭ mortŭ!

---

(1) In Mihovenĭ, com. de Corvinŭ.
(2) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ.
(3) Ionénŭ, op. cit. p. 38.
(4) In Stupca, com. de d-lŭ Al. Baciŭ.
(5) In Ropcea, com. de I. de Cuparencu.
(6) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.

In cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina* îĭ punŭ în mâna drèptă o cruciţă făcută din cèră galbĕnă şi curată, care însèmnă pe de-o parte că mortulŭ a credutŭ tot-dea-una în domnulŭ nostru Is. Chr., cu alte cuvinte că elŭ a fostŭ şi a muritŭ ca creştinŭ şi că va fi tot-dea-una cu Is. Chr. (1), pe de altă parte ca să aibă unŭ scutŭ cu care să se apere în protiva diavolilorŭ, pe când va trece *vămile văsduhuluĭ* şi tot-odată să-ĭ pótă biruì, precum aŭ biruitŭ martiriĭ pre duşmaniĭ trupescĭ şi sufletescĭ, ţiindŭ tare credinţa în Is. Chr. şi arma cruciĭ în contra diavolilorŭ (2).

După credinţa Românilorŭ din Balacèna, districtulŭ Suceviĭ, a celorŭ din Mŏnăstióra saŭ St. Onofreiŭ, districtulŭ Siretiuluĭ, şi a celorŭ din Bilca, districtuluĭ Rădăuţuluĭ, *cruciţa de cèră*, care se pune în mâna mortuluĭ, însemnèză *dreptatea* saŭ *mărturia*, de pe care la a doua venire a Domnuluĭ nostru Is. Chr. când vorŭ învia toţĭ morţiĭ, îlŭ va cunósce Dumnedeŭ că a fostŭ creştinŭ, căcĭ atuncĭ fie-care omŭ, care a credutŭ în Is. Chr. va trebuì să se înfăţişeze câte cu o cruce în mână înaintea sa, ca să se cunóscă: care a credutŭ în cruce şi care nu (3).

In unele părţĭ totŭ din *Bucovina* în loculŭ cruciţeĭ, i se pune în mâna drèptă lumînarea, ce a ţinut'o în mână pe când îĭ eşia sufletulŭ, credêndŭ că cu acea lumînare se

(1) In Berchişescĭ, com. de G. Velehorschi, stud. gimn. şi în Ropcea, com. de Em. de Cuparencu, stud. gimn.

(2) In Todirescĭ şi Soloneţŭ, com. de I. Avramŭ: «*Cruciţa* se pune în mâna mortuluĭ ca să-ĭ stea la trecerea vămilorŭ întru ajutorŭ.» In Stupca, com. de Al. Baciŭ: «*Cruciţa de cèră* se pune în mâna mortuluĭ ca să se apere cu dînsa în contra duhurilorŭ necurate.» In Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de Const. Mercheşŭ: «*Cruciţa de cèră*, care se pune de regulă la copiĭ, însemnèză ca să se apere în cea-laltă lume de diavolĭ.» — In Ropcea, com. de Em. de Cuparencu: «*Cruciţa de cèră* însèmnă că celŭ mortŭ va puté cu semnulŭ sf. crucĭ merge orĭ pe unde şi că nimicŭ nu-lŭ va împĭedica aŭ reţiné, căcĭ elŭ pretutindene va fi apĕratŭ de st. cruce»

(3) Com. de M. Jemna, Just. Cârdeĭ, stud. gimn. şi dict. de Elisabeta Agapi.

înfăţişéză luminatŭ înaintea scaunuluĭ dumneḑeescŭ, unde se împărtăşesce cu Is. Chr. vĕḑutŭ în persónă, pe când la împărtăşirea din viaţa acésta Domnulŭ nostru Is. Chr. nu era vĕḑutŭ de dînsulŭ (1).

Alţiĭ din contră credŭ şi spunŭ că lumina, ce i se pune de astă dată în mână, îĭ servesce spre luminarea drumuluĭ din cea-laltă lume, pe unde are să mérgă până ce va ajunge la loculŭ de odihnă, şi maĭ alesŭ când are să trécă peste *puntea raiuluĭ* (2).

În unele părţĭ din *Transilvania*, precum bună-óră în ţinutulŭ Năsĕuduluĭ, în loculŭ cruciţeĭ, i se pune între cele treĭ degete dela mâna dréptă, cu care şi-a făcutŭ cruce, *o turtiţă* asemenea de céră de stupŭ (3).

La mijloculŭ *cruciţeĭ*, care se pune în mâna mortuluĭ, în cele maĭ multe locurĭ se lipesce unŭ banŭ de aramă (1 cr. saŭ 5 banĭ), de argintŭ (unŭ puişorŭ = 10 cr.) saŭ şi de aurŭ, după puterea omuluĭ.

Cu acestŭ banŭ, după credinţa unora, mortulŭ are să plătéscă *luntrea*, cu care va trece în cea-laltă lume (4), căcĭ se

(1) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.

(2) Com de Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn. de locŭ din Stulpicanĭ.

(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

(4) I. Avramŭ: «Româniĭ din Soloneţŭ şi Todirescĭ credŭ că sufletulŭ omuluĭ după ce se despărţesce de corpŭ, are să trécă *peste unŭ rîŭ mare*, şi acolo este unŭ omŭ, care stă lângă apă, şi dacă-ĭ plătescĭ, elŭ te lasă să trecĭ peste apa aceea, iar dacă nu-ĭ plătescĭ, nu te lasă să trecĭ. Decĭ de aceea i se pune mortuluĭ griţarĭ la capŭ ca să aibă cu ce plătì omuluĭ de lângă rîŭ, ca să-lŭ trécă.» — Burada, Inmorm. p. 17. — V. Alexandri, Poesiĭ populare ale Românilorŭ, Bucurescĭ 1866. p. 6: «Este în ţară o datină veche de a pune câte o mică monedă în mâna fie-căruĭ mortŭ, când este a-lŭ înmormîntà, şi acésta poporulŭ o face fără a se gândì la antica obolă a luĭ Caronŭ.» — Idem de eadem. p. 140: «Afară de ḑisele monede, se maĭ pune şi câte o monedă mică în mâna mortuluĭ pentru ca să aibă cu ce plătì pe cea lume *barca luĭ Caronŭ*. Româniĭ însă aŭ uitatŭ şi pe *Caronŭ* şi rîulŭ *Stix* şi câmpiĭ *Eliseĭ* din mitologia strămoşéscă, de când Christianismulŭ a înlocuitŭ religia păgânismuluĭ.»

istorisesce că pe cea-laltă lume sufletulŭ trebue să trécă peste unŭ rîŭ latŭ și mare, și nefiindŭ elŭ în stare a-lŭ trece singurŭ, dă banulŭ acesta unuĭ luntrașŭ, care stă acolo și acela îlŭ trece apoĭ cu *luntrea* (1); după a altora însă *vămile* saŭ *străjile*, ca să pótă trece maĭ departe și să ajungă la loculŭ de odihnă neîmpedicatŭ (2); și iarășĭ după a altora, pentru că așa e datina Românuluĭ ca să nu mérgă nicăerĭ cu mâna gólă, prin urmare nicĭ înaintea luĭ D-ḑeŭ (3), precum și pentru aceea ca să pótă plăti tóte datoriile, pe carĭ n'a fostŭ în stare saŭ nu a voitŭ a le plăti în viață (4).

In unele locurĭ însă atâtŭ din *Bucovina* cât și din *Moldova* și din *Transilvania*, crucerulŭ acesta i se pune în mâna dréptă (5), în altele însă i se légă de cheutórea cămeșiĭ, și servesce spre acelașĭ scopŭ, adică ca să aibă cu ce plăti *vămile* (6).

---

(1) Cred. Rom. din Balacéna, com. de M. Jemna, și a celorŭ din Stupca, com. de Al. Baciŭ: «Banulŭ i se pune în mână ca cu dinsulŭ să plătéscă unuĭ bĕtrânŭ moșnégŭ ca să-lŭ trécă peste unŭ rîŭ mare în cea-laltă lume.»

(2) In Boianŭ, com. de d-lŭ V. Turturénŭ: «In mână se maĭ pune o cruciță de céră cu unŭ banŭ lipitŭ de ea, ca sufletulŭ repăusatuluĭ să aibă cu ce plăti *vămile*, prin carĭ are să trécă.» — I. Avramŭ: «Româniĭ din Solonețĭ și Todirescĭ spunŭ că sufletulŭ omuluĭ, după ce se despărțesce de corpŭ, are să trécă prin maĭ *multe vămĭ*, de aceea punŭ ómeniĭ în mâna celuĭ mortŭ saŭ la capŭ unulŭ saŭ maĭ mulțĭ grițarĭ, ca să aibă cu ce plăti *vămile*.» Nic. Cotlarciucŭ: «Avêndŭ sufletulŭ mortuluĭ să trécă hotarele lumeĭ acesteia, trebue să trécă printr'o vamă, unde e întunericŭ, iar la pórta cea din urmă, unde ar avé să iasă afară, stă cine-va și trebue să plătéscă bănuțulŭ acesta.» — Rom. Simŭ: «In mâna dréptă i se pune o cruce de céră și unŭ cruceriŭ ca să plătéscă *vămile* în cea-laltă lume.» — Lambriorŭ, op. cit. p. 151: «punêndu-ĭ în mână o cruce de céră cu unŭ bănuțŭ lipitŭ de dinsa pentru plata *vămilorŭ văzduhuluĭ*.»

(3) In Ropcea, com. de Em. de Cuparencu.

(4) In Berchișescĭ, com. de George Velchorschi.

(5) In Voitinelŭ, com. de Dim. Cârdeĭ; în Câmpulungŭ, com de V. Burduhosŭ; în districtulŭ Năsĕuduluĭ din Transilvania, com. de T. Simonŭ; și în Secadate, com. de I. Georgescu.

(6) In Mihovenĭ, com. de Constan. Corvinŭ.

In *Ţara-românéscă* este datină de a se pune în sînulŭ mortuluĭ 24 de parale să plătéscă la cele *24 vămĭ* câte o para, iară la degetulŭ celŭ micŭ dela mâna drépta i se légă, spre acelaşĭ scopŭ, o pară de argintŭ orĭ şi de aramă, de unde vine apoĭ şi locuţiunea proverbială, ḑicêndu-le celorŭ bogaţĭ şi sgârciţĭ că *«nu o să iaĭ lumea cu tine, ci tot o pară légată la degetŭ»* (1).

In *Banatŭ* este asemene datina de a se pune în sînulŭ mortuluĭ 9 cr. în credinţă că mortulŭ are să trécă prin *nóue vămĭ* până la raiŭ şi cu ceĭ 9 cr. se póte rescumpĕra, iară alăturia cu dînsulŭ unŭ *batuclŭ* de alunŭ cu unŭ cruceriŭ la unŭ capĕtŭ (2).

In vechime, ne spunŭ bĕtrâniĭ, că atâtŭ în *Moldova* câtŭ şi la Româniĭ din *Transilvania* acestŭ banŭ se punea în gura mortuluĭ (3).

In *Bucovina*, şi anume în Frătăuţulŭ vechiŭ, districtulŭ Rădăuţuluĭ, este şi astăḑĭ datina de a pune mortuluĭ unŭ puişorŭ de argintŭ sub limbă, unde-lŭ lasă până ce scotŭ mortulŭ din casă. Când daŭ să scótă mortulŭ, atuncĭ îĭ scotŭ puişorulŭ de sub limbă şi cumpĕră pe dînsulŭ rachiŭ, pe care îlŭ daŭ apoĭ unuĭ *beţivŭ de profesiune* ca să-lŭ bea, în credinţă că cine va bé rachiŭ de acesta nu va bé maĭ multŭ în tótă viaţa sa (4).

---

(1) Dobre Ştefănescu, Studiĭ asupra literatureĭ poporale publ. în «Lumina pentru toţĭ» an. IV, Bucurescĭ 1888, p. 369;— Ionénŭ, op. cit., p. 36: «Unuĭ mortŭ i se bagă o para de argintŭ pe degetulŭ celŭ micŭ dela mâna drépta, *ca să aibă cu ce plăti vama pe lumea ceea-laltă.*» — D. Stănescu, op. cit. p. 323: «De asemenea nu se uită nicĭ o dată să lege de degetulŭ celŭ micŭ alŭ rĕposatuluĭ câte unŭ banŭ, ca să plătéscă îngerilorŭ, ce-lŭ conducŭ pe acéstă cale grea şi pe care altŭ-felŭ n'ar puté s'o facă.» — Burada, Inmorm. p. 17: «In judeţulŭ Prahova, acelŭ banŭ se légă la degetulŭ celŭ micŭ dela mâna drépta.»

(2) Com. de d-lŭ Ios. Olariu, învĕţ. în Domanŭ.

(3) Burada, Inmorm. p. 17.

(4) Com. de maĭ mulţĭ Românĭ din locŭ.

In unele sate din *Transilvania* se crépă la unŭ capĕtŭ bĕţulŭ care se pune în sicriŭ, şi se aşéză în acea crepătură (1).

In unele sate din *Bucovina*, precum bună óră în Todirescĭ şi Soloneţŭ, dacă mortulŭ a fostŭ unŭ omŭ avutŭ, îĭ punŭ maĭ mulţĭ *griţarĭ*, iară dacă a fostŭ săracŭ, îĭ punŭ numaĭ unŭ singurŭ griţarŭ la capŭ (2).

De multe orĭ însă acestŭ banŭ se pune numaĭ pe secriŭ saŭ se aruncă în grópă (3).

Datina puneriĭ banuluĭ în deosebite chipurĭ arĕtate maĭ sus, precum pe cruciţa cea de céră, în mână, în gură, la capŭ saŭ în secriulŭ mortuluĭ, precum şi credinţa despre causa puneriĭ sale, e parte de origine veche păgână, şi parte de origine maĭ nouă creştină şi anume cea dintâĭ, adică cea despre plătirea unuĭ omŭ ca să-lŭ trécă pre celŭ mortŭ peste *unŭ rîŭ saŭ apă mare*, e de origine curatŭ romană, iar cea despre plătirea *vămilorŭ* cu multŭ maĭ posterióră şi anume de origine apocrifo-creştină.

Precum facŭ Româniĭ de adĭ, aşa era datina şi la *Romanĭ* de a pune în gura mortuluĭ saŭ în secriulŭ acestuia unŭ banŭ, obolŭ-*obolus*, credêndŭ că repăusatulŭ va trebuì să-lŭ dea luĭ *Charon*, păzitorulŭ dela pórta iaduluĭ (Hades), anume ca să-lŭ trécă cu o *luntriţă* peste fluviulŭ *Acheronŭ* saŭ peste apa *Stix* ca să pótă astŭ-felŭ întra în Hades.

Juvenalŭ ne spune în privinţa acésta că «în timpŭ ce noulŭ venitŭ stă pe malŭ şi este cuprinsŭ de frică la vederea înfricoşatuluĭ Charon, nenorocitulŭ a pierdutŭ spe-

(1) Burada, Inmorm. p. 17.
(2) Com. de I. Avramŭ, stud. gimn.
(3) Burada, Inmorm. p. 17.

ranța de a trece cu barca balta cea glodósă, neavêndŭ nicĭ unŭ banŭ pe care să-lŭ dea cu gura» (1).

In Properțiŭ încă aflămŭ acésta: «Rugăciunile mișcă inimile ḑeilorŭ; și când luntrașulŭ a primitŭ banulŭ, pórta înspăimêntătóre se închide pe mormîntulŭ ierbosŭ» (2).

In fine Virgiliŭ ne spune: «Tótă mulțimea, ce-o veḑĭ aicĭ este săracă și fără mormîntŭ. Acela acolo este luntrașulŭ Charon, aceștia pe carĭ îĭ duce unda (luntrea) sunt îngropațĭ» (3).

In *Țéra-Românéscă*, ne spune d-lŭ Ionénŭ, că «dacă unŭ mortŭ este lunaticŭ și înḑiuatŭ cu unŭ frate alŭ sĕŭ, care trăesce, i se împănéză ochiĭ, nasulŭ, gura și urechile cu meiŭ și pietricele, ca *să nu se facă strigoiŭ*; iar după ce-lŭ îngrópă se slobóde o pușcă pe de-asupra mormîntuluĭ; acésta se face ca să nu se ivéscă vre-o vrajbă între ceĭ doĭ frațĭ pe lumea cea-laltă» (4).

Totŭ d-lŭ Ionénŭ ne spune maĭ departe, că copilulŭ, care se nasce cu *căiță* pe capŭ, se crede că după mórte se va face *strigoiŭ*, de aceea, când móre, i se légă trupulŭ cu *rugŭ*, iar în ochĭ, în gură, în nasŭ și în urechĭ i se pune meiŭ anume ca să nu se facă *strigoiŭ*, și așa se pune apoĭ în mormîntŭ (5).

Româniĭ din *Banatŭ*, se vede că totŭ spre acestŭ scopŭ, îĭ punŭ în ochĭ, urechĭ, nărĭ și gură, în locŭ de meiŭ saŭ petricele, tămâe (6).

---

(1) Juv. III v. 265:

Iam sedet in ripa tetrumque novicius horret.
Porthmea, nec sperat cenosi gurgitis alnum.
Infelix nec habet, quem porrigat ore trientem.

(2) Lib. IV El. XI. v. 7:

Vota movent superos: ubi portitos aera recepis.
Obserat herbosos lurida porta rogos.

(3) Aen. VI. 325:

Haec omnis, quam cernis inops et imhumataque turba est.
Portitor ille, Charon: hi, quos vehit unda, sepulti.

(4) Op. cit.. p. 37.

(5) Op. cit., p. 41.

(6) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ.

Maĭ de multŭ era datină în *Banatŭ* ca la fie-care mortŭ, de-ar fi fostŭ acela de orĭ și ce etate saŭ genŭ, să se chieme unŭ sciutorŭ (cunoscĕtorŭ), de regulă o mósă, care trebuia să-ĭ provadă cadavrulŭ cu cele necesare, ca nu cum-va să se întórcă ca *strigoiŭ* pe pămîntŭ. Chiematulŭ străpungea maĭ întâiŭ scăfârlia mortuluĭ cu unŭ acŭ lungŭ, apoĭ îĭ ungea corpulŭ în diferite locurĭ cu unsóre dela unŭ porcŭ, care s'a tăiatŭ în ḑiua de *Ignatŭ*, cincĭ ḑile înainte de Crăciunŭ; și pe urmă maĭ punea alăturea cu dînsulŭ încă și unŭ bĕţŭ de unŭ șucŭ de lungŭ și ghimposŭ de *măcieșŭ* (trandafirŭ de câmpŭ), care era menitŭ a-lŭ oprì să iasă din grópă, pentru că încolotocindu-se cu vestmintele în ghimpiĭ acestuia, mortulŭ nu putea eșì afară (1).

Pe pieptŭ i se pune, în cele maĭ multe părţĭ locuite de Românĭ, o icónă saŭ o cruce de lemnŭ, parte, ca să nu se apropie duhurile cele necurate de dînsulŭ, și parte pentru aceea, ca să aibă creștiniĭ, carĭ visitéză pe celŭ mortŭ în cele treĭ ḑile, câtŭ stă în casă, ce săruta (2).

In unele sate din *Bucovina*, precum bună óră în Mahala, este datină de a se pune pe mortŭ și o seceră, anume ca să nu crescă, să nu se umfle, care, câtŭ stă mortulŭ în casă, atâta stă și ea pe dînsulŭ, iar când se pornesce la grópă, se iea (3).

In *Ţéra-Românéscă* esistă credinţa că dacă cadavrulŭ vre-unuĭ mortŭ, până la înmormîntare, capĕtă mirosŭ greŭ, în viaţa luĭ a făcutŭ multe pĕcate (4).

Totŭ în *Ţéra-Românéscă* e datină de a se pune unuĭ

(1) Art. u. Alb. Schott, Walachische Märchen. Stuttgart und Tübingen. 1845, p. 298.

(2) Burada, Inmorm., p. 15. Apoĭ com. de maĭ mulţĭ Românĭ atâtŭ din Bucovina. câtŭ și din Moldova și Transilvania.

(3) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

(4) Ionénŭ, op. cit. p. 41.

mortŭ orarŭ pe frunte ca să fie păzitŭ de foculŭ celŭ nestinsŭ (1).

Afară de cele înşirate până aicĭ se maĭ pune peste întregŭ corpulŭ mortuluĭ, încă şi o pânză albă şi curată de casă, lucrată din bumbacŭ saŭ iuiorŭ, după puterea omuluĭ, care se numesce *giulgiŭ*, *sovonŭ* saŭ *respeti* (2).

Dacă pânza acésta este subţirică şi maĭ alesŭ strevedie, se numesce *păióră*.

Pânza acésta, care trebue să aibă lungimea corpuluĭ, şi dacă este cu putinţă, încă şi maĭ lungă ca să spânzure ceva peste piciόre, însemnéză, după credinţa unora, că mortulŭ se va apĕra cu dînsa în contra foculuĭ ce trebue să-lŭ străbată până la raiŭ (3), după credinţa altora însă ca să-ĭ fie ca podŭ pe care trebue să trécă când va merge în ceealaltă lume (4).

Dela acéstă pânză, cu care câtŭ stă mortulŭ în casă, se acopere de regulă numaĭ dela mânĭ în josŭ, şi numaĭ în casŭ când e diformŭ la faţă, se acopere şi pe capŭ, vine apoĭ şi proverbulŭ «*pare că i-aŭ luatŭ pânza de pe obrazŭ*», care se aplică unuĭ omŭ fórte slabŭ şi palidŭ la faţă (5).

După ce se pune mortulŭ în secriŭ, atuncĭ, fie elŭ diformŭ orĭ nu la faţă, se acopere şi peste obrazŭ cu dînsa şi aşa se înmormîntéză.

Punerea pânzeĭ acesteia e atâtŭ de îndătinată şi rĕspândită pretutindene, că nu o dată se face amintire despre

---

(1) Ionénŭ, op. cit., p. 36.

(2) Burada, Inmorm. p. 15.— T. Simonŭ: «Mortulŭ se acopere cu o pânză de diferite calităţĭ, după cum e şi respectivulŭ de avutŭ».

(3) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

(4) In Câmpulungŭ.

(5) Datină pretutindenea în Bucovina şi Moldova, veḑĭ şi Lambriorŭ, op. cit. p. 151: «In sfîrşitŭ îlŭ acoperŭ câtŭ îĭ de lungŭ cu o pânză albă numită în limba bisericeĭ *giulgiu* iar în limba curgĕtóre numaĭ *pânză*; de unde a şi rĕmasŭ vorba ce se ḑice când cine-va e galbĕnŭ şi istovitŭ: «*par'că i-aŭ luatŭ pânzele de pe obrazŭ*».

dînsa şi în poesia poporană. Aşa într'o doină din *Moldova* cetimŭ în privinţa acésta următórele:

Şi-oĭ lăsa cu jurămîntŭ
Să-mĭ viĭ, maică, la mormîntŭ,
Şi să daĭ ţerna într'o parti
Să veḑĭ doru ce póti,
Să ieĭ pânza di pe-obrazŭ
Să veḑĭ mórti cu năcazŭ
Şi s'o ieĭ di pi chiciórí
Să veḑĭ mórtea 'nşelătóri (1).

Iară unŭ bocetŭ din *Transilvania,* districtulŭ Năsĕuduluĭ, se începe astŭ-felŭ:

Puişorulŭ meŭ iubitŭ,
De trăitŭ aĭ fi trăitŭ,
Mórtea nu te-a 'ngăduitŭ;
Ie-ţĭ pânza de pe obrazŭ
De veḑĭ mórtea cu năcazŭ.
Ie-ţĭ pânza de pe picĭóre,
De veḑĭ mórtea 'nşelătóre (2).

Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* creḑêndŭ că sufletulŭ omuluĭ are să trécă prin locurĭ călduróse, facŭ mortuluĭ o apĕrătóre de pânză câtŭ corpulŭ luĭ de lungă la care adaogŭ aripĭ asemenea de pânză. Tot-odată se facŭ pe dînsa şi patru crucĭ; câte una pe fie-care din aripĭ, una pe pânza de deasupra capuluĭ şi alta de-asupra pânteceluĭ. De ordinarŭ pânza acésta trebue să fie de tortŭ spre a-lŭ ferì maĭ bine de raḑele călduróse, fiindŭ maĭ grósă (3), nicĭ de cum însă de mĕtasă saŭ altă materie subţire şi slabă.

Escepţiune dela acéstă regulă generală se face numaĭ la clasa inteligenţeĭ, care însă nicĭ când nu póte servì de

(1) M. Canianŭ, Poesiĭ populare, Doine. Iaşĭ 1888 p. 130.
(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(3) D. Stănescu, op. cit. p. 32 ?.

oglindă timpuluĭ şi a caracteruluĭ strămoşescŭ, căcĭ asimilându-se acéstă clasă civilisaţiuniĭ europene, a fostŭ silită a desbrăca datinele antice ale protopărinţilorŭ noştri (1).

Dacă mortulŭ e aşezatŭ pe masă saŭ pe scândurĭ în formă de catafalcŭ în mijloculŭ caseĭ, i se pune la capŭ o cruce şi o lumină, de regulă, în lipsa unuĭ sfeşnicŭ, aşezată într'unŭ vasŭ.

In cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina* şi *Moldova* însă se pune unŭ sfeşnicŭ, pe care se află *toiagulŭ* şi de care se lipescŭ apoĭ şi alte luminĭ.

Pe de laturĭ se punŭ, maĭ alesŭ prin oraşe, asemenea două, patru saŭ chiar şi şase sfeşnice cu luminărĭ, iară la picióre unŭ sfeşnicŭ, dar fără lumină.

Sfeşnicele se aducŭ de regulă din biserică. Iar luminele, ce se află într'însele, trebue să ardă ḑi şi nópte, totŭ timpulŭ câtŭ stă mortulŭ în casă, şi ca să nu se trécă de grabă se aprindŭ schimbişŭ totŭ dóue câte dóue, şi numaĭ la anumite momente tóte de-odată.

In acele locurĭ, unde stă mortulŭ pe laiţă, arde de regulă numaĭ o singură lumină la capŭ. Iară unde e fórte mare lipsă arde şi unŭ opaiţŭ (2).

Luminile, ce ardŭ la capulŭ mortuluĭ precum şi'n prejurulŭ sĕŭ, însémnă că sufletulŭ mortuluĭ respectivŭ merge dreptŭ la Dumneḑeŭ, nu rătăcesce nicăirĭ prin aerŭ, de óre-ce arzêndŭ luminele, vede pe unde are să se ducă. Dacă n'arŭ arde, atuncĭ n'ar vedé pe unde să se ducă (3).

In multe locurĭ, şi cu deosebire prin oraşe, este datină de-a se pune împrejurulŭ mortuluĭ încă şi diferite florĭ şi

(1) M. Besanŭ, stud. cit. în «Albina» an. I. No. 57.

(2) În cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ şi Transilvanieĭ, com. de A. Macoveĭ şi I. Georgescu: «O lumină saŭ două, după cum e şi starea omuluĭ, ardŭ ḑiua şi nóptea pe timpulŭ când e mortulŭ în casă.»

(3) În Ropcea, com. de I. de Cuparencu.

anume, la ceĭ bĕtrânĭ maĭ multŭ verḑĭ şi fără faţă, iară la ceĭ maĭ tinerĭ de diferite colorĭ, cu deosebire însă de colóre maĭ multŭ roşietică.

Astŭ-felŭ stă mortulŭ aşezatŭ, dacă a muritŭ de mórte naturală, de regulă treĭ ḑile şi două nopţĭ, saŭ, după împrejurărĭ, două ḑile şi treĭ nopţĭ, în casă, ca să-lŭ pótă vedé toţĭ ómeniĭ din comuna în care a repausatŭ.

Totŭ atâtea ḑile staŭ morţiĭ şi 'n vechime (1).

Nemijlocitŭ după aşezare ceĭ de casă precum şi tóte némurile cele maĭ de aprópe ale mortuluĭ carĭ se află de faţă, voindŭ a-şĭ arĕta întristarea şi jalea cea mare, ce o aŭ după dînsulŭ, dacă sunt dintr'o clasă maĭ înaltă şi maĭ cultă, acopĕrŭ tóte oglinḑile din casă câte c'o mâneştergură, cu florŭ saŭ altă materie négră, ca nimenĭ să nu pótă căuta într'însele, iar ţĕraniĭ, la carĭ se află de regulă numaĭ câte o singură oglindă în casă, o iaŭ de pe părete şi o ascundŭ în ladă (2).

In acelaşĭ timpŭ în satele de peste Prutŭ, din districtulŭ Cernăuţuluĭ, precum şi 'n unele sate de dincóce de Prutŭ din Bucovina, scotŭ din ladă tóte lucrurile menite a se da de sufletulŭ celuĭ repăusatŭ peste secriŭ, precum şi cele ce aŭ a se pune la procesiune şi a se da preoţilorŭ şi cantorilorŭ bisericescĭ, şi a le anina pe nisce cuie, pe o poliţă, rudă saŭ frânghie de-asupra mortuluĭ (3).

După acésta se alungă atâtŭ *cânii* câtŭ şi *mâţele* din casă ca nu cum-va, în timpulŭ acela, câtŭ stă mortulŭ aşezatŭ, să-lŭ încépă şi schimonoséscă óre-cum, căcĭ după spusa Ro-

---

(1) Dim. Cantemirŭ, Descrierea Moldoveĭ, Ed. Academieĭ române. p. 149: «Cadavrulŭ nu se îngrópă îndată în ḑiua cea dintâĭ, ci aştéptă până a treia ḑi, ca nu cum-va să îngrópe de viŭ pe vre-unŭ morbosŭ, care numaĭ a leşinatŭ.»

(2) În Bălăceana, com. de M. Jemna.

(3) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă.

mânilorŭ din unele părţĭ s'aŭ întêmplatŭ casurĭ, unde cânii şi mâţele, trăgêndŭ fórte tare la hoitŭ, aŭ stricatŭ faţa, nasulŭ, urechile, ba chiar şi mânele mortuluĭ (1).

Maĭ departe credŭ şi spunŭ Românii din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, că *mâţele*, dar maĭ cu sémă *cânii*, carii sunt adevĕraţiĭ prietinĭ aĭ omuluĭ, de aceea se alungă din casă, câtŭ stă mortulŭ pe masă, pentru că lorŭ li-ĭ fórte jele după omŭ, nu-lŭ potŭ de grabă uita, şi din causa lorŭ apoĭ nu póte sufletulŭ eşi din omŭ nicĭ din casă afară (2).

Alţiĭ iarăşĭ credŭ că în cânĭ şi mâţe, fiindŭ animale spurcate, se ascundŭ spiritele cele necurate. Dreptŭ aceea trebue alungate din casă, ca spiritele necurate ce s'arŭ afla într'însele, să nu împiedice sufletulŭ mortuluĭ de a merge la Dumneḑeŭ (3).

In plaiulŭ Prahova, precum şi 'n alte părţĭ din *Ţéra-Românéscă*, nu numaĭ cânii şi mâţele, ci şi găinile, ba chiar până şi şórecii, carĭ arŭ avé datină de a umbla prin casă, se prindŭ, se omóră, se légă, se punŭ sub vre-o copae, se închidŭ în pimniţă, saŭ se ducŭ în câmpŭ departe de satŭ şi se lasă acolo anume ca să nu trécă peste mortŭ, căcĭ, trecêndŭ, se crede că mortulŭ se face *strigoiŭ* şi vine nóptea şi la toţĭ din casă le mâncă inima (4).

---

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, preotŭ în Badeuţŭ; V. Turturénŭ, preotŭ în Boianŭ; V. Burduhosŭ stud. gimn. de locŭ din Câmpulungŭ; I. Georgescu, învĕţ. în Secadate; Nic. Cotlarciucŭ din Stulpicanĭ şi Titu Zaharescu din Baia în Moldova.

(2) In Mănăstióra, com. de El. Agapi şi în Berchişescĭ, com. de G. Velehorschi, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Costâna, com. de Dragoşŭ Bumbacŭ, stud. gimn. şi a celorŭ din Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ: «O babă mĭ-a spusŭ că *cânii* şi *mâţele* sunt animale *spurcate*, pentru-că totŭ-deauna rĕmăşiţa apeĭ, care se descântă şi rĕmâne în fundŭ, se aruncă pe câne saŭ pe mâţă, ca prin acésta să se alunge tóte relele din casă.»

(4) Revista pentru istorie, archeologie şi filologie, an. II, vol. II, Bucurescĭ 1884, p, 386—387.—I. St. Negoescu, Credinţe pop. publ. în «Lumina pentru

In *Banatŭ*, totŭ din causa de pe urmă se păzescŭ fórte tare cânii şi pisicele, nu numaĭ ca să nu trécă peste mortŭ, ci totŭ-odată şi pe sub acesta, căcĭ cum ar trece îndată n'ar fi bine (1).

S'a întêmplatŭ adese-orĭ, că mişcândŭ vre-o pisică numaĭ pânza de pe mortŭ, toţĭ ceĭ de faţă aŭ fugitŭ din casă (2).

Adevĕrata causă însă pentru ce se alungă cânii şi mâţele din casă, nu e cea arĕtată în şirele de maĭ sus, ci, după cum spunŭ uniĭ Românĭ din *Bucovina*, pentru că sufletulŭ omuluĭ, după ce se despărţesce de corpŭ, să nu se pue pe vre unulŭ din aceste animale necurate (3), iar după credinţa altora, că atuncĭ când sufletulŭ se sbate şi se muncesce ca să iasă din casă afară, în isbirea sa să nu se bage cum-va în vre-unŭ câne saŭ mâţă (4), căcĭ sufletulŭ, după ce se desparte de corpŭ, după cum ne vomŭ încredinţa în altŭ locŭ, nu se duce de-a dreptulŭ în ceriŭ, ci adese-orĭ se vîră în animale precum şi în alte obiecte, unde petrece apoĭ unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ.

Totŭ atuncĭ, când se alungă cânii şi mâţele din casă, este datină în unele sate din *Bucovina*, precum bună-óră în Bilca, de a pune o năframă curată pe unŭ cuiŭ, credêndŭ că sufletulŭ, după ce s'a despărţitŭ de corpŭ, se pune pe năframa de pe cuiulŭ respectivŭ, unde aşteptă până ce vine preotulŭ

---

toţĭ» an. III, Bucurescĭ, 1888, p. 474. — Ionénŭ, op. cit. p. 36—37: «unŭ mortŭ este păzitŭ ca să nu trécă peste elŭ vre-o pisică, căcĭ se face *strigoĭŭ* şi morŭ toţĭ aĭ caseĭ.» — D. Stănescu, op. cit. p. 324—325: «Este importantŭ a spune aicĭ câtŭ de înrădĕcinată între ómenĭ este ideia că în *câne* şi *pisică* şi alte animale există duhurĭ rele. Aŭ cea maĭ mare veghĭere pe timpulŭ când mortulŭ este în casă, ca să nu trécă peste elŭ vre-o pisică, nicĭ chiar şórece, căcĭ atuncĭ se face *strigoĭŭ*. Pisica ce ar fi săritŭ peste vre-unŭ omŭ este dusă în câmpŭ departe de satŭ şi lăsată acolo, dacă nu este omorîtă.»

(1) Com. de d-lŭ Ios. Olarĭu.

(2) Com. de d-lŭ I. Georgescu.

(3) Cred. Rom. din Bilca, com. de Iust. Cârdeĭu.

(4) Cred. Rom. din Câmpulungŭ, com. de V. Burduhosŭ.

şi cantorulŭ bisericescŭ ca să-ĭ ducă corpulŭ la mormîntŭ. Şi de óre-ce, după credinţa Românilorŭ, sufletulŭ merge cu trupulŭ până la mormîntŭ, de aceea punŭ eĭ şi o ulcică cu apă şi pe ulcică o franzolă cu o lumină pe dînsa, credêndŭ că sufletulŭ totŭ timpulŭ acela, câtŭ stă în casă, gustă din apa şi franzola de pe feréstră (1).

In *Ţéra-Românéscă*, dacă într'o casă móre capulŭ familieĭ, maĭ e încă şi acea datină că în aceeaşĭ ḑi se înjugă boiĭ dela casa respectivă cu jugulŭ rĕsturnatŭ spre semnŭ că dacă a muritŭ gospodarulŭ, tóte vorŭ merge anapoda şi pe dosŭ (2).

In fine, după tóte acestea, bărbatulŭ saŭ unulŭ dintre némurĭ, merge la preotulŭ localŭ şi-lŭ rógă a dispune să se tragă clopotele pentru celŭ repăusatŭ, apoĭ întorcêndu-se acasă şi maĭ dispunêndŭ unele şi altele, se pornesce la oraşulŭ din apropiere ca să cumpere cele necesare pentru mortŭ, maĭ alesŭ cuşmă, basma la grumazŭ, materie pentru zobonŭ şi ciobóte, iar dacă e femeie: tulpañŭ, materie pentru sucnă, papucĭ, nimiteţŭ, precum şi tóte cele-lalte lucrurĭ, ce maĭ sunt de neapĕrată lipsă la o înmormîntare.

Mama repăusatuluĭ, respective soţia saŭ surorile séle, precum şi cele-lalte némurĭ maĭ de-aprópe de partea femeéscă, lepădându-şĭ tóte podóbele, precum: cerceĭ, inele, mărgele şi altele, iar fetele despletindu-şĭ pe lângă acésta încă şi pĕrulŭ şi lăsându-lŭ pe spate, începŭ a jelì mortulŭ bocindu-se şi văicărându-se de-asupra şi prin prejurulŭ luĭ (3).

(1) Com. de Iust. Cărdeĭu, stud. gimn.
(2) Ionénŭ, op. cit. p. 39.
(3) Pretutindene în Bucovina. Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 8—9.

VII.

STÉGULŬ.

In unele locurĭ din *Moldova* era maĭ de multŭ datină de a se scóte mortulŭ după îmbrăcare afară pe târnaţŭ, şi atuncĭ se rădica de-asupra luĭ pe casă unŭ stégŭ (1).

In *Transilvania*, şi anume în ţinutulŭ Năsĕuduluĭ, asemenea stégŭ se rădică şi astădĭ în turnulŭ bisericeĭ saŭ în clopotniţă, dar numaĭ când móre vre-o fată mare saŭ vre-unŭ feciorŭ holteiŭ, adică care, câtŭ a fostŭ în viaţă, a apucatŭ a intra intre ceĭ-lalţĭ feciorĭ în jocŭ (2).

Acestŭ stégŭ, care stă şése sĕptĕmânĭ în loculŭ unde s'a pusŭ, are formă pătrată în mărime cam de patru decimetri şi e de colóre albă, împodobitŭ cu florĭ şi maĭ alesŭ cu bărbănocŭ (3).

Dela datina rădicăriĭ acestuĭ stégŭ se vede că vine şi dicala «*a 'nchinatŭ stégulŭ*» care însemnéză atâta câtŭ *a muritŭ* şi care e fórte respândită nu numaĭ la Româniĭ din

(1) Burada, Inmorm. p. 12.

(2) Ioanŭ Niţu Macaveiŭ: «Datinele poporuluĭ românŭ la înmormîntărĭ,» publ. in «Amiculŭ Familieĭ» an. VI. Gherla 1882 p. 94. — Burada, Inmorm. p. 12. — Com. de Al. Boeriŭ, stud. gimn.: «Când e băiatŭ saŭ feciorŭ i se face unŭ stégŭ şi îlŭ punŭ în turnulŭ bisericeĭ.»

(3) Ioanŭ Niţu Macaveĭ, loc. cit.

Transilvania ci şi la ceĭ din *Bucovina* şi cu deosebire în acele sate aĭ căroră locuitorĭ, cea maĭ mare parte, se tragŭ tocmaĭ din ţinutulŭ Năsĕudului şi alŭ Sân-Giorgiuluĭ.

Totŭ aice e loculŭ să însemnămŭ că dintru începutŭ punerea saŭ rădicarea stéguluĭ acestuia se va fi esprimatŭ prin verbulŭ *a închina*, căcĭ numaĭ aşa ne putemŭ esplica ḑicala «*a inchinatŭ stégulŭ*» (1).

In *Bucovina* precum şi 'n unele părţĭ ale *Moldoveĭ* cum móre şi se aşéză cine-va pe laiţă saŭ pe masă, anunţându-i-se preotuluĭ localŭ trista întêmplare şi rugându-lŭ a dispune ca să se tragă clopotele după celŭ repăusatŭ, se aduce de la biserică o cruce saŭ unŭ prapurŭ, care se razimă apoĭ de ştreşina caseĭ, în care se află mortulŭ şi anume, dacă e cu putinţă, în partea despre rĕsăritŭ (2).

---

(1) In anulŭ 1877, nefiindu-mĭ cunoscută datina închinăriĭ stéguluĭ la morţĭ, scriseĭ următórele şire cu privire la ḑicala acésta:

«Precum o armată, care se luptă din resputerĭ contra duşmanuluĭ, ce vrea să-ĭ repue viaţa, vĕḑêndŭ dela o vreme că cu tótă bărbăţia şi încordările sale, nu maĭ e nicĭ unŭ chipŭ de scăpare, vrêndŭ nevrêndŭ închină stégulŭ, adică se predă, aşa şi omulŭ, învinsŭ de slăbiciune, se închină morţiĭ, şi dacă se inchină, móre. Româniĭ, după cum ne dovedesce istoria, aŭ avutŭ a luptă necontenitŭ cu ceĭ maĭ aprigĭ, maĭ crunţĭ şi maĭ amarnicĭ duşmanĭ. Eĭ trebuiaŭ să stee, aşa ḑicêndŭ, ḑi şi nópte cu arma în mână, ca în orĭ-ce vreme să pótă da pieptŭ cu duşmaniĭ sĕĭ, să-şĭ apere ţéra, religia şi viéţa. Când buciumulŭ îĭ striga la răsboiŭ, eĭ săriaŭ cu toţiĭ şi se luptaŭ cu o nespusă bărbăţie. In cotro vedeaŭ fâlfâindŭ stégulŭ de răsboiŭ într'acolo mergeaŭ şi eĭ, şi să fi fostŭ luptă orĭ şi câtŭ de înverşunată, totuşĭ aveaŭ speranţa că vorŭ învinge, iar să închine stégulŭ, adică să se predea duşmanilorŭ, nicĭ când nu se încumetaŭ, sciindŭ prea bine că atuncĭ, cu închinarea stéguluĭ şi viéţa lorŭ e repusă. Căcĭ a se da în acele vremĭ pe mâna duşmanilorŭ era maĭ totŭ atâta ca şi când singurĭ şĭ-arŭ fi luatŭ viéţa, pentru că duşmaniĭ nu-ĭ cruţaŭ, ci-ĭ omoraŭ . . . . Dela acéstă împrejurare (dar póte că şi dela alta) credŭ eŭ că vine proverbulŭ «*a închinatŭ stégulŭ*» adică s'a predatŭ morţiĭ, a muritŭ; «*maĭ că era să închine stégulŭ*», maĭ că era să móră, şi «*va închina stégulŭ*» va muri.

(2) Lambriorŭ op. cit., p. 152: «In vreme ce se petrecŭ aceste, unŭ băetanŭ dă fuga la popa orĭ la dascălŭ şi cere unŭ prapurŭ ca să-lŭ razime de 'naintea caseĭ, ca *vestitorŭ de mórte*, şi tot-odată să-ĭ poftéscă pentru cetirea stâlpilorŭ pentru nópte.»

In alte părţĭ din *Moldova*, precum bună-óră în Mălinĭ şi alte sate de sub pólele Carpaţilorŭ, îndată ce a muritŭ cine-va şi s'a aşezatŭ pe laiţă se aduce, nu numaĭ unŭ prapurŭ, ci şi o cruce. După acésta se batŭ de naintea uşeĭ în faţa caseĭ doĭ parĭ: unulŭ de o parte şi altulŭ de altă parte, şi legându-se de unulŭ prapurulŭ, iar de celă-laltŭ crucea, se lasă să stea acolo până a treia ḑi, adică până ce se înmormintéză mortulŭ. Dacă însă, în restimpulŭ celorŭ treĭ ḑile, plouă saŭ ninge, atuncĭ ca să nu se strice, se punŭ de regulă sub părete de naintea caseĭ (1).

Prapurulŭ din *Bucovina* şi *Moldova* înlocuesce *stégulŭ* Românilorŭ din ţinutulŭ Năsĕudului. Elŭ servesce ca semnŭ, că în casa respectivă se află unŭ mortŭ.

Dintru începutŭ credŭ că spre a arĕta sătenilorŭ, precum şi tuturorŭ trecĕtorilorŭ, că în casa cutare se află unŭ mortŭ s'a pusŭ pretutindenĭ unŭ *brădanŭ* frumosŭ şi verde, împodobitŭ cu florĭ, cu cununĭ şi cu mărămĭ în formă ca unŭ stégŭ (2), care representa cipresulŭ Romanilorŭ şi despre care vomŭ vorbì maĭ pe largŭ în capitolulŭ următorŭ. Maĭ pe urmă însă, neputêndu-se pretutindenĭ căpĕta brădanĭ verḑĭ, ca să se închine imediatŭ după repăusarea unuĭ omŭ, s'a înlocuitŭ cu *stégulŭ*, şi acésta, la rêndulŭ sĕŭ, după deplina învingere a creştinismuluĭ asupra păgânismuluĭ, cu prapurulŭ.

In acéstă presupunere ne întăresce încă şi împrejurarea, că *bradulŭ dela morţĭ* în unele părţĭ din *Banatŭ* se numesce *praporŭ* (3).

In fine în *Banatŭ*, când móre unŭ june saŭ o fată mare, casniciĭ însciinţéză pre némurile din altă comună despre casulŭ de mórte prin unŭ trimisŭ, care pórtă unŭ *stégŭ ne-*

(1) Dict de Măriuca Nistorŭ.
(2) D. T. Bojinca, op. cit. 213.
(3) Com. de d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ, învĕţătorŭ.

gru respective o maramă négră pusă într'unŭ baticelŭ (1).

Dé odată cu rădicarea stéguluĭ saŭ răzimarea praporuluĭ, orĭ ceva maĭ târḑiŭ, se tragŭ şi clopotele după celŭ repăusatŭ, dându-se prin acésta de scire sătenilorŭ, că s'a maĭ dusŭ unulŭ din mijloculŭ lorŭ, saŭ, după cum spune unŭ bocetŭ din Bucovina:

Să tragă clopotele
Să resune văile
Şi tóte délurile,
S'audă némurile
De prin tóte părţile;

ca, după cum spune unŭ altŭ bocetŭ din *Macedonia*:

Tóca şi câmpan'asună
Tuta lumea tras'adună
Tru mormîntŭ să ñi te pună.

Dacă celŭ ce a muritŭ a fostŭ unŭ omŭ bětrânŭ saŭ unulŭ în flórea vieţiĭ sale, atuncĭ se tragŭ tóte clopotele, câte se află la biserică, dacă însă a fostŭ unŭ copilŭ se trage numaĭ clopotulŭ celŭ micŭ.

De aice vine apoĭ că cele maĭ multe Romànce, când petrecŭ pre unŭ copilŭ micŭ la mormîntŭ şi anume când ajungŭ şi daŭ să între în biserică, adresându-se către clopoţelulŭ ce se trage, rostescŭ, între multe altele, şi următórele versurĭ:

Trage, trage clopoţelŭ,
Că-ţĭ maĭ vine-unŭ voinicelŭ,
Tinerelŭ şi frumuşelŭ,
Să-ţĭ perḑĭ mintea după elŭ,
Dar nu vine să trăiască,
Că vine să putreḑéscă!

În acele sate însă atâtŭ din *Bucovina* câtŭ şi din *Ţéra-*

(1) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ, învěţătorŭ.

Românéscă, la ale cărorŭ biserici se află numaĭ câte unŭ singurŭ clopotŭ, când móre unŭ omŭ bĕtrânŭ, clopotulŭ se trage maĭ multŭ, când móre unŭ copilŭ se trage puţinŭ, iară când móre unŭ omŭ în flóre, unŭ bărbatŭ plinŭ de vîrtute, unŭ feciorŭ saŭ o fată mare, atuncĭ se trage fórte multŭ (1).

Insă precum în multe alte privinţe, aşa şi într'acésta, tragerea maĭ lungă saŭ maĭ scurtă a clopotelorŭ atârnă, dacă nu tocmaĭ tot-d'auna, de bună sémă că cele maĭ de multe orĭ dela starea repăusatuluĭ şi plata, ce-o potŭ da némurile sale pentru scopulŭ acesta.

Dacă repăusatulŭ a fostŭ unŭ omŭ avutŭ şi cu vadă în satŭ, se tragŭ tot-d'auna maĭ lungŭ, iar dacă a fostŭ unŭ omŭ sĕrmanŭ, se tragŭ de regulă maĭ scurtŭ.

Dovadă despre acéstă datină nu prea lăudabilă avemŭ şi următórele versurĭ, ce le puse multŭ regretatulŭ nostru poetŭ V. Alecsandri în gura paraclisieruluĭ din opereta «*Paraclisierulŭ* saŭ *Florinŭ şi Florica*»:

Dacă móre-unŭ boerŭ mare
Punŭ clopotele 'n mişcare,
Şi facŭ mare dandana:
Danda, danda, danda, na.

Iar când morŭ ómenĭ maĭ micĭ
Tragŭ clopotulŭ de calicĭ,
Care sună ca tilinca:
Linca, linca, linca, linca (2).

In timpulŭ acela, câtŭ stă mortulŭ în casă, clopotele se tragŭ regulatŭ de treĭ orĭ pe dị şi anume: diminéţa, la amiadị şi séra. Prima óră însă se tragŭ immediatŭ după repăusarea şi aşezarea celuĭ mortŭ pe laiţă saŭ masă.

In dịua de pe urmă şi anume de cum se pornesce mor-

(1) D. Stănescu, op. cit. p. 321.
(2) Opere complete, Vol. II. Bucurescĭ, 1875, p. 904.

tulŭ la ţintirimŭ şi până ce se pune în grópă, se tragŭ ne întreruptŭ şi numaĭ atuncĭ încetéză pe unŭ momentŭ când se facŭ *stările*.

In fine maĭ e de observatŭ încă şi aceea, că atâtŭ Românii din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, câtŭ şi ceĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, credŭ că sunândŭ clopotele fórte jalnicŭ vorŭ urma încă multe morţĭ una după alta (1).

---

(1) Com. de d-lŭ I. Georgescu.

VIII.

BRADULŬ.

Maĭ în tóte părţile locuite de Românĭ, şi maĭ cu sémă în *Transilvania*, este datină de a se împodobì unŭ *bradŭ* cu florĭ, cu năfrămĭ, cu mere, cu smochine, nucĭ, prune uscate, stra-fide, şi a se pune apoĭ nu multŭ după repăusare, înaintea caseĭ celuĭ repăusatŭ, ca semnŭ că în casa respectivă se a-flă unŭ mortŭ (1).

In unele sate de pe sub pólele munţilorŭ din *Bucovina* şi Moldova, precum bună óră în Solca, dar maĭ alesŭ în cele dela Munte, ca în Stulpicanĭ, Vatra-Dorneĭ, Căndrenĭ şi Négra-Şaruluĭ, *bradulŭ* acesta, numitŭ altmintrele şi *brădanŭ, brădănaşŭ, târşŭ* şi *târşuţŭ*, se împodobesce cu felŭ de felŭ de zăhărele, córne de mare şi alte mĕrunţişurĭ, cumpĕrate de prin dughene, apoĭ cu cănafĭ de strămătură de diferite colorĭ, precum: roşie, albastră, négră, carĭ se légă de ră-

(1) Burada, Inmorm. pag. 27.—M. Besanŭ, stud. cit. publ. în «Albina» an. I. No. 57: «La casa repăusatuluĭ, saŭ afară la mormîntŭ lângă capulŭ mor-tuluĭ şi astădĭ se pune orĭ ce arbore. dar maĭ alesŭ unŭ *bradŭ tînĕrŭ* şi frumosŭ, care adese-orĭ se înfrumuseţéză,—maĭ vĕrtosŭ la feciorĭ şi feciόre, cu cunune şi florĭ.»

murele, şi în urmă cu tortŭ de lână roşie şi cu florĭ. Pe lângă acestea se maĭ légă. de dînsulŭ încă şi unŭ colacŭ, o năframă, şi o lumină, carĭ sunt menite pentru celŭ ce are să-lŭ ducă până la mormîntŭ (1).

In comuna Reşinarĭ, precum şi în altele de prin prejurulŭ Sibiiuluĭ în *Transilvania,* se légă la bradŭ şi lână dela oĭ, dacă mortulŭ a fostŭ ciobanŭ. La fete marĭ se pune în vîrfulŭ luĭ cerceiĭ şi inelulŭ de logodnă, dacă a fostŭ logodită, saŭ şi alte inele, şi rĕmânŭ acolo (2).

In unele locurĭ se maĭ încrestéză în cója acestuĭ bradŭ încă şi diferite figurĭ (3).

In părţile, unde nu se află bradŭ, se împodobesce o crénġă de *mĕrŭ,* saŭ de prunŭ saŭ şi altŭ pomŭ.

In *Dobrogea* se iea unŭ copacŭ de lemnŭ de prunŭ şi se împodobesce cu cănură (lână) roşie, ştergare, busuĭocŭ şi hârtie albă (4).

In *Transilvania,* ţinutulŭ Haţeguluĭ, pomulŭ saŭ bradulŭ nu este alta, decât o suliţă de lemnŭ de bradŭ, înaltă ca de unŭ stânjenŭ, ce se pune numaĭ la fete marĭ şi la flăcăiaşĭ, şi se împlântă în crucea dela mormîntŭ, la flăcăĭ însă acea suliţă e înaltă dela doĭ până la treĭ stânjenĭ şi se împlântă la mormîntŭ, lângă cruce, prinḑêndu-se cu cuĭe de ea. In vêrfulŭ luĭ se légă unŭ *chişcheneŭ* (5) roşu cusutŭ frumosŭ

---

(1) Com. de Nic. Cotlarciucŭ; dict de M. Ursaca; veḑĭ şi «*Bradulŭ la pop. rom.*» de S. Fl. Marianŭ, publ. în «Albina Carpaţilorŭ» an. IV, Sibiiŭ 1879, pag. 89; «Şeḑĕtórea» Fălticenĭ, 1892 p. 39: «Dacă-ĭ flăcăŭ saŭ fată, i se împodobesce unŭ bräduleţŭ micŭ cu fire de lână boită, învălătucindŭ crengele de carĭ maĭ atârnă şi canafĭ.»

(2) Burada, Inmorm. p. 28.

(3) S. Fl. Marianŭ, «Bradulŭ» publ. în op. cit. p. 89.—Burada: Inmorm. p. 27.

(4) Burada, Inmorm. p. 27.—Idem, O călĕtorie în Dobrogea, Iaşĭ 1880 p. 22.

(5) Chişcheneŭ = cârpă albă, năframă.

cu firŭ, în care se anină unŭ clopoțelŭ micuțŭ și inelele mortuluĭ (1).

In alte părțĭ din *Transilvania*, precum bună-óră în comuna Orlatŭ, se face pentru bărbațiĭ ceĭ tinerĭ și pentru flăcăĭ unŭ stâlpŭ, în vêrfulŭ căruia, dacă e june neînsuratŭ, se pune unŭ porumbŭ cioplitŭ din lemnŭ și o cârpă nouă, iară dacă e ciobanŭ încă și o flócă de lână, și astŭ-felŭ se împlântă apoĭ la capulŭ mortuluĭ (2).

Maĭ de multŭ era datina de a se pune, unde era cu putință, înaintea caseĭ mortuluĭ, unŭ *bradŭ tînĕrŭ*, naltŭ și frumosŭ, care era împodobitŭ numaĭ cu florĭ, cu cununĭ și cu năfrămĭ, în formă ca unŭ stégŭ (3).

In unele sate din *Bucovina*, precum bună óră în Ilișescĭ, districtulŭ Suceviĭ, era`maĭ de multŭ asemenea datină de a se împodobì bradulŭ numaĭ cu cordele roșiĭ, albastre și verḑĭ (4), iar în Fundulŭ-Moldoveĭ chiar și astăḑĭ se împodobesce numaĭ cu florĭ și strămăturĭ roșiĭ, galbene și verḑĭ și de asupra i se pune o basma négră, care e menită pentru celŭ ce are să-lŭ ducă la biserică (5).

Bradulŭ la înmormîntărĭ se face numaĭ la feciorĭ holteĭ, fete marĭ și arare-orĭ, în unele locurĭ și la tinerĭ însurațĭ. La ceĭ maĭ de multŭ însurațĭ precum și la ceĭ bĕtrânĭ nu se face nicĭ odată (6).

După credința Românilorŭ din *Bucovina*, și cu deosebire a celorŭ din Fundulŭ-Moldoveĭ, elŭ se face de aceea numaĭ la feciorĭ și fete marĭ, pentru că pe de o parte însemnéză

---

(1) Burada, Inmorm. p. 27—28.
(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, invĕțătorŭ.
(3) D. T. Bojinca, op. cit. Nota 3 dela p. 212.
(4) Dict. de Ermolaŭ Ghiuță, proprietarŭ.
(5) Com. de Const. Mercheșŭ, stud. gimn.
(6) S. Fl. Marianŭ, «Bradulŭ», publ. in op. cit., pag. 89; — Burada, Inmorm. p. 28; - Bojinca, op. cit.. p. 213.

tinereţea celuĭ pentru care s'a făcutŭ, parte, că celŭ mortŭ se căsătoresce pe cea-laltă lume; şi când se duce mortulŭ la grópă, atuncĭ se trimetŭ vătăjeĭ înainte cu bradulŭ, ca să vestéscă nunta (1).

După înmormîntare bradulŭ acesta pretutindene se îngrópă la capulŭ mortuluĭ lângă cruce dimpreună cu bĕţulŭ de vătăjelŭ (vornicelŭ) alŭ celuĭ ce l'a dusŭ (2).

Dacă nu se află bradŭ în apropiere de comuna unde se află mortulŭ, atuncĭ în *Transilvania* este obiceiulŭ să se ducă călăreţĭ, cântândŭ din fluere cântece de jale, în locurĭ depărtate, ca să aducă bradŭ, şi când trecŭ prin vre-unŭ satŭ cu elŭ, fetele mergŭ întru întâmpinarea luĭ şi-ĭ cântă până trecŭ din hotarulŭ satuluĭ aşa numitŭ *«cântecululŭ braduluĭ»*, care se obicĭnuesce maĭ multŭ la locuitoriĭ din unele comune de prin munţiĭ Transilvanieĭ.

Iată aicĭ vre-o câte-va din acele cântece, adunate în comuna Demsuşŭ, ţinutulŭ Haţeguluĭ:

Bradŭ încetinatŭ (3)
De unde-aĭ tunatŭ (4),
Din vêrfşorŭ de munte
Dela florĭ maĭ multe,
Dela locŭ pietrosŭ
La locŭ mlăştinosŭ,
Cu capulŭ la vale
Fără picŭ de cale,
Şi pân' te-orŭ tăiatŭ,
Totŭ orŭ flueratŭ

Tinerelulŭ celŭ voinicŭ
Cum nu-ĭ frică de nimicŭ,
Elŭ a rînduitŭ,
Elŭ a poruncitŭ
La şépte gropaşĭ
Şi totŭ călăraşĭ,
Eĭ să mi se ducă
Şi să mi te-aducă
Din vêrfşorŭ de munte,
Dela florĭ maĭ multe

(1) Com. de Const. Mercheşŭ.

(2) Bojinca, op. cit. Nota dela p. 213; — Burada, Inmorm., p. 28; idem, O călătorie în Dobrogea, p. 22; — S. Fl. Marianŭ, «Bradulŭ», op. cit. p. 89; — «Şedĕtórea», Fălticenĭ, 1892, p. 40: «Bradulŭ se pune la mormîntŭ lângă cruce unde rĕmâne până se usucă.»

(3) Infrundiţŭ.

(4) Venitŭ.

Cu nouĕ ţopóre
Braḑiĭ să-mĭ dobóre.
Că elŭ a umblatŭ,
Ţĕrĭ a 'ncunjuratŭ
Şi nicĭ a aflatŭ,
Nicĭ a căpĕtatŭ
Nevastă să-ĭ placă,
Soţie să-şĭ facă ;
După ce-a umblatŭ,
Elŭ a căpĕtatŭ
Nevastă de munte,
Dela florĭ maĭ multe,
Naltă şi brădósă
Ca elŭ de frumósă,
Departe a mersŭ
Şi elŭ mĭ-a trimesŭ
Nouĕ *sgrebelungĭ*
Prin pădurĭ şi luncĭ,
Pe una să-ĭ vie
Dorŭ dela soţie,
Pe alta să-ĭ vie
Dorŭ dela frăţie,
Pe una dorŭ dela tăicuţă,
Pe alta dorŭ dela măĭcuţă.
Chişcheneŭ rotatŭ
Cin' te'a blăstĕmatŭ,
Vicolŭ să te-ajungă,
Omĕtŭ să te ningă,
Vêntulŭ să te bată,
Sóre să te ardă,
Să totŭ albescĭ
Să nu putreḑescĭ.

Altŭ cântecŭ:

Tinerelule,
Voĭnicelule,
Cine ţĭ-a poruncitŭ
De te-aĭ coborîtŭ
Din brăduĭ maĭ mulţĭ,
Din ceĭ munţĭ cărunţĭ
Totŭ mi-aŭ poruncitŭ
De m'amŭ coborîtŭ
La mijlocŭ de ţară,
Unde-ĭ ap'amară,
Unde-ĭ apa lină
Şi iarbă sulcină.
Dar' eĭ m'aŭ minţitŭ
Şi m'aŭ coborîtŭ,
Că iată mĕ ducŭ
La capŭ de voinicŭ,
Vênturĭ să mĕ bată,
Sóre să mĕ ardă,
Nime să nu-mĭ crédă.
Brădete, brădete!
Bradŭ încetinatŭ
Rĕŭ te-aŭ blĕstămatŭ,
Cin'te-a 'mpodobitŭ
Şi cin'te-a cusutŭ,
Vênturĭ să te bată,
Nime să nu-ţĭ crédă.

Alŭ treilea cântecŭ sună aşa:

Tinerelule,
Voinicelule,
Ce eştĭ supĕratŭ,
Ce te-aĭ mâniatŭ?
Cum n'oĭŭ fi supĕratŭ,
Că vidra m'a muşcatŭ,
Că de-unŭ anŭ de ḑile
Din *alénŭ* (1) pe mine

(1) Din ură.

Totŭ mi s'aŭ vorbitŭ
Şi s'aŭ sfătuitŭ,
Eĭ ca să mĕ tae
Din aste părae,
Şi să mĕ totŭ ducă,
Şi să mĕ aducă
In mijlocŭ de ţară,
Unde-ĭ ap'amară,
În grădină lină
Cu apă sulcină,
Vênturĭ să mĕ bată,
Sóre să mĕ ardă,
Nime să nu-mĭ crédă! (1)

La Cugirŭ, satŭ lângă Orăştie, tot în *Transilvania*, când móre unŭ fecĭorŭ, se aduce *bradulŭ* dela munte cu multă ceremonie de către fecĭorĭ şi fete marĭ îmbrăcaţĭ toţĭ în veşminte de sĕrbătóre. După ce l'aŭ tăiatŭ îlŭ ieaŭ câţĭ-va fecĭorĭ pe mânĭ, şi-lŭ aducŭ în satŭ, urmaţĭ de fetele, carĭ mergŭ în urma lorŭ, ţinêndu-se cu mânele pe după capŭ.

Pe drumŭ, când cobóră bradulŭ acesta dela munte, şi-lŭ ducŭ la casa mortuluĭ, cântă următórea poesie:

Bradule, Bradule!
Ce rêndŭ aĭ avutŭ,
De mĭ-aĭ scoborîtŭ
Dela locŭ pĭetrosŭ
La locŭ marghelosŭ?
—Eŭ rêndŭ n'am avutŭ,
Dar la min'orŭ vintŭ
Cincĭ, patru voinicĭ,
Toţĭ cu capulŭ golŭ
Şi toţĭ cu topóră,
Toţĭ să mĕ dobóră;
Până m'aŭ tăiatŭ,
Mĭ-orŭ totŭ flueratŭ
Şi s'orŭ lăudatŭ,
Că eĭ m'orŭ sădì
La mijlocŭ de satŭ,
La celŭ locŭ chitatŭ,
La lină fôntână,
Unde-ĭ apa bună,
In cornŭ de grădină.
Da eĭ m'orŭ săditŭ
La capŭ de voinicŭ,
La celŭ locŭ jalnicŭ!
—Bradule, Bradule!
Nu te supĕra,
Că voinicu-mĭ are
Unŭ dulce de tată
Şi-o dulce de mamă,
Şi fraţĭ şi surorĭ,
Verĭ şi verişóre.
Se vorŭ aduna
Şi te-orŭ lăcrăma
De nu te-ĭ usca!

(1) Burada, Inmorm., p. 28—33.

După fie-care versŭ alŭ acesteĭ cântărĭ repetéză tot-odată şi refrenulŭ :

Bradule, Bradule!
Nu te supĕra.

Iară după ce aŭ ajunsŭ la casa mortuluĭ şi aŭ întratŭ înlăuntru, cântă :

Voinice, voinice!
Nu-mĭ place, nu-mĭ place,
Ce nevastă-mĭ aĭ!
Naltă, minunată,
Naltă şi subţire,
Crescută 'n pădure,
Tăiată 'n secure.
Voinice, voinice!
Nu-mĭ place, nu, nu
Cu ce-ĭ îmbrăcată,
Cu haină uscată.
Voinice, voinice!
Nu-mĭ place, nu, nu!
Cu ce-ĭ învelită,
Cu frunḑă 'ncreţită! . . .

La acestŭ cântecŭ .încă se repetéză refrenulŭ :

Voinice, voinice!
Nu te supĕra! (1).

Dacă celŭ,. cuĭ se aduce bradulŭ, are femee, se cântă aşa :

Bradŭ încetinatŭ,
Nu fiĭ supĕratŭ,
Că nevasta ta
Ea s'a ·mâneca,
De mi te-a uda,
De nu te-ĭ usca (2)

(1) S. Fl. Marianŭ, «Bradulŭ» publ. în op. cit
(2) Burada, Inmorm. p. 35.

In *Bucovina,* după câtŭ sciŭ eŭ până acum, nu există nicĭ o ceremonie deosebită când se tae şi se aduce bradulŭ acesta din pădure.

In timpurile vechĭ însă credŭ că şi Românii Bucovinenĭ încă ĭlŭ vorŭ fi tăiatŭ şi adusŭ în acelaşĭ chipŭ ca şi fraţii lorŭ din Transilvania. Ca dovadă spre întărirea acesteĭ credinţe ne póte servì următoriulŭ cântecŭ din Horodniculŭ-de-jos, districtulŭ Rădăuţuluĭ:

— Bradule, brăduţule!
Ce-ţĭ este, drăguţule?
Ce te legenĭ făr'de vêntŭ,
Făr'de vêntŭ, făr'de cuvîntŭ,
De-ajungŭ crengile'n pămîntŭ.
Făr'de vêntŭ, făr'de ploiţă,
Făr'de lécŭ de neguriţă?
Orĭ trupina ţĭ-a slăbitŭ,
Orĭ viţele-aŭ putreḑitŭ,
Orĭ altŭ ceva aĭ păţitŭ?
— Viţele n'aŭ putreḑitŭ,
Nicĭ trupina n'a slăbitŭ,
Da la mine c'aŭ venitŭ
Treĭ voinicĭ cu treĭ topóră
La pămîntŭ să mě obóră,
Să mě ducă'n josŭ la ţéră;
Treĭ frăţiorĭ din treĭ părţĭ
Să mě taĭe în treĭ bucăţĭ,
Să mě facă vălurele,
Să mě ducă 'n jos cu jele
Pe-o parte de drumurele,
Să mě puie 'n ţinterimŭ,
Să mě vadă arsŭ în scrumŭ!

In munţiĭ apusenĭ aĭ *Transilvanieĭ,* unde e datină de a se duce mortulŭ la mormîntŭ pe carŭ, bradulŭ se duce pe umerĭ de doĭ feciorĭ, carĭ mergŭ înaintea caruluĭ, iar fetele şi nevestele înrudite cu mortulŭ, şeḑêndŭ în carŭ cu capulŭ plecatŭ pe sicriŭ, cântă cu unŭ versŭ duiosŭ următorulŭ cântecŭ:

Bradule, bradule,
Ce bóre-a bătutŭ,
De te-aĭ scoborîtŭ
De la locŭ pietrosŭ
La locŭ *revenosŭ*?
— Da eŭ n'aşĭ fi *vintŭ*,
După mine orŭ *vintŭ*
Totŭ patru voinicĭ,
Ca patru haiducĭ.
Şi m'orŭ înşělatŭ
Până m'orŭ tăiatŭ:
Că pe min' m'orŭ pune
La *onŭ* capŭ de fată,
La *onŭ* stanŭ de pétră,
La isvorŭ de apă.
Da m'orŭ *înceluitŭ;*
Pe min'm'orŭ adusŭ
Şi pe min'm'orŭ pusŭ

La *onŭ* capŭ de june,
La o putrejune.
— Bradule, bradule,
Nu te spăria;
Că și elŭ, că are
Tată și mamă,
Carĭ te-o lăcrăma
Și nu te-ĭ usca.

Bradule, bradule,
Nu te spăria,
Că și elŭ, că are
Frațĭ și surorĭ,
Verĭ și verișóre,
Carĭ te-orŭ lăcrăma,
In câtŭ nu te-ĭ usca (1).

Altŭ cântecŭ, care se cântă, când se duce bradulŭ la biserică și de aicĭ la ținterimŭ, sună, precum urméză;

Brădete, brădete,
Mergêndŭ înainte
Să bagĭ în minte
A mele cuvınte.
Dacă te-a întâlnì,
Orĭ ți-a venì
Maica Domnuluĭ
Și a Fiuluĭ,
Tu să mi-o petrecĭ
Și să mi-te plecĭ,
Drumŭ țĭ-a arĕta
Și te-a îndrepta
Să mergĭ cu sórele,
Iar nu cu apele,
Că sórele-ĭ mergĕtorŭ
Și'napoĭ întorcĕtorŭ,
Dar apele-sŭ curgĕtóre
Și'napoĭ ne'ntorcĕtóre (2).

In unele părțĭ ale *Banatuluĭ* este datină ca *bradulŭ*, numitŭ altmintrelea și *praporŭ*, care așișderea se pune numaĭ la capulŭ junilorŭ și fetelorŭ marĭ, să se aducă din pădure de junĭ numaĭ pe umere, nicĭ când însă pre vre-unŭ carŭ saŭ căruță, căcĭ nu e bine. Iar după ce l'aŭ adusŭ acasă

(1) Frâncu, op. cit. p. 175—176.
(2) Burada. Inmorm. p. 34.

se légă de dînsulŭ treĭ mărămĭ, carĭ se daŭ apoĭ dreptŭ plată junilorŭ, ce l'aŭ adusŭ din pădure a casă şi de aice îlŭ ducŭ până la grópă (1).

De esistă şi'n acéstă ţéră vre unŭ cântecŭ anumitŭ pe când se aduce bradulŭ acesta din pădure, nu sciŭ, căcĭ până acum n'am pututŭ nimica afla în privinţa acésta. La aducerea sa însă spre grópă se cântă şi aice, ca şi'n Transilvania, următórele versurĭ, pre carĭ le scótemŭ dintr'unŭ bocetŭ maĭ lungŭ întitulatŭ «*petrecerea mortuluĭ.*»

Sufletŭ despărţitŭ,
De multe mâhnitŭ,
Plécă şi se duce,
Marea o ajunge.
Vine marea mare,
Vine'n tulburare
Greŭ urlândŭ şi urducândŭ,
Tótă lumea spăĭmîntândŭ.
Unda se aduce
Lumea s'o îmbuce:
Totŭ mălinĭ, călinĭ,
Bradĭ din rădĕcinĭ.
Iar în grópa mărilorŭ,
Unde-ĭ *bradulŭ dinelorŭ,*
Trecĕtórea apelorŭ,
Sufletulŭ stătea
Şi mi se ruga:
— Brade, brade,
Să-mĭ fiĭ frate.
Intinde-ţĭ întinde,
Eŭ să le potŭ prinde
Vêrfurile tele
Să trecŭ peste ele
Marea în cea parte
Ce lumea-mĭ desparte!
— Eŭ nu potŭ întinde
Tu să le poţĭ prinde
Vêrfurile mele
Să trecĭ peste ele,
Că'n mine-a puĭatŭ
Din inimă spurcatŭ
Roşu şoĭmuleţŭ.
Când nicĭ veĭ gândì,
Puiĭ te-orŭ simţì
Şi eĭ orŭ şuera
De te-ĭ spăria,
In mare-ĭ cădé
Şi te-ĭ îneca . . .
— Las' să fie-aşa!
Vine marea mare
Vine'n turburare,
Greŭ urlândŭ şi urducândŭ

(1) Com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ, învĕţ. în Domanŭ:
«*Bradulŭ* se pune numaĭ la junĭ şi fete marĭ, carĭ se şi aduce din codru numaĭ de junĭ şi numaĭ pe umerĭ, dar nicĭ de cum pe carŭ.
«In *Maidanŭ*, comuna mea natală, lângă Oraviţa se pune de regulă numaĭ *bradĭ*. Aice însă, în Domanŭ, se pune şi *gorunŭ* numitŭ *praporŭ.*»

Tótă lumea spăĭmântândŭ.
Unda se aduce
Lumea s'o îmbuce;
Totŭ mălinĭ, călinĭ,
Bradĭ din rădĕcinĭ.
Iar în rîpa mărilorŭ
Unde-ĭ bradulŭ dinelorŭ,
Trecĕtórea apelorŭ,
Sufletulŭ stătea
Şi mi se ruga:
— Brade, brade!
Să-mĭ fiĭ frate.
Intinde-mĭ, întinde,
Să le potŭ cuprinde
Trupinele tele
Să trecŭ peste ele
Marea în cea parte,
Ce lumea-mĭ desparte.
— Eŭ nu-ţĭ potŭ întinde
Ca să le poţĭ prinde
Trupinele mele
Să trecĭ peste ele,
Că 'n mine-a puiatŭ
Vidră lătrătóre,
Ómenĭ pânditóre.
Nicĭ nu oiŭ gândì,
Puiĭ te-orŭ simţì,
Eĭ mi te-orŭ lătra
De te-ĭ spăimênta,
In mare-ĭ cădé
Şi te-ĭ îneca.
— Las'să fie şĭ-aşa!
Vine marea mare,
Vine'n tulburare,
Greŭ urlândŭ şi urducândŭ
Tótă lumea spăĭmântândŭ,
Unda se aduce,
Lumea s'o îmbuce.

Totŭ mălinĭ, călinĭ,
Bradĭ din rădĕcinĭ;
Iar 'n rîpa mărilorŭ,
Unde-ĭ bradulŭ dînelorŭ,
Trecĕtórea apelorŭ,
Sufletulŭ stătea
Şi mi se ruga:
— Brade, brade!
Să-mĭ fiĭ frate.
Intinde-ţĭ întinde,
Ca să le potŭ prinde,
Rădĕcinĭ a tele
Să trecŭ peste ele,
Că 'n mine-a 'ncuibatŭ
Şi apoĭ a puiatŭ
Galbĕnă *şerpóne*,
Ce piere de fóme
Nicĭ nu veĭ gândì,
Puiĭ te-orŭ simţì
Şi orŭ şuera,
Tu te-ĭ spăimênta,
In mare-ĭ cădé
Şi te-ĭ îneca.
— Las'să fie şi aşa!
— Haĭ, brade, haĭ,
Multŭ mĕ maĭ rugaĭ,
O rugare mare
Cu multă răbdare.
Brade, brade,
Am şi eŭ unŭ frate,
Unŭ frumosŭ pĕcurărelŭ
Şi are unŭ toporelŭ,
Şi are verişorĭ,
Eĭ te vorŭ tăia
Şi te-orŭ rĕsturna.
Maisterĭ vorŭ venì
Şi te vorŭ cioplì
Şi din tine-orŭ face,

Ca să fie pace,
Punte peste mare,
S'aibă trecĕtóre
Suflete-ostenite
Cătră raiŭ pornite.
Bradu-atuncia se gândia
Și trupinele 'ntindea;
Iară mortulŭ îmĭ trecea,
Unde dorulŭ ĭlŭ ducea,
Marea fără nume
L'aĭa-ĭaltă lume . . (1)

Altŭ cântecŭ despre *bradŭ*, totŭ din *Banatŭ* și anume din comuna Ecĭca, care se cântă nu numaĭ când se duce mortulŭ la grópă, ci și maĭ nainte pe când se află acesta în casă, sună precum urméză:

Vine marea, vine.
Ce-aduce cu sine?
Milurĭ
Și cămilurĭ,
Bradĭ din rădĕcinĭ.
Ruga, mi se ruga
Tînĕra Mariuța:
— Brade, brade,
Fie-mĭ frate!
Intinde-țĭ, întinde
Trupĭna ta,
Să trecŭ eŭ pe ea!
— Eŭ o-așĭ întinde,
Dar sŭ-a mea trupină
Puiat'a puiatŭ
Vênĕtă *vidróne* (2),
Galbĕnă *șerpóne* (3).
Prinde-a șuera,
Tu te-ĭ spăria
Și 'n mare te-ĭ da
Și mi te-ĭ îneca,
Lumea-o rĕmâné (4).

(1) Simeone Mangĭuca, Călindariŭ, pe an. 1882, Brașovŭ 1881, p. 121—134.
(2) Muerușca de vidră saŭ și vidra cea bĕtrână.
(3) Șerpóică.
(4) Vedĭ «Gazeta Transilvanieĭ,» anLIV. Brașovŭ, 1891, No. 22.

Precum Românii de astădĭ, aşa şi *Romanii*, strămoşiĭ noştri, aveaŭ datină de a pune înaintea caseĭ mortuluĭ unŭ *chiparosŭ*—cupressus,—care era consacratŭ luĭ *Pluton* respective *Ditis*, ḍeulŭ infernuluĭ, şi care era simbolulŭ morţiĭ şi a jeliĭ, pentru că chiparosulŭ, dacă se taie odată, nu maĭ are viaţă, nu odrăslesce maĭ multŭ, tocmaĭ ca şi omulŭ, când i se taie firulŭ vieţeĭ (1).

Paul. Diac. Excerpt. exlib. Pomp. Fest. ḍe significat. lib. III, ne spune în privinţa acésta următórele: «*chiparoşiĭ* (cupreşiĭ) se puneaŭ înaintea caseĭ mortuluĭ, fiindŭ elŭ unŭ arbore, care, dacă se taie, nu maĭ odrăslesce, după cum şi dela mortŭ nu maĭ este nimica de speratŭ, din care causă se şi privia că acestŭ arbore sta sub tutela părinteluĭ infernuluĭ (2).»

Iar Serv. ad. Aen. 2.714; 3,64 ne spune «fusese încă obiceiŭ la Romanĭ, ca să se puie unŭ ramŭ de chiparosŭ înaintea caseĭ mortuluĭ, ca nu cum-va să se pângăréscă pontificele intrândŭ acolo din nesciinţă (3).»

Şi precum Româniĭ de aḍĭ îndătinéză a împodobì *bradulŭ* cu canafĭ şi strămăturĭ de diferite colorĭ precum şi cu năfrămĭ şi a-lŭ duce înaintea mortuluĭ, iar după înmormîntare a-lŭ îngropa la capulŭ acestuia, totŭ aşa făceaŭ şi Romaniĭ cu chiparosulŭ.

In privinţa împodobireĭ ne spune Virgiliŭ următórele: «Staŭ Manilorŭ altare jalnice cu legătóre albastră şi cu chiparosŭ întunecatŭ (4).»

---

(1) Burada. Inmorm. pe 60. — Michaile Besanŭ, Datinele Românilorŭ la înmormintare, publ. în «Albina» an. I. Viena 1866. No. 57.

(2) Cupressi mortuorum domibus ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil iam est sperandum quam et ob causam in tutela Ditis patris esse putabatur.

(3) Moris autem Romani fuerat ramum cupressi ante domum funestam poni, nequisquam pontifex per ignorantiam pollueretur ingressus.

(4) Aen. III. 63:

Stant Manibus arae
... Caeruleis maestae vittis atraque cupresso.

Iar în privinţa ducerii chiparosului la mormîntŭ şi îngroparea luĭ la capulŭ mortuluĭ aflămŭ la Horaţiŭ acestea: «Trebue să părăsescĭ pămîntulŭ şi casa şi soţia plăcută şi din aceştĭ arborĭ pe care îĭ cultivezĭ, nu-ţĭ va urma ţie stăpânitorŭ pe scurtŭ timpŭ nicĭ unulŭ, afară de chiparosulŭ urgisitŭ (1).»

De multe orĭ însă în loculŭ chiparosuluĭ aveaŭ Romaniĭ datină de a pune şi *bradŭ*. Căcĭ iată ce ne spune Pliniu: «Braduluĭ îĭ place munţiĭ şi frigulŭ, este arbore de mórte şi se pune la pórtă ca semnŭ de doliŭ (2).»

Aceşĭ doĭ arborĭ, *chiparosulŭ* şi *bradulŭ*, sunt uniciĭ, despre carĭ scimŭ cu positivitate, că Romaniĭ îĭ puneaŭ înaintea caseĭ mortuluĭ.

Coloniile romane însă aduse de Traianŭ în Dacia, neaflândŭ chiparoşĭ în acéstă ţéră, aŭ fostŭ constrînse să renunţe la chiparosŭ şi să întrebuinţeze numaĭ bradulŭ. Acéstă renunţare însă nu le-a căḑutŭ de felŭ greŭ întâĭ, pentru că în patria lorŭ originală chiparoşulŭ era întrebuinţatŭ maĭ multŭ la înmormîntările cele pompóse ale patriciilorŭ, nu însă şi la plebeĭ (3), şi alŭ doilea pentru că în Dacia aflară o mulţime de pădurĭ de *bradŭ*, care se ţine de aceeaşĭ familie ca şi chiparosulŭ (4).

Renunţândŭ coloniştiĭ romanĭ din Dacia la întrebuinţarea

(1) Od. II. 14, 21—24:

Linquenda tellus et domus et placens
Uxor, neque harum quas colis arborum
Te praeter imvisas cupressos
Ulla brevem dominum sequetur.

(2) Hist. nat. XVI 10, 18: «Picea montes amat atque frigora, feralis arbor et funebri indicio ad fores posita.»

(3) Lucan. Phars. 3,442: «Et non plebeios luctus testata cupressus» — şi chiparosulŭ, care n'a doveditŭ plânsetele plebeice.

(4) Bojinca, op. cit., p. 213, în Notă ḑice: «*Bradulŭ* tocma se potrivesce cu *cupresulŭ* Romanilorŭ, pentru că precum cupresulŭ tăiatŭ odată numaĭ lăstăresce, aşa nicĭ bradulŭ lăstăresce maĭ multŭ, dacă se taie odată.»

chiparosuluĭ, nu renunţară eĭ şi la credinţa despre puterea acestuia. Din contră, strămutară cu timpulŭ atât datina cât şi credinţa despre chiparosŭ cu desĕvîrşire la *bradŭ.*

O legendă din *Bucovina* ne spune următórele despre *bradŭ*:

«Cică dintru începutŭ *Necuratulŭ* se ţinea scaiŭ de *bradŭ,* spunêndŭ că e copaciulŭ luĭ. Deci ca să nu se apropie nicĭ unŭ omŭ de dînsulŭ, a luatŭ şi a bătutŭ o mulţime de *cuie* de fierŭ jurŭ împrejurulŭ luĭ.

«Vĕḑêndŭ acésta Dumneḑeŭ, s'a mâniatŭ focŭ, şi scoţêndŭ din bradŭ cuiele de ferŭ, a făcutŭ alte cuie de lemnŭ cu cruce şi pe acestea le-a bătutŭ în loculŭ celorŭ-lalte.

«De atuncĭ aŭ rĕmasŭ «*cepurile cu cruce*» în fie-care bradŭ, şi fiindŭ ele cu cruce Necuratulŭ nu se póte apropia de acestŭ arbore. Dar cu tóte acestea a maĭ rĕmasŭ în bradŭ puţină *mânie* de-a Sataneĭ şi de aceea pocnesce elŭ când îlŭ puĭ pe focŭ (1).»

Chiparosulŭ, după cum am vĕḑutŭ maí sus, era consacratŭ luĭ Pluton respective luĭ Ditis. Bradulŭ, din contră, în urma influenţeĭ creştinismuluĭ, deveni la Românĭ unŭ apĕrătorŭ şi scutitorŭ în contra *Diavoluluĭ,* care în casulŭ de faţă, nu e nicĭ maĭ multŭ nicĭ maĭ puţinŭ decât Pluton saŭ Ditis alŭ Romanilorŭ, adică ḑeulŭ infernuluĭ.

Iată decĭ de unde vine datina şi credinţa Românilorŭ, urmaşiĭ coloniilorŭ romane, de a întrebuinţa până şi în ḑiua de aḑĭ bradulŭ la înmormîntărĭ!

---

(1) S. Fl. Marianŭ, «Bradulŭ» publ. în «Albina Carpaţilorŭ» an. IV. Sibiŭ 1879, p. 88. — Trebue să observămŭ aicĭ încă şi aceea, că Româniĭ întrebuinţéză numaĭ *bradŭ albŭ,* care are cepurĭ în formă de cruce, nicĭ când însă altŭ soiŭ de bradŭ, ale căruĭ cepurĭ nu-sŭ crescute în cruce, bună óră molidŭ, pinŭ, etc.

IX.

BOCIREA.

Nemijlocitŭ după ce s'a așezatŭ mortulŭ pe laĭță saŭ pe masă, orĭ puținŭ ceva și maĭ nainte de acésta, femeile, carĭ sunt maĭ de aprópe înrudite cu dînsulŭ, lepădându-șĭ, cum amŭ amintitŭ și maĭ sus, tóte podóbele, precum: cerceĭ, mărgele, salbe, inele și altele, iar fetele, pe lângă acésta, maĭ despletindu-șĭ încă și pĕrulŭ și lăsându-și-lŭ să atârne pe spate, se apropie de celŭ repausatŭ și plecându-șĭ capulŭ spre una din urechile sale, prindŭ maĭ întâĭ a-lŭ striga de vr'o 3—4 orĭ pe nume (1).

Ióne (2), iubitulŭ meŭ,
Ionică, scumpulŭ meŭ,
Ionică, dragulŭ meŭ!

Saŭ:

Mărióră, scumpa mea,
Mărióră, draga mea,
Mărióră, mila mea!

(1) Usitatŭ pretutindenĭ în Bucovina, precum și 'n cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ; vedĭ Burada, Inmorm. p. 9. — Lambriorŭ, op. cit. p. 151.— Bojinca, op. cit. p. 209—210.

(2) După cum e și numele celuĭ repăusatŭ.

Şi apoĭ a *bocì* (1) şi a dice:

Da cum de te-aĭ înduratŭ
De-aşa iute ne-aĭ lăsatŭ.
Ian scólă şi te trezesce
Şi cu noĭ ceva vorbesce:
Măcar douĕ, treĭ cuvinte
Ca să le ţinemŭ în minte,
Că de când aĭ adormitŭ
Maĭ multŭ nu mi te-aĭ trezitŭ,
Cu noĭ nimicŭ n'aĭ vorbitŭ (2).

După acestea, precum şi după multe alte cuvinte, ce le adreséză ele mortuluĭ prourméză maĭ departe dicêndŭ:

Aŭ dóră nu mĕ audĭ,
Aŭ nu vreĭ ca să-mĭ rĕspundĭ,
Aŭ tare te-aĭ mâniatŭ,
Orĭ îmĭ eştĭ multŭ supĕratŭ? (3).

In urmă vĕdêndŭ că numaĭ de giaba îlŭ strigă, că nu dă nicĭ unŭ semnŭ de viéţă, da încă să le maĭ şi rĕspundă, încheе astŭ-felŭ:

De cântatŭ ţi-aşĭ maĭ cânta,
Dar mi-ĭ friptă inima
Şi nu potŭ maĭ multŭ cânta
Inima mi-ĭ friptă 'n mine,
Că nu vĕdŭ sufletŭ în tine:
Sufleţelulŭ ţi-a sburatŭ
Sus în ceriulŭ celŭ înaltŭ
Şi pe mine m'a lăsatŭ,
M'a lăsatŭ să pătimescŭ
In lume să m'osindescŭ,
De-alŭ tĕŭ dorŭ să mĕ topescŭ (4)!

---

(1) In unele părţĭ ale Transilvanieĭ, precum bună-óră pe valea Sameşuluĭ, comuna Retégŭ se dice, în locŭ de a *bocì*, a *gogì*, în altele însă, precum în comuna Orlatŭ, *a glăsì*.

(2) Dict. de Mărióra Bărbuţă din comuna Crasna.

(3) Vedĭ şi Bojinca, op. cit. p. 210; Lambriorŭ, op. cit. p. 151; Burada, Inmorm. p. 81.

(4) Dict. de maica mea Rucsanda din Ilişescĭ.

Saŭ așa:

Te-ași cânta ca clopotulŭ,
Dar mĕ dóre sufletulŭ;
Te-ași cânta ca cetera,
Dar mĕ dóre inima
Că mi-e négră ca tina.
Când ași duce-o la fôntână
N'aĭ sci inimă-ĭ orĭ tină.
Când ași duce-o la isvorŭ
N'aĭ sci inimă-ĭ orĭ molŭ (1).

In acelașĭ timpŭ, punêndu-șĭ fie-care pălmile la ochĭ, caută cu cea maĭ mare luare de sémă, ca să nu cadă nicĭ o lacrimă pe obrazulŭ mortuluĭ credêndŭ că lacrimele, carĭ arŭ cădé pe dînsulŭ, l'arŭ frige ca apa cea clocotitóre și ĭ-arŭ ĭneca sufletulŭ nevinovatŭ (2).

Din acéstă causă se vede că vine apoĭ și datina celorŭ maĭ multe bocitóre de a ține în restimpulŭ bociriĭ o năframă la ochĭ.

Cam la jumĕtate de óră, după ce s'aŭ văicăratŭ și bocitŭ de-asupra mortuluĭ și prin casă, și anume când începŭ a se trage clopotele, iesŭ afară și aice unele, încunjurândŭ casa de treĭ orĭ de jurŭ împrejurŭ, iar altele postându-se la fie-care cornŭ alŭ caseĭ, prindŭ a bocì și maĭ tare, dândŭ prin acésta vecinilorŭ precum și celorŭ-lalțĭ sătenĭ de scire despre nenorocirea ce s'a întêmplatŭ (3).

In unele comune din *Bucovina* și maĭ alesŭ de prin munțĭ în asemenea casurĭ se trîmbiță numaĭ cu trîmbița (4).

(1) Din districtulŭ Năsĕuduluĭ, în Transilvania, com. de d-lŭ T. Simonŭ,

(2) Cred. Rom. din Stupca, com. de Al. Baciŭ și a celorŭ din Crasna, com. de At. Germanŭ.

(3) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ și G. Tomoĭagă din Boĭanŭ, Mahala și alte sate din Bucovina.

(4) Burada, Inmorm. p. 9. — «*Trîmbița* este unŭ soiŭ de buciumŭ lungŭ și dreptŭ făcută din dóge de bradŭ și legată cu cójă de mestécănŭ»

In o sémă de comune din *Banatŭ* însă, femeile, îndată ce móre cine-va, se sue pe unŭ atare locŭ maĭ înaltŭ, şi acolo apoĭ începŭ a plânge şi a se văeta cu durere pătrundĕtóre pentru celŭ repausatŭ (1).

Fie-care mortŭ se bocesce pretutindenĭ de treĭ orĭ pe ḑi în tustrele ḑilele, câtŭ stă acesta în casă, şi anume: ântâia óră nemijlocitŭ după ce a repausatŭ şi s'a aşezatŭ pe laiţă, iar după aceea regulatŭ diminéţa, la amiaḑĭ şi séra, şi anume totŭ-deauna când tragŭ clopotele. Afară de acésta se maĭ bocesce mortulŭ când vine vre-o rudă saŭ prietinŭ din altŭ satŭ, care nu se arĕtase până atuncĭ, apoĭ a treia ḑi când i se aduce sicriulŭ şi procesia, când sosesce preotulŭ ca să-lŭ iea şi să-lŭ ducă la mormîntŭ şi pe drumŭ până ce ajungŭ la ţinterimŭ şi se pune în grópă! (2).

Bocitórele, adică femeile, respective fetele, căcĭ numaĭ acestea îndatinéză a bocì pre ceĭ morţĭ, sunt de regulă rudeniile cele maĭ de aprópe saŭ maĭ depărtate ale repausatuluĭ, precum: mamele, soţiile, surorile, verele, cumnatele, finele şi cumătrele, precum şi acelea ce aŭ statŭ în óreşĭ care legătură de amiciţie cu mortulŭ. In prima linie însă vinŭ totŭ-deauna mamele şi soţiile. Dacă mortulŭ nu are rude maĭ de aprópe versate în arta bociriĭ, carĭ să-lŭ bocéscă, atuncĭ se năĭmescŭ femeĭ străine din satŭ, carĭ îşĭ facŭ o

(1) M. Besanŭ, stud. cit. publ. «Albina» an I, No. 58.

(2) Pretutindene în Bucovina, România şi Transilvania. Com. de d-niĭ Rom. Simŭ, I. Georgescu şi T. Simonŭ. «Ceĭ morţĭ se bocescŭ în cele treĭ ḑile de nóue orĭ, de treĭ orĭ pe fie-care ḑi, şi anume când tragŭ clopotele: diminéţa, la amiaḑĭ şi la vecernie.» Veḑĭ Burada, Inmorm. p. 82.—Lambriorŭ, op. cit. p. 152. «Femeile, rudeniĭ repausatuluĭ, îlŭ bocescŭ în deosebite restimpurĭ ale ḑileĭ: la resăritulŭ, amiaḑă-ḑi şi apusulŭ sóreluĭ, apoĭ îlŭ maĭ bocescŭ şi când sosesce vre-o rudenie saŭ prietenŭ alŭ repausatuluĭ, ce nu se arĕtase încă, fiindŭ din alte sate dusŭ după nevoile vieţiĭ.»

meserie din acésta, şi carĭ pórtă adevĕratulŭ nume de *bocitóre, plângĕtóre* saŭ şi *tămâietóre* (1).

In unele sate din *Bucovina*, precum în Vicovulŭ-de-sus, este datină când móre unŭ fecĭorŭ holteiŭ ca să se adune maĭ multe fete marĭ şi apoĭ douĕ câte douĕ să bocéscă pre celŭ mortŭ şi după ce sfîrşescŭ cele douĕ dîntâĭ, începŭ cele-lalte douĕ de pe urmă, şi totŭ aşa pe rêndŭ până-lŭ ducŭ de-lŭ îngrópă.

In alte sate, totŭ din Bucovina, şi maĭ alesŭ în cele de pe sub pólele munţilorŭ, este, din contră, datină de-a se pune maĭ multe fete într'unŭ şirŭ de'naintea caseĭ şi apoĭ, clătinându-se când într'o parte când în alta, de-a boci tóte deodată pe celŭ mortŭ (2).

In *Munţiĭ apusenĭ* aĭ Transilvanieĭ, dacă celŭ mortŭ e unŭ june saŭ o fată mare, atuncĭ unele dintre fetele marĭ cântă

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭŭ, preotŭ în Badeuţŭ, şi d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ in Vicovulŭ-de-sus: «Nesciindŭ a boci vre o rudă de a mortuluĭ. apoĭ se plătesce altă fată saŭ nevastă din satŭ ca'să bocéscă.» —Burada, Inmorm. p. 83: «Când mortulŭ nu are rude, de multe orĭ se năĭmescŭ asemenea femeĭ bocitóre.—Bojinca, op. cit. p. 214—215: «*Prefice* sunt maĭ tóte femeile poporenilorŭ românĭ, cele inrudite cu repausatulŭ, saŭ nesciindŭ ele bine a se cânta, punŭ pe altele in loculŭ lorŭ să cânte laudele şi vredniciile mortuluĭ.» —Francu,op. cit. p. 174: «Bocetele se cântă de unele din femeile inrudite cu mortulŭ.»— V. Alecsandri, Poesiĭ pop. cit. p. 140: «*Bocitulŭ* e unŭ obiceiŭ, ce esistă la Românĭ de pe timpulŭ vechilorŭ Romanĭ. Ca şi in epoca luĭ Traĭanŭ se află între femeĭ bocitóre, carile mergŭ de bocescŭ mortulŭ pe la case şi pomenescŭ cu unŭ tonŭ plângĕtorŭ de tóte meritele lorŭ.» —Dim. Cantemirŭ, Descrierea Moldoveĭ p. 149: «Ceĭ maĭ avuţĭ işĭ conducŭ femeĭ *bocitóre*, carĭ cântă maĭ multe versurĭ de doliŭ, arĕtândŭ miseria şi vanitatea acesteĭ vieţĭ.»— Dr. At. M. Marienescu in «Familia» an. VI. Pesta 1870 p. 619: «Nu totŭ-deauna muerea se plânge după bărbatŭ, ci in numele eĭ o *nemotenie* amică saŭ o femee plătită.» —D. Stănescu, op. cit. p. 324: «Muma, sora, rudele sunt datóre a insoţi şi a plânge pe mortŭ până la grópă, iar dacă n'are pe nimenea, unŭ felŭ de femeĭ, numite *plângĕtóre* şi maĭ des *tămâietóre*, plângŭ pe celŭ reposatŭ. *Plângĕtórele*, fie mumă, surorĭ, rude saŭ de astŭfelŭ de profesiune, se îmbracă in negru, iş' despletescŭ pĕrulŭ şi mergŭ în urma cortegiuluĭ.»

(2) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ.

de treĭ orĭ pe ḑi la feréstra mortuluĭ: diminéța, la prânḑŭ și séra și de câte orĭ cântă tot-deauna îșĭ despletescŭ pĕrulŭ și-lŭ lasă să atârne pe spate (1).

In Vicovulŭ-de-sus, în Todirescĭ, în Stupca, precum și'n alte sate din *Bucovina*, cu deosebire însă la munte, maĭ esistă încă și acea datină ca la fecĭoriĭ holteĭ, la fetele cele marĭ, precum și la o samă dintre ceĭ maĭ înaintațĭ în vîrstă, maĭ alesŭ la bacĭ și ciobanĭ, să se năĭméscă și trîmbițașĭ, cariĭ trîmbiță diverse melodiĭ de jale de maĭ multe orĭ peste ḑi câtŭ și în decursulŭ nopțiĭ totŭ timpulŭ câtŭ stă mortulŭ în casă (2).

În părțile Crișuluĭ albŭ și negru din *Ungaria*, în locŭ de a bocì pe celŭ repausatŭ, se aquiră unŭ individŭ, care scie bine ḑice din fluerŭ, și acela apoĭ, așezându-se la capulŭ repausatuluĭ, începe a ḑice dintr'unŭ fluerŭ ciobănescŭ câte o melodie fórte jalnică (3).

Bocitórele, nu numaĭ că plângŭ și se tânguescŭ după celŭ repausatŭ, ci ele totŭ-odată intonéză cu unŭ glasŭ jalnicŭ și monotonŭ diferite poesiĭ, carĭ în cele maĭ multe părțĭ locuite de Românĭ se numescŭ «*bocete*» sing. *bocetŭ*, iar în unele părțĭ ale Transilvanieĭ și Banatuluĭ «*cântece de jale*» și «*cântărĭ de priveghiŭ*,» și pe carĭ le îmbogățescŭ cu improvisațiĭ potrivite cu starea cea tristă și miseră, în care se află familia, cu caracterulŭ, vîrsta și timpulŭ în care facŭ înmormîntările. Din când în când ele laudă vredniciile, virtuțile și faptele cele bune făcute de celŭ repausatŭ în viéța sa, și sunt atâtŭ de iscusite în înșirarea laudelorŭ acestora, cu așa prefacere sciŭ să-șĭ arate durerea, încâtŭ că adese-orĭ facŭ pe ceĭ de față să plângă (4).

---

(1) Frâncu, op. cit. p. 174.
(2) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, I. Avramŭ și Erm. Ghiuță.
(3) Com. de d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ, învĕțătorŭ.
(4) Burada, Inmorm. pag. 82 și 83 —Bojinca, op. cit. p. 215;—Frâncu, op.

Dacă repausatulŭ e unŭ bărbatŭ saŭ o muere înaintată în vêrstă, bocitórele se rógă ca să aibă grijă de copiiĭ ceĭ micĭ ce aŭ muritŭ maĭ nainte de acesta, iar dacă a fostŭ însuratŭ şi lasă în urmă-ĭ nevastă şi copiĭ, atuncĭ jalea este cu multŭ maĭ mare, de aceea ele strigă şi se văicăréză de ce-ĭ lasă fără de ajutorŭ, fără protecţie şi ce se vorŭ face eĭ singurĭ, ne-avêndŭ cine îngrijì de dînşiĭ şi a le aduce cele necesare spre susţinerea vicţiĭ.

In scurtŭ ḑisŭ fie-care bocitóre rostesce totŭ-deauna numaĭ de acele bocete, carĭ se potrivescŭ cu etatea şi împrejurările în carĭ se află celŭ repausatŭ. Şi dacă, din întêmplare, n'ar scì nicĭ unŭ bocetŭ, care s'ar potrivì măcar în câtva cu starea celuĭ repausatŭ, dacă nu-ĭ cunoscŭ de maĭ nainte viaţa, atuncĭ, informându-se în timpulŭ din urmă despre acésta precum şi despre împrejurările în carĭ a repausatŭ, improviséză bocete nouĕ pe carĭ le rostescŭ totŭ atâtŭ de bine ca şi pre orĭ care altŭ bocetŭ ce-lŭ sciŭ maĭ de nainte.

Numĕrulŭ bocetelorŭ cunoscute. bocitórelorŭ nóstre este fórte mare şi variatŭ.

Noĭ vomŭ înşira însă în capitolulŭ de faţă numaĭ o parte mică dintre cele ce le-amŭ putută până acuma aduna, iar restulŭ îlŭ vomŭ reproduce parte, unde va cere trebuinţa, în capitolele următóre, parte ca adausŭ la finea acestuĭ studiŭ.

Vomŭ începe decĭ maĭ întâĭ cu bocetele ce se adreséză *morţiĭ*, adică fiinţeĭ care curmă firulŭ vieţiĭ fie-căruĭ omŭ.

Unŭ bocetŭ din *Bucovina*, comuna Stupca, sună aşa:

Bată-te pustia mórte,
N'aĭ făcutŭ nicĭ o dreptate,

---

cit. p. 174.—Lambriorŭ, op. cit. p. 152: «*Bocetulŭ* este unŭ felŭ de cântare jalnică şi trăgănată împreunată cu plânsŭ; cuvintele ce le ḑicŭ sunt versurĭ, carĭ se sciŭ de maĭ înainte, şi sunt potrivite cu viaţa şi starea, în care a fostŭ repausatulŭ.»

C'aĭ mâncatŭ frunḑa din fagĭ
Şi-aĭ despărţitŭ pe ceĭ dragĭ;
M'aĭ despărţitŭ şi pe mine
Cu cine-am trăitŭ maĭ bine!
Coborĭ, Dómne, pe pămîntŭ
De veḑĭ mórtea ce-a făcutŭ,
C'a venitŭ până la pragŭ
Şi-a luată ce mi-a fostŭ dragŭ
Şi-a venitŭ pân'la feréstră
Şi ne-a luatŭ mila nóstră!.. (1).

Altulŭ din *Moldova*, judeţulŭ Sucéva, comuna Mălinĭ:

Bată-te pustia mórte,
Cum eştĭ tu făr'de dreptate,
Că mi-aĭ venitŭ până'n pórtă
Şi mi-aĭ luatŭ mila tótă,
Şi-aĭ venitŭ până în pragŭ
Şi mi-aĭ luatŭ puiulŭ dragŭ (2).

Altulŭ din *Transilvania*, districtulŭ Năsĕuduluĭ:

Of! mânca-te-ar foculŭ mórte,
Cum maĭ facĭ şi tu dreptate.
Nu mergĭ, unde-mĭ eştĭ rugată,
Ci-aĭ venitŭ şi nechemată;
Nu mergĭ, unde-mĭ eştĭ poftită,
Venit'aĭ netrebuită!
Nu sciŭ, mórte, ce gândescĭ
De-alŭ meŭ némŭ îlŭ pustiescĭ?
Nu sciŭ, mórte, ce-aĭ gânditŭ
De-alŭ meŭ némŭ l'aĭ pustiitŭ?!
Cum nu-ĭ mórtea'n lume mare,
Ea pe nime prietinŭ n'are,
Nicĭ pre craĭ, nicĭ pre'mpĕraţĭ
De taberĭ încunjuraţĭ,
Nicĭ de noĭ de ceştia-lalţĭ.

(1) Dict. de Ilinca a Mieluluĭ Capră.
(2) Dict. Măriuca Nistorŭ.

Mórtea cu cósa cosesce
Şi pre nime nu feresce,
Nu se teme de voinicĭ
Nu-ĭ milă de prunci micĭ,
De bĕtrânĭ nu-ĭ ruşine,
La ceĭ tinerĭ încă vine.
Casă mare pustiesce,
Soţŭ de soţŭ îlŭ despărţesce! (1)

Dela mórte trecŭ la viaţa omuluĭ şi ḑicŭ:

Ce e omu'n astă lume?
Plânge şi se 'nveselesce,
Nu sciĭ mórtea când sosesce.
Lasă prunci şi lasă casă,
Când îĭ viaţa maĭ frumósă,
Şi se duce'n altă ţéră,
De-acolo nu'ntórce éră (2).

Sfîrşindŭ cu viéţa omuluĭ se adreséză către sufletulŭ acestuia, spuindu-ĭ:

Sufleţele ticălóse!
Câtŭ e lumea de frumósă,
Tu te'ndurĭ şi ieşĭ din óse!
Sufleţele ticăite!
Veḑĭ mórtea cum te cuprinde;
Ce nu-ţĭ muţĭ viaţa 'nainte? (3)

De aicĭ înainte fie-care bocesce pre celŭ mortŭ, după cum îĭ dictéză inima şi anume:

La unŭ *moşnégŭ*, care lasă pe soţia sa singură tocmaĭ când îĭ este maĭ greŭ de trăitŭ în lume:

Dragulŭ meŭ,
Gospodarulŭ meŭ!
Draga mea,
Miluţa mea.

---

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(3) Din Igescĭ, district. Strojineţulŭ, dict. de Ilie alŭ luĭ Onufreiŭ Frunḑă.

Da cum de te-aĭ înduratŭ
Şi pe mine m'aĭ lăsatŭ
Totŭ de chinŭ şi de năcazŭ
Şi cu lacrimĭ pe obrazŭ?
Ĭn ce sprijinŭ m'aĭ lăsatŭ,
Intr'a cuĭ samă m'aĭ datŭ?
Pietrelorŭ şi lemnelorŭ,
Negrilorŭ, străinilorŭ?
Eŭ de-acum când oiŭ slăbì,
Cine mĕ va miluì? (1)

La unŭ *bărbatŭ*, care lasă pa soţia sa asemenea singură tocmaĭ când ĭ-ar fi fostŭ maĭ dragŭ şi maĭ plăcutŭ de trăitŭ cu dînsulŭ în lume:

Soţulŭ meŭ, voiniculŭ meŭ!
Soţulŭ meŭ, doritulŭ meŭ!
Dar de ce te-aĭ mâniatŭ
Şi pre mine m'aĭ lăsatŭ?
M'aĭ lăsatŭ singură 'n lume
Fără soţie şi glume.
Soţulŭ meŭ m'aĭ înşelatŭ,
Când de aicĭ aĭ plecatŭ,
Nicĭ unŭ cuvîntŭ nu mĭ-aĭ datŭ.
Dar spune-mĭ unŭ cuvinţelŭ
Să mi-lŭ punŭ la sufleţelŭ,
Şi-mĭ maĭ spune şĭ-o vorbuţă
Să mĭ-o punŭ la inimuţă,
Mĭ-aĭ fostŭ chiar ca şĭ-o măicuţă (2).

La unŭ *bărbatŭ*, care şĭ-a lăsatŭ tênĕra sa nevastă vĕduvă cu maĭ mulţĭ copiĭ mititeĭ:

Soţule, tu dragulŭ meŭ!
Dară cum de te 'nduraşĭ
De pe mine mĕ lăsaşĭ
Cu dragĭ copilaşiĭ têĭ
Şi cu dragĭ fiuţiĭ meĭ?

(1) Din Calafindescĭ, district. Siretlŭ, dict. de Sofia Francu.
(2) Din Transilvania, comuna Secadate, com. de d-lŭ I. Georgescu.

Rógă-te de Dumneḑeŭ
Ca să trăescŭ baremŭ eŭ
Să-ĭ scapŭ de necazulŭ greŭ.
O, iubite soţulŭ meŭ,
Cum m'aĭ lăsatŭ tu la rĕŭ!
Eŭ norocululŭ l'am pierdutŭ,
De când nu te-am maĭ vĕḑutŭ.
In pămîntŭ l'am astupatŭ,
Cu jale l'am îngropatŭ.
O, iubite soţulŭ meŭ,
Pentru bunulŭ Dumneḑeŭ!
N'aĭ făcutŭ atâta bine
Să mĕ chemĭ tu şi pre mine;
Să nu mĕ laşĭ gânditóre,
După tine plângĕtóre!
De ce staĭ între fereştĭ
Cu mine de nu vorbescĭ?
Da deschide-ţĭ buzele
Să-ţĭ audŭ eŭ vorbele,
C'aĭ fostŭ dulce la viéţă
Şi m'aĭ iubitŭ cu dulcéţă.
O, soţule, dragulŭ meŭ!
Ţie dór' nu ţĭ-a plăcutŭ
Ce moşie aĭ avutŭ?
Aĭ cerutŭ unŭ copârşeŭ
Să-ţĭ trăéscă soţulŭ rĕŭ,
Fără uşĭ fără fereştĭ
Cu mine să nu verbescĭ,
Cu min'să nu te 'ntâlnescĭ! (1)

Altulŭ din Banatŭ, comitatulŭ Caraşŭ:

Martine, Martine!
Tinerelŭ ca tine,
Lucrătorŭ ca tine,
Strîngĕtorŭ la bine,
Dar'cum te'nduraşĭ
De aşa mĕ'nşelaşĭ?!

Martine, Martine!
Am vĕḑutŭ eŭ bine
Că mĕ laşĭ pe mine
Cu puĭ micuţeĭ
Şi prea prostăneĭ.
Creḑĭ, ţi-a fi pĕcatŭ,

(1) Din Oraştia în Transilvania, publ. pentru prima óră în «Observatoriulŭ» an. III. Sibiiŭ, 1880 No. 28.

Prea micĭ i-aĭ lăsatŭ
Martine, Martine!
Şi maĭ scĭĭ tu bine,
Că m'am îngrijitŭ
Pân'mi s'a urîtŭ
Pe drumurĭ âmblândŭ,
Baniĭ chieltuindŭ
La fermecătóre
Şi descântătóre,
Dór'lécŭ ţĭ-oiŭ afla,
Şi mi te-oiŭ scula,
Dar'mórte-a venitŭ
Şi te-a celuitŭ
Şi m'a sĕrăcitŭ!
Acum te-aşĭ ruga
De m'aĭ asculta,
Ca să facĭ unŭ bine
Chiar şi pentru mine
Şi puiuţiĭ tĕĭ,
Că-sŭ pre prostăneĭ
Şi iaŭ rĕmasŭ la rĕŭ,
Mergĭ la Dumneḑeŭ
Şi Sânta-Marie
Milă să le fie,
Dór' s'orŭ îndura
Şi mi te-orŭ lăsa
'Să maĭ vinĭ a casă
Să şedemŭ la masă,
Cu prunci să prânḑimŭ
Şi să ne vorbimŭ
Să-ĭ căsătorimŭ.
Martine, Martine!
Maĭ vino la mine
Puiĭ de ţi-ĭ cresce,
Cum scĭĭ, părintesce,
Că-sŭ pe ulicióră
De fóme să móră,
Rĕmânŭ ne'mbrăcaţĭ,
La gasde slugĭ băgaţĭ! (1).

Altulŭ din *Macedonia*, urbea Bitolia:

Avḑi vrutlu soţlu-a ñieŭ
Iu mi alăsaşĭ?
Iu mi demăndaşĭ,
Fumelia cuĭ alăsaşĭ;
Scólă-ţi muşatlu caplu-a teŭ
Şi nu ni fă aistu a rĕŭ,
Se-alaşi ficiorli fără tată
Şi mine nicochirată.
Vintu laĭu şi vintu şcret,
Tine nu-mĭ alaşĭ ca s'trec.
M'alăsaşĭ fără umbră'n pade.
Şi-ñĭ alăsaşĭ fumelia'n cale.

Auḑĭ ĭubite, soţŭ alŭ meŭ!
Unde mĕ lăsaşĭ,
Cuĭ mĕ 'ncredinţaşĭ,
Copiiĭ cuĭ lăsaşĭ!
Rădică-ţĭ frumosulŭ tĕŭ capŭ
Şi nu ne fă acestŭ rĕŭ,
Să laşĭ fecĭoriĭ fără tată
Şi pe mine fără gospodărie.
Vêntŭ negru şi vêntŭ pustiŭ
Tu nu mĕ lăsaşĭ să trecŭ,
Mĕ lăsaşĭ fără umbră în câmpie
Şi-mĭ lăsaşĭ copiiĭ pe drumŭ,

(1) Din Banatŭ, comitatulŭ Caraşŭ, comuna Domanŭ, publ. prima óră de d-lŭ Dr. At. M. Marienescu în « Familia » an. VI, Pesta, 1870. p 619.

Sórele si ñĭ-o ardă
Plóĭa si ñĭ-o bată;
Cleile a chisăliei ni dedeşĭ,
Bunĭli tuţi ñi le tăliaşĭ,
Te adăraşĭ, te armătusişĭ,
Tu altă lume închisişĭ.
Ospeţli nu li mutrişĭ
Şi cu gura nu li grişĭ,
Ne aşteptaşĭ, ne pitrecuşĭ,
Ci e toclu, ci ni feceşĭ,
Taĭfă, frati tu adună
Tócă şi cămpan'asună
Tută lumea tra s'adună
Tru mormint să ñi ti pună.

Sórele să mi-ĭ ardă,
Plóĭa să mi-ĭ bată.
Cheile miserieĭ îmĭ dăduşĭ,
Tóte bunurile mi le tăiaşĭ,
Te gătişĭ, te înarmaşĭ,
In altă lume pornişĭ,
Óspeţiĭ nu ĭ-aĭ băgatŭ în samă
Şi cu gura nu le grăişĭ,
N'aşteptaşĭ, ne petrecuşĭ,
Ce e foculŭ ce ne făcuşĭ,
Tovarăşĭ, fratele tĕŭ adună,
Tóca şi clopotulŭ sună,
Tótă lumea ca să se adune
In mormîntŭ să mi te pună (1)

La o *nevastă têněră,* care a lăsatŭ maĭ mulţĭ copiĭ mititeĭ:

Marióră, draga mea,
Draga mea, ĭubita mea!
Cine mi te-o sfătuitŭ
De-aşa têněr'aĭ pornitŭ,
Têněră ca o mlădiţă,
Mândră ca o garofiţă?
Şi cum de te-aĭ înduratŭ
Copiiĭ de ţĭ-aĭ lăsatŭ,
Mititeĭ şi ne'nvěţaţĭ
Şi prin lume nepurtaţĭ?
Copilaşiĭ ţĭ-aĭ lăsatŭ,
Da'ntr'acuĭ samă ĭ-aĭ datŭ:
Lemnelorŭ orĭ pĭetrilorŭ,
Negrilorŭ, străinilorŭ?
Şi eĭ, când mi s'orŭ scula
«Mamă» pe cine-orŭ striga,
Că de astădĭ în colea
Eĭ mămuţă n'orŭ avé;

(1) T. T. Burada, Cântece de miriologhĭ (bocete) adunate în Macedonia şi publ. în «Convorbirĭ literare» an. XVII. Iaşĭ 1883. p. 39.

Nicĭ mămuță, nicĭ miluță,
Nicĭ pe nime cu credință.
Care cum mi s'a scula
Totŭ pe dînșiĭ ĭ-a mustra,
I-a mustra și judeca,
Șĭ-atuncĭ unde te-orŭ cerca,
Dór'mămuță și-arŭ afla,
S'aibă cine-ĭ mângăia
Și de străinĭ apĕra ? (1)

Altulŭ din *Macedonia*, comuna Magarova:

Hilia mea, vruta mea!
Ti măritaĭ, ti petrecuĭ,
Cu dorŭ mare ti asceptaĭ,
Nicuchiră ñi ti făcuĭ
Doĭ añĭ nică nu umpluĭ.
Ne crescută, ne disñerdată,
Țĭ-alalașĭ paea nepurtată.
Tru sọțe nică ne eșită
Și nică ne hărsită,
Sevdaea prota, haraua protă!
Cu cuscrimea ne-vịdută
Nemisticată necunoscută,
Și nica ne urdinată.
Laia de mine ti mặritaĭ,
Ti vịduĭ ti hărisiĭ
Va s' vedŭ mănĭ soțlu cu altă
Și mine armăn amarîtă.

Fiĭca mea, iubita mea!
Te măritaĭ, te trimeseĭ,
Cu dorŭ mare te așteptaĭ,
Gospodină te făcuĭ.
Doĭ anĭ încă nu împliniși̇̆,
Necrescută, nedesmierdată,
Ițĭ lăsașĭ zestrea nepurtată
Cu sóțele încă neamestecată
Și încă nealintată.
Ântâia iubire, ântâia bucurie
Cu cuscrimea nevĕḑută,
Nemestecată, necunoscută
Și încă nedată'n lume.
Sermana de mine te măritaĭ,
Te vĕḑuĭ, te alintaĭ.
Am să vĕdŭ mănĭ bărbatulŭ cu alta
Și eŭ remănŭ totŭ amărîtă! (2)

La o *vĕduvă tênĕră*, care a lăsatŭ unŭ pruncŭ orfanŭ în grija frateluĭ eĭ locuitorŭ în altă comună depărtată:

(1) Din Bucovina, satulŭ Crasna, districtulŭ Strojinețŭ, dict. de Mărióra Bărbuță.

(2) Burada, Căntece de miriologhĭ, publ. în «Convorbirĭ lit.» an. XVI, Iașĭ 1883, p. 491.

Dragă sorŭ, mórtă cu dorŭ,
După dulce frățiorŭ,
Că-ĭ departe'n strinitate
Și n'a pututŭ primi carte.
Dar când cartea mĭ-a primitŭ
Elŭ, soră, s'o și grăbitŭ
Și la tine mĭ-o venitŭ.
Scólă, soră, de vedĭ bine
Cum ședemŭ toțĭ lângă tine,
Cum ședemŭ, ne văetămŭ,
C'acușĭ nu te maĭ vedemŭ.
Scólă, soră, te trezesce
Și luĭ nenea tu vorbesce,
Cum pe George să-lŭ grijéscă
Și cum să mi-lŭ ocrotéscă.
Ți-a fi, soră, și păcatŭ,
Că prea micŭ tu l'aĭ lăsatŭ,
Micutelŭ și prostănelŭ,
Cum șĭ-o ține casa elŭ,
Singurelŭ și prostănelŭ? (1)

La o *fată măritată:*

Draga mamiĭ gospodină!
Țĭ-aŭ venitŭ némurile
De prin tóte satele,
Și ele te-orŭ întreba:
Cum țĭ-aĭ plivitŭ grădina?
Da grădina țĭ-aĭ plivitŭ
Cu spatele la pămîntŭ,
Cu fața la răsăritŭ.
Draga mamiĭ gospodină!
Cămeșuĭca-țĭ s'a negri,
La mămuca s'o trimețĭ
Din fundulŭ pămîntuluĭ
Pe șuerulŭ vêntuluĭ

(1) Din Banatŭ, dict. de Maria Manciu, care l'a cântatŭ suroriĭ sale *Ana*, și com. de d-lŭ Ios. Olariŭ, învĕțătorŭ în Domanŭ.

Şi mămuca ţĭ-a spĕla-o,
Nicĭ în apă de isvorŭ,
Nicĭ în spume de soponŭ,
Numaĭ în lacrimĭ de omŭ;
Şi-oĭŭ usca-o'n gândurele
Şi mĭ-oĭŭ strânge-o păturele
Şĭ-oiŭ căta la pruncĭ cu jele.
Da pruncii c'orŭ întreba
Pre tătuculŭ lorŭ aşa:
— «Unde-a remasŭ mămuca?»
— «A remasŭ la bunica» (1)!

La unŭ *tată*:

Tată! unde te-aĭ mutatŭ,
Şi pe noĭ cum ne-aĭ lăsatŭ?
Scólă-mi-te, tată, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-a sară!
Scólă-te şi-mĭ eşĭ afară
Şi te primblă prin ogradă
Să crésca mândră otavă,
Să âmble copiiĭ tĕĭ,
Că ĭ-aĭ lăsatŭ mititeĭ (2)!

Iarăşĭ la unŭ tată:

Tătucuţă, tată hăĭ!
Cum de te-aĭ dusŭ dela noĭ,
Şi nu te'ntorcĭ înapoĭ,
De când Dumnĭa-ta te-aĭ dusŭ
Treĭ florĭ în pórtă mĭ-am pusŭ,
Florile aŭ înfloritŭ,
Dumnĭa-ta n'aĭ maĭ venitŭ.
Da să-mĭ trimeţĭ o scrisóre,

(1) Din Bucovina, satulŭ Calafindescĭ, district. Siretuluĭ, dict. de Catrina Racolţa.

(2) Din Bucovina, satulŭ Crasna, dict. de M. Bărbuţă.

Ca să-ţĭ daŭ şi Dumi-tale
O'nflorită mândră flóre,
Prin fluerulŭ vêntuluĭ,
Prin plaĭulŭ vĕsduhuluĭ (1).

Altulŭ din *Transilvania*, districtulŭ Năsĕuduluĭ:

Dragulŭ meŭ tătucule!
Eŭ te cunoscŭ pe sprincene
Că leşĭ copiiĭ cu jele;
Te cunoscŭ pe ochişorĭ,
Că leşĭ copiiĭ cu dorŭ,
Căcĭ copiiĭ fară tată
Nu'ncapŭ nicĭ în lumea largă,
Şi băeţiĭ făra mamă
Nu-sŭ luaţĭ nicĭ într'o samă,
Copiiĭ făr'de părinţĭ
La toţĭ ómeni-sŭ urîţĭ...
Primăvara va venì,
Toţĭ plugariĭ vorŭ eşì
Numaĭ tu veĭ putreḑì (2).

La o *mamă*, din Transilvania:

Maĭca mea! un'te-aĭ gătatŭ?
Şi tu pre noĭ ne-aĭ lăsatŭ
Numaĭ în haĭne de vară,
Orĭ te ducĭ în altă. ţară,
C'aceea e ţară bună,
Trăescŭ copiĭ fără mumă,
Bărbaţiĭ făr'de femeĭ,
Stândŭ ca nisce ângereĭ.
Maică, măĭculiţa mea!
Acum cin'm'a maĭ căta,
Când m'aĭ lăsatŭ Dumné-ta (3).

(1) Din Badeuţŭ, com. de d-lŭ Av. Macoveĭu.
(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(3) Din Secadate, com. de d-lŭ I. Georgescu.

Altulŭ din *Istria*:

Mama mea, ce va fi de mire,
Cire va mie da păre,
Cotro voiŭ mere?
Vechĭ (1) n'am nicĭ ur (2) în lume,
Cire va mire acmice (3) cavta?
Cotro vo ĭo cu mire obărnì? (4)
Io săm finită că n'am tire,
Nigder (5) nu te voĭ vede,
Sirotita (6) ĭo, ce va fi de mire,
Cire me-ar pute juta! (7)

La unŭ *fecĭorŭ holteĭŭ*, din Bucovina, satulŭ Crasna:

Dragulŭ meŭ N.!
Cum de mi te-aĭ înduratŭ
Şi pe tătuţ'aĭ lăsatŭ?
Da de ce n'aĭ aşteptatŭ
Soţie să-ţĭ fi luatŭ.
Te-aĭ pornitŭ la cununie
Şi nu ţĭ-aĭ găsitŭ soţie.
Cu flóre te-o însemnatŭ,
Soţie nu ţĭ-aĭ luatŭ.
Florecic'a *putredì*
Mirésa ţĭ-a'mbĕtrânì.
Scólă-te şi te trezesce
Şi cu guriţa grăesce
Şi ne spune vr'unŭ cuvîntŭ
Dela némurĭ din pămîntŭ,
Spune-ne măcarŭ ce-va:

---

(1) Vechĭ=maĭ multŭ.
(2) Ur=unulŭ.
(3) Acmice=acum.
(4) Obărni=indrepta.
(5) Nigder=de acum inainte.
(6) Sirotita=sermana.
(7) T. T. Burada, O călĕtorie in satele românescĭ din Istria, publ. in «Tribuna» an. VIII. Sibiiŭ 1891. No. 168.

Ţi-ĭ bine-acolo orĭ ba?
Scólă-mi-te, nu te da,
Şi te uită pe feréstră
Că-ţĭ vine-o carte domnéscă,
Preotulŭ să ţĭ-o cetéscă,
Din casă să te pornéscă.
Mămuţa de-unde-a venì;
Da ea cu cine-a grăì,
Că holteĭaşŭ-a *putredì*.
Diminéţa s'a scula,
Da ea pe cine-a striga?
Prin tóte coturile-a căta
De urmă nu ţĭ-a maĭ da (1).

Altulŭ din *Macedonia*, comuna Magarova:

Hiliul-a ñĭeŭ, ci ni feceşĭ!	Fiulŭ meŭ, ce ne făcuşĭ!
Ce feceşĭ, ci ne-adăraşĭ?	Ce făcuşĭ, ce mi-aĭ dresŭ?
Cu coruna în cap fugişĭ,	Cu cunună 'n capŭ fugişĭ,
Făr'de altu me-alăsaşĭ.	Făr'de altulŭ mĕ lăsaşĭ,
Casa mea ñi încliseşĭ,	Casa mea mĭ-o închiseşĭ,
Vulă laĭe ñi u băgaşĭ,	Pecete mare tu-mĭ puseşĭ,
Cu catrane ñi u lăişĭ,	Cu catranŭ mĭ-o înegrişĭ,
Uşa cu cleia ñi u încliseşĭ,	Uşa cu cheia mi-o închiseşĭ,
Ospeţli ñi li tăliaşĭ,	Ospeţiĭ mi-ĭ oprişĭ de-a venì,
Hareile ñi le chiruşĭ,	Bucuriile mi le pierduşĭ,
Sivdăile nu le trecuşĭ,	Amorurile nu le trecuşĭ,
Ginere nu închisişĭ,	Ginere nu pornişĭ,
Ne la nun, ne la fărtat,	Nicĭ la naşŭ, nicĭ la fărtatŭ,
Ne cuscri amisticat	Nicĭ cu cuscri amestecatŭ.
Ci si-ñi fac şi eu laia,	Ce se făcŭ şi eŭ sermana
Singură ca cucuveaoa?	Singură ca cucuveaua?
Vĕrnă cale nu-alăsaşĭ,	Nicĭ o cale nu lăsaşĭ,
Pe-a cuĭ guşe mĭ-aruncaşĭ,	Pe-a cuĭ spinare m'aruncaşĭ,
Fără frate, fără soră,	Fără frate, fără soră,
N'avuĭ tihe s-ñi liaŭ noră,	N'avuĭ norocŭ să-mi ieŭ noră.

(1) Dict. de Măriora Bărbuţă.

Ci să-ñi fac, hiliu, fără tine,
Că ñi te duseşĭ de la mine.
Ajutaţi-ñi a mele sóţe
Şi voĭ cusurine tóte,
Mănă de mănă s'ne-acăţăm
Praglu s' trécă s' nu-l alăsăm.
Ci e liliea, ci pitrecem?
Di căile cum nĕ fecem!
Puglili-a verăleĭ, ci-si bat,
Şi cântă bilbili la cap.
Tută lumea se-hărisesce.
Mine mórtea mi jeleşce!
Loclu tut el se desclide,
Hiliul a-ñieu tu loc se-inclide,
Pit Vlăchie ñi alăgaşĭ,
Di furtună ñi-ascăpaşĭ
Şi în casă îñĭ vinişĭ,
Maşi di mórte nu fugişĭ.

Ce să facŭ, fiule, fără tine,
Că mi te duseşĭ de la mine.
Ajutaţi-mĭ sóţele mele
Şi voĭ verişóre tóte,
Mână de mână să ne apucămŭ
Pragulŭ să trécă să nu-lŭ lăsămŭ.
Ce e flórea ce trimitemŭ?
Cum ne-am hotărîtŭ!
Paserile veriĭ ce-şĭ cântă,
Şi cântă privighitorile la capŭ
Tótă lumea se bucură.
Pe mine mórtea me jelesce!
Pămîntulŭ totŭ se deschide,
Fiulŭ meŭ în pămîntŭ se'nchide,
In Valachia mi-aĭ alergatŭ,
De furtună îmĭ scăpaşĭ
Şi în casă îmĭ venişĭ,
Numaĭ de mórte nu fugişĭ. (1)

La unŭ *holteiaşŭ*, din Bucovina, satulŭ Crasna:

Dragulŭ mamiĭ holteiaşŭ,
Scumpulŭ mamiĭ ângeraşŭ,
Da cum de te-aĭ înduratŭ,
Pe mămuţă de-aĭ lăsatŭ?
Da cuĭ mi te-aĭ potrivitŭ
Frăţioriĭ de-aĭ urîtŭ?
Ian scólă-te, holteiaşŭ,
Dragulŭ mamiĭ ficioraşŭ,
Şi deschide-ţĭ ochişoriĭ
Şi ţi-ĭ vedé frăţioriĭ
Cum ĭ-aĭ lăsatŭ brudiorĭ,
Brudiorĭ şi străiniorĭ! (2)

La o *fată*, din Bucovina, satulŭ Crasna:

Draga mamiĭ, fiica mamiĭ,
Draga mamiĭ, scumpa mamiĭ!

(1) Burada, Cântice de miriologhiĭ, publ. în «Convorbirĭ lit.» an. XVII. p. 37.
(2) Dict. de M. Bărbuţă.

Eŭ am gânditŭ că tu mie
Mi-ĭ face o veselie,
Dară tu mi-aĭ făcutŭ mare
Şi avamă supĕrare.
Năfrámuţa cea de mire
Ţĭ-orŭ lega-o la psaltire,
Năframa cea de nânaşŭ
Ţĭ-orŭ pune-o la prapuraşŭ.
Primăvara c'a venì,
Florile ţi-orŭ înflorì,
Dumnia-ta nu le-ĭ plivì,
Nicĭ plivì şi nicĭ privì,
Că'n pămîntŭ îĭ *putredì!* (1)

Altulŭ din *Macedonia*, comuna Târnova:

Fétă tu ilichie murişĭ,
'Nvéstă nu te feçeşĭ,
Cu cuscrì nu ti amestecaşĭ,
Gione tine nu-ñĭ luaşĭ.
Tu locŭ di gione mormintŭ îţĭ daŭ,
Şi colaçĭ di céră la capu-ţĭ staŭ.
Vream să ñi ti scot din casă,
'Nvéstă cu teliurile pri faţă
Şi tora armaseşi fétă,
Tu locŭ îngropată.

Fată în vêrstă murişĭ,
Nevastă nu te făcuşĭ,
Cu cuscri nu te-amestecaşĭ
June tu nu-mĭ luaşĭ.
In locŭ de june mormîntŭ îţĭ daŭ
Şi colacĭ de céră la capŭ îţĭ staŭ,
Voiamŭ să mi te scotŭ din casă,
Nevastă cu petélă pe faţă
Şi acum remăseşĭ fată
In pămîntŭ îngropată (2).

Altulŭ din *Istria:*

Brizna (3) me filia
Că aşa tinera (4) murit,
Tujna (5) sirota io după tire,
Betâră (6) ce voiŭ face,

(1) Dict. de M. Bărbuţă.
(2) Burada, Cântice de miriologhiĭ, publ. în Convorbirĭ lit. an. XVI. p. 490.
(3) Brizna=întristată.
(4) Tinera=tênĕră.
(5) Tujna=umilită.
(6) Betâră=bĕtrână.

Că nu te voiŭ vechĭ vede.
Io săm sirota
N'am nicĭ ur în lume
Neco Domnul.
Nu va ma cire purta apă;
Ce voiŭ acmu face,
Cire me-ar juta! (1)

La unŭ *copilŭ de ţîţă,* din Bucovina. satulŭ Mănăstirea Homoruluĭ:

Dragulŭ mamiĭ ângeraşŭ!
Da cum de mi te 'nduraşĭ
Şi ţiţuca mĭ-o lăsaşĭ?
Mama ţîţă cuĭ a da
Pe cine l'a desmierdà?
Draga mamiĭ floricică
Aĭ sburatŭ ca-o rîndunică...
Eŭ, în locŭ de botejune,
Ţĭ-oiŭ face îngropăciune.
N'aĭ trăitŭ să fiĭ voinicŭ,
Te-a luatŭ mórtea de micŭ,
N'aĭ trăitŭ să te facĭ mare,
Te-a luatŭ din scăldătóre.
Colaciĭ ceĭ de nănaşĭ
Ţi i-oiŭ da peste sălaşŭ,
Colaciĭ de cununie
Ţi ĭ-oiŭ da la liturghie,
Năfrămile frumuşele
De cumnaţĭ şi cumnăţele
Le-oiŭ pune la prapurele....
La crucĭ şi la fânărele ....
Milostenia ce-o facĭ
Să fie pentru săracĭ! (2)

(1) Burada, O călĕtorie în satele românescĭ din Istria, publ. în «Tribuna» an. VIII. No. 168.
(2) Com. de d-lŭ George Avramŭ, învĕţătorŭ.

Altulŭ din *Transilvania*, comuna Secadate:

Puiulŭ meŭ flóre de vară,
Du-te dar şi vină éră;
Nu mĕ lăsa supĕrată
Şi de dorŭ nemângăiată! (1)

Altulŭ din *Macedonia*, comuna Nijiopole:

Ficiuric (2) maratŭ (3),
Di curênd fapt,
Di-una parte rĕŭ feceşĭ,
Că curêndŭ ñi ti duseşĭ,
De-altă parte făcuşĭ ghine,
Că scăpaşĭ de multe chine
Şi de multe lae chine, (4)
Ce-şĭ trage aestă lume (5).

In acele părţĭ, unde este datină de a bocì doue bocitóre de-odată, de multe orĭ una dintre dînsele întrébă bocindŭ pre celŭ mortŭ, iară ceea-laltă rĕspunde în numele acestuĭa, dupre cum prea bine se póte vedé acésta şi din următorulŭ bocetŭ din *Bucovina*:

— Vasilică, feciorŭ mare!
Amu-ĭ nunta Dumi-tale,
Scólă-te nu sta scârbitŭ,
Că nuntaşiĭ ţĭ-aŭ sositŭ!
— Da eŭ cum mĕ voiŭ scula,
Dacă mórte-amarnica
Tare m'o maĭ otrăvitŭ
La pămîntŭ m'o oborîtŭ,
— Scólă-te, Vasile, scólă
Şi ĭeşĭ din casă afară,

(1) Com. de d-lŭ I. Georgescu, învĕţătorŭ.
(2) Ficiuric = ficĭoraşŭ.
(3) Maratŭ = sermanŭ.
(4) Lae = negre.
(5) Burada, Cântece de miriologhiĭ, publ. în «Convorbirĭ lit.» an. XVI. p. 489.

Şi vătăjelŭ îţĭ alege
C'o venitŭ vr'o doĭ-spre-ḑece,
Scolă-te şi ni-ĭ vorbì,
Vătăjelŭ cine ţĭ-a fi?
— Năfrămuţa
Cu cruciţa!
— Da druşcuţă cin 'ţĭ-a fi!
— Năfrĕmuţa
Cu cofiţa!
— Da cine te-a cununa?
— Popa cu cădelniţa!
— Şi-óre cine te-a bocì?
— Grădina cu florile,
Casa cu surorile!
— Da mămuţa ce-ţĭ-a face?
— Ia mĭ-a şedé la pămîntŭ
Să n'o-ajungă lécŭ de vêntŭ,
Că de când eŭ am muritŭ
Ea nemică n'a grăitŭ! . . .
— Da mămuţă cin' ţĭ-a fi?
— M'oiŭ ruga la Sântă-Mărie
Ea mămucă ca să-mĭ fie!
— Faţă albă ca spuma,
Sprâncene negre ca mura,
Cine ţi le-a săruta?
— Pămîntulŭ cu rugina!
— De-aşĭ puté, eŭ m'aşĭ rugare
La pămîntŭ aşa de tare
Să nu te'ncépă din faţă,
Să te'ncépă dintre spete
C'acolo nu se prea vede! (1) . . .

Cele maĭ multe bocitóre, şi maĭ alesŭ acelea carĭ nu din prefacere, ci din tótă inima plângŭ şi se tânguescŭ după celŭ mortŭ, fiindu-le jele după dînsulŭ, când aŭ bocitŭ unŭ

(1) Dict. de Aniţa Haramidă, Româncă din satulŭ Putna de lângă mânăstirea cu acestŭ nume.

timpŭ maĭ îndelungatŭ şi acuma numaĭ sunt în stare nicĭ a plânge nicì a bocì, încheĭe bocetele lorŭ maĭ tot-d'auna cu următórele versurĭ:

Eŭ cu dragŭ te-aşĭ maĭ cânta,
Dar'mi-ĭ friptă inima
Şi nu te maĭ potŭ cânta!

In fine merită a fi amintită şi aceea că fie-care omŭ, care n'a avutŭ cine să-lŭ caute în bóla sa, care n'a fostŭ mărturisitŭ şi împărtăşitŭ cu sfintele taine înainte de ce şĭ-a datŭ sufletulŭ, şi maĭ cu sémă acela, care n'are nicĭ rude nicĭ prietene carĭ să-lŭ bocéscă, e fórte compătimitŭ şi consideratŭ nu numaĭ de celŭ maĭ netericitŭ omŭ de pe faţa pămîntuluĭ, ci tot odată şi ca urgisitŭ de Dumneḑeŭ. De aice vine apoĭ şi blăstĕmulŭ celŭ maĭ mare: «*să dea Dumneḑeŭ să n'aĭ pe nime să te bocéscă* (1).»

Acéstă credinţă fórte lăţită la poporulŭ românŭ se póte cunósce încă şi din următórele versurĭ, pe carĭ le scótemŭ dintr'o doĭnă din părţile de sus ale Moldoveĭ:

Frunḑă verde treĭ ghióce,
Lasă-mĕ bădică 'n pace,
Că eŭ dragoste n'oiŭ face
Cu omu, care nu-mĭ place,
Că pe celŭ ce mĭ-o plăcutŭ
S'o dusŭ şi nu l'am vĕḑutŭ:
Când sórele a sfinţitŭ
Mormînţelulŭ l'a'nghiţitŭ
Necătatŭ, ne'mpărtăşitŭ,
De nimene nejelitŭ (2).

Dreptŭ aceea Românii de pretutindene aŭ cea maĭ mare grijă ca nime să nu se 'ngrópe fără să fie bocitŭ, ţinêndŭ

(1) Veḑĭ despre acésta şi Burada, Inmorm. p. 83—84.
(2) N. A. Bogdanŭ, Literatura populară, culegerĭ din susulŭ Moldoveĭ, publ. în «Gazeta săténuluĭ» an. V. Rimniculŭ-săratŭ 1888, No. 10, p. 155.

acésta de unŭ fórte mare pĕcatŭ. Şi dacă mortulŭ n'are rude şi amice, carĭ să-lŭ bocéscă, dacă e cu totulŭ străinŭ, atuncĭ se năĭmescŭ anume *bocitóre* ca să-lŭ bocéscă, cărora li se dă apoĭ, dreptŭ plată pentru acésta, haine şi alte lucrurĭ de ale mortuluĭ, saŭ câte o părechĕ de altiţe, câte o năframă frumósă, câte unŭ ştergarŭ, luminărĭ, colacĭ, nicĭ când însă banĭ (1).

Ne aflându-se nime, care să le năĭméscă şi plătéscă, atuncĭ adese orĭ se găsescŭ femeĭ, carĭ de milă, ca să nu tréca cine-va nebocitŭ şi pentru ca să se împlinéscă obiceĭulŭ, se punŭ de bocescŭ ómenĭ străinĭ pre carĭ nicĭ nu ĭ-aŭ cunoscutŭ maĭ nainte de mórte (2).

Bocirea, despre care am vorbitŭ până aice, e usitată nu numaĭ la poporulŭ românŭ, ci ea esistă maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ şi la alte popóre atâtŭ din anticitate câtŭ şi din timpulŭ de faţă.

La *Evreĭ* bună óră găsimŭ în cartea numerilorŭ (3) că; în timpŭ de treĭ-decĭ de dile s'a plânsŭ asupra corpuluĭ luĭ Aronŭ. In aceeaşĭ carte (4) vedemŭ că poporulŭ luĭ Israilŭ a plânsŭ pre Moĭsi în timpŭ de treĭ-decĭ de dile. In Paralipomenĭ (5) găsimŭ asemenea că pre Iosiasŭ l'a plânsŭ tótă Iudea şi totŭ Ierusalimulŭ.

Câte odată la *Evreĭ*, când nu se găsĭa cine să bocéscă pre mortŭ, se căutaŭ femeĭ, carĭ se năĭmĭaŭ pentru acestŭ scopŭ. In plângerile luĭ Ieremia (6) găsimŭ: «Aşa grăesce Iehova, Domnulŭ puterilorŭ, căutaţĭ şi chĭemaţĭ plângĕtórele ca să vină.»

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, şi alţĭ Românĭ din Bucovina; Vedĭ şi Burada, Inmorm. p. 83.

(2) Lambriorŭ, op. cit. p. 152.

(3) Cap. XX. v. 29

(4) Cap. XXIV. v. 9

(5) Cap. XXXV. v. 24.

(6) Cap. IX. v. 16.

Asemenea găsimŭ în Amosŭ (1): «pentru acésta, Iehova Dumneḑeulŭ oştirilorŭ, Domnuluĭ ḑice aşa: plângere în tóte părţile, şi în tóte căile vorŭ ḑice vaĭ! vaĭ! şi vorŭ striga pe plugarĭ la plângere şi pe deprinşiĭ plângĕtorĭ la plângere.»

Greciĭ încă aveaŭ asemenea lamentaţiunĭ saŭ bocete şi se numiaŭ *trine* (θρῆνοι).

Romaniĭ numĭaŭ aceste lamentaţiunĭ *neniae* (2), prin carĭ se jeliaŭ şi în acelaşĭ timpŭ se lăudaŭ faptele defunctuluĭ.

Festus ne spune că· «*Nenia* este unŭ versŭ ce se cântă din flautŭ la înmormîntare pentru lauda mortuluĭ (3)».

Şi Cicerone ḑice: «Se facŭ în publicŭ laudele ómenilorŭ ilustri, şi ele vorŭ fi însoţite de cântece de flautŭ, aceea ce se chiamă «*neniae*», nume pe care şi Greciĭ îlŭ daŭ la cântecele funebre (4).»

Cuvîntulŭ *Nenia* se derivă dela ḑeiţa *Nenia*, care presida aceste soĭurĭ de lamentaţiunĭ. Ea avea unŭ templu afară de zidurile Romeĭ aprópe de pórta viminală, şi se invoca îndată ce bolnavulŭ întra în agonia morţiĭ.

Aceste «*neniae*» (5) se întonaŭ de către femeĭ anume plătite, după care era obiceĭulŭ de a se trimite îndată ce cine-va îşĭ dădea sufletulŭ, şi care după ce veniaŭ, aşezându-se la uşa caseĭ mortuluĭ, acolo fiindŭ informate de către servitorĭ despre împrejurările vieţiĭ acestuia, improvisaŭ laude şi bo-

---

(1) Cap. V. v. 16.

(2) Horaţiu. Carmen. lib. II. Od. I. v. 38 şi Od. XX. v. 21.

(3) Festi de significatione verborum, emendata et adnotata a Carolo Odofredo Muellero Lipsiae. MDCCC XXXIX p. 161: «Nenia est carmen quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam.»

(4) De legibus lib. II. 24: «Honoratorum virorum laudes in conciones memorant atque etiam ad cantus, ad tibicem prosequuntur, qui nomen nenia quo vocabulo etiam graeci cantus lugubres nominant.»

(5) Cuvîntulŭ «*neniae*» s'a păstratŭ până şi astăḑĭ în gura poporuluĭ românŭ; bocitórele nóstre la sfârşitulŭ bocetelorŭ lorŭ, întonéză şi acum cuvîntulŭ *neno! neno! neno!* Veḑĭ Burada, Inmorm. p. 82—83, şi Bojinca, op. cit. Nota dela p. 214.

cete pentru mortŭ (1). Ele începeaŭ *neniile*, adică bocetele lorŭ, maĭ întâĭ, ca şi Româncele nóstre de astăḍĭ, cu strigarea la urechia mortuluĭ, strigându-lŭ una după alta de treĭ până la patru orĭ după olaltă pe nume, şi dacă nu se maĭ putea observa nicĭ unŭ semnŭ de viéţă într'însulŭ, ḍiceaŭ: *conclamatum est*, s'a *strigatŭ*, adică totulŭ s'a mântuitŭ (2).

Aşa găsimŭ la Lucanŭ: «Astŭ-felŭ o casă când întâĭaşĭ dată mórtea lovesce în ea, remâne în tăcere, pe când corpulŭ mortuluĭ nu este strigatŭ (3) . . .»

Apoĭ în Ovidiŭ: «Îĭ spune celŭ de pe urmă rĕmasŭ bunŭ pe care póte abia l'a auḍitŭ cu urechile, apoĭ s'a dusŭ iarăşĭ înapoĭ (4).»

După ce l'aŭ strigatŭ şi bocitŭ acasă mergeaŭ cu convoiulŭ funebru plângêndŭ şi văicărându-se, ca şi bocitórele nóstre, fiindŭ întovărăşite de sunetulŭ celŭ lugubru alŭ flautelorŭ de îngropare (funebres tibiae) (5), carĭ se ḍice că eraŭ făcute din osŭ de *Milvus* (vulturŭ), de unde se numiaŭ şi *Milviene*.

Una din femeile bocitóre mergea înaintea celorŭ-lalte şi dădea tonulŭ, cu care trebuia să se încépă plânsulŭ şi bocetele, şi se numia «*praefica*» dela cuvîntulŭ «*praefari*» fiindŭ-că ea cea dîntâĭ trebuia să plângă.

---

(1) Burada, Inmorm. p. 75—77.

(2) Burada, Inmorm. p. 81.—Bojinca, op. cit. p. 209.—M. Besanŭ, in «Albina» an. I, No. 55.

(3) Lib. II. v. 22:
Sic funere primo
Attonitae tacuere domus quum corpora nondum
Conclamata jacent.

(4) Metamorph. lib. X. v. 62.
Supremumque vale, quod jam vix auribus ille
Acciperit, dixit, revolutaque rursus eodem est.

(5) Festus ne spune: «Funebres tibiae dicuntur cum quibus in funere canitur»=«flautele funebre se numescŭ acelea cu carĭ se cântă la înmormîntare.»

Festus, vorbindŭ despre aceste femeĭ, ḑice: «*Preficele* se numescŭ femeile năĭmite pentru a plânge pe morţĭ, carĭ împunŭ celorŭ-lalte modulŭ cum să plângă, ca şi când ele singure arŭ fi cele maĭ întâĭ (1).»

Lucilius, vorbindŭ despre Nonius, ne spune asemenea: «carĭ prefice tocmite cu plată plângŭ la îngroparea altora (2).»

Apoĭ Tacitŭ ḑice: «Pentru aducere aminte de virtute compuse cântece, vorbe de laudă şi lacrimĭ şi lucrurĭ, carĭ imitéză durerea (3).»

In fine Chéruel le caracteriséză astŭ-felŭ: «Femeile, carĭ se tocmĭaŭ ca bocitóre la prohodurile celorŭ bogaţĭ. Ele se duceaŭ înaintea mortuluĭ, făcêndŭ totŭ felulŭ de semne bătătóre la ochĭ de o durere cumplită, cu capulŭ golŭ, cu pĕrulŭ despletitŭ, văetându-se cu sgomotŭ, cântândŭ vre unŭ cântecŭ tristŭ saŭ laudele mortuluĭ (4).»

Câte odată nu numaĭ cele năimite, ci şi cele-lalte femeĭ, carĭ plângeaŭ, se numĭaŭ «*praeficae.*»

Bocetele preficelorŭ consistaŭ în acţiune şi în cântece. Lucilius ne arată acésta în versurile următóre: «Preficele la înmormîntărĭ îşĭ smulgŭ pĕrulŭ şi se vàicăréză fórte (5).»

In aceste versurĭ vedemŭ cele doue părţĭ ale meşteşuguluĭ de a plânge; «*capillos scindunt*» (smulgŭ pĕrulŭ), acésta

---

(1) «Praeficae dicuntur mulieres ad lamentandum conductae, quae dant coeteris modum plangendi. quasi in hoc ipsum praefectae.»

(2) . . . . . Mercede quae
Conductae fient alieno in funere Praeficae.

(3) Anal. III. 5. «meditata ad memoriam virtutis carmina et laudationes et lacrimas vel doloris imitamenta.»

(4) Dictonaire des antiquités Romaines et Grecques, p. 507: «Femmes que l'on louait comme pleureuses aux convois des riches. Elles précédaient le corps, donnant toute espèce de signes apparents d'une violante douleur, la tête nue échevelées, sanglotant, chantant quelque hymne funèbre ou les louanges du mort.»

(5) In funere praeficae
Multo et capillos scindunt et clamant magis.

este acţiunea şi «*clamant magis*» (se văicărézǎ fórte) este cântecului pre care ilŭ acomodaŭ la versurile lugubre numite *neniae*.

Preficele în timpŭ ce bociaŭ eraŭ îmbrăcate în vestminte negre.

La *Galiĭ* din Scoţia de sus, în *Corsica*, în *Italia*, şi'n alte părţĭ ale Europeĭ, precum şi în Orientŭ, a fostŭ şi a maĭ rĕmasŭ încă obiceiulŭ, ca îndată ce cine-va móre să se stringă femeile bĕtrâne, plângĕtóre de meserie, împrejurulŭ mortuluĭ şi să încépă a se boci smulgêndu-şĭ pĕrulŭ şi intonândŭ cântece funebre, carĭ obicĭnuitŭ cuprindŭ şi laude pentru mortŭ.

Aceste cântece se numescŭ în Corsica «*voceri*», în Neapoli «*lamenti*» saŭ «*triboli*», în Sardinia «*attitidos,*» în Bearn «*aiurot*», în Grecia «*miriologhiĭ.*»

Femeile, carĭ intonézǎ aceste cântece în Italia se numescŭ «*voceratrice*» (bocitóre) (1).

---

(1) Burada, Inmormînt. p. 77—80.

X.

LA MORTŬ.

Cum aŭ prinsŭ clopotele a trage şi bocitórele a boci, nu numaĭ némurile cele maĭ de aprópe, carĭ până atuncĭ nu sciuse nimicŭ despre trista întêmplare, ci şi amiciĭ, cunoscuţiĭ, ba până chiar şi străiniĭ atâtŭ ceĭ din vecinătate câtŭ şi ceĭa-alalţĭ, carĭ aŭ cunoscutŭ câtŭ de puţinŭ pe celŭ repausatŭ începŭ a se aduna din tóte părţile la casa acestuia ca să-lŭ maĭ vadă încă odată înainte de înmormîntare şi să-şĭ iea rĕmasŭ bunŭ dela dînsulŭ, iară de cum-va aŭ fostŭ mânioşĭ saŭ certaţĭ să se róge ca să-ĭ ierte.

Ceĭ ce-lŭ cercetéză, maĭ alesŭ însă bărbaţiĭ şi femeile, adică ceĭ căsătoriţĭ, voindŭ a-şĭ arĕta dragostea creştinéscă către dînsulŭ, fie avuţĭ orĭ sĕrmanĭ, nicĭ când nu se pornescŭ cu mâna gólă de-a casă, ci fie-care, fără deosebire, iea şi câte o lumină de céră galbĕnă cu dînsulŭ.

Ajungêndŭ la starea loculuĭ, fie-care noŭ sositŭ intră în odaĭa, unde se află mortulŭ, sărută icóna saŭ crucea de pe pĭeptulŭ acestuia, iar dacă repausatulŭ a fostŭ omŭ bĕtrânŭ îĭ sărută şi mâna, aprinde şi lipesce apoĭ lumina adusă de sfeşniculŭ dela capulŭ mortuluĭ, de sicriŭ orĭ de

păreţiĭ caseĭ, saŭ o pune neaprinsă pe iconiţa mortuluĭ. Uniĭ maĭ punŭ pe icónă şi câte unŭ banŭ (1).

In timpurile vechĭ, bărbaţiĭ, carĭ se duceaŭ la casa mortuluĭ, descoperindu-şĭ capulŭ aruncaŭ câte o monetă într'unŭ vasŭ ce sta aprópe de mortŭ, pe care îlŭ atingeaŭ cu mâna ḑicêndŭ: *Dumneḑeŭ să-lŭ ierte!* (2).

Cu privire la luminele, dintre carĭ cele maĭ curate şi maĭ frumóse, ce aŭ rĕmasŭ nearse, se aprindŭ nóptea la *priveghiŭ* şi a treia ḑi la *prohodŭ*, Româniĭ din unele părţĭ ale *Ţĕriĭ-Românescĭ* credŭ că maĭ multe suflete se strângŭ împrejurulŭ mortuluĭ de-lŭ privescŭ, atâtŭ pe acesta câtŭ şi pe ceĭ ce ducŭ de aprindŭ câte o lumînare mortuluĭ, şi apoĭ acele suflete mulţămescŭ persónelorŭ carĭ aŭ adusŭ luminele (3).

Iar baniĭ, ce se punŭ pe iconiţă şi cu cariĭ ceĭ de casă cumpĕră maĭ pe urmă rachiŭ saŭ altă bĕutură ca să o dea celorŭ ce cercetéză mortulŭ de sufletulŭ acestuia, saŭ îĭ împartŭ când se duce mortulŭ la grópă pe la rĕspântiĭ şi pe la podurĭ pintre copiĭ şi sĕracĭ, saŭ, fiindŭ mortulŭ fórte sĕrmanŭ, acoperŭ chieltuelele înmormîntăriĭ cu dînşiĭ, sunt meniţĭ mortuluĭ, că să aibă cu ce plăti *vămile* din lumea ceea-laltă (4).

După ce aŭ aprinsŭ lumina se daŭ la o parte, se uită o bucată bună la mortŭ şi punêndu-şĭ apoĭ mâna la gură, clatină din capŭ, oftéză şi ḑicŭ: «*Dumneḑeŭ să-lŭ ierte!* saŭ: «*primesce-lŭ Dómne întru împĕrăţia ceruluĭ* (5)».

In unele sate atâtŭ din *Bucovina* câtŭ şi din *Moldova* şi

---

(1) Pretutindene usitatŭ in *Bucovina* şi *Moldova;* — Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 17—18 şi Lambriorŭ. op. cit. p. 152.

(2) Burada. Inmorm, p. 13

(3) Ionénŭ, op. cit. p. 35—36.

(4) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ, şi Măriuca Nistorŭ, Romăncă din Mălinĭ, Moldova.

(5) In Bucovina şi Moldova, veḑĭ Lambriorŭ, op. cit. p. 152.

maĭ alesŭ la munte, precum în Fundulŭ-Moldoveĭ şi Mălinĭ pe lângă lumină şi banĭ, maĭ aducŭ o samă încă şi făină, brânḑă, tămâĭe şi şervete, cele d'întâĭ, dacă mortulŭ e sĕrmanŭ, să fie de ajutorŭ la *prasnicŭ*, iar şervetele ca să se puie la procesie (1).

După acésta dacă celŭ ce a venitŭ la mortŭ nu e cu totulŭ străinŭ se duce şi la ceĭ de casă ca să-ĭ mângâe. Dândŭ ochiĭ cu ceĭ din casă, de astă dată nu le ḑice «*bună diminéţa*», «*bună ḑiua*» saŭ «*bună sară*», ca de altă dată, ci tristŭ şi tăcutŭ apropiindu-se de dînşiĭ începe a-ĭ mângâia şi a le spune multe de tóte ca să nu se supere, căcĭ se vede că aşa a fostŭ dela Dumneḑeŭ rênduitŭ, aşa a trebuitŭ să se întêmple.

De se întêmplă să fie maĭ mulţĭ inşĭ adunaţĭ în casă vorbescŭ între dînşiĭ câte ceva din viéţa repausatuluĭ: ce omŭ a fostŭ, cum a fostŭ şi ce bine a făcutŭ câtŭ a trăitŭ etc., aicĭ e aşa ḑicêndŭ primulŭ tribunalŭ — tribunalulŭ pămîntescŭ — după mórte (2).

Dacă a fostŭ unŭ sufletŭ alŭ luĭ Dumneḑeŭ: bunŭ, blândŭ, şi înduratŭ, nime nu-lŭ vorbesce de rĕŭ, ci totŭ numaĭ de bine; iar dacă a fostŭ unŭ omŭ ca neómeniĭ saŭ chiar unŭ făcĕtorŭ de rele, atuncĭ maĭ de grabă îlŭ compătimescŭ decât să-lŭ condamne saŭ să-lŭ blasteme.

Atâtŭ datina şi purtarea dela mortŭ a Românilorŭ, câtŭ şi judecata lorŭ asupra morţilorŭ, a cărorŭ viéţă n'a fostŭ una tocmaĭ dintre cele maĭ bune şi esemplare, se póte vedé şi cunósce maĭ bine din frumósa poesie a multŭ regretatuluĭ nostru poetŭ V. Alecsandri, intitulată «*Groza*», pe care o reproducemŭ aice în întregŭ cuprinsulŭ eĭ:

---

(1) Com. de Const. Mercheşŭ şi dict. de M. Nistorŭ.

(2) Ioanŭ Niţu Macaveĭ, Datinele pop. rom. la inmormîntărĭ, dare de sémă, publ. în «Amiculŭ familieĭ» an. VI, Gherla 1882, p. 94.—Lambriorŭ, op. cit. p. 152.

Galbĕnŭ ca făclia de galbĕnă céră,
Ce aprópe-ĭ ardea,
Pe-o scândură vechĭe aruncatŭ afară,
De somnulŭ celŭ vecĭnicŭ *Groz'* acum zăcea;
Iar după elŭ nime, nime nu plângea!

Poporu 'mprejuru ĭ tristŭ, cu 'nfiorare,
La elŭ se uĭta,
Uniĭ făceaŭ cruce, alţiĭ de mirare,
Cu mâna la gură capulŭ clătina
Şi'ncetŭ lângă dînsulŭ îşĭ şoptĭaŭ aşa:

«Elŭ să fie *Groza* celŭ vestitŭ în ţéră
«Şi'n sânge 'ncruntatŭ!
«Elŭ să fie *Groza*, celŭ ce ca o féră,
«Fără nicĭ o grijă de negrulŭ pĕcatŭ
«A stinsŭ ḑile multe şi lege-a călcatŭ!»

Unŭ moşnégŭ atunce, cu o barbă lungă
La *Groza* mergêndŭ,
Scóse doĭ banĭ neteḑĭ din vechĭa sa pungă.
Lângă mortŭ îĭ puse, mâna-ĭ sărutândŭ,
Maĭ făcu o cruce şi ḑise plângêndŭ:

«Ómenĭ bunĭ! anŭ érnă bordeiu-mĭ arsese
«Şi pe unŭ gerŭ cumplitŭ
«Nevasta-mĭ cu prunciĭ pe câmpŭ rĕmăsese.
«N'aveamŭ nicĭ de hrană, nicĭ ţolŭ de'nvelitŭ,
«Şi nicĭ o putere!... eramŭ prăpăditŭ!

«Nu aşteptamŭ alta din mila cerêscă
«Decât a murì,
«Când creştinulŭ ista, Domnu-lŭ odihnéscă!
«Pe-unŭ calŭ albŭ ca érna în délŭ se ivì
«Şi aprópe de mine calulŭ îşĭ oprì.

«Nu plânge, — îmĭ ḑise — n'aĭ grijă, române,
«Fă pĭeptŭ bărbătescŭ;
«Na, să-ţĭ cumperĭ haine, şi casă şi pâne...
«Şi de-atuncĭ copii-mĭ, ce-lŭ totŭ pomenescŭ,
« Ómenĭ bunĭ! de-atunce în tihnă trăescŭ!»

Şi, sărutândŭ mortulŭ, bĕtrânulŭ moşnégŭ
Oftă şi se duse cu-alŭ sĕŭ vechiŭ toĭagŭ.
Iar poporu'n sgomotŭ strigă, plinŭ de jale:
«Dumneḑeŭ să ĭerte pĕcatele sale! (1)»

Pe când uniĭ vorbescŭ despre celŭ repausatŭ, pe atuncĭ o sémă de femeĭ, avêndŭ celŭ maĭ bunŭ prilejŭ de a-şĭ vărsa şi ele alénurile trecute, începŭ să-şĭ plângă copiiĭ repausaţĭ, în care plângere întovărăşită de bocetŭ se audŭ vorbe ca acestea: «*de te ducĭ unde e copilaşulŭ meŭ, să-ĭ spuĭ că mare multŭ e arsă inima mameĭ după dînsulŭ;... ḑi-ĭ să mi se arate maĭ desŭ în visŭ, dragulŭ mameĭ liliacŭ* (2).»

Insă tóte acestea le rostescŭ maĭ multŭ în taină, acompaniate fiindŭ numaĭ de lacrimele ce le curgŭ şiroiŭ pe faţă.

Dacă vre-o persónă, dintre celea ce se află în casa mortuluĭ, strĕnută, e bine să-şĭ rupă puţinŭ cămaşa saŭ haina, ca să nu i se'ntêmple şi eĭ acelaşĭ lucru (3).

Astŭ-felŭ, totŭ timpulŭ, câtŭ stă mortulŭ în casă uniĭ vinŭ iar alţiĭ se ducŭ, căcĭ totŭ timpulŭ acesta până ce se pornnesce la grópă, după credinţa Românilorŭ de pretutindene nu e bine nicĭ măcarŭ pe unŭ minutŭ de a lăsa mortulŭ singurŭ, ci trebue să fie cine-va ne 'ncetatŭ în prejurulŭ luĭ, parte să iea séma ca nu cumva să i se stingă lumina dela capŭ, parte ca să nu se apropie *cine nu e bunŭ* de dînsulŭ (4).

Uniĭ fără trébă saŭ prietenĭ aĭ caseĭ maĭ rĕmânŭ de daŭ ajutorŭ la împletirea *toiaguluĭ* şi procurarea *pausuluĭ*; la pisatulŭ grâuluĭ de *colivă* şi la făcutulŭ *pomuluĭ* (5), carĭ obiecte sunt, după credinţa poporuluĭ, de neapĕrată trebuin-

---

(1) Opere complete, Vol. I. Bucurescĭ 1875, p. 40.
(2) Lambriorŭ, op. cit. p. 152.
(3) Ionénŭ, op. cit. p. 37.
(4) Com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ, învĕţătoriŭ in Domanŭ, Banatŭ, şi Rom. Simŭ invĕţ. in Orlatŭ, Transilvania.
(5) In Bucovina, veḑĭ şi Lambriorŭ, op. cit., p. 152.

ţă la orĭ şi care înmormîntare şi fără de care nu se îmormîntéză maĭ nicĭ unŭ unŭ mortŭ, fie acela orĭ şi câtŭ de sĕrmanŭ, iar femeile se apucă de cernutŭ făină pentru pomene şi prasnicŭ saŭ *comandare,* de împletitŭ cununĭ saŭ de cusutŭ hainele trebuincióse pentru celŭ repausatŭ, dacă acesta la mórtea sa nu le-a avutŭ de maĭ nainte pregătite, maĭ pe scurtŭ de pregătitŭ tóte cele ce sunt de lipsă la o înmormîntare, şi despre carĭ ne va fi vorba maĭ pe largŭ în capitolele ce urméză.

XI.

TOIAGULŬ.

Pe lângă luminele, carĭ se punŭ şi ardŭ ḑi şi nópte la capulŭ şi împrejurulŭ mortuluĭ, Românii de pretutindene îndătinéză de a maĭ face încă o lumină deosibită a căreĭ lungime şi formă se destinge cu totulŭ de a celorŭ ordinare şi care se aprinde numaĭ în unele restimpurĭ anumite, atâtŭ înainte de înmormîntare, câtŭ şi maĭ pe urmă după înmormîntare.

Acéstă lumină se numesce pretutindene în *Bucovina* şi *Moldova*, precum şi în unele părţĭ ale Transilvanieĭ, *toĭagŭ*, pentru-că pe dînsa, după credinţa poporuluĭ, se razimă mortulŭ ca şi pe unŭ adevĕratŭ toĭagŭ când călĕtoresce în ceea-laltă lume şi maĭ alesŭ când trece peste *puntea raĭuluĭ* (1). In alte părţĭ din Transilvania însă se numesce *privighitóre* (2) şi *lumină de statŭ* (3), în Banatŭ *lumină de statŭ* (4), iară în *Ţéra-românéscă* simplu *statŭ* (5), pentru că ea, după cum

(1) Com. de d-lŭ I. Georgescu.
(2) Burada, Inmorm. p. 47.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(4) Com. de d-lŭ Ios. Olariu.
(5) Burada, Inmorm. p. 47.

ne vomŭ încredința din șirele următóre, se face câtŭ *statulŭ* mortuluĭ de lungă.

Una dintre femeile de față, cum s'a așezatŭ mortulŭ pe laĭță, saŭ puținŭ ceva maĭ nainte de acésta, face o teștilă lungă de bumbacŭ, saŭ de câlțĭ, mĕsură cu dînsa mortulŭ câtŭ e de lungŭ, și apoĭ după lungimea acestuĭa face toĭagulŭ cam de grosimea degetuluĭ arĕtătoriŭ, dacă mortulŭ e unŭ omŭ bĕtrânŭ, ce-va maĭ supțirelŭ, dacă e unŭ copilŭ, din céră galbĕnă și curată, în care amestică și puțină céră din lumina pe care a ținut'o celŭ repausatŭ în mână pe când și-a datŭ sufletulŭ (1).

In *Moldova* se pune nu numaĭ unŭ picŭ, ci chiar întréga lumînărică, care i s'a ținutŭ mortuluĭ la darea sufletuluĭ, (2) și care, în unele comune se petrece maĭ întâĭ de treĭ orĭ prin mâna mortuluĭ, și abĭa după aceea se face toiagŭ dintr'însa (3).

(1) Dat. Rom. din Boianŭ și Mahala, com. de d-lŭ V. Turturénŭ și Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ;— din Crasna, com. de d lŭ Sam. Petrescu, parochŭ și exarchŭ și de At. Germanŭ: «Toiagulŭ la morțĭ se mĕsură după lungimea mortuluĭ»; — din Vicovulŭ-de-sus și Bilca, com. de d-lŭ V. Turturénŭ și Iust. Cárdeiu: «Când móre cine-va după ce-lŭ așéză pe o laiță, facŭ o luminare cát dinsulŭ de lungă și apoĭ o strîngŭ rótă și o numescŭ *toiagŭ*»; — din Balacéna com. de M. Jemna: «Nemijlocitŭ după ce a inchisŭ cine-va ochiĭ, se scaldă și după acésta se iea o feștilă cu care se mĕsură mortulŭ, și din acésta se face apoĭ o lumină, numită *toiagŭ*, care arde la capulŭ mortuluĭ»;—din Stupca, com de Al. Baciŭ: «*toiagulŭ* se face din céră curată in următorulŭ, modŭ: maĭ întâĭ se mĕsură mortulŭ cu o ață saŭ o vargă lungă, și după mĕsura aceea se face lumina»; —din Stulpicanĭ, com de N. Cotlarciucŭ: «*toiagulŭ* se face cátŭ mortulŭ de lungŭ și trebue să fie din céră curată;» — din Fundulŭ-Moldoveĭ și Vatra Dorneĭ, com. de I. Tonigariŭ și M. Ursaca: «*toiagulŭ* se face totŭ-deauna câtŭ mortulŭ de lungŭ; — din Domanŭ in Banatŭ com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ: «*Lumina de statŭ* se mĕsură pe statulŭ mortuluĭ îndată după eșirea sufletuluĭ.»

(2) Lambriorŭ, op. cit. p. 151.

(3) Dat. Rom. din Baĭa, județulŭ Sucéva, plaiulŭ Muntele, com. de Titŭ Zaharescu: «*Toiagulŭ* se face din luminarea aceea, care s'a ținutŭ mortuluĭ în mână, când a muritŭ. Ea se petrece maĭ intâĭ de treĭ orĭ prin mâna mortuluĭ, și după aceea se face toĭagulŭ.»

După ce l'a gătitŭ de sucitŭ îlŭ încolătăcesce în forma unuĭ şerpe, saŭ maĭ bine ḑisŭ a uneĭ rotiţe, lăsându-ĭ numaĭ capĕtulŭ de pe lature ce-va rădicatŭ în sus, şi astŭ-felĭu îlŭ pune apoĭ saŭ pe unŭ sfeşnicŭ lungŭ de biserică la capulŭ mortuluĭ saŭ pe icóna de pe pĭeptulŭ acestuĭa (1).

In unele comune din *Moldova*, precum bună-óră în Rădăşenĭ după ce l'aŭ sucitŭ, îlŭ petrecŭ maĭ întâĭ prin mâna mortuluĭ şi abia după aceea îlŭ încolăcescŭ (2).

Toiagulŭ însemnéză nu numaĭ că mortulŭ, pentru care s'a făcutŭ, va merge cu lumină în ceriŭ şi se va răzima pe dînsulŭ ca pe unŭ adevĕratŭ toiagŭ, ci totŭ odată şi că elŭ, câtŭ stă mortulŭ neîngropatŭ, îĭ arde tóte pĕcatele acestuia anume ca să mérgă curatŭ în ceea-laltă lume (3).

---

(1) Dat. Rom. din Ropcca, com. de Em. de Cuparencu: «*Toiagulŭ* pentru celŭ mortŭ se face rotundŭ pentru ca să fie indămână de pusŭ pe pĭeptulŭ celuĭ mortŭ, când se aprinde să ardă;» — Din Mahala şi Boĭanŭ, com de d-lŭ Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ; —din Crasna, com. de At. Germanŭ: «*Toĭagulŭ* se invèrtesce și se pune pe o icónă, alŭ căreĭ sfîntŭ inchipuesce cele maĭ de multe orĭ pe patronulŭ mortuluĭ, saŭ de nu se află acésta intre icónele din casă. atuncĭ se pune pe icóna Domnuluĭ nostru Is. Chr.» —Din Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarcĭucŭ: «*Toĭagulŭ* se incolotocesce pe unŭ sfeșnicŭ de biserică saŭ pe o icónă de casă;» — Din Fundulŭ Moldoveĭ, com de Const. Mercheşŭ şi I. Tonigarĭŭ: «*Toĭagulŭ* de aceea se face rotundŭ, că se pune pe unŭ sfeșnicŭ saŭ pe o icónă, care se așéză pe celŭ mortŭ; — Din Moldova, comuna Mălinĭ, dict. de M. Nistorŭ: «Mortulŭ se pune pe laĭţă, iar la capŭ i se pune unŭ sfeşnicŭ cu toĭagulŭ;» — vedĭ și Lambriorŭ, op. cit. p. 151; —Din Transilvania, dist. Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ: «Pe pĭeptulŭ mortuluĭ se pune o lumină, făcută de regulă din céră de stupŭ saŭ și din altŭ soĭŭ de céră care se invèrte în formă spirală, astŭ-felŭ că invèrtiturile daŭ forma unuĭ discŭ, și care se aşéză apoĭ pe o icónă. Lumina acésta cu unŭ capĕtŭ e incovoiată, in sus, care capĕtŭ se și aprinde, când e de lipsă, adică de 3 orĭ pe ḑi, și anume când tragŭ clopotele;» — Din Orlatŭ in Transilvania, com. de d-lŭ Rom. Simŭ: «*Lumina de statŭ* se adună in formă rotundă și se pune la capulŭ pĭeptuluĭ celuĭ mortŭ;» — Din Banatŭ com. de d-lŭ Ios. Olariŭ; «*Lumina de statŭ* se incolăcesce și se pune pe pĭeptulŭ mortuluĭ, dar se grijesce ca să nu ardă tótă, păstrândŭ o parte pentru ocolirea pomenilorŭ până la anulŭ.»

(2) Dict. de An. Pletosŭ.

(3) Cred. Rom. din Ropcea, Crasna, Bilca și Fundulŭ-Moldoveĭ, cóm. de maĭ mulţĭ inșĭ.

Despre *lungimea toiagului* se crede pe de-o parte că, luându-se cu feştila mĕsura mortuluĭ, noroculŭ, ce l'a avutŭ acesta, nu se duce cu dînsulŭ, ci se opresce prin acésta în casă (1), pe de altă parte însă se crede că dacă-lŭ va mĕsura câtŭ omulŭ, sufletulŭ va avé mĕsura corpuluĭ, în care a trăitŭ elŭ, căcĭ, după cum am amintitŭ şi maĭ sus, toiagulŭ merge dimpreună cu sufletulŭ în cea-laltă lume (2).

Rotunḑimea toiagului însemnéză că elŭ să nu maĭ aibă capĕtŭ în ceea-laltă lume, ci să arḑă vecĭnicŭ. Dacă s'ar pune în loculŭ toiaguluĭ o lumină simplă, aceea, avêndŭ capĕtŭ, lesne s'ar sfârşi, pe când toiagulŭ, neavêndŭ capĕtŭ, se totŭ desvêrtesce şi arde necontenitŭ (3).

Când începŭ a se trage clopotele pentru celŭ mortŭ, atuncĭ se aprinde şi toiagulŭ, şi se lasă numaĭ atâta să ardă, câtŭ duréză tragerea clopotelorŭ. Acéstă aprindere şi stîngere se repeţesce de 3 orĭ pe ḑi în cele treĭ ḑile înainte de înmormîntare, şi anume: diminéţa, la amiaḑĭ şi sara, adică totŭ deauna numaĭ atuncĭ când se tragŭ clopotele (4).

Când se scóte mortulŭ din casă spre a se duce la ţinterimŭ, respective la cântarea panachideĭ, se aprinde iarăşĭ, şi dacă a stătutŭ maĭ nainte pe pieptŭ, se iea de-aicea şi se

(1) Com. de d-lŭ Sam. Petrescu, din Crasna.

(2) Com. de d-lŭ Nic. Cotlarcĭucŭ, din Stulpicanĭ.

(3) Com. de d-lŭ Iust. Cârdeĭu, din Bilca.

(4) Dat. Rom. din Vicovulŭ-de-sus. Bilca şi Voĭtinelŭ, com. de d-lŭ Dim Cârdeĭŭ: «Toĭagulŭ acela ilŭ aprindŭ de maĭ multe orĭ până ilŭ îngrópă pre mortŭ;»—din Bălăcéna, com. de d-lŭ M. Jemna: «Toĭagulŭ se aprinde în timpulŭ, câtŭ stă mortulŭ în casă: diminéţa, la amĭaḑĭ şi séra;»—Din Stupca, com. de d-lŭ Al. Bacĭu: «Şi fiindŭ că nu este obĭcĭnuitŭ a arde o lumină aşa de lungă, cum e lungimea mortuluĭ, de aceea se face dintr'insa *toiagŭ* şi se aprinde, în decursulŭ celorŭ treĭ ḑile câtŭ stă mortulŭ în casă;»—din Stulpicanĭ, com. de Nic. Coltarcĭucŭ: «Toĭagulŭ se aprinde de treĭ orĭ pe ḑi;»—Din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de I. Tonigariŭ: «Toĭagulŭ se aprinde de treĭ orĭ pe ḑi: deminéţa, la amiaḑă-ḑi, şi séra,»—din Moldova, comuna Mălinĭ, dict. de M. Nistorŭ: «Toĭagulŭ se aprinde de treĭ orĭ pe ḑi;»—din Transilvania. com. de d-niĭ Rom. Simŭ şi T. Simonŭ.

pune de-asupra sicriuluĭ (1), dar maĭ cu sémă pe sfeşniculŭ ce-a statŭ la capulŭ mortuluĭ, şi dimpreună cu acesta se duce apoĭ de regulă de către palimariŭ ardêndŭ în fruntea procesiuniĭ până la biserică (2).

In biserică se iea de pe sfeşnicŭ şi se pune po sicriŭ la capulŭ mortuluĭ, unde arde totŭ timpulŭ câtŭ durézä prohodulŭ (3).

După prohodŭ şi maĭ alesŭ după înmormîntare se stinge câtŭ maĭ rĕmâne, şi se aduce acasă.

O sémă, în locŭ de-a duce întregŭ toiagulŭ la biserică îndătinéză de a tăia o bucăţică dintr'însulŭ, şi a o lăsa acasă şi ducŭ numaĭ restulŭ care se şi lasă apoĭ să ardă totŭ în decursulŭ înmormîntăriĭ.

Restulŭ, ce s'a adusŭ îndĕrĕptŭ, saŭ bucăţica ce s'a tăiatŭ şi a rĕmasŭ acasă se aprinde în cele treĭ serĭ dintâĭ după înmormîntare regulatŭ la asfinţitulŭ sóreluĭ pe loculŭ unde a fostŭ corpulŭ şi maĭ alesŭ capulŭ celuĭ mortŭ în timpulŭ acela când şi-a datŭ sufletulŭ şi unde se lasă apoĭ să ardă până ce ceĭ de casă se ducŭ la culcatŭ (4), cre-

---

(1) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala.

(2) Dat. Rom. din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de I. Tonigariŭ şi Const. Mercheşŭ: «Când se scóte mortulŭ din casă, toĭagulŭ se pune in sfeşnicŭ, care se aduce dela biserică, şi se duce înaintea mortuluĭ până la mormîntŭ»; — Din Moldova, comuna Mălinĭ, com. de M. Nistorŭ: «A treia ḑi se duce toiagulŭ la biserică şi se aprinde la prohodŭ. Sfeşniculŭ cu toiagulŭ merge înaintea cruceĭ celeĭ marĭ.» — Dar totŭ aşa e usitatŭ şi în cele-lalte comune din Bucovina.

(3) In Boianŭ şi Vicovulŭ-de-sus, com. do d-lŭ V. Turturénŭ; — în Crasna, com. de d-lŭ Sam. Petrescu, şi în Transilvania, comuna Orlatŭ, com. de d-lŭ Rom. Simŭ: «Acéstă lumină arde şi când se face pomenirea mortuluĭ la pomene. Lumina acésta o are mortulŭ în ceea-laltă lume.»

(4) In Boianŭ, com. de d-lŭ V. Turturénŭ; — în Ropcea, com. de d-lŭ I. de Cuparencu; «Şi ducêndu-se mortulŭ la mormintŭ, toiagulŭ arde în loculŭ mortuluĭ treĭ ḑile până se trece; — «In Crasna, com. de d-lŭ Sam. Petrescu şi At. Cermanŭ»: In treĭ serĭ (ḑil e), adică pe timpulŭ când a muritŭ cineva, se aprinde toiagulŭ saŭ şi altă lumină pe loculŭ unde a muritŭ. Sufletulŭ umblă pe de-a-supra ca o muscă şi in urmă se depărtéză, de-aceea nu se

ḑêndŭ uniĭ că câtŭ timpŭ arde toiagulŭ, atâta maĭ vine sufletulŭ acasă. Dacă n'ar arde toiagulŭ, atuncĭ sufletulŭ mortuluĭ ar umbla rătăcindŭ (1).

Aice se pune pe o sticluţă saŭ pe o ulcică umplută cu apă limpede şi próspĕtă şi cu unŭ colacŭ pe dînsa, iar sticluţa şi cu celea de pe dînsa pe unŭ ştergarŭ, o năframă saŭ pe unŭ peticŭ curatŭ de pânză, în credinţă că sufletulŭ mortuluĭ în cele treĭ serĭ după înmormîntare vine şi bea apă din vasŭ ca să se rĕcoréscă, iară cu năframa se şterge de sudorĭ (2).

A patra ḑi după înmormîntare restulŭ toiaguluĭ dimpreu-

---

astupă cahla, saŭ se lasă uşa crĕpată (puţinŭ deschisă);» — In Vicovulŭ-de-sus şi Voitinelŭ, com. de d-lŭ V. Turturénŭ şi Dim. Cârdeiŭ: «Toiagulŭ acela ilŭ oprescŭ o sémă acasă şi ilŭ aprindŭ, când şi când, pentru că se vorbesce că sufletulŭ îşĭ cércă loculŭ până la şése sĕptĕmânĭ;» — In Balacéna, com. de M. Jemna: «După ce s'a scosŭ mortulŭ se aprinde toĭagulŭ in fiecare séră, până ce se gătesce, in acelŭ locŭ unde şĭ-a datŭ omulŭ sufletulŭ;» — In Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de I. Tonigariŭ: «A treia ḑi, când ducŭ mortulŭ la grópă inainte de scóterea acestuia din casă, se taie o bucăţică de toiagŭ şi se aprinde de treĭ orĭ pe ḑi în cele treĭ ḑile următóre in loculŭ unde şĭ-a datŭ repausatulŭ sufletulŭ. Uniĭ, luândŭ o lécă de céră din acéstă bucăţică de toĭagŭ o lipescŭ pe patru păreţĭ in crucişulŭ caseĭ»; — In Moldova, comuna Rădăşenĭ şi Mălinĭ, dict. de A. Pletosŭ şi M. Nistorŭ: «Când se duce mortulŭ la biserică se taie o bucăţică de toĭagŭ şi dimpreună cu lumina ce s'a ţinutŭ la repausare se aprinde in treĭ serĭ după inmormintare in loculŭ unde a muritŭ.» — Veḑĭ şi Lambriorŭ, op. cit. p. 151: «şi in alte treĭ serĭ după inmormintare se aprinde regulatŭ la asfinţitulŭ sóreluĭ, in loculŭ, unde şĭ-a datŭ duhulŭ.»

(1) Com. de Em. de Cuparencu. — Veḑĭ şi nota premergĕtóre.

(2) In maĭ multe sate din Bucovina, precum in Ropcea, com. de Em. de Cuparencu: «După ce se ingrópă celŭ ce a muritŭ, se pune toĭagulŭ pe o ulcică cu apă curată, de-asupra cu unŭ colacŭ, să ardă in treĭ nopţĭ. Apa din ulcică insemnéză curăţenia şi spĕlarea de tóte relele aicĭ pe pămintŭ, Maĭ rarŭ punŭ, in locŭ de apă, vinŭ curatŭ;» — In Berchisescĭ, com. de G. Velehorschi: «Se grijesce in casă cum s'a scosŭ mortulŭ şi se pune in loculŭ acela unŭ paharŭ cu apă şi intr'insa lumina, care s'a pusŭ in mâna mortuluĭ când şi-a datŭ sufletulŭ şi arde până ce se gătesce şi apoĭ se pune unŭ toĭagŭ să ardă până în ḑiua a treĭa şi apoĭ se dă paharulŭ acela de pomană cu unŭ colacŭ şi o lumină. Ómeniĭ credŭ că vine sufletulŭ şi bea din paharŭ.»

nă cu colaculŭ, cu sticla de apă și cu ștergarulŭ saŭ năframa, care a statŭ sub acesta, se dă de pomană celuĭ ce a ținutŭ mortuluĭ lumînarea când și-a datŭ sufletulŭ. Iar dacă celŭ ce a ținutŭ lumînarea e unŭ casanŭ, atuncĭ se dăruesce unuĭ omŭ străinŭ.

Celŭ ce primesce toiagulŭ precum și cele-lalte obiecte bea puțină apă din sticlă și apoĭ mulțumindŭ ḑice: «*Dumneḑeŭ priméscă!.... să fie de sufletulŭ celuĭ repausatŭ!* (1).»

In unele părțĭ din *Moldova* și *Țéra-românéscă* din contră este datină că în loculŭ unde și-a datŭ mortulŭ sufletulŭ să se aprindă, în cele treĭ serĭ după înmormîntare, tămâie într'unŭ hârbŭ și să se puie acolo și o ulcică cu apă saŭ cu vinŭ, o bucată de pâne și toiagulŭ aprinsŭ.

Vinulŭ din ulcică și pânea se daŭ unuĭ bărbatŭ saŭ uneĭ femeĭ după sexulŭ defunctuluĭ de mâncă și bea din ele în cele treĭ serĭ, și anume în loculŭ unde mortulŭ și-a datŭ sufletulŭ.

Acelŭ bărbatŭ saŭ acea femee represintă în decursulŭ celorŭ treĭ ḑile persóna defunctuluĭ, fiindŭ-că se crede că sufletulŭ mortuluĭ sbóră rătăcindŭ treĭ ḑile, apoĭ întorcêndu-se a casă ostenitŭ să găséscă de mâncatŭ și de bĕutŭ.

După tóte acestea toiagulŭ se duce la biserică de arde puținŭ la icóna Maiciĭ Domnuluĭ, apoĭ se pune aprinsŭ la mormîntŭ la capulŭ mortuluĭ (2).

In unele părțĭ din *Transilvania*, după ce s'a înmormîntatŭ mortulŭ, douĕ saŭ treĭ némurĭ de ale luĭ se ducŭ de cu nópte la mormîntŭ și-lŭ stropescŭ cu apă adusă într'unŭ ulciorŭ, îlŭ tămâiază și apoĭ aprindŭ toiagulŭ care stă a-

---

(1) In Boĭanŭ și Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ;—în Mahala, com. de d-lŭ Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ;—In Crasna, com. de d-lŭ Sam. Petrescu;—în Bădeuțŭ, com. de d-lŭ Av. Macoveĭu.

(2) Burada, Inmorm. p. 46. —Ionénŭ, op. cit. p. 40.

prinsŭ câtŭ facŭ cincĭ-spre-ḑece metaniĭ, ḑicêndŭ că prin acésta se îmblânḑesce *Căţelulŭ pămîntuluĭ* ca să nu latre pe noulŭ óspe venitŭ între cele-lalte mormînturĭ (1).

Făcêndŭ şi acésta toiagulŭ ce maĭ remâne îlŭ ducŭ şi-lŭ daŭ, ca şi 'n Moldova şi Ţéra-românéscă, la biserică (2).

(1) Burada, Inmorm. p. 47.
(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

XII.

PAUSULŬ.

Pausulŭ, numitŭ altmintrelea,şi maĭ alesŭ în *Moldova*, *paosŭ* şi *apaosŭ* (1) constă dintr'unŭ şipŭ plinŭ cu vinŭ, apoĭ dintr'unŭ colacŭ care atârnă de grumazulŭ şipuluĭ şi dintr'o lumină, care se vîră de regulă saŭ în gârliciuluĭ şipuluĭ saŭ se lipesce de colacŭ (2).

In *Basarabia*, şi maĭ alesŭ în ţinutulŭ Soroca, vinulŭ se amestică şi cu aghiasmă (3).

In unele părţĭ din *Bucovina*, precum bună-óră în Mănăstióra, se 'ntrebuinţéză în locŭ de vinŭ, numaĭ aghiasmă, care se pune de regulă într'o sticlă de bĕutŭ apă, (4) în altele însă, precum în Frătăuţulŭ-vechiŭ şi Fundulŭ-Moldoveĭ se întrebuinţéză şi apă curată, care se amestecă şi se 'ndulcesce cu puţină miere, şi care, în casulŭ de pe urmă, se pune într'o ulcică (5).

(1) Burada, Inmorm. p. 36.

(2) In cele maĭ multe părţĭ din Bucovina şi Moldova, dict. An. Pletosŭ şi M. Nistorŭ. Vedĭ şi Burada, Inmorm. p. 36-37.

(3) Burada, Inmorm. p. 37.

(4) Dict de Elisaveta Agagi.

(5) Com. de Const. Mercheşŭ şi alţĭ Românĭ.

Cu vinulŭ, respective aghiasma dela paosŭ, care se duce dimpreună cu coliva, pomulŭ şi pomenele până la biserică, unde se rădică împreună cu acestea, când se face panachidă, şi de aice se duce apoĭ până la ţinterimŭ, stropesce preotulŭ în formă de cruce pre mortŭ înainte de ce se acopere acesta cu sicriulŭ, iar colaculŭ şi lumina se daŭ de pomană celuĭ ce le aŭ dusŭ până la mormîntŭ. Dacă rĕmâne ceva vinŭ, se dă şi acela, înainte de ce se începe comandarea, celorŭ de faţă de bĕutŭ.

De unŭ timpŭ încóce însă şi anume de când nu maĭ e încuviinţatŭ de a se duce mortulŭ descoperitŭ la ţinterimŭ, se stropesce în acelaşĭ chipŭ nemijlocitŭ după panachidă, când daŭ să scótă mortulŭ din casă afară.

Pausŭ se numesce în *Bucovina* încă şi vinulŭ, miedulŭ saŭ mursa, care se duce la biserică asemenea într'unŭ şipuşorŭ şi totŭ cu pomŭ şi pomene, când se face parastasŭ pentru sufletulŭ celuĭ repausatŭ.

In unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, precum bună-óră în Secadate, se înţelege sub *pausŭ*, ca şi în Bucovina, vinulŭ cu care se stropesce mortulŭ (1), în altele însă, precum în districtulŭ Năsĕuduluĭ şi în munţiĭ Abruduluĭ, se 'nţelege apa care, după înmormîntarea unuĭ omŭ, se duce pe la case şi se dă de pomană pentru sufletulŭ celuĭ repausatŭ saŭ se pune pe la drumurĭ, unde nu sunt fôntânĭ (2).

Ja *Ţéra-Românéscă* se numesce *pausŭ* colaculŭ şi vinulŭ ce se duce la biserică pentru sĕrbătorĭ, şi maĭ vîrtosŭ pentru repausaţĭ.

Totŭ în *Ţéra-Românéscă* îndătinéză poporulŭ a face mustŭ şi a-lŭ duce la biserică pentru *apaosŭ* şi colivă saŭ jertfă

(1) Com. de d-lŭ I. Georgescu.

(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ: «*Pausŭ*, ea cela, când din partea familieĭ din care, a muritŭ cine-va, se plătescŭ anumiţĭ ómenĭ, carĭ apoĭ împartŭ d. e. în târgŭ apă la ceĭ însetaţĭ saŭ altele de asemenea natură»,—Frâncu, op. cit. p. 178.

de struguri pe la *Schimbarea la faţă*, 6 Augustŭ, adică când începe a se cóce póma văratică (1).

Pausulŭ, cu care se stropesce mortulŭ înainte de a se înmorminta, însemnéză, după credinţa unorŭ Românĭ din *Bucovina*, spĕlarea mortuluĭ şi curăţirea sa de tóte pĕcatele ca să se pótă înfăţoşa curatŭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ (2), după a altora însă ca să aibă pe ceea-laltă lume din ce gusta şi cu ce se îndulci (3); iară ţinerea némurilorŭ şi acelorŭ-alţĭ ómenĭ unulŭ de altulŭ, când se rădică pausulŭ, însemnéză, după credinţa Românilorŭ din *Moldova*, ca pe cea-laltă lume să fie tóte némurile la unŭ locŭ, precum aŭ fostŭ şi 'n acésta(4).

Atâtŭ datina de-a stropi mortulŭ cu vinŭ şi a da colaculŭ şi lumina celuĭ ce-lŭ însoţesce, câtŭ şi cuvîntulŭ *pausŭ* saŭ *apausŭ*, ne vine de-a dreptulŭ dela *Romanĭ*. Căcĭ Romaniĭ, ca şi Româniĭ noştri de astăḑĭ, aveaŭ încă datină de a stropi rĕmăşiţele mortuluĭ, după ce-lŭ ardeaŭ, cu vinŭ.

Virgiliŭ ne spune în privinţa acésta următórele:

«După ce rĕmăşiţele mortuluĭ aŭ fostŭ prefăcute în cenuşă şi s'a stinsŭ flacăra, se spală cu vinŭ (5).

Iar Pliniŭ naturalistulŭ ne spune: «Legea Posthumie a regeluĭ Numa ḑice: că rugulŭ să nu fie stropitŭ cu vinŭ (6).»

Ce se atinge de cuvîntulŭ *pausŭ*, apoĭ după cum *repausŭ*, saŭ *repąosŭ* vinŭ dintr'unŭ prototipŭ latinŭ *repausum*, con-

---

(1) B. P. Haşdeu, Dict. limb. rom. t. II, p. 1260.

(2) Credinţa Rom. din Bălăcéna, com. de M. Jemna şi a celorŭ din Berhişescŭ, com. de G. Velchorschi.

(3) Cred Rom. din Bilca, com. de Iust. Cârdeiŭ şi a celorŭ din Fundulŭ Moldoveĭ, com. de Const. Mercheşŭ.

(4) Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ.

(5) Aeneid. lib. IV, v. 219.:
Postquam collapsi cineres et flama quievit
Reliquias vino et bibulam lavere lavillam.

(6) Hist nat. lib. XIV. 12: «Numae regis Posthumia lex est: vino rogum ne respergito.»

firmatŭ prin paralelismulŭ formelorŭ romanice: franc. *repos*, provenţ. *repaus*, ital. *riposo*, span. *reposo* etc. din carĭ nicĭ una nu e femenină, totŭ aşa şi românulŭ *pausŭ* nu se póte trage din latinulŭ clasicŭ femeninŭ *pausa* (1), ci numaĭ dintr'unŭ neutru *pausum*, iar prin urmare *apaosŭ* este *ad pausum*, literalminte: «*pentru odihnă.*»

Deşi cuvîntulŭ acesta s'a furişatŭ în terminologia nóstră bisericéscă creştină, totuşĭ îşĭ dătoresce nascerea păgânismuluĭ italicŭ.

Vechiĭ Romanĭ, după cum arată Arnobiŭ, aveaŭ în panteonulŭ lorŭ chiar şi unŭ ḑeŭ alŭ odihneĭ celeĭ vecĭnice, anume *Pausus* (2).

---

(1) Cihac, Dict. f. I.
(2) B. P. Haşdeu, Dict. limb. rom. t. II, p. 1259—60.

XIII.

COLIVA.

Românii numescŭ cu unŭ termenŭ generalŭ *colivă* pl. *colivĭ* tóte prinósele aduse la biserică din fructe, precum: strugurĭ, mere, pere, fagurĭ de miere, caşŭ dulce, etc.

In sensŭ propriŭ însă se numesce *colivă* dem. *colivióră* în unele păţĭ ale *Transilvanieĭ*, precum bună óră în Orlatŭ, *colibă* ngr. κόλλαβος vgr. κόλιβος pâne de grâŭ, numaĭ aceea, care se face din grâŭ curatŭ în următorulŭ chipŭ: se iea puţinŭ grâŭ, se piséză şi se curăţesce de cójă şi apoĭ se pune la unŭ locŭ cu puţină apă ca să férbă. După ce a fiertŭ de-ajunsŭ şi s'a îndulcitŭ cu puţină miere, se pune într'o strachină saŭ pe o tavă. Celŭ din strachină se'mpodobesce de regulă cu miedŭ de nucă saŭ cu strafide, carĭ se punŭ parte pe de laturĭ în forma unuĭ cercŭ şi parte la mijlocŭ în formă de cruce, iar celŭ de pe tavă se'mpodobesce pe de laturĭ cu diferite zaharicale, iar la mijlocŭ cu o cruce, care, maĭ cu samă pe la oraşe, adese-orĭ se face nu numaĭ din zaharicale, ci şi din cafea pisată şi pe de marginĭ împodobită cu zaharicale.

In unele locurĭ este datina de a se face coliva şi din orezŭ

fiertŭ şi împodobitŭ cu zaharicale ca şi grâulŭ. Ba adese-orĭ, şi maĭ alesŭ pe la sate, precum bunăóră în Vicovulŭ-de-sus, districtulŭ Rădăuţuluĭ, ea se face chiar şi din bucăţele de colacŭ saŭ bulcă tăiate mĕrunţelŭ şi puse într'o strachină(1).

Grâulŭ fiertŭ, din care se compune coliva, însemnéză, după învĕţătura bisericiĭ nóstre, parte mórtea natureĭ umane, şi parte învierea morţilorŭ, căcĭ ḑice Domnulŭ nostru Is. Chr. «*Grăunţulŭ de grâŭ, ce se aruncă în pămîntŭ,de nu putreḑesce singurŭ remâne, iar de putreḑesce multă ródă aduce.*»

Crucea, închipuită pe colivă, însémnă că repausatulŭ a fostŭ creştinŭ, fiindŭ-că crucea este semnulŭ creştinătăţiĭ, iar podóbele de pe deasupra, precum: mieḑulŭ de nucă şi zaharicalele însémnă frumuseţea şi îndulcirea vieţiĭ eterne.

Din causa acesteĭ însemnărĭ apoĭ, după finirea înmormîntăriĭ saŭ a pomeniriĭ repausaţilorŭ, coliva se împarte între ceĭ presenţĭ şi se trimete pe a casă ca darŭ şi celorŭ cunoscuţĭ spre a le demonstra prin acésta din partea repausatuluĭ, că fiindŭ spiritualminte nemuritorŭ împreună cu toţiĭ se vorŭ veseli în viaţa eternă.

Totŭ pentru acéstă causă, Româniĭ, făcêndŭ colivă la ḑilele lorŭ onomastice în onórea sfinţilorŭ, ce-ĭ celebréză, după ce o sfinţescŭ prin binecuvîntare divină, o împartŭ, trimiţênd'o ca darŭ pe la cunoscuţiĭ lorŭ, — căcĭ *între coliva* făcută în onórea sfinţilorŭ şi în acea a amintiriĭ morţilorŭ nu este diferinţă, afară de forma de rugăciune pentru binecuvîntare (2).

După credinţa unorŭ Românĭ din *Bucovina* şi *Transilvania* coliva însemnéză pĕcatele mortuluĭ. De aceea, după înmormîntare se dă strachina saŭ tavaua cu colivă tuturorŭ ce-

---

(1) Com. de dlŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

(2) Arch. Gabr. Rășcanŭ, Obiceiurĭ religióse străbune, publ. în «Biserica ortodoxă română,» an. IV, Bucurescĭ, 1877-78, pag. 249.

lorŭ presenţĭ, ca fie-care să guste câte o lécă dintr'însa pentru-că câte fire de grâŭ iea fie-care din colivă, atâtea pĕcate, credŭ eĭ, că i se iértă mortuluĭ (1), saŭ atâtea pĕcate iea, celŭ ce a gustatŭ, asupra sa. Deci fie-care, care a gustatŭ din colivă, e îndătoritŭ să se róge şi să bată mĕtane pentru iertarea pĕcatelorŭ primite asupra sa. Cine nu face acésta, tóte pĕcatele remânŭ pe capulŭ luĭ (2).

După credinţa altorŭ Românĭ însemnéză coliva: faţa luĭ Christosŭ; şi de aceea trebue să se împărtăşéscă fie-care dintr'însa (3).

In fine spunŭ iarăşĭ uniĭ că coliva însemnéză jertfa, ce se aduce înaintea luĭ Dumnedeŭ spre iertarea pĕcatelorŭ celuĭ repausatŭ, şi ca atare, mergêndŭ în ceea-laltă lume şi stândŭ acolo înaintea sufletuluĭ, orĭ şi când voesce acesta póte să guste dintr'însa (4).

Ce se atinge de originea coliveĭ o legendă poporală din *Bucovina* şi anume din comuna Stupca, ne spune următórele:

«Unulŭ dintre ceĭ maĭ marĭ şi maĭ înverşunaţĭ duşmanĭ şi prigonitorĭ aĭ creştinilorŭ era şi Impĕratulŭ Deocleţianŭ. Elŭ nu numaĭ că făcea chreştinilorŭ multŭ rĕŭ şi multe daune, ci totŭ-odată îĭ prindea şi chinuia în totŭ chipulŭ anume ca să se lepede de creştinismŭ şi să trécă la păgânismŭ. Celŭ maĭ potrivitŭ mijlocŭ spre scopulŭ acesta credŭ elŭ, că ar fi acela, dacă ĭ-ar spurca maĭ întâĭ prin mâncare şi bĕutură. Dreptŭ aceea porunci elŭ tuturorŭ chreştinilorŭ din

---

(1) Com. de Nic. Preliciŭ, stud. gimn. de locŭ din Bréza şi d-lŭ Rom. Simŭ, învĕţ. în Orlatŭ.

(2) Com. de Nic. Preliciŭ.

(3) Cred. Rom. din Berchişescĭ, com. de G. Velehorschi.

(4) Cred. Rom. din Mânăstióra, dict. Elis. Agapi; a celorŭ din Bilca, com. de I. Cârdeiŭ; a celorŭ din Costâna, com. de Drag. Bumbacŭ, şi a celorŭ din Fundulŭ Moldoveĭ, com. de Const. Mercheşŭ.

întrégа sa împĕrăţie, ca să nu mănânce maĭ multŭ bucate făcute de dînşiĭ, ci cumpĕrate din têrgŭ, carĭ eraŭ făcute după porunca sa cu totŭ felulŭ de spurcăciunĭ, precum: sânge de mâţă, de câne şi de alte vietăţĭ necurate.

«Audindŭ preoţimea despre acésta, se amărî şi întristă fórte tare şi ţinù unŭ sinodŭ, la care se adunară toţĭ preoţiĭ, episcopiĭ şi patriarchiĭ creştinĭ de prin tóte părţile. Şi sinodulŭ acela a hotărîtŭ: ca nimenĭ dintre creştinĭ să nu maĭ cumpere şi mănânce bucate din têrgŭ, ci toţĭ să mănânce numaĭ *grâŭ fiertŭ* şi *săratŭ*.

«Şi cum a hotărîtŭ sinodulŭ acela, aşa s'a şi întêmplatŭ. Creştiniĭ nu cumpĕrară maĭ multŭ bucate de acelea, ci toţĭ mâncară numaĭ *grâŭ fiertŭ*, care s'a numitŭ *colivă* şi 'n modulŭ acesta s'a întrodusŭ apoĭ *coliva* la chreştinĭ.

«Vĕdêndŭ Deocleţianŭ, că nimene nu vrea să cumpere şi să mănânce din bucatele sale, poruncì să le arunce în apă, credêndŭ, că le vorŭ mânca pesciĭ, iar creştiniĭ vorŭ mânca pre pesciĭ aceia, şi totŭ se vorŭ spurca.

«Dar creştiniĭ prinseră şi despre acésta apucătură a luĭ Deocleţianŭ de veste şi nu mâncară nicĭ pescĭ.

«Maĭ pe urmă însă, murindŭ Deocleţianŭ, şi ne maĭ avêndŭ cine-ĭ silì, ca să mănânce bucate spurcate, încetară de a maĭ mânca în tóte dilele colivă. Totuşĭ spre aducere aminte a rĕmasŭ datina ca să se facă la morţĭ şi totŭ spre aducere aminte de prigonirea luĭ Deocleţianŭ se obicĭnuesce chiar şi în diua de adĭ a nu se mânca pesce în postulŭ celŭ mare (1).»

Adevĕrata origine a coliveĭ însă se pare a data din timpulŭ Archiepiscopuluĭ de Constantinopolŭ, Eudoxie, şi a Impĕratuluĭ Iulianŭ Paravatulŭ, adică de prin secolulŭ alŭ patrulea (2).

(1) Com. de Al. Baciu, stud. gimn.
(2) Dict. Migne. t. 8. p. 385. ed. Paris 1844.

XIV.

POMULŨ.

Pomulŭ e usitatŭ maĭ în tóte ţĕrile locuite de Românĭ şi se face astŭ-felŭ: se iea unŭ cracŭ verde, frumosŭ, rotundŭ şi rămurosŭ dintr'unŭ pomŭ roditorŭ de grădină, care face fructe bune de mâncatŭ, maĭ alesŭ însă de mĕrŭ, prunŭ, perjŭ, pĕrŭ, rarŭ când şi de vişinĭ saŭ cireşĭ, şi curăţindu-se frumosŭ de rămurelele ce nu trebuescŭ, se încarcă şi împodobesce cu totŭ felulŭ de fructe (póme), dacă e în timpŭ de vară, naturale, iar dacă e iarna, uscate, precum şi cu diverse copturĭ, şi anume: mere, pere, prune, perje, nucĭ aurite, córne-de-mare, cireşe, vişine, strafide şi smochine, apoĭ zăhărele (zaharicale), turte dulcĭ, hulubaşĭ, precum şi alte păsĕrele făcute din făină de grâŭ curatŭ, şi'n fine cu covrigĭ, colăceĭ, scăruţe şi cârliguţe micĭ, făcute asemenea din făină de grâŭ. O parte dintre fructele amintite se înfigŭ în rămurelele pomuluĭ, iar o parte se înşiră pe o aţişóră şi astŭ-felŭ se anină apoĭ saŭ se légă de rămurele. Totŭ aşa se face şi cu cele-lalte obiecte. (1)

---

(1) Com. de Al. Bacĭu, stud. gim. de locŭ din Stupca; — M. Jemna, stud. gimm. de locŭ din Balacéna; — I. Avramŭ stud. gimn. de locŭ din Todirescĭ; — d-lŭ Av. Macoveĭu preotŭ în Rădeuţŭ; — Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala şi Titu Zaharescu, stud. gimn. din Baĭa, Moldova.

In unele sate din *Bucovina*, precum bună-óră în Voitinelŭ, districtulŭ Rădăuţuluĭ, nu-lŭ încarcă numaĭ o singură saŭ două persóne, ca'n alte părţĭ, ci toţĭ ceĭ de casă punŭ câte unulŭ saŭ maĭ multe fructe într'însulŭ, menindŭ fie-carele ceea ce pune pentru sufletulŭ cutăruĭa şi alŭ cutăruia, alŭ căruĭ nume îlŭ şi rostesce (1).

Românii de prin oraşe şi ceĭ culţĭ dela ţéră precum şi o samă de ţĕranĭ maĭ avuţĭ şi maĭ inteligenţĭ, cariĭ de unŭ timpŭ încóce aŭ începutŭ a imita pre orăşenĭ, nu'întrebuinţéză la facerea pomuluĭ acestuia maĭ nicĭ-odată ramurĭ de pomŭ, ca ceĭ-lalţĭ românĭ, ci eĭ cĭoplescŭ maĭ multe beţişóre saŭ sulicĭóre de regulă din lemnŭ *de bradŭ*, cu deosebire însă din draniţe, ca de jumĕtate de metru de lungĭ saŭ şi maĭ bine, şi pre acelea apoĭ le încarcă cu strafide, smochine, alămâĭ, portocale şi mere.

Cĭoplirea şi încărcarea beţişórelorŭ acestora atârnă de regulă dela priceperea şi isteţimea celuĭ ce s'a apucatŭ să facă pomulŭ. Unele adică se lasă simple, cum s'aŭ cĭoplitŭ, înfigêndu-se numaĭ într'însele smochine şi strafide una lângă alta cam de pe la jumĕtate şi până la vîrfŭ, în care se înfige apoĭ o alămâe, portocală saŭ mĕrŭ, iar altele se punŭ în formă de cruciţe saŭ stelişóre, ale cărorŭ raḑe asemenea se 'ncarcă cu strafide şi smochine şi la vîrfŭ li se 'nfige câte o alămâe, mĕrŭ saŭ portocală.

In acelaşĭ timpŭ, când se 'ncarcă ramulŭ de pomŭ saŭ beţişórele de bradŭ, adică când se 'mpodobesce pomulŭ cu fructele şi copturile amintite, este datină în cele maĭ multe sate şi oraşe din *Bucovina, Moldova* şi *Ţéra-Românéscă* de a se face şi cóce maĭ multe *crestăţĭ* (2), *sfinţişorĭ* (3) şi *pomene*

(1) Com de Dumitru Cârdeiŭ, proprietarŭ în Voĭtinelŭ.
(2) *Crestată* pl. *crestăţĭ*, se numesce unŭ colacŭ de formă triunghiulară.
(3) *Sfinţişorŭ* pl. *sfinţişorĭ*, e unŭ colacŭ în forma unuĭ S.

saŭ *pupeze* numite în unele localităţĭ din Ţéra-românéscă *pomenete* (1), din făină curată de grâŭ, carĭ tóte la unŭ locŭ, se numescŭ cu unŭ termenŭ technicŭ poporalŭ *pomene* saŭ *raiŭ* (2).

Pomenele acestea, a cărorŭ cantitate, calitate şi frumseţe atârnă totŭ-d'a-una dela puterea moştenitorilorŭ saŭ a moştenitoruluĭ celuĭ repausatŭ, precum şi dela isteţimea şi priceperea femeiĭ ce le cóce, se punŭ una peste alta pe o mescióră acoperită cu o faţă de masă curată saŭ într'o coşarcă mare şi frumósă, şi după aceea se împlântă beţişórele încărcate şi împodobite în chipulŭ cum s'a arĕtatŭ maĭ sus cu partea inferióră într'însele, legându-se şi întărindu-se în acelaşĭ timpŭ de jurŭ împrejurŭ cu strămătură roşie, ca la ducerea lorŭ spre biserică să nu se cumpĕnéscă în colo şi în cóce şi să nu se rumpă (3). Totŭ atuncĭ maĭ împlântă într'însele şi maĭ multe luminĭ de céră curată şi anume: treĭ, cincĭ saŭ şépte, nicĭ când însă cu pâreche, carĭ, după cum vomŭ vedé maĭ pe urmă, se aprindŭ în decursulŭ prohoduluĭ.

In unele sate din districtulŭ Rădăuţuluĭ în *Bucovina*, precum bună-óră în Rădeuţŭ, Frătăuţulŭ-vechiŭ şi noŭ, Voitinelŭ, Galinescĭ, Bilca, Vicovulŭ-de-sus şi de jos, se cocŭ dela 3-6 pomene saŭ pupeze frumóse, împletite în maĭ multe împletiturĭ. După acésta, luându-se pomulŭ şi împlântându-se

---

(1) *Pomană* pl. *pomene* saŭ *pupăză* pl. *pupeze* dem. *pupegióră*, e unŭ colacŭ lungăreţŭ şi lătăreţŭ compusŭ din maĭ multe împletiturĭ. — Ionénŭ, op. cit. p 45: «In unele localităţĭ *pomenetele* ce se împartŭ pentru unŭ mortŭ se facŭ în formă de scară, căcĭ pe acea scară se sue mortulŭ la cerŭ.»

(2) Burada, Inmorm. p. 24: «Pomenele, carĭ se numescŭ şi *raiŭ*, se alcătuescŭ din două colivĭ, una maĭ mare alta maĭ mică, asemenea şi din doĭ colacĭ, unulŭ maĭ mare şi altulŭ maĭ micŭ.»

(3) Vedĭ şi Burada, Inmorm. p. 24: «Avĕndŭ înfipte în eĭ colacĭ, pomene, nisce bucăţele de şindilă, care se pune în vîrfulŭ lorŭ in formă de cruce, alămâĭ, mere, smochine şi strafide; asemenea în judeţulŭ Némţŭ pe trestiĭ se punŭ şi hulubĭ de aluatŭ. In oraşe la ceĭ maĭ avuţĭ aceste pomene se poliescŭ cu toĭ de aurŭ.»

într'o pâne saŭ într'unŭ *malaiŭ* (2) se pune împreună cu acesta într'o sită mare saŭ într'unŭ ciurŭ, şi împrejurulŭ sĕŭ se razimă apoĭ, totŭ în ciurŭ, cele 3-6 pupeze. Şi de óre-ce atâtŭ pupezele câtŭ şi pomulŭ se punŭ într'o sită, dar maĭ cu sémă într'unŭ ciurŭ, ca unulŭ ce este maĭ tare, de aceea se numescŭ în districtulŭ acesta pupezele dimpreună cu pomulŭ de regulă *ciurŭ* (2).

In oraşulŭ Câmpulungŭ, precum şi 'n cele maĭ multe sate din districtulŭ acestuia, pomulŭ se înfige asemenea într'unŭ malaiŭ saŭ într'o pâne próspĕtă şi albă şi dimpreună cu acésta se pune apoĭ saŭ într'o sită mare saŭ într'o coşarcă orĭ într'unŭ coşŭ, în care se află şi pomenele (3).

In Mahala, precum şi 'n cele-lalte sate atât din colo cât şi din cóce de Prutŭ, din districtulŭ Cernăuţuluĭ, se 'mplântă adese-orĭ şi într'o pâne de secară (4).

In unele sate din *Moldova* precum bună-óră în Petia, Rădăşenĭ, Baia, şi altele din judeţulŭ Sucéva, pomulŭ se aşéză într'o cofă saŭ ólă, care e totŭ-deauna plină cu apă curată. Atât de pomŭ câtŭ şi de tórta cofeĭ saŭ a óleĭ se légă câte unŭ testimelŭ saŭ o basmà. Pomulŭ şi testimelulŭ legatŭ de dînsulŭ sunt ale preotuluĭ funcţionarŭ, iar celŭ legatŭ de tórtă e alŭ celuĭ ce-lŭ duce. De pomŭ, care însemnéză pomiĭ raiuluĭ, se razimă tot d'a-una o scară făcută de făină de grâŭ, şi într'unulŭ din rămurele se anină şi o sticlă de bĕutŭ apă.

---

(1) In Bucovina sub cuv. *malaiŭ* pl. *malae* se 'nţelege unŭ felŭ de pâne făcută din făină de păpuşoiŭ (porumbŭ saŭ cucuruzŭ). Malaiulŭ acesta se face în douĕ chipurĭ: dospitŭ şi nedospitŭ. Celŭ dospitŭ, care are forma uneĭ pâne, se numesce *malaiŭ acru*, iar celŭ nedospitŭ, care are forma maĭ multă a uneĭ azime, se numesce *malaiŭ dulce* saŭ *turtă*. La pomŭ se 'ntrebuinţéză de regulă celŭ acru.

(2) Com de d-lŭ. Av. Macoveiŭ, preotŭ şi Dum. Càrdeiŭ, proprietarŭ.

(3) Com. de V. Burduhosŭ, stud. gimn.— Vas. Gheorghiŭ, stud. gimn. şi Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn.

(4) Com. de d-lŭ. Ionică alŭ luĭ Iordache Isacŭ.

Scara însemnézā ca să aibă sufletulŭ pe ce se suì, dacă va avé parte, în pomiĭ raiuluĭ, apa ca să aibă pe ceea-laltă lume ce bé şi cu ce se rĕcorì, iar sticla ca să aibă cu ce bé.

Pomulŭ în aceste localitățĭ se duce tot-deauna deosebitŭ de pomene (1).

Precum în pomulŭ făcutŭ dintr'unŭ cracŭ de pomŭ, aşa şi'n celŭ făcutŭ din bețişóre se punŭ dela 3 — 7 luminĭ, cu acea deosebire numaĭ că pe când la celŭ făcutŭ din bețişóre luminele se împlântă în crestățĭ şi sfințişorĭ, pe atuncĭ în celŭ de créngă se lipescŭ de rămurele şi anume câte treĭ la unŭ locŭ în forma uneĭ furcĭ cu treĭ córne, iară a şéptea singură.

In Balacéna, după ce s'a împlântatŭ pomulŭ şi s'a aşezatŭ în obiectulŭ în care are să se ducă la biserică, se pune în vêrfulŭ luĭ o lumină de céră curată învĕlită într'o năframă cu unŭ colacŭ menitŭ pentru celŭ ce are să-lŭ ducă până la biserică (2).

In alte sate din Bucovina din contră năframa dimpreună cu colaculŭ se légă saŭ de trupina pomuluĭ saŭ de tórta vasuluĭ, în care e pusŭ acesta.

In unele comune din *Transilvania*, precum bună óră în Orlatŭ şi Secadate, *pomulŭ mortuluĭ* se face ca şi'n Bucovina, dintr'o crengă de mĕrŭ şi cu deosebire *de mĕrŭ órdĕnŭ* (3). Dacă e vara, crénga se iea cu mere cu totŭ, iar dacă e iarna, se cumpĕră şi se punŭ în rămurelele séle mere, nucĭ, colăceĭ şi covrigĭ, o *vecică* (?), nisce *prescurĭ* ca scară, pe care să se pótă suì sufletulŭ celuĭ mortŭ către cerŭ,

---

(1) Com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn., Aniță Pletosŭ şi S. Sa părintele G. Lateşŭ.

(2) Com. de Mich. Jemna, stud, gimn.

(3) Unŭ felŭ de mĕrŭ vĕraticŭ, ale căruĭ mere se cocŭ de regulă pe la Sânt-Ilie.

precum şi treĭ luminĭ, carĭ se aprindŭ în decursulŭ prohoduluĭ. Iar după ce s'a împodobitŭ în chipulŭ cum s'a arĕtatŭ, se împlântă într'o *crestată* (1), şi dimpreună cu acésta se pune apoĭ într'unŭ blidŭ (2).

In *Basarabia* nu se face numaĭ unŭ singurŭ pomŭ, ca în ţĕrile amintite maĭ sus, ci patru de-odată, cariĭ, câtŭ stă mortulŭ în casă se punŭ alăturea cu sfeşnicele de lângă siciŭ. Eĭ sunt făcuţĭ din crengĭ de copacŭ câte cu treĭ cracĭ, carĭ se împodobescŭ frumosŭ cu strafide, smochine, alămâĭ, mere şi nucĭ înşirate tóte pe aţă; la ceĭ maĭ avuţĭ aceste fructe se şi poliescŭ, uniĭ maĭ acaţă şi băsmălĭ, tulpane şi o bucată de pânză, carĭ tóte se daŭ de pomană la ceĭ ce ducŭ mortulŭ la grópă (3).

In *Moldova*, spunŭ Româniĭ, că maĭ de multŭ pomulŭ acesta se făcea numaĭ la copiiĭ ceĭ micĭ, iară acuma se face nu numaĭ la aceştia, ci şi la ceĭ bĕtrânĭ (4), ca şi'n cele maĭ multe părţĭ din Bucovina şi Transilvania (5).

In cele maĭ multe părţĭ atâtŭ din Bucovina câtŭ şi din cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ, pomulŭ se duce de odată cu mortulŭ şi anume tot-deauna înaintea acestuia nemijlocitŭ după sfânta cruce, nu numaĭ până la biserică, ci până la ţinterimŭ. Acolo apoĭ se scutură de fructe precum şi de cele-lalte obiecte cu carĭ a fostŭ încărcatŭ, adică se dă nânaşuluĭ saŭ nânaşeĭ ca să culégă pómele de pe dînsulŭ, dreptŭ rĕsplată că aŭ botezatŭ saŭ cununatŭ pe celŭ repausatŭ,

---

(1) *Crestăţile* se facŭ în comuna Orlatŭ în forma cruciĭ, adică în patru cornurĭ.

(2) Com. de d-niĭ Rom. Simu şi I. Georgescu, învĕţătorĭ; veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 24: «In unele locurĭ în Transilvania, pomenele se maĭ facŭ în formă de scară, şi însémnă că pe acea scară are să se urce mortulŭ în cerŭ.»

(3) Burada, Inmorm. p. 12.

(4) Com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn.

(5) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

pentru că fie-care omŭ fără tată și mamă se póte boteza și cununa, însă fără nânașĭ nu (1).

După ce s'a scuturatŭ se implântă la capulŭ mortuluĭ lângă cruce (2), saŭ se aruncă într'unŭ rîŭ, vale saŭ fântână (3).

In unele locurĭ din *Bucovina* însă e datină ca să se ducă numaĭ până la biserică și aice apoĭ, culegêndŭ preotulŭ, respective dascălulŭ saŭ palimariulŭ, fructele de pe dînsulŭ, să-lŭ arunce în clopotniță saŭ într'unŭ ungheriŭ unde-va din curtea bisericiĭ.

In acele părțĭ, unde e datină de a se face nemijlocitŭ după înmormîntare și prasnicŭ, trimite preotulŭ pomulŭ dela biserică îndĕrĕptŭ la casa celuĭ repausatŭ, unde îlŭ împărțesce apoĭ între preoțiĭ funcționarĭ, dascălĭ și pălimarĭ, precum și între uniĭ dintre ceĭ ce aŭ petrecutŭ mortulŭ.

Atâta în privința faceriĭ și întrebuințăriĭ actuale a acestuĭ pomŭ!

Dintru începutŭ, după cum am arĕtatŭ în capitolulŭ despre *Bradŭ*, Româniĭ aveaŭ datină de a pune înaintea caseĭ mortuluĭ și a duce înaintea acestuia până la mormîntŭ numaĭ unŭ *brădănașŭ* împodobitŭ cu diferite florĭ, cununĭ și cordele saŭ strămătură de maĭ multe colorĭ, precum: albastră, galbĕnă și négră. Maĭ pe urmă însă și anume după cea învinsŭ creștinismulŭ asupra păgânismuluĭ în întréga Dacie, se vede că Româniĭ, acum din timpurile cele maĭ vechĭ aŭ încercatŭ să prefacă *Bradulŭ păgânŭ* într'unŭ *pomŭ creștinŭ*, care să însemneze *«pomulŭ cunoscințeĭ bineluĭ șĭ alŭ rĕuluĭ»* din raiŭ saŭ maĭ bine ḑisŭ însușĭ *raiulŭ*. Incercarea acésta s'a începutŭ maĭ întâĭ și întâĭ prin aceea, că eĭ aŭ prinsŭ a îm-

(1) Com. de d-niĭ I. Georgescu, și Rom. Simŭ.
(2) Com. de d-niĭ Ioanŭ Georgescu, Rom. Simŭ; veḑĭ și Burada, Inmorm. p. 28.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

podobi bradulŭ nu numaĭ cu florĭ, cununĭ, cordele și strămătură, cum era datina la începutŭ, ci și cu diferite fructe, aluaturĭ și zaharicale. Maĭ pe urmă însă aŭ începutŭ a depărta până chiar și bradulŭ însușĭ și a-lŭ înlocuì cu unŭ ramŭ verde de mĕrŭ, prunŭ saŭ perjŭ, care corespunde maĭ bine credințeĭ lorŭ creștine. De óre-ce însă bradulŭ, odată tăiatŭ, nu odrăslesce, de aceea nu se 'ncumetară a lua unŭ pomŭ, care ar puté odrăslì, ci unŭ ramŭ de pomŭ care dacă-lŭ taĭ asemenea nu odrăslesce. Incercarea acésta însă de a stârpì bradulŭ cu desĕvârșire și a întrebuința numaĭ pomulŭ, nicĭ până ađĭ nu le succese. Dovadă despre acésta avemŭ că în cele maĭ multe părțĭ locuite de Românĭ se întrebuințéză chiar și acuma numaĭ bradulŭ, în altele însă atâtŭ unulŭ cât și altulŭ la una și aceeașĭ înmormîntare, și numaĭ în acele sate, în a cărorŭ apropiere nu se află de felŭ pădurĭ de bradĭ, s'a datŭ bradulŭ cu totulŭ uităriĭ și a învinsŭ pomulŭ.

In acele comune, unde e usitatŭ atâtŭ bradulŭ câtŭ și pomulŭ, precum bună-óră în Stulpicanĭ, districtulŭ Câmpulunguluĭ, și înainte de vr'o câțĭ-va anĭ în Ilișescĭ, districtulŭ Suceviĭ, bradulŭ chiar și în ḑiua de aḑĭ se împodobesce numaĭ cu florĭ, cununĭ, cordele și strămătură de diferite colorĭ, nicĭ când însă și cu fructe saŭ cu vre-o coptură óreșĭcare, și se duce tot-deauna în fruntea îngropăciuniĭ înaintea crucii până la mormîntŭ, unde se pune apoĭ tot-deauna la capulŭ mortuluĭ lângă cruce, pe când din contră pomulŭ se împodobesce, după cum am arĕtatŭ în șirele de maĭ sus, cu diferite fructe, colăcuțĭ, și zăhărele, și împlântându-se într'o pâne saŭ mălaiŭ se duce dimpreună cu pomenele în urma braduluĭ și cele maĭ de multe orĭ numaĭ până la biserică (1).

(1) Com. Er. Ghiuță, proprietarŭ în Ilișeșcĭ și N. Cotlarciucŭ, stud. gimn.

După ce am vĕḑutŭ până aice cum întrebuinţéză Românii pomulŭ, să vedemŭ acuma şi ce felŭ de credinţă aŭ eĭ despre dînsulŭ?

Uniĭ credŭ şi ḑicŭ că elŭ însémnă *pamulŭ vieţiĭ* omuluĭ care l'a nutritŭ pre acesta în viéţa sa cu totŭ felulŭ de póme, precum a nutritŭ odinióră *pomulŭ raiuluĭ* pe Adamŭ şi Eva şi că acum murindŭ omulŭ, se sfârşesce şi elŭ de odată cu dînsulŭ, iar alţiĭ spunŭ că ar fi *jertfa* cea cuvenită pentru ultima dată spre împăcarea şi împreunarea omuluĭ cu Dumneḑeŭ (1).

Uniĭ credŭ că Domnulŭ nostru Is. Chr. când a scosŭ pre Adamŭ şi Eva din iadŭ sufletele celorŭ drepţĭ s'aŭ ţinutŭ de dînsulŭ ca unŭ pomŭ încărcatŭ cu totŭ felulŭ de fructe. Dreptŭ aceea pomulŭ, care se pune la mortŭ, servesce sufletuluĭ ca o scară pe care se sue de pe pămîntŭ până la Dumneḑeŭ în cerŭ (2).

Alţiĭ iarăşĭ credŭ şi spunŭ, după cum ni-o dovedesce acésta unŭ bocetŭ din *Banatŭ,* că sufletulŭ celuĭ repausatŭ în călĕtoria sa din lumea acésta în ceea-laltă, trebue să trécă peste o mare fórte adâncă, care încunjură pămîntulŭ şi care se numesce de către poveştile şi mitologia daco-română *«sorbulŭ pămîntuluĭ.»* In rîpa acesteĭ mărĭ se află unŭ bradŭ colosalŭ de mare numitŭ *bradulŭ ḑînelorŭ.* Ajungêndŭ sufletulŭ la acestŭ bradŭ îlŭ rógă să-ĭ întindă vîrfurile sale ca să pótă trece pe dînsele de ceea-laltă parte de mare. Bradulŭ îĭ rĕspunde întâia óră că s'a încuibatŭ într'însulŭ unŭ *şoimuleţŭ,* a doua óră că s'a încuibatŭ *o vidră,* şi a treia óră că s'a încuibatŭ *o şerpóne,* prin urmare că nu póte să-ĭ întindă vîrfurile, căcĭ cum i le-ar întinde, ar simţi puiĭ acestorŭ

(1) Credinţa Rom. din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu, stud. gimn.
(2) Cred Rom. din Voitinelŭ, com. de Dum. Cârdeiŭ, a celorŭ din Berchişescĭ, com. de George Velehorschi, stud. gimm. şi a celorŭ din Transilvania, com. de Rom. Simŭ.

treĭ vietățĭ, ar prinde a șuera, și a lătra, și elŭ spăriindu-se, ar cădė în mare și s'ar înneca. In urmă însă totușĭ

Bradulŭ se gândia
Și trupinele 'ntindea,
Iară mortulŭ îmĭ trecea,
Unde dorulŭ îlŭ ducea,
Marea fără nume
L'aie-laltă lume (1).

Bradulŭ dînelorŭ din bocetulŭ bănățanŭ e în casulŭ de față sinonimŭ cu pomulŭ Românilorŭ din Bucovina, Moldova și Transilvania. Atâtŭ unulŭ câtŭ și altulŭ servesce sufletuluĭ ca trecĕtóre din lumea acésta în cea-laltă.

Iarășĭ credŭ și spunŭ o sémă de Românĭ că sufletulŭ omuluĭ, părăsindŭ lumea acésta și trecêndŭ în cea-laltă, maĭ nainte de ce ajunge la loculŭ, care i se cuvine după faptele sale, trebue să trécă prin o mulțime de *vămĭ* unde staŭ milióne de dracĭ, carĭ nu vorŭ să-lŭ lase să trécă maĭ departe, ci vorŭ să-lŭ oprescă și să-lŭ arunce în iadŭ. In urma urmelorŭ însă, după ce a trecutŭ prin tóte vămile, ostenitŭ peste mĕsură de calea cea îndelungată și grea și însetatŭ de arșița cea mare, ajunge într'unŭ locŭ, unde se află unŭ *pomŭ înfrundițŭ* și încărcatŭ cu totŭ felulŭ de fructe frumóse la vedere și bune de mâncare, în care cântă o mulțime de păsĕrele și sub care se află unŭ scăunașŭ. Ângerulŭ sĕŭ păzitorŭ, care l'a petrecutŭ până aicĭ, îlŭ iea de mână și așezându-lŭ pe scăunașulŭ de sub acestŭ pomŭ ca să se odihnéscă, îĭ arată *o fôntână rĕcoritóre,* care se află nu departe de pomŭ.

Acesta e pomulŭ, ce i l'aŭ datŭ aĭ sĕĭ de pomană, iar fôntâna e óla saŭ cofa cu apă, în care s'a pusŭ pomulŭ.

Sufletulŭ, după ce se odihnesce puținŭ, se scólă de pe

(1) Simeonŭ Mangiuca, Calindarŭ pe an. 1882. Brașovŭ, 1881 p. 123—128.

scăunaşŭ, se duce până la fôntână, bea apă dintr'însa şi se rĕcoresce, apoĭ înturnându-se îndĕrĕptŭ, se suie pe scăruţa ce stă rezemată de pomŭ în acesta, şi luândŭ cârligulŭ, care asemenea se află alăturea cu scara, prinde a trage cu dînsulŭ crengile, a culege pómele carĭ îĭ placŭ şi a le mânca (1).

Credinţa acésta despre pomŭ se află şi la Româniĭ din *Banatŭ*.

Bocetulŭ întitulatŭ «*petrecerea mortuluĭ*», despre care nĭ-a maĭ fostŭ vorba, ne spune în privinţa acésta următórele:

Apoĭ iar să mi te ducĭ
Până când veĭ s'ajungĭ
L'alŭ *mĕrŭ mare de Sân-Petru*
Cu ajutorulŭ luĭ Sân-Medru.
Mĕru-ĭ mare şi rotatŭ
Şi de póle aplecatŭ,
Cu vîrfulŭ ajunge 'n cerŭ,
Cu pólele pân'la mărĭ
Şi pe vîrfŭ e înfloritŭ,
Iar pe póle împupitŭ.
Jos la rădĕcină
E lină fôntână;
Acolo-ĭ Sânta-Marie,
Cu noĭ mila eĭ să fie.
Călĕtorĭ, câţĭ maĭ trecea,
Ea spre toţĭ se îndura,
Ea pe toţĭ îĭ adăpa,
Drumurile le-arĕta:
Sufletulŭ din apă bea
Şi elŭ lumea o uĭta.—
Iarăşĭ calea să-ţĭ apucĭ
Până când veĭ să ajungĭ
La mândra răchită,
Răchită 'mpupită.
Nu-ĭ mândră răchită,
Răchită 'mpupită,
Ci mila să-ĭ fie,
Totŭ *Sânta Mărie.*
In haină alésă,
Haină de mĕtasă,
La masă chitită,
Masă înflorită,
Şéde şi scrie
Maica Marie
Pre ceĭ viĭ şi pre ceĭ morţĭ
Şi-şĭ însémnă a lorŭ sorţĭ.
Rógă-mi-te tu de ea
Cóla viilorŭ s'o iea,
Dóră ea s'o îndura
Şi'ntre viĭ te-o însemna.
Dară ea nu s'a 'ndura
Intre viĭ a te scria;
Căcĭ cóla i s'a împlutŭ
Condeĭulŭ şi l'a pĭerdutŭ.
Dar tu rógă-mi-te bine
Să te iea în raĭu cu sine,
Dacă nu mi te-aĭ rugatŭ,
Când a 'ntratŭ
Scrisórea'n satŭ (2).

(1) Credinţa Rom. din Câmpulungŭ, com. de Burduhosŭ, stud, gimn. şi a celorŭ din Baia in Moldova, com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn.

(2) Simeone Mangĭuca, Calindarŭ pe an. 1882. Braşovŭ 1881. p. 131—133.

Unŭ fragmentŭ dintr'unŭ altŭ bocetŭ din comitatulŭ Torontalŭ ne spune în privința pomuluĭ, respective a mĕruluĭ, următórele:

Sus maĭ în sus
Sus la rĕsăritŭ
Mĕrŭ mare, 'nfloritŭ
Sub mĕrŭ cine șéde?
Sfințiĭ
Și duchsfințiĭ.
Lucru ce lucraŭ?
Eĭ se sfătuĭaŭ,
Pămîntŭ împărțĭaŭ,
Locŭ eĭ îĭ făceaŭ
Câtŭ în brațe-a strânge,
Cu spate-a cuprinde (1).

In fine, unŭ alŭ treĭlea bocetŭ, totŭ din *Banatŭ* și anume din comitatulŭ Carașŭ — Severinŭ, ne spune maĭ alesŭ cu privire la fôntâna ce se află lângă mĕrŭ precum și despre ângeriĭ, carĭ sunt trimișĭ de Dumneḑeŭ să moméscă sufletulŭ, și despre Sân-Petru cu care se sfătuesce câtŭ are să dea celuĭ repausatŭ, acestea:

Mergea N. mergea,
Mergea câtŭ mergea
Până-mĭ d'ajungea
La mijlocŭ de cale,
La lină fôntână,
La locŭ de hodină.
Când mi-șĭ d'ajungea
Pe scaunŭ ședea
Și 'napoĭ căta,
A plânge 'ncepea.
Dumneḑeŭ-lŭ vedea
Cu sfîntulŭ sĕŭ Petru.
Angeriĭ mâna
De mi ți-lŭ momia,
Pe drumŭ mi-lŭ pornĭa,
Pe drumŭ lungŭ și latŭ
Napoĭ n'a 'nturnatŭ.
Dumneḑeŭ venĭa
Cu sfîntulŭ sĕŭ Petru
De se *divănia* (2).
Pămîntŭ cântărĭa
Câtŭ luĭ ca să-ĭ dea.
Câtŭ elŭ cuprindea,
Elŭ cu spatele
Și cu brațele,
Dumneḑeŭ să-lŭ ierte! (3)

(1) Gazeta Transilvanieĭ, Brașovŭ 1891, No. 22.
(2) Divănĭa = convorbĭa = consulta.
(3) Com. de d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ, invĕțătorŭ.

Ce se atinge în specialŭ de *Sântă-Maria* precum şi despre cérta dintre *mórte şi cucŭ,* unŭ bocetŭ din Secadate în Transilvania, numitŭ *«Cântecului celŭ mare,»* care se cântă numaĭ la feciorĭ şi fete, precum şi la bărbaţiĭ şi nevestele cele tinere, ne spune următórele:

Colo sus,
Maĭ din sus,
Sus în pórta raiuluĭ,
Jos pólele ceruluĭ,
Este-o piétră
Nescarŭ piétră
Şi-o chilie
De tămâe.
Iar colo cine se vede,
Şi pe piétră cine şede?
Şede dómna Irodie
Şi Maica Sântă-Marie
Şi totŭ scrie
Pe hârtie,
Scrie viiĭ şi ceĭ morţĭ
Scrie-mĭ ómeniĭ chiar toţĭ.
Vii-ĭ scrie
Cu anglie,
Morţi-ĭ scrie cu cernélă,
Că de-aceea-ĭ multă 'n ţéră.
Dar mama Măriuţiĭ
Intr'acolo se pornì
Departe 'ngenuchindŭ
Şi de-aprópe totŭ rugândŭ
Şi din gură cuvîntândŭ:
—«Drăguţă, Sântă-Mărie
Şi tu dómne Irodie!
Scrieţĭ şi pe fiica mea,
Scrieţĭ şi pe draga mea.
Şi mi-o scrieţĭ cu viiĭ
Nu mi-o scrieţĭ cu morţiĭ!»
—Maica sânt' a cuvîntatŭ:
«Prea tare-aĭ întârḑiatŭ
De anglie am gătatŭ,
Şi hârtie am plinitŭ
Şi condeiulŭ l-am pierdutŭ!»
Maicuţa Măriuţiĭ
Tare mi se maĭ scârbì.
Indĕrĕptŭ s'o înturnatŭ,
Căcĭ nădejdea o gătatŭ,
Totŭ plângêndŭ şi suspinândŭ
Şi din ochĭ lacrimĭ vĕrsândŭ.
Şi-a casă dac'a sositŭ
Pe Măriuţ'a gătitŭ;
Spatele şi braţele,
Ochiĭ şi sprîncenele,
Spatele ĭ-orŭ putreḑi,
Braţele ĭ-orŭ muceḑi.
Colo sus
Maĭ în sus
Este o grădină 'nflorită
Cu multŭ focŭ e ocolită,
Cu multŭ focŭ, cu multă apă,
Cu multă pará uscată.
Dar nu-ĭ focŭ ca să te arḑă
Şi nicĭ apă să te'nece,
Da-ĭ foculŭ dela măicuţă,
Ce arde la inimuţă.
In mijloculŭ grădiniĭ
La marginea fântâniĭ
Este-unŭ bradŭ încetinatŭ
De mulţĭ ómenĭ blăstĕmatŭ;
Dar în bradŭ cine-mĭ şedea?
Şedea cuculŭ şi mórtea

Şi-amêndoï se totŭ certa:
Care'n lume ar întra?
Mórtea din graiŭ că grăia,
Cătră cucŭ aşa ḑicea:
-- «Cucule, vitézule,
Cucule, voinicule!
Dă-mĭ tu mie glasulŭ tĕŭ
Să glăsuescŭ cu elŭ eŭ!
— «Ma, mórte, nu ţi l'oiŭ da,
Căcĭ pe mine mi 'nşela;
Că unde tu glăsuescĭ
Casele le pustiescĭ,
Voinicĭ tinerĭ stingherescĭ,
Copilaşĭ micĭ sĕrăcescĭ.
Dar eŭ unde glăsuescŭ,
Ómeniĭ din somnŭ trezescŭ,
Glăsuindŭ a primăvară
Să iasă copiĭ pe-afară.
Şi-mĭ iesŭ boureĭ cu boĭ
Şi pĕcurariĭ cu oĭ!...»
Când era maĭ de cu séră
Trăgea Maria să móră.
Când era la mieḑŭ de nópte
Trăgea clopotele tóte.
Şi când era pe la ḑorĭ
Veniaŭ fete şi feciorĭ
Cu braţurile cu florĭ.
Maria din graiŭ grăia:
«Dulcea mea, măicuţa mea,
Care mĭ-aĭ ruptŭ inima
Şi dulce tăicuţulŭ meŭ
Şi bunŭ frăţiorulŭ meŭ!
Cu toţĭ să v'adunaţĭ
Pentru mine să vĕ rugaţĭ,
Să rugaţĭ pe Dumneḑeŭ
Pentru sufleţelulŭ meŭ,
Că eŭ încă m'oiŭ ruga
La măicuţa Precista
De dór vĕ va ajuta
Şi de mine nu-ţĭ uita.
Şi rudele mele tóte
Să mĕ ierte după mórte
Şi veciniĭ meĭ iubiţĭ
Să rĕmâie liniştiţĭ,
Căcĭ eŭ mergŭ în altă lume
De unde nu vine nime! (1).

In fine, unŭ altŭ bocetŭ, totŭ din Transilvania şi anume din valea Buĭeĭ, culesŭ de I. P. Vladŭ, care asemenea tratéză despre *Sântă-Maria*, sună precum urméză:

Aleĭ! mórte grabnică,
Când în satŭ tu aĭ intratŭ,
De mine n'aĭ întrebatŭ.
Aĭ luatŭ satulŭ de-a rêndulŭ
Şi casele de-a mĕnuntulŭ;
Nicĭirea n'aĭ strigatŭ,
Fără la N. aĭ strigatŭ:
—Ieşĭ N. N. până afară
Şi nu te-ĭ întórce iară!
—Aşĭ ieşi, nu potŭ ieşi,
Căcĭ de ierĭ nu potŭ păşì,
Nu mĕ potŭ rescumpĕrà,
Nicĭ nu mĕ potŭ depărtà
Dela draga mumă mea!

(1) Com. de d-lŭ I. Georgescu, învĕţătorŭ.

Şĭ-aĭ strigatŭ şi-a dóua óră:
—Ieşı N. N. până afară
Şi nu te-ĭ întórce iară!
— Aşĭ ieşì, nu potŭ ĭeşì,
Căcĭ de ierĭ nu potŭ păşì,
Nu mĕ potŭ rescumpĕra
Şi nicĭ a mĕ depărta
Dela dragulŭ tatălŭ meŭ!
Şĭ-aĭ strigatŭ şi-a treia óră:
—Ieşĭ N. N. până afară
Şi nu te-ĭ întórce iară!
— Aşĭ ieşì nu potŭ ieşì,
Căcĭ de ierĭ nu potŭ păşì,
Nu mĕ potŭ rescumpĕrà
Şi nicĭ nu mĕ potŭ mişcà
De mirosulŭ braḑilorŭ
Şi de mila fraţilorŭ,
De dorulŭ surorilorŭ.
Colo sus
Şi maĭ sus
E o chilie de tămâe,
In ea şede *Sânta Mărie*
Şi scrie viĭ cu viĭ
Şi pe morţiĭ cu morţiĭ,
Scrie viiĭ cu roşélă
Şi pe morţiĭ cu negrélă
Iar N. N. a alergatŭ,
In chilie a întratŭ
Şi de dînsa s'a rugatŭ:
— Aleleĭ *Sântă-Mărie*
Te rogŭ şi pe mine a mĕ scrie,
Dar mĕ scrie cu viĭ,
Cu viiĭ, cu rumeniĭ,
Nu cu morţiĭ veştedjiĭ
Şi mĕ scrie cu roşélă,
Nu mĕ scrie cu negrélă!
— Bucurosŭ, dragă, te-aşĭ scrie
Şi pe tine pe hârtie,
Dar tu mĭ-aĭ întârḑiatŭ
Şi roşala o-am gătatŭ,
Dar te-oiŭ scrie cu negrélă,
Că de-aceea-ĭ multă 'n ţéră!
Colo sus
Şi maĭ în sus
Este-unŭ mĕrŭ
Şi este-unŭ pĕrŭ,
Din trupina mĕruluĭ
Până în a pĕruluĭ
Este unŭ patŭ
Mare, încheĭatŭ,
De scândurĭ noue de bradŭ.
Dar în patŭ ce-ĭ aşternutŭ?
Iarbă verde de pe rîtŭ,
Peste iarbă
Cârpă albă,
Peste cârpă
Şĭ-o perină.
Dar în patŭ
Cine-ĭ culcatŭ?
Iată N. N. s'a culcatŭ,
Nu s'a pusŭ să hodinéscă,
Dar s'a pusŭ să putreḑéscă.
Dragă floricea domnéscă!
Că nu te ducĭ să 'nflorescĭ,
Dar te ducĭ să putreḑescĭ.
Pe celŭ délŭ îndelungatŭ
Merge-unŭ carŭ împovoratŭ.
După carŭ cine alérgă?
Mumă-sa, inimă arsă.
— Orĭ te du, orĭ te şi lasă,
Că de N. N. eştĭ rĕmasă!
Dumbravă
Dumbravă!
Plécă-ţĭ ramurile

Ca să mĕ umbrescŭ
Şi să hodinescŭ
Că sunt obosită,
De mórte 'ngrozită (1).

Totŭ aicĭ se póte pune şi credinţa acelora, carĭ ḑicŭ că mergêndŭ omulŭ pe cea-laltă lume şi neputêndŭ să intre în raiŭ, unde sunt pomĭ destuĭ, să aibă măcarŭ pe alŭ sĕŭ. Scăruţa îĭ servesce spre a se suĭ în pomŭ, cârligulŭ spre a trage cu dînsulŭ crengile, iar păsĕruicele să aibă cu ce să se desfăteze (2).

Şi acum sufletulŭ, după ce s'a odihnitŭ, rĕcoritŭ şi săturatŭ de ajunsŭ din pómele pomuluĭ despre care ne-a fostŭ până aicĭ vorba, plécă cu îngerulŭ sĕŭ maĭ departe spre împĕrăţia ceruluĭ.

Ceĭ maĭ mulţĭ inşĭ însă credŭ şi spunŭ că pomulŭ, care se duce înaintea mortuluĭ, numitŭ altmintrelea şi *pomulŭ raiuluĭ*, merge în cea-laltă lume, unde se duce şi sufletulŭ. Acolo stă elŭ apoĭ vecĭnicŭ verde şi încărcatŭ de tóte bunătăţile înaintea sufletuluĭ astŭ-felŭ că acesta numaĭ uitându se la frunḑele luĭ cele într'aurite şi la fructele luĭ cele frumóse şi galbene ca céra de pe dînsulŭ e pururea sătulŭ şi nicĭ când nu maĭ flămânḑesce. Iar dacă cu tóte acestea îĭ vine poftă de mâncare, se sue pe scăruţa cea făcută din făină de grâŭ şi răzemată de dînsulŭ, trage cu cârligulŭ pómele, carĭ îĭ placŭ şi culegêndu-le de pe rămurele le mănâncă.

Fie-care omŭ repausatŭ, căruia i s'a datŭ unŭ astŭ-felŭ de pomŭ are de pomană în cea-laltă lume unŭ pomŭ verde, frumosŭ şi rămurosŭ, la umbra căruia se póte odihni şi rĕcori în care, când voesce, se póte suĭ şi gusta din pómele sale; maĭ pe scurtŭ are şi elŭ măcarŭ atâta umbră, câtŭ are pomulŭ acesta.

---

(1) «*Şeḑĕtórea,*» fóĭa poporuluĭ românŭ, redigiată de Iosifŭ Vulcanŭ, an. VI, Buda-Pesta, 1880, p. 36.

(2) Credinţa Rom. din Stulpicanĭ, com. de Nic, Cotlarciucŭ, stud. gimn.

Din contră ómenii, cărora la înmormîntare nu li s'a dusŭ înainte şi datŭ unŭ astŭ-felŭ de pomŭ de pomană, nu aŭ de felŭ pomŭ în cea-laltă lume, ci eĭ staŭ de-o parte şi se uită numaĭ la ceĭ-lalţĭ ómneĭ, carĭ aŭ.

Dreptŭ aceea părinţiĭ, respective némurile cele maĭ de aprope ale repausatuluĭ, caută ca numaĭ decât să se ducă unŭ pomŭ înaintea acestuia ca să aibă sufletulŭ sĕŭ în cea-laltă lume pe ce se suì şi odihni, şi ca nu cum-va pomulŭ să fie golŭ, de aceea îlŭ încarcă cu felŭ de felŭ de fructe, şi zaharele, ca sufletulŭ să aibă de tóte bunătăţile, să aibă ce gusta, să nu ducă nicĭ când şi de nimică dorŭ (1).

Resumândŭ cele espuse până aicĭ resultă că *Pomulŭ*, ce se duce înaintea mortuluĭ, însemnéză:

a). Pomulŭ vieţiĭ;

b). Trecĕtórea din lumea acéstă în cea-laltă;

c). Umbrirea şi recrearea sufletuluĭ după ce a trecutŭ prin tóte vămile; şi în urmă:

d). Pomiĭ raiuluĭ saŭ maĭ bine ḑisŭ însuşĭ raiulŭ.

In capitolulŭ despre *Bradŭ* noĭ amŭ vĕḑutŭ că Romaniĭ puneaŭ înaintea caseĭ mortuluĭ unŭ chiparosŭ = *cupressus*, care era semnŭ de mórte, şi despre care se credea că o-dată tăiatŭ maĭ multŭ nu odrăslesce.

Decĭ *pomulŭ vieţiĭ* din punctulŭ întâĭ, după părerea nóstră, nu însemnéza nicĭ maĭ multŭ nicĭ maĭ puţinŭ decât cipresulŭ Romanilorŭ. Precum cipresulŭ odată tăiatŭ nu odrăslesce maĭ multŭ, totŭ aşa şi *pomulŭ*, care, după cum am vĕḑutŭ, nu e alta decât o crêngă de mĕrŭ, pĕrŭ saŭ prunŭ,

(1) Credinţa Rom. din Stupca, com. de Alx. Baciu, stud. gimn.—Din Bilca com. de Iustinŭ Cârdeiŭ, stud. gimn.—Din Balacéna, com. de Mich. Jemna stud. gimn.- Din Costâna, com. de Dragoşŭ Bumbacŭ, stud. gimn.— Din Mânăstióra, com. de Elisabeta Agapi.—Din Fundulŭ Moldoveĭ, com. de I. Tonigariŭ, stud. gimn.— Din Câmpulungŭ, com. de V. Georgiŭ, stud. gimn.—Şi din Baia, com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn.

nu póte să dea nicĭ odată odresle, și după cum nu póte odrăsli pomulŭ acesta, așa nu se póte maĭ multŭ nimicŭ spera și dela celŭ mortŭ.

Pomulŭ, respective bradulŭ, din punctulŭ alŭ doilea, care servesce sufletuluĭ de trecĕtóre din lumea acésta în cea-laltă, e de origine cu multŭ maĭ posterióră.

Lumea nóstră și lumea cea-laltă către care mórtea mână pe omŭ, sunt, după cum arată bocetulŭ bănățanŭ, despre care am vorbitŭ maĭ sus, despărțite prin «*sorbulŭ pămîntuluĭ,*» adică printr'o adâncime care sórbe sufletele. In acea adâncime cresce unŭ arbore colosalŭ, care servesce de trecĕtóre între ambele lumĭ, saŭ, după cum am arĕtatŭ maĭ sus, care-ĭ servesce de scară spre a se puté sui pe dînsulŭ de pe pămîntŭ până la Dumnedeŭ în cerŭ.

In acelŭ arbore, după bocetulŭ bănățanŭ, s'aŭ încuibatŭ treĭ fiére dușmane: unŭ șoĭmŭ, o vidră și unŭ șérpe, carĭ pândescŭ și amenință bĭetulŭ sufletŭ.

Eĭ bine, acestŭ fondŭ alŭ bocetuluĭ din cestiune se află aprópe literalminte în făĭmósa carte poporană *Varlamŭ* și *Iosafŭ*, atribuită generalminte sântuluĭ Ioanŭ Damascenŭ din secolulŭ VIII (1).

Iată partea ce ne intereséză din acéstă carte poporană după traducerea făcută de *Négoe Basarabŭ* pe la începutulŭ secoluluĭ alŭ XVI și intitulată «*Invĕțăturile luĭ Négoe Vodă:*»

«.... Aceștia se asémĕnă unuĭ omŭ, ce fugia de unŭ *inorogŭ* și nu putea nicĭ cum să rabde și să stîrpéscă strigarea și sbéretulŭ glasuluĭ luĭ celŭ grósnicŭ și înfricoșatŭ, ci fugea tare ca nu cum-va să-lŭ ajungă și să-lŭ mănânce.

«Așa fugindŭ elŭ cădù într'o *grópă mare* și dacă cădù într'însa, află acolo unŭ *copaciŭ* și se apucă de se urcă într'în-

---

(1) B. P. Hasdeŭ, Cuvinte din bĕtrânĭ, t. II. Bucurescĭ. 1879, p. 707 — 708.

sulŭ, și stătù cu piciórele pe nisce ramurĭ și gândia că va fi în pace și făr'de nicĭ o grijă. Iar dacă se urcă elŭ căută la rĕdĕcina aceluĭ copaciŭ, și vĕḑù *doĭ șórecĭ,* unulŭ albŭ și altulŭ negru, care rodia totŭ-déuna acelŭ copaciŭ în care sta elŭ. Și atâta îlŭ rosese câtŭ puținelŭ era să cadă jos. Decĭ căuta în fundulŭ aceleĭ gropĭ și vĕḑù unŭ *șarpe mare* și grósnicŭ, ce sufla și eșia din gura luĭ pară de focŭ și venia cu gura căscată și cu dințiĭ rînjițĭ numaĭ să-lŭ înghită. Decĭ iar căuta spre partea în cotro sta elŭ cu piciórele, și vĕḑù *patru capete de aspidă,* unde se ivia din malulŭ acela ce era aprópe. Și căută în sus și vĕḑù unde pica dintr'o ramură câte o picătură de miere. Și dacă vĕḑù acea puținea miere uită de a-șĭ maĭ aduce aminte de acele rĕutățĭ multe ce-lŭ încunjurase. Adică din afară de acea grópă sta inorogulŭ gata să-lŭ mănânce, iar în fundulŭ gropiĭ rînjia acelŭ șérpe grósnicŭ ca să-lŭ înghiță, iar copaciulŭ în care se urcase era puținelŭ numaĭ să caḑă, iar piciórele și le pusese pre nisce ramurĭ uscate și putrede și uita aceste rĕutățĭ și greutățĭ tóte, și se pornì spre acea ramură ce picà puținea miere. Acésta este închipuirea celorŭ ce înșală cu înșelăciunea lumiĭ aceștia. Adică inorogulŭ însemnéză mórtea care gonesce să ajungă pre totŭ némulŭ luĭ Adamŭ (1).»

Aceeașĭ parabolă se află la Arabĭ în renumita colecțiune *Kalilah va Dimnah,* cunoscută maĭ mult sub numele de «*Tabulele luĭ Bidpaĭ*», unde unicornulŭ e înlocuitŭ prin elefantŭ, câte odată prin leŭ, iar grópa prin puțŭ. Ea este numaĭ puținŭ populară în Persia și India.

Arborele în grópă cu cele treĭ fiére, ne este cunoscutŭ și într'o redacțiune curatŭ *bogomilică,* conservată într'unŭ manuscriptŭ de pe la începutulŭ seculuĭ alŭ XVI, sub titlulŭ:

---

(1) D-r M. Gaster, Literatura populară română. Bucurescĭ, 1883, p. 42—43

Притча ѡ богатыхъ ѡт болгарьскыхь книга (parabola despre ceĭ bogațĭ din cărțile bulgăresci). Acì însă în locŭ de unŭ singurŭ arbore sunt deja doĭ: unulŭ cu ramure de argintŭ și cela-laltŭ cu ramure de aurŭ. De asemenea în locŭ de unŭ singurŭ unicornŭ sunt douĕ animale: cămilă și leŭ. Cu alte cuvinte bocetulŭ bănățénŭ e maĭ aprópe de *Varlaamŭ și Ioasafŭ* (1).

Pomulŭ din punctulŭ alŭ treilea e asemenea de origine maĭ posterióră și anume aprocrifo-creștină.

Ca isvorŭ credințeĭ poporuluĭ despre acestŭ pomŭ și celorŭ din prejurulŭ sĕŭ credŭ cà a servitŭ maĭ cu sémă «*Viața sfîntuluĭ Vasile celŭ noŭ*», din care reproducemŭ spre comparare următórele șire:

«Și ne-amŭ suitŭ dela aceea (adică dela vama a 24), cu inima bună și amŭ trecutŭ *pórta ceruluĭ* . . și tînĕrulŭ *portaruluĭ eĭ* ne-aŭ primitŭ bucurându-se și a slăvitŭ pre Dumneḑeŭ, că a trecutŭ sufletulŭ meŭ slobodŭ de primejdia și de amariĭ și întunecațiĭ dracĭ aĭ vĕsduhuluĭ. Și *ducêndu-ne în cerŭ*, se despica și fugia dinaintea nóstră apa care este de-asupra luĭ și trecêndŭ noĭ se întorcea în loculŭ eĭ. *Și trecêndŭ apa aceea* amŭ ajunsŭ la óreșĭ care vĕzduhŭ gróznicŭ și neînțelesŭ . . . și era de dedesubtulŭ luĭ óreșĭ care *tinerĭ prea frumoșĭ* cu mulțime nemĕsurată de strălucire îmbrăcațĭ roșiĭ ca raḑele sóreluĭ când apune, și pĕrulŭ ca fulgerulŭ și piciórele lorŭ albe ca laptele, și fețele lorŭ ca zăpada. Și vĕḑêndu-mĕ în mânele sfințilorŭ ângerĭ, carĭ mergeaŭ împreună cu mine, aŭ alergatŭ toțĭ, și se bucuraŭ împreună de mine și se veseliaŭ pentru mânțuirca mea, bucurându-se că s'aŭ mântuitŭ unŭ sufletŭ în césulŭ acela, și *s'a suitŭ întru împĕrăția cerurilorŭ și mĕ petrece împreună*, și cânta cântare dulce și veselitóre de a o auḑì.

(1) B. P. Hasdĕu, Cuvente den bĕtrânĭ, t. II, p. 708—709.

«Şi mergêndŭ încă înainte vĕḑut'am scaunulŭ luĭ Dumneḑeŭ albŭ înmiitŭ, şi sloboḑêndŭ raḑe ca nisce multe fulgere, şi fulgerândŭ lumina tóte părţile acelea, şi sătura cu privirea aceea pre toţĭ aceia câţĭ s'aŭ învrednicitŭ să locuéscă acolo.

«Pentru că staŭ înainte împrejurulŭ luĭ Dumneḑeŭ tinerĭ cu brâne de aurŭ fórte marĭ şi înalţĭ, strălucindŭ prea frumosŭ, şi eraŭ îmbrăcaţĭ cu haine strălucite şi de multŭ preţŭ . . . . Şi apropiindu-ne în dreptulŭ aceluĭ prea înaltŭ scaunŭ, ... ceĭ ce sta înainte la acea înălţime prea luminată aŭ slăvitŭ pe sfânta Troiţă împreună cu noĭ, bucurându-se pentru mântuirea mea. Şi acolo am auḑitŭ unŭ glasŭ fórte încetişorŭ dintru acea înălţime plinŭ de multă dulcéţă şi veselie, ḑicêndŭ celora, carĭ m'aŭ adusŭ: *Duceţi-o întru tóte lăcaşurile sfinţilorŭ, după cum aveţĭ obiceiŭ, să faceţĭ la tóte sufletele împrejurulŭ raiuluĭ,* şi la cele maĭ de desubtŭ ale pămîntuluĭ. *De acolo să-lŭ odihniţĭ în loculŭ unde m'a rugatŭ robulŭ meŭ Vasile.*

«Decĭ plecândŭ de acolo, *ne-amŭ dusŭ la locaşurile sfinţilorŭ* . . . şi era întinse în mijloculŭ raiuluĭ cu unŭ chipŭ negritŭ, cu piramiḑĭ carĭ sloboḑiaŭ raḑe înfricoşate, locuinţele cele de Dumneḑeŭ zidite ale sfinţilorŭ în loculŭ verdeţiĭ cerescĭ, *unde curge isvorulŭ celŭ fără de mórte apa şi bĕutura vieţiĭ, in loculŭ unde este odihna cea adevĕrată, unde se hodihnescŭ sfinţiĭ* . . . şi era minunate acele locaşurĭ ale sfinţilorŭ, deosebite cu slava şi cu strălucirea, care era zidite de-a drépta luĭ Dumneḑeŭ deosebite ale fiesce-căreĭ tagmă a sfinţilorŭ, ce staŭ nouĕ în vecĭ . . .

«Şi maĭ mergêndŭ în sînulŭ patriarchuluĭ Avramŭ, adică în loculŭ care locuesce, şi în lăuntru slavă nepovestită şi neveşteḑită, şi era plinŭ de dulcéţă ceréscă, şi de *trandafirĭ minunaţĭ şi multŭ mirositorĭ, şi de mirésmă, care este dintre acele florĭ cerescĭ,* de care era plinŭ de veselie prea multă

şi prea dulce şi sta la focŭ frumosŭ şi bine potrivitŭ, şi la vĕsduhŭ prea sănĕtosŭ şi prea dulce, care avea multă frumuseţe, şi de mare poftă şi mângâiere de a-lŭ vedé omulŭ. . .

«Şi în scurtŭ *trecêndŭ tóte, câte sunt împrejurulŭ raiuluĭ*, şi câte sunt întru celea de desubtulŭ pămîntuluĭ, . . . şi înconjurându-le tóte acestea, m'aŭ întrebatŭ unulŭ dintre prea dulciĭ îngerĭ, care mĕ păḑia, ḑicêndu-mĭ: *óre sciĭ, Teodoro, că astăḑĭ face pomenire cele de patru-ḑecĭ de ḑile ale tale, bunulŭ tĕŭ părinte Vasilie, după cum pomenescŭ pe morţĭ la cele 40 de ḑile?* Şi dintru acésta am cunoscutŭ eŭ ticălósa cum că trecêndŭ 40 de ḑile de când am muritŭ, am ajunsŭ la *locuinţa acésta, pe care o veḑĭ, care nu este a mea, ci a cuviosuluĭ şi duhovnicesculuĭ nostru părinte Vasilie celŭ încredinţatŭ robŭ alŭ Domnuluĭ, care este duhovnicescŭ părinte şi a altorŭ fiĭ* . . . Decĭ e vremea să mergemŭ să vedemŭ locaşurile nóstre, pentru că domnulŭ meŭ omulŭ celŭ vorbitorŭ cu D-ḑeŭ, bunulŭ meŭ părinte Vasilie, a venitŭ aice maĭ nainte decât mine . . .

«Şĭ-am mersŭ, şĭ-am intratŭ într'o curte, şi era curtea aceea pardosită cu lespeḑĭ cu totulŭ de aurŭ şi pestriţe în multe felurĭ, care strălucia. . . . Si 'n acele prea strălucitóre lespeḑĭ de aurŭ *eraŭ copacĭ săḑiţĭ de multe felurĭ*, şi tinerĭ, şi era o mare bucurie să le vadă omulŭ . . . Şi căutândŭ la rĕsăritŭ vĕḑuĭ înfricoşate palaturĭ făcute de focŭ, şi înalte fórte, şi aprópe de acele trepte ale palaturilorŭ acelora, *sta o masă mare* ca de 30 de coţĭ de piétră de multŭ preţŭ, şi se numia smaragdŭ, care da raḑe prea minunate. Şi în chipulŭ eĭ *era săditŭ la rĕsăritŭ unŭ migdalŭ prea frumosŭ*. Şi era plecatŭ *deasupra meseĭ, ce-o acoperia tótă* şi da mare frumuseţe privitoruluĭ (1) . . .

---

(1) Viaţa sfîntuluĭ Vasile celŭ noŭ şi înfricoşatele Vămĭ ale vĕsduhuluĭ şi drépta judecată a luĭ Dumneḑeŭ etc. Bucurescĭ. Tipo-litografia Dor. P. Cucu, p. 44—51.

Comparândŭ acum șirele citate aicĭ cu cele spuse de noĭ maĭ sus despre pomŭ, fie-care póte fórte lesne să se convingă că originea credinței române despre pomŭ de sub punctulŭ treĭ nu póte să fie alta fără numaĭ cele înșirate în viéța acestuĭ sfîntŭ, care e rĕspândită la poporulŭ românŭ acum de pe la finea secoluluĭ alŭ 17-lea, adică cam dela an. 1692, dacă nu cum-va și maĭ de nainte, și care a datŭ cu timpulŭ nascere și la alte cărțĭ și credințe poporale (1).

Nu-ĭ vorbă că poporulŭ, în decursulŭ timpuluĭ, n'a pututŭ să se ție strictŭ de originalŭ, ci unele le-a lăsatŭ iar altele le-a adausŭ. Afară de acésta e de presupusŭ că poporulŭ va fi avêndŭ cunoscință încă și de multe alte cărțĭ poporale, asemenea *Viețiĭ sf. Vasile celuĭ noŭ*, carĭ așișderea vorŭ fi tractândŭ despre atarĭ pomĭ din apropierea raĭuluĭ, și multe le vorŭ fi luatŭ și din acelea. De-aice vine apoĭ că celea ce le spune și crede elŭ despre pomulŭ din cestiune nu potŭ să consune întocmaĭ cu celea ce se cuprindŭ în Viața sf. Vasilie.

Ce se atinge de *Sânta-Marie*, care n'o întâlnimŭ de felŭ în viața sf. Vasilie, trebue să amintimŭ aicĭ că ea jócă unŭ rolŭ fórte mare atâtŭ în literatura poporală scrisă, câtŭ și în cea nescrisă, prin urmare, nu trebue nicĭ decum să ne mirămŭ dacă pe lângă *D-ḑeŭ* și *Sân-Petru*, portarulŭ de lângă pórta ceruluĭ, pe lângă *sfințĭ* și *duchsfințĭ* și pe lângă *tineriĭ ceĭ frumoșĭ*, adică ângeriĭ, carĭ întîmpină sufletulŭ celuĭ repausatŭ și-ĭ facŭ locŭ în raĭu, o întêlnimŭ și pre dînsa scriindŭ numele celorŭ dreptĭ și arĕtându-le calea spre raĭŭ.

Sântă-Măria, ca maĭca Domnuluĭ, póte s'o facă acésta, după credința poporuluĭ, maĭ de grabă decât orĭ și care altŭ

(1) Gaster, op. cit. p. 439. — Idem, Chrestomatie română, vol. I. Leipzig; Bucarest. 1891, p. LIV și 301.

sfîntŭ. Prin urmare, în casulŭ de faţă, ea ocupă loculŭ *sf. Vasilie celŭ noŭ.*

In fine credinţa despre pomŭ din punctulŭ alŭ 4-*lea* se baséză parte pe spusele bisericeĭ nóstre dreptmăritóre, care ne învaţă că *pomulŭ,* ce se duce înaintea mortuluĭ, însémnă *Raĭulŭ* din care aŭ fostŭ scoşĭ afară protopărinţiĭ noştri, dar în care petrece acum sufletulŭ mortuluĭ, apoĭ şi *pomulŭ cunoscinţeĭ bineluĭ şi alŭ rĕuluĭ,* din care a mâncatŭ Adamŭ şi Eva în contra porunceĭ d-ḑeescĭ, căreĭa a urmatŭ mórtea, de care este cuprinsŭ repausatulŭ, însă numaĭ pe unŭ timpŭ scurtŭ, de óre-ce Is. Chr. prin mórtea sa a biruitŭ mórtea şi ne-a dobânditŭ raĭulŭ, a căruĭa icónă este pomulŭ şi 'n care petrece acum sufletulŭ mortuluĭ (1); parte pe «*Apocalipsulŭ apostoluluĭ Pavelŭ,*» care ne spune, între multe altele, şi acestea, că «după ce-a vĕḑutŭ ĭadulŭ îlŭ duse iar înaintea luĭ Chr. de-lŭ blagoslovì *şi-lŭ trimise în raiŭ, unde sunt multe felurĭ de pomĭ şi sub toţĭ pomiĭ sunt paturĭ, decĭ îĭ dede şi luĭ unŭ patŭ de se odihnì,* şi vĕḑù de-acolo binele şi rĕulŭ la care va merge şi la judecată (2).»

(1) Juv. Stefanelli, Liturgica bisericeĭ ortodoxe-catolice. Bucurescĭ, 1886. p. 149.
(2) Gaster, op. cit. p. 361.

XV.

PRÂNDIŞORULŬ.

Prândişorulŭ şi *cinişóra* sunt usitate maĭ cu sémă în *Banatŭ*, unde se facŭ îndată după ce móre cine-va, şi anume: *Prândişorulŭ* totŭ-deauna până la amiadĭ, iar *cinişóra* după amiadĭ.

Prândişorulŭ şi *cinişóra* se facŭ până la nouĕ dile după eşirea sufletuluĭ, când apoĭ celŭ saŭ cea de pe urmă se scóte afară din casă de se mănâncă.

In cele optŭ dile d'intâĭ după eşirea sufletuluĭ, *prândişorulŭ* se face de regulă după rĕsăritulŭ sóreluĭ, cam pe la *amproorŭ*, iar *cinişóra* înainte de apunerea sóreluĭ, adică pe la *chindie*.

Atâtŭ pentru prândişorŭ câtŭ şi pentru cinişóră se facŭ 3—5 turtiţe din făină bine cernută de grâŭ saŭ şi de cucuruzŭ (porumbŭ, păpuşoiŭ) de mărimea după voinţa şi putinţa celuĭ ce le face, nicĭ când însă maĭ marĭ de $1^1|_2$ dm. în diametru.

Cea d'intâĭ dintre cele cincĭ turtiţe se menesce luĭ Dumnedeŭ, a doua st. Archangelŭ, adică morţiĭ, a treia Maiciĭ Domnuluĭ, a patra mortuluĭ de curêndŭ repausatŭ, iar a cincea şi cea de pe urmă uneĭ dintre rudeniile ce a muritŭ cu puţinŭ ceva maĭ înainte de acésta.

După ce s'aŭ coptŭ turtiţele acestea se punŭ pe o *sinie* (1) aşternută cu unŭ *masaniŭ* (2) curatŭ. La mijlocŭ se pune unŭ paharŭ cu apă curată şi ne 'ncepută, apoĭ nisce legume de dulce orĭ de postŭ, după cum e şi timpulŭ, carĭ sunt asemenea fierte anume spre acestŭ scopŭ.

După ce s'aŭ pusŭ turtiţele, paharulŭ şi legumele pe sinie, se chiamă, dacă repausatulŭ e de genŭ bărbătescŭ, nisce băeţĭ până la 7 saŭ 10 anĭ, iar dacă repausatulŭ e de genŭ femeescŭ, nisce fetiţe asemenea până la 7 saŭ 10 anĭ de bĕtrâne şi li se dă prândişorulŭ saŭ cinişóra, astŭ-felŭ pregătită, ca să o mănânce (3).

In unele sate din *Bucovina*, precum bună-óră în Todirescĭ este datină că, îndată după ce móre cine-va, să se pue pe ferésıra de către amiadĭ douĕ pahare pline: unulŭ cu apă curată, iar altulŭ cu vinŭ saŭ rachiŭ, unde se lasă până după scóterea mortuluĭ din casă; când se scóte mortulŭ se caută la pahare, şi din care paharŭ e maĭ deşertŭ, dintr'acea bĕutură se crede că cere mortulŭ ca să i se dea de pomană. Decĭ în cele treĭ diminețĭ şi serĭ dîntâĭ după înmormîntarea mortuluĭ se chiamă unŭ sĕracŭ saŭ şi unŭ vecinŭ şi i se dă în loculŭ acela, unde a muritŭ cine-va, fie'n patŭ saŭ jos, fie unde va fi, să mănânce şi să bea din acea bĕutură, ce a cerut'o mortulŭ (4).

Afară de acésta e de notatŭ că în cele maĭ multe părţĭ

---

(1) *Sinie* se numesce o masă rotundă făcută din lemnŭ în forma unuĭ *tănieriŭ* (talgerŭ, farfurie) cam de unŭ metru în diametru de mare şi cu mijloculŭ oblu, iar *tórtele* de asupra maĭ *scunde* de cum e mijloculŭ de desubtŭ, va să dică după isteţimea maestruluĭ strungarŭ.
—Maĭ de multŭ se aflaŭ *siniĭ* maĭ la fie-care ţĕranŭ din Banatŭ, carĭ le puneaŭ de cinaŭ de pe dinsele şi afară în curte (ogradă). In timpulŭ de faţă siniile nu se prea vĕdŭ aşa de adese-orĭ.

(2) *Masaniŭ*=faţă de masă.

(3) Com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ, învĕţ. în Domanŭ.

(4) Com. de Ionŭ Avramŭ, stud. gimn.

ale Bucovineĭ, cât stă mortulŭ în casă, este datină de a se da celorŭ ce vinŭ să-lŭ vadă, cu deosebire însă sĕrăcimiĭ, câte unŭ paharŭ de rachiŭ şi câte o bucăţică de pâne de sufletulŭ repausatuluĭ.

In unele părţĭ din *Transilvania*, precum bună-óră în Orlatŭ, *Cina mortuluĭ* se dă asemenea în treĭ serĭ de-a rêndulŭ, după îngropăciune, şi anume în fie-care séră se chiamă la unŭ bărbatŭ mortŭ câte treĭ bărbaţĭ, iar la o femee câte treĭ femeĭ, cărora li se pune ca *pomană* fiertură de dulce orĭ de postŭ, după cum este şi timpulŭ, precum şi câte unŭ colacŭ împletitŭ în treĭ.

Pomana acésta se pune de aceea, ca pe de-o parte să i se ierte mortuluĭ pĕcatele, iar pe de altă parte să aibă şi elŭ *aburĭ*, adică căldură saŭ jertfă în cea-laltă lume, căcĭ aburiĭ din mâncărĭ se rădică ca jertfă pentru sufletulŭ mortuluĭ (1).

In fine, în alte părţĭ din *Transilvania*, precum în ţinutulŭ Năsĕuduluĭ, este datină de a se face în a doua séră după repausarea cuĭ-va, aşa numita «*Cina de apoĭ*», care este împreunată cu unele ceremoniĭ religióse ce se 'ndeplinescŭ de către preoţĭ şi ceĭ-lalţĭ funcţionarĭ bisericescĭ (2).

---

(1) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, învĕţătorŭ.
(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ,

XVI.

PRIVEGHIULŬ.

Corpulŭ fie-căruĭ omŭ, care a repausatŭ de mórte naturală, stă de regulă treĭ ḑile și două nopțĭ neînmormîntatŭ. In aceste două nopțĭ decĭ, câtŭ stă mortulŭ în casă, se face în tóte părțile locuite de Românĭ, așa numitulŭ *priveghiŭ*, la care se adună o mulțime de ómenĭ: bărbațĭ și femeĭ, tinerĭ și bĕtrânĭ, maĭ cu sémă însă vecinii, amicii și némurile repausatuluĭ (1).

Priveghiulŭ, care durézā de cum începe a se îngâna ḑiua cu nóptea și până ce rĕsare sórele, se face după credința poporuluĭ, din maĭ multe cause, dintre carĭ unele sunt basate pe experiența de tóte ḑilele, iar altele pe închipuire saŭ pentru că așa aŭ apucatŭ din moșĭ-strămoșĭ.

In cap. VI. am spusŭ că luminele, carĭ se aprindŭ în prejurulŭ mortuluĭ și maĭ alesŭ cele treĭ dela capulŭ acestuia

(1) Frâncu, op. cit. p. 173: «In serile cele două de înainte de înmormîntare se face la casa mortuluĭ așa numitulŭ *priveghiŭ*.»—Rom. Simŭ: «Paza de nópte, care o facŭ maĭ cu sémă bărbații în totŭ timpulŭ, câtŭ se află mortulŭ în casă, se numesce *priveghiŭ*.»—T. Simonŭ: «In ceea ce privesce *priveghiulŭ*, acesta pe unele locurĭ se face numaĭ odată, iar pe alte locurĭ de două orĭ și anume în prima și a doua sérā după repausare.»

se lasă ca să ardă ḑi şi nópte până după scóterea mortuluĭ din casă. Prin urmare ómeniĭ adunaţĭ ca să *privigheze* sunt în prima linie îndătoriţĭ a lua sémă de luminele ce ardŭ ca să nu se stingă saŭ să se aprindă ceva dela dînsele şi să se întêmple apoĭ vre o nenorocire. Iar în casŭ, când mortulŭ n'ar fi muritŭ, ci numaĭ amorţitŭ saŭ leşinatŭ, şi s'ar întêmpla să dea semne de viéţă, să aibă cine a-ĭ sta mână de ajutorŭ ca să nu se nenorocéscă saŭ să se înspăimînte şi apoĭ într'adevĕrŭ să móră. In fine şi pentru aceea, ca căseniĭ, carĭ de regulă sunt nu numaĭ fórte întristaţĭ, ci tot-odată şi fórte osteniţĭ de munca şi alergătura ce aŭ avut'o pentru pregătirea celorŭ trebuincióse de înmormîntare, să aibă măcar cişce-va timpŭ a dormì şi a se recrea.

Adevĕrata origine a priveghiuluĭ însă credŭ că trebue căutată parte în timpurile cele maĭ depărtate şi maĭ întunecóse ale anticităţiĭ, parte în legenda bogomilică reprodusă maĭ sus în cap. IV, care ne spune că Diavolulŭ, sub pretextŭ că corpulŭ omenescŭ ar fi proprietatea sa, ar voì ca numaĭ decât să pue mâna pe dînsulŭ.

De aicĭ vine apoĭ că nu numaĭ Româniĭ din *Bucovina*, ci şi ceĭ din *Transilvania* priveghiază tótă nóptea pre celŭ mortŭ ca să nu se apropie cine nu-ĭ bunŭ de dînsulŭ (1), iar ceĭ din *Ţéra-Românéscă* îlŭ păzescŭ ca să nu vie *strigoiĭ* la elŭ (2).

Şi fiindŭ-că celŭ ce póte priveghia dela apusulŭ sóreluĭ şi până la rĕsăritulŭ acestuia, fără ca să dórmă de locŭ, acela face o *sărăcustă*, adecă privegherea luĭ i se socotesce de o faptă fórte bună şi primită înaintea luĭ Dumneḑeŭ (3),

(1) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ
(2) T. T. Burada, Inmorm. p. 18.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ

maĭ departe fiindŭ-că sufletulŭ mortuluĭ, după credinţa celorŭ maĭ mulţĭ, vede şi aude tóte cele ce se petrecŭ în jurulŭ sĕŭ şi se bucură de prietenia ce-o arată ceĭ ce-lŭ cercetéză (1), de aceea, cum începe a se întuneca, toţĭ din tóte părţile, micŭ şi mare, tînĕrŭ şi bĕtrânŭ, prindŭ a se aduna la casa repausatuluĭ şi a aduce, maĭ cu sémă însă ceĭ maĭ înaintaţĭ în vîrstă şi cu deosebire femeile, câte o lumină de céră în mână, care se aprinde şi se pune apoĭ să ardă măcarŭ câtŭ de puţinŭ la capulŭ mortuluĭ, anume ca acestuia să-ĭ fie luminosŭ în cea-laltă lume (2), unde, după părerea unora, domnesce numaĭ întunericŭ (3).

Luminele aduse la priveghiŭ carĭ n'aŭ apucatŭ a arde de totŭ, se strîngŭ şi 'n cele maĭ multe părţĭ din Bucovina se daŭ ómenilorŭ ca să le ţie aprinse în mână, pe când se prohodesce mortulŭ.

Cum s'aŭ adunatŭ maĭ mulţĭ inşĭ şi fie-care şĭ-a împlinitŭ dătoria sa de creştinŭ, făcêndu-şĭ cruce, rostindŭ unŭ «*Tatălŭ nostru*» pentru ĭertarea pĕcatelorŭ celuĭ repausatŭ şi sĕrutândŭ crucea saŭ icóna de pe pĭeptulŭ acestuĭa, pe care uniĭ punŭ şi câte o monedă ca să-ĭ înlesnéscă trecerea *vămilorŭ*, vine unulŭ dintre némurile cele maĭ aprópe ale repausatuluĭ şi cinstesce pre toţĭ ceĭ adunaţĭ câte cu unŭ paharŭ de bĕutură şi câte cu o bucăţică de pâne saŭ mălaĭŭ, după cum a fostŭ şi starea materială a repausatuluĭ (4).

Fie-care primindŭ cele ce i se închină mulţămesce ḑicêndŭ: «*Dumneḑeŭ priméscă!...... fie de sufletulŭ celuĭ repausatŭ!*»

Maĭ pe urmă, după ce s'aŭ adunatŭ acum toţĭ câţĭ aŭ avutŭ să se adune, şi după ce fie-care a fostŭ cinstitŭ, ceĭ ce aŭ venitŭ cu scopŭ ca să privegheze tótă nóptea, ca să

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ din Bădeuţŭ.
(2) Pretutindene în Bucovina.
(3) In Rădăuţŭ com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ.
(4) Veḑĭ şi Frâncu, op. cit. p. 174.

nu le fie urîtŭ şi ca să fie neîntreruptŭ deşteptĭ până diminéţă, începŭ uniĭ dintre dînşiĭ, maĭ alesŭ ceĭ maĭ bĕtrânĭ, a spune poveştĭ şi a glumì, alţiĭ a juca în cărţĭ şi iarăşĭ alţiĭ, şi maĭ alesŭ tineretulŭ a face o mulţime de jocurĭ, carĭ de carĭ maĭ comice.

In unele părţĭ din *Bucovina* şi cu deosebire în o sémă de sate dela munte uniĭ fecĭorĭ, carĭ sciŭ fórte frumosŭ a ḑice, cântă din fluerŭ. iar alţiĭ bucină şi trîmbiţă dândŭ prin acésta de scire, că unulŭ dintre Românĭ ĭ-a părăsitŭ; în alte părţĭ atâtŭ din *Bucovina* câtŭ şi din *Transilvania* cantoriĭ bisericeĭ precum şi alţĭ inşĭ, carĭ sciŭ ceva carte, citescŭ psaltirea şi alte cărţĭ sfinte.

In *Moldova*, judeţulŭ Sucéva, şi anume în unele comune de prin munţĭ, precum bună-óră în Négra-Şaruluĭ, în timpulŭ «*şeḑĕtorilorŭ,*» carĭ se facŭ la casa mortuluĭ spre distragerea rudelorŭ supĕrate, adecă în timpulŭ «*priveghiuluĭ*», se aducŭ douĕ saŭ maĭ multe buciume de stână şi din timpŭ în timpŭ ĭesŭ afară din bărbaţĭ, carĭ suflândŭ în acele bucĭume, scotŭ unŭ bucĭumatŭ jalnicŭ sĕlbatecŭ. La ceĭ maĭ fruntaşĭ, maĭ alesŭ la tinerĭ, puşcă. De asemenea, unulŭ saŭ maĭ mulţĭ cu fluere marĭ cântă jalnicŭ la capulŭ mortuluĭ, saŭ dacă-ĭ vara, la feréstra din dreptulŭ mortuluĭ, stândŭ în picióre pe prispă (1).

In unele judeţe din *Ţéra-Românéscă*, precum bună óră în judeţulŭ Argeşŭ, plasa Oltulŭ şi judeţulŭ Putna, plasa Vrancea, este obiceĭulŭ ca la priveghiŭ să se facă şi focŭ în ograda caseĭ mortuluĭ, şi împrejurulŭ foculuĭ acestuĭa să se jóce apoĭ diferite jocurĭ (2).

Jocurile cele maĭ însemnate, carĭ le cunoscŭ eŭ până a-

---

(1) «Şeḑĕtórea», Fălticenĭ, 1892, p. 39.
(2) Burada, Inmorm. p. 18.

cuma şi carĭ sunt usitate a se juca de tinerelŭ la acéstă ocasiune, sunt cele următóre:

Ciuştea. Se iea maĭ întâĭ şi 'ntâĭ unŭ ştergarŭ saŭ şi altă pânzătură, se împletesce câtŭ se póte de strânsŭ şi apoĭ se înódă la capete. Ştergarulŭ acesta, astŭ-felŭ împletitŭ, se numesce în cele maĭ multe sate din Bucovina *cĭuşte* saŭ *şĭuşte*, iară în unele, precum bună-óră în Stupca, *motróşcă*. Se punŭ apoĭ maĭ mulţĭ fecĭorĭ şi fete, rarŭ când şi băĭeţĭ, într'unŭ cercŭ jos pe pămîntulŭ golŭ orĭ şi pe unŭ aşternutŭ de lăĭcere saŭ ţolurĭ, cu picĭórele spre mijlocŭ şi lipiţĭ strînsŭ unulŭ lângă altulŭ. Picĭórele, de regulă, li se acopere cu unŭ lăicerŭ, cu unŭ sumanŭ saŭ şi cu unŭ altŭ obĭectŭ După acésta unulŭ, care se numesce *conducĕtorulŭ cĭuşteĭ* saŭ a motrósceĭ, se pune în genunchĭ în mijloculŭ cerculuĭ şi începe a căuta cĭuştea, care e ascunsă la unulŭ dintre jucătorĭ. Dar pe când o caută elŭ în colo şi'n cóce, pe atuncĭ unulŭ dintre jucătorĭ, scoţêndŭ repede cĭuştea şi strigândŭ «*cĭuştĭ*», îĭ arde una peste spate cu dînsa. Conducĕtorulŭ se 'ntórce de grabă să vadă cine l'a lovitŭ. Lovitorulŭ însă, cum l'a lovitŭ, petrece cu cea maĭ mare repejune cĭuştea pe sub genunchile celorŭ-lalţĭ jucătorĭ, carĭ, la rîndulŭ lorŭ, o petrecŭ maĭ departe strigândŭ «*ciu! ciu! ciu!*» saŭ «*cĭuş! cĭuş! cĭuş!*» şi n'o scotŭ afară până ce nu le vine bine, ca din noŭ să-lŭ lovéscă peste spate. Astŭ-felŭ trece cĭuştea neobservată dela unulŭ la altulŭ. Conducĕtorulŭ trebue s'o pândéscă ca mâţa pe şórecŭ şi de-ĭ succede a pune mâna pe dînsa, ĭese din mijloculŭ cerculuĭ şi'n loculŭ sĕŭ trebue acum să între şi să stea acela, la care a aflatŭ saŭ maĭ bine ḑisŭ a prinsŭ cĭuştea. Cu câtŭ maĭ multŭ se muncesce conducĕtorulŭ, fără a afla întru a căruĭ mână e cĭuştea, cu atâta maĭ multe loviturĭ capĕtă peste spate, şi tocmaĭ întru acésta se cuprinde mĭeḑulŭ joculuĭ. Astŭ-felŭ se

părêndéză cu toţiĭ, câţĭ aŭ începutŭ a se juca ; fie-care trebue măcar o dată să devie conducĕtorulŭ ciuşteĭ (1).

In *Ţéra-Românéscă* joculŭ acesta se numesce «*mişca*» (2), ĭar în Moldova *ţuşcă* şi se jócă ca şi în Bucovina. Iată cum ni-lŭ descrie A. Lambriorŭ.

Ţuşca este unŭ ştergarŭ împletitŭ fórte vîrtosŭ; jucătoriĭ se punŭ rótă împrejurŭ, în timpŭ ce unulŭ dintre dînşiĭ stă în mijlocŭ; după ce s'aŭ aşezatŭ astŭ-felŭ începe a purta ţuşca cu mare repejune şi taină unulŭ dela altulŭ, iar celŭ din mijlocŭ trebue să ghicéscă unde e, căcĭ de câte orĭ greşesce, primesce câte unŭ numĕrŭ de loviturĭ până ce în sfîrşitŭ nimeresce şi atuncĭ celŭ găsitŭ cu ţuşca îĭ iea loculŭ. Acestea se petrecŭ orĭ în tindă la lumina opaĭţuluĭ, orĭ afară la lună (3)»......

Cuvintele *ciuşte, şiuşte* şi *ţuşcă*, despre carĭ ne-a fostŭ vorba, credŭ că staŭ în strînsă legătură pe de-o parte cu adv. *ciuştĭ* şi *ţuştĭ*, din locuţiunile «*ciuştĭ în colo, ciuştĭ în cóce,*» saŭ *ţuştĭ în colo, ţuştĭ în cóce,*» carĭ se aplică unuĭ omŭ saŭ uneĭ vietăţĭ, care sare dintr'unŭ locŭ într'altulŭ şi maĭ alesŭ care dispare fórte iute de'naintea ochilorŭ; pe de altă parte cu pasĕrea nocturnă, numită *ciuşŭ* saŭ *ştioiu* lat. otus brachyotus, strix brachyotus, germ. din Sumpfeule, care, după credinţa poporuluĭ, e vĕrŭ primare cu cucoveica, şi ca atare prevestitorŭ de rĕŭ şi nenorocire (4).

---

(1) Joculŭ acesta e celŭ maĭ rĕspânditŭ în Bucovina.

(2) «Românulŭ literarŭ» an. I. Bucurescĭ 1891. No. 18. p. 141: «Maĭ lângă uşă câte-va fete şi câţĭ-va flăcăĭ de prin mahala jocŭ cărţĭ pe sărutărĭ. In fundŭ împrejurulŭ alteĭ mese, o altă grupă de flăcăĭ se jocŭ cu *mişca* (o batistă saŭ o petică împletită în douĕ), ale căreĭ loviturĭ tarĭ, îndesate, durerose, nu se asémĕnŭ de locŭ cu săruturile dulcĭ şi aducĕtóre de dorurĭ din partea cea-laltă. Palmele înegrite şi îngroşate de muncă staŭ roşiĭ de loviturile ce curgŭ mereŭ.»

(3) Op. cit. p. 152.

(4) Marianŭ, Ornitologia t. 1, p. 227 şi 228.

Buvna. De-a *buvna* saŭ *bufna* se jócă băeţĭ şi copile maĭ adese-orĭ însă feciorĭ şi fete. Băeţiĭ jucătorĭ se punŭ *rotişŭ* pe scaune saŭ pe unŭ patŭ. Unulŭ dintre dînşiĭ iea o năframă şi o învălătucesce saŭ împletesce în doue, iar capetele le înódă ca să nu se deslege. Nătrama astŭ-felŭ împletită şi înodată se numesce *buvnă*. Se alege apoĭ unulŭ dintre dînşiĭ, care se îndătoresce ca să iea séma atâtŭ de buvnă câtŭ şi de dînşiĭ ca să nu vorbéscă. După aceea pune fie-care unŭ degetŭ pe unŭ genunchiŭ de-alŭ unuĭ băiatŭ. Celŭ ce păzesce buvna ḑice acum: «Ce sbóră?» Ceĭ-lalţĭ numescŭ unŭ felŭ de pasĕre saŭ altă vietate, care le vine maĭ de grabă în minte. Şi dacă vietatea numită sbóră, atuncĭ celuĭ ce i-a pronunţatŭ numele nu i se întêmplă nimicŭ. Din contră, dacă vietatea respectivă nu sbóră, şi n'a rădicatŭ, nemijlocitŭ după pronunţarea numeluĭ sĕŭ, mâna în sus, ceea ce fie-care trebue s'o facă, atuncĭ fie-care îĭ dă cu buvna la palmă, dicêndŭ: «*cum facŭ alţiĭ, fă şi tu!*» (1)

Fetele şi feciorii se jócă de-a buvna astŭ-felŭ: se punŭ cu toţiĭ rotişŭ iar la mijloculŭ lorŭ se pune pe unŭ scaunŭ saŭ şi pe unŭ altŭ obiectŭ unŭ téncŭ de cărţĭ de jocŭ. Fie-care are să rădice câte o carte, şi dacă unulŭ dintre dînşiĭ rădică o inimă trebue s'o puie de grabă la inimă, dacă rădică de verde o pune la nasŭ, dacă rădică de cruce o înalţă în sus, iar celŭ ce rădică de dobă capĕtă dela fie-care jucătorŭ cu buvna la palmă. Celŭ ce-ĭ dă la palmă ḑice:

Buvna, buvna, buvnuliţa,
Care bate pălmuliţa!

Uitândŭ vre-unulŭ dintre ceĭ ce daŭ la palmă a rosti cuvintele acestea, atuncĭ capĕtă şi elŭ la palmă. Şi totŭ aşa se părêndéză până ce nimene nu face nicĭ o greşélă (2).

---

(1) Usitatŭ in oraşulŭ Sucéva.
(2) Usitatŭ in satele Balacéna şi Tişeuţŭ.

In *Transilvania*, districtulŭ Năsĕuduluĭ, joculŭ acesta se numesce «*de-a puha*» şi «*de-a-merţa*» şi se jócă ca şi «*de-a-ciuştea*.» Iată cum ni-lŭ descrie d-lŭ T. Simonŭ:

«*Puha* se face astŭ-felŭ că unŭ ştergarŭ saŭ altă bucată de pânză de formă oblongă, se înódă în formă de ghemŭ. Acestŭ nodŭ însă se face numaĭ la unŭ capĕtŭ încâtŭ se póte mânua cu uşurinţă şi e fórte acomodatŭ de-a lovì pre alţiĭ.

«Feciorií şi fetele, ba chiar şi ómeniĭ însuraţĭ de curêndŭ şi copiĭ maĭ marĭ se punŭ jos în casa mortuluĭ, formândŭ unŭ cercŭ. Numĕrulŭ acestora nu e stătoritŭ, ci elŭ depinde dela lărgimea caseĭ, unde e mortulŭ. Aceştĭ jucătorĭ se întocmescŭ astŭ-felŭ: fie-care stă cu spatele către periferia cerculuĭ formatŭ de dînşiĭ, iar piciórele ce sunt îndreptate către centrulŭ cerculuĭ aşa, încâtŭ, dacă cerculŭ e micŭ, piciórele se întâlnescŭ în centru şi sunt ca şi raḑele unuĭ cercŭ. Piciórele dela genunchĭ sunt puţinŭ rădicate în sus ca să se pótă purta *puha* pe sub dînsele. In mijlocŭ se punŭ învĕlitorĭ (ţolurĭ saŭ altŭ soiŭ de lepedéuĕ) aşa că piciórele tuturorŭ sunt acoperite. Acum se pune unulŭ în mijloculŭ cerculuĭ, iar ceĭ-lalţĭ pórtă unulŭ dela altulŭ *puha* şi când li se oferă ocasiunea binevenită lovescŭ pre celŭ din centru, iar acesta se năzuesce a afla la care-va *puha*, şi dacă-ĭ succede, atuncĭ acela, la care a aflat'o, are să mérgă în centru, iar celŭ din centru îĭ ocupă loculŭ.»

Sub *buvnă* saŭ *bufnă*, numită în unele părţĭ din Bucovina şi *puhă*, înţelegŭ Româniĭ maĭ pretutindene pasĕrea nocturnă, care se chiamă lat. bubo ignavus; strix bubo; germ. Uhu, Schuhu, Buhu, Buhuo.

Precum despre *cucoveică*, maĭ cu aceeaşĭ înfiorare şi temere auḑimŭ pre Românĭ fórte adese-orĭ vorbindŭ şi despre *buvnă*.

Ţipetulŭ saŭ strigătulŭ *Buheĭ* saŭ *Buvneĭ*, în cele maĭ multe

casurĭ, şi maĭ alesŭ când se aude acésta în apropierea uneĭ case, prevestesce, după credinţa poporuluĭ românŭ, mórtea unuĭ dintre căsenĭ saŭ altă nenorocire neaşteptată.

Mare nenorocire prevestesce acéstă pasĕre şi atuncĭ, când ţipĕtulŭ eĭ celŭ înfiorătorŭ se aude ḑiua. Aşa se ḑice că, când cântă ea ḑiua, e semnŭ de mórte şi de bóle rele, precum: holeră, cĭumă saŭ o scumpete fórte mare. Iar când cântă tómna de timpuriŭ prin sate e semnŭ de bătălie, în ţéra aceea unde cântă (1).

Din cele espuse resultă decĭ, după părerea nóstră, că joculŭ *buvna*, *bufna* saŭ *puha* simbolisézà pasĕrea prevestitóre de mórte cu aceleaşĭ nume, după cum simbolisézà şi joculŭ «*ciuştea*», descrisŭ maĭ sus, pe *ciuşŭ*, care e asemenea o pasĕre prevestitóre de mórte.

Merită a fi însemnatŭ aice încă şi aceea, că dela cuv. *buvnă* şi *bufnă* s'aŭ formatŭ în decursulŭ timpuluĭ şi verb. *a buvnì* = a lovì: ce te *buvnescĭ* de mine? = ce te lovescĭ de mine? — nu mĕ *buvnì*; apoĭ *buvnitŭ* — ă = lovitŭ, pălitŭ, şi *buvnitură* = lovitură, pălitură.

Léfa. Acestŭ jocŭ se aranjază astŭ-felŭ: se iea o draniţă şi se cĭoplesce la unŭ capĕtŭ maĭ latŭ, iar la celŭ-laltŭ maĭ îngustŭ, dându-i-se forma uneĭ lopăţele, care în satele din Bucovina: Badeuţŭ, Bilca, Ropcea şi Muşinţa, precum şi în Rădăşenĭ din Moldova se numesce *léfă* (2), iar în satulŭ Stupca din Bucovina *léşcă*.

Se punŭ apoĭ maĭ mulţĭ inşĭ, fete şi fecĭorĭ, rótă împrejurulŭ unuĭa, care stă în picióre într'unŭ ungherŭ de casă

(1) Marianŭ, Ornitologia t. I, p. 208—209.

(2) Dict. de An. Pletosŭ. — In unele sate din Bucovina şi Moldova, precum bunăóră în Fundulŭ-Moldoveĭ şi Rădăşenĭ, se numesce *léfă* şi o lopăţică maĭ mică cu care se *tăpşesce* saŭ *tepşesce* mămăliga înainte de ce se rĕstórnă din cĭaunŭ pe fundŭ, iară în alte sate o lopăţică cu multŭ maĭ mare şi maĭ lungă în códă cu care se rade povidla de pe căldarea în care se fierbe. În fine, unŭ munte de pe hotarulŭ Fundulŭ-Moldoveĭ din Bucovina se numesce *Lefele*.

saŭ șédo pe o laĭță și căruĭa unŭ altŭ fecĭorŭ ĭĭ ține mânele la ochĭ ca să nu vadă nimicŭ. Pe când celŭ din mijlocŭ e ținutŭ de ochĭ, pe atuncĭ unulŭ dintre jucătorĭ îlŭ lovesce cu *léfa* peste spate. După ce a fostŭ lovitŭ îlŭ lasă de ochĭ anume ca să ghîcéscă cine l'a lovitŭ. Dacă ghîcesce, ocupă celŭ ce l'a lovitŭ loculŭ sĕŭ, iar elŭ ĭĭ ține ochiĭ, de nu ghîcesce, e din noŭ lovitŭ cu *léfa*, și cu câtŭ maĭ greŭ ghîcesce, cu atâtŭ maĭ multŭ și maĭ desŭ e lovitŭ până ce trebue să ghîcéscă. De multe orĭ celŭ din mijlocŭ ca să nu vadă nimicŭ și să nu prindă de grabă pe celŭ ce l'a lovitŭ, se pune cu fața în jos spre o laĭță saŭ unŭ scaunŭ.

Ineluşulŭ. De-a ineluşulŭ saŭ *inelulŭ*, numitŭ altmintrelea și *de a veriga* (1), se jócă așa: se strângŭ maĭ mulțĭ copiĭ, une-orĭ chiar fete și fecĭorĭ, la unŭ locŭ și punêndu-se unulŭ dintre dînșiĭ cu fața la pămîntŭ, ceĭ-lalțĭ înșirându-se împrejurulŭ luĭ, pune fie care câte unŭ degetŭ pe spatele celuĭ ce stă cu fața la pămîntŭ. După acésta iea unulŭ unŭ inelŭ și umblândŭ cu dînsulŭ de vr'o câte-va orĭ pe deasupra degetelorŭ, îlŭ pune în urmă pe degetulŭ unuĭa și după ce l'a pusŭ ḑice:

Ineluşŭ
Invêrtecuşŭ
Pe-a cuĭ degetuțŭ te-am pusŭ?

Celŭ ce stă jos trebue să ghîcéscă pe-a cuĭ degetŭ se află pusŭ inelulŭ și dacă ghîcesce trebue să se puĭe acela, la care s'a aflatŭ inelulŭ, cu fața la pămîntŭ, iar celŭ ce l'a aflatŭ, luândŭ inelulŭ, face și elŭ ca și premergĕtorulŭ sĕŭ cu dînsulŭ.

In unele sate din contră toțĭ jucătoriĭ, câțĭ voescŭ a se juca *de-a inelulŭ*, se înșiră într'unŭ cercŭ, ascundŭ apoĭ unŭ

(1) Inelele cele simple și lătărețe se numescŭ în Bucovina de regulă *verigĭ* sing. *verigă*.

inelŭ în palmele unuĭa, și punŭ pe unulŭ să-lŭ caute Celŭ ce caută ḑice:

Fă-te, drace,
Nu te face
Scót'inelulŭ și-lŭ dă 'n cóce!
Scóte unu
Scóte dóue
Scóte nóuĕ
Scóte câte-ţĭ place ţie,
Iar pe unulŭ mi-lŭ dă mie!

Celŭ ce l'a aflatŭ îlŭ ascunde din noŭ, și'n loculŭ luĭ trebue să-lŭ ascundă acum acela la care l'a aflatŭ (1).

Luminărica. Maĭ mulţĭ băieţĭ și copile, orĭ feciorĭ și fete, puindu-se pe scaune, forméză unŭ cercŭ saŭ se așéză în douĕ șire și anume: băieţiĭ saŭ feciorìĭ într'unŭ șirŭ, iar copilele saŭ fetele în altŭ șirŭ, astŭ-felŭ ca amêndouĕ șirele să vie faţă în faţă. Iea apoĭ unulŭ dintre jucătorĭ o surcică, ţandură orĭ unŭ beţișorŭ uscatŭ saŭ unŭ paĭu și aprinḑêndu-lŭ la unŭ capĕtŭ îlŭ dă vecinuluĭ sĕŭ. Acesta, luândŭ beţișorulŭ saŭ ţandurica aprinsă, care se numesce în unele sate *Luminărică*, iar în altele *focușorŭ*, îlŭ daŭ maĭ departe. Și totŭ așa se părêndéză din mână în mână până ce se stînge. Acela, la care s'a stinsŭ *luminărica*, e supusŭ uneĭ pedepse, care constă de regulă întru aceea că trebue să sărute pe toţĭ ceĭ-lalţĭ jucătorĭ, fără a lua în considerare etatea și sexulŭ, și anume dacă e băĭatŭ saŭ feciorŭ sărută pe copile și fete în faţă, iar băieţilorŭ și feciorilorŭ le sărută mâna. Totŭ așa trebue să facă și copilele saŭ fetele, la carĭ s'a stinsŭ *luminărica*.

Ilaritatea produsă prin repejunea cu care caută fie-care

(1) Usitatŭ în satele Tișeuţŭ și Drăgușanca din Bucovina.

să petrécă și să dea maĭ departe *luminărica* saŭ *focușorulŭ* din mână, face ca joculŭ acesta să fie fórte atrăgĕtorŭ (1).

Mŏnăstióra. Șase saŭ optŭ fecĭorĭ se punŭ umĕrŭ la umĕrŭ într'unŭ șirŭ stândŭ în picĭóre, iar unŭ alŭ șéptelea saŭ alŭ nouĕlea, care e maĭ sprintenŭ, se sue de-asupra pe umerele celorŭ doĭ dintr'unŭ capĕtŭ și stândŭ cu unŭ picĭorŭ pe umĕrulŭ unuĭa, iar cu celŭ-laltŭ pe alŭ altuĭa, forméză *mŏnăstirea*. După acésta unulŭ dintre jucătorĭ strigă:

—Unde-ațĭ vĕḑutŭ voĭ vre o mŏnăstire fără de clopotŭ?!

Atuncĭ unulŭ care face pe *pălimarŭ* caută să amăgéscă pe unŭ băiatŭ ca să fie *limbă la clopotŭ.* Și cum l'a amăgitŭ îlŭ iea în brațe și-lŭ dă fecĭoruluĭ, ce stă pe umerile celorŭ doĭ. Acela, prinḑêndŭ pe băĭatŭ de capŭ saŭ de urechĭ, adică cum îĭ vine la socotélă, îlŭ ține în aerŭ.

Nemijlocitŭ după acésta se vêră pălimarulŭ între fecĭoriĭ ceĭ doĭ, carĭ ținŭ clopotulŭ pe umerile lorŭ, și prinḑêndŭ limba, adică băĭatulŭ de picĭóre, începe a-lŭ sgâțiĭ și trage în colo și'n cóce, spunêndŭ că trage clopotulŭ. In acelașĭ timpŭ alțĭ doĭ inșĭ, dintre carĭ unulŭ ḑice că e *popă,* iar altulŭ *dascălŭ,* începŭ a cânta. Băĭatulŭ, la rêndulŭ sĕŭ, durêndu-lŭ capulŭ, respective urechile, începe a striga, și așa se face o gălăgie ca aceea, că toțĭ ceĭ de față începŭ a rîde în hohote. Pe urmă, sub pretextŭ că s'ar fi dogitŭ clopotulŭ și din causa acésta nu potŭ să-lŭ tragă maĭ multŭ, daŭ drumulŭ băiatuluĭ, care, vĕḑêndu-se scăpatŭ, nu se arată maĭ multŭ în acea séră printre fecĭorĭ (2).

In Munțiĭ apusenĭ aĭ *Transilvanieĭ* joculŭ acesta se numesce «*limba de clopotŭ*» (3).

Clépșa. De-a *clépșa* se jócă în modulŭ următorŭ: se punŭ

---

(1) Usitatŭ în satele Badeuțŭ, Tișeuțŭ și Bosancĭ și în orașulŭ Sucéva.
(2) Joculŭ acesta e usitatŭ în satulŭ Bosancĭ.
(3) Frâncu, op. cit. p. 174.

maĭ mulţĭ băĭeţĭ într'unŭ şirŭ. Unulŭ dintre dînşiĭ ţine pe celŭ dîntâĭ de ochĭ, iar altulŭ dinapoĭ îĭ dă o *clépşă*, adică o palmă peste spate. După ce a căpĕtatŭ *clépşa* îĭ dă drumulŭ şi elŭ trebue să caute pe celŭ ce *l'a clepşitŭ*, şi de-lŭ găsesce îlŭ apucă de capŭ şi-lŭ pune în loculŭ sĕŭ, iar de nu-lŭ nimeresce maĭ capĕtă o *clépşă*, totŭ aşa până ce nimeresce pe celŭ ce l'a clepşitŭ (1).

Capra. Unŭ fecĭorŭ iea o secure şi légă da muchia acesteia douĕ lingurĭ, carĭ aŭ să închipuéscă urechile şi córnele capreĭ; iar sub muche puţină lână lungă, carĭ are să închipuéscă barba. După acésta întórce unŭ cojocŭ pe dosŭ, îlŭ pune pe spate, vîră toporiştea în una din mânecele cojoculuĭ, care însemnéză grumazulŭ capreĭ, şi astŭ-felŭ apoĭ intrândŭ în chipŭ de capră în casă prinde a sbĭera şi a face felŭ de felŭ de bazaconiĭ, încâtŭ sunt siliţĭ să rîdă toţĭ ceĭ ce se află în casă, până chĭar şi casniciĭ, carĭ de altmintrelea sunt fórte supĕraţĭ. Uniĭ dintre ceĭ de faţă, vĕḑêndŭ că capra sbéră prea tare îĭ spunŭ să nu sbere, ci să se ducă maĭ bine la mortŭ şi să-lŭ bocéscă. Ea nu rĕspunde nimicŭ, ci ducêndu-se lângă mortŭ începe a da din capŭ, făcêndu-se că-lŭ bocesce. După acésta spunŭ uniĭ că ĭ-e sete. Unulŭ se duce şi-ĭ aduce o strachină cu apă şi i-o dă să bea. Capra móie barba în apă şi dândŭ din capŭ stropesce pe toţĭ câţĭ se află în apropierea eĭ. Ceĭ stropiţĭ începŭ a striga pe dînsa şĭ-a o alunga. Capra maĭ sbéră, ce maĭ sbéra, şi apoĭ eşindŭ afară se desbracă.

Craiulŭ. Se înşiră maĭ mulţĭ inşĭ, fete şi fecĭorĭ, împrejurulŭ uneĭ mese şi punŭ mânele una peste alta. După acésta

---

(1) Jioculŭ acesta e usitatŭ în satulŭ Balacéna.—Cuv. *clépşă* = palmă, e fórte usitatŭ în Bucovina. Dela acestŭ cuvîntŭ s'a formatŭ verbulŭ a *clepşì* = a pălmui, a bate; adj. *clepşitŭ-ă* = pălmuitŭ, bătutŭ; subst. *clepşitŭ-ă* = pălmuitŭ: ce voesce *clepşitulŭ* saŭ *clepşita* acésta dela mine? In fine *clepşitŭ-ă* = bătutŭ la capŭ, prostŭ, năucŭ.

începe unulŭ a numĕra dela 1—9 trăgêndŭ în acelaşĭ timpŭ la fie-care numĕrătură câte o mână începêndŭ de desubtŭ; acela, a căruĭ mână se trage ultima óră, e alesŭ ca *craiŭ*. Atuncĭ unulŭ dintre jucătorĭ strigă *«craĭu»*! Iar Craiulŭ întrébă: *«pe ce staĭ?»*. Acela: *«pe ce mĕ-ĭ arunca!»* Craiulŭ ḑice maĭ departe, dacă jucătorulŭ e fecĭorŭ: «Du-te şi sărută pe cutare fată, saŭ mâna cutăreĭ femeĭ orĭ babe, orĭ icóna de pe pĭeptulŭ mortuluĭ,» — saŭ îĭ dă altă poruncă, prin care crede că ar puté face pre ceĭ de faţă să rîdă. Dacă e o jucătóre, adică o fată, îĭ poruncesce bună óră să mérgă şi să sărute mâna cutăruĭ moşnégŭ saŭ cutăreĭ femeĭ, saŭ pre cutare fecĭorŭ, iar la urmă să-lŭ sărute şi pe dînsulŭ, adică pe craiŭ. Apoĭ strigă altulŭ: *«craĭu!»* şi totŭ aşa merge joculŭ maĭ departe, fiindŭ fie-care îndatoritŭ a împlinì orĭ ce ĭ-ar poruncì craĭulŭ (1).

Móra. Cincĭ flăcăĭ închipuescŭ *móra*. Doĭ inşĭ aducŭ unŭ scaunŭ şi puindu-lŭ în mijloculŭ caseĭ se culcă cu faţa în jos pe dînsulŭ, astŭ-felŭ ca să vie cu capulŭ la capetele scaunuluĭ, iar cu picĭórele la mijlocŭ, ţinêndŭ în acelaşĭ timpŭ fie-carele câte o *léfă* de draniţă în mână. După acésta doĭ inşĭ îĭ acopĕrŭ cu unŭ ţolŭ ca să nu se vadă. Unŭ alŭ cincelea, făcêndu-şĭ barbă şi musteţe de lână saŭ şi de cânepă, ungêndu-se cu funingene pe obrazŭ şi îmbrăcându-se cu unŭ cojocŭ întorsŭ pe dosŭ, ḑice că e morariŭ. Fiindŭ toţĭ gata, móra se pornesce şi începe a măcina, mişcându-se ceĭ de pe scaunŭ neîncetatŭ şi bătêndŭ cu *lefele* în picĭórele scaunuluĭ, în timpŭ ce ceĭ-lalţĭ doĭ inşĭ scutură ţolulŭ. Iară morariulŭ bătêndŭ în drépta şi în stânga la pene, se face focŭ şi pară de mânie că nu umblă móra bine. Totŭ atuncĭ alţĭ fecĭorĭ vinŭ unulŭ câte unulŭ şi ḑicŭ că aŭ de măcinatŭ ba orzŭ, ba grâŭ, ba secară, etc. (2).

(1) Usitatŭ în Vicovulŭ-de-sus.
(2) Usitatŭ în Bilca, com. de Iust. Cârdeiŭ.

Cămila. Se légă doĭ băeţĭ spate la spate cu o curea, se pune unŭ cojocŭ întorsŭ pe dosŭ peste dînşiĭ, să iea o botă şi puindu-se într'însa o ólă i se dă unuĭa dintre ceĭ doĭ băeţĭ ca să o ţie, şi astŭ-felŭ forméză o *cămilă*. Unŭ alŭ treilea băĭatŭ se légă la capŭ ca unŭ *turcŭ*, iea unŭ bĕţŭ în mână în locŭ de paloşŭ, se sue călare peste ceĭ doĭ, se duce astŭ-felŭ în casă, unde e mortulŭ, şi, făcêndu-se că e străinŭ, spune că vine din Turcia, că n'are banĭ de cheltuélă, şi că din pricina acésta trebue să-şĭ vîndă *cămila*. Unŭ băĭétŭ din casă se face negustorŭ şi ţînêndŭ într'o mână o pungă plină de sticle, petricele saŭ cuie, ḑice că-sŭ galbenĭ, şi întrébă câtŭ córtă cămila că elŭ ar cumpĕra-o. Turculŭ rĕspunde:

— O mie de galbenĭ!

— O mie cerĭ tu? — ḑice maĭ departe negustorulŭ, — bine! . . . dar să vedemŭ maĭ întâĭ orĭ de scie cămila juca:

— Fórte bine jócă! — rĕspunde Turculŭ.

— Aşĭ vré să vĕdŭ!

— Haĭde cămilă la jocŭ! — strigă acuma Turculŭ către cămilă.

Cămila începe a juca.

Negustorulŭ se bucură de acésta şi-ĭ dă 500 de galbenĭ. Turculŭ o lasă cu 900. Negustorulŭ îĭ dă 300 şi totŭ aşa se coborâ în jos până ce ajungŭ la douĕ parale. Turculŭ, când aude acésta ḑice:

—De cât oiŭ da-o cu douĕ parale, maĭ bine o ucidŭ şi o aruncŭ în rîpă! — Şi cum rostesce cuvintele acestea, scóte paloşulŭ şi lovesce cu dînsulŭ pre cămilă dreptŭ în capŭ, adică în ólă şi cum se strică óla, ceĭ doĭ băieţĭ deauna se trântescŭ jos, făcêndu-se că a peritŭ cămila, iar negustorulŭ îĭ dă atâtŭ pre dînşiĭ, adecă cămila, cât şi pre Turcŭ afară (1).

In Vicovulŭ-de-sus, districtulŭ Rădăuţuluĭ, joculŭ acesta se

(1) Acestŭ jocŭ e usitatŭ in oraşulŭ Sucéva.

numesce «*de-a calulŭ*» și se jócă astŭ-felŭ: Se légă doĭ feciorĭ spate la spate, încinșĭ ambiĭ la unŭ locŭ cu unŭ brâŭ saŭ funie. In capulŭ unuĭa se pune o ólă mare în locŭ de cușmă. Se acoperŭ apoĭ ambiĭ peste capŭ cu unŭ țolŭ, și unŭ alŭ treilea, ca stăpânulŭ caluluĭ, încalecă punêndu-se între spetele celorŭ doĭ. Unŭ alŭ patrulea se face a prinde calulŭ de căpĕstru și a-lŭ duce în casă, iar calulŭ, intrândŭ în năuntru rânchéză, bate din picióre și asvêrle, căutândŭ a lovì pre cine-lŭ va ajunge. Ducĕtorulŭ ḑice atuncĭ:

Ferĭ! ferĭ! feresce-te lele!
Că-ĭ cam cu năravurĭ rele
Și te-a lovì în mĕsele
Și-ĭ rĕmâné făr'de ele!

Apoĭ bătêndŭ în tașca, ce o are peste umĕrŭ, strigă:

— Cine cumpĕră! . . . . câtŭ dă? . . . treĭ sute face calulŭ! . . . cine dă maĭ multŭ? . . . .

Invêrtindu-se și tropotindŭ cu calulŭ ceĭ din casă daŭ fie-care câte ceva, însă totŭ reducêndŭ prețulŭ, până ce ajungŭ la unŭ banŭ.

Călărețulŭ totŭ restimpulŭ acesta domolesce calulŭ neîncetatŭ, ḑicêndŭ: prr! prrr! prrr!

Atuncĭ vênḑĕtorulŭ: «decât cu atâta, maĭ bine i-oiŭ crĕpa capulŭ!...» și cum rostesce cuvintele acestea, lovindu-lŭ cu bĕțulŭ în capŭ, óla cade tótă hârburĭ jos.

Cu acestea se încheie joculŭ, și calulŭ iese afară.

In *Transilvania*, districtulŭ Năsĕuduluĭ, joculŭ acesta se chiamă «*de-a vaca*» și se face așa:

Toțĭ câțĭ se află la priveghiŭ rĕmânŭ în casă, numaĭ doĭ inșĭ iesŭ afară. Unulŭ dintre aceștia se face *vacă* în acestŭ modŭ: că celŭ-laltŭ grămădesce pe dînsulŭ atâtea vestminte, câte cugetă că le va puté suporta, iea apoĭ o ólă, o umple cu cenușă și legând'o la gură, o pune pe capulŭ celuĭ de-

venitŭ vacă, legând'o ca să nu cadă, și așa vinŭ apoĭ ambiĭ în casă. Celŭ devenitŭ vacă intră plecată cu mânurile în jos, iar celŭ-laltŭ îlŭ mână din dĕrĕptŭ cu o vergeluță. Ajunșĭ în casă întrébă celŭ ce conduce vaca: .

— Nu cum-va ațĭ cumpĕra o vacă?

— Vomŭ cumpĕra, dar ce cerĭ pe dînsa ? — rĕspundŭ ceĭ alțĭ.

— 3 fl. rĕspunde conductorulŭ.

— 3 fl. nu-țĭ vomŭ da! .... dar, de cum-va îțĭ e de datŭ, dă-ni-o cu 4 fl.

— Cu 4 fl. nu voiŭ da-o, ci, de cum-va vi-ĭ de cumpĕratŭ, dați-mĭ 2 fl. 50 cr.

— Cu atâta nu vomŭ cumpĕra-o, ci de ți-ĭ de vêndutŭ dă-ni-o cu 4 fl. 50 cr.

— Cu 4 fl. 50 cr. nu potŭ eŭ să daŭ o așa vită bună, ci maĭ bine o pocnescŭ în capŭ!»

Atuncĭ lovesce vaca cu unŭ bastonŭ și la acéstă lovitură óla se sparge, iar vaca se prăvale la pămîntŭ, prefăcêndu-se că móre; mugesce de vr'o câte-va orĭ, apoĭ se scólă, iar ceĭ de față isbucnescŭ într'unŭ rîsŭ mare, privindŭ la vacă cum se scólă plină de cenușa, care maĭ nainte fusese în ólă (1).

Păpușelele. Joculŭ acesta, numitŭ «*de-a păpușelele*» saŭ «*de-a băețiĭ*» se jócă astŭ-felŭ: se facŭ doĭ copiĭ din draniță: unŭ băiatŭ și o copilă și se îmbracă în forma *păpușelorŭ*, în lungime cam de $1/2$ metru. Se iea apoĭ unŭ scaunŭ maĭ lungŭ, se punŭ păpușele pe dînsulŭ și se acopere cu unŭ țolŭ, care spânzură de ambe părțile până în pămîntŭ. După acésta, vêrîndu-se unŭ flăcăŭ sub scaunŭ se iea scaunulŭ și se aduce încetișorŭ în casă astŭ-felŭ ca și celŭ de sub dînsulŭ să se pótă târî neobservatŭ, se pune în mijloculŭ ca-

(1) Com de d-lŭ T. Simonŭ.

seĭ, și unulŭ începe a cânta diferite cântece de jocŭ. Celŭ de sub scaunŭ se întórce cu fața în sus, prinde păpușele de picióre și scoțêndu-le de sub țolŭ pe de-o parte și pe de alta de sub scaunŭ fără a-șĭ arăta mânele, le jócă în felurite chipurĭ făcêndu-le să salte, să se sărute, să se bată, să se coprindă și iarășĭ să jóce, producêndŭ prin acésta rîsŭ celorŭ de față. In fine, după ce s'aŭ săturatŭ de jocŭ, scotŭ scaunulŭ dimpreună cu păpușele afară și-lŭ punŭ la loculŭ sĕŭ de unde l'aŭ luatŭ (1).

Rădicarea. Se ieaŭ ḑece flăcăĭ și unulŭ dintre dînșiĭ se culcă pe o laiță saŭ pe unŭ scaunŭ cu fața în sus, iar ceĭ-lalțĭ nouĕ înșirându-se împrejurulŭ luĭ ḑicŭ:

Suntemŭ de toțĭ nouĕ frațĭ,
Din tótă lumea-adunațĭ,
Haĭ să-lŭ bîzîimŭ
Și'n sus să-lŭ svîrlimŭ!

După ce rostescŭ cuvintele acestea pune fie-care câte unŭ degetŭ sub celŭ culcatŭ jos și așa îlŭ rădică forte ușorŭ în sus.

E de'nsemnatŭ că, dacă arŭ fi maĭ mulțĭ orĭ maĭ puținĭ decât nouĕ flĕcăĭ și de n'arŭ ḑice toțĭ de odată cuvintele de maĭ sus, de-arŭ greșì numaĭ o singură literă, atuncĭ, după credința poporuluĭ, nu arŭ puté nicĭ decum rădica pre celŭ de jos (2).

Moșnégulŭ și baba. Doĭ fecĭorĭ mergŭ în tindă saŭ în altă casă și, ungêndu-se cu funingine, se travestescŭ în haine cotrențóse și comice. Unulŭ se face *moșnégŭ*, punêndu-șĭ barbă de câlțĭ și o cușmă ruptă saŭ întórsă pe dosŭ în capŭ iară celŭ-laltŭ se face *babă*. După acésta vine maĭ ântâĭ baba în casă, dă bună vremea și se rógă de găzduire. Apoĭ

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.
(2) Acestŭ jocŭ, usitatŭ în satulŭ Bilca, mi l'a comunicatŭ Iust. Cârdeiŭ. stud gimn.

se aude moşnégulŭ tuşindŭ prin tindă. Baba se ascunde sub masă saŭ în altŭ ungheriŭ. Moşulŭ gârbovŭ şi cu ghebă în spate, întră în năuntru încetŭ, găfâindŭ, tuşindŭ şi ţinêndŭ o cârjă în mână; la întrare se face a potecnì, unulŭ îlŭ prinde şi-ĭ ajută a se ţiné ca să nu cadă jos. După ce-şĭ maĭ vine în fire începe a istorisì despre pătărăniile câte le-a avutŭ cu baba, cum l'a lăsatŭ acésta, şi cum o caută de unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ prin tóte satele şi nu o póte afla. Moşnégulŭ nu prea vede nicĭ nu prea aude bine, de aceea trebue să i se strige tare la ureche. Unulŭ îĭ spune că elŭ îlŭ va duce la babă, dar pentru aceea să-ĭ lucre ceva. Moşnégulŭ ḑice că elŭ póte così, face fôntânĭ etc. Celŭ ce ĭ-a spusŭ că-lŭ va duce la babă, îlŭ pune să coséscă. Moşnégulŭ se face a così cu cârja, ghĭontindŭ în drépta şi stânga pre ceĭ din casă, carĭ se rădică pe lăiţĭ, pe scaune, pe cuptĭorŭ, maĭ pe scurtŭ pe unde apucă, numaĭ să nu fie ajunşĭ de cósa moşnéguluĭ. După acésta se face că adună, ghĭontindŭ acuma cu cârja pe sus.—Îĭ maĭ daŭ şi altele de lucru, şi elŭ iarăşĭ începe a face posne de ale sale. In urmă, celŭ ce ĭ-a spusŭ că-lŭ va duce la babă, îlŭ iea de mână şi ducêndu-lŭ la o fată saŭ nevastă tênĕră, îlŭ întrébă orĭ de nu e aceea baba luĭ. Elŭ respunde, că pare că ar semĕna, dar nu e baba luĭ. Ceĭ de faţă prindŭ a rîde în hohote. In sfârşitŭ ajungŭ şi la babă. Moşnégulŭ, cum o vede, prinde maĭ întâĭ a plânge de bucurie, apoĭ începe a o trage la respundere pentru ce l'a lăsatŭ, şi 'n urmă a o certa şi mustra în modulŭ celorŭ bĕtrânĭ, până ce toţĭ ceĭ de faţă se satură de rîsŭ. Când voesce să iasă moşnégulŭ şi cu baba ca să mérgă acasă, atuncĭ unulŭ, luândŭ o lumină, o potrivesce astŭ-felŭ, că-ĭ aprinde barba. Moşnégulŭ o stinge şi iese afară suduindŭ. Cu acésta se 'ncheĭe apoĭ şi joculŭ (1).

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ.

Mânzulica. De-a Mânzulica se jócă optŭ flăcăĭ. Fie-care flăcăŭ ţine în mână câte o carte. 1. e rege, 2. comisarŭ, 3. doctorŭ, 4. panţirŭ, 5. păgubaşŭ, 6. tălharŭ, 7. mânzulica şi a 8 orariulŭ, care arată 10 óre. Comisarulŭ deschide cartea sa şi întrébă: «Care este panţirŭ»?

Panţirulŭ vine, bate la uşa comisaruluĭ, şi ḑice că elŭ este poliţaĭu şi-ĭ dă o cĭuste în mână.

Comisarulŭ iea cĭuştea şi-ĭ dă cincĭ la palmă ḑicêndŭ:

—Asta-ĭ léfa ta pe-o lună!...Dacă te-ĭ purta bine, dacă veĭ păzi têrgulŭ cum se cade, ca să nu fie nicĭ o pagubă într'însulŭ, atuncĭ ţĭ-oiŭ mărì léfa. Iară dacă s'a 'ntîmpla să fie vre o pagubă, să viĭ îndată şi să-mĭ spuĭ!

Panţirulŭ iese.

Iată că 'ntr'o Mĭercurĭ vinŭ nisce Jidovĭ la têrgŭ cu marfă de vêndutŭ şi cu o căruţă la care este prinsă o *mânzulică* şi tragŭ pe pĭéţă. Peste unŭ cĭasŭ vine stăpânulŭ căruţeĭ la panţirŭ şi-ĭ spune că ĭ-a furatŭ cine-va mânzulica.

Panţirulŭ merge la comisarŭ şi-ĭ spune că i s'a furatŭ jidovuluĭ mânzulica.

Comisarulŭ îĭ ḑice să méргă în têrgŭ şi să caute câte cĭasurĭ sunt şi să iea totŭ-odată şi pe păgubaşŭ ca să-ĭ arate unde are prepusŭ că i s'ar afla mânzulica şi să-ĭ caute numaĭ decât mânzulica. Îĭ spune tot-odată să iea séma că acuma e nópte, să nu se atingă de uşa regeluĭ,

Că uşa e pe din faţă
Legată tótă cu aţă,
Iară pe din dosŭ
E legată cu rogozŭ,
Cum puĭ mâna pică jos.

Păgubaşulŭ merge pe la case, unde are prepusŭ că s'ar afla mânzulica, şi ajungêndŭ la una bate să i se deschidă.

Uşa îĭ arată 10 ore.

Se duce maĭ departe până dă de tâlharŭ.

Panțirulŭ iea pe tâlharŭ și-lŭ duce la închisóre și spune comisaruluĭ că a găsitŭ pe tâlharŭ.

Comisarulŭ spune să-lŭ aducă diminéța ca să-lŭ tragă la rĕspundere, să-lŭ bată și apoĭ să-lŭ iea la cătane. Diminéța chĭamă pe doctorŭ ca să-lŭ cerceteze de póte slujì la óste orĭ ba.

Doctorulŭ îlŭ cercetéză și aflându-lŭ că e bunŭ îlŭ tunde, îlŭ jură și-lŭ îmbracă cu unŭ cĭaunŭ în capŭ și-ĭ pune o *coromâslă* pe spinare; apoĭ îlŭ scóte afară, îlŭ pune la feréstră de 'naintea caseĭ, și-lŭ învață să strige «*berdo*». (1) Apoĭ întrébă pe ómeniĭ din casă:

—Cum stă?.... bine?
—Ca unŭ câne!

respundŭ aceștĭa. Și după acésta se 'ncepe joculŭ din noŭ (2).

Prișcala. De-a prișcala se jócă astŭ-felŭ: se iea o bucată de draniță și se despică la unŭ capĕtŭ. Acésta se numesce *prișcală*. După aceea alege tineretulŭ pe unulŭ maĭ bĕtrânŭ. Acesta ține cu mânile ochiĭ unuĭa, ca să nu vadă, iară ceĭlalțĭ îlŭ croescŭ cu prișcala peste spate. După aceea celŭ bătutŭ se scólă și dacă póte ghìcì pe unulŭ din ceĭ ce i-aŭ datŭ cu prișcala, acela merge în loculŭ luĭ. Așa se părêndéză maĭ toțĭ câțĭ aŭ începutŭ joculŭ de-a prișcala. (3)

Sticla 'n grindă. De-a lipitulŭ sticleĭ în grindă saŭ *de-a scurge sânge din grindă* se jócă în următorulŭ modŭ: Unŭ flăcăŭ iea unŭ scaunŭ înaltŭ așa ca, suindu-se pe dînsulŭ, să pótă ajunge până la grindă. După aceea iea unŭ hangerĭŭ saŭ unŭ altŭ cuțitŭ lungŭ și o sticlă saŭ o ulcică plină cu apă, împlântă cuțitulŭ în grindă și împlântându-lŭ se face că-lŭ scapă jos. Ḑice apoĭ către unulŭ dintre ceĭ de față

---

(1) *Berdo* dela germ. *wer da.*
(2) Usitatŭ în Sucéva.
(3) Usitatŭ în satulŭ Căndrenĭ.

să-lŭ rădice de jos şi să i-lŭ dea, că altmintrelea nu póte să slobódă sânge din grindă saŭ să lipéscă sticla de acésta. Acela, nesciindŭ cum merge joculŭ, şi aşteptândŭ cu nerăbdare să vadă cum se va slobodì sânge din grindă, se plécă după cuţitŭ. Atuncĭ celŭ ce voesce să slobódă sânge saŭ să lipéscă sticla cu apă o întórce repede cu gura în jos şi ĭ-o tórnă după capŭ. Vĕḑêndŭ acésta ceĭ de faţă abĭa se potŭ ţiné de rîsŭ. După cuţitŭ se pléçă de regulă unŭ băĭatŭ saŭ o copilă, căreĭa nu-ĭ este de felŭ cunoscutŭ joculŭ acesta (1).

Mĕrulŭ. Se punŭ rêndŭ dóue lăiţĭ, pe carĭ staŭ alăturea câte patru inşĭ, ast-felŭ ca să vie faţă în faţă. Se aduce apoĭ o strachină plină cu mere şi se pune la mijlocŭ. După acésta trebue fie-care să spue câte o minciună. Acela, care a spusŭ cea maĭ mare minciună, dimpreună cu ceĭ ce staŭ în rêndŭ cu dînsulŭ capĕtă apoĭ câte unŭ mĕrŭ. Aşa trebue pe rêndŭ să spue fie-care câte o minciună (2).

Cióra. Acestŭ jocŭ îlŭ jócă maĭ mulţĭ inşĭ. Unulŭ dintre jucătorĭ pune mâna pe unŭ scaunŭ şi apoĭ rădicând'o în sus, ḑice «*cióra sbóră 'n sus*». Toţĭ ceĭ-lalţĭ trebue să rădice după dînsulŭ mâna în sus şi să ḑică «*ciόra sbóră 'n sus*». Dacă nu rădică mâna la timpŭ saŭ dacă nu rostesce corectŭ cuvintele de maĭ sus, atuncĭ capĕtă dela toţĭ ceĭalalţĭ cu cĭuştea la palmă. Se 'ntêmplă însă adese-orĭ că celŭ dintâĭ numesce unŭ obiectŭ, care nu póte să sbóre, ḑicêndŭ că sbóră, atuncĭ ceĭ-lalţĭ trebue să iea fórte bine séma şi numaĭ atuncĭ să rădice mâna în sus şi să ḑică sbóră, când obĭectulŭ numitŭ întru adevĕrŭ e în stare să sbóre. Dacă greşesce e pedepsitŭ, bătêndu-se cu cĭuştea la palmă (3).

(1) Usitatŭ în maĭ multe comune din Bucovina.
(2) Usitatŭ în Bosancĭ.
(3) Usitatŭ în Tişeuţŭ.

Ursulŭ. Unŭ fecĭorŭ pregătesce dóue fundurĭ în forma unuĭ talgerŭ. Vine apoĭ în mijloculŭ caseĭ, se pune cu faţa la pămîntŭ şi întinde mânile înainte câtŭ póte ajunge. Unŭ altŭ fecĭorŭ iea unŭ cuţitŭ şi-lŭ înfige cu vêrfulŭ în pămîntŭ lângă degetele celuĭ de jos. Cuţitulŭ înfiptŭ e *ursulŭ*, iar fecĭorulŭ de jos e *vênătorulŭ*. Acuma vênătorulŭ se trage pe vêrfulŭ degetelorŭ dela picĭóre, fără de a eşì din loculŭ unde se află, iea în mânĭ ambele fundurĭ şi astŭ-felŭ stă apoĭ înbrâncitŭ pe vêrfulŭ degetelorŭ dela picióre şi răzimatŭ cu mânile pe cele dóue fundurĭ. Cu unŭ fundŭ trebue să se întindă şi lovindŭ *ursulŭ* (cuţitulŭ) să-lŭ restórne. Maĭ nainte de acésta însă trebue să rĕspundă la întrebările ce i se punŭ. Unŭ fecĭorŭ adică îlŭ întrébă: «Unde te ducĭ?» — «Se 'mpuşcŭ ursulŭ!» — respunde acesta. — «Unde ţĭ-e puşca?... unde ţĭ-e prafulŭ? unde-ţĭ sunt plumbiĭ şi capsele?» — La fie-care întrebare vênătorulŭ de jos trebue să arate cu fundulŭ în mână în acea parte a trupuluĭ, unde ar avé să pórte lucrurile întrebate: la umĕrŭ, la şoldŭ, la spate, dar neclintindu-se de felŭ din locŭ. Arĕtândŭ însă la întrebările făcute, e fórte greŭ de a păstra cumpĕna şi a nu cădé maĭ de multe orĭ jos. La culcarea ursuluĭ, ceea ce trebue s'o facă cu fundulŭ în mână, cade asemenea de maĭ multe orĭ, şi numaĭ după maĭ multe încordărĭ îĭ succede a-lŭ doborî pe ursŭ, ceea ce face celorŭ de faţă multŭ hazŭ şi rîsŭ (1).

Gâsca. Se punŭ maĭ mulţĭ flăcăĭ, fete şi bărbaţĭ rótă pe scaune în mijloculŭ caseĭ. Se alege apoĭ unulŭ maĭ bĕtrânŭ dintre dînşiĭ, care se numesce *căpitanŭ* saŭ *gâscariŭ* şi care are să pórte *gâsca*. Acela iea o bucăţică de lemnŭ în mână cu care să bată la talpă şi aceea se numesce *gâsca*. După acésta începe a juca şi a descânta gâsca ḑicêndŭ:

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

Astă gâscă bĕtrână
Dela mine din mână
E a luĭ popa Vladŭ
Din orașulŭ Bârladŭ,
Care 12 óue s'a ouatŭ
Și penele ĭ-aŭ picatŭ.

La aceste cuvinte celŭ din drépta comandantuluĭ dice:

— Are gâsca oŭ?

— Are unulŭ! — respunde comandantulŭ, dând'o în același timpŭ maĭ departe celuĭ dintâĭ din mâna stângă.

Acela, luând'o în mână, dice:

Cine vre să cumpere
Astă gâscă bĕtrănă
Dela mine din mână,
Astă gâscă a luĭ popa Vladŭ
Din orașulŭ Bârladŭ,
Care 12 óuĕ s'a ouatŭ
Și penele ĭ-aŭ picatŭ?

Celŭ ce vrea să o cumpere întrébă:

— Are gâsca oŭ?

Celŭ ce o ține în mână întrébă, la rêndulŭ sĕŭ, pre comandantŭ:

— Are gâsca oŭ?

— Are unulŭ! — respunde comandantulŭ.

Acuma celŭ ce o ține în mână, întorcêndu-se cătră cumpĕrătorŭ și dându-ĭ gâsca, dice:

— Are unulŭ!

Acesta iarășĭ întrébă: «Cine vrea să cumpere gâsca dela mine?»

Și totŭ așa se pórtă și se vinde gâsca din mână în mână până ce ajunge la douĕ-spre-dece ouĕ.

Și dacă unulŭ în restimpulŭ acesta greșesce a întreba saŭ

a respunde cum se cuvine, atuncĭ căpitanulŭ, adică purtătorulŭ gâsceĭ ḑice:

— Cutéză de lépădă gâsca jos!

— Nu cutezŭ! — rĕspunde respectivulŭ.

— Indrăsnesce!

Celŭ ce a greşitŭ pune acuma gâsca jos în mijloculŭ jucătorilorŭ.

— Cutéză N. N. de te scólă şi iea pe Dumnia-luĭ de unŭ piciorŭ! — ḑice maĭ departe căpitanulŭ cătră unŭ altŭ jucătorŭ, arĕtândŭ cu mâna cătră celŭ ce a greşitŭ.

— Nu cutezŭ! — respunde provocatulŭ.

— Indrăsnesce!

Acela se scólă şi rădică pre celŭ ce a greşitŭ de unŭ piciorŭ.

— Cutéză de iea gâsca de jos! — ḑice căpitanulŭ maĭ departe cătră celŭ provocatŭ.

— Nu cutezŭ! — rĕspunde acela.

— Indrăsnesce!

Provocatulŭ rădică gâsca.

— Cutéză şi-ĭ dă D-sale 12 gâsce la talpă, — ḑice căpitanulŭ iarăşĭ.

— Nu cutezŭ!

— Indrăsnesce!

Acela îĭ dă 12 *gâsce* la talpă, dară n'are voe să numere, ci numaĭ să strige «*de-a gâsca!*» Şi dacă împlinesce numĕrulŭ de 12 noroculŭ luĭ, de nu, capĕtă şi elŭ la talpă asemenea 12 *gâsce.*

Şi totŭ aşa prourméză joculŭ până ce ajungŭ la 12 ouĕ.

După acéstă iarăşĭ începe căpitanulŭ a descânta gâsca şi a ḑice:

Astă gâscă bĕtrână
De la mine din mână
E a luĭ popa Vladŭ
Din oraşulŭ Bârladŭ,

Care 12 ouĕ s'a ouatŭ
Şi penele ĭ-aŭ picatŭ.
Ba!... nu e adevĕratŭ
Astă gâscă nu-ĭ a luĭ popa Vladŭ
Din oraşulŭ Bârladŭ,
Astă gâscă-ĭ din Băcăŭ
Şi stăpânulŭ eĭ sunt eŭ
Şi s'a ouatŭ câte unŭ oŭ
Şi-a avutŭ douĕ-spre-ḑece ouĕ
Şi-am pus'o şi le-a clocitŭ
Şi-a scosŭ doĭ-spre-ḑece boboceĭ,
De-a dragulŭ să caţĭ la eĭ,
Şi după ce mi ĭ-a scosŭ
Am luatŭ bobociĭ 'n pólă
Iară gâsca subsuóră
Şi am dus'o pân'la móră,
Şi am dus'o pe-unŭ tapşanŭ
La móra luĭ Rotopanŭ
Şi-am lăsat'o acolo
Şi-a venitŭ vulturulŭ surŭ....
Nu s'apuce unŭ bobocŭ, doĭ,
Şi să fugă'ntr'unŭ fundoĭu,
Da elŭ, mări a apucatŭ,
Şi în ghiare mĭ-a luatŭ
Gâscuşóra cea bĕtrână,
Ce ĭ-a fostŭ maĭ din demână
Şi mie de trébă bună.
Da mie nu mi-ĭ de gâscă,
Cum mi-ĭ de pene,
Că făceamŭ din ele
Douĕ-sprece carĕ de nuele
Şi îngrădiamŭ Ieşiĭ
Să nu între *plişeşiĭ*,
Îngrădiamŭ Burdujeniĭ
Să nu intre Armeniĭ,
Îngrădiamŭ Şepteliciĭ
Să nu între caliciĭ,
Îngrădiamŭ Iţcaniĭ
Să nu între Ţıganiĭ,
Şi îngrădiamŭ totŭ cutulŭ
Ca să nu între mutulŭ.
Dară nu mi-ĭ de pene,
Cum mi-ĭ de piele,
Că o damŭ la dubălariŭ
Şi făcea douĕ-sprece săftiele,
Şi o damŭ la ciobotariŭ
Şi făcea papucĭ din ea
Şi iĭ damŭ la domnişóre
Şi mi-ĭ purta în picióre,
Şi-atuncĭ nu 'umbla desçulţate
Ci mi-ar fi'mblatŭ încălţate.
Dar nu mi-ĭ de piele,
Cum mi-ĭ de picióre,
Că făceamŭ din ele
Douĕ-sprece reşchitóre,
Le damŭ fetelorŭ fecióre
Să le aibă 'n şeḑĕtóre.
Dară nu mi-ĭ de picióre,
Cum mi-ĭ maĭ alesŭ de capŭ
Că făceamŭ unŭ comănacŭ
Şi-lŭ puneamŭ luĭ N. în capŭ.
Şi nu mi-ĭ nicĭ de capŭ,
Cum mi-ĭ de ochĭ,
Că făceamŭ dintr'înşiĭ *plochĭ*
Şi-ĭ puneamŭ
Pe drumulŭ împĕrătescŭ
Şi mergeamŭ
În ḑile de serbătóre
Pe lângă eĭ la primblare.
Şi nu mi-ĭ de ochĭ,
Cum mi-ĭ de botŭ,
Că făceamŭ din elŭ unŭ podŭ
Şi-lŭ puneamŭ la Badeuţŭ
Să trécă la Rădăuţŭ.
Şi nu mi-ĭ de botŭ,
Cum mi-ĭ de nasŭ

Că făceamŭ din elŭ unŭ basŭ,
Şi nu mi-ĭ de nasŭ,
Cum mi-ĭ de limbă;
Că făceamŭ din ea o drîmbă
Şi-o damŭ la o domnişóră
Să-mĭ cânte o doinişóră.
Şi nu mi-ĭ de limbă,
Cum mi-ĭ de gâtlanŭ
Că făceamŭ unŭ flueranŭ
Şi-lŭ vindeamŭ unuĭ ciobanŭ.
Dar nu mi-ĭ nicĭ de gâtlanŭ,
Cum mi-ĭ de rîndă,
Că din rîndă
Făceamŭ 12 putine de brândă
Şi le damŭ la brândarĭ să vîndă.
Dar nu mi-ĭ de rîndă,
Cum mi-ĭ de maţe,
Că din maţe
Făceamŭ 12 cârnaţe
Şi le damŭ la cârnăţarĭ
Să le vîndă la drumarĭ.
Şi de nu făceamŭ cârnaţe
Făceamŭ 13 gheme de aţă
Şi le damŭ la cojocarĭ
Să cósă cu ele
Pieptare şi cojocele
Pentru fete tinerele
De séma drăguţeĭ mele.
Dar nu mi-ĭ de maţe
Cum mi-ĭ maĭ alesŭ de fiere
Că făceamŭ 12 putine de miere
Şi le damŭ la negustorĭ marĭ
Să le vîndă la hoştinarĭ;
Da mi-ĭ de fiere,
Cum mi-ĭ de plămâie
Că făceamŭ 12 alămâie
Şi le damŭ la băcălie
Să le vîndă;
Nu mi-ĭ de plămâie,
Cum mi-ĭ de maiŭ,
Că din maiŭ
Făceamŭ unŭ buhaiŭ
Şi 'n têrgŭ îlŭ duceamŭ
Şi-acolo îlŭ vindeamŭ
Şi mĕ 'mbogăţiamŭ
Heuca, heuca
Pe sub ceuca,
Ceuca c'unŭ pocrişŭ (1) în capŭ,
C'unŭ şoricŭ (2) pe după capŭ,
C'unŭ talgerŭ de brânză în buze,
Na-ţĭ şi ţie de semênţă (3).

Leuca. Jocul̆ŭ acesta e usitatŭ în comunele din *Vrancea*, unde se jócă maĭ alesŭ împrejurulŭ foculuĭ, despre care am amintitŭ maĭ sus. Elŭ se începe cu cuvintele următóre:

Ce-ĭ sus, mĕĭ?
Luna, stăĭ!
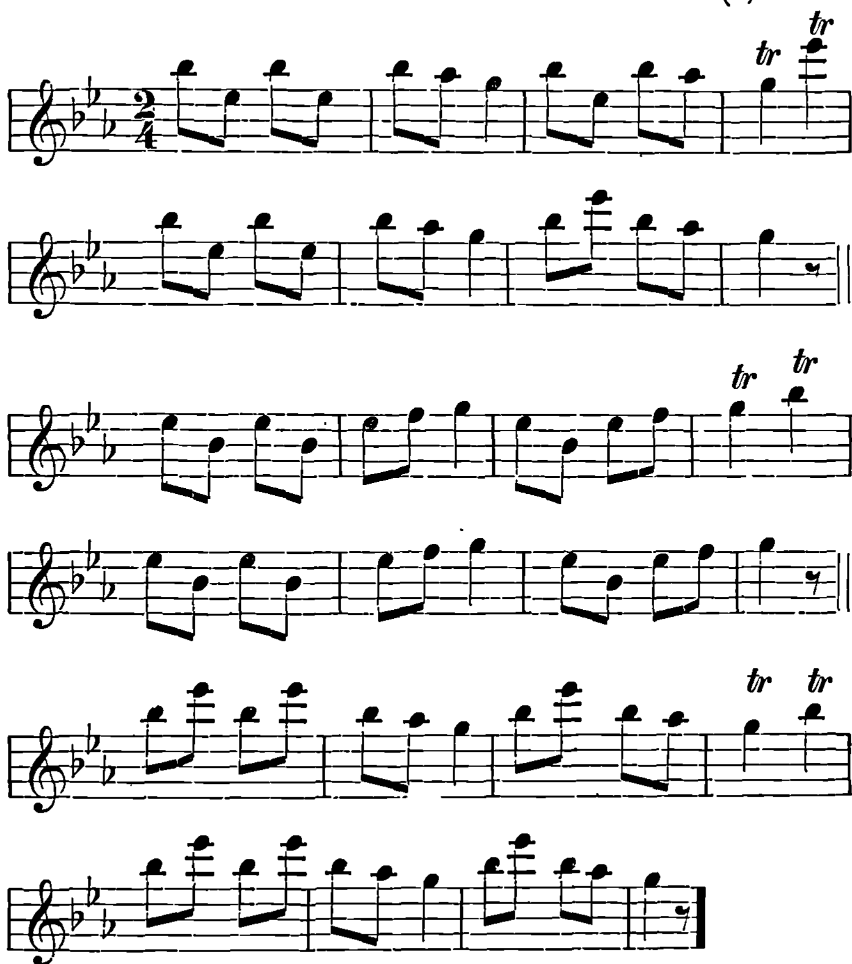
(1) *Pocrişŭ* se numesce unŭ felŭ de tălgerelŭ cu care se acopĕrŭ ólele cu smêntână şi cele ce fierbŭ.

(2) *Şoricŭ* se numesce pielea de pe porcĭ, după ce aceştia se tae şi se pârlescŭ.

(3) Usitatŭ maĭ alesŭ în Sucéva.

Da din cóce?
Leuca întórce;
Te-aĭ întorsŭ
Dă-te jos!

In totŭ timpulŭ, câtŭ se jócă acestŭ jocŭ, flăcăiĭ și fetele se batŭ cu țușca, iar unŭ fluerașŭ cântă *«cânteculŭ priveghiuluĭ,»* pre care îlŭ notămŭ aicea după cum l'a cântatŭ din fluerŭ unŭ ciobanŭ din comuna Tichirișŭ. Asemenea cântecŭ nu se află decât la locuitoriĭ din Vrancea. Iată-lŭ (1):

(1) Burada, Inmorm. pag. 18-19.

Şubetulŭ. Acesta asemenea e usitatŭ numaĭ în *Ţéra-Românéscă.* Elŭ se face astŭ-felŭ:

Cum înoptéză se umple ograda, unde e mortulŭ, de băeţandri, moşnegĭ şi neveste.

Facŭ unŭ focŭ de găteje în mijloculŭ ogrăḑiĭ şi apoĭ se punŭ pe nebuniĭ.

Când palalaia foculuĭ începe să vênture în şuviţĭ, făcêndŭ să salte umbrele fără capĕtŭ ale corpurilorŭ celorŭ adunaţĭ în tóte părţile, atuncĭ treĭ saŭ patru maĭ sdravenĭ apucă de-odată unulŭ pe altulŭ de pólele cămeşiĭ şi începŭ a încura în fugă tótă ograda, cântândŭ pe unŭ glasŭ şi pe o mĕsură câtŭ le ieaŭ gura:

Cine jócă şubetu,
Că-mĭ e dragŭ ca sufletu!

Şirégulŭ se lungesce iute.

Atuncĭ ocolescŭ foculŭ în fugă.

Toţĭ facŭ ochĭ câtŭ pumnulŭ.

Odată capulŭ şi códa se resucescŭ în locŭ, trăgêndŭ lanţulŭ prin pară.

Pe celŭ ce cade în pĕcatulŭ ca să vie pe focŭ, trebue să sară pe jaraticŭ ca şi când ar juca *bătuta.*

Atuncĭ stolurĭ de hohote se ridică din tóte părţile.

Când scapă nu-lŭ ajungĭ nicĭ cu puşca.

In chipulŭ acesta însă, când se jócă *şubetulŭ,* mulţĭ se pârlescŭ (1)

Butea cu curechiulŭ. Acestŭ jocŭ, usitatŭ în *Transilvania,* districtulŭ Năsĕuduluĭ, se face astŭ-felŭ:

Unulŭ, care este maĭ puternicŭ, şéde pe unŭ scaunŭ saŭ, după cum se află în casele poporuluĭ de rêndŭ, pe o laviţă. La acesta în pólă se pune unŭ altulŭ, asemenea de constituţie corporală voinică, care se îmbrăţişéză de către

---

(1) Veḑĭ «Romanulŭ» an. XXXIV. Bucurescĭ, 1890. No. din 4/16 Martie.

celŭ dintâĭ cu mânele peste pieptŭ. Totŭ așa și celŭ de-alŭ doilea ține în pólă pre unŭ alŭ treilea și așa maĭ departe.

Primulŭ, adică celŭ ce șéde pe scaunŭ saŭ pe laiță, semnifică *butea,* iară ceĭa-lalțĭ *căpĕținele de curechiŭ.*

Unulŭ însă e liberŭ, și acela apropiându-se dę *bute* dice:

— Am venitŭ să-mĭ daĭ o căpĕțină de curechĭŭ!

— Despre mine numaĭ de veĭ puté scóte, căcĭ e fórte înghețatŭ; — respunde butea.

Atuncĭ celŭ ce a cerutŭ dela bute o căpĕțênă de curechiŭ, apucă de mână pre celŭ din urmă, care șéde în póla altuia, și dacă-ĭ succede a-lŭ scóte din mânile celorŭ-lalțĭ, carĭ totŭ se încórdă de-a resista desfaceriĭ, vine și a doua óră și dice:

—Vinŭ să-mĭ maĭ daĭ o căpĕțînă de curechĭŭ!

Butea îĭ rĕspunde ca și maĭ sus.

Acuma, atâtŭ acesta câtŭ și celŭ ce l'a scosŭ maĭ nainte, se 'ncórdă a scóte din mânile celorŭ-lalțĭ iar pe ultimulŭ, adică pe acela care maĭ nainte fusese penultimulŭ.

Astŭ-felŭ se continuă joculŭ acesta până ce în urma urmelorŭ tragŭ și rădică cu toțiĭ butea de pe scaunŭ (1).

Mâța órbă. Acestŭ jocŭ, usitatŭ asemenea în districtulŭ Năsĕuduluĭ din *Transilvania,* se face așa:

Unuia dintre ceĭ de față la priveghiŭ i se légă ochiĭ cu o năframă, așa ca să nu vadă nemică. Ceĭ-lalțĭ umblă prin casă, și celŭ legatŭ la ochĭ, care se numesce «*mâța órbă*», umblă ca să prindă pe vre-unulŭ. Celŭ prinsŭ devine apoĭ «*mâță órbă*», i se légă adică și luĭ ochiĭ; și așa maĭ departe (2).

In *Moldova* joculŭ acesta se numesce «*baba órba*» (3) și se face tot așa, ca și 'n Transilvania și Bucovina.

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(3) Burada, Inmorm. pag. 18.

Albele, sunt usitate maĭ alesŭ în *Transilvania*, comuna Sâncelŭ.

Se crépă unŭ lemnişorŭ rotundŭ, ca degetulŭ de grosŭ şi totŭ atâtŭ de lungŭ, tocmaĭ pe la mijlocŭ; o jumĕtate a aceluĭa se însémnă cu cruce (†), éră ceĭa-laltă cu numĕrulŭ cincĭ (V). Jumĕtăţile aceste de lemnişorŭ, numite *albe*, le aruncă apoĭ fie-care pe rêndŭ şi după cum se aşéză pe masă i se ascrie celuĭ ce le-a aruncatŭ şi pedépsa, care constă din bătae la palmă (1).

Afară de jocurile înşirate până aice se maĭ jócă încă şi multe altele, a cărorŭ procedură însă nu ne-a fostŭ până acuma cu putinţă a o afla, bună-óră ca *cristeiĭ, foiĭ, scrófa, palma furată* etc., apoĭ jocurile gimnastice ca *ciurulŭ*, şi multe altele carĭ sunt usitate în Munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ (2), apoĭ *halea-malea, de-a mijórca*, carĭ sunt usitate maĭ cu sémă în România (3), şi carĭ se jócă nu numaĭ la priveghiŭ, ci şi la alte ocasiunĭ.

Astŭ-felŭ, uniĭ istorisindŭ diferite poveştĭ şi anecdote, alţiĭ jucândŭ diverse jocurĭ, se privighĭază maĭ fie-care mortŭ, de cum înseréză şi până ce se face ḑiuă, când se depărtéză fie-care la ale sale, mulţămindŭ celorŭ de casă pentru bĕutura şi gustarea ce le-aŭ dat'o în decursulŭ priveghiuluĭ ḑicêndŭ: «Dumneḑeŭ priméscă. . . . . . să fie de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, pe care Dumneḑeŭ să-lŭ ierte şi să-lŭ priméscă întru împĕrăţia ceruluĭ!»

(1) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, invĕţ. in Orlatŭ.
(2) Frâncu, op. cit. p. 174.
(3) Burada, Inmorm. p. 18.

XVII.

STĂLPII.

În cele maĭ multe părțĭ locuite de Românĭ este datină ca în decursulŭ priveghiuluĭ, pe lângă jocurile usitate la acéstă ocasiune, să se cetéscă și *«stâlpiĭ»* pentru celŭ repausatŭ.

Sub cuv. *«stâlpĭ»* se înțelegŭ evangheliile celorŭ patru evangheliști Mateĭŭ, Marcu, Luca și Ioanŭ, carĭ se cetescŭ de către preotulŭ localŭ, iar cetirea evangheliei numaĭ a unuĭ singurŭ evanghelistŭ se numesce *unŭ stâlpŭ* (1).

În unele părțĭ ale *Românieĭ* este datina ca preotulŭ să cetéscă stâlpiĭ de cum se așéză mortulŭ pe masă și până ce se scóte din casă spre a se duce la grópă (2). Datina acésta însă atârnă maĭ multŭ de la averea mortuluĭ; cine n'are cu ce plătì se mulțămesce și cu maĭ puțină cetanie (3).

În unele părțĭ din *Moldova* și anume în unele sate din

(1) Burada, Inmorm. p. 18. — Com. de d-lŭ Rom. Simŭ învĕț. în Orlatŭ, Transilvania.

(2) Burada, Inmorm. p. 13.

(3) Lambriorŭ, op. cit. p. 152.

judeţulŭ Suceveĭ, plaiulŭ Muntele, se cetescŭ une-orĭ nemijlocitŭ după ce s'a aşezatŭ mortulŭ pe masă saŭ pe laiţă. Cum vine preotulŭ cetesce maĭ întâĭ canonulŭ de eşirea sufletuluĭ, face apoĭ ectenia morţilorŭ saŭ panachida până la sfârşitŭ, şi pe urmă se pune la capulŭ mortuluĭ saŭ pe unŭ patŭ şi cetesce câte unŭ *stâlpŭ* (evanghelistŭ) (1).

În alte părţĭ, totŭ din *Moldova*, este din contră datină ca preotulŭ să cetéscă stâlpiĭ în odaia mortuluĭ la lumina a două sfeşnice cu lumînărĭ gróse de céră, după puterea mortuluĭ, numaĭ în decursulŭ priveghiuluĭ, pe când tineretulŭ îşĭ petrece în tindă la lumina opaiţuluĭ, orĭ afară la lună (2).

În *Bucovina,* unde sub cuv. *stâlpĭ* se înţelegŭ numaĭ cele 12 evangheliĭ ale învieriĭ (3), era maĭ nainte asemenea datină ca preotulŭ să-ĭ cetéscă în decursulŭ priveghiuluĭ şi pentru fie-care *stâlpŭ* căpĕta câte unŭ leŭ şaĭnŭ. De vr'o 40 de anĭ în cóce însă datina acésta s'a casatŭ maĭ pretutindene.

În timpulŭ de faţă preoţiĭ din Bucovina nu cetescŭ în vremea aceea, câtŭ stă mortulŭ în casă, nemică alta, dóră numaĭ atâta că uniĭ îĭ facŭ câte o *panachidă*. Dar şi acésta o facŭ de regulă numaĭ la ómeniĭ ceĭ maĭ avuţĭ şi cu vază în satŭ.

În loculŭ preoţilorŭ însă cetescŭ dascăliĭ psaltirea şi anume totŭ-deauna nóptea, adică în decursulŭ priveghiuluĭ, la capulŭ mortuluĭ, şi în patru restimpurĭ, carĭ asemenea se numescŭ *stâlpĭ.* După fie-care stâlpŭ, care conţine câte cincĭ caftisme, dascălulŭ face câte o mică pausă.

În Vicovulŭ-de-sus, districtulŭ Rădăuţuluĭ, la fie-care pa usă se aprinde toiagulŭ de pe pieptulŭ mortuluĭ, şi bocitó-

---

(1) Dict. de S Sa părintele Lateşŭ, preotŭ.
(2) Lambriorŭ, op cit. p. 152.
(3) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ, preotŭ.

rele, câte sunt de faţă, se punŭ pe rêndŭ de bocescŭ, însă numaĭ în casă, nicĭ când afară, sub cuvîntŭ cà nóptea nu e bine a boci afară. După ce încetéză bocitórele de bocitŭ, toĭagulŭ se stînge, şi dascălulŭ iarăşĭ începe a ceti stâlpulŭ următorŭ, şi totŭ aşa face elŭ până ce sfârşesce toţĭ stâlpiĭ de cetitŭ (1).

Ca şi'n Moldova, aşa şi'n Bucovina, tineretulŭ, dacă se află în una şi aceeaşĭ casă, n'are voe să se jóce în timpulŭ cetiriĭ stâlpilorŭ.

În fine, trebue să maĭ amintimŭ încă şi aceea, că stâlpiĭ, ce se cetescŭ la acéstă ocasiune, ca şi evangheliile, ce se cetescŭ în decursulŭ *stărilorŭ*, carĭ asemenea se numescŭ în unele părţĭ ale Bucovineĭ *stâlpĭ*, şi despre carĭ vomŭ vorbi în unulŭ din capitolele următóre, însemnéză *vămile* de pe cealaltă lume, iară cetirea lorŭ în decursulŭ priveghiuluĭ se face cu scopŭ ca celŭ repausatŭ să pótă maĭ lesne trece prin aceste vămĭ.

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

XVIII.

ḌORILE.

Sub cuv. *Ḍorĭ* se'nțelege o specie anumită de bocete, carĭ sunt cunoscute și usitate, după cât sciŭ eŭ până acuma, numaĭ în *Banatŭ*, și carĭ se cântă nemijlocitŭ înainte de revĕrsatulŭ saŭ pe la revĕrsatulŭ ḍorilorŭ și maĭ alesŭ în prima diminéță după repausarea unuĭ feciorŭ, a uneĭ fete saŭ a uneĭ neveste tinere (1). Numirea lorŭ le vine așa dar parte dela ḍînele *Ḍorĭ*, carĭ se invócă spre deșteptarea celuĭ repausatŭ, parte dela timpulŭ când se cântă. Iar cântarea saŭ bocirea lorŭ se esprimă prin verbulŭ *a striga*, maĭ rare orĭ *a cânta*. De aicĭ vine apoĭ că în unele părțĭ acțiunea acesteĭ speciĭ de bocete se numesce ***strigătulŭ*** (2) ***saŭ strigarea ḍorilorŭ*** (3), iar în altele ***cântecŭlŭ ḍorilorŭ*** (4).

(1) Ioanŭ Becinégă, «*Ḍorile*», datine poporale, publ. în «*Familia*» an. XI. Buda-Pesta 1875, p. 568 și 269. — Vióra Magdu, *Ḍorile*, publ. în«Gazeta Transilvanieĭ,» an. LIV. Brașovŭ 1891. No. 22: «*Ḍorile*, unŭ genŭ alŭ poesieĭ popo. rale, care se cântă înainte de revĕrsatulŭ ḍorilorŭ la casurĭ de mórte și esclusivŭ la fete, la neveste și la junĭ.»

(2) I. Becinéga, Ḍorile publ. în op. cit. p. 268.

(3) Aurelŭ Iana, «Jalea Românuluĭ,» credințe și datinĭ. publ. în «Familia» an. XXVI. Oradia-mare 1890, p. 546.

(4) T. T. Burada, Inmorm. p. 82.

In șirele următóre reproducemŭ numaĭ *Ḑorile* propriĭ, adecă numaĭ acele bocete, în carĭ se invócă ḑînele cu acestŭ nume.

In comunele din jurulŭ Maidanuluĭ, și în deosebĭ în Cacova și Varadia, cum móre cine-va în familie și se lățesce vestea despre casulŭ morțiĭ prin comună, mâne ḑi în ḑorĭ, patru, șése orĭ optŭ femeĭ dintre consângenĭ,— orĭ și străinĭ,— venindŭ la casa celuĭ mortŭ se așéză jumĕtate la unŭ colțŭ și cea-laltă în celŭ-laltŭ colțŭ de-a lungulŭ caseĭ și începŭ alternativŭ a striga *Ḑorile* cântândŭ.

Trupa primă cântă cu unŭ glasŭ jalnicŭ — pĕtrunḑĕtorŭ strofa întrebătóre, iar cea-laltă asemenea cu același glasŭ rĕspunde:

— Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ voĭ ḑînelorŭ!
Ian grăbițĭ voĭ de ḑilițĭ
Și pre Ionŭ îlŭ întâlnițĭ
Și-lŭ întórcețĭ înapoĭ
Să vină elŭ iar cu voĭ
L'astă lume luminată,
De Dumneḑeŭ bunŭ lăsată,
La vêntŭ, plóie și la sóre
Și la apă curgĕtóre.
— Noĭ, acum veḑĭ că grăbimŭ,
Iacă dĕ locŭ că ḑilimŭ
Dar nu'ntórcemŭ înapoĭ
Pe Ionŭ a veni cu noĭ,
Ci că vremea ne-a venitŭ
De pornitŭ la rĕsăritŭ,
Unde-unŭ mĕrŭ mândru'nfloritŭ
De totŭ că s'a vesteḑitŭ.
—Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ voĭ ḑînelorŭ!
Ce grăbițĭ voĭ de ḑilițĭ
Și pe Ionŭ îlŭ despărțițĭ
De jocurĭ nejucate,
De lucrurĭ nelucrate,
De florĭ mirositóre,
D'albe și rumenĭóre?
— Noĭ grăbimŭ, veḑĭ de ḑilimŭ
Nu pe Ionŭ să-lŭ despărțimŭ
De jocurĭ nejucate,
De lucrurĭ nelucrate,
De florĭ mirositóre,
D'albe și rumenĭóre,
Ci că vremea ne-a venitŭ
Acum iară de pornitŭ,
Căcĭ câte florĭ împupescŭ
Tóte pe una jălescŭ,
Și câte în lume înflorŭ
Tóte luĭ se'nchinŭ cu dorŭ
Și câte din lume trecŭ
Tóte pe elŭ mi-lŭ petrecŭ.
—Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ voĭ ḑînelorŭ!
Ian grăbițĭ voĭ de ḑilițĭ.
Apoĭ bine voĭ să făcețĭ

Pe elŭ înapoĭ să 'ntórcețĭ
L'astă lume luminată,
De Dumnedeŭ bunŭ lăsată,
La vêntŭ, plóie și la sóre,
Și la apă curgĕtóre;
La frațĭ, surorĭ și la mamă,
Carĭ pe ea cu dorŭ o chiamă.
— Bine, că noĭ vomŭ grăbi,
Și de locŭ că vomŭ dili,
Dar cine 'n lume că póte
Sa 'mplinéscă dorurĭ tóte?
Ce ursita a urditŭ,
Și 'n lume s'a împlinitŭ,
Rĕmâne nestrămutatŭ
Chiar și pentru împĕratŭ.
A plânge putemŭ și noĭ,
Dimpreună și cu voĭ,
Plângețĭ și voĭ codrilorŭ,
Mândrelorŭ pădurelorŭ,
Plângețĭ și voĭ munțilorŭ
Și voĭ mândre văilorŭ,
Plângețĭ și voĭ apelorŭ,
Dimpreună petrelorŭ,
Plângețĭ dobitócelorŭ
Dimpreună lemnelorŭ,
Plângĭ tu lună și tu sóre
Când omulŭ din lume móre,
Plângețĭ și voĭ patru vênturĭ
Din tóte patru pămînturĭ,
Plângĭ o lume și alină
Clipa cu suspinurĭ plină,
Că o stea iar a cădutŭ
Și din lume a trecutŭ (1).

In comuna Ecica, comitatulŭ Torontalŭ, fetele și nevestele, carĭ se adună ca să strige *Dorile,* le cântă maĭ întâĭ în odaia, unde se află mortulŭ, apoĭ iesŭ afară și se sue undeva la o înălțime óre-care pe paie saŭ pe o clae de fênŭ și de-acolo le cântă:

— Dorilorŭ,
Surorilorŭ,
Unde-ațĭ zăbovitŭ
De n'ațĭ înfloritŭ
Și adĭ diminéță
Ca erĭ diminéță?
— Noĭ amŭ zăbovitŭ
La Iele-amŭ plivitŭ
La Iele cu lacrămĭ,
Că s'a despărțitŭ
Tênĕra Mariuța (2)

(1) Aurelŭ Iana, Jalea Românuluĭ, publ. în op. cit., p. 546.
(2) Aice se pune numele celuĭ repausatŭ.

De cătră măicuță,
De cătră tăicuță,
De cătră frățiorĭ,
De cătră surorĭ? . . . .

Textulŭ acesta, precum și celŭ alŭ celorŭ-lalte bocete, carĭ se maĭ cântă la acéstă ocasiune e însoțitŭ de o melodie frumósă și duiósă, în câtŭ stórce lacrimĭ dela toțĭ ceĭ ce o ascultă (1).

In comunele Domanŭ și Colnicŭ din Comitatulŭ Carașuluĭ în Banatulŭ timișanŭ se adună de naintea saŭ sub ferestile caseĭ, unde se află mortulŭ, nouĕ femeĭ cântătóre, și postându-se aicea începŭ a striga Ḑorile ca să ajute celuĭ repausatŭ dóră se deștéptă,

Că ḑorile s'aŭ vĕrsatŭ
Și elŭ nu s'a deșteptatŭ,

saŭ să-lŭ conducă la locuința eternă, unde nu este rĕutate, unde nu e intriga degrădătóre, nu sunt suspine, nu lacrămĭ de durere, ci viéța eternă.

Femeile adunate, formândŭ o grupă, începŭ cu unŭ glasŭ armoniosŭ, dar totŭ-odată și fórte duiosŭ a striga Ḑorile astŭ-felŭ:

— Scólă-mi-te, scólă!
Sorióră dragă,
Scólă de te rógă
L'ale mândre Ḑorĭ
Pân' de nouĕ orĭ
Ca să nu grăbéscă,
Ca să nu pornéscă
Cu tine la raiŭ,
La raiŭ,
La vilaiŭ,

Unde te așteptă
Măicuța și tată,
Frațĭ și surorele,
Vêrstnicile tale
La fôntâna lină,
La scaunŭ de-odihnă.
Scólă scumpă dragă,
Scólă de te rógă
Și la sântulŭ sóre,
Și la vêntŭ de bóre,

(1) Vióra Magdu, «Ḑorile», publ. în «Gazeta Trans.» an. 1891. No. 22.

Să nu prea grăbéscă
Ḑorĭ de să-şĭ ivéscă,
Pân' te vomŭ griji
Pân' te vomŭ găti.
Prânḑişorŭ ţi-omŭ pune
Pâne şi legume,
C'aĭ să mergĭ departe
Pe căĭ ne umblate.
Pe căĭ veĭ vedé,
Şi te-ĭ spăimînta,
Cete de tâlharĭ
Şi de vameşĭ marĭ,
La vămĭ când veĭ trece,
Frică veĭ petrece;
Dar tu veĭ lua
Şi din sînŭ veĭ da
Te-ĭ rescumpĕra
Cu nouĕ criţarĭ
De vameşĭ tâlharĭ.
Séma bine iea,
Că tu veĭ vedé
Pe tatălŭ celŭ sântŭ
Pe scaunŭ odihnindŭ.
Elŭ apă-ţĭ va da
Că dór veĭ uita
Pe măicuţa ta
Şi te îndiréptă
Pe mâna cea dréptă,
Pe-unde te veĭ duce
Iar veĭ maĭ ajunge
La pomŭ înfloritŭ
La altu 'mpupitŭ.
Tatălŭ va cerca
Floricele-a-ţĭ da
Că dór veĭ uita
Fraţĭ şi surorile,
Multe némurele.
Scólă scumpă dragă!
Scólă de te rógă
La mândrele Ḑorĭ
Pân' de nouĕ orĭ,
Să maĭ zăbovéscă,
Să nu prea grăbéscă
Raze a-şĭ ivì,
Până-ţĭ va venì
Mândrulŭ ângerelŭ
Cu celŭ legănelŭ
Să te puĭ în elŭ.
Atuncĭ să grăbescĭ,
Să călĕtorescĭ
La raiŭ,
La vilaiŭ.
Porţile-sŭ deschise,
Cu făclii aprinse
Şi mesele 'ntinse.
Tu te-ĭ aşeza
Cu vinŭ te-orŭ uda,
Lumea veĭ uita (1).

In fine în alte părţĭ ale Banatuluĭ «*Ḑorile mortuluĭ*» se strigă (cântă) nu numaĭ după repausarea omuluĭ, ci maĭ vêrtosŭ după înmormîntarea luĭ, mâne diminéţă în vĕrsatulŭ ḑorilorŭ.

Desdiminéţă vinŭ la casa mortuluĭ şése orĭ optŭ mueri

(1) I. Becinégă, «Ḑorile», publ. în op. cit. p. 268.

cântătóre, carĭ se împartŭ în două părțĭ (grupe), apoĭ cu pěrulŭ despletitŭ se așéză de 'naintea caseĭ mortuluĭ (orĭ în curtea caseĭ) de regulă de către rěsăritŭ. O parte din muerile cântătóre se așéză într'unŭ colțŭ, ceea-laltă în celŭ-laltŭ colțŭ de casă (dar astŭ-felŭ în cât se audŭ și se vědŭ unele pe altele), și astŭ-felŭ așezate strigă Ḑorile cântându-le. Grupa primă din cântătóre începea a cânta strofa întrebătóre, dar pân' ce cântă grupa acésta, cea-laltă ține secunda (isonulŭ-sonotândŭ), după aceea rěspunde grupa a doua strofă dătătóre de rěspunsŭ, ținêndŭ grupa primă secunda.

Aceste «*ḑorĭ ale mortuluĭ*,» când vinŭ muerile càntătóre pe nesciute (face óre-care din consângenĭ disposițiune) în revěrsatulŭ ḑorilorŭ, și începŭ a le cânta, facŭ unŭ astŭ-felŭ de efectŭ surprinḑětorŭ, încât deșteptându-se din somnŭ începŭ a plânge toțĭ membriĭ familieĭ și toțĭ veciniĭ, carĭ audŭ cânteculŭ.

Aceste *Ḑorĭ*, carĭ se deosebescŭ de cele citate maĭ sus numaĭ prin unele versurĭ și prin melodia în jale, saŭ maĭ bine ḑisŭ, carĭ sunt numaĭ o compilațiune a celorŭ de maĭ sus, sună precum urméză:

— Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ, voĭ ḑînelorŭ!
Ian grăbițĭ voĭ de ḑilițĭ
Și pre Ana o 'ntâlnițĭ
Și-o 'ntórcețĭ voĭ înapoĭ
Să vină ea iar cu voĭ
L'astă lume luminată
De Dumneḑeŭ bunŭ lăsată,
La vêntŭ, plóĭe și la sóre
Și la apă curgětóre.
— Noĭ acum veḑĭ că grăbimŭ
Ècă de locŭ că ḑilimŭ,
Dar nu 'ntórcemŭ înapoĭ
Pre-An'a venì cu noĭ,

Ci că vremea ne-a venitŭ
De pornitŭ d'la rěsăritŭ,
Unde-unŭ měrŭ mândru 'nfloritŭ
De totŭ că s'a veșteḑitŭ.
— Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ, voĭ ḑînelorŭ!
Ce grăbițĭ voĭ de ḑilițĭ
Și pre An'a-o despărțițĭ
De frațĭ, surorĭ și de mamă,
Carĭ pe ea cu dorŭ o chĭamă,
De soțŭ, vecinĭ și de tată,
Carĭ pe ea plângêndŭ o cată?
— Noĭ grăbimŭ, veḑĭ, de ḑilimŭ
Nu pre-Ana s'o despărțimŭ

De fraţĭ, surorĭ şi de mamă,
Carĭ pe ea cu dorŭ o chĭamă,
Nicĭ de soţŭ, vecinĭ şi tată,
Carĭ pe ea plângêndŭ o cată,
Ci că sus la rĕsăritŭ
Treĭ stele că s'aŭ ivitŭ
Dar una a şi peritŭ
Fără vremea-a-ĭ fi venitŭ.
— Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ, voĭ ḑînelorŭ!
Ce grăbiţĭ voĭ de ḑiliţĭ
Şi pre Ana-o despărţiţĭ
De jocurĭ nejucate,
De lucrurĭ nelucrate,
De florĭ mirositóre
Dalbe şi rumenĭóre?
— Noĭ grăbimŭ, veḑĭ, de ḑilimŭ
Nu pre Ana s'o despărţimŭ
De jocurĭ nejucate,
De lucrurĭ nelucrate,
De florĭ mirositóre
Dalbe şi rumenĭóre,
Ci că vremea ne-a venitŭ
Acum iară de pornitŭ,
Căcĭ câte florĭ împupescŭ
Tóte pe una mĭ-o jelescŭ,
Şi câte în lume 'nflorŭ
Tóte eĭ se închinŭ cu dorŭ,
Şi câte din lume trecŭ
Tóte pe ea mĭ-o petrecŭ.
— Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ, voĭ ḑînelorŭ!
Ce-aţĭ întârḑiatŭ
De n'aţĭ revĕrsatŭ
D'astă diminéţă
Ca erĭ diminéţă?
Orĭ că prea multŭ aţĭ cătatŭ
La celŭ sóre luminatŭ?
— Amŭ întârḑiatŭ
De n'amŭ revĕrsatŭ,
Nu că prea multŭ amŭ cătatŭ
La celŭ sóre luminatŭ,
Ci că noĭ totŭ amŭ privitŭ
Până ce s'a despărţitŭ
Cu o multă jale
Şi cu suspinare
Sufletŭ dela óse
Din lumea frumósă.
— Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ, voĭ ḑînelorŭ!
Ce-aţĭ întârḑiatŭ
De n'aţĭ revĕrsatŭ
D'astă diminéţă
Ca erĭ diminéţă?
Orĭ c'aţĭ adormitŭ
De v'aţĭ zăbovitŭ?
— Amŭ întârḑiatŭ
De n'amŭ revĕrsatŭ
Nu c'amŭ adormitŭ
Când amŭ zebovitŭ,
Ci c'amŭ aşteptatŭ
Până şi-a luatŭ
Mortulŭ ĭertăciunĭ
Dela ómenĭ bunĭ,
Dela părinţĭ şi fraţĭ
Cu jale lăsaţĭ!
— Ḑorilorŭ, surorilorŭ,
Mândrelorŭ, voĭ ḑînelorŭ!
Ian grăbiţĭ voĭ de ḑiliţĭ
Şi pre Ana o 'ntâlniţĭ.
Apoĭ bine să făceţĭ
Pe ea 'napoĭ s'o 'ntorceţĭ
L'astă lume luminată
De Dumneḑeŭ bunŭ lăsată,
La vêntŭ, plóe şi la sóre
Şi la apă curgĕtóre,

La fraţĭ, surorĭ şi la mamă,
Carĭ pe ea cu dorŭ o chiamă.
— Bine că noĭ vomŭ grăbì
Şi de locŭ că vomŭ venì,
Dar cine 'n lume că póte
Să 'mplinéscă dorurĭ tóte!
Ce ursita a urḑitŭ
Şi 'n lume s'a împlinitŭ
Rĕmâne nestrămutatŭ
Chiar şi pentru împĕratŭ.
A plânge putemŭ şi noĭ
Dimpreună dar cu voĭ,
Plângeţĭ şi voĭ codrilorŭ,
Mândrelorŭ pădurilorŭ,
Plângeţĭ şi voĭ apelorŭ,
Dinpreună petrilorŭ,
Plângeţĭ dobitócelorŭ
Dimpreună lemnelorŭ,
Plângeţĭ şi voĭ munţilorŭ
Şi voĭ mândre văilorŭ,
Plângĭ, o lună, şi tu sóre
Cândŭ omulŭ din lume móre,
Plângeţĭ şi voĭ patru vênturĭ
Din tóte patru pămînturĭ.
Plângĭ o lume şi alină
Óră cu suspinurĭ plină,
Căcĭ o stea iar a căḑutŭ
Şi din lume-a şi trecutŭ.
Colo sus în rĕsăritŭ
Treĭ stele că s'aŭ ivitŭ
Şi una c'a şi peritŭ
Fără vremea-a-ĭ fi venitŭ.
Cucule, puĭucule,
Glasŭ dulce de primă-vară,
Tu te ducĭ, apoĭ vinĭ iară.
Fă ca cu venirea ta
Să vină şi Ana mea! (1).

---

(1) Simeonŭ Mangiuca, Calendarŭ pe an. 1883. Biserica Albă 1882. p. 129-131.

XIX.

SECRIULŬ.

După ce s'a așezatŭ mortulŭ pe laĭță saŭ pe masă și după ce s'aŭ maĭ alinatŭ în câtŭ-va durerea și oftările celorŭ de casă, prin mângăerea ispititelorŭ bĕtrâne, unŭ vecinŭ saŭ altŭ bărbatŭ, care e meșterŭ de secrie și căruĭa i s'a datŭ puținŭ maĭ nainte de acésta de scire, vine cu o trestie lungă saŭ cu unŭ bĕțŭ de alunŭ și iea mĕsură mortuluĭ, și după aceea îĭ face secriulŭ, luândŭ în acelașĭ timpŭ fórte bine sémă ca nu cum-va să fie maĭ lungŭ decât mortulŭ, căcĭ atuncĭ se crede că dacă mortulŭ s'ar îngropa cu acelŭ secriŭ, loculŭ rĕmasŭ deșertŭ ar chĭema și pe alte rude după dînsulŭ (1).

In *Bucovina* acea mĕsură se iea de regulă cu o ață, care se pune apoĭ într'o bortă, ce se face de-asupra ușeĭ dela odaĭa, în care mortulŭ șĭ-a datŭ sufletulŭ, și apoĭ lipindu-se bine pe de-asupra, remâne acolo pentru totŭ-deauna (2).

In *Muntenia*, dacă unŭ mortŭ în viéța sa a fostŭ noro-

(1) Burada, Inmorm. p. 13.— Lambriorŭ, op, cit. p. 152. și în Bucovina. com. de maĭ mulțĭ inșĭ.

(2) Burada, Inmorm. p. 13—14.

cosŭ, membriĭ familieĭ luĭ ţinŭ obiectulŭ, cu care i s'a luatŭ mĕsura pentru secriŭ, în grinda caseĭ anume ca noroculŭ să nu se depărteze de acea casă (1).

In *Transilvania*, se iea mĕsură asemenea după ce s'a îmbrăcatŭ, cu o aţă, care se caută ca să nu fie nicĭ maĭ lungă nicĭ maĭ scurtă de cum e mortulŭ, că apoĭ nu e bine. Aţa aceea se aşéză după aceea, ca şi în Bucovina, într'o gaură de-asupra uşeĭ dela casa mortuluĭ, anume ca să nu se ducă noroculŭ dela casă (2).

Secriulŭ, numitŭ altmintrelea în Bucovina încă şi *sălaşŭ*, *cosciugŭ* şi *raclă;* în Transilvania: *sicriŭ*, *sălaşŭ*, *cosciugŭ*, *tronŭ*, *casă de bradŭ*, *sghiabŭ* şi *copârşĕŭ* (3). In Banatŭ: *sicriŭ*, *casa mortuluĭ* şi *copârşeŭ* (4); iar în Muntenia: *cosciugŭ* (5), se face tot-deauna după starea mortuluĭ şi anume dacă e maĭ avutŭ din scândurĭ de stejarŭ, nucŭ şi frasinŭ (6), iar dacă e maĭ sĕrmanŭ din scândurĭ de bradŭ (7). In cele maĭ multe părţĭ însă e datină de a se face numaĭ din scândurĭ de bradŭ (8).

Scândurile se caută în genere ca să fie câtŭ se póte de nouĕ. Despre acéstă împrejurare ne putemŭ încredinţa încă şi din următórea poesie populară, din comuna Bouţariu în Banatŭ:

Morĭ, mândră, să morŭ şi eŭ
Să ne fac' unŭ copârşeŭ,

(1) Ionénŭ, op. cit., p. 36.
(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(3) Ioanŭ Niţu Macaveĭ, Datinele pop. rom. la înmorm. publ. în «Amiculŭ familieĭ» an. VI. Gherla, 1882, p. 94. — Burada, Înmorm. p. 14. — Com. de d-lŭ I. Georgescu, şi T. Simonŭ.
(4) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ.
(5) Burada, Inmorm. p. 14.— Ionénu, op. cit. p. 44.
(6) Ioanŭ Niţu Macoveĭ, loc. cit. — Com. de d-lŭ I. Georgescu.
(7) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ şi I. Georgescu.
(8) Pretutindene în Bucovina.—Vedĭ şi Burada, Inmorm. p. 14.

Copârşeŭ de scândurĭ noĭ (1)
Să ne 'ngrópe p'amândoĭ.
Să se mire şi lumea
Ce plătesce dragostea,
Dragostea acea curată
Dela unŭ june şi-o fată (2).

In fundulŭ secriuluĭ se punŭ în cele maĭ multe părţĭ numaĭ nisce chinguşóre curmezişŭ, depărtate unele de altele, pe carĭ se pune puţinŭ stuhŭ (3).

In *Transilvania*, după cum arată şi următorulŭ fragmentŭ de bocetŭ, este datină de a nu se înfunda secriulŭ de totŭ la picióre, ci a se lăsa unŭ locŭ deschisŭ, care se numesce *uşă*:

Dar şi noĭ ne-omŭ duce
In pădurĭ de bradĭ
Casă eĭ i-omŭ face,
Căsuţă de bradŭ,
De scândurĭ de fagŭ
Cu uşĭ la picióre
Să-mĭ vină rĕcóre,
Dór de primăvară
Să se 'ntórcă iară.
Atuncĭ Măriuţa s'o 'ntórce
Când cerbiĭ orŭ secera,
Când *şutele* (4) orŭ lega
Atuncĭ, atuncĭ . . . .
Orĭ maĭ nicĭ atuncĭ (5).

---

(1) Scândurĭ noĭ = Scândurĭ nóue.—Bănăţeniĭ légă unele vorbe, ca şi ceĭ din România, d. e. scândurĭ noĭ, în locŭ de scândurĭ nóue.— Vedĭ I. Popŭ Reteganulŭ, Trandafirĭ şi viorele, p. 207.

(2) I. Popŭ Reteganulŭ, Trandafirĭ şi viorele p. 138.

(3) Burada, Inmorm. p. 14.

(4) In Bucovina femeiuşca cerbuluĭ se numesce *cerbóică* saŭ *ciută*.

(5) «Gazeta Transilvanieĭ», LIV, Braşovŭ 1891. No. 22.

În cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina* la copiiĭ ceĭ de ţîţă, carĭ morŭ, li se lasă secriulŭ cu totulŭ negătitŭ, adică ne înfundatŭ în partea despre picióre (1).

Partea cea maĭ mare de secrie, şi maĭ alesŭ la ómeniĭ ceĭ maĭ sĕrmanĭ, se face fórte simplă în forma uneĭ lădĭ lungăreţe, în partea despre capŭ ceva maĭ largĭ, iar la picióre maĭ înguste, ci cu capaculŭ saŭ coperişulŭ horizontalŭ. La ómeniĭ ceĭ maĭ avuţĭ însă se facŭ, în genere, maĭ frumóse, adică se coloréză pe de-asupra cu negru, maĭ cu sémă la ómeniĭ ceĭ maĭ bĕtrânĭ, saŭ cu albastru, saŭ cu chinovarŭ roşu, iar în unele părţĭ din *Transilvania*, precum bună-óră în comuna Zernescĭ şi altele de prin prejurŭ, şi cu cafeniŭ.

De-a lungulŭ *capaculuĭ*, care în *Ţéra-Românéscă* se numesce *«pleopa cosciuguluĭ»* şi care în cele maĭ multe părţĭ e încovăţitŭ în forma coperişuluĭ dela casă (2), se face şi o cruce albă. În unele locurĭ însă astŭ-felŭ de crucĭ se facŭ nu numaĭ pe capacŭ, ci şi pe de laturĭ, adică pe fie-care scândură lăturală. În casulŭ din urmă e de observatŭ şi aceea, că secriulŭ e bătutŭ de jurŭ împrejurŭ cu cuie alŭ cărorŭ capŭ e albŭ (3).

Totŭ aice trebue a însemna şi aceea că şi *crucea*, care se duce nemijlocitŭ înapoia secriuluĭ şi care după înmormîntare se pune la capulŭ mortuluĭ, e totŭ de acea colóre ca şi secriulŭ (4).

În cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina* şi maĭ cu sémă, de când nu e voe a se duce mortulŭ la grópă cu secriulŭ descoperitŭ,

---

(1) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala.

(2) Com. Rom. Simŭ: «*Sicriŭ* se numesce acela, alŭ căruĭ coperişŭ e orizontalŭ, iar *copârşĕŭ* alŭ căruĭ coperişŭ e ca coperişulŭ caseĭ adecă cu spinare.»

(3) Burada, Inmorm. p. 14.—Ioanŭ Niţu Macaveĭ, loc. cit.—Com. de d-lŭ Rom. Simŭ şi alţĭ Românĭ.

(4) Ioanŭ Niţu Macaveĭ, loc. cit. şi în Bucovina.

se face pe de o parte și pe de alta în dreptulŭ capuluĭ mortuluĭ câte o ferestruĭcă, pentru ca să se rĕsufle, să vaḑă glóta ce s'a adunatŭ ca să-lŭ petrécă și să-șĭ iea ḑiua bună dela ea, căcĭ se crede că câtŭ timpŭ stă omulŭ în casă și anume de cum s'a așezatŭ pe laiță saŭ masă și până ce vine preotulŭ ca să-lŭ iea și să-lŭ ducă la mormîntŭ, elŭ vede și aude tóte, numaĭ nu póte vorbì nemică. Cum a sositŭ însă preotulŭ încétă d'a maĭ vedé și auḑì (1).

In Fundulŭ Moldoveĭ, districtulŭ Câmpulunguluĭ, se face în mâna dréptă o ferestruĭcă mică de aceea, ca pe acolo mortulŭ să se pótă uĭta în raiŭ (2).

Româniĭ din unele părțĭ ale *Munteniеĭ* credŭ asemenea, ca și ceĭ din Bucovina, că mortulŭ aude și vede tóte cele ce se petrecŭ în jurulŭ sĕŭ, și de aceea facŭ și eĭ la coșcĭugŭ în dreptulŭ capuluĭ o mică ferestruică, ca să aibă și maĭ bine pe unde vedé și auḑì sfaturile ce i se daŭ. Alțiĭ însă credŭ, că acéstă ferestrue se face de aceea ca să aibă pe unde întra brósca să ciupéscă din nasulŭ mortuluĭ, că numaĭ astŭ-felŭ începe a putreḑì (3).

In multe locurĭ o sémă de ómenĭ și maĭ alesŭ uniĭ dintre ceĭ maĭ bĕtrânĭ, carĭ îșĭ aștéptă mórtea din ḑi în ḑi, îșĭ facŭ secriulŭ singurĭ cu mâna lorŭ, fiindŭ încă în viéță, și-șĭ pregătescŭ comândulŭ și cele trebuincĭóse pentru înmormîntare. Aceștia țĭnŭ secriulŭ, până ce le sosesce timpulŭ, într'unŭ unghĭerŭ alŭ tindeĭ, dar maĭ cu sémă în podulŭ caseĭ (4).

---

(1) Burada, Inmorm. p. 14. — Com. de maĭ mulțĭ Românĭ din Crasna și alte comune din Bucovina.

(2) Com. de Const. Mercheșŭ.

(3) Dobre Ștefănescu, Studiŭ asupra literatureĭ poporale publ. în «Lumina pentru toțĭ,» an. IV. Bucurescĭ 1888. p. 369.— Ionénu, op. cit. p., 44:«De o parte și de altă parte a cosciuguluĭ unuĭ mortŭ se face câte o mică ferestruică, ca să aibă mortulŭ pe unde să se resufle, să vadă pre ceĭ ce-lŭ conducŭ la mormîntŭ și să-șĭ iea ḑiua bună dela eĭ.»

(4) Burada Inmormint. p. 15.— Lambriorŭ, op. cit. p. 152.

Acestŭ obiceiŭ de a-şĭ face singurĭ cu mânele sale secriulŭ se păstréză maĭ cu temeĭŭ în *Ţara-românéscă,* judeţulŭ Muscelŭ, apoĭ în Transilvania, partea de sus a ţinutuluĭ Făgăraşŭ, şi în Banatŭ, în comuna Picinişca, Topleţŭ şi altele (1).

După ce l'aŭ gătitŭ acuma de făcutŭ, aşternŭ pe fundulŭ secriuluĭ *geluiturĭ,* adică *surcele* numite altmintrelea şi *hăş-chiuţe* saŭ *hóspe de gelăŭ,* însă numaĭ de acelea ce aŭ căḑutŭ dela scândurile din carĭ s'a compusŭ secriulŭ, nicĭ când de altele, şi despre carĭ se crede că cumpĕrate fiindŭ scândurile anume pentru mortŭ, nu trebue nimică să rĕmâie după dînsulŭ, şi iarăşĭ ca să aĭbă pe cea-laltă lume cu ce-şĭ aţiţa foculŭ (2).

In unele părţĭ atâtŭ din *Bucovina* câtŭ şi din *Transilvania,* în locŭ de geluiturĭ, se aşterne fênŭ saŭ paie, iar de-asupra acestora, câtŭ e fundulŭ de lungŭ, o bucată de pânḑă nouă de casă (3).

După ce aŭ aşternutŭ îĭ punŭ la capŭ una saŭ douĕ perinuţe umplute asemenea cu geluiturĭ (strujiturĭ de lemnŭ), fênŭ, otavă saŭ paie (4).

In timpŭ de vară se umple adese-orĭ şi cu florĭ, iar iérna cu florĭ uscate, pe carĭ mulţĭ din locuitorĭ aŭ îngrijire a le aduna de cu timpŭ.

In *Basarabia,* şi anume în unele sate din ţinutulŭ Soroca perina mortuluĭ se umple cu ţĕrînă dela mormîntŭ (5).

De-asupra perineĭ se cóse douĕ cordele roşiĭ, în formă

---

(1) Burada, Inmorm. p. 15.

(2) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ. —Averchie Macoveĭŭ, preotŭ şi Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn.

(3) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ, V. Turturénu, Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ: «In secriŭ se punŭ surcele din gélăŭ, *érbă verde* nicĭ când, căcĭ némurile mortuluĭ s'arŭ topì după dînsulŭ ca şi érba,» şi Rom. Simŭ.

(4) Ropcea, com. de I. de Cuparencu, în Badeuţŭ, com. de Av. Macoveĭ, în Baia, com. de Titŭ Zaharescu, (Vedĭ şi Burada. Inmorm. p. 15.)

(5) Burada, Inmorm. p. 15.

de cruce, iar sub perină se pune în unele locurĭ unŭ acŭ cu ață, săpunulŭ și pieptenele cu care s'a spĕlatŭ și pieptănatŭ mortulŭ (1).

In unele localitățĭ din *Moldova* și *Țéra-Românéscă* însă săpunulŭ, cu care a fostŭ spĕlatŭ mortulŭ, pieptenele cu care s'a pieptĕnatŭ și aculŭ cu care i s'aŭ cusutŭ hainele, și carĭ însemnéză, ca să aibă și pe lumea cea-laltă săpunŭ de spĕlatŭ, pieptene de pieptĕnatŭ și acŭ cu care să-șĭ cósă hainele când i se vorŭ rupe, nu se punŭ sub perină, ci înăuntrulŭ acesteia (2).

In unele locurĭ este datină, ca mortulŭ să se așeze în secriŭ, îndată după ce s'a gătitŭ acesta de făcutŭ (3), în cele maĭ multe însă abia a treia ḑi și anume nemijlocitŭ înainte de scóterea sa din casă și ducerea la mormîntŭ. Decĭ în acele sate, unde este datină a așeza mortulŭ maĭ 'nainte, meșterulŭ ce l'a făcutŭ îlŭ aduce maĭ de grabă, pe când în cele-lalte abia în ḑiua de pe urmă.

Femeile înrudite cu mortulŭ și maĭ alesŭ bocitórele de profesiune, cum prindŭ de veste, că meșterulŭ vine cu dînsulŭ, îndată îĭ iesŭ înainte și începŭ a boci diferite bocete, cu deosebire însă de acelea, carĭ se referescŭ la secriŭ.

Unŭ astŭ-felŭ de bocetŭ din comuna Voitinelŭ, districtulŭ Rădăuțŭ, în Bucovina, care se bocesce maĭ cu sémă la acéstă ocasiune, sună precum urméză:

Scólă, scólă Dumia-ta,
Și-țĭ deschide gurița
Și vorbè cu noĭ ceva,

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénu; — veḑĭ și Burada, Inmorm. p. 15-16.

(2) Ionénŭ, op. cit. p. 43. — Revista pentru Istorie, arch. și filologie. Bucurescĭ 1884. p. 387: «In Prahova mortuluĭ îĭ pune în pernă săpunŭ, pieptene pentru a se spĕla și pieptĕna până va ajunge la raiŭ.» — Lambriorŭ, op. cit., p. 155.

(3) Com. de d-lŭ I. Georgescu: «Mortulŭ la noĭ stă numaĭ o ḑi pe laiță, după aceea se pune în secriŭ.»

Că de când aĭ adormitŭ,
Cu noĭ nu aĭ maĭ vorbitŭ.
Şi cum de te-aĭ înduratŭ
Şi pe noĭ că ne-aĭ lăsatŭ
Şi nu ne-aĭ datŭ nicĭ unŭ sfatŭ.
Bună casă aĭ avutŭ,
Acésta nu ţi-a plăcutŭ;
Cu meşterĭ nu te-aĭ tocmitŭ.
Dar eĭ singurĭ aŭ venitŭ,
Altă casă ţi-aŭ croitŭ:
Fără uşĭ, fără fereştĭ
Dintr'însa să nu maĭ ieşĭ.
Nicĭ n'aĭ laiţă de şeḑutŭ,
Nicĭ feréstră de *prăvitŭ*
Şi nicĭ uşă de eşitŭ,
Numa 'n ea de putreḑitŭ (1).

Altŭ bocetŭ din comuna Mănăstirea-Homoruluĭ, care asemenea se bocesce la acéstă ocasiune, sună aşa:

— Tătucuţă, grija nóstră,
Grija nóstră, mila nóstră!
Mândră casă ţi-aĭ făcutŭ,
Matali nu ţi-a plăcutŭ.
La stoleriŭ că mi-aĭ plătitŭ
Să despice-unŭ bradŭ în două
Ca să-ţĭ facă alta nouă:
Fără uşĭ, fără fereştĭ,
Acolo să vieţuescĭ.
Nu-ĭ feréstră de privitŭ
Şi nicĭ scaunŭ de şeḑutŭ
Ci numaĭ de putreḑitŭ.
Şi cum mi te-o scosŭ în prundŭ
De-amù nu-ĭ veni maĭ multŭ (2).

Alŭ treilea bocetŭ, din comuna Igescĭ, districtulŭ Storojineţulŭ, sună astŭ-felŭ:

---

(1) Com. de Dimitrie Cârdeiŭ, proprietarŭ.
(2) Com. de d-lŭ. G. Avamŭ. învĕţătorŭ.

Da cum de te-aĭ înduratŭ
Şi căsuţa ţĭ-aĭ lăsatŭ,
Ţĭ-aĭ lăsat'o luminósă
Şĭ-aĭ cătat'o 'ntunecósă
Făr'de uşĭ făr'de fereştĭ.
Nu te ducĭ să veselescĭ.
Cĭ-acolo să vecuescĭ;
Nu te ducĭ ca să 'nflorescĭ,
Da te ducĭ să veştedescĭ (1).

Precum facŭ bocitórele din *Bucovina,* totŭ aşa facŭ şi surorile lorŭ din *Transilvania* şi *Moldova.* Acestea, cum vĕdŭ că se apropie măestrulŭ cu sicriulŭ, asemenea prindŭ a se văicăra şi a boci, dicêndŭ celea din *Transilvania*:

Ţĭ-aĭ făcutŭ casă de bradŭ
Să trăescĭ în ea cu dragŭ,
Fără uşĭ fără fereştĭ
In ea ca să vecuescĭ.
Ceea ţéră-ĭ încuĭată
Totŭ cu lacăte de pétră,
Cu lacăte de argintŭ
Cine s'a dusŭ n'a maĭ vintŭ (2)

Saŭ aşa:

Câte căsĭ noĭ am avutŭ
Nicĭ una nu ţĭ-a plăcutŭ,
Altă casă ţĭ-aĭ făcutŭ,
Făr'de uşĭ, făr'de fereştĭ
Totŭ în ea să vecuescĭ,
Cu noĭ să nu maĭ grăescĭ;
Făr'de uşĭ, făr'de oblóne
Să nu eşĭ vara la sóre (3).

Cele din *Moldova*:

(1) Dict. de Ilie alŭ luĭ Onufreĭ Frundă, rezeşŭ.
(2) Com. de dlŭ Rom. Simŭ. — Vintŭ=venitŭ.
(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

Bună casă mĭ-aĭ avutŭ,
Matali nu ţĭ-a plăcutŭ;
La meşterĭ aĭ poruncitŭ
Şi-alta nouă ţĭ-a croitŭ,
Făr'de uşĭ făr'de fereştĭ
Intr'însa să vecuescĭ;
Nicĭ nu-ĭ uşă de eşitŭ,
Nicĭ ferésta de *prăgitŭ*,
Numa locŭ de putreḑitŭ (1)

Saŭ aşa:

Mândră căsuţ'aĭ avutŭ
Şĭ-aĭasta nu ţĭ-o plăcutŭ,
Alta nouă ţĭ-aĭ gătitŭ,
Nu ţĭ aĭ gătitŭ de trăitŭ,
Ţĭ-aĭ gătitŭ de putreḑitŭ:
Făr'de uşĭ, făr'de fereştĭ,
Intr'însa să putreḑescĭ.
Plânge casă, plânge masă,
Că de stăpânŭ eştĭ rĕmasă.
Plângeţĭ uşĭ, plângeţĭ fereştĭ
Şi voĭ tuspatru păreţĭ,
Că de stăpânŭ rĕmâneţĭ! (2)

După ce aŭ adusŭ acuma secriulŭ şi după-ce, petrecutŭ fiindŭ de bocitóre, l'aŭ băgat în odaie, unde se află mortulŭ, doĭ saŭ patru inşĭ dintre ómeniĭ ce se află de faţă rădică mortulŭ cu cea maĭ mare precauţiune, ca nu cum-va să se vatăme, de pe laiţa saŭ masa, unde a stătutŭ până atuncĭ, şi-lŭ punŭ în sicriŭ.

Maĭ 'nainte însă de a-lŭ pune şi aşeza este datină în unele părţĭ de-a afuma secriulŭ cu tămâie saŭ cu smirnă (3).

In *Banatŭ*, înainte de ce punŭ mortulŭ în sicriŭ, presură

---

(1) Dict. de A. Pletosŭ din Rădăşenĭ.
(2) Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

pe fundulŭ acestuia vr'o câte-va *bómbe de praŭ*; după acésta ungŭ secriulŭ pe din lăuntru cu unŭ felŭ de unsóre pregătită anume spre acestŭ scopŭ şi amestecată cu *aniŭ* (1) praŭ şi leuşténŭ; în fine încingŭ aşternutulŭ cu unŭ *rugŭ* şi c'o făşie de teĭŭ muratŭ (2).

Rugulŭ se pune anume ca să servéscă mortuluĭ ca gardŭ spre a-lŭ apĕra de spiritele cele rele, ca să nu pótă întra la dînsulŭ; *teiulŭ muratŭ* se pune în credinţa, că spiritele cele necurate nicĭ când nu se potŭ apropia de dînsulŭ şi maĭ alesŭ atuncĭ când e jupitŭ de pe trunchiŭ, în ḑiua de Sân-Gĭorgiŭ (3).

Când se aşéză mortulŭ pe laiţă saŭ pe masă, spunŭ ceĭ ce-lŭ aşéză că are să şéḑă acolo numaĭ o ḑi saŭ treĭ, iar când îlŭ punŭ în secriŭ ḑicŭ că are să şéḑă pentru vecînica pomenire, adecă pentru tot-deauna. Prin urmare, trebue de astă dată să puie lângă dînsulŭ şi tóte obiectele acelea, carĭ credŭ eĭ, că-ĭ sunt de neapĕrată lipsă în cea-laltă lume (4).

Decĭ cum l'aŭ aşezatŭ în secriŭ, dacă e înaintatŭ în vêrstă. punŭ alăturea cu dînsulŭ şi o bucată de pâne, unŭ drobuşorŭ de sare şi bĕţulŭ sĕŭ, care în multe părţĭ se împodobesce cu o năframă (5).

Uniĭ punŭ numaĭ trestia saŭ bĕţulŭ de alunŭ, cu care s'a luatŭ mĕsura spre a-ĭ face secriulŭ (6).

In *Banatŭ* se pune alăturea cu dînsulŭ *baticelulŭ* 'dela eşirea sufletuluĭ şi o secere vechie (7).

---

(1) *Anĭu* = aĭu = usturoĭŭ.

(2) In Bucovina se ḑice «*teĭu topitŭ*».

(3) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ. — Veḑĭ despre puterea *Ruguluĭ* şi «Gazeta Transilvanieĭ» an. LIV. Braşovŭ 1891. No. 134. foiletonŭ.

(4) Cred. Rom din maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ.

(5) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ; veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 16. — Lambrior, op. cit. p. 155. — M. Besanŭ, stud. cit. în. «Albina» an. I, No. 57.

(6) Burada, Inmorm. p. 16.

(7) Com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ.

Tóte acestea se facŭ credêndu-se că mortulŭ în călĕtoria sa cea lungă, ce are să o facă pe cea-laltă lume, avêndŭ a suferi frigŭ, căldură, sete, fóme, şi multe alte supĕrărĭ, să aibă ce mânca, în ce se rezima când va fi ostenitŭ, şi cu ce se apĕra de cânĭ (1).

Acéstă credinţă a poporuluĭ se cuprinde şi în următórele versurĭ, ce se cântă la mortŭ:

Acum ciasulŭ mi-a venitŭ
Şi lumea am părăsitŭ;
Acum mĕ ducŭ cale lungă,
N'am nemică să-mĭ ajungă;
Veniţĭ toţĭ câţĭ mĕ iubiţĭ
Cu mine călĕtoriţĭ! (2)

Saŭ:

Veniţĭ cariĭ mĕ iubiţĭ,
Cu mine călĕtoriţĭ;
Eu mĕ ducŭ în cale lungă,
N'am nemică să-mĭ ajungă (3)

Credinţa, că mortulŭ călĕtorindŭ pe cea-laltă lume arŭ avé nevoe de unŭ bĕţŭ pentru a se apĕra de cânĭ, amintesce pre *Cerberus*, vestitulŭ câne cu treĭ capete, păzitorulŭ infernuluĭ.

Totŭ aicea putemŭ subsemna încă şi datina şi credinţa Românilorŭ din *Transilvania* de-a merge rudeniile mortuluĭ a doua ḑi de cu nópte ca să stropéscă cu apă mormîntulŭ, să-lŭ tămâeze şi să aprinḑă toiagulŭ pentru *a îmblânḑi căţelulŭ pămîntuluĭ, ca să nu latre pe noulŭ óspe venitŭ între cele-lalte morminte* (4).

---

(1) Burada, Inmorm. p. 16. — Lambrior, op. cit. p. 155. «In Ardélŭ se pune în secriŭ o măciucă nouă cu care să se apere răposatulŭ de duşmanĭ şi să se razime în lunga-ĭ călĕtorie.»

(2) M. Besanŭ, stud. cit. în «Albina» an, I. No. 57.

(3) Lambrior, op. cit. p. 153.

(4) Burada, Inmorm. p. 59.

La ciobanĭ li se maĭ pune şi fluerulŭ cu care cântaŭ la oĭ (1).

In *munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ* i se pune de-a lungulŭ trupuluĭ o aţă albastră de lână precum şi o bâtă câtŭ elŭ de lungă şi care, fiindŭ la unŭ capĕtŭ crepată, se pune în crepătură unŭ creiţarŭ ca să plătéscă vama, iar cu bâta să se sprijinéscă în lunga luĭ călĕtorie (2).

Dacă repausatulŭ e copilŭ de ţîţă, atuncĭ i se pune în *Bucovina* lapte mulsŭ din ţîţa mâne-sa într'o ulcicuţă făcută din céră galbenă şi curată, iar dacă e înţĕrcatŭ, adică ceva maĭ mărişorŭ, i se pune o bulcă (franzolă) saŭ plăcintă. Tóte acestea însemnéză ca să aïbă ce mânca în cea-laltă lume, în raiŭ (3).

In *Banatŭ*, şi anume în oraşulŭ Caransebeşŭ, dacă móre vre-o femee, după care aŭ rĕmasŭ copiĭ micĭ, este obiceiulŭ a i se pune în secriŭ atâtea păpuşĭ câţĭ copiĭ aŭ rĕmasŭ, pentru a-ĭ da óre-cum pe ceea lume chipulŭ copiilorŭ sĕĭ ca să-ĭ aibă spre mângâere.

De se 'ntîmplă se móră cineva după Pascĭ, în sĕptĕmâna luminată, atuncĭ, pe lângă tóte cele-lalte, se adauge şi unŭ oŭ roşu (4).

După ce s'aŭ aşezatŭ acuma şi obiectele înşirate până aice se pune de-asupra mortuluĭ o bucată de pânză câtŭ dînsulŭ de lungă, iar peste acésta une-orĭ şi *păióră* (nimiteţŭ—balţŭ), pre care în timpulŭ din urmă îndătinéză poporulŭ a o cumpĕra din dughénă (5).

In *Munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ* trupulŭ mortuluĭ se

(1) Burada, Inmorm. p. 16.

(2) Frâncu, op. cit. p. 173. — Bojinca, op. cit. Nota dela p. 212, «Intr'altele se crépă capĕtulŭ bâţuluĭ de-asupra şi se bagă bănuţulŭ în acea crepătură.»

(3) Com. de Const. Corvinŭ, stud. gimn., «La noĭ în Mihovenĭ, după ce a muritŭ cine-va şi amŭ îĭ gata ca să-lŭ ducă, îĭ pune móşa, care l'a moşitŭ, o plăcintă pe pieptŭ, ca să aibă ce mânca în raiŭ.»

(4) Burada, Imorm. p. 16-17.

(5) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ şi V- Turturénŭ, preoţĭ.

acopere asemenea cu o pânză albă ţesută în casă, care se numeşce *urḑicariŭ*, *fotiolŭ* saŭ *giulgiŭ* (1).

Afară de acésta maĭ este datină în unele sate din *Bucovina* de-a se împodobi mortulŭ iarna cu busuiocŭ şi brebeneĭ, ale cărorŭ frunḑe se lipescŭ cu păcostélă, iar vara se punŭ totŭ feliulŭ de florĭ de grădină (2). Copilelorŭ li se pune de regulă de-o parte şi de alta *Cămeşa Maicii Domnuluĭ* (lat. Convolvolus arvensis).

In *Transilvania* vara se împodobsce asemenea cu totŭ feliulŭ de florĭ de grădină, iar iarna maĭ cu sémă cu busuiocŭ şi *tăpălagă* (3).

De-asupra pe secriŭ, adecă după-ce s'a pusŭ acum capaculŭ şi s'a închisŭ mortulŭ, în cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina* se pune o bucată de pânză ca de lungimea secriuluĭ, unŭ ştergarŭ saŭ maĭ rarŭ unŭ lăĭcerŭ, carele rĕmâne acolo până după prohodŭ, iar după prohodŭ se dă aŭ preotuluĭ aŭ altuĭ omŭ de pomană.

Cununĭ de florĭ se punŭ, maĭ alesŭ la ţĕranĭ, fórte rareorĭ pe secriŭ. La ceĭ maĭ inteligenţĭ însă şi cu deosebire la ceĭ de prin oraşe maĭ desŭ.

In *Transilvania*, districtulŭ Năsĕuduluĭ, sălaşulŭ se acopere de regulă cu aşa numita «*sălie*», care se face din pânză négră, de comunŭ din postavŭ, şi se pune în formă de cruce peste sălaşŭ, adecă de la capŭ spre picióre şi de-a curmezişulŭ sălaşuluĭ (4).

---

(1) Frâncu, op. cit. p. 173.
(2) Com. de d-lŭ V. Turtureanŭ, preotŭ, şi alţĭ Românĭ din Bucovina.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(4) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

XX.

PETRECEREA.

A treïa ḑi după repausare urméză de regulă *înmormîntarea* saŭ *îngropăciunea*.

Escepţiune dela acéstă regulă generală se face numaĭ atuncĭ, când ḑiua înmormîntăriĭ ar avé să cadă *Lunĭa*. În casulŭ din urmă se lasă totŭ-deauna pe a patra ḑi, adecă pe Marţĭ, sub cuvîntŭ, că Lunĭa, fiindŭ capulŭ sĕptemâneĭ, e rea de mórte pentru ceĭ ce rĕmânŭ în viéţă (1).

Afară de acésta maĭ e de însemnatŭ încă şi aceea çă fiecare înmormîntare se face după amiaḑĭ şi anume iarna între douĕ şi cincĭ, iar vara între douĕ şi şépte ore. Maĭ timpuriŭ saŭ maĭ târḑiŭ decât în intervalulŭ acesta se face dóră numaĭ atuncĭ, când cadŭ maĭ multe înmormîntărĭ în una şi aceeaşĭ ḑi şi preotulŭ nu e 'n stare să le facă pe tóte de-odată, saŭ când mortulŭ e dintr'o stare maĭ nobilă.

(1) Dat. şi cred. Rom. din Bucovina. — Veḑĭ şi Ionénŭ, op. cit. pag. 41. «*Lunĭa* nu se 'ngrópă morţiĭ, căcĭ o iea de Lunĭa, capulŭ sĕptĕmâneĭ, şi e rĕŭ de mórte pentru ceĭ în viéţă.—A. Pletosŭ: «Nu se 'ngrópă Lunĭa, pentru că e începutulŭ sĕptĕmâneĭ şi ar muri toţĭ din casă.»

şi maĭ avută, şi némurile sale pretindŭ anume ca să se înmorminteze maĭ de grabă, ca petrecerea să fie cu atâta maĭ pompósă şi maĭ frumósă.

In *Banatŭ* nicĭ unŭ Românŭ nu se îngrópă diminéţa, din causă că némurile sale voescŭ a-ĭ espeda sufletulŭ cătră ţinta sa dimpreună cu mergerea spre odihnă a sóreluĭ. In casulŭ contrariŭ se temŭ, că sufletulŭ repausatuluĭ, pe când se află sórele în urcare, lesne ar puté să apuce pe căĭ rătăcite, şi să cadă apoĭ jertfă vre-unuĭ strigoiŭ rătăcitorŭ (1).

La óra hotărîtă pentru petrecerea celuĭ mortŭ la locaşulŭ de vecînică odihnă, toţĭ ceĭ ce dorescŭ a-lŭ petrece începŭ a se aduna de prin tóte părţile, şi după ce l'aŭ maĭ privitŭ încă odată şi aŭ sărutatŭ crucea saŭ icóna de pe pieptŭ, rostindŭ în taină unŭ «*Dumneḑeŭ să-lŭ ĭerte şi să-ĭ facă parte de împĕrăţia cerĭuluĭ,*» se postézā uniĭ în casă, iară alţiĭ pe afară, adică carĭ pe unde apucă, aşteptândŭ sosirea preotuluĭ.

In acelaşĭ timpŭ se aducė de la biserică şi *procesia* menită pentru înmormîntare, şi anume: crucile, prapurile, sfeşnicele, serafimiĭ, stégurile şi năsălia saŭ drucuşariĭ (rudiţele), cu carĭ are să se ducă mortulŭ la grópă.

Una dintre némurile saŭ cunoscutele repausatuluĭ, cum vede că a sositŭ acum întréga procesie, care, în cele maĭ multe părţĭ, se razimă până la pornire de streşina caseĭ saŭ a uneĭ colnicĭóre, iea maĭ multe ştergare, năfrămĭ, tulpane saŭ tistimele, după cum şĭ-a doritŭ celŭ repausatŭ şi după cum sunt şi moştenitoriĭ sĕĭ de avuţĭ şi de darnicĭ, şi la fie-care cruce, prapurŭ, sfeşnicŭ şi serafimŭ, légă câte unŭ ştergarŭ, tulpanŭ saŭ tistimelŭ.

In unele părţĭ dimpreună cu tulpanele acestea e datină de-a lega încă şi câte unŭ colacŭ.

---

(1) Schott. op. cit. p. 302.

Totŭ aşa facŭ ele şi cu bradulŭ, pomulŭ, pomenele, coliva, pausulŭ şi cruciţa, care se duce nemijlocitŭ în urma mortuluĭ La fie-care légă câte unulŭ saŭ, după împrejurărĭ, câte doue testimele şi câte doĭ colacĭ, carĭ sunt menițĭ pentru ceĭ ce aŭ să ducă obiectele respective până la mormîntŭ, şi de-acolo îndĕrĕptŭ, căcĭ afară de testimele şi colaciĭ aceştia în cele maĭ multe părţĭ nu maĭ capĕta nimicŭ alta pentru ostenéla ce o aŭ,

Ce se atinge de ducerea mortuluĭ, apoĭ acésta atârnă totŭdeauna dela etatea precum și de la deprinderea localitățiĭ, în care a repausatŭ acesta.

Aşa, în unele părţĭ, se duce pe mânĭ, în altele pe năsăliĭ, și iarășĭ în altele într'unŭ carŭ cu boĭ saŭ în sanie, iar în oraşe ceĭ maĭ avuţĭ se ducŭ şi cu *pataşca* saŭ *caravana.*

În *Moldova* şi anume în judeţulŭ Fălciŭ, comunele Bunescĭ, Delenĭ şi altele, precum şi în maĭ multe comune din judeţulŭ Némţŭ este obiceĭulŭ să se ducă mortulŭ la grópă cu sania, fie vara, fie iarna, pentru ca să-ĭ fie calea maĭ uşóră şi să nu se sdruncine. Mulţĭ din ceĭ maĭ fruntaşĭ înjugă doĭ saŭ patru boĭ negri.

In multe locurĭ boiĭ se înjugă cu jugulŭ rĕsturnatŭ, arătândŭ prin acésta că murindŭ gospodariulŭ tóte aŭ să mérgă pe dosŭ şi fără rênduélă (1).

Obiceĭulŭ de a duce mortulŭ cu sania e usitatŭ şi'n «*Ţéra Oaşiuluĭ*», unŭ micŭ ţinutŭ locuitŭ de Românĭ, care cade parte la comitatulŭ Ugoceĭ, parte la alŭ Satmareluĭ, din Marămureşŭ, apoĭ şi în Gherţa-mare (comună românéscă) totŭ de ocolo, iar boiĭ, carĭ tragŭ sania, pórtă în córne colacĭ şi ştergare (2).

(1) Burada, Inmorm. p. 21—22.

(2) Ioanŭ Niţu Macoveĭŭ, «Dat. pop. la înmormîntărĭ,» în «Amiculŭ familieĭ,» an. VI, Gherla, 1882, p. 94.

In *Bucovina* obiceiulŭ de-a duce mortulŭ cu sania e usitatŭ maĭ alesŭ iérna, când omĕtulŭ e fórte mare, şi cu deosebire în unele sate de la munte, unde locuinţele omenescĭ sunt fórte depărtate de biserică şi de ţinterimŭ.

Atâtŭ iérna câtŭ şi vara se ducŭ cu sania numaĭ în unele sate de sub pólele munţilorŭ, precum bună óră în Bălăcéna, Crasna, Ilişescĭ, dar şi aicĭ numaĭ ceĭ înaintaţĭ în vîrstă, şi la sanie se înjugă boĭ negri saŭ plăvanĭ, pe când tinereluĭŭ se duce de regulă cu năsălia pe umere (1).

Vara în multe sate atâtŭ de la munte, câtŭ şi dela ţéră se ducŭ şi cu carulŭ, la care se înjugă doĭ saŭ patru boĭ (2).

In celelalte sate din *Bucovina*, şi cu deosebire în cele dela ţéră, fie iérna fie vara, ceĭ înaintaţĭ în vîrstă se ducŭ de regulă cu năsălia, copiiĭ cu ruditele, iar ceĭ de totŭ micĭ subsuóră.

In unele părţĭ din *Transilvania*, precum bună óră în Orlatŭ, se ducŭ, ca şi 'n unele părţĭ ale Bucovineĭ, saŭ cu ajutoriulŭ unorŭ «*rude de mortŭ*,» carĭ se păstréză în biserică, saŭ pe nisce lemne, carĭ se aruncă apoĭ în grópă, saŭ, în sfârşitŭ, cu ajutoriulŭ unorŭ «*chindéue*,» carĭ sunt ale ducĕtoruluĭ mortuluĭ (3).

In districtulŭ Năsăuduluĭ maĭ fie-care mortŭ se duce cu *năsălia*, numită altmintrelea şi «*carulŭ morţilorŭ*» şi numaĭ rare orĭ cu carulŭ (4).

In *Munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ* se duce de regulă pe carŭ, şi dacă mortulŭ e tênĕrŭ şi avutŭ, se prindŭ la carŭ câte patru boĭ cu crengĭ de bradŭ şi cu năfrămĭ colorate la córne, iar la grumazŭ cu clopote (5).

---

(1) Com. de M. Jemna, stud. gimn. şi alţĭ Românĭ.
(2) Usit. în Bilca, Câmpulungŭ, Bréza etc.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(4) Com. de T. Simonŭ şi Al. Boeriŭ.
(5) Frâncu, op. cit. p. 174.

In cele maĭ multe părţĭ, unde este datina de a se duce mortulŭ cu năsălia, ceĭ căsătorițĭ se ducŭ numaĭ de cătră bărbaţĭ, iar ceĭ tinerĭ numaĭ de cătră tinerĭ.

Aşa în *Bucovina*, atâtŭ bărbaţiĭ câtŭ şi nevestele se ducŭ de cătră patru bărbaţĭ, maĭ tinerĭ saŭ maĭ înaintaţĭ în etate, după cum e şi mortulŭ, şi 'mbrăcaţĭ ca totŭ-deauna; pe când fecĭoriĭ ceĭ holteĭ şi fetele cele marĭ, numaĭ de cătră patru fecĭorĭ holteĭ, carĭ sunt de regulă îmbrăcaţĭ în sumane negre şi încălţaţĭ cu cĭobote, aĭ cărorŭ turetcĭ sunt daţĭ în sus, saŭ cu papucĭ, după cum li e adecă şi portulŭ, iar la gâtŭ cu basmale negre (1).

Totŭ aşa îndătinaŭ a duce pre ceĭ morţĭ şi vechiĭ *Romanĭ*. Servius la Virgiliŭ ne spune că «rudele cele maĭ aprópe de sexŭ bărbătescŭ aveaŭ îngrijire de a duce sicriulŭ» (2).

Fie-căruĭ ducĕtorŭ i se dă ca rĕsplată pentru munca sa câte unŭ ştergarŭ, tulpanŭ saŭ o basma frumósă, de care atârnă unŭ colacŭ (3).

In unele sate, dar maĭ cu sémă pe la oraşe, ducĕtorilorŭ tineretuluĭ li se pune la pieptŭ şi câte o flóre, iar la mâna stângă li se légă câte unŭ tulpanŭ, testimelŭ, ştergarŭ, o basma saŭ o petea négră (4).

In cele maĭ multe sate din *Bucovina*, când móre o fată

---

(1) Dat. Rom. din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu, stud. gimn.; a acelorŭ din Costâna, com. de Dragoşŭ Bumbacŭ, stud. gim.; a acelorŭ din Câmpulungŭ, com de V. Burduhosŭ; a celorŭ din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de Const. Mercheşŭ, stud. gimn; şi a acelorŭ din Toderescĭ şi Sŏtoneţŭ, com. de I. Avramŭ.

(2) Aen. VI. 222:

Deferendi feretrum propriqui oribus virilis sexus dabatur munus.

(3) Dat. Rom. din Badeuţŭ şi alte sate din Bucovina. — In Transilvania, după cum ne scrie d-lŭ R. Simu, li se dă câte unŭ ştergarŭ, orĭ o traistă, o cârpă saŭ o *merindéţă*.

(4) Berchişescĭ com. de G. Velehorschi, stud. gimn.; în Câmpulungŭ, com. de V. Burduhosŭ, stud. gimn.; în Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de C. Mercheşŭ

mare saŭ unŭ feciorŭ holteiŭ, este datină de-a li se pune, pe lângă ducĕtorĭ, încă şi *drusce* şi *vătăjeĭ*, tocmaĭ ca şi când s'arŭ mărita şi 'nsura şi i-ar duce la cununie, pentru că mórtea pentru dînşiĭ se consideră ca şi o nuntă (1). Iară druscele şi vătăjeiĭ se alegŭ de regulă dintre némurile cele maĭ aprópe ale celuĭ repausatŭ.

Druscele, carĭ se punŭ maĭ alesŭ la feciorii ceĭ holteĭ, sunt îmbrăcate în cămăşĭ albe şi cusute cu strămătură négră apoĭ în bondiţe (piepteraşe), încinse cu cătrinţe, cu capulŭ golŭ şi cu pĕrulŭ despletitŭ.

Vătăjeiĭ sunt îmbrăcaţĭ cu cămeşĭ albe de bumbacŭ şi cu pieptăraşe, însă *maĭ alesŭ* cu sumane negre, şi dacă-ĭ timpulŭ frumosŭ încălţaţĭ cu ciobote saŭ papucĭ, cu capulŭ golŭ, şi în mână câte cu o ploscă şi câte cu unŭ bĕţŭ, de care e legată o basma négră, nicĭ când însă albă ca la nunţĭ (2).

Unele drusce, precum bună-óră cele din comuna Bălăcéna, ducŭ în mână câte o năframă şi bocescŭ pe celŭ mortŭ până la grópă (3); altele însă, precum cele din Stupca, nu facŭ nimică alta, ci numaĭ ducŭ sfeşnicele cu luminele aprinse pe lângă mortŭ (4).

Uniĭ *vătăjeĭ*, precum ceĭ din Balacéna, împuşcă totŭ drumulŭ până la grópă (5); alţiĭ însă, precum ceĭ din Stupca, se ducŭ alăturea cu mortulŭ până la grópă, iar după înmormîntare, postându-se lângă portiţa ţinterimuluĭ, daŭ petrecĕ-

---

(1) Com. de Em. de Cuparencu, «In *Ropcea*, districtulŭ Storojineţulŭ, pe unŭ flăcăŭ îlŭ ducŭ totŭ-deauna flăcăiĭ, iar' pe o fată mare patru vătăjeĭ, ca şi când ar duce-o la cununie, când se mărită. Eĭ dicŭ adecă că o ducŭ la cununie pe cee-laltă lume.»

(2) In Stupca, com. de A. Baciŭ; la Balacéna, com. de M. Jemna.

(3) Com. de M. Jemna.

(4) Com. de Al. Baciŭ.

(5) Com. de M. Jemna.

torilorŭ rachiulŭ saŭ vinulŭ, ce-lŭ aŭ în ploscă, de sufletulŭ celuĭ repausatŭ (1).

In Vicovulŭ-de-sus la înmormîntarea unuĭ feciorŭ saŭ a uneĭ fete marĭ se punŭ numaĭ câte doĭ vătăjeĭ şi câte douĕ drusce. Vătăjeiĭ capĕtă câte un bĕţŭ cu năframă şi câte unŭ struţŭ de florĭ la pieptŭ, iar druscele numaĭ struţurĭ de florĭ ca la nuntă. Druscele bocescŭ totŭ drumulŭ pe mortŭ (2).

In Bilca, unde e datină de-a se pune numaĭ unŭ singurŭ *vătăjelŭ*, acesta se duce înaintea mortuluĭ saŭ maĭ bine ḑisŭ în fruntea procesiuniĭ, şi cinstesce cu rachiŭ, tocmaĭ ca şi la nuntă, pre toţĭ ómeniĭ ce-ĭ întâlnesce pe drumŭ (3).

In Costâna, dacă móre unŭ feciorŭ, pe lângă fie-care dintre ceĭ patru feciorĭ, carĭ ducŭ mortulŭ, merge alăturea şi câte-o fată mare, care repesintă *druscele* din alte sate; iar la fetele cele marĭ, pe lângă ceĭ patru feciorĭ, carĭ le ducŭ, maĭ mergŭ încă patru alăturea, şi aceştia sunt *vătăjeĭ* (4).

In *Banatŭ*, dacă repausatulŭ este june, se caută patru fete marĭ şi patru junĭ de vîrsta luĭ. Când plécă la biserică ceĭ patru junĭ iaŭ sicriulŭ cu *scaunulŭ* pe umerĭ, iar alăturea cu fie-care dintre dînşiĭ merge câte-o fată, care ţine o panglică lungă şi roşie peste sicriŭ dimpreună cu sóţa eĭ de cea-laltă parte, adecă doĭ feciorĭ şi douĕ fete sunt de către picióre şi doĭ feciorĭ şi douĕ fete de către capŭ, şi aşa mergŭ până la biserică şi de-acolo la cimitirŭ. Celorŭ patru fete li se maĭ dă să ţină în mână cea de laturĭ de mortŭ, adecă în cea estremă, încă şi câte unŭ mĕrŭ frumosŭ în care este înfiptă o pană grecéscă, adecă o flóre artificiósă de dughiană.

(1) Com. de Al. Baciŭ.
(2) Com. de d-lŭ V. Turtureanŭ, preotŭ
(3) Com. de Iustinŭ Cârdeiŭ, stud. gimn.
(4) Dict. de George Bumbacŭ, proprietariŭ.

Dacă însă repausatulŭ e fată mare și nu e tare grea, atuncĭ o ducŭ patru fete frumosŭ îmbrăcate și împodobite. Iar dacă e corpolentă și sicriulŭ greŭ, atuncĭ o ducŭ de regulă patru feciorĭ, cărora le urméză patru fete ca și la feciorii ceĭ holteĭ (1).

In unele comune din districtulŭ Năsĕudului în *Transilvania*, fetele cele marĭ se ducŭ la grópă pe năsălii purtate numaĭ de fete marĭ, iar flăcăii numaĭ de flăcăĭ, și ceĭ căsătorițĭ numaĭ de căsătorițĭ (2).

In alte comune, totŭ din districtulŭ Năsĕuduluĭ, dacă mortulŭ *e pruncŭ*, îlŭ duce tatălŭ sĕŭ, iar dacă nu are tată, atuncĭ îlŭ duce rudenia cea maĭ de aprópe a sa.

Dacă mortulŭ e feciorŭ, se duce de către feciorĭ, dară totŭdéuna cu stégŭ, care, după înmormîntare, se pune pe mormîntŭ. Prapurii, crucea, precum și cele-lalte obiecte procesuale încă le ducŭ numaĭ feciorĭ și de regulă amicii ceĭ maĭ intimĭ aĭ repausatuluĭ.

Fetele marĭ însă sunt duse de feciorĭ carĭ le punŭ pe sălașŭ o cunună de florĭ.

Pre ceĭ *căsătorițĭ* îĭ ducŭ unele rudenii de ale lorŭ.
Dacă mortulŭ e *bĕtrânŭ*, îlŭ ducŭ feciorii sĕĭ; de cum-va nu are feciorĭ, ci fete măritate, atuncĭ îlŭ ducŭ ginerii sĕĭ; iară de nu are nicĭ de aceștia, atuncĭ îlŭ ducŭ némurile cele maĭ aprópe.

Totŭ așa se întêmplă și cu dusulŭ muerilorŭ *bĕtrâne*.

Fie-care mortŭ mare se duce de regulă de către patru inșĭ, carĭ capĕtă câte o năframă și unŭ colacŭ, în care adese orĭ se bagă și câte-va parale (3).

In alte părțĭ însă totŭ din *Transilvania*, dacă mortulŭ e

---

(1) Com. de d-niĭ Ioanŭ Popovicĭ și Iosifŭ Olariŭ, învĕțătorĭ.
(2) Burada, Inmorm. p. 22.
(3) Com. de d-lŭ T. Simon și Al. Boeriŭ.

bărbatŭ saŭ femee, îlŭ ducŭ ómenĭ maĭ de aprópe saŭ veciniĭ, carĭ capĕta câte unŭ colacŭ, câte o lumină de céră și de mâncare (pomană). Dacă însă sunt fete marĭ saŭ copilandre, le ducŭ numaĭ feciorĭ, carĭ capĕtă câte-o cârpă frumósă (1).

In *Moldova,* județulŭ Suceviĭ, plaiulŭ Muntele, bĕtrâniĭ se ducŭ numaĭ de bĕtrânĭ, feciorii și fetele marĭ numaĭ de feciorĭ, iară băețiĭ și copilele numaĭ de băețĭ. Afară de acésta pre fetele marĭ le petrecŭ numaĭ fetele marĭ, cu carĭ aŭ fetitŭ împreună și aŭ trăitŭ bine și anume tot-deauna cu pĕrulŭ despletitŭ (2).

In *Basarabia* fetele marĭ sunt duse numaĭ de flăcăĭ, carĭ îșĭ légă la mână câte o basma saŭ năframă ca și vorniceiĭ.

Năsăliile la ceĭ sĕracĭ sunt împodobite cu scórță saŭ chilimŭ, iar la ceĭ bogațĭ cu stofă, din care apoĭ se facŭ vesminte la preoțĭ (3).

În timpurile vechĭ, ne spune Principele Dim. Cantemirŭ, că daca mortulŭ a fostŭ oficerŭ în miliție, i se îmbrăcaŭ caiĭ în pănură négră și de-asupra lorŭ se puneaŭ vesmintele cele maĭ prețióse ce le avuse defunctulŭ. Înaintea cadavruluĭ se ducea o suliță, de care spânzura o sabie gólă cu mănunchiulŭ întorsŭ; iar de amêndouĕ părțile mergeaŭ vre-o câțĭ-va soldațĭ îmbrăcațĭ cu pancere și coifurĭ. Ochiĭ cailorŭ se frecaŭ cu sucŭ de cépă saŭ cu prafŭ de pușcă, ca să se arate ca și când ar plânge și eĭ, ca și ómeniĭ, mórtea domnuluĭ lorŭ.

«Dacă muria unŭ boerŭ, cadavrulŭ luĭ îlŭ petrecea și Domnulŭ cu tótă pompa sa de curte; și dacă defunctulŭ a fostŭ unulŭ din ceĭ maĭ marĭ boerĭ, atuncĭ duceaŭ înaintea luĭ semnele boerieĭ sale până la grópă, și apoĭ le duceaŭ

(1) Com. de d-lŭ I. Georgescu, invĕțătorŭ.
(2) Dict. de A. Pletosŭ și M. Nistorŭ.
(3) Burada, Inmorm. p. 22.

iarăşĭ îndĕrĕptŭ şi le puneaŭ în spătărie saŭ divanŭ; dar scaunulŭ şi loculŭ luĭ rĕmâne deşertŭ celŭ puţinŭ treĭ ḑile» (1).

In acelaşĭ timpŭ, când se aduce procesia saŭ puţinŭ ceva maĭ târḑiŭ, sosesce şi preotulŭ care are să împlinéscă serviciulŭ înmormîntăriĭ.

Bocitórele din *Bucovina*, cum îlŭ zărescŭ de departe că se apropie de casa repausatuluĭ, deauna începŭ a se văĭeta, a boci şi a ḑice:

Scólă, scólă dumnia-ta
Şi-ţĭ deschide ferésta
Şi privesce printr'însa,
Că-ţĭ vine carte domnéscă
Dela noĭ să te pornéscă.
Nu te porné spre trăitŭ,
Te porné spre prăpăditŭ.
Ţi-a venitŭ carte, venitŭ,
Să fiĭ gata de pornitŭ
Inapoĭ nu de venitŭ,
Că te-orŭ duce cu căruţa
Să nu viĭ câtŭ îĭ lumuţa,
Te-orŭ duce cu patru boĭ
Şi nu-ĭ maĭ veni 'napoĭ,
Te-orŭ duce pe năsăliĭ
Inapoĭ să nu maĭ viĭ (2).

Saŭ aşa:

Mămucuţă, mila nóstră,
Uită-mi-te pe feréstră,
Ţi-a sositŭ carte domnéscă
Dela noĭ să te pornéscă.
Séra încă n'a sosi,
Dela noĭ mi te-orŭ porni
Şi 'napoĭ nu-ĭ maĭ veni.

---

(1) Descrierea Moldoveĭ, edit. Acad. rom, p. 149.
(2) Din Voitinelŭ, com. de Dim. Cârdeiŭ.

Séra dacă mĭ-a 'nsera
Tare nu te spăimînta,
Că 'nainte ţĭ-orŭ eşì
Hlubĭ cu pene împestrite,
Cu feţe posomorîte,
Cu chicile mucedite . . .
Aceia nu-sŭ hulubeĭ,
C'aceia-sŭ chiar fiiĭ tĕĭ,
Ce-aŭ murit mai de demultŭ
Şĭ aŭ putredită în pămîntŭ . . . (1).

Saŭ astŭ-felŭ:

Scólă, scólă, dragulŭ meŭ,
Dragulŭ meŭ, iubitulŭ meŭ!
Şi te uită pe ferésta
Că-ţĭ vine carte domnéscă
Dela noĭ să te pornéscă.
Iacă cartea c'a sositŭ
Şi dela noĭ te-aŭ pornitŭ.

Cele din *Moldova*:

Puişorulŭ meŭ iubitŭ!
Scólă-te că ţi-o venitŭ,
Ţi-o venitŭ carte domnéscă
Dela noĭ să te pornéscă,
Carte 'n patru cornurele
Scrisă cu lacrimĭ de-a mele
Şi 'mplută cu multă jale.
Da eŭ mĕ rogŭ dumitale,
Dacă-mĭ facĭ acéstă cale,
Să maĭ viĭ pân' la ferésta
Să veḑĭ cum trăimŭ în casă! (2)

Iară cele din *Transilvania*, în casŭ când mortulŭ e o fată mare, bocescŭ astŭ-felŭ:

---

(1) Din Câmpulungŭ. com. de G. Ciupĕrcă.
(2) Dict. de Aniţa Pletosŭ din Rădăşenĭ.

Intr'acéstă lume mare
Fost'am și eŭ mândră flóre,
Flóre fuĭ, flóre trecuĭ,
Parte de lume n'avuĭ.
Rea bólă m'a apucatŭ,
Trupșorulŭ mi l-a uscatŭ
Și mĭ-a ruptŭ firulŭ vieţiĭ
Și m'a făcutŭ prada morţiĭ.
N'avuĭ parte nicĭ dulcéţă,
Norocŭ bunŭ de-a mea viéţă.
Rĕmâĭ lume cu mult bine
Că eŭ adĭ mĕ duc din tine,
Rĕmâĭ, lume cuĭ eștĭ dată,
Mie nu mĭ-aĭ fostŭ lăsată.
Mĕ rogŭ lumiĭ de iertare
Dela micŭ până la mare,
La toţĭ ómeniĭ de-odată,
Ca să fiŭ și eŭ iertată.
Voĭ pleca o cale lungă
Nu-ĭ pasĕre să m'ajungă,
Voiŭ pleca o cale lată
Nu-ĭ pasĕre să mĕ 'ntrécă.
Veniţĭ fraţĭ, veniţĭ surorĭ
Și mĕ 'mpodobiţĭ cu florĭ,
Și-mĭ spĕlaţĭ faţa cu apă,
Mĕ petreceţĭ pân' la grópă,
Și-mĭ spĕlaţĭ faţa cu vinŭ,
Mĕ petreceţĭ cu suspinŭ;
Și-mĭ spĕlaţĭ faţa cu bere
Și mĕ petreceţĭ cu jele.
Haideţĭ surorĭ să prândimŭ,
Că de adĭ ne despărţimŭ,
Haideţĭ surorĭ să gustămŭ
Că de-adĭ nu ne maĭ vedemŭ.
Cine 'n lume-a maĭ vĕdutŭ
Mirésă mândru gătată
Și ea șéde supĕrată,
Mirésă mândru tocmită
După lume bănuită.
Noĭ Mărie-așa'm gânditŭ
Că după tine-orŭ veni
Socriĭ ceĭ marĭ cu caiĭ,
Dar' eĭ vinŭ cu praporiĭ.
Noĭ Mărie-aș'am gânditŭ
C'orŭ veni feciorĭ cu brâie,
Dar' eĭ vinŭ cu năsălie.
Haĭ Mărie și te uită
Surorile cum te cântă,
Părinţiĭ cum te comândă.
Ie-ţĭ Mărie diua bună
Dela sóre, de la lună,
Dela maica ta cea bună,
Dela sóre, dela norĭ,
Dela a tale surorĭ,
Dela struţŭ de busuiocŭ,
Dela feciorĭ, dela jocŭ,
Dela struţŭ de tămâiţă
Dela fete din uliţă.
Ie-ţĭ Mărie diua bună
Dela păhăruţŭ cu mĭere,
Dela fecĭorĭ, dela bere (1),
Că tu maĭ multŭ nu-ĭ maĭ mere,
C'aĭ pornitŭ o cale lungă,
Nu-ĭ pasĕre să te-ajungă
Șĭ-aĭ pornitŭ o cale lată,
Nu-ĭ pasĕre să te 'ntrécă.
Multŭ aĭ sburatŭ ca cuculŭ,
Putredi-veĭ ca lutulŭ;
Multŭ aĭ sburatŭ ca mĭerla,
Putredi-veĭ ca tina.
Săracă Mărie dragă,
Astădĭ în pămêntŭ te bagă
Și te-ĭ face ţernă négră! (2)

---

(1) Sub. «*bere*» se 'nţelege petrecerea junimeĭ satelorŭ pe la Crăcĭunŭ.
(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

In cele maĭ multe părțĭ din *Bucovina*, unde este datină de-a se face *prohodulŭ* în biserică, cum a sositŭ preotulŭ, dacă tóte cele necesare pentru petrecerea mortuluĭ sunt gata şi nu maĭ este nicĭ o pĭedică de pornire, se şi îmbracă în ornate, cădesce mortulŭ precum şi pe ceĭ de față, şi apoĭ începe *panachida*.

Inainte saŭ nemijlocitŭ după începerea panachideĭ atâtŭ preotulŭ câtŭ şi cantorulŭ bisericescŭ (dascălulŭ), capĕtă câte o lumină de céră galbĕnă saŭ şi una albă, de care se află legată o năframă, unŭ ştergarŭ saŭ unŭ tulpanŭ, cu acea deosebire numaĭ că a preotuluĭ e maĭ mare, maĭ scumpă şi maĭ frumósă, pe când a cantoruluĭ maĭ mică şi prin urmare maĭ eftină.

Dacă sunt maĭ mulțĭ preoțĭ şi cantorĭ bisericescĭ, atuncĭ fie-care capĕtă câte o lumină şi câte unŭ tulpanŭ.

Totŭ aşa se face şi în *Banatŭ* (1).

După ce a sfârşitŭ preotulŭ panachida şi cantoriĭ bisericescĭ de cântatŭ *vecĭnica pomenire*, stropesce pe mortŭ cu apă sfînțintă saŭ cu vinŭ, adecă cu pausŭ, iar ceĭ de casă precum şi némurile cele maĭ de aprópe sărută pentru ultima óră mâna mortuluĭ precum şi crucea saŭ icóna de pe pĭeptulŭ acestuĭa, luându-şĭ în acelaşĭ timpŭ rĕmasŭ bunŭ dela dînsulŭ şi ḑicêndŭ: «Dumneḑeŭ să-lŭ ĭerte şi să-lŭ odihnéscă!»

Bocitórele din *Bucovina*, carĭ staŭ de o parte, cum vĕdŭ că preotulŭ a luatŭ pausulŭ ca să stropéscă pe celŭ mortŭ, începŭ iarăşĭ a bocì şi a ḑice:

Veniţĭ fraţĭ, veniţĭ surorĭ,
Veniţĭ şi voĭ verişorĭ
Şi mĕ 'mpodobiţĭ cu florĭ,
Şi-mĭ stropiţĭ faţa cu apă,
Că de aḑĭ mĕ ducŭ la grópă.

(1) Com. de I. Popovicĭ: «Preotulŭ şi învĕţătorulŭ capĕtă câte o lumină şi o mahramă, iar copiiĭ (diecĭĭ) câte o mahramă maĭ mică.»

Şi-mĭ stropiţĭ faţa cu vinŭ
Că 'napoĭ n'am să maĭ vinŭ,
Şi-mĭ stropiţĭ faţa cu berc
Că maĭ multŭ nu me-ţĭ vedé-re (1)

Saŭ aşa :

Veniţĭ fraţĭ, veniţĭ surorĭ
Şi mĕ 'mpodobiţĭ cu florĭ.
Veniţĭ şi voĭ bunĭ vecinĭ
Veniţĭ şi voĭ ceĭ străinĭ
Vin'o şi tu-a mea soţie
Ce-am avutŭ din cununie,
Veniţĭ şi voĭ copilaşĭ
Dragiĭ tatiĭ coconaşĭ,
Căcĭ de tata aţĭ rĕmasŭ
Totŭ de chinŭ şi de necazŭ.
Câtŭ îmĭ e lumea de mare
N'aveţĭ milă nicĭ creḑare.
Şi-ţĭ fi mâncaţĭ de străinĭ
Ca iarba de boĭ bĕtrânĭ.
Veniţĭ toţĭ şi v'adunaţĭ
Şi cu apă mĕ scăldaţĭ
Că de astăḑĭ în colea
Maĭ multŭ nu me-ţĭ maĭ vedea ! (2)

După ce l'aŭ stropitŭ şi l'aŭ sărutatŭ acum tóte némurile, în cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina* se pune şi se închide capaculŭ secriuluĭ şi maĭ multŭ nu se deschide de felŭ, dóră numaĭ în casulŭ când unŭ fiŭ saŭ o fiĭcă, frate saŭ soră, care nu locuesce în acelaşĭ satŭ, şi prin urmare n'a apucatŭ a veni înainte de a porni, ar dori să-lŭ maĭ vadă încă odată şi a-şĭ lua rĕmasŭ bunŭ dela dînsulŭ.

In cele maĭ multe părţĭ din *Moldova* însă, îlŭ ducŭ până

(1) Din Horodniculŭ-de-jos, com. de fostulŭ meŭ conşcolarŭ d-lŭ Petrea Prelipcénŭ.
(2) Dict. de Tóderŭ Manciu, fostŭ sergentŭ in Moldova, judeţulŭ Botoşanĭ.

la grópă cu fața descoperită, deși legea nu maĭ permite ca să facă acésta (1).

In acele părțĭ ale *Moldoveĭ* decĭ, unde este datină de a se duce mortulŭ descoperitŭ, capaculŭ sicriuluĭ îlŭ duce până la grópă unŭ altŭ omŭ, căruia asemenea i se dă unŭ tulpanŭ (2).

Româniĭ din *Transilvania* înainte de a se încuia sicriulŭ se ducŭ asemenea la iertare, trecêndŭ pe lângă copârșĕŭ, sărutândŭ crucea, bêndŭ pausŭ și ḑicêndŭ: «*Dumneḑeŭ să-lŭ ĭerte!*»

Iară bocitórele, carĭ staŭ ceva la o parte, dacă mortulŭ e fecĭorŭ holteiŭ saŭ fată mare, bocescŭ astŭ-felŭ:

Ie-țĭ N. ḑiua bună
Dela sóre, dela lună,
Dela firŭ de mătrăgună,
Dela maĭca ta cea bună;
Dela sóre, dela norĭ,
Dela grădina cu florĭ,
Dela frațĭ, dela surorĭ;
Dela firŭ de busuiocŭ,
Dela fecĭorĭ, dela jocŭ,
Dela păhărașŭ cu mĭere,
Dela fecĭorĭ, dela *bere*,
Dela firŭ de tămâiță
Dela fete din uliță . . . (3).

In multe locurĭ totŭ din *Transilvania*, se dă ómenilorŭ la ocasiunea acésta câte unŭ colacŭ și câte unŭ cruceriŭ, orĭ și maĭ multŭ, după cum e și starea omuluĭ.

După ce-lŭ sărută rudeniile, mortulŭ se încuĭe, ca și'n Bucovina, pe când maĭ de multŭ nu se încuĭa de felŭ până la mormîntŭ.

---

(1) Com. de T. Zaharescu, stud. gimn. — Veḑĭ și Burada, Inmorm. p. 21.
(2) Com. de T. Zaharescu.
(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ

Inainte însă de-a se încuia i se desnódă baiera cămeşiĭ precum şi orĭ-ce altŭ nodŭ ar maĭ fi avêndŭ la vre-o haină cu care e îmbrăcatŭ, anume ca să se pótă căsătorì bărbatulŭ saŭ muierea care rĕmâne. (1)

Totŭ aşa facŭ şi Româniĭ din *Bucovina*. Eĭ încă îĭ desnódă cheutorile cămeşiĭ anume ca celuĭ ce rĕmâne să nu-ĭ fie cununia legată, înnodată.

După ce aŭ închisŭ sicriulŭ, bărbaţiĭ, respective fecioriĭ, carĭ sunt puşĭ ca să ducă mortulŭ, îlŭ rădică de pe loculŭ unde a statŭ până atuncĭ şi-lŭ scotŭ afară.

In acelaşĭ timpŭ, când se scóte mortulŭ din casă, atâtŭ femeile înrudite cu dînsulŭ câtŭ şi bocitórele bocescŭ următorulŭ bocetŭ:

Plânge podulŭ, plânge podulŭ,
Că i se duce stăpânulŭ,
Da plângeţĭ şi voĭ podele
Că se duce mila *mè-re* (2).
Plângeţĭ uşĭ, fereştĭ plângeţĭ,
Că de-amù nu-lŭ maĭ vedeţĭ.
Plângeţĭ uşĭ, plângĭ şi tu masă,
Că stăpânulŭ merge din casă.
Şi pe noĭ pe toţĭ ne lasă
Cu inima friptă, arsă (3).

Saŭ acesta:

Plânge masă,
Plânge casă;
Plânge casă cu totulŭ,
Că se duce stăpânulŭ,
Şi se duce în ceea lume,
Inapoĭ revaşŭ nu-ĭ vine
Să spuie câtŭ i-ĭ de bine.

---

(1) Com. de Rom. Simŭ şi T. Simonŭ.
(2) *Mè-re* stă aice în locŭ de *mea*.
(3) Din Poiana-Stampiĭ, ţinutulŭ Dorneĭ.

Nu sciŭ, nu-ĭ condeiŭ de scrisŭ,
Orĭ nu-ĭ voe de trimisŭ?
Orĭ nu-ĭ cernélă să scrie
Orĭ nu-ĭ cólă de hârtie? (1)

Saŭ acesta:

Plânge casă,
Plânge masă,
Că stăpâna cea alésă,
Cea alésă
Şi frumósă
Mi se duce şi vĕ lasă.
Plângeţĭ uşĭ, fereştĭ plângeţĭ,
Da plângeţĭ şi voĭ păreţĭ,
Că de astădĭ rĕmâneţĭ
Şi stăpână nu aveţĭ.
Plângeţĭ şi voĭ chiotorĭ,
Că remâneţĭ străinorĭ! (2)

Maĭ nainte însă de a trece cu mortulŭ peste pragulŭ tindeĭ este datină în cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ* de-a lovì *câtenelŭ* cu sicriulŭ de treĭ orĭ de pragulŭ uşeĭ de la tindă. In unele comune, precum bună óră în Mahala, lovescŭ saŭ maĭ bine disŭ atingŭ secriulŭ câte de treĭ orĭ de fie-care pragŭ peste care trecŭ cu mortulŭ.

Acéstă lovire saŭ atingere a secriuluĭ de pragŭ însemnéză că mortulŭ mulţămesce caseĭ unde a locuitŭ şi că se închină şi-şĭ iea rĕmasŭ bunŭ dela întregŭ poporulŭ ce s'a adunatŭ ca să-lŭ petrécă la grópă (3).

Cum aŭ scosŭ ducĕtoriĭ secriulŭ cu mortulŭ afară, ceĭ de casă, carĭ rĕmânŭ în năuntru, închidŭ repede uşile şi se uită pe feréstră afară anume ca mórtea să nu străbată maĭ

(1) Din Câmpulungŭ, com. de G. Ciupercă, stud. gimn.
(2) Din Crasna, dic. de M. Bărbuţă.
(3) Dat. şi cred. Rom. din Boianŭ, Mahala, Vicovulŭ-de-sus, Siretŭ, com de d-lŭ V. Turturénŭ.— Vedĭ şi Burada, Inmorm. p. 20.

multŭ în casa aceea, ca nu cum-va să se ducă astŭ-felŭ după mortulŭ deja scosŭ şi altulŭ cine-va dintre căsenĭ, adecă să nu maĭ móră şi altulŭ în urma luĭ (1).

Mulţĭ Românĭ din Bucovina credŭ şi spunŭ că, dacă ceĭ de casă vorŭ să uite maĭ de grabă pre celŭ mortŭ saŭ celŭ puţinŭ să nu le pară rĕŭ după dînsulŭ, după ce s'a scosŭ mortulŭ afară din casă, caută de treĭ orĭ pe feréstă după dînsulŭ, şi atuncĭ îlŭ uită fórte lesne şi nu le pare aşa de rĕŭ după dînsulŭ.

In Crasna, precum şi în alte sate din Bucovina, cum s'a luatŭ mortulŭ de pe masă saŭ laiţă şi s'a scosŭ afară, nu numaĭ că celŭ ce-a remasŭ în casă, soţŭ saŭ soţie, închide îndată uşa după dînsulŭ că să nu între mórtea iarăşĭ în casă, ci tot-odată, după ce-a închisŭ uşa, se pune pe loculŭ acela unde a statŭ mortulŭ anume ca să vadă mórtea că nu se temŭ ómeniĭ de dînsa, apoĭ şi pentru aceea ca să rĕmâie norocululŭ în casă, să nu se ducă cu celŭ mortŭ (2).

Ceĭ ce aŭ remasŭ în casă staŭ apoĭ astŭ-felŭ închişĭ până ce cetesce preotulŭ starea (prohodulŭ) primă. După acea esŭ şi eĭ afară şi daŭ, dacă aŭ de unde, câte una şi alta de pomană de sufletulŭ celuĭ repausatŭ (3).

In alte sate, totŭ din *Bucovina*, unulŭ dintre ceĭ ce aŭ rĕmasŭ în casă, cum s'a luatŭ mortulŭ de pe laiţă saŭ masă, îndată restórnă aşternutulŭ, pe care a statŭ, de la capŭ spre picióre anume ca să nu lese locŭ pentru altŭ mortŭ.

In *Muntenia*, plaiulŭ Prahova, rădicândŭ mortulŭ din casă se pune în locu-ĭ o haină nouă, anume ca să nu se maĭ întórcă bólă în casă (4).

---

(1) Dat. şi cred. Rom. din Boianŭ, com. de V. Turturénu şi a celorŭ din Badeuţŭ com. de A. Macoveiŭ.

(2) Dict. de M. Bărbuţă, şi com. de At. Germanŭ, stud. gimn.

(3) Com. de Ionică a luĭ Iordachi Isacŭ.

(4) Vedĭ Tocilescu, Archiva pentru Ist. etc., an. II. vol. III. Bucurescĭ 1884. p.387.

In unele părţĭ din *Transilvania* şi *Banatŭ*, după ce s'a scosŭ sicriulŭ cu mortulŭ din casă, ceĭ ce rĕmânŭ în urmă rĕstórnă scaunele şi mesele, arătândŭ prin acéstă turburarea produsă prin mórte (1).

In unele sate din *Banatŭ* maĭ este încă şi acea datină că pe când scotŭ mortulŭ, casniciĭ sĕĭ punŭ mâna dréptă pe sicriŭ şi ḑicŭ în sine: «*te tragemŭ noĭ pre tine tată, mamă, frate, soră, dar'să nu ne tragĭ şi tu pre noĭ!*»

In alte sate totŭ din *Banatŭ*, dacă mortulŭ e femee măritată, când o scotŭ afară din casă, bărbatulŭ sĕŭ ese îndată după sicriŭ cu pălăria în capŭ şi cu furca eĭ de torsŭ în mână; apoĭ în bucătărie, unde staŭ niţelŭ ceĭ ce scotŭ pre mortŭ, două muerĭ, punêndŭ unŭ puiŭ de găină saŭ o găină într'o traistă şi postându-se una de-a drépta şi alta de-a stânga, petrecŭ iute traista acea dela drépta spre stânga preste mortŭ şi pe sub mortŭ de treĭ orĭ, şi apoĭ scotŭ mortulŭ afară în curte unde îlŭ punŭ pe scaunulŭ morţilorŭ; iar bărbatulŭ *frângêndŭ* în genunche furca mueriĭ, o aruncă peste casă, iar pălăria o pune în cuiŭ, şi apoĭ plécă conductulŭ la biserică, unde se face prohodulŭ.

Tótă procedura acéstă însemnéză ca bărbatulŭ să nu remână multŭ timpŭ vĕduvŭ, ci să se pótă câtŭ maĭ de grabă însura (2).

In unele părţĭ din *Transilvania*, nemijlocitŭ după ce s'a scosŭ mortulŭ din casă afară şi s'aŭ resturnatŭ scaunele din casă, unulŭ dintre némurile cele maĭ de aprópe sparge o ólă şi unŭ blidŭ, trântindu-lŭ pe loculŭ acela unde a fostŭ mortulŭ saŭ în uşă, anume ca să se ducă rĕulŭ după mortŭ. Alţiĭ aruncă lumina, care a statŭ la capulŭ mortuluĭ. Şi dacă întrébă cine-va: «*ce s'a întêmplatŭ? . . . ce-aţĭ făcut?* — i se

(1) Com. de Rom. Simu.—Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 20.
(2) Com de d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ.

rĕspunde: *«cum n'a pututŭ fi neîntrebatŭ, aşa să fie şi de lécŭ.»* (1)

In *Ţéra-Românéscă,* plaiulŭ Prahova, rădicându-se mortulŭ din casă se spargŭ treĭ óle ḑicêndŭ:

Cum se sparge ólele
Să se spargă bólele (2).

In alte părţĭ, totŭ din *Ţéra-Românéscă,* după ce se pornesce mortulŭ la mormîntŭ, se iea apă în óla cu care a fostŭ scăldatŭ, se stropesce în urma luĭ, apoĭ se trântesce în mijloculŭ caseĭ de se sparge, ca să se spargă tóte neajunsurile, supĕrările şi să înceteze de-a maĭ muri cine-va din acea casă (3).

In unele sate din *Bucovina,* precum bună-óră în Bălăcéna, îndătinéză Româniĭ nemijlocitŭ după scóterea mortuluĭ din casă de-a trânti óla, în care a arsŭ lumina la capulŭ mortuluĭ, de pragulŭ caseĭ cu o putere aşa de mare, că produce unŭ sunetŭ deosebitŭ (4).

In multe locurĭ este iarăşĭ datină ca acea ólă să se spargă de pămêntŭ, orĭ în loculŭ unde mortulŭ şi-a datŭ sufletulŭ, orĭ chiar la mormîntŭ, saŭ se umple maĭ întâiŭ cu cenuşă şi apoĭ se sparge, de unde a rĕmasŭ şi ḑicerea: *«i s'a spartŭ óla»,* adică: *i s'a frântŭ viéţa, a muritŭ.*

In cele maĭ multe părţĭ locuite de Românĭ însă este datină ca óla, cu care s'a turnatŭ apă în căldare spre a se scălda mortulŭ, să se ducă înaintea luĭ, când îlŭ duce la grópă şi să se dea de pomană plină cu apă próspĕtă împreună cu o lingură nouă la vr'unŭ sĕracŭ (5).

---

(1) Com. de Rom. Simu, T. Simonŭ şi Al. Boerŭ.

(2) Tocilescu, Revista pentru Ist. etc. an, II. vol. III, Bucurescĭ 1884. p. 387.

(3) Ionénŭ, op. cit. p. 44.

(4) Com. de M. Jemna, stud. gimn.

(5) Burada Înmorm. p. 20. — Frâncu op. cit. p. 177: «Mortuluĭ asemenea i se duce la mormîntŭ o ólă cu apă, unŭ colacŭ şi o lumină, ca să aibă în

Datina de a duce unŭ olŭ saŭ ólă cu apă próspĕtă înaintea secriuluĭ şi a da dintr'însulŭ celorŭ setoşĭ apă să bee, de sigurŭ că pentru odihna sufletuluĭ celuĭ repausatŭ, era usitată şi la *Romanĭ*, ceea ce se póte vedé şi din forma învităriĭ la înmormîntare: «acuma e timpulŭ de a merge la îngropăciunea luĭ (Tiţiŭ); olulŭ se scóte (1)». Acestŭ olŭ se spărgea apoĭ afară la mormîntŭ saŭ acasă. Dela acésta datină se vede că vine şi espresiunea figurativă a Latinilorŭ: «*fractus est ei ollus*», adică: i s'a frântŭ olulŭ, care însemnéză atâta cât: i s'a stinsŭ viéţa, a muritŭ (2).

In *Ungaria*, şi anume în comitatulŭ Bihoruluĭ, protopresviteriatulŭ Lunciĭ, apa s'a prefăcutŭ în vinŭ, adecă când se prohodesce mortulŭ, pe masa ce stă înaintea preotuluĭ, se pune unŭ vasŭ cu vinŭ şi douĕ păhare de iagă (sticlă). Unulŭ dintre rudeniile mortuluĭ saŭ sfĕtulŭ (crâsniculŭ, pălimarulŭ) umple cu vinŭ păharele de pe masă; maĭ nainte bea preotulŭ şi apoĭ cântăreţulŭ. Atuncĭ începŭ a cânta schimbişŭ unulŭ după altulŭ; şi până când cântă preotulŭ, cântăreţulŭ golesce unŭ păharŭ de vinŭ şi când cântă acesta, preotulŭ capĕtă din vinŭ.

Orĭ şi câtŭ de şódă ni s'arŭ păré datina acésta, totuşĭ

---

ceea-laltă lume pâne, apă şi lumină». — Bojinca, op. cit., Nota dela p. 213: «*Olŭ* saŭ *ólă* se obicĭnuesce şi la Românĭ, care umplută cu apă próspĕtă se sparge inaintea mortuluĭ şi apoĭ se dă de pomană vre unuĭ sĕracŭ impreună cu o lingură nouă. Adese-orĭ o spargŭ la mormintŭ, uneorĭ o aducŭ a casă şi aruncând-o de pămintŭ, o spargŭ; de unde s'a născutŭ ḍicala, *i s'a frântŭ olu*», adică viéţa. Intr'unele locurĭ se umple acea ólă cu cenuşă, şi apoĭ, după ce se scóte mortulŭ din casă, o trântescŭ de pămintŭ după sicriŭ; fără de a sci ce inseméză tóte aceste, şi întrebate fiindŭ femeile despre pricina acestora, rĕspundŭ că aşa s'aŭ pomenitŭ». — M. Besanŭ, in «Albina» an. I. No. 57: «Olulŭ şi astăḍĭ, are rolŭ la ingropăciune, maĭ alesŭ în Ardélŭ, unde şi astăḍĭ se pórtă unŭ olŭ cu apă inaintea sicriuluĭ, şi cu o lingură nouă de lemnŭ se dă din elŭ apă de bĕutŭ cutăruĭ sĕracŭ.»

(1) Exequias (Titio) quibus ire commodum, jam tempus est; ollus effertur.

(2) Besanŭ, în «Albina» an. I, No. 57.

are ea de sigurŭ insĕmnătatea sa istorică, și eŭ sunt aplicatŭ a crede, împreună cu d-lŭ Besanŭ, care a dat'o întâia óră publicităţiĭ, că vine de-a dreptulŭ dela Romaniĭ păgânĭ, și substitue olulŭ acestora, însă cu acea deosebire că, avêndŭ Luncaniĭ vinŭ destulŭ de prin viile lorŭ, în locŭ de apă punŭ vinŭ în vasŭ la prohodire, adecă la scóterea mortuluĭ din casă (1).

Cum aŭ eșitŭ cu mortulŭ în ogradă saŭ curte, bocitórele începŭ din noŭ a bocì și a ḑice:

Cum nu-ĭ mórtea 'nfurióśă,
Că ea vine mâniósă,
Ascuţită ca o cósă
Și iea sufletulŭ din óse
Și trupu-lŭ scóte din casă
Și-lŭ duce la ţinterimŭ
Cu elŭ să numaĭ grăimŭ.
Acolo-lŭ băgă 'n pămêntŭ
Ca să nu-lŭ vedemŭ maĭ multŭ;
Sórele să nu mi-lŭ vadă,
Vêntulŭ să nu mi-lŭ maĭ bată
Câtŭ lumea-acolo să șadă. (2)

Apoĭ, aruncându-șĭ privirile în tóte pàrţile prin ogradă și vĕḑêndŭ o mulţime de lume adunată și tristà, prindŭ a bocì alte bocete, între carile și acesta:

Da ian scólă, mamă, scólă,
Că-ĭ destulŭ de-alaltă séră.
Sórele o rĕsăritŭ,
Dumnia-ta nu te-aĭ trezitŭ.
Da ian scólă, mamă, scólă
Și maĭ fă vr'o urmușóră,
Și fă urmă prin ogradă
Să crescă mândră otavă,

(1) M. Bersanŭ, stud. cit. publ. în «Albina» an I, Nr. 57.
(2) Din Voitinelŭ, com. de Dim. Cârdeiŭ, proprietarŭ.

Și fă urmă prin grădină
Să crescă mândră sulcină,
Și fă urmă prin ocolŭ
Să crescă mândru mohorŭ.
Femeile s'aŭ sculatŭ
Și pe-afară c'aŭ âmblatŭ
Și vacile și-aŭ mânatŭ,
Dumni-ta nu te-aĭ sculatŭ (1).

In zadarŭ însă le e rugămintea și îndemnarea, căcĭ cine-a muritŭ odată nu se scólă maĭ multŭ în vecĭ. Dreptŭ aceea, urmândŭ maĭ departe, ḑicŭ:

Crescă érba câtŭ casa
Și otava câtă prispa,
De-amù nu le-ĭ maĭ călca.
Dar' dacă nu le-ĭ călca
Rógă-te cuĭ te-ĭ ruga,
Rógă-te la sfîntulŭ sóre
Să facă ḑiua maĭ mare,
Că nu-ĭ ḑiuă de 'ntâlnire
Că-ĭ ḑiua de despărțire.
Atâtŭ ne maĭ întâlnimŭ,
Pân' la ușĭ la ținterimŭ
De-acolo ne despărțimŭ
Și maĭ multŭ nu ne 'ntâlnimŭ (2).

Dacă repausatulŭ și-a datŭ sufletulŭ pe la începutulŭ primăverii, atuncĭ, pe lângă cele arătate, maĭ bocescŭ înca și pre acesta:

Scólă, mămucuță, scólă
Și te preumblă pe-afară!
Mândră vreme ți-aĭ alesŭ
Dela noĭ de dusŭ, de mersŭ.
Pe cântatulŭ cuculuĭ,
Pe pornitulŭ pluguluĭ

(1) Din Crasna, dict. de M. Bărbuță.
(2) Din Câmpulungŭ, com. de G. Ciupĕrca, stud. gimn.

Pe 'nfruzitulŭ codrilorŭ
Pe 'nfloritulŭ pomilorŭ.
Primăvara ne-a venì,
Toţĭ pomiĭ ni-orŭ înflorì
Dumniata îĭ putreḑì ! (1)

După ce aŭ sfârşitŭ bocitórele de bocitŭ şi ducĕtoriĭ de scosŭ pausulŭ, pomenele, coliva, pomulŭ, precum şi tóte cele-lalte obiecte, cu carĭ aŭ să petrécă mortulŭ până la ţinterimŭ, preotulŭ începe a rostì ectenia morţilorŭ şi a cetì evangelia, adică a ţinea *prima stare*, dupa care ceĭ de casă daŭ de sufletulŭ celuĭ repausatŭ diverse obiecte şi vite. Apoĭ întregŭ conductulŭ funebru se pune în mişcare şi anume:

Întâĭ se duce toiagulŭ aşezatŭ pe unŭ sfeşnicŭ, apoĭ o *cruce* mare, după care urméză *bradulŭ*. In unele locurĭ bradulŭ se duce chiar înaintea cruciĭ (2). După cruce vinŭ de o parte şi de alta prapuriĭ, iară printre aceştia la mjilocŭ întâĭ *pausulŭ* apoĭ *coliva* şi *pomulŭ* cu *pomenele* saŭ *raĭulŭ*. In acele locurĭ însă, unde e datina de a se duce pomulŭ deosebitŭ de pomene, se duce totŭ-deauna înaintea pomenelorŭ şi pomenele după dînsulŭ.

In multe locurĭ din *Bucovina* este datină ca pomulŭ să-lŭ ducă înaintea secriuluĭ nănaşulŭ saŭ nănaşa mortuluĭ, şi se crede ca printr'însulŭ se amăgesce sufletulŭ cătră biserică (3).

După prapure, respective după pomŭ şi pomene, vine preotulŭ îmbrăcatŭ în ornate şi cântăreţiĭ, apoĭ serafimiĭ, lânarele şi sfeşnicele cu lumînărĭ aprinse şi împodobite cu

(1) Din Crasna, dict de M. Bărbuţă.

(2) In comuna Mălinĭ, judeţulŭ Sucéva din Moldova, după cum mĭ-a spusŭ M. Nistorŭ şi alte femeĭ, se aduce din pădure în aceeaşĭ ḑi, în care se înmormîntéză mortulŭ, şi împodobindu-se cu felŭ de felŭ de strămăturĭ se duce bradulŭ nemijlocitŭ înaintea mortuluĭ.

(3) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

testimele, pe carĭ le ducŭ maĭ cu sémă câte patru băeţĭ, iar între acestea năsălia cu mortulŭ.

Datina petreciriĭ mortuluĭ la înmormîntare cu sfeşnice şi fânare, în carĭ se află lumînărĭ aprinse, deşi o întâlnimŭ icĭ colea şi la alte naţiunĭ străine, totuşĭ sémĕnă că ea este de proveninţă romană. Sfeşnicele şi maĭ alesŭ fânarele, carĭ se ducŭ pe de-o parte şi pe de alta a secriuluĭ, representă făcliile vechilorŭ *Romanĭ*, carĭ ca şi Româniĭ noştri de adĭ petreceaŭ mortulŭ la înmormîntare numaĭ după amiadĭ şi de multe orĭ chiar după ce apunea sórele, când aveaŭ trebuinţă de făcliĭ, ca să se vadă pe unde se ducŭ.

Acéstă datină o amintesce Ovidiŭ dicêndŭ: «In locŭ de faclia nunţiĭ, eŭ am lângă mine făclia morţiĭ (1).»

Asemenea şi Tacitŭ:

«Diua, în care se duceaŭ la grópă rĕmăşiţele luĭ Augustŭ, câte odată era liniştită din causa tăceriĭ, şi câte odată era turburată din causa plângerilorŭ, stradele Romeĭ eraŭ îmbulzite de mulţime şi prin câmpulŭ luĭ Marte străluceaŭ făcliile.» (2)

In *Transilvania* nemijlocitŭ înaintea mortuluĭ mergŭ doĭ bărbaţĭ, carĭ ducŭ stâlpulŭ, iar în *Bucovina* nemijlocitŭ după mortŭ, care se duce totŭ-deauna cu piciórele înainte (3), merge de regulă unŭ băiatŭ, care duce *cruciţa*, ce se împlântă la capulŭ mortuluĭ.

După năsălie urmézā maĭ întâĭ némurile cele maĭ aprópe ale mortuluĭ, tóte cu capurile descoperite, apoĭ bocitórele,

---

(1) Her. Epist. XXI. v. 172. «Et face pro thalami, fax mihi mortis adest.»

(2) Ann. III, 4. «Dies, quo reliquiae tumulo Augusti inferebantur, modo per silentium vastus, modo ploratibus inquies: plena urbis itinera conlucentes per campum Martis faces.»

(3) Ionénŭ, op. cit. p. 39. «Fiind-că omulŭ se nasce cu capulŭ înainte, la mormîntŭ se duce contrarŭ, cu piciórele înainte.»

amiciĭ, cunoscuţiĭ, precum şi toţĭ ceĭ-lalţĭ, carĭ s'aŭ adunatŭ ca să petrécă pe celŭ mortŭ până la mormîntŭ (1).

In *Muntenia* şi *Bucovina*, dacă uneĭ familiĭ îĭ móre primulŭ copilŭ, nu se duce după elŭ la mormîntŭ ca să nu-ĭ maĭ móră şi alţĭ copiĭ (2).

In unele părţĭ ale *Bucovineĭ* şi cu deosebire în comunele Ropcea, Succevenĭ, Cupca, Crasna, Vicovulŭ-de-sus şi celŭ de jos, Bilca, Straja şi în altele din munţĭ, precum în Fundulŭ-Moldoveĭ, Dorna, Căndrenĭ, iar în *Moldova*, şi anume în judeţulŭ Némţŭ, plasa Munteluĭ, şi maĭ alesŭ în comunele: Buhalniţa, Bicazulŭ, Hangu, Bistricióra, Călugărenĭ, Galu, Cotunele Chizirigŭ, Secu-Buhalniţeĭ, Grintieşulŭ mare, Grintieşulŭ micŭ şi altele, s'a păstratŭ vechiulŭ obiceiŭ strămoşescŭ ca mortulŭ să fie dusŭ la grópă cu musica, care se compune din maĭ mulţĭ flăcăĭ, cântândŭ «*Doĭna*» de îngropare din fluere (3).

In unele comune din judeţulŭ Sucéva, plaiulŭ Muntele, precum bună óră în Mălinĭ, feciorii şi fetele marĭ, precum şi gospodariĭ ceĭ tinerĭ, sunt petrecuţĭ maĭ totŭ-deauna de doĭ băĭetanĭ carĭ cântă din fluerŭ până la grópă (4).

In Vicovulŭ-de-sus din Bucovina se punŭ totŭ-deauna, maĭ alesŭ însă la feciorĭ şi fetele cele marĭ şi cu deosebire la ceĭ maĭ avuţĭ, dacă nu maĭ mulţĭ, apoĭ celŭ puţinŭ doĭ bărbaţĭ, carĭ sciŭ fórte bine a dice din fluerŭ şi carĭ mergêndŭ alăturea cu racla mortuluĭ, unulŭ de-a drépta şi altulŭ de-a stânga, cântă pe schimbate diverse doĭne de jale (5).

---

(1) Pretutindene e usitatŭ astŭ-felŭ atâtŭ în Bucovina, câtŭ şi in cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ. — Com. de d-lŭ R. Simŭ şi I. Georgescu din Transilvania; Ios. Olariŭ şi Popoviciĭ din Banatŭ.—Vedĭ şi Lambrior, op. cit. p. 153. — Burada, Inmorm. p. 23. — 24.

(2) Ionénŭ. op. cit. p. 38. — D. Stănescu, op. cit. p. 324: «Dacă celŭ repausatŭ a fostŭ intâiulŭ mortŭ in acea familie, tatălŭ şi muma luĭ nu potŭ a-lŭ urma la grópă, eĭ remânŭ a casă.» — Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

(3) Vedĭ şi Burada, Inmorm. p. 24 — 25.

(4) Dict. de M. Nistorŭ şi alte Romănce din Mălinĭ.

(5) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.

In satele de la munte, unde mortulŭ se duce maĭ multŭ cu carulŭ, fluerariĭ staŭ adeseorĭ şi 'n carŭ, la capulŭ mortuluĭ, şi acolo cântă.

Fie-care cântăreţŭ saŭ fluerarŭ capĕtă câte o năframă la fluerŭ (1).

In *Transilvania*, ţinutulŭ Haţeguluĭ, însă se află obiceĭulŭ ca după mortŭ să mérgă unŭ bĕtrânŭ cântândŭ din fluerŭ cântece de jale.

Numĕrulŭ acelorŭ fluerarĭ nu se urcă nicĭ când peste ḑece.

In unele din comunele menţionate maĭ este obiceĭulŭ ca înaintea convoĭuluĭ funebru să mérgă şi doĭ bucinatorĭ, bucinândŭ din când în când cu trâmbiţa (2).

In comuna Bréza, precum şi 'n cele de prin vecinătate din Bucovina, când face preotulŭ vre-o stare, bucinătoriĭ saŭ trâmbiţaşiĭ se ducŭ înainte, se postéză într'unŭ locŭ maĭ înaltŭ cu faţa întórsă spre mortŭ, şi acolo apoĭ, punêndŭ trîmbiţile încrucişŭ, bucină până ce ajunge preotulŭ cu mortulŭ în dreptulŭ lorŭ, apoĭ plécă iar înainte, şi totŭ aşa facŭ eĭ până ce ajungŭ la mormîntŭ (3).

In Vicovulŭ-de-sus bucinătoriĭ mergŭ în dreptulŭ convoĭuluĭ şi după fie-care stare bucină de jale.

Fie-care bucinătorŭ capĕtă pentru ostenéla sa câte o óie saŭ câte 1-2 fl., după cum le-a fostŭ şi învoĭala (4).

In oraşele Câmpulungŭ şi Vatra-Dorneĭ, unde se punŭ bucinătoriĭ şi fluerariĭ numaĭ la feciori şi fetele cele marĭ, este datină de-a se cânta atâtŭ din fluere câtŭ şi din trîmbiţe de-odată, şi anume aşa că maĭ întâĭ bocescŭ druscele,

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ.

(2) Burada, Inmorm., p. 25.—Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ: «In Drăcenĭ. judeţ. Sucéva, ceĭ tinerĭ se petrecŭ şi cu trimbiţa.»

(3) Com. de d-lŭ Nic. Prelicĭ, stud gimn.

(4) Com. de d-lŭ V. Turtureanŭ.—Dacă nu se potŭ afla doĭ bucinatorĭ se iea şi numaĭ unulŭ.

carĭ mergŭ cu capurile despletite alăturea cu secriulŭ, şi apoĭ bucinătoriĭ şi fluerariĭ. Astfelŭ se părĕndéză bocitóre şi bocitorĭ până ce ajungŭ la ţinterimŭ (1).

In Câmpulungŭ bocetele sunt adeseorĭ acompaniate de fluerŭ (2).

Cântecele, saŭ maĭ bine dişŭ doĭna, ce se cântă de fluerarĭ la înmormîntare, are în *Bucovina* ceva schimbare de ceea ce se cântă în *Moldova* (3).

In multe părţĭ atâtŭ din *Bucovina* câtŭ şi din *Transilvania*, maĭ alesŭ pe la oraşe, fecĭoriĭ şi fetele marĭ, câte odată chiar şi băetaniĭ şi copilele, se petrecŭ cu musicanţĭ, carĭ cântă în diferite instrumente, simbolisândŭ prin acésta însurarea şi măritarea celorŭ ce sunt astŭ-felŭ petrecuţĭ la mormîntŭ, ḑicêndŭ-se, maĭ alesŭ despre o fată mare, că «*e miréssa luĭ Christosŭ*» (4).

Ducerea mortuluĭ la grópă cu cântărĭ din fluere şi bucine este o datină romană.

Acésta o găsimŭ în Propert. lib. II. Eleg. 4: «Şi nicĭ zădarnică va fi plângerea mea prin tubă (bucinŭ) (5),» şi lib. IV. Eleg. ult. v. 9, «aşa cântaŭ tubele cele de jale (6).»

Asemenea şi Ovid: «se cântă din fluerŭ la înmormîntările cele jalnice (7).»

Luxulŭ pompelorŭ funebre ajunsese aşa de mare la Romanĭ, încât, după o disposiţiune a legilorŭ celorŭ XII tabule, citate de Cicerone «se reduceaŭ cheltuelele înmormîntăriĭ la treĭ vestminte de doliŭ, treĭ bănzĭ de purpură şi *ḑece fluerarĭ* (8).»

(1) Com. de V. Burduhosŭ şi dict. de M. Ursaca.
(2) Com. de V. Burduhosŭ, stud. gimn.
(3) Burada, Inmorm., p. 25.
(4) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(5) Nec tuba sit vana querella mei.
(6) Sic moestae cecinere tubae.
(7) Fast. lib. VI. v. 663. Cantabat moestis tibia funebris.
(8) De legibus, II, 22. Extenuato igitur sumptu, tribus ricinis, et vinclis purpurae et *decem tibicinibus*.»

Lucru vrednicŭ de luatŭ aminte este, că la noĭ Româniĭ numĕrulŭ fluerarilorŭ nu se urcă nicĭ când peste ḑece, şi dacă întrébă cine-va pentru ce numaĭ până la ḑece, rĕspunsulŭ este, că aşa s'a pomenitŭ din bĕtrânĭ (1).

Astŭ-felŭ se duce mortulŭ, de cum s'a scosŭ din casă şi până ce ajunge la mormîntŭ, petrecutŭ fiindŭ de lacrimele rudeniilorŭ şi ale amicilorŭ, de bocetulŭ bocitórelorŭ, de cântecului fluerătorilorŭ şi a bucinătorilorŭ şi de jalniculŭ sunetŭ alŭ clopotelorŭ, carĭ vestescŭ cu părere de rĕŭ trecerea din viéţă a unuĭ creştinŭ.

Dar să lăsămŭ convoĭulŭ funebru ca să-şĭ urmeze calea sa, şi să ne întórcemŭ pe unŭ momentŭ îndĕrĕptŭ la casa din care s'a scosŭ mortulŭ.

In casa unde se află unŭ mortŭ, nu se mătură de felŭ, până ce nu se scóte acesta şi se pornesce la ţinterimŭ, fiindŭ, după credinţa Românilorŭ din *Bucovina*, Moldova şi Muntenia, rĕŭ de mórte şi pentru alţĭ membri din acea casă (2).

Iar dacă se şi mătură în decursulŭ celorŭ treĭ ḑile, atuncĭ gunoiulŭ nu se scóte de felŭ afară (3).

După ce s'a scosŭ mortulŭ din casă şi după ce s'a pornitŭ acum spre ţinterimŭ, ceĭ ce aŭ rĕmasŭ acasă punŭ pre o prietenă saŭ pre altă femee străină să mature iute în casă anume ca să nu se maĭ întórcă rĕulŭ îndĕrĕtŭ.

Femeia pusă mătură şi *cotilesce* (4) frumosŭ tótă casa, atâtŭ unde a statŭ mortulŭ, câtŭ şi prin celelalte odăĭ, iar

---

(1) Burada, Inmorm., p. 67.

(2) Com. de maĭ mulţĭ Românĭ. — Veḑĭ şi Ionénŭ, op. cit. 42. — D. Stănescu, op. cit. p. 325: «Câtŭ timpŭ mortulŭ nu e dusŭ la grópă, nu se póte mătura prin casă.»

(3) Dict. de M Nistorŭ din Mălinĭ şi A. Pletosŭ, din Rădăşenĭ, în Moldóva,

(4) Verb. a *cotilì* însemnéză în unele părţĭ din Bucovina, precum bună óră în Bilca, atâta câtŭ a curăţi prin casă, în altele însă, precum în Costâna şi Fundulŭ—Moldoveĭ, atâta câtŭ *a linchì*, ad'că a linge saŭ a lingări=a linge talgerele, ólele, *a linchì* din óle.

gunoiulŭ adunatŭ îlŭ aruncă într'unŭ locŭ, unde nu prea umblă ómeniĭ.

După ce a măturatŭ şi a aruncatŭ gunoiulŭ îşĭ spală mânile cu apă din ulcica de pe feréstă, credêndŭ că făcêndŭ acéstă nu-ĭ amorţescŭ mânile.

După acésta ceĭ de casă îĭ daŭ dreptŭ rĕsplată pentru ostenélă o păreche de altiţe saŭ o năframă dimpreună cu unŭ colacŭ, o pâne saŭ o bulcă, unŭ drobuşorŭ de sare şi o steclă cu o lumină aprinsă (1).

In Bilca i se dă o năframă şi pânea, care a statŭ până atuncĭ pe feréstă (2).

In *Ţéra-Românéscă*, îndată ce mortulŭ a fostŭ pornitŭ, cine rĕmâne acasă póte mătura şi aranja ceea ce era în desordine, dar orĭ cine este ţinutŭ óre cum a nu bea apă, până nu se îngrópă mortulŭ, căcĭ acea apă ce este adusă din timpulŭ când mortulŭ era neîngropatŭ, se numesce mórtă (3).

In acele părţĭ, unde este datină de a se face comândare saŭ prasnicŭ nemijlocitŭ după înmormîntare, cum s'a măturatŭ, neamurile ce aŭ rĕmasŭ acasă, prindŭ a pune şi a aşterne mesele, ca pe când se vorŭ întórce petrecĕtoriĭ dela înmormîntare să fie tóte în cea maĭ bună rînduială.

Şi acum, după ce am vĕdutŭ şi acéstă datină, să ne întórcemŭ iarăşĭ la convoiulŭ funebru.

Totŭ drumulŭ, de cum s'a scosŭ mortulŭ din casă şi până ce ajungŭ cu dînsulŭ la ţinterimŭ, bocitórele de pretutindene atâtŭ cele interesate câtŭ şi cele năĭmite, bocescŭ necontenitŭ diverse bocete, şi numaĭ atuncĭ încetéză de a boci, când face preotulŭ *stările* (4).

---

(1) In Boianŭ, com. de V. Turturénŭ, preotŭ.
(2) Com. de Iust. Cârdeiŭ, stud. gimn.
(3) D. Stănescu, op. cit. p. 325.
(4) Pretutindene usitatŭ in Bucovina şi Moldova. Lambrior, op. cit. p. 153 :

In şirurile următóre vomŭ reproduce numaĭ vr'o câte-va din mulţimea acelorŭ bocete, iar restulŭ să se vadă la finea acestuĭ studiŭ.

Când scotŭ mortulŭ din ogradă saŭ curte şi se pornescŭ cu dînsulŭ spre biserică, bocitórele din *Bucovina* bocescŭ astŭ-felŭ:

Plânge casă, plânge masă,
Că de stăpânŭ eştĭ rĕmasă!
Plângeţĭ uşĭ, ferestĭ plângeţĭ,
Că de-acuma remâneţĭ,
Plângeţĭ şi voĭ cheutorĭ
Că stăpânu-ĭ călĕtoriŭ.
Bată-te pustia mórte
Multŭ eştĭ tu făr' de dreptate!
C'aĭ venitŭ până la pragŭ
Şĭ-aĭ luatŭ ce mĭ-a fostŭ dragŭ,
Şĭ-aĭ venitŭ pân' la ferésta
Şi-aĭ luatŭ capulŭ din casă.
Gospodarulŭ, cinstea caseĭ,
Cinstea caseĭ, stâlpulŭ caseĭ,
Elŭ de-acuma că ne lasă
Cu inima friptă, arsă.
Scólă-te, drăguţă, scólă,
Că-ĭ destulŭ de-alaltă séră,
Şi te uită pe ferésta,
C'a venitŭ carte domnéscă
Ca la drumŭ să te pornéscă.
Carte domnésc'a sositŭ
Şi la drumŭ că te-aŭ pornitŭ.
Rĕmâĭ casă sănătósă
Că stăpânulŭ tĕŭ te lasă.

«In vremea duceriĭ mortuluĭ până la biserică stă totŭ temeiulŭ bocituluĭ, femeile bocitóre continescŭ numaĭ în restimpurile prohodiriĭ; altmintrelea bocescŭ într'una.»

Scólă, drăguţă, şi cată
C'amù te scotŭ din ogradă.
Scólă-te dragă, şi vedĭ,
Cum te-aŭ scosŭ şi din livedĭ! (1).

Celea din *Transilvania*, districtulŭ Năsĕudului, bocescŭ aşa:

Rógă-te, cuĭ te-ĭ ruga,
Rógă-te la clopotarŭ
Să tragă clopotulŭ tare,
Să mérgă resunetŭ mare
Peste tóte délurile,
Să se strîngă némurile,
Să vie la petrecane,
Că aci-ĭ mare jălane!

De cum-va mortulŭ e o fată mare, atuncĭ mumă-sa o bocesce aşa:

Draga mea, mândru gătată,
Cum te ducĭ de supĕrată,
Fiindŭ de mórte 'nşelată.

După aceea îndată fetele o bocescŭ astŭ-felŭ:

Draga nóstră 'mpodobită,
Cum te ducĭ de bănuită
De mórte înceluită!

De cum-va mortulŭ e o nevastă tênĕră, în urma căreia aŭ rĕmasŭ maĭ mulţĭ copiĭ mititeĭ, bocescŭ aşa:

Cine 'n lume-a maĭ vĕdutŭ,
A vĕdutŭ şi cunoscutŭ
Nevastă mândru gătată
După copiĭ supĕrată?
Cine 'n lume-a maĭ vĕdutŭ,
A vĕdutŭ şi cunoscutŭ
Nevastă mândru tocmită
După copiĭ bănuită?

Haid, *Ioană* (2) şi te uită
De vedĭ fiiĭ cum se cântă,
Bărbatulŭ cum te comândă.
Noĭ, Ioană, amŭ gânditŭ,
Amŭ gânditŭ şi-amŭ socotitŭ,
Că tu-acum nu maĭ glumescĭ
Dar' te vedemŭ că pornescĭ.
Şi-amŭ gânditŭ că aĭ glumitŭ,

(1) Din Ciudeiŭ dict. de M. Popescu, dăscăliţă.
(2) Adică după cum se numesce repausata.

Dar' vedemŭ că aĭ pornitŭ.
Ah! Ioană, draga mea,
Draga mea, iubita mea!
Lasă-ţĭ dorulŭ prin ocolŭ
Să resar'unŭ merişorŭ
Totŭ cu mere roşióre,
Cu frunḑele rotunjióre,
Fiiĭ îlŭ vorŭ scutura
Dorulŭ şi-lŭ vorŭ stêmpĕra.
Când vorŭ scutura mĕrulŭ
Işĭ vorŭ stêmpĕra dorulŭ.
Vinŭ, Ioană, înapoĭ,
Baremŭ peste-unŭ anŭ saŭ doĭ,
Să veḑĭ ce maĭ facemŭ noĭ.
Vinŭ, Ioană, înapoĭ.
Pe 'nfloritulŭ spinilorŭ,
De dorulŭ copiilorŭ,
Pe 'nfloritulŭ pomilorŭ
De dorulŭ coconilorŭ.
Şi de nu-ĭ venì să şeḑĭ,
Vină baremŭ să ţi-ĭ veḑĭ;
Şi de nu-ĭ venì să mâĭ,
Vină de ţi-ĭ maĭ mângâĭ.
Ioană! copiiĭ tĕĭ
E plină lumea de eĭ!
Copiiĭ fără de mamă
Nu-sŭ luaţĭ nicĭ într'o sémă.
Ah! Ioană, draga mea!
Draga mea, iubita mea!
Cum inima te-a 'nduratŭ
De copiiĭ ţi-aĭ lăsatŭ
Ca pre-o păsĕruică 'n gardŭ
La toţĭ ómeniĭ de sfatŭ,
Ca pre-o păsĕruică 'n holdă
La toţĭ ómeniĭ de vorbă?
Copiiĭ făr'de părinţĭ
La toţĭ ómeni-sŭ urîţĭ!
Soţulŭ sóţă-şĭ va găsì,
Mamă la copiiĭ n'a fi,
Soţulŭ sóţă-şĭ va afla
Dar' mamă la copiĭ ba.
De-ar fi tata câtŭ de bunŭ
Totŭ ţipă copiiĭ 'n drumŭ,
De-arŭ fi mama câtŭ de rea
Totŭ şi-ĭ iea pe lângă ea.
Ie-ţĭ, Ioană, ḑiua bună
Dela sóre, dela lună,
Dela soţia cea bună.
Astăḑĭ Christosŭ te-a poftitŭ
La raiulŭ celŭ curăţitŭ,
Astăḑĭ Christosŭ te-a chematŭ
La raiulŭ celŭ desfătatŭ.
Raiule! grădină dulce,
Eŭ din tine nu m'aşŭ duce
De mirosulŭ florilorŭ,
De fumulŭ tămâelorŭ,
De glasulŭ ângerilorŭ! (1)

Pe drumŭ, bocitórele din *Bucovina,* dacă mortulŭ e bărbatŭ însuratŭ şi i-a rĕmasŭ nevasta, bocescŭ aşa:

Miluţa nóstră cea dulce
Catŭ cu ochiĭ cum se duce.
Da de ce te-aĭ supĕratŭ,
Şi cum de te-aĭ înduratŭ
Şi pe noĭ că ne-aĭ lăsatŭ
Şi pe-aşa drumŭ mi-aĭ plecatŭ?
De la capŭ pân' la picióre
Eŭ m'aşĭ ruga dumi-tale

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ,

Să te laşĭ de astă cale,
C'astă cale-ĭ ducĕtóre
Şi 'napoĭ ne 'ntorcĕtóre
Şi nouĕ cu supĕrare . . (1).

Cele din *Transilvania*, comuna Orlatŭ, aşa:

Multŭ iubitulŭ meŭ bărbatŭ!
Pe calea care-aĭ plecatŭ,
Nu-ĭ nadejde de 'nturnatŭ,
Şi pe care mi-aĭ pornitŭ
Nu ĭ nădejde de venitŭ.
Nu te uita apelorŭ
Că apele'sŭ mergĕtóre
Şi nu mi-sŭ întorcĕtóre,
Ci te uită sóreluĭ,
Că elŭ că-mĭ e mergĕtorŭ
Şi ĭarăşĭ întorcĕtorŭ ! . . (2).

Dacă mortulŭ e feciorŭ holteiŭ, bocitórele din districtulŭ Năsĕuduluĭ ĭlŭ bocescŭ astŭ-felŭ:

Cine 'n lume-a maĭ vĕḑutŭ
Nuntă mare făr' de pomŭ
Şi-atâta norodŭ de omŭ?
Nuntă fără ceteraşĭ
Şi mirele în sălaşŭ?
Cine 'n lume-a maĭ vĕḑutŭ
Voinicŭ tênĕrŭ şi gătatŭ
Şeḑêndŭ aşa supĕratŭ,
Voinicŭ tênĕrŭ şi gătitŭ
După lume bănuitŭ?
Mânca-te-ar sicréta mórte,
Rea eştĭ şi fără dreptate.
Nu mergĭ la cine se cade,
Mergĭ la cine nu se cade.
Şi la noĭ ce-aĭ căutatŭ?
Căcĭ mama nu te-a chematŭ.
Dar' la noĭ de ce-aĭ venitŭ?
Căcĭ tata nu te-a doritŭ!
Fost'aŭ vêjĭ şi babe 'n satŭ,
Pre-aceia să-ĭ fi luatŭ,
Pe min' să mĕ fi lăsatŭ!
Ardă-te foculŭ oraşŭ
Şi tóte potecile
Şi tóte lécurile.
Ardă şi doftori 'n ele,
Dacă mi-aŭ datŭ lécurĭ rele,
Nu mi-a trecutŭ după ele.
Dragile mele surorĭ!
Plivițĭ şĭ-ale mele florĭ,
Le plivițĭ şi le udațĭ,
De vorŭ cresce, le purtațĭ,
Pe mine nu m'aşteptațĭ!
Cresceţĭ, florĭ, cât gardurile
Se le bată vênturile
Ca pe mine gândurile!
Cresceţĭ, florĭ, şi nu 'nflorițĭ,
Căcĭ mie nu-mĭ trebuițĭ!
Noĭ, Ioane-aş'am gânditŭ,
Că ni-ĭ chema chemătóre,
Ne-aĭ chematŭ petrecĕtóre;
Nu ne-aĭ chematŭ să jucămŭ,
Ci ca să te comandămŭ.
Astăḑĭ e o sĕptĕmână,
Umblă mórtea prin grădină

(1) Din Igescĭ
(2) Com. de Rom. Simu, invĕţătorŭ.

Cu lampașŭ și cu lumină,
Rupêndŭ florĭ din rădĕcină,
Pe Ioan dela inimă,
Rupêndŭ vîrvulŭ floriloră
Și fruntea feciorilorŭ,
Rupêndŭ vîrvulŭ dela florĭ
Și fruntea dintre feciorĭ

Iară maică sa fĭlŭ bocesce așa:

Ah! Ioane, dragulŭ mamiĭ,
Dragulŭ mamiĭ, scumpulŭ mamiĭ!
Multŭ în lume m'am isbitŭ
Léculŭ nu ți l'am găsitŭ
Și tu Ioane-aĭ muritŭ.
Multŭ în lume am umblatŭ,
Léculŭ nu ți l-amŭ aflatŭ
Și tu rĕŭ te-aĭ supĕratŭ
Și de lume te-aĭ lăsatŭ.
Ah! Ioane, dragulŭ mamiĭ,
Dragulŭ mamiĭ, scumpulŭ mamiĭ!
Multe délurĭ aĭ suitŭ
Și tóte le-aĭ coborîtŭ,
Numaĭ ăsta-lŭ veĭ sui
Și nu-lŭ veĭ maĭ cobori.
Iea séma, Ioane, bine
Dacă-ĭ merge 'n ceea lume.
Că sunt douĕ drumurele
Și cu greŭ de-alesŭ din ele,
Iea séma pe care-ĭ mere:
Dacă mergĭ pre celŭ cu banĭ,
Te veĭ tâlni cu dușmanĭ,
Dacă mergĭ pre celŭ cu spinĭ,
Te veĭ tâlni cu străinĭ,
Dacă mergĭ pre celŭ cu florĭ,
Tâlnescĭ pre frațĭ și surorĭ.
Venițĭ frațĭ, venițĭ surorĭ,
De mĕ 'mpodobițĭ cu florĭ.
Vină mamă, vină tată
Și-mĭ udațĭ fața cu apă,
Mĕ petrecețĭ pân' la grópă
C'acolo çu lutŭ m'așteptă.
Venițĭ și voĭ verișóre
De-mĭ petrecețĭ este-osciόre,
In grădină 'n ținterimŭ
Cu țernă să le 'nvĕlimŭ.
Vină, mamă, să prânḑimŭ,
Că de aḑĭ ne despărțimŭ.
Vină, tată, să gustămŭ
Că de-aḑĭ nu ne maĭ vedemŭ!

Dacă mortulŭ e o nevastă cu copiĭ, atuncĭ se bocesce așa:

Cine 'n lume-a maĭ vĕḑutŭ
Nevastă mândru gătată,
După copiĭ supĕrată,
Nevastă mândru tocmită
După copiĭ bănuită.
Copiiĭ din graiŭ grăiaŭ
Și din gur'așa ḑiceaŭ:
«Vaĭ mamucă, mama mea,
Că te-a 'nduratŭ inima,
Inima cum te-a 'nduratŭ
Și pre noĭ de ne-aĭ lăsatŭ
Mititeĭ și frumușeĭ,
Și-ĭ plină lumea de noĭ!
Mânca-te-ar și foculŭ mórte
Rea eștĭ și fără dreptate,
Căcĭ mergĭ unde nu se cade!
La noĭ tu de ce-aĭ venitŭ?
Căcĭ nime nu te-a doritŭ,
Și mama nóstr'a muritŭ!
La noĭ ce aĭ căutatŭ?

Căci nime nu te-a chematŭ
Şi pre mama ne-aĭ luatŭ,
Şi-aĭ ruptŭ vêrfulŭ floriloru
Şi mama copiilorŭ,
Şi-aĭ ruptŭ flórea dintre viĭ
Şi mama dintre copiĭ,
Şi ţi-aĭ pusŭ mâna pe masă
Şi ne-aĭ făcutŭ largŭ prin casă,
Şi ţi-aĭ pusŭ mâna pe grindă
Şi ne-aĭ facutŭ largŭ prin tindă,
Ţi-aĭ pusŭ mâna pe uşorŭ
Ni-aĭ făcutŭ largŭ prin ocolŭ.
Plânge casă, plânge masă,
De mama sunteţĭ rĕmase,
Plângeţĭ ah! şi voĭ păreţĭ,
Căcĭ de mamă rĕmâneţĭ!
A venitŭ mórtea pe drumŭ,
A luatŭ ce-a fostŭ maĭ bunŭ.
A venitŭ mórtea pe cóstă
Ne-a luatŭ pre mama nóstră.
Ah! tu totŭ aşa-ĭ ganditŭ,
Că mama n'are sfârşitŭ.
Câte lécurĭ aĭ cătatŭ
Alŭ eĭ totŭ nu l'aĭ aflatŭ
Şi ea rĕŭ s'a supĕratŭ,
Din lume s'a depărtatŭ
Şi pre noĭ ea ne-a lăsatŭ.
Rĕmâĭ lume cu multŭ bine,
Mama se duce din tine! . . .
Iar fiica din graiŭ grăia:
«Ah ınămucă, draga mea!
Cum inima te-a 'nduratŭ
Depre mine m'aĭ lăsatŭ
Ca pre-o păsĕruică 'n gardŭ
La toţĭ ómeniĭ de sfatŭ,
Ca pre-o păsĕruică 'n holdă
La toţĭ ómeniĭ de vorbă?!

Dacă procesiunea anume saŭ din întêmplare merge prea iute, atuncĭ mama, soţia saŭ sora mortuluĭ se rógă să nu mérgă aşa de repede, ḑicêndŭ:

Nu mi-lŭ duceţĭ aşa tare,
Căcĭ ḑiua-ĭ destulŭ de mare,
Ci-lŭ duceţĭ încetinelŭ,
Că nu m'am urîtŭ cu elŭ.
Şi te rogŭ, ah! clopotarŭ,
Nu trage clopotulŭ tare,
C'aḑĭ e ḑi de *despartare.*
Ci-lŭ trage ceva maĭ linŭ,
Că noĭ aḑĭ ne despărţimŭ,
Şi mi-lŭ trage maĭ încetŭ,
Căcĭ de astăḑĭ nu-lŭ maĭ vĕdŭ! (1)

Când s'apropie de biserică şi daŭ să între cu mortulŭ

(1) Tóte bocetele acestea mi le-a com. d-lŭ T. Simonŭ.

în curtea acesteia, atuncĭ bocitórele din *Bucovina* bocescŭ astŭ-felŭ:

Bucură-te *mănăstire* (1),
Mândră floricică-ţĭ vine
Pe pornirea pluguluĭ
Pe cântatulŭ cuculuĭ,
Pe stratulŭ pe petringelŭ,
Pe délulŭ celŭ frumuşelŭ (2).
Da nu vine să 'nfloréscă,
Da vine să veştedéscă (3).

Altulŭ şi anume când mortulŭ e unŭ copilŭ:

Bucură-te mănăstire,
Mândră floricică-ţĭ vine,
Da nu ţĭ vine să 'nfloréscă
Da-ţĭ vine să veştedéscă.
Bucură-te clopoţelŭ,
Că-ţĭ maĭ vine-unŭ sufleţelŭ,
Da nu-ţĭ vine să trăéscă,
Da-ţĭ vine să putredéscă (4).

Saŭ aşa:

Bucură-te clopoţelŭ
Că maĭ vine-unŭ voinicelŭ,
Trandafirelŭ frumuşelŭ,
Da nu vine să 'nfloréscă,
Că vine să putredéscă.

Altulŭ, totŭ când mortulŭ e copilŭ:

Bucură-te mănăstire
Că trandafirŭ mândru-ţĭ vine,
Da nu vine să 'nfloréscă,

(1) In Bucovina tóte bisericele zidite din materialŭ tare (piétră şi cărămidă) se numescŭ de poporŭ *mănăstirĭ*, şi numaĭ cele de lemnŭ se numescŭ *bisericĭ*.

(2) Biserica din comuna Igescĭ, districtulŭ Storojineţuluĭ, de unde e culesŭ bocetulŭ acesta, e făcută pe unŭ deluşorŭ.

(3) Din Igescĭ dict. de Ilie alŭ luĭ Onufreiŭ Frundă.

(4) Din Crasna, dict. de M. Bărbuţă.

Ci vine să putreḑéscă.
Draga mamiĭ nu te da,
Nu te da, nu te lăsa,
Scólă-te şi veĭ umbla,
C'apoĭ nu mi te-orŭ lua,
In pămîntŭ nu te-orŭ băga.
Dar dacă nu te-ĭ scula
In pămîntŭ că te-orŭ băga
Şi-acolo 'n vecĭ că mi-ĭ sta,
Maĭ multŭ nu mi te-ĭ scula.
Dragile mamiĭ picioruţe,
Când vorŭ face ele urmuţe?! (1).

Totŭ aşa bocescŭ şi Româncele din *Transilvania,* când se apropie de biserică.

Iată cum se începe unŭ bocetŭ din acéstă ţéră şi anume din Secadate:

Bucură-te mănăstire,
Că frumósă flóre-ţĭ vine,
Dar nu vine să 'nfloréscă,
Ci vine să putreḑéscă (2).

Astŭ-felŭ se petrece fie-care mortŭ, până ce întră în biserică, unde i se face *prohodulŭ.*

Maĭ înainte însă de ce vomŭ vorbì despre *prohodŭ,* să ne întórcemŭ puţinŭ iarăşĭ îndĕrĕptŭ şi să vorbimŭ despre *stările,* ce se facŭ în decursulŭ petrecerii de acasă şi până la biserică, precum şi despre *podurile,* carĭ se punŭ în calea mortuluĭ nu numaĭ până la biserică, ci şi maĭ departe până la ţinterimŭ.

---

(1) Amêndouĕ din Badeuţŭ, com. de d-lŭ Av. Macoveĭ.
(2) Com. de d-lŭ I. Georgescu, învĕţătorŭ.

XXI.

STĂRILE.

In decursulŭ petrecerii mortuluĭ de acasă și până la biserică este pretutidene datină de a se face, pe lângă cele arătate în cap. precedentŭ, încă și vr'o câte-va *stărĭ* saŭ *popasurĭ*.

Stările saŭ *popasurile* acestea, numite alt-mintrelea în unele locurĭ încă și *stâlpĭ* (1) saŭ *prohóde* (2), represintă *vămile* din cea-laltă lume. Prin urmare ele se facŭ în prima linie cu scopŭ ca să pótă trece mortulŭ prin vămĭ, și numaĭ rarŭ când pentru paradă saŭ spre a se odihni. De aice vine apoĭ și datina poporuluĭ de a se bate așa de tare după dînsele (3).

Facerea lorŭ însă atârnă totŭ-deauna parte dela vada și reputațiunea ce a avut'o celŭ repausatŭ în viéța sa, și parte dela vada și puterea materială a celorŭ ce sunt îndătorițĭ să-lŭ înmorminteze saŭ maĭ bine dișŭ a familieĭ sale.

Dacă repausatulŭ a fostŭ unŭ omŭ avutŭ, de omenie, cin-

(1) In Vatra-Dorneĭ, dict. de M. Ursaca.
(2) In Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordach Isacŭ.
(3) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, preotŭ, și alțĭ Românĭ din Bucovina.

stitŭ, cumpĕtatŭ la vorbă şi cu vadă în satŭ, atuncĭ i se facŭ de regulă *douĕ-spre-dece stărĭ*; dacă a fostŭ mijlocaşŭ şi nu prea băgatŭ în sémă de consătenii sĕĭ, i se facŭ numaĭ atâtea câte potŭ plăti némurile sale ca să i se facă (1); iar dacă a fostŭ sĕrmanŭ saŭ chiar unŭ pălmaşŭ şi pe lângă aceea a maĭ avutŭ încă şi purtare rea, iar némurile sale n'aŭ de unde să plătéscă preotuluĭ, atuncĭ de regulă nu i se facŭ maĭ multŭ decât treĭ stărĭ.

Cu alte cuvinte oprirea pe drumŭ în decursulŭ petreceriĭ este maĭ désă, numĕrulŭ stărilorŭ maĭ mare, numaĭ pentru ceĭ maĭ avuţĭ, carĭ sunt în stare să plătéscă, pe când pentru ceĭ sĕracĭ este vorba:

Duceţi-lŭ maĭ tare
Că banĭ n'are (2).

Saŭ:

Aşa dice popa nostŭ,
Când móre celŭ fără rostŭ:
Mergeţĭ tare,
Că banĭ n'are.
Dar când móre vr'unŭ bogatŭ,
Unde-ţĭ cântă trăgănatŭ:
Puneţĭ jos,
Că-ĭ bănosŭ! (3).

Se întêmplă însă fórte adeseorĭ şi 'n multe locurĭ că preoţiĭ nu se orientéză nicĭ când, la facerea stărilorŭ, după plata ce-o capĕtă saŭ speréză că vorŭ căpĕta-o, ci totŭ-deauna după purtarea cea corectă şi esemplară a celuĭ repausatŭ. Aceştĭ preoţĭ, demnĭ de tótă lauda, voindŭ a stători

(1) O sémă de preoţĭ din Bucovina ieaŭ pentru fie-care stare câte 1 fl. v. a. Baniĭ aceştia ĭĭ consideră poporulŭ ca unŭ tributŭ, nu atâta pentru munca preotuluĭ, ci maĭ multŭ pentru vămĭ.

(2) Lambrior, op. cit. p. 153.

(3) Dr. I. U. Jarnik şi An. Bârsénŭ, Doĭne şi strigăturĭ din Ardélŭ, Bucurescĭ 1885, p. 468.

în comunele ce le păstorescŭ, unŭ exemplu cum trebue să vieţuiéscă şi să se pórte toţĭ creştiniĭ, fie repausatulŭ fruntaşŭ, mijlocaşŭ saŭ codaşŭ, dacă a avutŭ o purtare bună, îĭ facŭ de comunŭ 12 stărĭ, dacă însă a avutŭ purtare rea, chiar şi 'n casulŭ acela când s'ar pune némurile pentru dînsulŭ, nu-ĭ facŭ maĭ multe decât şése stărĭ.

Fie însă mortulŭ orĭ şi cine ar fi şi casa sa orĭ şi câtŭ de departe de biserică, nicăirĭ şi nicĭ când nu este datină să se facă maĭ multe decât două-spre-ḑece şi maĭ puţine decât treĭ stărĭ (1), deşi credŭ uniĭ că ar trebuì să se facă două ḑecĭ şi patru (2).

După sĕvêrşirea prohoduluĭ, care se face de regulă în biserică, fie ţinterimulŭ aprópe orĭ departe, în cele maĭ multe părţĭ nu este de felŭ datină ca să se maĭ facă stărĭ.

La fie-care stare atâtŭ ceĭ ce ducŭ procesiunea câtŭ şi toţĭ ceĭ ce petrecŭ pe mortŭ staŭ loculuĭ; cântăreţiĭ, fluerariĭ şi musica încétă de cântatŭ, bocitórele de bocitŭ; secriulŭ cu mortulŭ, dacă e dusŭ de ómenĭ, se pune jos, iar preotulŭ, întorcêndu-se cu faţa spre celŭ repausatŭ şi cădindu-lŭ, rostesce ectenia morţilorŭ, dacă e pruncŭ micŭ, iar dacă e înaintatŭ în etate, pe lângă aceştea maĭ cetesce încă şi câte o evangelie, cu deosebire din celea ale învieriĭ; în care timpŭ toţĭ petrecĕtoriĭ, dar maĭ cu sémă némurile cele maĭ de aprópe,

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ: «Stărĭ se facŭ dela 3—12»—Gheorghiu: «Pe drumŭ până la biserică se facŭ 12 stărĭ» — Rom. Simŭ: «In ducerea mortuluĭ la grópă se facŭ treĭ stărĭ.» — D. Stănescu op. cit. p 324: «In calea spre biserică trebue să pună mortulŭ de treĭ orĭ jos, când preoţiĭ cetescŭ şi chiar îşĭ schimbă locurile.»—Francu, op. cit. p 177: «Când se întorcŭ cu cosciugulŭ dela pragulŭ uşiĭ de treĭ orĭ in casă, iar până la mormintŭ se facŭ *şepte popasurĭ.*»—Burada, Inmorm p. 27: «Ducêndŭ mortulŭ la ţinterimŭ se facŭ 12 stărĭ saŭ popasurĭ.»—A. Pletosŭ: «In Rădăşenĭ, in Moldova, se facŭ de regulă 3—12 stărĭ».— Al. Boeriŭ: «Spre ţinterimŭ ilŭ punŭ de treĭ orĭ jos, alţiĭ de maĭ multe orĭ după cum e şi starea omuluĭ.»

(2) Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ in Moldova.

îngenunchiază cu capetele întórse spre preotŭ, saŭ lipite de secriŭ (1).

Prima stare se face de comunŭ îndată după ce s'a scosŭ mortulŭ din casă afară, cele-lalte însă pe la respântiile și cotiturile saŭ cârniturile drumuluĭ, precum și pe malurile apelorŭ și ale păraelorŭ, lângă podurĭ și punțĭ, unde sunt și de acestea din urmă de trecutŭ, iar cea din urmă de regulă înaintea bisericeĭ saŭ la intrarea în curtea acesteia (2).

La fie-care stare ce se face, și anume nemijlocitŭ după rostirea ecteniciĭ morțilorŭ, respective cetirea evangelieĭ, némurile cele maĭ de aprópe ale repausatuluĭ daŭ peste sălașŭ sĕrmanilorŭ și ducĕtorilorŭ mortuluĭ (3), dar maĭ alesŭ copiilorŭ carĭ staŭ în apropierea sălașuluĭ, câte unŭ colăcelŭ și o lumină (4), saŭ câte unŭ colăcelŭ și unŭ cruceriŭ (5), saŭ numaĭ banĭ (6), de sufletulŭ celuĭ repausatŭ.

In unele locurĭ, precum bună óră în Secadate și alte comune din *Transilvania*, unde cresce multă pómă de vie, pe lângă colăceĭ și crucerĭ, se maĭ dă peste sicriŭ de sufletulŭ celuĭ repausatŭ încă și vinŭ (7).

---

(1) Pretutindene usitatŭ in Bucovina. — Vedĭ și Burada, Inmorm. p. 27

(2) In cele maĭ multe sate din Bucovina.— Av. Macoveĭ: «Totŭ așa îndătinézā preoțiĭ a face la fie-care podŭ saŭ cârnitură de drumŭ saŭ uliță laterală *câte o stare*. unde împartŭ apoĭ familianțiĭ monete de pomană prin carĭ plătescŭ «*vămile vĕzduhuluĭ*.»— Vedĭ și Burada, Inmorm. p. 27.

(3) Dat. Rom. din Voitinelŭ com. de Dim. Cârdeiŭ, proprietarŭ: «Mergĕndŭ pe drumŭ la fie-care *stare* se dă câte unŭ cruceriŭ celorŭ ce ducŭ mortulŭ, ca să nu dică când-va că l'aŭ dusŭ de geaba.»

(4) Dat. Rom. din Boianŭ și Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ; a celorŭ din Mahala, com. de Ionică a luĭ Iordachi Isacŭ și a celorŭ din Crasna, com. de d-lŭ Sam. Petrescu, preotŭ.

(5) Dat. Rom. din Balacéna, com. de M. Jemna.

(6) Dat. Rom. din Moldova, com. de Tit. Zaharescu și S. Sa părintele Lateșŭ: «In *Rădășenĭ*, când ducŭ mortulŭ, nu daŭ banĭ numaĭ în timpulŭ stărilorŭ, ci orĭ unde vĕdŭ copiĭ stândŭ și privindŭ, se ducŭ la dînșiĭ și le daŭ câte 2—5 banĭ; - a celorŭ din Transilvania, com. de Rom. Simu, și a celorŭ din Bucovina.

(7) Com. de d-lŭ I. Georgescu.

In districtulŭ *Năsĕudului*, unde asemene este datină în decursulŭ transportăriĭ celuĭ mortŭ până la cimitirŭ, de a se lăsa în maĭ multe locurĭ năsălia cu mortulŭ jos şi a se ceti st. evangelie, după ce s'a cetitŭ acésta, se pune pe copârşeŭ unŭ talerŭ saŭ galbĕnŭ, care remâne apoĭ preotuluĭ (1).

In *Munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ* la totŭ popasulŭ o femee varsă puţină apă dintr'o doniţă saŭ dintr'o ólă nóuă, şi dă peste cosciugŭ câte unŭ *colăcelŭ* şi câte unŭ creiţarŭ la câte unŭ sĕracŭ (2).

In unele părţĭ din *Ţéra-Românéscă* celŭ însărcinatŭ cu împlinirea celorŭ necesare mortuluĭ aruncă la fie-care colţŭ alŭ *patuluĭ*, adecă alŭ năsălieĭ, câte 5 saŭ 10 banĭ (3).

In acele locurĭ, unde este datină de a se da numaĭ colacĭ şi luminĭ, saŭ crucerĭ şi colacĭ, se implântă lumina saŭ cruceriulŭ în colacŭ şi aşa se daŭ apoĭ amêndouĕ acestea uneia şi aceleiaşĭ persóne, nicĭ când însă colaculŭ uneĭ persóne iar lumina saŭ crucerulŭ alteia (4).

In acele locurĭ însă, unde este datină de a se da numaĭ câte unŭ cruceriŭ, adeseorĭ se daŭ în crucişŭ (5).

Dacă la petrecerea mortuluĭ nu se află nicĭ unŭ sĕrmanŭ saŭ copilŭ, căruia să-ĭ dee peste sălaşŭ crucerĭ, atuncĭ cruceriĭ meniţĭ de a se da, se légă în basmalele saŭ năfrămile dela crucĭ, prapure şi fânare, şi rĕmânŭ apoĭ celorŭ ce ducŭ procesia (6).

Totodată e de observatŭ încă şi aceea, că de óre-ce atâtŭ colăceiĭ aceştia, câtŭ şi luminile şi cruceriĭ ce se daŭ la

---

(1) Ionŭ Niţu Macaveĭ: «Dat. pop. rom. la înmorm.» in «Amiculŭ familieĭ,» an. VI. Gherla 1882, p. 94.
(2) Frâncu, op. cit. p. 177.
(3) D. Stănescu, op. cit. p. 321.
(4) Com. de d-niĭ Sam. Petrescu, Av. Macoveĭ şi V. Turturénŭ.
(5) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, din Orlatŭ.
(6) Dat. Rom. din Berchişescĭ, com. de. G. Velehorschi, stud. gimn.

ocasiunea acésta peste sălașŭ, sunt meniţĭ, după cum vomŭ vedé maĭ la vale, spre a lumina și a plăti vămile, prin carĭ are să trécă sufletulŭ celuĭ repausatŭ în cea-laltă lume, de-aceea nu se daŭ numaĭ atâţia colacĭ, luminĭ și crucerĭ, câte stărĭ se facŭ, ci atâţia câte vămĭ credŭ eĭ că se află. Așa ceĭ ce credŭ că sunt șépte, daŭ câte șépte; ceĭ ce credŭ că sunt nouĕ, daŭ câte nouĕ; ceĭ ce credŭ că sunt 12, daŭ câte 12; ceĭ ce credŭ că sunt 24, daŭ câte 24; iar ceĭ ce credŭ că sunt 99, daŭ nouĕḑecĭ și nouĕ de colacĭ și luminĭ (1).

La starea cea dintâiŭ, adecă în ograda saŭ curtea caseĭ, pe lângă cele arătate maĭ sus, în tóte ţĕrile locuite de Românĭ, este datină de a se da peste secriŭ nu numaĭ banĭ și colăceĭ, ci încă și multe alte obiecte de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, maĭ alesŭ însă hainele, pe carĭ a statŭ și alte haĭne de ale acestuĭa, apoĭ din vite și cu deosebire dintre cele curate, carĭ sunt bune de mâncatŭ, și anume: o vacă, junincă saŭ viţică; una saŭ maĭ multe oĭ, mióre saŭ mĭeluţe, unŭ mascurŭ; rarŭ când și caĭ; din galiţe: o gâscă, o găină saŭ unŭ cocoșŭ; în fine: unŭ colacŭ, o sticlă saŭ o ulcică cu apă curată și o lumină (2).

---

(1) Dat. Rom. din Berchișescĭ, com. de G. Velehorschi și a celorŭ din Stupca, com. de Al. Baciŭ: «De-acasă până la biserică daŭ peste mortŭ 24 de crucerĭ, cu carĭ plătesce mortulŭ cele 24 vămĭ, prin carĭ are să trécă» — Dat. Rom. din Bălăcéna, com de M. Jemna: «In Bălăcéna este datină de a se face 24 colacĭ, a se împlânta în fie-care câte 1 cr. și a se da apoĭ pe drumŭ peste sălașŭ, ca să aibă sufletulŭ pe cea-laltă lume cu ce plăti cele 24 vămĭ prin carĭ va trebui să trécă. — Dat. Rom. din Câmpulungŭ, com. de Gheorghiŭ: «Pe drumŭ până la grópă se daŭ peste salașŭ 12 cr., pentru-că se crede că pe cea-laltă lume se află 12 *zaplazurĭ*, unde stă totŭ câte unŭ străjerŭ, căruia trebue să plătéscă ca rohatcă 1 cr» — Frâncu, op. cit. p. 174: «Copiilorŭ se împartŭ 99 *colăcei* (covrigĭ) cu câte unŭ creiţarŭ, pentru motivulŭ că arŭ fi *99 de vămĭ* prin carĭ trebue să trécă mortulŭ.» — Com. de d-lŭ T. Simonŭ: «Se crede că sunt 12 vămĭ, decĭ némurile mortuluĭ simbolizéză plătirea vămilorŭ prin aceea că de 12 orĭ daŭ câte 1 cr., saŭ câte unŭ ḑeceriŭ (10 cr.) la câte unŭ copilașŭ.»

(2) In Boianŭ, Mahala, Ostriţa și Horecea, com. de d-lŭ G. Tomoĭagă; —

In *Téra-Românéscă* și anume în *Vrancea* se daŭ nouĕ gulere de cămeșă cusute frumosŭ cu arnice și nouĕ monedĭ (1).

In *Moldova*, județulŭ Sucevii, afară de hainele, pe carĭ a statŭ mortulŭ, se maĭ daŭ atâtŭ némurilorŭ câtŭ și străinilorŭ, cu deosebire însă celorŭ maĭ sĕrmanĭ, încă și totŭ felulŭ de vite, și maĭ alesŭ oĭ (2).

In *Transilvania*, districtulŭ Năsĕudului, îndată după ce se scóte mortulŭ din casă afară, némurile îngenunche lângă sălașŭ, preotulŭ și ceĭ-lalțĭ funcționarĭ bisericescĭ îndeplinescŭ ceremoniile prescrise, iar după ce ceremoniile aceste s'aŭ îndeplinitŭ, se împărțescŭ copiilorŭ colăceĭ, iar celorŭ maĭ marĭ li se dă peste sălașŭ bĕutură și pâne (3).

In *Munțiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ* este asemenea datină ca, înainte de ce se pune conductulŭ funebru în mișcare, să se împărțéscă *pomana* saŭ *pausulŭ*. Fie-care fruntașŭ alŭ satuluĭ primesce la acésta ocasiune câte o doniță, ceĭ-lalțĭ câte o ólă, unŭ colacŭ și o luminiță de céră, iar copiilorŭ li se împărțescŭ 99 de *colăceĭ* saŭ covrigĭ cu câte unŭ creițariŭ, pentru motivulŭ că ar fi 99 de *vămĭ*, prin carĭ trebue să trécă mortulŭ (4).

Pe la *Ponorŭ*, la înmormîntarea unuĭ omŭ de frunte, în-

In Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ; — în Badeuțŭ, com. de d-lŭ Av. Macoveĭ; — In Stulpicanĭ, com de N. Cotlarciuc: «Singurŭ am avutŭ ocasiune de a vedé cum a dăruitŭ uneĭ femeĭ o păreche de caĭ înhamațĭ la o căruță.» — In Rădășenĭ, Baĭa și Mălinĭ din Moldova, com. de Tit. Zaharescu, A. Pletosŭ și M. Nistorŭ. — Burada, Inmorm., p. 27.

(1) Burada, Inmorm p. 27.

(2) Dict. de A. Pletosŭ și M. Nistorŭ. — «Ședĕtórea» an. I, Fălticenĭ 1892. p. 40: «Aŭ nenorocitulŭ obiceiŭ, priinciosŭ bólelorŭ epidemice, când plécă la biserică și scotŭ cadavrulŭ afară, straele mortuluĭ le punŭ de-asupra luĭ, începĕndŭ a lua câte una și le daŭ de pomană, alăturia cu colacŭ și luminare. Din vite caută a da ceĭ maĭ bunŭ popeĭ și la parte din ceĭ-lalțĭ câte o óie saŭ mielŭ.»

(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

(4) Frâncu, op. cit. p. 174.

dată ce se termină *prohodulŭ*, saŭ, cum se spune în Bucovina, *starea primă*, o muere înrudită cu mortulŭ și bine informată despre obiectele, pe carĭ le-a lăsatŭ ca să se împartă, maĭ întâĭ dă peste sicriŭ vre-unuia din căsenĭ saŭ vecinĭ o găină și apoĭ preotuluĭ o traistă, merindărița, o lumină, unŭ colacŭ, numitŭ *ogrăza*, *colțonĭ*, saŭ unŭ cotŭ de pănură de lână, și o păreche de *mânecĭ*, saŭ doĭ coțĭ de pânză albă. De asemenea, totŭ peste sicriŭ, împarte căsenilorŭ, vecinilorŭ saŭ sĕracilorŭ și hainele mortuluĭ.

Dacă mortulŭ e unulŭ dintre ceĭ maĭ de frunte, totŭ peste sicriŭ se împartŭ și vite preotuluĭ, cantoruluĭ, rudeniilorŭ, vecinilorŭ. Fie-care se chémă cu numele și dându-i-se peste sicriŭ o lumină și o *ogrăză*, i se spune cu glasŭ tare: «a lăsatŭ mortulŭ ca tu să capețĭ o vițea, mieluță, stupŭ, junincă,» etc. (1).

In districtulŭ Siretiuluĭ, Rădăuțuluĭ, Suceveĭ și Câmpulunguluĭ din Bucovina atâtŭ obiectele câtŭ și vitele, respective galițele amintite maĭ sus, le daŭ saŭ sĕracilorŭ în genere saŭ némurilorŭ celorŭ maĭ de aprópe, saŭ la nisce finĭ, fine și cumetre, carĭ sunt maĭ nevoiașĭ. În satele românescĭ din districtulŭ Cernăuțuluĭ însă, precum bună óră în Boĭanŭ, Hlinița, Mahala, Ostrița, Horocea, și altele, vitele se împărțescŭ maĭ numaĭ la ceĭ de casă, rarŭ când și la némurile cele maĭ de aprópe, și asta din causă ca vita să nu iasă din ogradă. Cu tóte acestea însă și Româniĭ din satele de pe urmă, până chiar și ceĭ maĭ sĕrmanĭ, credŭ și spunŭ că dacă n'aŭ datŭ saŭ celŭ puținŭ n'aŭ menitŭ măcarŭ la unulŭ din ceĭ de casă vre *unŭ capĕtŭ de vită* de sufletulŭ celuĭ mortŭ, atuncĭ de sigurŭ trebue să iasă, adică să piéră vr'o vită la casa respectivă. Ba uniĭ credŭ și spunŭ că dacă se întêmplă să péră vr'o vită înainte de repausarea celuĭ mortŭ,

(1) Frâncu, op. cit. p. 177 — 178.

vita respectivă a fostŭ în noroculŭ luĭ şi de-aceea s'a dusŭ ca înaintea repausatuluĭ (1).

Atâtŭ vitele cât şi galiţele, menite a se da de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, se spală maĭ întâĭ pe picióre, ca să fie câtŭ se póte de curate, se udă apoĭ cu *puţină apă próspĕtă* şi curată, şi abia după aceea se daŭ dimpreună c'o lumină de céră aprinsă şi c'unŭ colacŭ şi anume: cele maĭ uşóre peste salaşŭ, iar cele maĭ grele pe de 'naintea mortuluĭ, rostindŭ în acelaşĭ timpŭ cuvintele: «*primesce de sufletulŭ tătuchiĭ, mămuchiĭ*» etc. saŭ: «*să fie de sufletulŭ suroriĭ, frateluĭ, fiiceĭ, feciorului N. N.*» etc. (2).

Precum se luptă omulŭ în lumea acésta trecĕtóre cu o mulţime de nevoĭ şi neajunsurĭ, totŭ aşa, crede poporulŭ, că are elŭ să se lupte şi după trecerea sa în cea-laltă lume, până ce ajunge la loculŭ ce i se hătăresce amĕsuratŭ faptelorŭ sale de pe pămîntŭ. Dreptŭ aceea tóte obiectele şi animalele ce i se daŭ în decursulŭ stărilorŭ de sufletŭ, aŭ scopulŭ lorŭ hotărîtŭ. Nemică nu se dă de pomană fără óre-şĭ care scopŭ şi folosŭ în viitorŭ.

Aşa crede poporulŭ că mortulŭ, până ce ajunge la loculŭ hotărîtŭ, trebue să trécă maĭ întâĭ printr'unŭ focŭ fórte mare şi periculosŭ. Decí hainele ce i se daŭ de pomană, le ĭea sub-suóră şi ducêndu-le cu sine pe cea-laltă lume, cum ajunge la foculŭ din cestiune, se îmbracă cu dînsele, şi aşa trece elŭ prin focŭ. Haĭnele ardŭ, iar elŭ, rĕmâindŭ neatinsŭ de para foculuĭ, iese de cea-laltă parte de focŭ, unde şéde *Maica Domnuluĭ*, care, vĕḑêndu-lŭ scăpatŭ, îlŭ cârmuesce maĭ departe (3).

---

(1) Com de d-lŭ G. Tomoiagă.

(2) Com. de d-niĭ V. Turturénŭ şi G. Tomoiagă, precum şi de alţĭ Românĭ din Bucovina.

(3) Credinţa Rom. din Bilca, com. de Justinŭ Cârdeiŭ, stud. gimn.

Despre *óie*, care e considerată de cea maĭ curată şi nevinovată dintre tóte animalele, se crede că scuturându-se de apa cu care a fostŭ stropită, stinge cu dînsa nu numaĭ foculŭ prin care are să trécă sufletulŭ celuĭ repausatŭ în calea sa ce duce spre loculŭ predestinatŭ, ci chiar şi foculŭ celŭ nestînsŭ alŭ iaduluĭ, în care care cade sufletulŭ celorŭ nebăgătorĭ de sémă, indiferenţĭ şi neascultătorĭ de poruncile dumnedeescĭ. Ba *óia*, fiindŭ simbolulŭ nevinovăţieĭ şi a sfinţenieĭ, nu se teme, după credinţa poporuluĭ, nicĭ chiar de diavolĭ, ci ea mergêndŭ şi întrândŭ fără frică în iadŭ, rĕcoresce sufletulŭ celuĭ ce se muncesce, prin stropirea apeĭ de pe lâna sa, de văpaia iaduluĭ şi ĭ alinéză arsurile şi ranele causate prin foculŭ celŭ nestinsŭ (1).

Maĭ departe crede poporulŭ, că murindŭ o femee îngreunată şi dându-se *o óie a fĕtă* de pomană peste raclă, după ce a scos'o din casă afară, va nasce pe cea-laltă lume copilulŭ, iar dacă nu daŭ óie de pomană, atuncĭ nu póte nasce copilulŭ, ci rĕmâne într'însa înăduşitŭ (2).

Vaca, *junca* saŭ *viţica*, care se dă de pomană, însemnéză că laptele ce-lŭ va da acésta va curge până la alŭ şéptelea némŭ, şi că prin urmare va avé ne întreruptŭ lapte pe cea-laltă lume (3).

Mascurulŭ însemnéză că dacă omulŭ n'a făcutŭ nicĭ o fântână în viéţa sa, ca să aibă pomenire, în cea-laltă lume, fiindŭ sufletulŭ sĕŭ însetatŭ, trebue să bea din scurmătura mascuruluĭ din care isvoresce apă (4).

Gâsca, care se dă de pomană, când e sufletulŭ fórte însetatŭ, se duce la o apă, se scaldă, şi întorcêndu se apoĭ

(1) Com de d-lŭ. G. Tomoiagă.
(2) Dict. de M. Bărbuţă din Crasna.
(3) Dict. de M. Bărbuţă din Crasna.
(4) Cred. Rom. din Baia, com. de T. Zaharescu.

îndĕrĕptŭ plină de apă pe aripĭ, stropesce sufletulŭ şi-lŭ recoresce (1).

Găina, atâtŭ cea care se dă de pomană la starea primă peste sălaşŭ, câtŭ şi cea care se dă maĭ pe urmă peste grópă şi despre care vomŭ vorbi la loculŭ sĕŭ, se crede că se duce pe cea-laltă lume înaintea sufletuluĭ, şi scormolindŭ şi scocĭorândŭ prin buruene şi spinĭ, îĭ face locŭ şi cărare ca să aibă pe unde merge (2).

Poporulŭ românŭ călculéză orele nopţiĭ totŭ-deauna după cântarea cocoşuluĭ. *Cocoşulŭ* e pentru dînsulŭ celŭ dintâĭ vestitorŭ alŭ lumineĭ, şi ca atare, după credinţa sa, şi celŭ maĭ mare şi neîmpăcatŭ duşmanŭ alŭ tuturorŭ spiritelorŭ necurate şi rĕutăcióse, carĭ umblă nóptea şi comitŭ o mulţime de fapte rele şi înspăimîntătóre. Când cântă cocoşulŭ, atuncĭ disparŭ tóte spiritele necurate, tóte schimele şi tóte nălucile. Chiar şi diavolulŭ celŭ maĭ mare peste tóte spiritele necurate, cum aude cocoşulŭ cântândŭ, îndată se face şi elŭ nevĕḑutŭ (3).

Prin urmare *cocoşulŭ*, ce se dă peste sălaşulŭ mortuluĭ de sufletulŭ acestuia, însemnéză că elŭ în cea-laltă lume va anunţa sufletuluĭ órele; — va înspăimînta şi depărta prin cântarea sa pe diavolĭ, ca să nu se apropie de sufletulŭ pentru care a fostŭ datŭ de pomană; — va ţiné în ciocŭlŭ sĕŭ cumpenele de pe la vămile văsduhuluĭ şi nu va lăsa pre diavolĭ ca să facă óreşĭ care vicleşugŭ, şi trecêndŭ sufletulŭ prin foculŭ, despre care amŭ vorbitŭ maĭ sus, elŭ va sbura pe deasupra foculuĭ, îlŭ va stropi şi rĕcori cu apă, ca să pótă trece maĭ departe. In scurtŭ ḑisŭ cocoşulŭ îĭ va servi ca anunţătorŭ alŭ órelorŭ şi apĕrătorŭ contra spiri-

(1) Cred. Rom. din Baĭa. com. de T. Zaharescu.
(2) Cred. Rom. din Baĭa, com. de T. Zaharescu.
(3) Marianŭ, Ornit. pop. rom, II, 242 şi 244.

telorŭ celorŭ necurate şi rele carĭ vênéză sufletele ómenilorŭ (1).

In fine, *colaciĭ* şi *cruceriĭ* saŭ *baniĭ*, ce se daŭ la tóte stările peste sălaşŭ, însemnéză ca sufletulŭ să aibă cu ce plăti *vămile* din ceea-laltă lume prin carĭ este nevoitŭ să trécă până ce ajunge la loculŭ de odihnă, iar luminile ce se daŭ dimpreună cu colaciĭ ca să aibă ce aprinde şi cu ce lumina când va trece prin aceste vămĭ fórte periculóse (2).

Datina şi credinţa acésta este fórte rĕspândită şi în *Banatŭ*.

Unŭ bocetŭ din Comitatulŭ Caraş-Severinŭ, care amintesce despre datina şi credinţa acésta, sună precum urméză:

Paşŭ N. N. paşŭ
Pe cale nainte.
Dar fie-ţĭ d'aminte
Că ţĭ-orŭ eşì nainte
Puĭ de grăureĭ
Tare mititeĭ
Viderea ţĭ-orŭ cere.
Tu sémă să iaĭ
Şi să nu lĭ-o daĭ,
Că ţĭ-o sărì 'nainte
Tată d'ala tĕŭ
Cu nouĕ bănuţĭ,
Tu lorŭ de li-ĭ da
Te-ĭ descumpĕra.
Paşŭ N. N. paşŭ
Pe cale nainte
Să-ţĭ fie d'aminte
Puĭ de golumbeĭ
Mândri, sprinteneĭ,
Paşulŭ ţi lorŭ cere.
Tu séma sa iaĭ
Şi să nu ţi-lŭ daĭ,
Că măĭcuţa ta
Ea iar mi-o sărì
Cu olcuţa nouă.
Tu lorŭ de li-ĭ da
Te-ĭ descumpĕra.
Paşŭ N. N. paşŭ
Pe cale nainte
Să ţĭ fie d'aminte

(1) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă şi alţĭ Românĭ din Bucovina. — O sémă de Românĭ însă, precum bunăóră ceĭ din *Stulpicanĭ*, credŭ, după cum mĭ-a com. Nic. Cotlarciuc, stud. gimn., că cocoşiĭ nu sunt curaţĭ, pentru că eĭ vinŭ prea multŭ în atingere cu draciĭ, carĭ îĭ scólă din somnŭ de cântă dreptŭ la mieḍulŭ nopţiĭ şi carĭ se ţinŭ necontenitŭ de dînşiĭ. Totuşĭ credŭ şi spunŭ şi aceştia că draciĭ, cum audŭ vre unŭ cocoşŭ cântândŭ, îndată crapă.»

(2) Cred. Rom. din Badeuţŭ. Com. de Av. Macoveĭ, preotŭ: «La fie-care stare se daŭ monede de pomană ca să trécă mortulŭ, în urma acestuĭ tributŭ plătitŭ, maĭ uşorŭ peste vămĭ.» — Bilca, com. de Just. Cârdeiŭ, stud. gimn.

Ţĭ-orŭ eşì nainte
Puĭ de golumbele
Tare sprintenele
Graĭulŭ ţi l'orŭ cere.
Tu séma să iaĭ
Şi să nu ţi-lŭ daĭ,
Că ţĭ-orŭ maĭ sărì
Fraţiĭ şi surorile
Cu nouĕ colacĭ,
Dar de li-ĭ da
Te-ĭ descumpĕra.
Paşŭ N. N. paşŭ,
Pe cale nainte
Să-ţĭ fie d'aminte
Că ţĭ-l'orŭ eşì nainte.
Puĭ de grăureĭ
Graĭulŭ ţi-l'orŭ cere.
Tu séma să iaĭ
Şi să nu ţi-lŭ daĭ,
Că ţie ţi o sărì
Soţia d'aĭa ta
Cu nouĕ creiţarĭ,
Şi lorŭ de li-ĭ da
Te-ĭ descumpĕra! (1)

Puiĭ de grăureĭ şi ceĭ de *golumbeĭ* saŭ *golumbelele*, despre carĭ ne spune bocetulŭ că esŭ înaintea sufletuluĭ şi-ĭ cerŭ *paşulŭ*, adecă cartea de legitimare, graiulŭ şi vederea, sunt spiritele cele necurate, carĭ staŭ de strajă saŭ pândă lângă *vămĭ* şi despre carĭ vomŭ vorbì maĭ pe largŭ în unulŭ din capitolele următóre.

In fine, d-lŭ Ioanŭ Becinéga scrie cu privire la credinţa Românilorŭ bănăţenĭ despre vămĭ şi la datina acestora în decursulŭ stărilorŭ următórele:

«După mitologia daco-română, după credinţa poporuluĭ românŭ de astăḑĭ, dela pămîntŭ până la alŭ treilea ceriŭ sunt nouĕ vămĭ, şi la tótă vama sunt diavolĭ şi furĭ cu dinţĭ rînjitorĭ, carĭ cerŭ sufletulŭ călĕtorŭ dela îngerulŭ conducĕtorŭ, acusându-lŭ de grele pĕcate, ce a comisŭ în viéţa timpurană.

«Pentru a scăpa sĕrmanulŭ sufletŭ de grele învinuirĭ, şi prin urmare şi de iadŭ, unde ca pĕcătosŭ are a fi maltratatŭ pentru eternitate, poporulŭ românŭ şi în specialŭ femeile se îngrijescŭ de sufletulŭ repausatuluĭ, dându-ĭ nouĕ creiţarĭ, nouĕ colacĭ şi nouĕ luminĭ, tóte numite saŭ menite cu:

(1) Com. de Ioanŭ Popovicĭ, învĕţătorŭ.

—«Dómne primesce să fie *arangeluluĭ*,»—firesce îngeruluĭ, care conduce sufletulŭ; apoĭ: «Dómne primesce să fie va-«meșilorŭ.»

«Sufletulŭ, ajungêndŭ la vămĭ, dă la tótă vama ca mită unŭ crucerŭ, unŭ colacŭ și o lumină de céră.

«Sufletulŭ, astŭ-felŭ rĕscumpĕratŭ, sbóră dela pămîntŭ, din acéstă vale a necazurilorŭ, din acestŭ locŭ depră̆vatŭ, plinŭ de intrigĭ, invidie și necazŭ în cea lume, unde este veselie eternă, acolo în lumea nevinovațilorŭ, în patria amoroșilorŭ și în corulŭ îngerilorŭ ceresci (1).»

(1) «*Dorile*, datine popolare.» în «Familia» an. XI, Buda-Pesta, 1875, p. 269.

XXII.

PODURILE.

Fie-care omŭ, mutându-se din viéța acésta, trebue, după închipuirea poporuluĭ românŭ, înainte de a ajunge întru împĕrăția ceriuluĭ, să trécă peste o mulțime de rîurĭ și părae, unele maĭ micĭ, maĭ înguste și maĭ lesne de trecutŭ, iar altele maĭ marĭ, maĭ late și maĭ adâncĭ, peste carĭ nimenĭ nu e în stare să trécă fără de ajutorŭ.

Némurile maĭ de aprópe ale celuĭ repausatŭ, voindŭ a-ĭ înlesni câtŭ se póte de multŭ trecerea și peste aceste rîurĭ, îĭ aşternŭ în cale în decursulŭ petrecerii sale de acasă și până la mormîntŭ în diverse locurĭ, și anume: pe pragulŭ caseĭ saŭ alŭ tindeĭ, apoĭ lângă pórta ogrădiĭ, la rĕspântiĭ și în crucile drumuluĭ, la întrare în curtea bisericeĭ și în ținterimŭ, saŭ pe pragulŭ ușeĭ dela biserică și celŭ dela portița ținterimuluĭ, dar maĭ cu sémă pe la tóte podurile, punțile, rîurile, pâraele, șanțurile și gârlele cele maĭ însemnate, peste carĭ trebue să trécă cortegiulŭ funebralŭ, câte o bucată de pânză curată de casă și cam de treĭ cоțĭ de lungă, saŭ câte unŭ ștergarŭ, orĭ câte o păreche de mânecĭ, orĭ o năframă,

carĭ, în cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina*, se numescŭ *podurĭ*, în unele însă şi *punţĭ* (1).

Pe lângă fie-care dintre *podurile* acestea, carĭ se aşternŭ tot-deauna de-a curmezişulŭ drumuluĭ, şi peste carĭ trece mortulŭ, saŭ maĭ bine ḑisŭ, ceĭ ce ducŭ sicriulŭ cu mortulŭ, în multe locurĭ, precum bunăóră în Boianŭ, Mahala, Siretŭ şi Bosancĭ, se maĭ pune încă şi câte unŭ colacŭ, saŭ o bucată de pâne orí o franzelă, şi câte o lumină de céră galbenă (2).

In unele sate, precum bună óră în Boianŭ şi Stupca, unde este datină de-a se aşeḑa podurile din cestiune, maĭ cu sémă pe lângă punţĭ şi pâraie, se légă în fie-care cornŭ alŭ pânḑeĭ, adecă alŭ poduluĭ, şi câte un cruceriŭ (3).

In alte sate însă, când trecŭ cu mortulŭ peste unŭ pârîŭ, în locŭ sa lege *griţarĭĭ* în cornurile pânzeĭ, o rudă de a celuĭ repausatŭ aruncă unŭ griţariŭ saŭ în pârăŭ saŭ pe deasupra acestuia, iar după ce a trecutŭ cortegiulŭ de cealaltă parte, aruncă altulŭ îndĕrĕptŭ, fără însă a se uita înapoĭ (4).

In ţinutulŭ Dorneĭ din contră, când trecŭ peste o apă, daŭ fie-căruĭ copilŭ câte unŭ cruceriŭ de pomană (5).

Fie-care *podŭ*, nemijlocitŭ după ce a trecutŭ mortulŭ peste dînsulŭ, se rădică de josŭ şi se dă dimpreună cu colaculŭ,

---

(1) Dat. Rom. din Boianŭ şi Mahala, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ; a celorŭ din Ropcea, com. de I. de Cuparencu, stud. gimn.; a celorŭ din Bilca, com. de Just. Cárdeiŭ, stud. gimn.; a celorŭ din Badeuţŭ, com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, preotŭ; a celorŭ din Bosancĭ, com. de G. Tomoiagă, cant. bis. şi I Blându, stud. gimn; a celorŭ din Berchişescĭ, com. de G. Velechorschi, stud. gimn; a celorŭ din districtulŭ Câmpulunguluĭ şi alŭ Dorneĭ, audiţŭ dela maĭ mulţĭ inşĭ.

(2) Com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ; V. Turturénŭ, preotŭ; şi I. Blându stud. gimn.

(3) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ; şi Al. Baciŭ, stud. gimn.

(4) Com. de d-lŭ Sam. Petrescu, preotŭ, şi At. Ghermanŭ, stud. gimn.

(5) Dict. de M. Ursaca.

lumina și crucerii, legați prin cornurĭ, unuia dintre petrecĕtorĭ, de regulă uneĭ femeĭ saŭ unuĭ bărbatŭ săracŭ, de pomană (1).

In unele sate, după ce s'a rădicatŭ de josŭ, se păstrézā până după înmormîntare și abia atuncea se daŭ unorŭ femeĭ sărace de pomană anume ca, dacă e o bucată de pânză, să-șĭ facă cămeșă dintr'însa, iar dacă e ștergarŭ, să-lŭ aibă de îmbrobodélă (2).

In unele locurĭ némurile cele maĭ de aprópe ale mortuluĭ daŭ uneĭ femeĭ sĕrmane o bucată de pânză curată saŭ maĭ multe ștergare frumóse, ca să le aștérnă ca podurĭ.

Femeea, luândŭ pânza saŭ ștergarele, le așterne maĭ întâĭ pe pragulŭ caseĭ, apoĭ la eșirea din ogradă, la tóte încârniturile drumurilorŭ, pe unde trece îngropăciunea, la tóte stările, în fine înaintea ușeĭ ținterimuluĭ și a bisericeĭ, iar după îngropăciune rĕmânŭ femeiĭ care le-a totŭ întinsŭ (3).

Și iarășĭ în unele părțĭ este datină ca pânza, ce s'a așternutŭ pe pragulŭ caseĭ precum și cea care se așterne dinaintea ținterimuluĭ, să nu se dea de pomană, ci luând'o de jos și ștergêndu-se cu dînsa, s'o puie saŭ în sicriŭ alăturea cu mortulŭ saŭ s'o arunce în grópă înainte de ce se acopere mortulŭ cu țĕrînă (4).

---

(1) Dat. Rom. din Boianŭ și Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ preotŭ; a celorŭ din Ropcea com. de Em. de Cuparencu: «In Ropcea la fiecare *podŭ*, ce se pune, se dă și câte unŭ colacŭ cu luminare aprinsă pe deasupra racleĭ cu mortulŭ, la săracĭ saŭ copiĭ de sufletulŭ mortuluĭ»; a celorŭ din Sucévă, com. de D. Curișŭ, stud. gimn; a celorŭ din Bosancĭ, com. de I. Blândulŭ; a celorŭ din Balacéna, com. de M. Jemna; a celorŭ din Berchiseșcĭ, com. de G. Velhorschi, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Stupca, com. de Al. Baciŭ, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn; a celorŭ din Câmpulungŭ, com. de V. Gheorghiu, stud. gimn; și a celorŭ din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de I Tonigariŭ, stud. gim.

(4) Dat. Rom. din Sucéva com., de D. Popovicĭ, stud. gimn. și a celorŭ din Todirescĭ, com. de I Avramŭ, stud. gimn.

Podurile saŭ punţile acestea, carĭ în cele maĭ multe părţĭ se încredinţéză uneĭ femeĭ cunoscute ca să le aştérnă în calea mortuluĭ, se punŭ, după uniĭ, cu scopŭ ca mortulŭ, când va ajunge la rîurile saŭ păraele de pe cea-laltă lume, să nu fie nevoitŭ a trece de-a'notulŭ (1), saŭ neputêndŭ trece, să nu fie constrînsŭ a rătăci în colo şi în cóce pe pământŭ (2), ci din contră să aibă peste ce trece, credêndŭ că fie-care bucăţică de pânză saŭ ştergarŭ în cea-laltă lume se preface într'unŭ *podŭ* saŭ *punte*, care se întinde peste apele cele maĭ marĭ şi maĭ greŭ de trecutŭ şi peste carĭ sufletulŭ póte apoĭ trece tocmaĭ ca şi peste orĭ-care *podŭ* saŭ *punte* din lumea acésta (3).

După credinţa unora însă *podurile*, ce se punŭ în calea mortuluĭ, staŭ în legătură cu *puntea raiuluĭ*, despre care am amintitŭ maĭ sus că e fórte îngustă şi fórte cu anevoe de trecutŭ. Deci sufletulŭ, după ce a trecutŭ acuma prin tóte *vămile*, ajungêndŭ le *puntea raiuluĭ*, care se află nemijlocitŭ înaintea raiuluĭ, aşterne pânza ce i s'a pusŭ în cale, când a fostŭ petrecutŭ la mormîntŭ, peste puntea acésta şi

---

(1) Cred. Rom. din Câmpulungŭ com. de V. Gheorghiu: «când trecŭ peste unŭ podŭ saŭ părăŭ, întindŭ o pânză ca să nu trécă mortulŭ prin apă.»

(2) Cred. Rom. din Stulpicanĭ, com de Nic. Cotlarciuc: «despre *podŭ* se crede, că preste dinsulŭ trece sufletulŭ când nu póte trece aşa. Dacă nu se pune pânza acésta, atuncea rĕmâne sufletulŭ rătăcindŭ pe pământŭ.»

(3) Cred. Rom. din Bilca, com. de Just. Cârdeiŭ stud. gimn: «ştergarele se punŭ maĭ alesŭ dacă trece mortulŭ peste unŭ părăŭ, credêndŭ poporulŭ că mortulŭ are să trécă şi pe cea-laltă lume peste ape, iar ştergarele se facŭ atuncĭ in podurĭ.» — Cred. Rom. din Ropcea, com. de I. de Cuparencu. stud. gimn: «*ştergarele* puse peste părăŭ, podŭ saŭ punte, însémnă că mortulŭ, adecă sufletulŭ luĭ, nu va afla împiedecărĭ în cea-laltă lume.» — Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică a luĭ Iordachi Isacŭ: «Se crede că numaĭ dacă se punŭ podurĭ de acestea póte mortulŭ strĕbate in drumulŭ ce-lŭ face către cea-laltă lume.» — Cred Rom. din Bosancĭ, com. de I Blândulŭ, stud. gim.: «*Pânza* se chémă *punte* şi credŭ că mortulŭ trece pe e.» — Cred. Rom. din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de C. Mercheşŭ şi I. Tonigariŭ stud. gimn: «Pânza însemnéză *podŭ* saŭ *punte*, ca să aibă pe ce trece riurile din cea-laltă lume.»

aşa trece maĭ departe. Cuĭ nu i s'a pusŭ podŭ în acéstă lume aceluĭa nicĭ în cea-laltă lume nu i se pune (1).

Causa însă: de ce se pune în calea mortuluĭ numaĭ pânză, ştergare şi năfrămĭ de pânză, e pentru-că, fiindŭ pânza fórte chinuită, să afle sufletulŭ uşurinţă în lumea viitóre (2).

Luminele, carĭ se daŭ de pomană împreună cu *podurile*, însemnéză, că mortulŭ, când are să trécă peste vre-unŭ podŭ şi maĭ alesŭ peste *puntea raiuluĭ*, le aprinde ca să-ĭ lumineze, şi aşa trece maĭ departe (3).

Iar *colaciĭ* şi *griţariĭ*, carĭ se daŭ în acelaşĭ timpŭ de pomană, precum şi aceia carĭ se aruncă în apă, sunt meniţĭ pentru *vămĭ* saŭ maĭ bine ḑisŭ pentru *stâlpiĭ poduluĭ*, pe carĭ trebue mortulŭ să-ĭ plătéscă înainte de ce trece (4).

Dacă nu s'ar lega crucerĭ în cornurile ştergaruluĭ, saŭ nu s'ar arunca peste apă orĭ în apă, când trecŭ cu mortulŭ peste unŭ părăŭ, atuncĭ lesne i s'ar puté întîmpla sufletuluĭ ceva în decursulŭ treceriĭ sale până ce ajunge la raiŭ (5).

Totŭ aşa facŭ şi Româniĭ din *Moldova* şi *Ţéra-Românéscă*. Aceştia, când trecŭ cu mortulŭ peste vre-unŭ podŭ, pârăŭ, gârlă saŭ rîŭ, asemenea aruncă în apă o pară saŭ banŭ, care însemnéză *plata poduluĭ* (6).

Ce se atinge de *podurĭ*, şi în aceste ţĕrĭ, maĭ alesŭ însă

(1) Cred. Rom. din Balacéna, com. de M. Jemna stud. gimn. şi a celorŭ din Câmpulungŭ, com. de V. Burduhosŭ, stud. gimn.

(2) Cred. Rom, din Mănăstióra, dict. de Elisabeta Agapi.

(3) Cred. Rom. din Bosancĭ, com. de V. Blându şi a celorŭ din Câmpulungŭ, com. de V. Burduhosŭ.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Al. Baciŭ, şi a celorŭ din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de I. Tonigariŭ.

(5) Cred. Rom. din Crasna, com. de Al. Ghermanŭ, stud. gimn.

(6) Burada, Inmorm. p. 25-26: «Dacă se întêmplă, că mortulŭ să trécă peste unŭ podŭ, atuncĭ unulŭ din némurile repausatuluĭ aruncă în apă unŭ banŭ, adică plătesce podulŭ». — Tocilescu, Revista pentru Ist. etc., an. II. vol. III. Bucurescĭ 1884. p. 387. — Ionénŭ, op. cit. p 39: «Dacă unŭ mortŭ se trece peste o apă, una din rudele luĭ aruncă in acea apă unŭ banŭ, plata poduluĭ.»

în *Moldova*, se întinde pe pragulŭ porţiĭ caseĭ o pânză albă saŭ o năframă, peste care trece convoiulŭ funebru, a doua pânză se aşterne la jumătatea drumuluĭ, şi o a treia pe pragulŭ porţiĭ dela biserică; când se trece peste acele pânze, se aruncă câte o monedă peste ele, apoĭ se daŭ de pomană la sĕracĭ pentru sufletulŭ repausatuluĭ împreună cu o lumînare, unŭ colacŭ şi monedile aruncate.

Aceste *podurĭ alegorice* închipuescŭ punţile ce are să trécă sufletulŭ mortuluĭ, ca să ajungă la uşa raiuluĭ, iar monedile pentru ca să platéscă *vămile*, de aicĭ şi dicerea: «*plătite să-ţĭ fie vămile!* (1)»

In comuna Baia din judeţulŭ Suceveĭ, plaiulŭ Muntele, în Moldova, când scotŭ mortulŭ din casă îĭ punŭ *podŭ* la pragŭ, apoĭ la pórtă, la vre-o punte, podŭ saŭ şanţŭ, precum şi la portiţa bisericeĭ, o bucată de pânză cu vre-o câţĭ-va banĭ într'însa, şi după ce aŭ trecutŭ cu mortulŭ o daŭ de pomană. Pânza acésta însemnéză podulŭ ce se întinde peste apele de pe cea-laltă lume, peste carĭ are să trécă sufletulŭ. Cu câtŭ maĭ multe podurĭ de acestea se daŭ de pomană, cu atâta e maĭ bine (2).

In comuna Rădăşenĭ, acelaşĭ judeţŭ, podurile se punŭ tocmaĭ ca şi în Bucovina. Iaŭ adică unŭ valŭ de pânză de casă şi tăind'o în 12 bucăţĭ, punŭ 12 podurĭ peste punţĭ, podurĭ, şanţurĭ, iar unde nu sunt de acestea, punŭ şi în

---

(1) Burada, Inmorm. p. 26. — V. Alecsandri, Poesiĭ pop. Bucurescĭ 1866, nota dela p. 140. — Lambrior, op. cit. p. 153: «Atâtŭ la scóterea mortuluĭ din casă, câtŭ şi la fie-care oprire în drumŭ, femeea reposatuluĭ dă de pomană câte o bucată de pânză, numită *podŭ*, însoţită de o luminare de céră. Acestea închipuescŭ podurile ce are a le trece sufletulŭ rĕposatuluĭ în cea-laltă lume până va ajunge la raiŭ». — M. Nistorŭ, Româncă din Mălinĭ, jud. Suceva: «In Mălinĭ se punŭ de regulă numaĭ treĭ podurĭ şi anume: unulŭ acasă, unulŭ la mijloculŭ drumuluĭ şi unulŭ la biserică. Aceste *podurĭ* însemnéză punţile de pe lumea cea-laltă.»

(2) Com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn. de locŭ din Baia.

alte locurĭ, numaĭ să se împlinéscă numĕrulŭ de 12. O sémă punŭ chiar până la 24 de podurĭ, iar uniĭ, şi cu deosebire ceĭ maĭ sĕrmanĭ, punŭ de regulă numaĭ treĭ.

Mulţĭ inşĭ şi maĭ alesŭ ceĭ maĭ cu dare de mână, punŭ în locŭ de pânză, cămăşĭ cusute.

Cuĭ nu i se punŭ *podurile,* acela nu póte trece peste apele din cea-laltă lume, ci rătăcesce necontenitŭ pe lângă ţĕrmurile lorŭ (1).

In fine, în comuna Boróiă, înainte de a scóte mortulŭ din casă, aşternŭ între pragulŭ caseĭ, în care a statŭ mortulŭ, şi între pragulŭ din afară, unulŭ dintre cele maĭ frumóse şi maĭ scumpe lăicere; iar pe pragulŭ din afară, punŭ în acelaşĭ timpŭ o perină.

Aceste douĕ obiecte, carĭ, după ce aŭ trecutŭ cu mortulŭ peste dînsele, se daŭ preotuluĭ funcţionarŭ de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, însemnéză ca mortulŭ să aibă în cea-laltă lume pe ce se culca (2). Căcĭ se crede că, precum în lumea acésta, aşa şi în cea-laltă ómeniĭ vorŭ avé patulŭ şi aşternutulŭ lorŭ pe care vorŭ odihni.

Dovadă despre acéstă credinţă, avemŭ şi următorulŭ bocetŭ din *Transilvania,* districtulŭ Năsĕuduluĭ:

Rógă-te, cuĭ te-ĭ ruga,
Rógă-te luĭ Niculaĭ
Să-ţĭ facă unŭ patŭ în raĭŭ.
La capĕtulŭ patuluĭ
Merĭ cu mere rotungĭóre,
Cu frunḑele rotogóle;
In patŭ să te odihnescĭ,
In umbră să te rĕcorescĭ. (3)

---

(1) Dict. de sf. sa părintele G. Lateşŭ şi A. Pletosŭ.
(2) Dict. de sf. sa părintele G. Lateşŭ
(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

In *Basarabia* obiceĭulŭ de a se face *podurĭ*, când se scóte mortulŭ din casă, se păstréză peste totŭ loculŭ; se pune chiar pe pragulŭ ușeĭ o cergă, unŭ *lăvicerŭ* saŭ unŭ prosopŭ și de-asupra o perină și o strachină cu mâncare; atâtŭ perina câtŭ și strachina se dă de pomană, pentru ca să aĭbă pe ce se culca și ce mânca mortulŭ pe cea-laltă lume (1).

(1) Burada, Inmorm. p. 26—27.

XXIII.

PROHODULŬ.

Cum aŭ ajunsŭ şi aŭ intratŭ în biserică, dacă mortulŭ a fostŭ dusŭ cu năsălia, se pune dimpreună cu acésta în pridvorŭ saŭ în despărţitura bărbătéscă, adecă în nausŭ, iar dacă a fostŭ dusŭ în carŭ, căruţă, sanie saŭ pe umere, se pune pe unŭ felŭ de catafalcŭ saŭ pe douĕ scaune. In acelaşĭ timpŭ se punŭ în prejurulŭ luĭ, atâtŭ în dreptulŭ capuluĭ câtŭ şi la picióre, de o parte şi de alta, câte unŭ sfeşnicŭ cu o lumină mare pe dînsulŭ, la capŭ altŭ sfeşnicŭ cu toiagulŭ, iar de-asupra secriuluĭ în dreptulŭ pieptuluĭ st. evanghelie cu o cruce peste dînsa.

După ce s'a aşezatŭ astŭ-felŭ şi după ce s'aŭ aprinsŭ acuma tóte luminile de prin prejurulŭ sĕŭ precum şi unele din biserică, începe preotulŭ *prohodulŭ*, care se face după cum pescrie *«rînduiala îngropăriĭ mirenilorŭ»* tipărită în fiecare rugăciunariŭ saŭ molitfenicŭ, şi care pentru ceĭ înaintaţĭ în vîrstă e ceva maĭ lungŭ şi din causa acésta durézá maĭ multŭ, iar pentru copiĭ maĭ scurtŭ, căcĭ aceştia se so-

cotescŭ a fi siguri de împĕrăţia ceriurilorŭ pentru nevinovăţia lorŭ (1).

In multe locurĭ, atâtŭ din *Bucovina* câtŭ şi din *Moldova* (2), este datină ca nemijlocitŭ după începerea prohoduluĭ unuĭŭ dintre némurile maĭ de aprópe ale repausatuluĭ să împărţéscă tuturorŭ celorŭ presenţĭ câte o lumină de céră galbenă saŭ şi câte una albă, pe carĭ le ţinŭ apoĭ aprinse totŭ timpulŭ câtŭ duréză prohodulŭ, iar după aceea, stingêndu-le, le remânŭ lorŭ.

In comuna *Baĭa*, din judeţulŭ Sucéva în *Moldova*, dacă móre unŭ părinte saŭ unŭ frate, fiiĭ, respective fraţiĭ şi surorile mortuluĭ, ţinŭ câte doĭ la unŭ capĕtŭ alŭ secriuluĭ în timpulŭ, când se află acesta în biserică, lumînărĭ aprinse în mână (3).

In unele părţĭ din *Transilvania* şi *Banatŭ*, dacă biserica e departe de locuinţa celuĭ repausatŭ, saŭ dacă repausatulŭ a fostŭ unŭ omŭ sĕracŭ şi némurile sale nu sunt în stare să-ĭ facă pompă mare, atuncĭ preotulŭ îĭ cetesce prohodulŭ pe scurtŭ în *sobă* (chilie) saŭ afară, şi după sfârşirea acestuia, împărţindu-se luminĭ şi cârpe atâtŭ preotuluĭ câtŭ şi cântăreţilorŭ, precum şi la ceĭ ce ducŭ mortulŭ, crucea orĭ stâlpulŭ, se pornescŭ cu dînsulŭ dreptŭ la ţinterimŭ, unde îlŭ înmormîntéză (4).

La Româniĭ din *Macedonia*, i se cetesce saŭ în biserică, ca şi la noĭ, saŭ dinaintea intrăriĭ în biserică (5).

In *Bucovina* se cetesce prohodulŭ dinaintea bisericeĭ numaĭ celorŭ ce aŭ muritŭ de o mórte molipsitóre, precum şi femeilorŭ ce aŭ muritŭ îndată după nascere şi cărora

---

(1) Vedĭ despre acésta şi Lambrior, op. cit. p. 153 — 154.
(2) Dict. de sf. sa părintele G. Lateşŭ, preotŭ în Rădăşenĭ.
(3) Com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn. de locŭ din Baĭa.
(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ şi d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ.
(5) Dim. Bolintinénŭ, Călĕtoriĭ la Româniĭ din Macedonia, p. 91.

n'a apucatŭ a li se cetì *rugăciunea de curățire*. Dacă însă li se cetesce rugăciunea acésta, chiar mórte fiindŭ, atuncĭ e iertatŭ a se băga și'n biserică.

In multe părțĭ, atâtŭ din Bucovina, câtŭ și din cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ, pe lângă adevĕratulŭ prohodŭ, este datină de a se cetì, maĭ alesŭ dacă repausatulŭ e înaintatŭ în vîrstă, încă și *rugăciunile iertăciuniĭ de totŭ blestemulŭ și afurisenia*, în decursulŭ cărora, când rostesce preotulŭ cuvintele: «*deslégă pe adormitulŭ robulŭ tĕŭ N. N.*» saŭ «*iartă robuluĭ tĕŭ N.*», fie-care petrecĕtorŭ, care se află de față, ḑice: «*Dumneḑeŭ să-lŭ ierte.*»

Dacă repausatulŭ a fostŭ unŭ fruntașŭ și omŭ cu vaḑă în comuna sa, dacă a fostŭ o muere evlaviósă și mamă bună, saŭ unŭ fecĭorŭ orí fată mare, dela carĭ multŭ bine s'arŭ fi pututŭ aștepta, atuncĭ nu numaĭ că petrecerea i se face cu cea maĭ mare pompă, și prohodulŭ i se cetesce în biserică, ci tot-odată, după sfârșirea rugăciunilorŭ de ietăciune, i se ține și o *iertăcĭune*, adecă o cuvîntare, în care se amintescŭ faptele cele maĭ însemnate și demne de urmatŭ din viéța sa (1).

In vechime era datină atâtŭ în *Bucovina* câtŭ și în *Transilvania* de a se lua iertăciune în numele celuĭ mortŭ nu numaĭ în prosă, ci și în versurĭ, carĭ aŭ se recitaŭ ca unŭ felŭ de orație, aŭ că se cântaŭ de către cantorulŭ bisericescŭ orĭ de către unŭ altŭ oratorŭ saŭ cântărețŭ, care, cele maĭ de multe orĭ, singurŭ le-a compusŭ.

Ca dovadă despre acéstă datină, usitată în timpulŭ presentŭ maĭ multŭ în *Transilvania* și *Ungaria*, ne póte servì următórea iertăciune versificată din *Transilvania*, care mi-a comunicat'o d-lŭ B. Iosofŭ, și care a devenitŭ acum poporală:

(1) Pretutindene în Bucovina, Transilvania și Banatŭ, com. de I. Popovicĭ. Veḑĭ și Ioanŭ Nițu Macoveĭ, Dat. pop. rom. la înmorm., în «Amiculŭ familieĭ,» an. VI, Gherla 1882, p. 94.

Taica, care-a adormitŭ
Prin mine celŭ umilitŭ,
Se róg' acum de iertare
Cu obidă și cu jale.
Maĭ întâĭ și maĭ de grabă
La a luĭ soție dragă,
Strigândŭ tare și grăindŭ
Și din inimă oftândŭ:
Oh! iubita mea cea dulce
Dela tine nu m'așĭ duce,
Dar dacă a rînduitŭ
Acela ce ne-a ziditŭ
Acum să ne despărțimŭ,
Maĭ multŭ să nu ne 'ntâlnimŭ,
Noĭ că ne vomŭ despărțì
Și maĭ multŭ nu ne-omŭ tâlni.
Tu rĕmâĭ de mine 'n pace,
Că eŭ alta n'am ce-țĭ face,
Făr să rogŭ pre Dumnedeŭ
A ceruluĭ archiereŭ
Ca de tine să grijéscă,
Multŭ bine să-țĭ dăruéscă.
Ce eŭ țĭ-am greșitŭ mĕ iartă,
Ca să capețĭ în cerŭ plată.
Apoĭ iară mĕ întorcŭ
Cu lacrimĭ marĭ ca de focŭ
Din inimă suspinândŭ
Șĭ-alŭ doĭlea cuvîntŭ rostindŭ
Cătr' a mea dulce măicuță
Dela care am suptŭ țîță,
Care m'a născutŭ, crescutŭ,
Și la școlă m'a ținutŭ,
De totŭ rĕulŭ m'a cruțatŭ
Până carte-am învĕțatŭ,
Și cătr'alŭ meŭ fiŭ iubitŭ,
Pentru că-sŭ la despărțitŭ.
Fiindŭ de totŭ năcăjițĭ
Pân' la inimă rănițĭ
Pentru c'ațĭ rĕmasŭ de mine
Ne-așezațĭ cum se cuvine,
Domnulŭ să vĕ dea răbdare
La năcazulŭ vostru mare,
Să vĕ mângăe la tóte
Pân' la ceasulŭ celŭ de mórte.
Despre câte v'am greșitŭ
In timpŭ câtŭ am vietuitŭ
Acum mĕ rogŭ de iertare
Cu-obidă și jele mare,
Ca și voĭ să căpĕtațĭ
Mângâere între frațĭ
Și'n viéța cea vestită,
Cunună neveștejită.
Și tu soră Anicuță
Sufleta mea și bunuță,
Ce de trébă te-aĭ purtatŭ
Și bine m'aĭ ascultatŭ,
Eŭ acuma-țì mulțămescŭ
Și multŭ bine îțĭ poftescŭ
Și de țĭ-am greșitŭ vr'o dată
Trăindŭ timpŭ multŭ la olaltă,
Rogu-m'acum de iertare
Cu obidă, jele mare.
Intorcu-mĕ înc'o dată
Cu inimă săgetată
Cătr'alŭ meŭ cuscru iubitŭ
Pre care multŭ l'am doritŭ
Și-a Domnuluĭ preotésă,
Jupânésa mea alésă,
Și vouĕ de v'am greșitŭ'
Saŭ cu-altŭ-ceva v'am smintitŭ,
Rogu-m'acum de iertare
Cu obidă, jele mare.
Și mĕ rogŭ de patronie
La alŭ meŭ fiŭ ca să fie
Tisturilorŭ, tutorilorŭ,
Marilorŭ și micilorŭ!

Altă *iertăciune* versificată din Bucovina, și aflată într'unŭ caietŭ scrisŭ în 24 Noemvrie 1846 de Gheorghe Macoveiŭ, orășanŭ din Rădăuțĭ, sună precum urméză:

O tu mórte mâniósă
Astădĭ mĕ scoseĭ din casă,
Șĭ-alta nu mĭ-aĭ dăruitŭ
Făr' unŭ pustiŭ de mormîntŭ
Ca să trăescŭ în vecie
Cu jale și cu urgie.
Oh, amarŭ și grea durere,
Mórte fără mângâere.
Eŭ de-acuma înainte
Nu voiŭ maĭ grăì cuvinte,
Că iată călĕtorescŭ
Și nu maĭ sunt omŭ lumescŭ,
Ci mĕ chemŭ unŭ lutŭ uscatŭ
Și ca mânĭ voiŭ fi uitatŭ.
Sórele că mĭ-a apusŭ,
Dìn lume iată că-sŭ dusŭ,
Mĕ ducŭ la locŭ de suspinŭ
Și la unŭ lăcașŭ străinŭ.
Pentru codru 'ntunecatŭ
Ca 'n mânĭ străine-am întratŭ,
Grea furtună și gerósă
Mĕ surpă mórtea din casă.
Venițĭ frațĭ de vĕ strîngețĭ
Impreună mĕ plângețĭ
Și vĕ luațĭ iertăciune
Cu lacrămĭ de 'ntristăciune.
Vin' și tu a mea soție,
Ce mĭ-aĭ fostŭ din cununie;
Venițĭ și voĭ copilașĭ
Dragiĭ tatiĭ cuconașĭ;
Venițĭ prietenĭ și vecinĭ,
Că de-acum sunteţĭ străinĭ.
Iată nu sunt cunoscutŭ
După cum noĭ ne-amŭ avutŭ.
Fițĭ toțĭ veselĭ și voioșĭ
Și 'mpreună sănĕtoșĭ,
Că iată eŭ m'am gătitŭ
Și de totŭ m'am despărțitŭ
Și pe drumŭ că m'am pornitŭ,
La locurĭ pustiĭ am nemeritŭ,
Și nu cunoscŭ unde m'am opritŭ
Ca unŭ nemernicŭ pribigitŭ
La împĕratulŭ celŭ cerescŭ.
Eŭ vĕ rogŭ nu vĕ 'ntristațĭ,
Ci pre Dumnedeŭ rugațĭ
Să găsescŭ locŭ înverditŭ
La raiulŭ celŭ înfloritŭ,
Să găsescŭ locŭ de verdéță,
Să vĕdŭ a Domnuluĭ față;
Ca eŭ să mĕ odihnescŭ,
La locŭ linŭ să mĕ umbrescŭ,
Că am fostŭ unŭ ticălosŭ,
Că dór' voiŭ avé folosŭ,
Cufundatŭ în pĕcatŭ mare,
Că dór' voiŭ avé iertare.
Că acestŭ cumplitŭ păharŭ
Imĭ pare fórte amarŭ.
Oh ce paharŭ veninosŭ,
Oh mĕ surpă de totŭ jos
Și m'am datŭ în periciune
In mórte și putregiune,
Ci dar' și voĭ vĕ gătițĭ
Și pentru-a césta gândițĭ,
Că ca mâne să căŭtațĭ
Cu mórtea să vĕ 'njugatĭ
Că nu sciĭ diua nicĭ césulŭ
Când vi s'a închide glasulŭ.
Vedețĭ cum sunt, la ce stare,

M'am veştejitŭ ca o flóre,
M'am uscatŭ ca o ciucóre,
Nu maĭ am de-acum scăpare.
Unde-sŭ fraţiĭ ceĭ iubiţĭ
Şi de-aprópe cunoscuţĭ?
Veniţĭ rude şi părinţĭ
Şi vĕrsaţĭ lacrămĭ fierbinţĭ,
Veniţĭ rude şi surorĭ
Şi mĕ 'mpodobiţĭ cu florĭ,
Veniţĭ dară şi voĭ fraţĭ
Ḑiua bună vĕ luaţĭ,
Că raiulŭ mi s'a închisŭ
Şi făclia mi s'a stinsŭ,
Şi sunt ca unŭ vinovatŭ
Cu giulgiurĭ înfăşuratŭ,
Cu mânurile pe pieptŭ
Şi o mórte grea aşteptŭ,
Cu frunte posomorîtă
Şi cu faţa veştejită.
Tótă firea cea zidită
De Domnulŭ împodobită
In pămîntŭ a pogorîtŭ
Şi lutŭ uscatŭ s'a făcutŭ . . .
Spĕlaţi-mĭ faţa cu apă
Şi mĕ petreceţĭ la gropă
Şi-mĭ udaţĭ trupulŭ cu vinŭ,
Oh! ca pre unŭ robŭ străinŭ.
Plângeţĭ fraţĭ şi mĕ iertatĭ,
Ḑiua bună vĕ luaţĭ,
Că mĕ ducŭ unde nu sciŭ
Şi la voĭ n'oiŭ să maĭ viŭ.
Şi cuvîntaţĭ toţĭ cu sete
Ca Dumneḑeŭ să mĕ ierte,
Că eŭ, ca unŭ vinovatŭ,
Multe voiŭ fi şi stricatŭ.
Acum tóte le lasŭ jos
Ca unŭ străinŭ, pĕcătosŭ
Şi vedeţi-mĭ a mea stare:
Unŭ mormîntŭ plinŭ de putóre.
Rĕmâneţĭ fraţĭ sănătoşĭ,
Că iată eŭ am plecatŭ
Şi 'n mormîntŭ m'am aşezatŭ!

După cetirea *rugăciunilorŭ de iertăciune,* respective după ţinerea cuvîntăriĭ, când începŭ preoţiĭ saŭ cântăreţiĭ a cânta: «*veniţĭ fraţilorŭ să dămŭ mortuluĭ sărutarea cea maĭ de pe urmă,*» atuncĭ copiiĭ şi rudeniile cele maĭ de aprópe îlŭ sărută, dacă e descoperitŭ, pe obrazŭ saŭ pe mânĭ în semnŭ că-şĭ ieaŭ iertăciune dela dînsulŭ, iar dacă e acoperitŭ, atuncĭ iĭ sărută numaĭ crucea şi prieteniĭ sĕĭ precum toţĭ ceĭ-lalţĭ creştinĭ câţĭ se află de faţă. Iar începutulŭ acesteĭ sărutărĭ îlŭ face totŭ-deauna preotulŭ, care după ce a sĕrutatŭ crucea şi evangelia, îlŭ bine cuvintéză, pe când toţĭ ceĭ-lalţĭ ḑicŭ numaĭ: «*Dumneḑeŭ să-lŭ ierte şi să-lŭ odihnéscă!* (1)»

(1) Pretutindene în Bucovina. Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 36.—Lambrior, op. cit. p 154: «După sfârşirea prohoduluĭ vinŭ rudele să dea mortuluĭ sărutarea cea maĭ de pe urmă, după care îlŭ scotŭ ciocliĭ din biserică şi-lŭ ducŭ la grópă.»

Datina de a da mortuluĭ, înainte de a se înmormînta, cea de pe urmă sĕrutare era usitată și la vechiĭ *Romanĭ*. Iată ce ne spune în privința acésta Properțiŭ: «Tu veĭ pune cea de pe urmă sărutare pe buzele mele înghețate, când se va vĕrsa asupra corpuluĭ meŭ o cupă plină de miresme din Siria (1).»

Sărutarea acésta însă, care în unele locurĭ, maĭ alesŭ unde e datină de a se duce corpulŭ descoperitŭ până la ținterimŭ, se întêmplă adeseorĭ chiar lângă grópă nemijlocitŭ înaintea înmormîntăriĭ (2), e de altmintrelea usitată nu numaĭ la Românĭ, urmașiĭ Romanilorŭ, ci și la alte popóre creștine de ritulŭ ort. orient. precum bună óră la Ruteniĭ din Bucovina.

După ce aŭ sărutatŭ acuma toțĭ sf. cruce și evangelie, preotulŭ, care s'a retrasŭ în restimpulŭ acesta în altarŭ, unde șĭ-a strînsŭ lumina și tulpanulŭ saŭ ștergarulŭ, căcĭ în cele maĭ multe părțĭ și maĭ alesŭ din *Bucovina*, nu îndătinéză maĭ multŭ după prohodŭ a merge cu lumina în mână până la ținterimŭ, ese din altarŭ și încheie prohodulŭ prin bine cuvîntarea pomuluĭ, a pomenelorŭ, a coliveĭ și a pausuluĭ.

Fiiĭ repausatuluĭ, respective părințiĭ saŭ némurile cele maĭ de aprópe ale acestuia, cum vĕdŭ că preotulŭ ese din altarŭ, se apropie de pomŭ, pomene și colivă, le rădică pre tóte acestea în sus și prindŭ a le huțuța în sus și 'n jos totŭ timpulŭ cât duréză panachida, iar când cântă cântărețiĭ ultima «*vecînica pomenire*» saŭ «*eterna amintire*», atuncĭ le rădică ceva maĭ sus și apoĭ le lasă pe încetișorulŭ jos.

Ceĭ-lalțĭ inșĭ carĭ se află de față și carĭ nu potŭ ajunge

(1) Lib. II, Eleg. XIII. v. 29.
Osculaque in gelidis pones suprema labellis.
Quum dabitur Syrio munere plenus onyx.

(2) Burada, Inmorm. p. 36.—

ca să pună mâna pe ciurulŭ în care se află pomulŭ, pe șipulŭ cu pausŭ saŭ pe tavaua (blidulŭ) cu colivă, se ţinŭ cu mâna drèptă unii de vesmintele altora saŭ numaĭ punŭ mâna unii pe alţiĭ (1).

Acésta însemnéză că, precum se ţinŭ ómeniĭ uniĭ de alţiĭ la sfinţirea şi rădicarea pomuluĭ şi a coliveĭ, aşa se vorŭ ţiné şi sufletele, unele de altele când vorŭ avé să iasă din iadŭ (2).

Punerea mâneĭ drepte a preotuluĭ şi a némurilorŭ repausatuluĭ pe pomene, pomŭ, colivă şi pausŭ, iar a celor-lalţĭ inşĭ, câţĭ se maĭ află de faţă, pe umerile celorŭ dîntâĭ, şi ţinerea eĭ astŭ-felŭ până după sfinţirea şi rădicarea acestorŭ obiecte, e de origine fórte veche.

La Indieniĭ, Egipteniĭ, Perşiĭ, Iudeiĭ, Greciĭ şi Romaniĭ ceĭ vechĭ, când sacrificaŭ animale (vite), preotulŭ sacrificătorŭ împreună cu ceĭ-lalţĭ sacrificătorĭ, carĭ eraŭ de faţă, puneaŭ mâna pe vita respectivă (nu era iertatŭ unuĭŭ în numele altuia a o face acésta), căcĭ socotiaŭ a fi o simbolică străpunere a persóneĭ lorŭ, prin urmare şi a pĕcatelorŭ celorŭ sacrificătorĭ, încât prin predarea părţiĭ pămîntescĭ (a trupuluĭ), credeaŭ că prin acelŭ sacrificiŭ sufletulŭ ajunge a se împreuna cu Dumnedeŭ (3).

In părţile acelea, unde este datină ca nemijlocitŭ după înmormîntare şi întórcerea petrecĕtorilorŭ dela ţinterimŭ, să se facă *comandare* saŭ *prasnicŭ* la casa celuĭ repausatŭ, atâtŭ pomulŭ cu pomenele, cât şi coliva se trimitŭ dela biserică îndĕrĕptŭ acasă, şi numaĭ pausulŭ se duce până la ţinterimŭ

In acelea locurĭ însă, unde nu este datină de a se face. în aceeaşĭ ḑi comandare la casa repausatuluĭ, se duce până

(1) Pretutindene în Bucovina şi Transilvania, com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(2) Cred, Rom. din Transilvania, com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(3) Sim. Mangiuca, Călindarŭ pe an. 1882, Braşovŭ 1831, p. 141.

la mormîntŭ nu numaĭ pausulŭ, ci și pomulŭ și coliva, carĭ se împărțescŭ apoĭ după înmormîntare la petrecĕtorĭ de sufletulŭ repausatuluĭ, saŭ le iea preotulŭ și le împărțesce numaĭ cu cântărețiĭ și cu pălimarulŭ (1).

Totŭ așa se face și în unele părțĭ ale *Transilvanieĭ*, cu acea deosebire numaĭ că Româniĭ din acéstă țêră gustă pe rêndŭ, ca și în Bucovina, nu numaĭ din colivă saŭ colibă, după cum o numescŭ eĭ, pentru iertarea pĕcatelorŭ, ci și din pausŭ, dicêndŭ în acelașĭ timpŭ: «*să-ĭ fie pausŭ*» saŭ «*Dumnedeŭ să-lŭ ierte,*» saŭ «*Dumnedeŭ să-lŭ odihnéscă*», credêndŭ că negustândŭ din pausŭ și colivă și nerostindŭ cuvintele acestea, repausatulŭ nu se póte mântuì de pĕcate (2).

In *Bucovina* se crede că sufletulŭ gustă maĭ întâĭ și întâĭ din *pausŭ* și *colivă*, de aceea acestea douĕ se daŭ întâiașĭ dată de gustatŭ (3).

In fine, sfârșindŭ de rădicatŭ pomulŭ, scotŭ mortulŭ din biserică și se pornescŭ cu dînsulŭ spre ținterimŭ.

La ducerea sa spre ținterimŭ se observă aceeașĭ ordine și datine, ca și până la biserică, cu acea deosebire numaĭ că de asta dată, după cum amŭ amintitŭ și maĭ sus, nu se face nicĭ o singură *stare*.

Afară de acésta trebue să maĭ observămŭ încă și aceea, că dacă mortulŭ în calea sa de acasă până la biserică și dela biserică până la ținterimŭ se întâlnesce cu cară încărcate cu fênŭ saŭ hrană, atuncĭ, credŭ Româniĭ, că aŭ să maĭ móră în satŭ încă și mulțĭ alțĭ inșĭ (4).

Ce se atinge de cântărețĭ și fluerarĭ trebue să notămŭ că eĭ și de astă dată îndătinéză a cânta totŭ drumulŭ. Dar

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, și alțĭ Rom. din Bucovina.
(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(3) Cred. Rom. din Bilca, com. de Just. Cârdeiŭ.
(4) «Luminatorulŭ» an. X, Timișóra, 1889, No 25 în Foișóră.

maĭ cu sémă bocitórele, atâtŭ celea din Dacia-traiană, câtŭ și celea din Macedonia (1), nu încetéză de felŭ a bocì, ci ele, ca și maĭ înainte, bocescŭ diferite bocete, până ce se apropie de ţinterimŭ.

Iar când ajungŭ și daŭ să intre în ţinterimŭ, ḑicŭ:

Bucură-te ţinterimŭ,
Că-ţĭ maĭ vine-unŭ trandafirŭ,
Ḑa nu vine să 'nfloréscă,
Da vine să *putredéscă!*

Saŭ așa:

Bucură-te ţinterime
Că trandafirŭ mândru-ţĭ vine,
Da nu vine să 'nfloréscă,
Ci vine să putreḑéscă! (2)

Saŭ așa:

Bucură-te ţinterime,
Căcĭ o flóre mândră-ţĭ vine,
Dar nu vine să 'nfloréscă,
Ci vine să putreḑéscă!

Dacă mortulŭ e mamă, în urma căreĭa aŭ remasŭ copiĭ:

Tat' avemŭ și nu ni-ĭ bunŭ,
Mam'o bagă 'n *sintirimŭ;*
Tat' avemŭ și nu ne crede
Mama-ĭ mórtă nu ne vede,
De-ar fi tata câtŭ de bunŭ,
Totŭ ţipă copiiĭ 'n drumŭ;
De-ar fi-o mamă câtŭ de rea,
Toţĭ îĭ strânge lângă ea.
Și la fraţĭ și la surorĭ
Mergĭ pe anŭ de douĕ orĭ,
Iar la mamă și la tată
Mergĭ în tótă ḑiua o dată (3).

---

(1) Bolintinénŭ, Călĕtoriĭ la Rom. din Macedonia, p. 91—92: «După unŭ mortŭ vinŭ femeile plângĕtóre de profesie ca la ceĭ vechĭ.»

(2) Din Crasna, dict. de M. Bărbuţă.

(3) Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ

Dacă mortulŭ e bărbatŭ însuratŭ:

Bucură-te ţinterime
Că şĭ-alŭ meŭ gospodarŭ vine,
Da nu vine de trăitŭ,
Da vine de *putreditŭ.*
Gospodarulŭ meŭ celŭ dulce,
Stăĭ o lécă, nu te duce,
Să ne luămŭ ḑiua bună
In césulŭ istŭ di pe urmă . . .
Te acopĕrŭ cu pămîntŭ,
Tu nu ḑicĭ nicĭ unŭ cuvîntŭ (1) . . . .

Veḑêndŭ nevasta rĕmasă, că bărbatulŭ eĭ nu-ĭ rĕspunde nemicŭ pentru că, mortŭ fiindŭ, nicĭ n'are cum să-ĭ rĕspundă, continuă maĭ departe, ḑicêndŭ:

Bucură-te ţinterimŭ,
Că şi-eŭ la tine-am să vinŭ.
Mĕ rogŭ să nu bănuescĭ
Unŭ anŭ să maĭ zăbăvescĭ,
Pân' băeţiĭ s'orŭ mărì,
De nu m'orŭ maĭ năcăjì:
De cojocŭ şi de sumanŭ,
De ciobote, de tulpanŭ! (2) . . .

Astŭ-felŭ bocescŭ ele de cum se apropie de ţinterimŭ şi, după ce intră în acesta, până ce ajungŭ lângă grópă, în care are să se înmormînteze repausatulŭ.

---

(1) Din Ciudeĭŭ, dict. de M. Popescu.
(2) Din Ilişescĭ, dict. de sora mea Titiana.

XXIV.

MORMINTULŬ.

Precum la facerea *toiaguluĭ* și a *secriuluĭ*, așa și la săparea grópeĭ, în care are să se îngrópe celŭ repausatŭ, se iea maĭ întâĭ mĕsură de pe mortŭ și după mĕsura aceea se sapă apoĭ grópa.

Dacă la săpatulŭ uneĭ gropĭ pentru unŭ mortŭ se gâcesce grópa maĭ mare de cum trebue, atuncĭ se crede că va maĭ murì cineva din acea casă saŭ din némulŭ celuĭ repausatŭ (1).

In *Bucovina* și *Moldova* fie-care grópă se sapă saŭ de *ciocli* numițĭ altmintrelea *gropnicerĭ*, *gropari*, *gropașĭ* și *săpătorĭ*; iar în unele părțĭ ale *Transilvanieĭ îngropătorĭ* (2), saŭ și de către alțĭ ómenĭ din satŭ, carĭ nu sunt înrudițĭ cu celŭ mortŭ (3).

In *Transilvania*, și maĭ alesŭ în comunele Bucova, Bonțariĭ-de-sus și Bonțariĭ-de-jos, se sapă numaĭ de către rudeniile cele maĭ de aprópe.

---

(1) Com. de d-lŭ Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ: «Ómeniĭ, carĭ facŭ *grópa* și bagă pe mortŭ în ea, se chiamă pe aicĭ, adecă în Orlatŭ, *îngropătorĭ*. Eĭ sunt parte rude de ale mortuluĭ, parte alțĭ ómenĭ, carĭ lucră pe plată.»

(3) Vedĭ despre acésta și Burada, Inmorm. p. 35.

In *Ţéra-Românéscă*, ţinutulŭ Prahova, preotulŭ începe maĭ întâĭ a săpa grópa, dândŭ de treĭ orĭ cu hârleţulŭ în pămîntŭ (1).

Atâtŭ grópa, după ce e gata, câtŭ şi mĕsura acesteia se păzescŭ, maĭ alesŭ în *Ţéra-Românéscă*, ca să nu trécă peste ele vre-unŭ cânę, căcĭ trecêndŭ se crede că vorŭ maĭ murì şi alţĭ membri din familia mortuluĭ (2).

Intrândŭ procesia în ţinterimŭ şi apropiindu-se cu mortulŭ de grópa, în care are să fie pusŭ, bocitórele din *Bucovina*, saŭ maĭ bine ḑisŭ némurile cele maĭ de aprópe ale repausatuluĭ, cum daŭ cu ochiĭ de luţulŭ próspĕtŭ săpatŭ începŭ a se întreba şi a ḑice:

De ce mi-ĭ pămîntulŭ grosŭ?
Că mânâncă celŭ frumosŭ.
De ce mi-ĭ pămîntulŭ grasŭ?
Că mânâncă celŭ cu hazŭ! (3)

Totŭ aşa facŭ şi cele din *Transilvania*.

Iată unŭ bocetŭ şi din acéstă ţéră, care asemenea se bocesce nemijlocitŭ după ce aŭ intratŭ în ţinterimŭ şi aŭ datŭ cu ochiĭ de lutulŭ aruncatŭ pe mărginile gropeĭ:

Negrule
Pămîntule!
Lăcatŭ aĭ
Şi cheie n'aĭ,
Ce încuĭ
Nu maĭ descuĭ.
Cine apuc'a'ntra sub tine,
Până-ĭ lumea nu maĭ vine.
Negrule
Pămîntule,

(1) Burada, Inmorm. p. 35.
(2) Ionénŭ, op. cit., p. 36.
(3) Din Siretiŭ, dict. de Ruxanda Ienachi.

Mulţĭ ómenĭ aĭ adunatŭ
Şi nu te-aĭ maĭ săturatŭ.
Mulţĭ ómenĭ aĭ înghiţitŭ
Şi totŭ nu te-aĭ hărănitŭ (1).

Iar de cum-va mortulŭ e feciorŭ holteiu, atuncĭ bocescŭ aşa:

Ce nuntă
E astă nuntă!
Nuntă fără ceteraşŭ
Mirele zace 'n sălaşŭ;
Nuntă cu stégŭ părostitŭ
Pre mire-lŭ bagă 'n pămîntŭ! (2).

Cele din *Moldova*, maĭ alesŭ când mortulŭ e unŭ fiŭ saŭ o fiică:

Dragile mamiĭ sprîncene,
Cum s'orŭ face buruene;
Dragiĭ mamiĭ ochişorĭ,
Cum orŭ cresce bozişorĭ;
Dragile mamiĭ mânuţe,
Cum n'orŭ maĭ face trebuţe;
Dragile mamiĭ picĭoruţe,
Cum n'orŭ maĭ face urmuţe.
Şi mămuţa, când ar scì,
C'acestŭ locŭ l'aĭ părăsì
Şi 'napoĭ iar aĭ venì,
Cărăruşa ţĭ-ar plivì
De iarbă şi de mohorŭ
Să sciĭ că-ĭ e mare dorŭ.
De când tu m'aĭ părăsitŭ
Şi dela mine-aĭ pornitŭ
Cămeşa ţi s'o negritŭ.
Da m'oĭ ruga multişorŭ
Să ieĭ séma binişorŭ
Să-mĭ trimiţĭ cămeşuĭca

(1) Din Orlatŭ com. de d-lŭ Rom. Simŭ
(2) Din districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ.

Pe şuerulŭ vêntuluĭ
Prin fundulŭ pămîntuluĭ,
Că eŭ albă ţi-oĭ spĕla-o
Şi frumosŭ mi ţĭ-oĭ usca-o
Şi n'oĭ pune-o nicĭ în bóre,
Nicĭ unde-va la rĕcóre,
Nicĭ în faţa sóreluĭ,
Cĭ'n faţa pămîntuluĭ . . . . .
Şi te-ĭ şterge pe obrazŭ
Şi-ĭ vedė de-alŭ meŭ năcazŭ (1).

In *Banatŭ* din contră, cum ajungŭ cu mortulŭ în ţinterimŭ, o femee dintre némurile acestuia, muma, soţia, sora, orĭ altă *nemotenie*, alérgă înaintea procesiuniĭ, se aruncă în grópă şi cu o maramă în mâna dréptă atinge păreţiĭ grópeĭ de treĭ orĭ după olaltă, ca şi cum ar voì să-ĭ măture, şi apoĭ iese afară (2).

După ce a ajunsŭ acum procesiunea lângă grópă, bocitórele încetéză de bocitŭ, iar ducĕtoriĭ ieaŭ mortulŭ cu secriulŭ de pe năsălie şi-lŭ punŭ pe doĭ *drucuşorĭ* saŭ *parĭ*, carĭ sunt aşezaţĭ de-a curmezişulŭ grópeĭ, şi lângă carĭ se află încă şi douĕ *funiĭ* saŭ *chingĭ* lungĭ, de cânepă, numite în unele părţĭ şi *brâie* saŭ *taclite* (3), carĭ servescŭ gropariloră spre slobozirea mortuluĭ în grópă.

In unele părţĭ din *Moldova*, adeseorĭ se întrebuinţéză, în locŭ de funiĭ, nisce bucăţĭ de pânză, carĭ, după ce se lasă mortulŭ în grópă, rĕmânŭ cioclilorŭ saŭ groparilorŭ (4).

Dela pariĭ şi funiile acestea vine apoĭ şi proverbulŭ: «*i se apropie funia de parŭ*» saŭ «*i s'a apropiatŭ funia de parŭ*,» care se ḑice de regulă despre unŭ omŭ fórte slabŭ, ce nu maĭ are multŭ până ce va murì.

(1) Din Răvăşenĭ, dict. de Aniţa Pletosŭ.
(2) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ.
(3) Burada, Inmorm., p. 36.
(4) Lambrior, op. cit., p. 154.

După ce s'a așezatŭ pe ceĭ doĭ parĭ cu picĭórele spre rĕsăritŭ și cu capulŭ spre apusŭ, după cum e datină de a se înmormînta nu numaĭ Românii, ci și toțĭ ceĭ-lalțĭ creștinĭ de ritulŭ ort. orient., și după ce aŭ încetatŭ acuma atâtŭ fluerariĭ de cântatŭ din fluere, câtŭ și bocitórele de bocitŭ, preotulŭ începe ectenia morțilorŭ saŭ panachida, după care adeseorĭ ține și câte o cuvîntare funebrală, maĭ alesŭ dacă mortulŭ a fostŭ unŭ omŭ cu vadă în comuna sa.

Sfârșindŭ ectenia, respective cuvîntarea, îĭ face *paosulŭ* saŭ *apaosulŭ,* adecă îlŭ stropesce cu vinŭ, pe alocurea și cu untŭ-de-lemnŭ, dacă e *descoperitŭ, peste* trupŭ, iar dacă e acoperitŭ, peste capaculŭ secriuluĭ în formă de cruce (1).

In *Transilvania,* districtulŭ Năsĕuduluĭ, se stropesce cu apă, care se află într'o ulcică, și ulcica aceea se dă de pomană la vre o copilă, ce se află de față (2).

La *Romanĭ* era asemenea datină de a se turna vinŭ pe rĕmășițele mortuluĭ și anume după ce i se ardea corpulŭ.

Iată ce ne spune în privința acésta poetulŭ Virgiliŭ: «după ce rĕmășițele mortuluĭ aŭ fostŭ prefăcute în cenușă și s'a stinsŭ flacăra, se spală cu vinŭ (3).»

Iar naturalistulŭ Pliniŭ dice: «Legea Posthumie a regeluĭ Numa dice: că rugulŭ să nu fie stropitŭ cu vinŭ. Și nime să nu se îndoéscă că elŭ a hotărîtŭ acésta din causă ca să nu facă cheltuelĭ zadarnice.» (4)

După ce a stropitŭ preotulŭ pe celŭ mortŭ, groparii punŭ

---

(1) Pretutindene in Bucovina. Vedĭ și Burada, Inmorm. p. 36—37.—Lambrior, op. cit. p. 154.

(2) Com de d-lŭ T. Simonŭ.

(3) Eneid. lib. VI, v. 219:

Postquam collapsi cineres et flamma quievit,
Reliquias vino et bibulam lavere favillam.

(4) Hist. nat lib. XIV, 12: «Numae regis Posthumia lex est, vino rogum ne respergito, quod sanxisse illum propter inopiam rei nemo dubitet.

capaculŭ secriuluĭ şi-lŭ închidŭ, dacă a fostŭ până atuncĭ descoperitŭ, prindŭ apoĭ capetele funiilorŭ, rădică puţinŭ secriulŭ cu mortulŭ în sus, tragŭ pariĭ de sub dînsulŭ şi-ĭ daŭ de o parte, şi-lŭ slobodŭ pe încetişorulŭ în grópă, astŭ-felŭ ca să nu se rĕstórne saŭ să se smintéscă cum-va, şi anume totŭ-deauna cu piciórele şi cu faţa spre rĕsăritŭ, de unde se ivesce lumina şi în cotro are să plece la învierea morţilorŭ şi judecata cea de apoĭ (1).

Maĭ înainte însă de a se slobodi în grópă i se ĭeaŭ de pe dînsulŭ tóte podóbele cele scumpe de aurŭ şi argintŭ, precum: cerceĭ, salbe, inele şi altele (2).

Datina acésta de a scóte dela mortŭ orĭ-ce podóbe de aurŭ înainte de a se înmormînta era usitată şi la *Romanĭ*. Ea datà la aceştia tocmaĭ dela legea celorŭ XII Tabule. Aşa în Tabula X, IX. se dice: «Să nu se îngrópe mortulŭ cu aurŭ; dacă dinţiĭ vre unuĭ mortŭ eraŭ legaţĭ cu aurŭ, de-lŭ vorŭ îngropa saŭ arde cu aurŭ, se comite o fraudă (3).»

In *Basarabia*, înainte de a se lăsa mortulŭ în grópă, maĭ este încă şi acea datină ca preotulŭ să-ĭ pună pe frunte «*cununiţa*», care nu este nemică alta decât o bandă de hârtie saŭ de mĕtasă pe care este zugrăvitŭ Is. Christosŭ, Maica Domnuluĭ şi St. Ioanŭ, avêndŭ scrisŭ şi rugăciunea: «*Sfinte Dumnedeule, sfinte tare, sfinte fără de mórte, miluesce-ne pre noĭ,*» iar pe pieptŭ se pune «*molitfele pentru iertarea pĕcatelorŭ*» tipărite pe o cólă de hârtie.

Tóte aceste rugăciunĭ eraŭ maĭ nainte scrise în limba română, acum însă în limba ruséscă (4).

(1) In Bucovina şi Moldova. Lambrior, op. cit. p. 154.

(2) Burada, Inmorm, p. 36.

(3) Neve *aurum addito*. Qui auro dentes vincti escunt, ast im cum illo, sepelire urere se fraude esto. — Vedĭ totŭ despre acésta şi Cicero, de legibus, II, XXIV.

(4) Burada, Inmorm., p. 38.

Nemijlocitŭ după ce l'aŭ slobodịtŭ şi aşezatŭ în gropă, groparulŭ rupe mĕsura gropeĭ în treĭ bucățĭ şi astŭ-felŭ o pune lângă cosciugŭ saŭ de-asupra acestuia, credêndŭ că, dacă va lăsa-o afară, e rea de urîtŭ pentru celŭ ce va lua-o (1).

In acelaşĭ timpŭ când se slobóde mortulŭ în grópă, bărbatulŭ saŭ nevasta, mama saŭ sora, maĭ pe scurtŭ unulŭ dintre némurile cele maĭ de aprópe ale repausatuluĭ, aruncă în grópă peste secriŭ unulŭ saŭ maĭ mulțĭ cruceri de aramă maĭ rarŭ şi de argintŭ, carĭ însémnă, că mortulŭ îşĭ plătesce pămîntulŭ în care are să şédă, ca să nu dică ceĭ-lalțĭ morțĭ că elŭ şéde de geaba între dînşiĭ. Precum plătesce elŭ în astă lume pentru că vețuesce, aşa trebue să plătéscă şi în cea-laltă lume pentru că şéde şi se odihnesce (2).

Totŭ aşa facŭ şi Româniĭ din *Transilvania* cu acea deosebire numaĭ că aceştia credŭ că crucerulŭ ce-lŭ aruncă eĭ în mormîntŭ îĭ servesce mortuluĭ spre a se plăti de vama dela podŭ saŭ dela punte (3).

In acelaşĭ timpŭ aruncă şi ducĕtoriĭ strutŭrile de florĭ precum şi cordelele dela pieptŭ de-asupra secriuluĭ (4).

După acésta iea preotulŭ hârlețulŭ cu care s'a săpatŭ grópa, tórnă cu dînsulŭ de treĭ orĭ țĕrînă peste pânza cu care e acoperitŭ mortulŭ, saŭ dacă e închisŭ secriulŭ, peste capaculŭ acestuia, rostindŭ în acelaşĭ timpŭ cuvintele: «*Alŭ Domnuluĭ este pământulŭ şi plinirea luĭ, lumea, şi toțĭ ceĭ ce locuescŭ într'însa;*» apoĭ pecetluesce grópa, adică face cruce cu hârlețulŭ în tuspatru păreții gropeĭ, saŭ, după cum e usitatŭ în unele localitățĭ, numaĭ în partea despre capŭ,

---

(1) Ionénu, op. cit, p. 43.— Dict. de A. Pletosŭ, Româncă din Rădăşenĭ.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ; — a celorŭ din Boianŭ, com. de d-lŭ. V. Turturénŭ; — a celorŭ din Ropcea com de d-lŭ I. de Cuparencu, stud. gimn.

(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

(4) Dat. Rom. din cele maĭ multe părțĭ ale Bucovineĭ.

rostindŭ cuvintele: «*Se pecetluesce mormîntulŭ adormituluĭ robuluĭ luĭ Dumnedeŭ N. în numele Tatăluĭ şi alŭ Fiuluĭ şi alŭ Sfîntuluĭ Duhŭ, aminŭ,*» şi «*vecînica luĭ amintire*» saŭ «*pomenire.*»

Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ* credŭ şi spunŭ că preotulŭ de aceea face cruce şi pecetluesce mormîntulŭ, pentru că elŭ prin acésta însemnéză loculŭ ca la a doua venire sufletulŭ să afle corpulŭ sĕŭ şi să se pótă întrupa.

Dacă n'ar face crucea acésta, atuncĭ sufletulŭ n'ar puté nimerì corpulŭ.

In acelaşĭ timpŭ, când face preotulŭ crucea, dice îngerulŭ către sufletŭ:

—«Vedĭ suflete, unde-ţĭ e trupulŭ, caută bine ca la a doua venire să sciĭ unde e îngropatŭ şi să-lŭ poţĭ afla! (1)»

După acésta iea cădelniţa cu care a căditŭ până atuncĭ pre celŭ mortŭ şi aruncă toţĭ cărbuniĭ şi cenuşa dintr'însa alăturea cu secriulŭ, apoĭ se desbracă de ornate şi se retrage de o parte (2).

Cum a aruncatŭ preotulŭ ţĕrînă peste mortŭ, de-auna prindŭ a arunca peste dînsulŭ şi toţĭ ceĭ-alţĭ ómenĭ carĭ se află de faţă câte o mână de ţĕrînă, dicêndŭ: «*să-ţĭ fie ţĕrîna uşóră,*» saŭ «*să-ĭ fie ţĕrîna uşóră,*»—«*să fie iertatŭ,*»—«*ierte-ĭ Dumnedeŭ pĕcatele*»,—«*Dumnedeŭ să-lŭ ierte,*»—«*Dumnedeŭ să-ĭ facă parte din împĕrăţia ceruluĭ,*» saŭ «*fie-ĭ ţĕrîna uşóră şi odihna lină*» (3).

---

(1) Dict. de M. Nistorŭ din Mălinĭ.

(2) Dat. Rom. din Bucovina şi a celorŭ din Transilvania com. de d-lŭ Rom. Simŭ. — Vedĭ şi Lambrior, op. cit. p. 154.

(3) Pretutindene usitatŭ în Bucovina, Moldova, Ţéra-Românéscă, Transilvania şi Banatŭ. Com. de d-niĭ I. Georgescu şi Rom. Simŭ: «La mormîntŭ este obiceiŭ ca fie-care să arunce câte unŭ picŭ de ţĕrînă în grópă, după ce preotulŭ a făcutŭ cruce în cele patru părţĭ ale gropeĭ, după ce a trasŭ de treĭ orĭ pămîntŭ peste mortŭ şi a aruncatŭ cenuşa din cădelniţă.» — Lambrior, op. cit. p. 154: «După acésta iea fie-care petrecĕtorŭ câte o mână de ţĕrînă şi aruncând'o peste mormîntŭ, dice «*să-ĭ fie ţĕrîna uşóră*;» apoĭ se întorcŭ

La *Romanĭ*, după terminarea ceremonieĭ înmormîntăriĭ, preotulŭ stropia pe toțĭ ceĭ de față de treĭ orĭ cu apă, iar Preficele diceaŭ îndată «*illicet*» saŭ «*ire licet,*» adică, «*acum putemŭ merge a casă.*» După acésta poporulŭ, plecândŭ dela loculŭ arderiĭ, avea datină a striga de treĭ orĭ: *Salve! Vale!* saŭ *aeternum vale!* adecă: «*în vecĭ să-țĭ fie bine,*» și «*sit tibi terra levis!*» (1) adecă «*să-țĭ fie țĕrîna ușóră.*» Aceste eraŭ, ca și la Românĭ, cuvintele cele maĭ de pe urmă îndreptate cătră mortŭ.

Virgiliŭ le numesce «*novissima verba*» (2).

Și de óre-ce cuvintele acestea nu sunt contrare învĕțătureĭ luĭ Is. Chr. astădĭ le audimŭ, nu numaĭ la Românĭ, urmașiĭ Romanilorŭ, ci și la alțĭ creștinĭ (3).

O sémă de Românĭ, în locŭ să arunce de o dată țĕrîna în grópă, se frécă maĭ întâĭ cu pămîntŭ pe mânĭ, ca să nu le amorțéscă mânile, și abia după aceea îlŭ aruncă peste sălașŭ, iar persóneĭ celeĭ maĭ supĕrate îĭ băgă țĕrînă pe după capŭ, parte ca să-ĭ trécă supĕrarea și să uite pe celŭ mortŭ, parte ca să n'o năcăjască sufletulŭ mortuluĭ (4).

In unele locurĭ, și maĭ alesŭ în *Basarabia* și *Moldova*, după ce a pecetluitŭ preotulŭ mormîntulŭ și a aruncatŭ țĕrîna peste mortŭ, totŭ poporulŭ, care se află de față, bate

cu toțiĭ acasă întovărășindŭ pe rudeniĭ.»—Burada, Inmorm. p. 37. — Bojinca, op. cit. Nota dela p. 203: «Datina de a arunca pămîntŭ peste mortŭ se păstréză între Românĭ în tóte părțile de eĭ locuite, pentru că, după ce se pune mortulŭ în mormîntŭ, toțĭ câțĭ se află de față aruncă câte o lécă de pămîntŭ peste elŭ;» și la p. 248, . . . «maĭ vîrtosŭ în Banatŭ este fórte obicĭnuitŭ de a dice toțĭ, când plécă dela mormîntŭ, «*fie-ĭ țĕrîna ușóră.*»

(1) Mart. Epig. lib. IX, 30.

(2) Aeneid. VI, 231.

(3) M. Besanŭ, op. cit. No. 59.

(4) Cred. Rom. din Transilvania, com. de d-lŭ R. Simŭ, și d-lŭ T. Simonŭ: «după acésta fie-care asistentŭ, luândŭ puținŭ lutŭ, se frécă pe mânĭ și-lŭ aruncă în mormîntŭ pe sălașŭ.» — Cred. Rom. din Bucovina. com. de d-lŭ Nic. Preliciŭ, și a celorŭ din Moldova, dict. de M. Nistorŭ.»

câte două-spre-dece mătănii, dicêndŭ şi: «*Dumnedeŭ să-lŭ odihnéscă*» saŭ «*Dumnedeŭ să-lŭ ierte*» (1).

In *Bucovina*, şi anume în unele comune de prin munţĭ, este din contră datină ca să vină doĭ bucinătorĭ, şi punêndu-şĭ bucinele crucişŭ peste grópă, începŭ a bucina de jale (2). In alte comune, totŭ dela munte, şi maĭ alesŭ într'acele, unde mortulŭ n'a fostŭ petrecutŭ cu fluerarĭ, se apropie acum unulŭ, care scie maĭ bine dice din flueră, de grópă şi începe a cânta o doină de jale (3).

De-odată cu ómeniĭ începŭ şi gropariĭ a arunca vîrtosŭ ţĕrînă cu hârleţulŭ şi a umplė grópa cu pămîntŭ, până ce facŭ de-asupra eĭ o movilă lungăréţă şi puţinŭ rădicată, numită *mormîntŭ* (4), iar bocitórele din *Bucovina* prindŭ din noŭ a bocì şi a dice:

Bată-te pustia lutŭ
Multŭ eştĭ negru şi urîtŭ.
Sorióra-ĭ îndrăgitŭ
Şi mĭ-aĭ pus'o în pămîntŭ
Şi mĭ-aĭ pus'o la rĕcóre
Să n'o-ajungă lécŭ de sóre.
Nicĭ sórele nu mĭ-a arde-o,
Da nicĭ vêntulŭ nu mĭ-a bate-o.
Nicĭ n'a călca pe picióre
Num'a şedė la rĕcóre.
Dragulŭ nostru trupuşorŭ
Cum s'a face lutişorŭ,
Dragiĭ noştri ochişorĭ
Cum s'orŭ face mândre florĭ.
Oiŭ! săracă faţă albă,
Cum te-ĭ face ţernă négră.

---

(1) Burada, Inmorm., p. 37. — Dict. de A. Pletosŭ.
(2) Vedĭ şi Burada, Inmorm. p. 37 — 38.
(3) Com. de d-lŭ Nic. Prelicĭ, stud. gimn.
(4) Vedĭ şi Lambrior, op. cit. p. 154.

Din sprîncene
Sândiene,
Din mânuțe
Florĭ albuțe,
Din guriță
Tămâiță. (1)

Saŭ așa:

Bată-te pustia lutŭ
Multŭ eştĭ negru şi urîtŭ.
Pe nenea l'aĭ îndrăgitŭ
Şi mi l'aĭ pusŭ în mormîntŭ.
Nicĭ sórele mi l'a arde,
Nicĭ vêntulŭ nu mi l'a bate.
N'a maĭ âmbla pe picióre,
Num'a şedé la rĕcóre.
Din astă ḑi în colea
Noĭ miluță n'omŭ avé,
Nicĭ miluță, nicĭ tătuță,
Nicĭ pe nime cu priință.
Nenĭuțulŭ meŭ multŭ iubitŭ!
Da cine te-o sfătuitŭ
Soțioru-țĭ de-aĭ urîtŭ?
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Soțioru-țĭ de-aĭ lăsatŭ,
Lemnelorŭ şi pietrelorŭ,
Negrilorŭ străinilorŭ?! (2)

Cele din *Transilvania*:

Bucură-te *sinterimŭ*
Mândră flóre-țĭ răsădimŭ,
N'o răsădimŭ de 'nfloritŭ,
Răsădimŭ de putreḑitŭ,
Nu răsădimŭ să 'nflorésca
Răsădimŭ să putreḑéscă!

(1) Din Crasna, dict. de M. Bărbuță.
(2) Din Crasna, dict. de M. Bărbuță.

Saŭ:

Dragulŭ mamiĭ, puĭŭ de-argintŭ,
Cum veĭ putreḑi 'n pămîntŭ,
Ţernă négră-ĭ putreḑi
Şi de tine nu voĭŭ sci!

Saŭ:

Rógă-te cuĭ te-ĭ ruga,
Rógă-te la săpătorŭ
Să-ţĭ lase o ferestruică,
Măcar câtŭ de mititică,
Ferestruică către sóre,
Să-ţĭ mérgă ce-va rĕcóre!

Saŭ:

Dragulŭ meŭ, tată de trébă,
Te veĭ face ţernă négră,
Căcĭ te ducĭ pămîntuluĭ
Şi ne laşĭ urîtuluĭ,
Căcĭ te ducĭ *agĭaguluĭ*
Şi ne laşĭ amaruluĭ!

Ĭar de cum-va mortulŭ e vre-o fată şi are soră, acésta o cântă astŭ-felŭ:

Fost'amŭ două surorele
Ca doĭ puĭ de rîndunele.
Dumneḑeŭ celŭ bunŭ şi sfîntŭ
Pre noĭ aḑĭ ne-a despărţitŭ,
Tu 'n grópă io pe pămîntŭ,
Tu 'n grópă te-ĭ odihnì
Io 'n lume m' oiŭ năcăjì. (1)

In cele maĭ multe părţĭ din *Bucovina*, precum bună óră în satele de peste Prutŭ, Boianŭ şi Mahala, şi de dincóce de Prutŭ în Badeuţĭ, Iliescĭ, Vicovulŭ-de-sus, Câmpulungŭ, Vatra-Dorneĭ, nemijlocitŭ după ce a începutŭ groparulŭ a

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.

arunca lutŭ peste mortŭ şi a-lŭ astupa, vine o femee dintre némurile cele maĭ de aprópe ale repausatuluĭ, şi îĭ dă peste grópă unŭ cocoşŭ saŭ o găină négră orĭ pestriţă, apoĭ o ulcicuţă cu apă, o năframă saŭ unŭ ştergarŭ, unŭ colacŭ saŭ o pâne şi o bucată de huscă saŭ sare, o lumină şi unŭ crucerŭ (1).

Totŭ aşa facŭ şi Româncele din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, *Moldoveĭ* şi *Ţeriĭ-Românescĭ* (2).

Tóte obiectele acestea servescŭ pe de o parte ca plată groparuluĭ pentru ostenéla sa (3), pe de altă parte însă crede poporulŭ că prin aceste darurĭ, dintre carĭ nu tóte se daŭ unuia şi aceluiaşĭ groparŭ, ci într'unŭ locŭ unele iar în altulŭ altele, se face îndestulŭ sufletuluĭ celuĭ mortŭ, ca să aibă şi elŭ în cea-laltă lume, iar aicĭ pe pămîntŭ să nu se bănuéscă nime pe dînsulŭ că s'ar fi arĕtatŭ chiar şi în mormîntŭ avarŭ (4).

In cele maĭ multe părţĭ atâtŭ găina câtŭ şi cocoşulŭ, înainte de ce pornescŭ cu mortulŭ de acasă la biserică, se stropescŭ cu apă şi le spală piciórele, ca să fie câtŭ se póte de curate (5).

Găina, care se dă pretutindene groparuluĭ peste grópă saŭ mormîntŭ de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, însemnéză, după credinţa poporuluĭ românŭ, deschiderea drumuluĭ în cea

(1) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă, cant. biser.; V. Turtureanŭ, preotŭ; Av. Macoveiŭ, preotŭ; V. Burduhosŭ, stud. gimn.; M. Ursaca. — Vedĭ şi Burada, Inmorm, p. 38.

(2) Burada, Inmorm., p. 38: «La ciocliĭ, în unele locurĭ, li se maĭ dă câte unŭ şervetŭ, unŭ colacŭ şi o luminare saŭ câte o ulcică.» — T. Simonŭ: «Peste grópă se maĭ dă ca elemosină şi o găină, cu deosebire négră, în unele casurĭ şi albă saŭ după împrejurărĭ şi de altă colóre.» — A. Pletosŭ din comuna Rădăşenĭ: «Peste grópă se dă găină, colacŭ, lumină şi pânză de o cămaşă celuĭ ce a săpatŭ grópa.»

(3) In unele locurĭ, precum bună óră în Câmpulungŭ, i se plătesce bănesce, după cum se potŭ învoi.

(4) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ, preotŭ.

(5) Com. de d-lŭ G. Tomoĭagă. cant. bis.

laltă lume, căcĭ se ḑice, că ea merge înaintea sufletuluĭ totŭ scociorândŭ şi chemândŭ, ca şi când ar avé puĭ micĭ (1), şi 'n chipulŭ acesta conduce ea sufletulŭ până la *pórta raiuluĭ* (2).

Mulţĭ inşĭ, şi maĭ alesŭ ceĭ maĭ avuţĭ, îndătinéză a da peste grópă saŭ mormîntŭ de sufletulŭ celuĭ repausatŭ nu numaĭ câte o găină, ci şi câte unŭ mielŭ, o óie, o juncă saŭ o vacă cu viţelŭ, după cum e şi puterea mortuluĭ, cărora, ca şi găineĭ li se spală maĭ întâĭ piciórele, şi carĭ se daŭ de regulă unuĭ bărbatŭ saŭ uneĭ femeĭ sĕrmane (3).

Totŭ aşa facŭ şi Româniĭ din cele maĭ multe părţĭ ale *Moldoveĭ* şi *Ţĕreĭ-Româneseĭ* (4).

Cu privire la Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* d-lŭ Ionénu ne spune următórele:

«După ce unŭ mortŭ este înmormîntatŭ, se trece o óie saŭ unŭ mielŭ peste mormîntŭ. Óia să fie udată cu apă, *să se scuture pe mormîntŭ*, ca cu acea apă scuturată de pe *lână* să se stingă foculŭ iaduluĭ, ce póte arde pe mortŭ» (5).

In alte părţĭ, totŭ din Ţéra-Românéscă şi anume din plaiulŭ Prahova, este, saŭ maĭ bine ḑisŭ, era maĭ de multŭ asemenea datină de a trece peste mormîntŭ o óie, berbece,

---

(1) Marianŭ, Ornitologia pop. rom. t. II. Cernăuţĭ 1883, p. 254. — Ionénŭ op. cit. p. 43: «După ce unŭ mortŭ este ingropatŭ, se dă peste mormîntŭ o găină. apoĭ acea găină se dă de pomană pentru acelŭ mortŭ, ca pe cea-laltă lume să-ĭ ricâe poticele cu ciulinĭ.»

(2) Cred. Rom. din Crasna, com. de d-lŭ At. Ghermanŭ. — Cred. Rom. din Stupca, com. de Al. Baciŭ: «In Stupca groparuluĭ i se dă totŭ-deauna *o găină* de colóre diferită. Omeniĭ credŭ că găina aceea se duce inainte şi-ĭ arată mortuluĭ drumulŭ. Dacă se află undeva unŭ drumŭ rĕŭ, atuncĭ scobesce găina cu ghiarele, tocmesce drumulŭ şi mortulŭ merge cu uşurinţă.»

(3) Pretutindene in Bucovina.

(4) Burada, Inmorm. p. 38, — Lambrior, op. cit., p. 154: «De este plugarŭ bogatŭ îĭ dă peste grópă o vacă, iar de este sĕracŭ unŭ cocoşŭ saŭ o găină négră.»

(5) Op. cit. p. 43 — 44.

curcă, gâscă, rață, găină, ḑicêndŭ că numaĭ acelea mergŭ înaintea mortuluĭ de-ĭ descurcă calea la raiŭ; acelea eraŭ apoĭ ale preotuluĭ (1).

Dacă mortulŭ a fostŭ holteiŭ, saŭ omŭ de arme, i se aduce calulŭ la mormîntŭ și acolo se dă de pomană unuĭ altŭ holteiŭ (2).

In *Banatŭ* este datină ca după slobodirea mortuluĭ și anume înainte de ce se aruncă țĕrînă peste dînsulŭ, să se dea peste grópă la șépte ómenĭ sĕrmanĭ 7 cr. și șépte colacĭ în carĭ se împlântă și câte o lumină aprinsă. Insemnarea acesteĭ datine este ca sufletulŭ repausatuluĭ să pótă, cu ajutorulŭ acesteĭ pomene, străbate spre cerŭ prin cele șépte vămĭ, carĭ trebue numaĭ decât să le trécă (3).

După ce s'aŭ împărțitŭ tóte darurile, despre carĭ amŭ vorbitŭ până aicĭ, și după ce a sfârșitŭ acum și groparulŭ de umplutŭ grópa și de rădicatŭ mormîntulŭ, iea crucița, care a fostŭ făcută dimpreună cu coșciugulŭ și care a fostŭ adusă nemijlocitŭ după acesta, și o împlântă la capulŭ mortuluĭ.

Crucița acésta, ale căreĭ cornurĭ se acoperŭ la uniĭ cu douĕ scândurele ca să nu putreḑéscă de grabă, în cele maĭ multe părțĭ din *Bucovina,* se înlocuesce maĭ pe urmă cu una maĭ mare și maĭ frumósă de stejarŭ saŭ chiar de pétră.

In vechime, ne spune G. Săulescu, că peste crucița acésta se punea o pânză de unŭ cotŭ cu inscripția D. M. O. (4).

In ținutulŭ Năsĕuduluĭ din *Transilvania,* crucița acésta se pune la piciórele mortuluĭ, ca la a doua înviere mortulŭ sculându-se să pótă îndată lua crucea, care-ĭ va sta în față,

(1) Tocilescu, Revista pentru Ist. etc., an. II, vol. III, Bucurescĭ 1884., p. 387.
(2) Burada, Inmorm., p. 38.—Lambrior, op. cit., p. 154.
(3) Schott, op. cit., p 302.
(4) Apud Burada, Inmorm. p. 42.

și cu ea a mână să pótă arĕta celuĭ atotŭ putinte că e creștinŭ (1).

In alte părțĭ din *Transilvania*, în loculŭ crucii, se pune la capulŭ mortuluĭ unŭ *stâlpŭ* anume spre acestŭ scopŭ cioplitŭ (2), saŭ *o pétră* mare.

Dovadă despre punerea pietreĭ avemŭ și următórea doĭnă:

Măĭ bădiță, trupŭ gingașŭ,
Eŭ cu tine duce-m'așĭ,
Duce-m'așĭ, câtŭ așĭ vedé,
Cu urîtŭ n'așĭ maĭ ședea
Că urîtulŭ n'are lécŭ
Numaĭ treĭ scândurĭ de bradŭ
Șĭ-o pétră mare la capŭ (3).

La ceĭ maĭ bogațĭ atâtŭ din *Bucovina* câtŭ și din *Moldova*, se pune pe mormîntulŭ lorŭ o pétră, fie culcată, fie în picióre, avêndŭ săpată pe ea sórele și luna, și cuvintele obicĭnuite: «*Aicĭ zace robulŭ luĭ D-ḑeŭ N. N.*» și apoĭ trecĕtorilorŭ: «*ḑicețĭ D-ḑeŭ să-lŭ ĭerte*» (4).

In vechime datina de a se pune pietre pe morminte era cu multŭ maĭ usitată și maĭ rĕspândită decât în ḑiua de aḑĭ. Cu deosebire însă Domnitoriĭ, apoĭ boeriĭ ceĭ maĭ însemnațĭ și maĭ avuțĭ precum și prelațiĭ bisericescĭ puneaŭ totŭ-deauna pe mormintele familiilorŭ lorŭ pietre, carĭ eraŭ fórte frumosŭ și iscusitŭ lucrate și împodobite pe la mijlocŭ cu diferite florĭ, iar pe marginĭ cu inscripțiunĭ în reliefŭ, în carĭ se arĕta de multe orĭ nu numaĭ ḑiua, luna și anulŭ repausăriĭ și a înmormîntăriĭ respectivuluĭ, pe alŭ căruĭ mormîntŭ se așeḑa, ci tot-odată și causa morțiĭ.

(1) Ioanŭ Nițu Macoveĭ, «Dat. pop. rom. la înmorm.», în «Amiculŭ familieĭ» an. VI, Gherla, p. 94.

(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(3) Grigorie Sima, Cântece pop. din Ardélŭ, publ. în «Convorbirĭ literare», an. XV, Iașĭ, 1882, p. 358.

(4) Veḑĭ despre acésta și Burada, Inmorm. p. 41.

Mulţĭ îndătinaŭ a face astŭ-felŭ de pietre nu numaĭ pentru familianţiĭ lorŭ, ci chiar şi-a pentru sine înşi-şĭ. De aice vine apoĭ că pe o sémă de pietre de acestea nu se află săpate ḑiua şi anulŭ repausăriĭ şi a înmormîntăriĭ, fiindŭ că urmaşiĭ lorŭ, aşezându-le în grabă pe morminte, uitară maĭ pe urmă să 'ndeplinéscă inscripţiunea.

Astŭ-felŭ de pietre mormîntale însă le întâlnimŭ maĭ multŭ numaĭ, după cum am spusŭ, la domnitorĭ, la boeriĭ ceĭ maĭ distinşĭ şi la ceĭ maĭ însemnaţĭ ctitorĭ bisericescĭ, şi maĭ multŭ prin bisericĭ şi 'n apropierea acestora, unde era maĭ nainte datină de a se înmormînta maĭ toţĭ creştiniĭ, şi nu în ţinterime depărtate de biserică, ca 'n timpulŭ de faţă.

Poporulŭ de rêndŭ îndătina şi 'n timpurile vechĭ, ca şi acuma, a pune numaĭ crucĭ şi pietre simple; ba une-orĭ chiar şi numaĭ unŭ bolohanŭ spre a se cunósce mormîntulŭ.

La capulŭ mortuluĭ, lângă cruce, se înfige şi *bradulŭ*, care după repausare a fostŭ pusŭ înaintea caseĭ, şi adusŭ la mormîntŭ înaintea procesiuneĭ (1).

De multe orĭ la capulŭ celorŭ tinerĭ, şi cu deosebire a fecĭórelorŭ se plântéză şi unŭ firŭ *de iederă*, care de-apururea este verde (2), apoĭ unŭ *liliacŭ*, saŭ unŭ *trandafirŭ* (3).

Maĭ târḑiŭ li se plântéză, totŭ la capŭ, şi diferiţĭ pomĭ roditorĭ, precum: cireşĭ şi vişinĭ, merĭ şi perĭ altoiţĭ, maĭ rare orĭ perjĭ saŭ prunĭ, *totŭ-deauna* însă numaĭ de aceia, ale

---

(1) Burada, Inmorm. p. 41.— Lambrior, op. cit. p. 153: «In unele părţĭ pe lângă crucea, ce se aşéză la mormîntŭ, la capulŭ mortuluĭ, se maĭ înfige totŭ acolo, şi unŭ bradŭ tênĕrŭ, împodobitŭ cu florĭ, dacă repausatulŭ era holteiŭ. Bradulŭ este îngropatŭ la capulŭ sicriuluĭ, încâtŭ numaĭ vîrfulŭ îĭ rĕmâne afară. —Bojinca, op. cit. Nota dela p. 213.

Frâncu, op. cit. p. 174: «La fecĭorĭ şi la fete se punŭ la mormîntŭ arborĭ înalţĭ de *bradŭ* cu strămătură *pintre* cetină, carĭ la înmormîntare se ducŭ pe umere de doĭ fecĭorĭ.»—Dict. de M. Ursaca, şi alţĭ Românĭ din Bucovina.

(2) Burada, Inmorm. p. 41.—Bojinca, op. cit. Nota dela p. 213.

(3) Dict. de M. Ursaca.—Dict. de M. Nistorŭ.

cărorŭ fructe i-aŭ plăcutŭ maĭ tare repausatuluĭ. Iar mormintele se prefacŭ într'unŭ felŭ de straturĭ puținŭ rădicate dela suprafața pămîntuluĭ și 'ncunjurate pe de laturĭ cu brasde verḑĭ, pe carĭ se sémĕnă apoĭ totŭ felulŭ de florĭ de grădină, precum: *busuĭocŭ*, *magheranŭ*, *Lemnulŭ Domnuluĭ*, *rosmarinŭ*, *vàsdóge*, *ochișele*, *gura păharuluĭ simplă* și *bătută* (einfache und doppelte Astern) *măzerénŭ*, *fonfiŭ*, *budiene* (1) și *garófe* (2).

Româniĭ din *Banatŭ*, cum începe a se desprimăvĕra, prindŭ a scóte câte unŭ pomŭ maĭ nainte de ce pornesce mugurulŭ pe dînsulŭ, saŭ unŭ dudŭ, unŭ mĕrŭ, unŭ pĕrŭ, cireșĭ saŭ vișinĭ, — alțiĭ scotŭ și tufe de *trandafirŭ*, precum și alte felurĭ de florĭ, și ducêndu-le la morminte, le sădescŭ și anume: pomiĭ la capulŭ mortuluĭ lângă cruce, iar tufele de trandafirŭ, și florile pe mormîntŭ. Florile servescŭ spre înfrumusețarea mormintelorŭ; iar pomiĭ parte ca să umbréscă mormîntulŭ celuĭ repausatŭ, parte pentru ca gustândŭ cine-va din rodulŭ lorŭ să ḑică: «*fie de pomana mortuluĭ și a celuĭ ce l'a săditŭ,*» parte ca cu timpulŭ acelŭ pomŭ să rĕmână locŭ și semnŭ de pomenire și de cunóscere a celuĭ repausatŭ, de óre-ce crucea putreḑesce și se prăpădesce, pe când pomulŭ rĕmâne pe ḑecĭ de anĭ; — parte să punŭ aceștĭ pomĭ și pentru aceea, ca să aducă la sânta biserică ceva dobândă, căcĭ rodindŭ meriĭ, periĭ precum și ceĭ-lalțĭ pomĭ, la timpulŭ cóceriĭ se vîndŭ fructele lorŭ la licitațiune și așa încurge în visteria bisericiĭ măcarŭ vr'o câțĭ-va fiorinĭ (3).

Cum a sfârșitŭ groparulŭ de rădicatŭ mormîntulŭ, de împlântatŭ crucea saŭ stâlpulŭ, și de înfiptŭ bradulŭ la capulŭ

---

(1) *Budienele* sunt plante, carĭ facŭ florĭ galbene și carĭ, chiar când se usucă, nu-șĭ schimbă colórea.

(2) Com. de Av. Macoveĭ; M. Ursaca, dict. de A. Pletosŭ și M. Nistorŭ.—Veḑĭ și Burada, Inmorm. p. 41.

(3) Com. de d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ, invĕțătorŭ.

mortuluĭ, bocitórele maĭ rostescŭ pentru ultima óră următórele cuvinte:

Of! amarŭ şi grea durere,
Mórte fără 'ntârziere,
Nemicŭ nu ne dăruiĭ
Numaĭ unŭ mormîntŭ pustiiŭ! (1)

Saŭ:

Omulŭ bea, se veselesce
Şi de mórte nu gândesce,
Mórtea-atuncea mi-lŭ găsesce
Şi-lŭ ĭe din casă luminósă
Şi-lŭ pune în grópă 'ntunecósă
Şi-lŭ iė din lume luminată
Şi-lŭ bagă 'n grópă 'ntunecată;
Sórele să nu-lŭ maĭ bată,
Cu aĭ sĕĭ să nu maĭ şadă! (2)

In multe locurĭ, totŭ atuncĭ este datină că, dacă s'a întêmplatŭ, ca morţulŭ să se fi născutŭ în aceeaşĭ lună ca şi fratele saŭ sora luĭ, carĭ trăescŭ încă, atuncĭ dice că morţulŭ este *lunaticŭ*, şi se dă cu puşca de-asupra mormîntuluĭ. Acésta se face pentru ca să nu se ivéscă vre o vrajbă pe cea-laltă lume între fraţĭ (3).

Sfârşindu-se şi acéstă ceremonie şi ducĕtoriĭ procesieĭ luându-şĭ ştergarele saŭ tulpanele, carĭ aŭ fostŭ legate la procesie, şi strîngêndu-le, iar fetele din *Banatŭ* împărţindŭ în două *sîrma* (panglica), care în timpulŭ petrecereĭ aŭ ţinut'o preste celŭ mortŭ, se întorcŭ cu toţiĭ spre casă.

Maĭ nainte însă de a eşi din ţinterimŭ este în cele maĭ

(1) Dict. de Tóderŭ Manciu, fostŭ sergentŭ în judeţulŭ Botoşanĭ din Moldova.

(2) Din Galinescĭ, satŭ în districtulŭ Rădăuţuluĭ.

(3) Burada, Inmorm. p. 39. — Ionénu op., cit. p. 37. «Dacă unŭ mortŭ este *lunaticŭ* şi inḑiuatŭ cu unŭ frate alŭ sĕŭ, care trăesce, — după ce-lŭ îngrópă se slobóde o puşcă pe de-asupra mormîntuluĭ; acésta se face că să nu se ivéscă vre-o vrajbă între ceĭ doĭ fraţĭ pe lumea cea-laltă!

multe părţĭ datină ca toţĭ ómeniĭ, câţĭ aŭ luatŭ parte la înmormîntare să se spele pe mânĭ lângă grópă, şi apoĭ să se pornéscă spre casă, şi anume totŭ-deauna pe altă cale, şi nu pe care s'a dusŭ mortulŭ. De ordinarŭ pe acolo, pe unde în calea lorŭ arŭ fi vre o fântâna unde se spală saŭ celŭ puţinŭ se stropescŭ cu apă próspĕtă (1).

Dacă se întêmplă vre-unŭ isvorŭ saŭ apă curgĕtóre în calea lorŭ, alérgă toţĭ de se spală acolo, uneorĭ şi pe faţă.

In judeţulŭ *Oltŭ* maĭ este obiceiŭ, ca ceĭ ce s'aŭ spĕlatŭ să asvêrle cu apă îndĕrĕptŭ (2).

Ingropătoriĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* se spală cu apă dintr'o ólă nouă care a adus'o naşa mortuluĭ la grópă şi care ea însăşĭ le tórnă acea apă, şi anume de-asupra uneltelorŭ, carĭ s'aŭ întrebuinţatŭ la facerea gropeĭ şi carĭ se adună pe mormîntŭ ca spĕlarea să se facă peste dînsele Apa acésta, se dice, că e bună, între altele, pentru amorţirea mânilorŭ.

Óla, în care s'a adusŭ apa, şi lingura cu care li s'a turnatŭ îngropătorilorŭ pe mânĭ rĕmânŭ naşeĭ (3).

Dacă nu se află apă în ţinterimŭ nicĭ unde-va în cale, atuncĭ se spală după ce aŭ ajunsŭ a casă. De spĕlatŭ însă trebue numaĭ decât să se spele. Aşa e pretutindene îndătinatŭ (4).

---

(1) D. Stănescu, Obiceiurĭ religióse publ. în «Biserica ort. rom.» an IX, Buc. 1885, p. 324. — Burada, Inmorm. p. 42—43.

(2) Burada, Inmorm. p. 43.

(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(4) Burada, Inmorm. p. 42.—Lambrior, op. cit. p. 154: «Aicĭ, adecă acasă, înainte de-a intra, se spală pe mânĭ şi pe faţă, şi apoĭ se punŭ la masa numită — *prasnicŭ* saŭ *comândare.*» — Bojinca, op. cit nota dela p. 219: «Spĕlarea acésta nainte de-a intra cine-va in casă, se vede intocmaĭ şi la Românĭ, maĭ virtosŭ unde se află ape curgĕtóre pentru că întorcêndu-se dela mormîntŭ alérgă toţĭ la riŭ şi se spală pe mânĭ şi pe faţă, care altmintrelea o facŭ şi acasă.» — M. Besanŭ, în «Albina» an. I, No. 59: «Rudeniile mortu-

In *Ţéra Românéscă*, pe lângă spĕlarea mânilorŭ şi a feţeĭ, maĭ aŭ datina de a sărì încă şi peste unŭ focŭ! Iată ce ne spune în privinţa acésta d-lŭ Ionénu: «Ceĭ carĭ petrecŭ pre unŭ mortŭ până la mormîntŭ, când se întorcŭ a casă, se spală pe mânĭ cu apă, apoĭ stropescŭ cu ea înapoĭ, *să nu se lipéscă ceva de eĭ, după aceea sarŭ peste unŭ focŭ, spre semnŭ de curăţenie, afumare* (1).»

Datina spĕlăriĭ mânelorŭ cu apă şi a săririĭ peste focŭ după înmormîntare, e de origine curatŭ romană. Iată ce ne spune în privinţa acésta Festŭ: «Aşa ceĭ ce aŭ petrecutŭ mortulŭ, întorcêndu-se acasă, sarŭ peste focŭ, şi se spală cu apă; acestŭ soiŭ de curăţire se numesce «*suffitio*» (afumare) (2).»

In unele părţĭ din *Banatŭ*, petrecêndu-se unŭ mortŭ la grópă, după ce s'a sfârşitŭ în cimitirŭ tóte ceremoniile din partea preotuluĭ şi începêndŭ ómeniĭ a eşì din *mormințĭ* (3), totŭ-deauna se observă că cine a eşitŭ maĭ întâĭ pe uşa mormințilorŭ, de a eşitŭ unŭ omŭ, celŭ dîntâĭ mortŭ care va fi, are să fie de parte bărbătéscă, iar de a eşitŭ o femee, mortulŭ proximŭ va fi de parte femeéscă (4).

In unele părţĭ din *Bucovina* şi *Moldova*, când prindŭ a eşì ómeniĭ din ţinterimŭ, unulŭ saŭ maĭ mulţĭ inşĭ, puşĭ fiindŭ de némurile repausatuluĭ, se postéză la intrarea ţinterimuluĭ şi daŭ fie-căruĭ trecĕtorŭ, maĭ alesŭ însă sărăcimiĭ, câte unŭ paharŭ de rachiŭ şi câte o bucată de pâne, mălaiŭ, saŭ o bulcă de sufletulŭ celuĭ repausatŭ.

---

luĭ, precum vedemŭ maĭ pe totŭ loculŭ printre Românĭ, şi acum îşĭ spală celŭ puţinŭ mânile după îngropare, dar nu in scaldă, precum făceaŭ strămoşiĭ noştri.»

(1) Ionénu, op. cit. p. 42.

(2) Itaque funus prosecuti sedentes ignem super gradiebuntur *aqua aspersi* quod purgationis genus voccabant suffitionem.

(3) In Bucovina plur. *mormințĭ* in locŭ de *morminte* saŭ *mormînturĭ*, se întrebuinţéză numaĭ in sudalma « . . . *mormințiĭ tĕĭ!*»

(4) «Luminătorulŭ» an X, Timişóra, 1889, No. 25 în Foişóră.

Cu acésta apoĭ se'ncheie tótă ceremonia dela ţinterimŭ, întorcêndu-se fie-care spre casă şi ḑicêndŭ, dacă repausatulŭ a fostŭ o persónă nepătată cu fapte urîte: «*Dumneḑeŭ să-lŭ ierte*»; dacă însă a fostŭ cam de mijlocŭ: «*Dumneḑeŭ să-lŭ ierte că a făcutŭ şi bune şi rele*»; iar dacă a fostŭ o persónă slabă, istrăvitóre, bĕutóre: «*Dumneḑeŭ să-lŭ ierte, dar acolo e maĭ bunŭ, căcĭ a bĕutŭ destulŭ, şi şi-a sĕrăcitŭ familia*», saŭ «*ar fi fostŭ maĭ bine să fi muritŭ maĭ de multŭ, căcĭ atuncĭ nicĭ familia sa n'ar fi suferitŭ atâta.*»

Maĭ 'nainte însă de ce ne vomŭ depărta şi noĭ din acestŭ locŭ, să ne maĭ aruncămŭ încă odată privirea asupra prós-pĕtuluĭ mormîntŭ şi să înşirămŭ, cu ocasiunea acésta, şi pre acele datine şi credinţe, carĭ se observă împrejurulŭ luĭ şi maĭ pe urmă, adecă a doua ḑi, precum şi'n cele-lalte ḑile ce urméză nemijlocitŭ după înmormîntare.

In Todirescĭ, Soloneţŭ, Pârteştiĭ-de-sus, Sânt-Ilie, Stupca, Fundulŭ-Moldoveĭ, precum şi'n multe alte sate din *Bucovina*, în treĭ demineţĭ după înmormîntare, până a nu rĕsări sórele, şi'n treĭ serĭ, o rudenie de a celuĭ repausatŭ: mama, sora, saŭ o vară, duce la mormîntŭ tămâie precum şi câte unŭ căpĕţelŭ de lumină, care a rĕmasŭ dela mortŭ. După ce le-a dusŭ acestea, tămâiază mormîntulŭ de jurŭ împrejurŭ, apoĭ după ce a tămâiatŭ, punŭ hârbulŭ, strachina saŭ óla cu tămâe lângă cruce, la capulŭ mortuluĭ, unde se aprinde şi căpeţelulŭ celŭ de lumină, care se îngrădesce acolo cu nisce beţisóre saŭ drăniciόre ca să nu-lŭ stingă vêntulŭ (1).

In *Moldova* şi *Ţéra-Românéscă* se duce la mormîntŭ nu numaĭ tămâe cu care se tămâiază, ci tot-odată şi vinŭ saŭ câte o doniţă de apă cu care se stropesce şi udă mormîntulŭ.

---

(1) Com. de Ioanŭ Avramŭ, I. Cojocariŭ, Al. Baciŭ şi Const. Mercheşŭ: «Treĭ ḑile saŭ o sĕptĕmână se ducŭ luminĭ şi tămâie la mormîntŭ şi se tămâiază. Acésta insemnéză că sufletulŭ vine la trupŭ să vaḑă ce face.»

Tămâiarea și udarea acésta durézā 40 de ḑile de-a rêndulŭ, creḑêndu-se că până la patru-ḑecĭ de ḑile, când începe a putreḑi trupulŭ, până atuncĭ sufletulŭ mortuluĭ umblă sburândŭ pe lângă casă și pe lângă mormîntŭ, după aceea trece în cea-laltă lume (1).

Totŭ așa făceaŭ și *Romaniĭ*. Eĭ încă puneaŭ pe mormîntŭ ceva de mâncare și de bĕutŭ, precum pâne cu vinŭ și sare, creḑêndŭ că mortulŭ are să vie să le mânânce. Ovidiŭ ḑice în privința acésta: «Și se punŭ fructe și puțină sare, și pâne muiată în vinŭ și presură câțĭ-va toporașĭ (2).»

Când se tămâiază mortulŭ unele femeĭ se ferescŭ a lăsa cărbunĭ pe dînsulŭ, căcĭ, credŭ ele, că lăsându-ĭ, îngreunézā sufletulŭ mortuluĭ (3). Dreptŭ aceea, după ce aŭ tămâiatŭ acum mortulŭ, aruncă cărbuniĭ pe lângă ulucile cimitiruluĭ. Altele, din contră, îĭ punŭ pe mormîntŭ în dreptulŭ capuluĭ mortuluĭ. Cele ce-ĭ lasă pe mormîntŭ, facŭ unŭ rĕŭ mare, pentru că, după cum am spusŭ, îngreuézā sufletulŭ mortuluĭ (4).

După împlinerea celorŭ șése sĕptĕmânĭ saŭ 40 de ḑile, câtŭ timpŭ durézā tămâierea, femeea ce-a tămâiatŭ, începe a rărì visitele la acestŭ locŭ, sacrificându-ĭ acestuĭ scopŭ sâmbetele de peste anŭ, precum și diminéța Adormiriĭ Maiciĭ Domnuluĭ saŭ *Sânta-Marie-Mare*, la 15 Augustŭ.

---

(1) Burada, Inmorm: p. 48. — Revista pentru Ist., Arch. și Filolog., an II, Vol. III. Buc., 1884. p. 387. — D. Stănescu, Obiceiurĭ religióse publ. în Biserica ort. rom., IX Buc. 1885. p. 330: «O rudă, fie mumă, fie soră, în fiecare ḑi după îngroparea repausatuluĭ până la șése sĕptĕmânĭ îĭ tămâie mormîntulŭ» — Dict. de A. Pletosŭ și M. Nistorŭ: «Treĭ serĭ și treĭ diminețe, după olaltă se afumă mormintulŭ de jurŭ împrejurŭ cu tămâe, însă numaĭ de către femeĭ și anume: mamă, nevastă, soră saŭ cine este.»

(2) Fast. II. 538:

Et sparsae fruges; parcaque mica salis
Inque mero mollita Ceres, violaeque solutae.

(3) Ionénu, op. cit., p. 45.

(4) I. St. Negoescu, Credințe populare, publ. în «Lumina pentru toțĭ» an. III, Bucurescĭ, 1888. p. 474.

Dacă celŭ repausatŭ nu are pe nime, atuncĭ se tocmescŭ *tămâiętóre*, carĭ adese-orĭ sunt nisce femeĭ bětrâne, ce posedŭ *acéstă misiune* (1).

In unele părțĭ din *Banatŭ*, a doua ḑi după înmormîntare une-orĭ chiar și a treia și a patra ḑi în revěrsatulŭ ḑorilorŭ mergŭ 5 — 7 muerĭ la *morminţĭ* și-ĭ strigă *ḑorile*, încunjurândŭ în acelașĭ timpŭ mormîntulŭ cu nisce bombe de praŭ (pravŭ), pe carĭ le aprindŭ.

După ce a arsŭ praulŭ, muerea cea maĭ bětrână orĭ cea maĭ sciutóre, iea unŭ cuțitŭ în mâna dréptă și încunjură cu dînsulŭ mormîntulŭ de treĭ orĭ, iar după aceea îlŭ înfige alăturea cu crucea de lângă capulŭ mortuluĭ rostindŭ nisce cuvinte tainice, maĭ cu sémă însă că atâta să-ĭ fie mortuluĭ hotarulŭ de umblatŭ, pe câtŭ i-a arětatŭ cu cuțitulŭ (2).

In alte părțĭ, totŭ din *Banatŭ*, este datină ca și la anulŭ în ḑiua repausăriĭ să se ducă unulŭ din familia repausatuluĭ la mormîntulŭ acestuia și rugându-se și lamentândŭ, să puie peste dînsulŭ pâne și vinŭ. Istŭ din urmă se varsă pe mormîntŭ, iar pânea saŭ plăcinta se dă unuĭ sěrmanŭ de pomană. După acésta înconjură din noŭ mormîntulŭ tămâindu-lŭ din tóte părțile anume, ca să scutéscă pe mortŭ *de strigoĭ*, respective *moroĭ* (3).

In multe locurĭ, și maĭ cu sémă din *Moldova și Ţéra Românéscă*, este datină de a se pune la morminte și câte unŭ fânărașŭ, în care se află o *candelă*, care se aprinde în *Sâmbăta-morțilorŭ* și la alte ḑile marĭ, când totŭ atuncĭ se arde și tămâe.

In alte locurĭ iarăși se sapă în partea de josŭ a pietri-

(1) D. Stănescu, op. cit. p. 330.
(2) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ, învěțătorŭ în Domanŭ.
(3) Schott. op. cit., p. 303.

lorŭ mormîntale o bortă și acolo se pune apoĭ o candelă aprinsă (1).

Atâtŭ tămâierea mormintelorŭ, câtŭ și luminarea lorŭ cu luminĭ și candele aprinse, de și o întâlnimŭ și la alte popóre creștine, e o datină moștenită dela străbuniĭ noștri, dela *Romanĭ*, căcĭ iată ce ne spune Modestinus în privința acésta: «Mevia murindŭ a lăsatŭ liberĭ pre serviĭ eĭ Saccus, Eutichia și Irina sub condițiunea acésta: Saccus, servulŭ meŭ și Eutichia și Irina sclavele mele să fie libere sub acéstă condițiune, *ca să aprindă candela la mormîntuluĭ meŭ* și să-mĭ facă tóte grijile pentru mórte în lunile alternative (2).»

In fine, trebue să maĭ amintimŭ încă și aceea că în *Téra-Românéscă* și maĭ alesŭ în Prahova, murindŭ unŭ bărbatŭ saŭ o muere, încă tinerĭ fiindŭ și însurându-se maĭ pe urmă cu alta saŭ măritându-se după altulŭ, némurile se ducŭ și varsă în timpulŭ cununieĭ lorŭ o doniță de apă pe mormîntulŭ celuĭ repausatŭ, anume ca să-ĭ domoléscă foculŭ dela inimă, vĕḑêndŭ că i se 'nsóră bărbatulŭ saŭ i se mărită soția cu altulŭ (3).

---

(1) Burada, Inmorm. p 42.

(2) Dig. XL. 44, «Moevia decedens servis suis, nomine, Sacco, et Eutychiae, et Irenae sub conditione libertatem reliquit, his verbis: Saccus servus meus et Eutychia et Irenae ancilae meae, omnes sub haec conditione liberi sunto *ut monumento meo alternis mensibus lucernam accendant et solemnia mortis peragant.*»

(3) Revista pentru Ist. Arch. și Filolog. an. II, vol. III, Bucurescĭ 1884. p. 387; — Ionénu op. cit. p. 33,34: «Când o femee se mărită alŭ doilea, fiindu-ĭ bărbatulŭ mortŭ, o altă femee în timpulŭ cununieĭ tórnă o doniță de apă pe mormintulŭ celuĭ d'intâĭ bărbatŭ ca să-ĭ tråéscă celŭ de alŭ doilea și să stingă foculŭ ce arde pe mortŭ pe lumea cea-laltă; căcĭ astfelŭ câtŭ va sta femeea măritată cu alŭ doilea bărbatŭ, celŭ mortŭ șéde in focŭ.»

XXV.

SNIAMĔNULŬ.

Maĭ de multŭ era pretutindene datină în *Bucovina*, când îşĭ lua cine-va singurŭ viéţa, adecă când se spânzura, se împuşca saŭ se îneca, că nu-lŭ îngropaŭ în ţinterimŭ, pentru că ţinterimulŭ pretutindene e consideratŭ de unŭ locŭ sfîntŭ, ci-lŭ îngropaŭ tot-deauna saŭ pe loculŭ acela, unde şĭ-a luatŭ viéţa, saŭ îlŭ duceaŭ şi-lŭ îngropaŭ între hotarele a două sate, saŭ, în fine, în altŭ locŭ óre-unde departe de satŭ.

Maĭ pe urmă însă aŭ începutŭ a-ĭ îngropa pre astŭ-felŭ de ómenĭ şi prin sate, dar nicĭ când în interiorulŭ ţinterimuluĭ, în şirŭ cu ceĭ-lalţĭ morţĭ, ci tot-deauna afară de ţinterimŭ şi anume: saŭ într'unŭ cornŭ de gardŭ, saŭ într'unŭ ungheriŭ, saŭ în altŭ locŭ maĭ isolatŭ.

Loculŭ, saŭ maĭ bine ḑisŭ mormîntulŭ în care se îngropaŭ astŭ-felŭ de ómenĭ, s'a numitŭ şi se maĭ numesce încă şi astăḑĭ în unele părţĭ ale Bucovineĭ *snĭamĕnŭ,* iar în altele *snĭamĕtŭ.*

Şi de óre ce despre ómeniĭ, cariĭ îşĭ ieaŭ singurĭ viéţa s'a creḑutŭ şi se maĭ crede încă şi acum pretutindenĭ, că

uitândŭ de Dumneḑeŭ și de binefacerile sale, ângerulŭ pă-zitorŭ i-ar fi părăsitŭ, iar *Satana* le-ar fi luatŭ minţile și i-ar fi făcutŭ că să i se 'nchine luĭ cu trupŭ și cu sufletŭ, din care causă apoĭ s'aŭ și sinucisŭ, de-aceea, în timpurile trecute, pre astŭ-felŭ de ómenĭ nicĭ când nu-ĭ îngropa preotulŭ, ci numaĭ cioclĭĭ saŭ ómeniĭ ceĭ maĭ curagioșĭ din satŭ. Ba, adeseorĭ nicĭ ómeniĭ nu voiaŭ să-ĭ îngrópe, și cu deosebire ceĭ maĭ evlavioșĭ, până ce nu eraŭ constrînșĭ la acésta de autorităţile sătescĭ, avêndŭ ferma credinţă că fiindŭ sinucișiĭ cuprinșĭ de spiritulŭ celuĭ necuratŭ, care i-aŭ și îndemnatŭ ca să se sinucidă, lesne ar puté să se lege și de capulŭ lorŭ.

Maĭ departe, creḑêndŭ poporulŭ că omulŭ sinucisŭ nu are nicĭ când odihnă în pămîntŭ, ci că ḑi și nópte alérgă încolo și 'ncóce căutândŭ a aduce și pre alţĭ ómenĭ la rătăcire, ca să facă și eĭ ceea ce a făcutŭ elŭ, orĭ și cine trece pe lângă vre unŭ *snĭamĕnŭ* saŭ *snĭamĕtŭ* aruncă pe dînsulŭ totŭ ce póte maĭ întâĭ prinde în mână, precum: ţernă, găteje, pae, fênŭ, pietre etc, creḑêndŭ și spunêndŭ că dacă aruncă astŭ-felŭ de obĭecte, rătăcirea nu se póte prinde de dînsulŭ. Din contră, dacă cine-va trece pe lângă *snĭamĕnŭ*, fără ca să arunce ce-va pe dînsulŭ, sinucisulŭ trimite și asupra luĭ rătăcirea, saŭ maĭ bine ḑisŭ îlŭ face și pre dînsulŭ nu numaĭ să rătăcéscă calea și să umble maĭ alesŭ nóptea, cine scie pe unde, ci chiar să-șĭ ĭea și elŭ viaţa (1).

In *Moldova*, judeţulŭ Sucéva, plaĭulŭ Muntele, credŭ Româniĭ că celŭ ce s'a omorîtŭ singurŭ pe sine *s'a datŭ luĭ Ucigă-lŭ Crucea și s'a făcutŭ calulŭ acestuĭa.* De aceea pe unŭ astŭ-felŭ de omŭ nicĭ când nu-lŭ îngrópă preotulŭ, nicĭ nu-lŭ ducŭ la biserică și de aicĭ la ţinterimŭ, ci unde șĭ-a luatŭ viaţa, acolo se și îngrópă, și anume calăulŭ merge

(1) Auḑitŭ dela maĭ mulţĭ Românĭ din Bucovina.

și-ĭ tae frânghia, dacă s'a spânzuratŭ, elŭ îĭ sapă grópa, și totŭ elŭ îlŭ slobóde în năuntru, iar săteniĭ aruncă numaĭ ţerna pe dînsulŭ.

Loculŭ, unde s'a îngropatŭ, se numesce și aice *«șnĭamĕtŭ»*, ca și 'n unele părţĭ ale Bucovineĭ (1).

Și de óre-ce loculŭ acesta e consideratŭ de *necuratŭ, spurcatŭ*, de aceea orĭ și cine trece pe lângă dînsulŭ, aruncă *crengărĭ* și alte obĭecte de-asupra luĭ, anume ca să se cunóscă că acolo s'a întêmplatŭ o nenorocire, precum și pentru aceea ca să nu trécă vre-o vită saŭ vre-unŭ omŭ peste dînsulŭ, saŭ să se culce acolo, căcĭ cum ar trece saŭ s'ar culca, îndată ar amuţì și ar surḑì și i-ar lua tótă puterea dintr'însulŭ astŭ-felŭ, că tótă viaţa luĭ ar rĕmâné neputincĭosŭ, de cum-va n'ar murì în scurtŭ timpŭ după aceea (2).

Dacă obiectele aruncate pe *șniamĕtŭ* s'aŭ înmulţitŭ astŭfelŭ, că nu le maĭ cuprinde loculŭ, atuncĭ se aprindŭ și arḑêndu-se se aruncă din noŭ altele.

Iată ce ne spune în privinţa acésta d-lŭ Th. T. Burada: «In multe părţĭ, la noĭ, precum și în Bucovina, este obiceiulŭ ca călĕtorulŭ să arunce bucăţele de lemnŭ, de nuele, strujenĭ, fênŭ saŭ crengĭ uscate, peste mormintele celorŭ îngropaţĭ la drumurĭ, încâtŭ de multe orĭ se facŭ movilĭ marĭ cărora apoĭ li se daŭ focŭ, și apoĭ iară se asvêrlŭ peste mormîntŭ asemenea lucrurĭ (3).»

---

(1) Cuv. *șnĭamĕtŭ* însemnéză în Moldova și *foșnitulŭ* saŭ *foșeitulŭ*, ce-lŭ produce iarba, păpușoiĭ saŭ frunḑele arborilorŭ, maĭ alesŭ tómna, când bate vêntulŭ și se atingŭ unele de altele.—Am auḑitŭ unŭ *șnĭamĕtŭ* pl. *șnĭamĕte*= am auḑitŭ unŭ foșnetŭ.

(2) Dict. de Măriuca Nistorŭ din Mălinĭ și Aniţa Pletosŭ din Rădășenĭ.— V. Alecsandri, Poesiĭ pop. ale Rom. Bucurescĭ 1866. p. 82.: «Tradiţia poporală spune de unŭ copacŭ locuitŭ de sufletulŭ unuĭ omŭ ce fusese spânzuratŭ de crengile luĭ. Orĭ-cine adormia la umbra aceluĭ arbore, făcea visurĭ de mórte, carile până în treĭ ḑile se împlineaŭ.»

(3) Inmorm, p 42.

Cuv. *sniamĕnŭ* e cunoscutŭ şi Românilorŭ din *Transilvania*.

D-lŭ Romulŭ Simŭ, învĕţătorŭ în Orlatŭ, ne scrie în privinţa luĭ următórele:

«In apropierea Orlatuluĭ este unŭ locŭ, care se numesce *sniamĕnŭ*. Acolo a pututŭ să se întêmple vre o nenorocire, dar nu e nicĭ unŭ semnŭ pusŭ, nicĭ cruce, nicĭ altŭ ceva, şi nicĭ nu am pututŭ afla pentru ce se numesce astŭ-felŭ.»

D-lŭ Alexandru Boeriŭ, studinte la gimnasiulŭ din Năsĕudŭ, ne scrie:

«*Sniamĕnulŭ* este unŭ felŭ de diavolŭ, care împiedică pre ómenĭ şi le face smintele.»

Din împărtăşirea de pe urmă resultă în câtŭ-va că şi'n Transilvania se va fi numitŭ óre-când loculŭ, unde se înmormîntaŭ ceĭ sinucişĭ, *sniamĕnŭ* (1), şi asta cu atâta maĭ multŭ, de óre-ce şi Româniĭ transilvănenĭ încă credŭ şi spunŭ, ca şi fraţiĭ lorŭ din Bucovina şi Moldova, că ceĭ ce-şĭ ieaŭ singurĭ viaţa *diavoluluĭ* îĭ îndémnă la acésta ca să le pótă câştiga sufletele (2), şi că eĭ aŭ muritŭ acolo, unde ĭ-a dusŭ *ciasulŭ celŭ slabŭ* saŭ *ciasulŭ celŭ rĕŭ* (3).

Ce se atinge de sufletele celorŭ sinucişĭ, credŭ şi spunŭ Româniĭ că *sunt pierdute* (4), că plângŭ, se tânguescŭ şi rătăcescŭ unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ, aşteptândŭ ca să le dea cine-va slujbe şi pomană. In urmă, vĕḑêndŭ că nime nu le dă nemică, se ducŭ totŭ plângêndŭ şi văetându-se dreptŭ în *iadŭ*, unde se muncescŭ în vecĭ, căcĭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ n'aŭ la ce se arĕta (5), saŭ, după cum spunŭ o sémă,

---

(1) In Basarabia, după cum mi-a spusŭ S-Sa părintele G. Lateşŭ din Rădăşenĭ, cuvîntulŭ acesta se numesce *şniamĕtŭ* pl. *şniamĕte*, ca şi 'n Moldova.

(2) Com. de d-lŭ Teodorŭ Simionŭ, stud. la gimn. din Năsĕudŭ.

(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(5) Com. de d-lŭ I. Georgescu, T. Simonŭ, şi Al. Boeriu.

că diavolulŭ le iea în triumfŭ și le duce cu sine dreptŭ în iadŭ (1).

Cu tóte acestea însă ele totuși se potŭ elibera dela munca cea eternă a iaduluĭ și *scóte la lumină*, dacă li se pólă slujbe și anume dacă se daŭ pentru dînsele într'o singură Duminică 40 de liturghiĭ, 40 de prescure, 40 de duce, și 40 de luminĭ la 40 de bisericĭ (2).

Câtŭ de mare e pĕcatulŭ, ce-lŭ comitŭ ómeniĭ, carĭ se sinucidŭ, se póte cunósce, după credința generală a Românilorŭ, încă și de pe aceea că până chiar și natura întrégă se tulbură, cerulŭ se 'nouréză și prinde a ploua ca din cofă, a fulgera, a tuna și a trăsni de se cutremură pămîntulŭ; vêntulŭ se preface în vifóre și vêntóse cumplite, carĭ scotŭ arboriĭ din rădĕcinĭ, descopĕrŭ casele și cele-lalte acareturĭ ale ómenilorŭ, și multe alte daune le facŭ, încâtŭ fie care trebue să se înfioreze și să recunóscă că acésta nu este unu produsŭ alŭ natureĭ, ci mânia luĭ Dumnedeŭ. De-aceea poporulŭ, când vede că s'aŭ pornitŭ astŭ-felŭ de furtunĭ și vêntóse, spune că trebue să-șĭ fi făcutŭ iarășĭ vre-unŭ omŭ unde-va singurŭ sie-șĭ séma (3).

Dacă vre-unŭ omŭ *s'a nenorocitŭ,* adică dacă a cădutŭ de pe unŭ carŭ saŭ de pe unŭ pomŭ și a rĕmasŭ pe locŭ mortŭ, dacă a picatŭ vre-unŭ arbore peste dînsulŭ și l'a omorîtŭ, dacă a fostŭ trăsnitŭ saŭ s'a înecatŭ fară voia luĭ saŭ, în sfârșitŭ, dacă l'a omorîtŭ altulŭ cine-va, atuncĭ, ne fiindŭ vina luĭ, îlŭ îngrópă preotulŭ ca și pre orĭ-care altŭ creștinŭ, care a muritŭ de mórte naturală. Totușĭ spunŭ Ro-

---

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ și Gheorghiu: «Sufletulŭ unuia, care s'a spânzuratŭ, e alŭ draculuĭ.»—Em. de Cuparencu: «Dacă se spânzură unulŭ, atuncĭ sufletulŭ luĭ e alŭ draculuĭ și nu maĭ are ce se arĕta în fața Domnuluĭ».

(2) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(3) Com de d-lŭ Rom. Simŭ; — Av. Macoveiŭ; — Petrea Prelipcénŭ și alțĭ Românĭ din Bucovina.

mânii, atâtŭ ceĭ din *Bucovina* câtŭ și ceĭ din *Transilvania*, că dacă i s'a întêmplatŭ nenorocirea pe unŭ teritoriŭ străinŭ, atuncĭ nu e bine să se ducă peste hotarŭ în satulŭ sĕŭ, pentru că bate ghiața (grindina), ci să se îngrópe în satulŭ, pe teritoriulŭ căruia i s'a întêmplatŭ nenorocirea (1).

In loculŭ acela însă, unde i s'a întêmplatŭ cuĭ-va nenorocirea,. némurile cele maĭ de aprópe, unŭ cunoscutŭ saŭ unŭ prietinŭ bunŭ, pune o cruce de lemnŭ saŭ de piétră spre aducere aminte de nenorocirea saŭ primejdia întêmplată acolo, precum și pentru aceea că, după credința poporuluĭ, loculŭ respectivŭ *a fostŭ necuratŭ,* și din causa aceea i s'a întêmplatŭ omuluĭ nenorocirea. Prin urmare, dacă nu se pune cruce în astŭ-felŭ de locŭ, rĕmâne și maĭ departe necuratŭ, și celŭ nenorocitŭ iese nóptea înaintea ómenilorŭ, ce trecŭ pe acolo, și cércă a-ĭ periclita și pre dînșiĭ (2), pentru că și sufletele celorŭ nenorocițĭ, carĭ aŭ muritŭ fără lumînare, rătăcescŭ încă unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ prin aerŭ, până ce ajungŭ în cerŭ (3).

Neputêndu-se pune cruce tocmaĭ în loculŭ acela, unde s'a întêmplatŭ nenorocirea, bună óră la ceĭ înecațĭ saŭ căduțĭ in mijloculŭ unuĭ drumŭ, atuncĭ se punŭ de regulă ceva maĭ departe, însă tot-deauna în dreptulŭ loculuĭ din cestiune.

Maĭ departe spunŭ și credu Româniĭ că celuĭ omorîtŭ de trăsnetŭ i se iartă tóte pĕcatele și se duce dreptŭ la raiŭ (4).

Ceĭ înecațĭ fără voia lorŭ îsŭ aĭ Maiciĭ Domnuluĭ. Maica Domnuluĭ face mréjă din fuiórele, ce se punŭ la ajunulŭ Botezeziĭ la sf. cruce, aruncă mréja de treĭ orĭ în apa unde se înécă cine-va, și dacă respectivulŭ nu-ĭ tocmaĭ tare pĕcătosŭ, dacă se prinde în mréjă, atuncĭ îĭ scăpatŭ, căcĭ Maica Dom-

---

(1) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ; — Av. Macoveiŭ și alțĭ Românĭ din Bucovina.
(2) Credința Româniloŭ de pretutindene.
(3) Credința Românilorŭ din maĭ multe comune din Bucovina.
(4) Ionénu, op. cit. p. 41.

nuluĭ îlŭ scóte afară ca pe pescĭ, iar dacă-ĭ pĕcătosŭ cade printre ochiĭ mrejei iarăşĭ în apă şi merge în iadŭ (1).

Ceĭ omorîţĭ de alţĭ ómenĭ, de arŭ fi fostŭ orĭ şi câtŭ de pĕcătoşĭ, li se iartă tóte pĕcatele. Din contră sufletele ucigaşilorŭ nu-şĭ potŭ afla nicăirĭ repausŭ, nicĭ chiar în iadŭ, unde mergŭ (2).

Româniĭ din *Transilvania,* districtulŭ Năsĕuduluĭ, îndătinézä de a face ómenilorŭ, ce aŭ muritŭ în câmpŭ, în pădure saŭ în altŭ locŭ, unde nime nu le-a ţinutŭ lumină, ca şi celorŭ ce n'aŭ fostŭ înmormîntaţĭ după ritualulŭ prescrisŭ de sânta nóstră biserică, o înmormîntare simbolică. şi maĭ cu sémă simbolizéză eĭ lumina, dóră o potŭ câtŭ maĭ degrabă căpĕta, ca să nu fie constrînşĭ a rătăci în cea-laltă lume prin întunericŭ.

Iară înmormîntarea, respective ţinerea simbolică a lumineĭ se face astŭ-felŭ:

Pe loculŭ acela, unde s'a înmormîntatŭ, saŭ maĭ bine ḑisŭ unde a muritŭ respectivulŭ, fie-care trecĕtorŭ pune câte unŭ surcelŭ, şi când din aceste surcele s'a făcutŭ acuma o grămadă mare, atuncĭ unul'ĭ dintre trecĕtorĭ le aprinde ca să ardă (3).

După câtŭ ne-amŭ pututŭ încredinţa din capitulele premergĕtóre, Româniĭ de pretutindene aŭ cea maĭ mare îngrijire pentru înmormîntarea morţilorŭ. Eĭ credŭ că sufletulŭ celuĭ neînmormîntatŭ nu póte merge la loculŭ de odihnă,

---

(1) Cred. Rom. din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de I. Tonigariŭ; şi a celorŭ din Câmpulungŭ, com. de Gheorghiu.

(2) Cred. Rom. din cele maĭ maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ şi Transilvanieĭ.— Com. de d-lŭ T. Simonŭ: «Despre ómeniĭ, carĭ aŭ fostŭ omorîţĭ de cătră alţiĭ, se crede că sunt curăţiţĭ de pĕcate, de óre-ce omoritoriĭ aŭ luatŭ asupra lorŭ şi pĕcatele celuĭ omorîtŭ, iar sufletulŭ acestuia merge în loculŭ desfătăriĭ»

(3) Com. de d-lŭ T. Simonŭ. —Datina acésta corespunde celorŭ ce facŭ Româniĭ bucovinenĭ şi Moldovenĭ la unŭ snĭamĕnŭ.

hotărîtŭ de Dumnedeŭ, ci rătăcesce necontenitŭ în timpŭ de mai mulţi ani pe unde i s'a mistuitŭ trupulŭ (1).

Alţii iarăşi credŭ şi spunŭ că sufletulŭ omului, alŭ căruĭ corpŭ rĕmâne neînmormîntatŭ, plânge cu ângerulŭ sĕŭ.

Din causa acésta apoĭ, dacă bună-óră se înécă cine-va, se punŭ luntre şi punte şi nu se lasă până ce nu-ĭ află corpulŭ ca să-lŭ înmormînteze. Iară dacă nu i-lŭ potŭ de felŭ afla, dacă cu tótă stăruinţa lorŭ, totuşi a remasŭ neînmormîntatŭ, atuncĭ credŭ eĭ că unŭ atare omŭ trebue să fi fostŭ fórte pĕcătosŭ, căcĭ altcum Dumnedeŭ ar fi avutŭ grijă de elŭ, ca să fie înmormîntatŭ ca alţĭ ómenĭ creştinĭ; aşa însă sufletulŭ luĭ rătăcesce prin locurĭ necunoscute şi nu póte trece în pace la odihna eternă, ci trebue să se curăţéscă maĭ 'nainte de pĕcatele ce le-a făcutŭ în viéţă (2).

Din causa acésta apoĭ şi elementele lumiĭ se tulbură, ca şi atuncĭ când îşĭ iea cine-va singurŭ viéţa. Aşa, spre esemplu, când plouă ne 'ncetatŭ în cursŭ de maĭ multe dile, orĭ se pare că gemŭ rîurîle, poporulŭ atribue aceste fenomene extraordinare la înecarea vre-unuĭ omŭ.

De aceea, când se dă peste cadavrulŭ vre-unuĭ omŭ, fie acela orĭ şi cine ar fi fostŭ, se aruncă ceva pămîntŭ peste dînsulŭ spre a înlocuì înmormîntarea (3).

Totŭ din causa aceea, că sufletulŭ omuluĭ neînmormîntatŭ nu-şĭ póte afla odihna hotărîtă de Dumnedeŭ, se întristéză Româniĭ fórte multŭ, şi maĭ cu sémă Româncele, când li ieaŭ feciorii la óste, temêndu-se ca nu cum-va mu-

---

(1) Burada, Inmorm. p. 6. — Bojinca. op. cit. Nota dela p. 208: «Némulŭ românescŭ pórtă o deosebită grijă pentru ingroparea morţilorŭ, maĭ vêrtosŭ că poporeniĭ incă şi acum se vĕdŭ a avé acea idee, că sufletulŭ celuĭ neingropatŭ nu póte lesne merge la loculŭ sĕŭ, ci in mulţĭ anĭ umblă rătăcindŭ pe loculŭ unde i s'a mistuitŭ trupulŭ.»

(2) M. Besanŭ, Datinele Românilorŭ la inmormintărĭ, publ. in «Albina» an. I. Viena 1866. No. 55.

(3) Vedĭ despre acésta şi Burada, Inmorm. p. 6.

rindŭ în străinătate, şi cu deosebire pe câmpulŭ de luptă, să le rĕmâe corpurile neînmormîntate.

Dovadă despre acéstă întristare şi grijă mare avemŭ o mulţime de doine ostăşescĭ din tóte provinciile locuite de Românĭ.

Aşa o doină ostăşéscă din *Transilvania* ne spune, între altele, şi acestea:

. . . Şi pe cale amŭ plecatŭ,
Că m'aŭ scosŭ din ţară scumpă,
Inima-mĭ stă să se rumpă.
Simţŭ unŭ dorŭ sugrumătorŭ,
Că pe unde o să morŭ
Fi-va fi unŭ cornŭ de lume,
Unde nu cunoscŭ pe nime,
Unde grâulŭ nu se face
Şi nicĭ érbă nu se cóce,
Că se face grâulŭ desŭ
Şi din érbă totŭ ovĕsŭ;
Nicĭ scândure de salaşŭ,
Fără mórte şi năcazŭ;
Nicĭ pânzuţă pe obrazŭ . . . (1)

Altă doină ostăşéscă, asemenea din *Transilvania*, şi anume din Orăştia, sună aşa:

Plânge-mĕ, mamă, cu dorŭ,
Că eŭ ţĭ-am fostŭ bunŭ feciorŭ,
C'am luatŭ boulŭ de cornŭ
Şĭ-am făcutŭ negru ogorŭ.
Cànd am fostŭ la seceratŭ
A vin'tŭ némţulŭ, m'a luatŭ,
M'a dusŭ în ţară străină,
Unde morĭ făr'de lumină;
Nu-ĭ nicĭ lumină de sĕŭ,
Nicĭ ómenĭ din satulŭ meŭ;

(1) Gr. Moldovanŭ, Poesiĭ pop., publ. in «Familia» an. 1867. Nro. 39

Nicĭ nu-ĭ lumină de céră,
Nicĭ omŭ din a mea ţară.
Unde-ĭ omulŭ de năcazŭ,
N'aĭ nicĭ pânză pe obrazŭ,
Nicĭ pânză pe picióre,
Ci mórte înşĕlătóre!
Nu-ĭ nicĭ maica cu mila,
Nice popă cu cartea,
Numaĭ Turciĭ cu puşca
Şi Némţulŭ cu sabia
Să mânce viaţa! (1).

In fine a treĭa doĭnă ostăşéscă, totŭ din Transilvania, sună precum urméză:

Maĭcă, măĭculiţa mea!
De te-a lovì dorŭ de mine
Iea drumuţulŭ de-a lungu,
Oraşele de-a rêndu,
Că pe mine mi-ĭ afla
In fundulŭ Italieĭ,
La compania mândrieĭ,
Sub o tulpină de bradŭ,
Acolo mĭ-afla 'ngropatŭ,
Unde Némţulŭ m'a puşcatŭ.
Mândre semne mi d'afla:
La picĭóre
Érba mare,
Pe la brâŭ
Holdă de grâŭ,
Din buzuţă
Schînteuţă,
Din guriţă
Tămâiţă,
Din ochiţĭ
Doĭ păuniţĭ,

(1) Observatoriulŭ, ḑiarŭ politicŭ, naţionalŭ economicŭ şi literarŭ. An. III. Sibiiŭ 1880. Nr. 26.

Din sprîncene
Douĕ pene
Şi din frunte
Érbă verde
Şi la gâtŭ
Safŭiŭ floritŭ,
Că de grea mórte-am muritŭ,
De plasa cuţituluĭ,
De puşca 'mpĕratuluĭ:
Făr' de lumină de céră
Făr' de omŭ din a mea ţară,
Făr' de lumină de sĕŭ
Făr' de om din satulŭ meŭ (1).

De aicĭ apoĭ şi blăstĕmulŭ ostaşilorŭ:

Cine m'o făcutŭ catană
Nu-şĭ maĭ dee de pomană,
Că elŭ pomană şĭ-o datŭ,
Când la óste m'o luatŭ!

Saŭ aşa:

Cine mĕ prinsă catană,
La mórte n'aibă pomană,
Că pomană elŭ şĭ-a datŭ,
Când catană m'orŭ luatŭ.
Cine mĕ prinsă de capŭ
La mórte n'aibă colacŭ,
Că colaculŭ şi l'a datŭ,
Când la câmpŭ m'orŭ şuturatŭ.

Saŭ astŭ-felŭ:

Cine mĕ scósă din satŭ
N'aibă locŭ de alinatŭ,
Nice lemnŭ uscatŭ de cruce,
Nicĭ la grópă cine-lŭ duce,

(1) Ştefanŭ Munténŭ, Doĭne şi strigăturĭ culese din gura soldaţilorŭ românĭ din ţara Ardéluluĭ. Braşovŭ 1891. p. 36.

Nicĭ scândurĭ de copârșĕŭ,
Nicĭ nu-lŭ ierte Dumnedeŭ: (1).

Româniĭ din *Transilvania* credŭ despre ceĭ ce morŭ prin străinĭ saŭ în vre-unŭ răsboiŭ că *așa le-a fostŭ ursita* saŭ că *ĭ-a ajunsŭ vre unŭ blăstĕmŭ óre-șĭ care*, și *de-aceea le-a fostŭ crĕpatŭ pămîntulŭ* departe de patria și satulŭ lorŭ (2).

Prin urmare, dacă a muritŭ cine-va în țară străină saŭ în vre-unŭ rĕsboiŭ, este datină de a i se face unŭ *stâlpŭ*, care la șése sĕptĕmânĭ (40 de dile) se îmbracă cu o iĭe orĭ cu o cămeșă, după cum a fostŭ bărbatŭ orĭ femee, și apoĭ i se face slujbă ca la unŭ mortŭ, adică tóte ceremoniile înmormîntăriĭ, și pe urmă se împlântă în pămîntŭ. Totŭ atuncĭ se face pentru celŭ mortŭ și pomană și *i se pune mĕrulŭ*, adică o *crestatŭ* (3), în care se împlântă o ramură de mĕrŭ, în *crăngile* căreĭa se punŭ covrigĭ, mere, nucĭ și o *vecică*, apoĭ se aprindŭ treĭ luminĭ în mĕrŭ; tóte acestea se punŭ într'unŭ blidŭ și după isprăvirea slujbeĭ, care s'a făcutŭ *pentru așezarea sufletuluĭ*, se daŭ nașeĭ saŭ nașuluĭ care ĭ-a botezatŭ, pentru că fără de tată și mamă se póte boteza și cununa, dar făr' de nașĭ nu (4).

In *Bucovina* nu se face după astŭ-felŭ de ómenĭ alta nemică, fară numaĭ *parastasŭ* și *comândare* saŭ *prasnicŭ*.

Trecêndŭ acuma dela datinele și credințele Românilorŭ, descrise până aicĭ, la alte popóre aflămŭ în prima linie că *Romaniĭ*, strămoșiĭ noștri, aveaŭ ca și Româniĭ de astădĭ, cea maĭ mare grijă de înmormîntare, părêndu-li-se mórtea, după principiile lorŭ păgâne, de o voință extraordinară a Deilorŭ.

---

(1) M. Pompiliŭ, Cântece pop. publ. în «Albina» an. I. Viena 1866 Nro 72.
(2) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(3) *Crestatŭ*=o pâne în forma cruciĭ, adică în patru córne.
(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

Despre omulŭ mortŭ Romanii vorbiaŭ totŭ-deauna cu celŭ maĭ mare respectŭ şi cu pietate, şi póte că de pe acestŭ timpŭ datéză şi proverbulŭ latinescŭ: «*de mortuis aut bene, aut nihil,*» saŭ: «*de mortuis nihil nisi bene,*» adică: despre morţĭ să nu vorbescĭ nemică rĕŭ, ca nu cum-va să tragĭ asupra ta mânia Ḑeilorŭ, care proverbŭ de altŭ-mintrelea s'a păstratŭ şi în unele părţĭ locuite de Românĭ (1).

Maĭ departe credeaŭ Romanii, că sufletulŭ unuĭ *omŭ neîngropatŭ* nu póte trece la locurile de odihnă, şi dacă şi trece, atuncĭ acelŭ sufletŭ trebue să rătăcéscă maĭ nainte celŭ puţinŭ o sută de anĭ pe căĭ strîmbe, pe locurĭ necunoscute, până când ajungea la o apă saŭ lacŭ, ce se numia *Styx*, şi sufletulŭ mortuluĭ trebuia să trécă peste acéstă apă ca să pótă ajunge la locuinţa de odihnă.

Iată ce ne spune în privinţa acésta renumitulŭ poetŭ Virgiliŭ:

«Nicĭ nu-ĭ este permisŭ a-ĭ trece peste îngrozitóre ţermurĭ şi peste aceste rîurĭ bubuitóre maĭ nainte de a se fi odihnitŭ ósele lorŭ în pămîntŭ; astŭ-felŭ rătăcescŭ în timpŭ de o sută de anĭ şi sborŭ împrejurulŭ acestorŭ ţĕrmurĭ, şi numaĭ după aceea vinŭ să vadă lacurile multŭ dorite» (2).

Saŭ în epistola sa către Ariadne:

«Sufletulŭ nefericitŭ va merge în borile străine.» (3).

Dacă se scia că cine-va a muritŭ în locŭ străinŭ, însă corpulŭ luĭ nu se afla nicăirĭ, prin urmare nicĭ nu se putea îngropa a casă, Romanii aveaŭ datină a face totuşĭ unŭ

(1) D. Stănescu. op cit. p. 331: «Odată ce móre cine-va, nimenuĭ nu este permisŭ a maĭ ḑice ce-va rĕŭ de morţĭ, dacă nu poţĭ a ḑice de bine.»

(2) Aeneid. lib. VI. v. 325. şi urm.:

Nec ripas datur horrendas et rauca fluenta
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt,
Centum errant annos, volitantique haec littora circum,
Tum demum admissi stanaque exoptata revisunt.

(3) Spiritus infelix perigrinas ibit in auras.

mormîntŭ deşertŭ pentru dînsulŭ, fără nicĭ o ceremonie maĭ însemnată.

Despre unŭ astŭ-felŭ de mormîntŭ deşertŭ numitŭ *tumulus inanis* vorbesce Virgiliŭ astŭ-felŭ: «Atuncĭ am aşezatŭ luĭ Rhoetus unŭ mormîntŭ deşertŭ pe ţermurĭ şi am chiematŭ de treĭ orĭ cu vóce tare spiritulŭ repausatŭ!» (1)

Şi dacă osemintele mortuluĭ maĭ târḑiŭ se aflaŭ din întêmplare neîngropate, atuncĭ eĭ aruncaŭ câte o mână de pămîntŭ peste dînsele, şi credeaŭ că dacă cine-va a întrelăsatŭ acésta, a făcutŭ celŭ maĭ mare pĕcatŭ.

Aşa ne spune Horaţiu în privinţa acésta următórele:

«Şi tu luntraşule nu te arĕta neînduratŭ faţă cu ţĕrîna spulburătóre, cu ósele şi cu capulŭ neîngropatŭ. Dă-le ce li se cuvine, şi după ce veĭ arunca peste mine de treĭ orĭ cu pămîntŭ, plécă» (2).

Tumulus inanis alŭ Romanilorŭ corespunde în câtŭ-va cu *sniamĕnulŭ* saŭ *sniamĕtulŭ* la Românĭ, căcĭ precum credeaŭ Romaniĭ că sufletulŭ celuĭ neîngropatŭ rătăcesce, aşa credŭ şi Româniĭ nu numaĭ despre sufletele celorŭ neîngropaţĭ, ci şi a celorŭ sinucişĭ, şi precum ţineaŭ cĭ de celŭ maĭ mare pĕcatŭ de a nu arunca pe corpurile aflate pămîntŭ, aşa credŭ şi aḑĭ Româniĭ, că e cea maĭ mare nefericire pentru acela care nu aruncă nemică pe sniamĕnŭ.

Temerea cea maĭ mare a strămoşilorŭ noştri era: să nu móră unde-va în *atare apă*, de unde corpulŭ nu s'ar puté scóte şi îngropa, precum e d. e. marea.

---

(1) Aeneid. lib. VI. v. 505:
Tunc egomet tumulum Rhoeto in littore inanem
Constitui, et magna manes ter voce vocavi.

(2) Od. I. 33. 22.
At tu nauta vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare. . .
Injecto ter pulvere curas.

Mórtea naturală, mórtea în răsboiŭ saŭ orĭ unde pe pămîntŭ uscatŭ o primiaŭ cu multŭ maĭ bucurosŭ, decât mórtea în apă, precum ni-o spune asta destulŭ de apriatŭ Ovidiu:

«N'am frică de mórte, esistă însă unŭ felŭ de mórte fără milă. Scutiţi-mĕ de naufragiŭ, şi mórtea îmĭ va fi unŭ darŭ. Este o deosibire orĭ de cade cine-va prin mórte naturală saŭ fierŭ şi pune trupulŭ murindŭ cuvenitŭ, şi demândă ce-va la aĭ sĕĭ şi nădăjduesce la mormîntŭ (înmormîntare), iară nu devine mâncarea pescilorŭ de mare; (1)» de unde uşorŭ se póte esplica, pentru ce Romaniĭ păgânĭ, nu numaĭ avuţiĭ, ci şi săraciĭ îşĭ gătiaŭ grópa încă în viaţă. Pentru că se temeaŭ ca nu cum-va în lipsa mormîntuluĭ să rĕmână neîngropaţĭ (2).

La Românĭ datina din urmă provine numaĭ fórte sporadicŭ. Dar pentru aceea, în locŭ de grópă, mulţĭ inşĭ, după cum am vĕdutŭ şi maĭ susŭ în cap. XIX nu întrelasă de a-şĭ face încă până ce sunt în viaţă secriulŭ saŭ sălaşulŭ în care aŭ să fie înmormîntaţĭ.

---

(1) Trist lib. I. II. 51.
Non lethum timeo, genus est miserabile lethi?
Demite naufragium, mors mihi munus erit.
Est aliquid fatove suo, ferrove cadentem
In solita moriens ponere corpus humo:
Et mandare suis aliqua et sperare sepulcrum
Et non aequoreis piscibus esse cibum

(2) M Besanŭ, stud. cit. «Albina» ar. I. No. 55. Bojînca, op. cit. p. 208.

XXVI.

INFRĂŢIREA

Dacă într'o familie se 'ntêmplă de morŭ doĭ copiĭ unulŭ după altulŭ, atuncĭ, spre a scăpa de mórte pre ceĭ viĭ, unulŭ din copiiĭ rĕmaşĭ se prinde *frate de cruce* cu unŭ altulŭ din altă familie, fie de orĭ-ce sexŭ, însă să fie *lunaticŭ* (1). cu acela, cu care are să se prindă frate de cruce.

Chipulŭ cum se sĕvêrşesce acéstă frăţie este următorulŭ: la ţinterimŭ, după ce s'a datŭ drumulŭ secriuluĭ în grópă, fratele saŭ sora copiluluĭ mortŭ se scobóră în grópă pe secriŭ, iar celŭ-laltŭ copilŭ îlŭ rădică din grópă şi punêndu-se faţă 'n faţă, apucă unŭ colacŭ, unulŭ cu o mână şi celŭ-laltŭ cu alta şi-lŭ frângŭ în douĕ; după aceea se sărută şi astŭ-felŭ se facŭ *fraţĭ de cruce.*

Amêndoĭ fraţiĭ aceştia se privescŭ ca şi cum arŭ fi fraţĭ bunĭ, fratele de cruce cu sora de cruce nu se potŭ lua nicĭ odată în căsătorie (2).

In judeţulŭ Oltŭ, maĭ este încă obiceiulŭ a se prinde frate de cruce astŭ-felŭ:

(1) Adică în aceeaşĭ lună născutŭ.
(2) Burada, Inmorm. p. 39—40. — Ionénu, op. cit. p. 39—40.

Fratele mortuluĭ lunaticŭ se pune în fiare și se prinde apoĭ *frate de cruce* cu unŭ altulŭ, așezându-se pe marginea mormîntuluĭ și rupêndŭ o furcă de strînsŭ fênŭ, pre care unulŭ o apucă de unŭ cracŭ iar celă-laltŭ de altulŭ (1).

---

(1) Burada, Inmorm. p. 40: «Obiceiulŭ de a se prinde frate de cruce nu se face numaĭ la mormintŭ; în părțile dela munte se sapă intr'o stâncă o cruce, pe care ceĭ ce vorŭ să se prindă frațĭ de cruce o sărută, apoĭ ișĭ facŭ la mâna dréptă o tăetură, și amestecă sângele lorŭ, și astŭ-felŭ se facŭ «*frațĭ de cruce*». Acéstă datină veche îĭ légă a-șĭ da viéța unulŭ pentru altulŭ.»— Vedĭ și Hasdeŭ, Columna luĭ Traianŭ, an. VIII. t. II. Bucurescĭ 1878, pag. 5—11; asemenea și V. Alecsandri, Poesiĭ populare, Bucurescĭ 1866, pag. 13.

XXVII.

COMĂNDAREA.

După ce s'aŭ întorsŭ toțĭ petrecĕtoriĭ dela țintérimŭ și după ce s'a spĕlatŭ fie-care în chipulŭ cum s'a arĕtatŭ în capitululŭ XXIV, se face *comândarea*, numită altmintrelea și *comândŭ*, *prasnicŭ* saŭ *pomană*.

In vechime se făcea *comândarea*, maĭ alesŭ în *Moldova*, în următorulŭ modŭ:

«De cu séră, când a doua ḑi avea a se înmormînta repausatulŭ, venia preotulŭ și se aducea una saŭ maĭ multe oĭ și berbecĭ, maĭ cu sémă negri; se făcea o grópă și întorcêndŭ vitele către apusŭ, rĕsărite fiindŭ acum stelele, le lipia lumînărĭ de céră prin córne, le citea o rugăciune și apoĭ venindŭ rênduițiĭ le tăia, punêndŭ să curgă sângele în grópa făcută înadinsŭ pentru acésta, numită «*ară.*»

Capulŭ și pielea viteĭ tăiate se da preotuluĭ, de unde a rĕmasŭ apoĭ proverbulŭ: «*a datŭ pielea popiĭ*», adică a muritŭ, iar cărnurile se făceaŭ bucate și se ospĕtaŭ cu dînsele petrecĕtoriĭ, cărora li se împărția maĭ ântâĭ câte unŭ colacŭ și o lumînare.

La masă punêndu-se și dându-li-se câte o cupă de vinŭ,

fie-care, luândŭ, vărsà puţinŭ pe pămîntŭ (1). ḑicêndŭ: «*uşóră să fie ţĕrna reposatuluĭ*» (2).

In unele părţĭ din *Moldova* se face *comândarea* şi astăḑĭ maĭ totŭ aşa cum se făcea ea şi în timpurile vechĭ.

A. Lambrior ne spune în privinţa acésta următórele:

«*Comândarea* se pregătesce âncă pe unele locurĭ în chipulŭ următorŭ: In spre ḑiua înmormîntăriĭ se aducŭ în ogradă maĭ multe oĭ saŭ berbecĭ, maĭ cu sémă negri, şi după ce aŭ rĕsăritŭ stelele, facŭ o grópă, şi apoĭ, lipindŭ lumînările aprinse de córnele dobitócelorŭ aduse, le întórnă cătră apusŭ, şi preotulŭ le cetesce o rugăciune, pe urmă ómeniĭ le taie pe marginea grópeĭ ca să se scurgă sângele într'însa. Grópa acésta se numia din vechime «*aratŭ.*» Preotuluĭ se dă capulŭ şi pielea oilorŭ saŭ a berbecilorŭ, de unde chiar când s'a pierdutŭ obiceiulŭ acesta, a rĕmasŭ vorba: «*aŭ datŭ pielea popiĭ,*» adică: a muritŭ; iară din cărnurile dobitócelorŭ junghiate astŭ-felŭ, se facŭ bucate pentru comândare. Toţĭ petrecĕtoriĭ se punŭ la masă mângâindŭ pre rudele mortuluĭ cu vorbele: «*că aşa-ĭ lumea acésta trecĕtóre, şi că în curêndŭ saŭ maĭ târḑiŭ ne vine rêndulŭ şi nouĕ*» (3).

Bucatele cele maĭ obicĭnuite în Moldova, ce se facŭ la comândare, sunt: zamă cu tocmagĭ, borşŭ de pasĕre, plachiĭ, gălusce, sarmale, carne cu perje, diferite fripturĭ saŭ şi alte bucate, carĭ îĭ plăceaŭ repausatuluĭ fiindŭ în viaţă.

Inainte de a bé, varsă puţinŭ vinŭ din pahare şi apoĭ ḑicŭ: «*să-ĭ fie ţĕrna uşóră reposatuluĭ,*» şi altele, după cum îĭ ajunge capulŭ; şi cu rênduéla acésta îndesândŭ paharele,

---

(1) V. Alecsandri: Poesiĭ pop. ale Rom. Bucurescĭ 1866. Nota dela p. 6.: «Acestŭ obiceiŭ de a vĕrsa o parte din bĕutură până a nu duce paharulŭ la gură -- libaţie — se face pentru ca să alunge nălucile morţilorŭ ce sborŭ prin lume şi se amestecă în faptele ómenilorŭ.»

(2) Burada, Inmorm. p. 43--44.

(3) Op. cit. p. 154.

maĭ uită rudele din supĕrare, iar petrecĕtoriĭ se înveselescŭ de-a binele» (1).

In unele locurĭ, unde nu este datină a se pune pomulŭ la mormîntŭ, după cum s'a arĕtatŭ maĭ sus în capitululŭ XXIV, se pune acuma la comândare (2).

Maĭ tótă procedura *comândăriĭ* Românilorŭ din *Moldova* ni-o înfăţişază şi următórea doină:

— Frundă verde bobŭ şi linte,
Mărióră fără minte,
Mărită-te să mĕ'nsorŭ
Că să nu-ţĭ maĭ morŭ de dorŭ.
–Insóră-te Dumnia-ta
Să vĕdŭ pe cine-ĭ lua;
De-ĭ lua una ca mine
Dumnedeŭ să-ţĭ dee bine;
De-ĭ lua-o maĭ frumósă,
Dumnedeŭ să-ţĭ facă casă;
De-ĭ lua-o grozăvióră
Dumnedeŭ să ţĭ-o omóră
Şi să-ĭ facĭ o mesişóră,
Să mergŭ şi eŭ la o pomană
Şi să-mĭ dee-unŭ colăcelŭ
Să-ĭ fie de sufleţelŭ,
Şi să-ĭ gustŭ din colivióră
Să vĕdŭ dulce-ĭ orĭ amară,
Şi să bemŭ din gărăfióră
Să-ĭ fie ţĕrnă uşóră,
Ca douĕ petre de móră (3) . . .

Maĭ de multŭ, după cum spunŭ bĕtrâniĭ, aveaŭ şi *Româniĭ din Bucovina* datină, tocmaĭ ca şi ceĭ din Moldova, când muria cine-va, némurile celuĭ mortŭ înainte de înmormîntare tăiaŭ unŭ berbece, o óie, o vacă, unŭ boŭ, saŭ şi altă vită bună

(1) Lambrior, op. cit. p. 154. — Burada, Inmorm. p. 45.
(2) Burada, Inmorm. p. 43.
(3) El. Sevastosŭ, Cântece moldovenescĭ, Iaşĭ 1888, p. 147.

de mâncatŭ, şi cu carnea acestora făcea apoĭ *comândare* saŭ *prasnicŭ*, iară pielea viteĭ tăiate cu córne cu totŭ o da preotuluĭ funcţionarŭ peste mormîntulŭ repausatuluĭ, după ce preotulŭ sigila mormîntulŭ. De córne lipia o lumină aprinsă de céră şi punea şi unŭ colacŭ. Pe unele locurĭ învârtia împrejurulŭ córnelorŭ şi maţele viteĭ tăiate. In unele locurĭ însă era datină de a pune pielea viteĭ tăiate sub picióre le preotuluĭ după înmormîntarea mortuluĭ şi anume când se adunaŭ ómeniĭ la comândare. Loculŭ preotuluĭ, prin acésta, era maĭ dinainte designatŭ, şi elŭ, după ce binecuvînta masa, se aşeza acolo.

Astădĭ, după câtŭ suntemŭ informaţĭ, datina acésta nu maĭ esistă nicăirĭ în Bucovina. Starea materială nu le maĭ permite Românilorŭ să facă multă cheltuélă. Afară de acésta şi interesulŭ pentru păstrarea datinelorŭ străbune în multe locurĭ s'a pierdutŭ maĭ cu totulŭ. Aducerea aminte despre acéstă datină străbună însă s'a păstratŭ până şi'n diua de astădĭ nu numaĭ prin proverbulŭ «*a datŭ pielea popiĭ,*» care este fórte usitatŭ în Bucovina, şi care însémnă atâta, câtŭ a muritŭ, ci totŭ-odată şi prin variantele acestuĭ proverbŭ: «*maĭ că era să dee pielea popiĭ*» = maĭ că era să móră; — «*câtŭ pe ce de n'a datŭ pielea popiĭ*» = câtŭ pe ce de n'a muritŭ; «*are să dee pielea popiĭ*» = n'are scăpare, are să móră (1).

In vechime datina acésta trebue să fi fostŭ fórte rĕspândită nu numaĭ la Româniĭ din Bucovina şi Moldova, ci pretutindene la toţĭ Româniĭ.

Cu privire la Româniĭ din *Banatŭ*, d-lŭ Ios. Olariŭ, învĕţătorŭ în Domanŭ, ne scrie următórele:

«In copilăria mea, când se cumendaŭ ţĕraniĭ, duceaŭ din

(1) Vedĭ despre acésta şi S. Fl. Marian, Proverbe pop. rom., publ. în «Familia» an. XIII. Buda-Pesta 1877. No. 37, p. 433.

picile oilorŭ, ce le tăiaŭ pentru *pomană*, câte o piele popiĭ. Astădĭ însă datina acésta a încetatŭ cu totulŭ şi numaĭ proverbulŭ se păstréză în gura poporuluĭ şi'n maĭ multe înţelesurĭ, spre esemplu unŭ omŭ *s'a cumendatŭ*, dar elŭ comite multe fără-de-legĭ, atuncĭ sătenii ḑicŭ despre elŭ că *în zadarŭ a datŭ pielea popiĭ*, iară altulŭ zace greŭ bolnavŭ, şi despre acela ḑicŭ sătenii că *voesce să dea popiĭ pielea.*»

E dreptŭ că şi'n ḑiua de aḑĭ orĭ de câte orĭ se face vre-o comândare totŭ-deauna se taie o óie, unŭ berbece, unŭ viţelŭ saŭ o junincă, dar nimĕruĭ nu-ĭ trece prin minte ca pielea viteĭ respective să o dee preotuluĭ, ci fie-care o păstréză pentru sine.

In timpulŭ de faţă se face comândarea saŭ prasniculŭ în cele maĭ multe părţĭ din Bucovina astŭ-felŭ:

Cum s'a scosŭ mortulŭ din casă şi s'aŭ pornitŭ cu dînsulŭ la biserică, femeile ce rĕmânŭ acasă, măturândŭ şi grijindŭ cum se cuvine casa, se apucă de grabă şi aşternŭ una saŭ maĭ multe mese atâtŭ în odaïa, unde a statŭ mortulŭ, câtŭ şi în cele-lalte odăĭ, iar dacă e timpŭ de vară şi odăile sunt micĭ, atuncĭ adese-orĭ aşternŭ o masă mare afară în ogradă. La mijloculŭ meseĭ se punŭ, după putinţă, maĭ multe felurĭ de bucate, iar jurŭ împrejurulŭ meseĭ câte unŭ colacŭ de care se lipesce şi o lumină de céră.

In multe locurĭ am observatŭ că la capetele precum şi pe de laturile meseĭ se maĭ lipescŭ încă câte o lumină separată, la unŭ locŭ patru luminĭ, astŭ-felŭ ca să formeze o cruce. Asemenea se lipesce şi de păreţiĭ odăiĭ, în care a statŭ mortulŭ, câte o lumină de céră, carĭ amintescŭ pre ceĭ patru evangeliştĭ.

După ce s'a înmormîntatŭ acuma mortulŭ, némurile acestuïa, poftescŭ încă în ţinterimŭ fiindŭ o parte dintre petrecĕtorĭ ca să vie la prasnicŭ.

Adunându-se ceĭ poftițĭ, se așéză cu toțiĭ la masă, fie-care pe loculŭ ce i se indică de către ceĭ de casă.

După ce aŭ ocupatŭ acuma locurile, preotulŭ tămâindŭ casa și masa, face ectenia morțilorŭ, amintindŭ în decursulŭ eĭ nu numaĭ pre celŭ de curêndŭ mortŭ, ci și pe ceĭ-lalțĭ morțĭ din familia respectivă, carĭ aŭ repăusatŭ maĭ de nainte, iar după ce încheie ectenia binecuvintéză masa, și apoĭ se pune fie-care pe loculŭ sĕŭ.

Când începe preotulŭ ectenia se aprindŭ luminile lipite de colacŭ, iar când o sfârșesce, fie-care insŭ stinge lumina și strângênd'o d'impreună cu colaculŭ, o ĭea de regulă cu sine și o duce acasă.

In multe locurĭ am observatŭ că colaciĭ și luminile nu se înșiră, după cum am arĕtatŭ maĭ sus, pe marginile meseĭ, ci se păstréză unde-va într'unŭ ungherĭŭ, iar după ce a sfîrșitŭ preotulŭ panachida, némurile repausatuluĭ ieaŭ câte unŭ colacŭ și o lumină aprinsă și le daŭ fie-căruia în mână, ḑicêndŭ în acelașĭ timpŭ: «*poftimŭ de sufletulŭ luĭ N. și a luĭ N.*» și totŭ așa pe rêndŭ până ce daŭ fie-căruia mesanŭ câte unŭ colacŭ și o lumină.

Dela acéstă datină fórte rĕspândită în Bucovina se vede că s'a născutŭ cu timpulŭ ḑicala: «*dă-ĭ colacŭ și lumînare*», care se ḑice despre unŭ lucru împrumutatŭ, ce nu-lŭ maĭ poțĭ căpĕta îndĕrĕptŭ, saŭ despre unulŭ pĭerdutŭ, care nu-lŭ maĭ poțĭ afla, căcĭ cum nu se întórce mortulŭ dela mormîntŭ, așa și lucrulŭ împrumutatŭ nu ți se va maĭ întórce, nicĭ celŭ pĭerdutŭ nu-lŭ veĭ maĭ afla.

La fie-care comândare ieaŭ parte maĭ cu sémă ceĭ însurațĭ, cu deosebire ceĭ maĭ bĕtrânĭ și copiiĭ ceĭ micĭ, rarŭ când însă fecĭoriĭ și cu atâtŭ maĭ puținŭ fetele cele marĭ. De aice se vede că s'a născutŭ apoĭ și ḑicala:

Fată mare 'n comândare
Nicĭ colacŭ nicĭ lumînare.

Dinaintea preotuluĭ, în multe comune din *Bucovina*, atâtŭ dincóce câtŭ şi dincolo de Prutŭ, precum în Boĭanŭ, Mahala, Ostriţa, Horecea şi altele, se pune pe lângă mâncările îndătinate încă şi o găină saŭ unŭ cocoşŭ friptŭ, care e menitŭ, nu ca să-lŭ mănânce la starea loculuĭ, ci să-lŭ iee cu sine acasă.

Totŭ atuncĭ, saŭ când se pornesce acasă, i se maĭ dă preotuluĭ încă şi o găină vie saŭ unŭ cocoşŭ viŭ de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, credêndŭ că *găina friptă* are s'o vadă mortulŭ în cea-laltă lume, iar *cea vie*, care înainte de a se da se-udă şi se spală bine pe piciòre cu apă curată, parte că-lŭ va conduce până la raiŭ, şi parte că-lŭ va apĕra prin cântarea sa, maĭ alesŭ dacă e cocoşŭ, de spiritele cele necurate ce arŭ voì să se apropie de dînsulŭ, iar când îĭ va fi maĭ caldŭ că-lŭ va stropì şi recorì de arşiţa cea mare, care trebue s'o îndure sufletulŭ în călĕtoria sa cea îndelungată şi ostenitóre (1).

Dacă la casa celuĭ ce face prasnicŭ s'ar întîmpla să nu se afle nicĭ unŭ cocoşŭ saŭ găină de întrecutŭ, apoĭ cumpĕră şi de ar fi să facă comândare chĭar şi pentru dece suflete de-o dată, trebue numaĭ decât să caute atâtea găinĭ saŭ celŭ puţinŭ atâţia puĭ ca să le dee preotuluĭ de sufletulŭ celuĭ repausatŭ. Asta maĭ cu sémă în satele amintite maĭ sus de peste Prutŭ (2).

După ce s'aŭ aşezatŭ acuma la masă şi preotulŭ a făcutŭ panachida şi a amintitŭ pre toţĭ morţiĭ, începŭ cu toţiĭ a gusta maĭ ântâĭ din *pausŭ*, dacă a maĭ rĕmasŭ, apoĭ din *colivă* şi abia după aceea din cele-lalte bucate ce se află pe masă.

Când se'mbie óspeţiĭ să cinstéscă li se spune: «*poftimŭ dă* saŭ *cinstesce de bine de sufletulŭ luĭ N.*» Iar celŭ îmbiatŭ, primindŭ şi cinstindŭ, rĕspunde: «*Dumnedeŭ priméscă!*»

(1) Com. de G. Tomoiagă.
(2) Com. de G. Tomoiagă.

Astŭ-felŭ durézā comândarea ca la o orā saŭ şi maĭ bine. Iar după ce aŭ ospĕtatŭ cu toţiĭ, se scólă dela masă, preotulŭ face ectenia pentru ceĭ viĭ, în decursulŭ căreia se amintescŭ toţĭ ceĭ de casă şi care se 'nchee cu «*Dumnedeŭ să le înmulţéscă aniĭ!*» apoĭ îşi iea fie-care colaculŭ şi lumina şi se ducŭ pe acasă.

Afară de cele arĕtate până acuma maĭ e de însemnatŭ încă şi aceea, că în unele sate din *Bucovina* şi cu deosebire în cele de pe malurile Prutuluĭ, precum: Boianŭ, Mahala, Ostriţa, Horecea, se face prasnicŭ nu numaĭ în ḑiua înmormîntăriĭ, ci şi maĭ pe urmă şi anume: a treia şi a noua ḑi după înmormîntare, apoĭ la şése sĕptĕmânĭ, la unŭ anŭ, la treĭ anĭ, la şépte, la nouĕ, şi la doĭ-spre-ḑece anĭ (1).

Mulţĭ inşĭ credŭ că *Mórtea* saŭ, după cum spunŭ uniĭ, *Archangelulŭ* trebue să se lupte adeseorĭ fórte multŭ cu omulŭ până ce-ĭ taie capulŭ şi-ĭ scóte sufletulŭ din trupŭ. De aceea toţĭ păreţiĭ unde s'a întêmplatŭ mórtea unuĭ omŭ, sunt stropiţĭ şi unşĭ cu sânge de alŭ acestuia. Prin urmare în decursulŭ celorŭ două ḑile ce urmézā nemijlocitŭ după înmormîntare, trebue numaĭ decât să se ungă şi văruéscă tótă casa, ca să se acopere petele cele de sânge. Iar ungerea şi văruirea acésta o îngrijesce de comunŭ o femee străină, care capĕtă ca plată unŭ colăcelŭ, o lumină şi o bucată de pânză (2).

A treia ḑi după înmormîntare se face sfinţirea apeĭ, se stropesce tótă casa, şi după aceea se dă apoĭ masa. La acéstă masă, care se face pentru ca să pótă trece mortulŭ în cea-laltă lume, în unele locurĭ, precum bună-óră în Badeuţŭ, pe lângă colacŭ şi lumînare, se maĭ adaoge încă şi unŭ vasŭ

(1) Com de d-lŭ V. Turturénŭ, Tomoiagă, şi Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

(2) Cred. Rom. din Boianŭ şi Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ şi a celorŭ din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de Const. Merchesĭ, stud. gimn: «dacă nu se face *prasnicŭ* a treia ḑi nu póte să trécă sufletulu în cea-laltă lume.»

de lutŭ saŭ de steclă, care se dă plinŭ cu apă saŭ vinŭ óspeţilorŭ în mână amintindŭ la fie-care dare pre unulŭ dintre repausaţiĭ familieĭ.

Óspeţiĭ sunt obligaţĭ a bé din vasŭ măcarŭ ciş-ce-va inainte de ce prindŭ a ospĕta. Bĕutura acésta e menită pentru ceĭ repausaţĭ, ale carorŭ suflete ardŭ nerescumpĕrate în întunericulŭ din cea-laltă lume.

Totŭ acésta se repeţesce la nouĕ ḑile şi la şése sĕptĕmânĭ ale aceluiaşĭ anŭ, apoĭ la unŭ anŭ după repausare, şi totŭ aşa până la anulŭ alŭ doĭ-spre-ḑecelea (1).

In ḑiua *prasniculuĭ*, care se face la unŭ anŭ după repausare, precum şi 'n aniĭ următorĭ, e datină în cele maĭ multe comune din Bucovina de a se duce maĭ ântâĭ unŭ pomŭ şi pomene la biserică, undo se face *parastasŭ* pentru celŭ repausatŭ dimpreună cu care se pomenescŭ şi ceĭ-lalţĭ repausaţĭ aĭ familieĭ; iar masa, adecă pomana saŭ comândarea se face aŭ numaĭ în curtea biserici, aŭ numaĭ acasă, aŭ în ambele locurĭ, dacă ceĭ ce o facŭ sunt ómenĭ avuţĭ.

Adeseorĭ însă ceĭ avuţĭ chiamă pe preotulŭ acasă. Sosindŭ preotulŭ, face sfinţirea caseĭ, saŭ numaĭ sfinţirea apeĭ celeĭ micĭ, stropesce casa precum şi tóte acareturile de pe lângă acésta, apoĭ cântă panachida şi pomenesce pe toţĭ ceĭ repausaţĭ, rădicândŭ în acelaşĭ timpŭ şi pomulŭ dimpreună cu pomenele.

La masă se 'mpărţesce celorŭ presenţĭ câte unŭ colacŭ şi o lumînare. Ceĭ maĭ avuţĭ adeseorĭ împărţescŭ la ocasiunea acésta şi câte unŭ mielŭ, óie, viţea saŭ vacă de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, pentru care se face pomenirea, dar de comunŭ numaĭ la vre-unŭ finŭ, nepotŭ saŭ altŭ némŭ anume ca să nu trécă averea în mânĭ de totŭ străine (2).

---

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ, preotŭ.
(2) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ.

In unele comune din *Moldova,* precum bună-óră în Mălinĭ Baĭa, Rădăşenĭ şi altele din judeţulŭ Suceveĭ, e datină ca a *nóua ḑi* după înmormîntare să se facă o lécă de pomenire saŭ prasnicŭ ca şi 'n Bucovina. La ocasiunea acésta se chiamă preotulŭ de face maĭ ântâĭ sfinţirea apeĭ celeĭ micĭ şi stropesce casa, şi apoĭ se dă masa (1).

In alte comune, totŭ din *Moldova,* se face masă pentru pomenirea sufletuluĭ celuĭ repausatŭ la treĭ, la nouĕ şi la douĕ-ḑecĭ de ḑile, iar la patru-ḑecĭ de ḑile se chiamă preotulŭ de-ĭ rădică *panaghia*, făcêndu-ĭ atuncĭ şi vecĭnica pomenire.

Pentru sufletulŭ morţilorŭ se maĭ face încă şi soborŭ la biserică, la treĭ lunĭ, la jumĕtate de anŭ, la nouĕ lunĭ şi la anulŭ, când se scóte şi coliva la mormîntŭ, care se dă apoĭ preoţilorŭ (2).

În fine, în alte părţĭ totŭ din *Moldova,* la treĭ ḑile după înmormîntare se face *colivă* la biserică, asemenea la 9, la 21 şi la 40 de ḑile se face colivă, colacĭ şi praznicŭ, numite *panachidă*. Tóte aceste pomenirĭ, făcute în deosebite rĕstimpurĭ, se chĭamă *grijĭ,* şi mare multŭ e căinatŭ acela, căruia nu i s'aŭ purtatŭ *grijile,* ḑicêndu-se că «*stă cu ţĕrînă în gură*» (3).

In *Transilvania* şi anume în comunele de prin prejurulŭ oraşuluĭ Sibiiŭ, *comândulŭ* se face astŭ-felŭ: se pune masa, unde stă de mănâncă preotulŭ şi cu fruntaşiĭ; pe lângă bucatele ce se află, carĭ de obiceiŭ sunt supă de tăeţeĭ şi friptură, se pune unŭ colacŭ mare în care se împlântă unŭ copăcelŭ încărcatŭ cu mere, turte, covrigĭ, prune şi nucĭ, şi apoĭ când cântă preotulŭ: «*unde umbrézá darulŭ tĕŭ Mi-*

---

(1) Dict. de Mărĭuca Nistorŭ din Mălinĭ, şi Aniţa Pletosŭ din Rădăşenĭ.
(2) Burada, Inmorm. p. 52.
(3) Lambrior, op. cit. p. 155.

chaile archanghele,» toțĭ meseniĭ saltă și légănă colaculŭ cu copaculŭ. In curte începêndŭ dela masă și până la pórtă saŭ și maĭ departe în stradă, se presară pae și pe ele se așéză o pânză albă, pe carĭ se punŭ strachinĭ cu bucate, și venindŭ ómeniĭ se punŭ la masă, josŭ la pămîntŭ și după ce aŭ ospĕtatŭ li se dă câte unŭ colăcelŭ și o lumînare de céră galbĕnă.

Totŭ în *Transilvania*, și anume în ținutulŭ Făgărașuluĭ, comândarea se numesce «*sărăcustă*». Fie omulŭ câtŭ de neavutŭ, împarte mesenilorŭ după ospĕtare câte unŭ colăcelŭ saŭ o bucată de pâne și o lumină de céră, iar fețelorŭ bisericescĭ încă și câte o năframă (1).

In districtulŭ Năsăuduluĭ *comândarea* se face de regulă afară, iar dacă e plóie în șurĭ, și numaĭ rare orĭ în case.

De cum-va comândarea e cu colacŭ, pomișorĭ saŭ vase ca d. e. cofe, óle saŭ blide, se împărțescŭ maĭ ântâĭ acestea, și după aceea începe ospĕțulŭ, bêndŭ și mâncândŭ din abundanță și dicêndŭ: «*Dumnedeŭ să-lŭ ierte*» și «*Dumnedeŭ să priméscă*».

Când comândarea e cu vase, atuncĭ se maĭ pune și unŭ colacŭ și luminiță de céră, iar când e cu cofe se maĭ pune încă și puțină apă.

Poporulŭ însă crede că e fórte bine ca comândarea să se facă cu pomișorĭ, căcĭ atuncĭ sufletulŭ respectivuluĭ în grădina raĭuluĭ încă se va desfăta, sburândŭ ca și o pasĕre dintr'unŭ pomŭ într'altulŭ.

Despre pausŭ, colacŭ, pomene, se crede că dându-se de acestea în acéstă lume de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, atuncĭ respectivulŭ mortŭ le va avé în cea-laltă lume.

Comândarea precum și cele-lalte pomenirĭ se facŭ din partea mueriĭ, dacă e mortŭ bărbatulŭ, saŭ din partea bărbatuluĭ

---

(1) Burada, Inmorm. p. 44—45.

dacă e mórtă muerea, iar dacă bărbatulŭ saŭ muerea mórtă nu are soțŭ, atuncĭ pomenirile acestea se facŭ de către fiiĭ lorŭ, iar dacă și aceștia lipsescŭ, atuncĭ se facŭ de către alte némurĭ (1).

Ca și'n Bucovina, totŭ așa și'n Transilvania, se face prasnicŭ saŭ comândŭ nu numaĭ nemijlocitŭ după înmormîntare, ci și maĭ pe urmă, adică a dóua ḑi după înmormîntare, care se numesce «*feștane*» și care corespunde pomeniriĭ de a treia ḑi la Româniĭ bucovinenĭ, apoĭ la șése sĕptĕmânĭ, care pomenire se numesce în unele locurĭ «*prânḑulŭ celŭ de șése sĕptĕmânĭ*,» și în urmă la unŭ anŭ. Și precum la comăndulŭ primŭ, așa și la cele următóre, se facŭ colăceĭ și se pune unŭ prânḑŭ de bucate, la care sunt invitațĭ maĭ sémă ceĭ maĭ de aprópe și veciniĭ (2).

E prea bine sciutŭ că Româncele de pretutindene cocŭ pânea precum și alte copturĭ cu aluatŭ, pre care îlŭ prepară ele singure și din aluatŭ de acesta păstréză ele apoĭ și pentru alte copturĭ

Dela pânea mortuluĭ însă, adică dela pânea ce se cóce pentru pomenirea celuĭ mortŭ, nu lasă, maĭ alesŭ celea din Transilvania, nicĭ când aluatŭ acru (3).

In *Banatŭ*, și anume în comunele Barjovicŭ, Prilipețŭ, și în părțile Almajuluĭ, înainte de a se așeza glóta la masă și de a binecuvînta preotulŭ bucatele de pe ea, se împodobesce frumosŭ cu florĭ unŭ bĕțŭ, pe care se încolăcesce o lumînare de céră galbĕnă și stă aprinsă câtŭ cetesce preotulŭ rugăciunea meseĭ, apoĭ așezêndu-se cu toțiĭ la masă, se stinge lumînarea și se pune bĕțulŭ pe unŭ scaunŭ lângă masă, ținêndŭ astŭ-felŭ loculŭ mortuluĭ (4).

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(2) Com. de d-lŭ I. Georgescu și d-lŭ T. Simonŭ.
(3) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ.
(4) Burada, Inmorm. p. 45—46.

Totŭ în *Banatŭ*, precum în ținutulŭ Oraviței, pomenele morților se facŭ de regulă: *a)* după înmormîntare, *b) la nouĕ ḑile*, când se scóte *prânḑişorulŭ* afară de-lŭ mănâncă copiiĭ, *c)* la douĕ-ḑecĭ de ḑile, *d)* la patru-ḑecĭ de ḑile, *e)* la jumĕtate de anŭ, *f)* la unŭ anŭ și *g)* la serbarea patronuluĭ caseĭ.

La tóte pomenele acestea se caută ca nicĭ când să nu trécă timpulŭ, ci totŭ-deauna să se facă cu o ḑi maĭ nainte.

Asemenea caută colăcărițele cu mare luare de sémă ca nemică să nu puie la masă cu păreche, ci totŭ-deauna fără păreche. Până chiar și ólele dela focŭ caută să fie fără păreche.

Vitele destinate pentru *pomana mortuluĭ* se spală maĭ ântâĭ cu apă curată pe picióre, apoĭ se ocolescŭ cu tămâe aprinsă pe cărbunĭ și abia după aceea se junghie.

La fie-care masă, *pomana* ce se dă de sufletulŭ celuĭ repausatŭ, se numesce maĭ ântâĭ luĭ Dumneḑeŭ, apoĭ st. *Archangelĭ*, adică morțiĭ, după aceea mortuluĭ, și la urmă *tâlharilorŭ*, sub carĭ se'nțelegŭ spiritele cele rele ce staŭ în calea repausatuluĭ în cea-laltă lume voindŭ a-ĭ lua sufletulŭ și a-lŭ duce cu dînsele în iadŭ (1).

Când se serbéză *patronulŭ caseĭ*, atuncĭ în cele maĭ multe părțĭ din *Banatŭ* se face și se pune și «*coliva*», care constă, ca și'n cele-lalte părțĭ locuite de Românĭ, din grâŭ fiertŭ, pusŭ pe unŭ tăierŭ și mestecatŭ pe alocurea cu miere de stupŭ, înfingêndŭ în grâŭ pe de-asupra făliĭ simetrice de mere, pere, gutâĭ etc., care grâŭ sfințitŭ prin rugăciunile preotuluĭ se împarte apoĭ atâtŭ de sufletulŭ mortuluĭ nu de multŭ repausatŭ, câtŭ și de sufletulŭ celorŭ-lalțĭ morțĭ, ce aŭ repausatŭ maĭ nainte.

Când se pune *coliva* sacrificiŭ morților, în orașe maĭ

(1) Com. de d-lŭ Iosifŭ Olariŭ

marĭ se ducŭ colivele la biserică și punêndu-se la unŭ locŭ cetesce preotulŭ rugăciunea îndătinată peste ele, iar prin comunele țĕrănescĭ merge preotulŭ din casă în casă de sfințesce coliva. Cu acéstă ocasiune, când se face rugăciunea de sacrificiŭ, prinde cu mâna preotulŭ împreună cu casniciĭ și consângeniĭ, chemațĭ la serbarea patronuluĭ, de colivă și rădicând'o în sus recitéză rugăciunea, apoĭ unde sunt mulțĭ adunațĭ șĭ nu încapŭ toțĭ a ține cu mâna nemijlocitŭ de colivă, ceĭ de dinapoĭ punŭ mâna pe umĕrulŭ celorŭ dinainte și astŭ-felŭ se împărtășescŭ și eĭ de binecuvîntarea sacrificiuluĭ adusŭ morțilorŭ (1).

In unele locurĭ, atâtŭ din *Bucovina*, câtŭ și din cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ, a fostŭ și maĭ este încă icĭ-colea, maĭ alesŭ în satele, carĭ sunt fórte reslățite, și acuma datină ca *comăndarea* saŭ *prasniculŭ* să se facă nemijlocitŭ după ce s'a scosŭ mortulŭ din casă. Cum s'a scosŭ adecă mortulŭ afară, se așterne masa în casă, petrecĕtoriĭ se 'ntorcŭ în casă, se punŭ la masă, mănâncă și beaŭ, și abia după aceea pornescŭ cu mortulŭ la grópă.

In unele comune din *Moldova*, județulŭ Sucéva, dacă e iérnă scotŭ mortulŭ în tindă și așternŭ masa în casă, iar dacă e vara, lasă mortulŭ în casă și așternŭ masa afară, la care se așéză apoĭ toțĭ petrecĕtoriĭ, în frunte cu preotulŭ funcționarŭ, care face maĭ ântâĭ ectenia morțilorŭ și rădică pomulŭ cu pomenele.

Inainte de a gusta din bucate, capĕtă fie-care, ca și la comăndările ce se facŭ după înmormîntare, câte unŭ colacŭ și o lumină (2); în unele locurĭ, precum bună-óră în Baia, încă și câte o cofă saŭ cană plină cu apă saŭ cu lapte, care

(1) Sim. Mangiuca, Călindariŭ pe an. 1882. Brașovŭ 1881, p. 141.
(2) Dict. de Mariuca Nistorŭ din Mălinĭ.

însemnéză ca sufletulŭ repausatuluĭ să aibă pe cea-laltă lume, când îĭ va fi sete, de unde bea (1).

In comunele, despre carĭ ni-ĭ vorba, maĭ e încă și acé dalină, că pe câtŭ timpŭ duréză masa se aprindŭ pe păreții odăiĭ, unde a statŭ mortulŭ, numaĭ două luminĭ și anume: una deasupra ușeĭ și alta la icóne (2).

In *Ţéra-Românéscă,* scrie d-lŭ D. Stănescu, maĭ alesŭ cu privire la Româniĭ din comuna Zănóga: «Când totulŭ s'a gătitŭ, — când cosciugulŭ s'a isprăvitŭ și mortulŭ cu cele necesare a fostŭ așezatŭ în elŭ; când preoțiĭ aŭ isprăvitŭ a ceti *stâlpiĭ,* dacă este unŭ omŭ bĕtrânŭ; când pâinile aŭ fostŭ cópte și mâncările gătite, atuncĭ se întindŭ mesele în casă saŭ afară din casă, dacă este timpŭ frumosŭ și cu toțiĭ mănâncă, rugându-se pentru ertarea pĕcatelorŭ mortuluĭ. Preoțiĭ staŭ în capulŭ meseĭ, apoĭ urméză ceĭ-lalțĭ aranjațĭ după bĕtrânețe saŭ după cinstea de care se bucură la sătenĭ.

«Sculându-se dela masă, tuturorŭ celorŭ de față se împartŭ basmale, lumînărĭ, și apoĭ pornescŭ mortulŭ la biserică . . (3).

«Când se împlinescŭ șése sĕptĕmânĭ dela îngroparea celuĭ mortŭ, se face a doua pomană. . . După ce iesŭ preoțiĭ dela biserică sunt chiemațĭ de capulŭ familieĭ la casa luĭ, unde totulŭ este aranjatŭ.

«Preoțiĭ slobodŭ pomana și totŭ-odată sunt ținuțĭ fórte multŭ ca să guste, — ca semnŭ de binecuvîntare, — din pomană, căcĭ altfelŭ creștinulŭ rĕmâne măhnitŭ. . .

«De asemenea se face pomană la șése lunĭ, la unŭ anŭ, la treĭ și fără șovăire la șépte, când e permisŭ a se desgropa mortulŭ . . » (4).

(1) Com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn.
(2) Dict de Mariuca Nistorŭ.
(3) Op. cit. p. 324.
(4) D. Stănescu, op. cit. p. 327, 328, 329.

Totŭ în *Țéra-Românéscă* maĭ esistă încă și următórea datină și credință:

«Când cine-va dă ceva de pomană, atâtŭ în decursulŭ comândăriĭ câtŭ și de altă-dată la unŭ țiganŭ, trebue să dea cu piciorulŭ în pămîntŭ dacă-ĭ dă în mână, și acésta ca pămîntulŭ să fie martorŭ ocularŭ la pomana făcută țiganuluĭ, pentru că se dice că țiganulŭ îĭ iea mirulŭ și botezulŭ și-lŭ aruncă în iadŭ; iar dacă pămîntulŭ este martorŭ la pomana țiganuluĭ, să dică că i-a făcutŭ ca la unŭ *creștinŭ*. Țiganulŭ (ursarulŭ saŭ zavragiulŭ) când vede că acela ce-lŭ miluesce dă cu piciorulŭ în pămîntŭ refusă a lua din mână» (1).

In fine trebue să maĭ amintimŭ încă și aceea că precum la Româniĭ din Dacia-traĭană, totŭ așa se pune masă saŭ se face comândare după înmormîntarea unuĭ mortŭ și la *Româniĭ din Macedonia* (2).

Pe lângă *comândarea* saŭ *comândulŭ*, despre care am vorbitŭ până aice, merită a fi amintite încă și *parastasele*, *slujbele*, *sărindarele* saŭ *sălindarele* și *sarcoustele* saŭ *sărăcustele*, carĭ se *plătescŭ* respective se *pórtă* asemenea pentru pomenirea și ĭertarea pĕcatelorŭ celorŭ repausațĭ, care pomenire se face de regulă numaĭ în biserică.

Parastasele, în unele părțĭ din *Moldova*, se pórtă patru-decĭ de dile de-a rêndulŭ, după ce móre omulŭ, adecă se aducŭ la biserică, în fie-care di, nouĕ covrigĭ, o lumînare, vinŭ și tămâe, iar preotulŭ cetesce rugăciunile cuvenite (3).

---

(1) I. St. Negoescu, Credințe populare, publ. in «Lumina pentru toțĭ» an. III, Bucurescĭ, 1888, p. 475.—Ionénu, op. cit., p. 46:

«Dacă pentru vre-unŭ mortŭ se dă de pomană ce-va la țiganŭ, celŭ care dă, trebue să dea cu piciorulŭ in pămintŭ ca și elŭ să fie martorŭ de pomana ce dă țiganuluĭ; căcĭ se crede că țiganulŭ iĭ iea mirulŭ și botezulŭ și le aruncă in iadŭ; dar dacă pămintulŭ este martorŭ la pomana dată țiganuluĭ, se crede că e dată ca la unŭ creștinŭ.»

(2) Dim. Bolintinénu, Călĕtoriĭ la Româniĭ din Macedonia, p. 91—92.

(3) Burada, Inmorm., p. 47—48.

In *Macedonia* se facŭ *parastasele* totŭ așa ca și în *Téra-Românéscă* și *Moldova* (1).

In *Bucovina*, din contră, parastasele se facŭ astŭ-felŭ: némurile celuĭ repausatŭ facŭ și ducŭ la biserică unŭ pomŭ ca pentru orĭ și care omŭ de curêndŭ mortŭ și-lŭ punŭ pe masa pentru jertfă, unde stă până după liturghie; preotulŭ face rugăciunea de séră, utrenia și st. liturghie, în decursulŭ căreĭa cetesce și rugăciunile pentru ceĭ morțĭ, amintindŭ în acelașĭ timpŭ și numele celuĭ repausatŭ, iar după acésta face rênduéla pentru ceĭ morțĭ și la urmă rădică și pomulŭ.

Slujbele sunt de tóte șépte la numĕrŭ. Ele se pórtă de regulă în șépte sâmbete ce urméză nemijlocitŭ după înmormîntarea unuĭ omŭ cu scopŭ ca acesta se fie eliberatŭ de cele *șépte vămĭ*. Dacă cine-va nu póte purta slujbele în anulŭ repausăriĭ, le pórtă în anulŭ următorŭ. La fie-care slujbă (liturghie), care se plătesce în unele locurĭ câte cu 1 fl., se aduce câte cincĭ bulcĭ saŭ treĭ colăceĭ, douĕ luminĭ și $^1/_8$ litru de vinŭ (2).

Sub *sărindarŭ* se înțelege atâtŭ în *Bucovina* câtŭ și în *Moldova* amintirea celuĭ repausatŭ la 40 de proscomediĭ și liturghiĭ (3).

In *Transilvania* se face asemenea în decursŭ de patru-ḑecĭ de ḑile saŭ șése sĕptĕmânĭ *sărindarŭ*, care se sfârșesce chiar la șése sĕptĕmânĭ, când i se face apoĭ mortuluĭ și pomana, și când se crede că sufletulŭ sĕŭ a trecutŭ acuma prin cele *99 de vămĭ* și a ajunsŭ la loculŭ de odihnă (4).

Sărăcustele se facŭ pentru pomenirea tuturorŭ celorŭ repausațĭ și de regulă numaĭ în decursulŭ Sâmbetelorŭ din Pos-

---

(1) Dim. Bolintinénu, op. cit., p. 91—92.

(2) Com. de d-lŭ V. Turtureanŭ, preotŭ.

(3) Burada, Inmorm., p. 48: «Se maĭ pomenesce și numele mortuluĭ la liturghie în timpŭ de patru-ḑecĭ de ḑile și acésta se numesce «*sărindarŭ*».

(4) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, învĕțătorŭ.

tulŭ mare. In Sâmbăta ântâia a postuluĭ mare se duce pre otuluĭ acasă o oca de făină, și sare (½ huscă), iar la biserică unŭ păhărelŭ cu mĭere, de-asupra căruĭa se află unŭ toĭagŭ, în unele locurĭ însă o lumină mare albă, apoĭ unŭ șipușorŭ de vinŭ saŭ mĭedŭ și unŭ blidŭ cu pâne saŭ vr'o câțĭ-va colăceĭ orĭ franzole. Păhărelulŭ cu miere și toiagulŭ de pe dînsulŭ rĕmânŭ în biserică până în *Joia-mare*, iar blidulŭ cu pâne și șipușorulŭ cu vinŭ, carĭ le iea preotulŭ dimpreună cu ceĭ-lalțĭ servitorĭ bisericescĭ, se aduce în fie-care Sâmbătă. Toiagulŭ se aprinde în fie-care Sâmbătă la sfârșitulŭ liturghieĭ, când se face pomenirea celorŭ morțĭ.

Sărăcustele sunt usitate maĭ cu sémă în acele părțĭ ale Bucovineĭ, unde vinŭ Româniĭ în atingere cu Ruteniĭ, carĭ încă îndătinéză a le purta.

In *Transilvania*, districtulŭ Năsĕuduluĭ, sărăcustele acestea numite simplu *pomenirĭ*, se facŭ în decursŭ de șépte Sâmbete, începêndŭ cu Sâmbăta din *Septĕmâna albă*, adică cu cea din naintea postuluĭ mare și ținêndu-se în fie-care sâmbătă următóre până înainte de *Duminica Floriilorŭ* saŭ *Florĭĭ* (1).

În *România* e datină ca în *Joia-mare* să se ducă la biserică o colivă, care se scóte apoĭ la mormîntŭ, unde se facŭ rugăciunĭ pentru sufletulŭ mortuluĭ (2).

Comândarea era usitată și la *Romanĭ*.

Intorcêndu-se aceștia dela înmormîntare și ajungêndŭ acasă, rudeniile și amiciĭ repausatuluĭ mergeaŭ îndată la scaldă să se spele, și după aceea li se dădea unŭ ospĕțŭ, saŭ precum se dice la noĭ: comândare, pomană, prasnicŭ.

Lucru firescŭ că ospĕtarea acésta era maĭ simplă saŭ maĭ pompósă, după împrejurărĭ, după cum adecă era și repausatulŭ unŭ omŭ sĕrmanŭ saŭ avutŭ.

---

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(2) Burada, Inmorm., p. 48.

La îngroparea bărbaţilorŭ străluciţĭ adese-orĭ se ospĕta poporulŭ întregŭ, precum d. e. la mórtea luĭ Iuliu Cesarŭ (1), saŭ se împărţia carne crudă numită *visceratio,* pe care primitoriĭ o fierbĭaŭ saŭ o frigeaŭ apoĭ acasă.

Cu privire la acésta Titu Liviŭ ne spune următórele: «La înmormîntarea mameĭ sale, M. Flavius a împărţitŭ carne crudă la poporŭ (2),» şi maĭ departe: «La mórtea luĭ P. Liciniŭ, s'a împărţitŭ carne crudă (3).»

Maĭ târdiŭ aŭ îndătinatŭ a împărţì de pomană chiar şi banĭ.

A *noua dì* după îngropare se serba diua mortuluĭ spre eterna luĭ memorie. Serbarea acésta se numia *Novemdialia,* adecă *sacra.*

Scol. în Horaţiŭ ne spune: «Novemdiale este unŭ sacrificiŭ, care se face în diua a noua după ce s'a înmormîntatŭ mortulŭ (4).»

Totŭ în acéstă di era datină de a se curăţì casa, în care a zăcutŭ mortulŭ (5).

Serbarea, numită de Romanĭ *Novemdialia,* astădĭ nu maĭ există sub acestŭ nume. Cu tóte acestea, după cum am arĕtatŭ maĭ sus, a noua di după înmormîntare se serbéză şi astădĭ în cele maĭ multe locurĭ cu rugăciunĭ şi cu pomană pentru odihna sufletuluĭ celuĭ repausatŭ.

Curăţirea caseĭ însă se face în unele locurĭ ceva maĭ nainte, şi anume a patra saŭ a cincea dì după înmormîntare, în cele maĭ multe a noua di, tocmaĭ ca şi la Romanĭ.

Comândarea e de altmintrelea usitată şi la alte popóre de ritulŭ ort. or. şi cu deosebire la Ruteniĭ din Bucovina.

(1) Saetoniu, Iul. Ces. 26
(2) Lib. III, 22: «et populo visceratio a M. Flavio in funere matris.»
(3) Lib. XXXIX, 46. «P. Licinii funeris causa visceratio data.»
(4) Epod. XVII, 48: «Novemdiale sacrificium est, quod mortuo fit nova die, quam sepultus est.»
(5) M. Besanŭ, stud. cit. publ. în «Albina» an. I, No. 59. --Bojinca, op. cit. p. 219.

XXVIII.

MOŞII.

Afară de comândare şi cele-lalte pomenirĭ şi jertfe, ce se facŭ şi se aducŭ după ceĭ de curêndŭ repausaţĭ, şi despre carĭ am vorbitŭ în capitolulŭ premergĕtorŭ, maĭ esistă la Românĭ încă unŭ felŭ de pomenire şi jertfă, care se face şi se aduce în unele ḑile anumite de preste anŭ, şi nu numaĭ pentru ceĭ de curêndŭ repausaţĭ, ci pentru toţĭ morţiĭ familieĭ.

Acéstă pomenire şi jertfă, care constă maĭ cu sémă întru trimiterea de bucate şi bĕuturĭ precum şi a unorŭ obiecte pentru mâncare şi de bĕutŭ apă, pe la vecinĭ, la némurĭ şi maĭ alesŭ copiilorŭ sĕrmanĭ de sufletulŭ morţilorŭ, se numescŭ pretutindene, în tóte ţĕrile locuite de Românĭ, *Moşĭ*.

Moşiĭ sunt maĭ de multe felurĭ şi anume:

Moşiĭ de crăciunŭ. In ḑiua de crăciunŭ diminéţa se dă de pomană morţilorŭ: colacŭ cu luminare, carne de purcelŭ orĭ porcŭ, cârnaţĭ, cotoróge (recĭ, aite, aiturĭ, recĭturĭ), borândăŭ şi altele (1).

(1) Sim. Mangiuca, Călindarŭ pe an. 1882. Braşovŭ, 1881, p. 136.

Moșiĭ de érnă saŭ de *cârnelegĭ* orĭ *câslegele de érnă*, maĭ bine numițĭ de primăvară, carĭ atâtŭ în *Bucovina* câtŭ și în *Banatŭ* cadŭ tot-deauna Sâmbătă, înaintea lăsatuluĭ de carne (1).

Aceștĭ moșĭ împreună cu *ceĭ de tómnă*, carĭ cadŭ asemenea Sâmbătă și anume înainte de Sâ-Medru, se numescŭ și «*moșiĭ ceĭ marĭ*.»

La *moșiĭ de érnă* se sacrifică (se dă de pomană) moșilorŭ, adecă morțilorŭ, grâŭ fiertŭ, pregătitŭ cu untŭ (unsóre) și brânḍă, alăturândŭ și carne de porcŭ saŭ cotoróge, etc. (2).

In unele părțĭ din Banatŭ, precum bună óră în Ciclova-română, moșiĭ aceștia se numescŭ și «*sacrilegĭ*» (3).

Moșiĭ de parisimĭ, carĭ cadŭ tot-deauna în 9 Marte, adecă în ḍiua de 40 de Martirĭ, se numescŭ astŭ-felŭ pe la Lugoșŭ, Temișóra și împrejurime. In părțile Oravițeĭ însă se numescŭ « *Sânțĭ*» orĭ «*Sâmțĭ*». In Oravița și cele-lalte locurĭ montane, locuite de coloniștĭ din Țéra-Românéscă, numițĭ și «*Bufanĭ*» orĭ «*Țĕranĭ*,» se numescŭ «*Brendușĭ*» și «*Brendușeĭ*» (4). In Țéra-Românéscă «*Bradoșĭ*» (5) și «*Mucenicĭ*» (6), iar în Bucovina și cu deosebire în orașele Sucéva și Rădăuțŭ «*Sfintișorĭ*».

Aceștĭ moșĭ urméză la nouĕ ḍile după *Baba Dochie*, când de regulă iesŭ *Babele* și dînșiĭ sub numele de *Moșĭ*, batŭ cu botele pămîntulŭ ca să intre frigulŭ și să iasă căldura.

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turtureanŭ, preotŭ. —S. Mangiuca, Călind. cit. p. 136. —După d-lŭ Dr. At. M. Marienescu, moșiĭ aceștia cadŭ în Sâmbăta lăsatuluĭ de brânḍă, — veḍĭ «Familia», an. X. Buda-Pesta, 1874, p. 565.

(2) Mangiuca, Călind. cit. p. 136 — 137; Marienescu loc. cit.

(3) Mangiuca, Călind. cit., p. 137.

(4) Mangiuca, Călind. cit., p. 137.

(5) D. Stănescu, op. cit., p. 329.

(6) Ionénu, op. cit., p. 54: «In ḍiua de *Mucenicĭ* se facŭ nisce colăceĭ cu nucĭ numițĭ «*Mucenicĭ*» și e bine ca în acea ḍi fie-care persónă să bea 40 de pahare cu vinŭ, astŭ-felŭ, pentru fie-care din ceĭ 40 de sf.mucenicĭ.»

La aceștĭ moșĭ Românii din *Banatŭ* daŭ de pomană (sacrificiŭ) de secŭ (postŭ) și anume:

a) pâsule (fasole) slăită (sungalie) orĭ drésă cu untŭ de lemnŭ, apoĭ nucĭ, póme, alune, etc. — Aceștia se numescŭ *moșiĭ ceĭ curațĭ;*

b) unŭ colacŭ unsŭ cu miere de stupŭ făcutŭ în forma omuluĭ cu capŭ, mânĭ și picióre; orĭ pre colacŭ se împunge cu o țévă de socŭ orĭ de trestie forma de omŭ (1).

In unele părțĭ din *Ţéra-Românéscă,* precum bună óră în comuna Zănóga, femeile pe lângă *bradoșiĭ,* ce-ĭ facŭ în acéstă ḑi, maĭ alcătuescŭ încă și unŭ bradoșŭ maĭ mare, făcutŭ în formă de omŭ, cu gură, cu urechĭ, nasŭ, dară orbŭ, și-lŭ numescŭ, fiindŭ din timpurĭ póte numitŭ totŭ astŭfelŭ, «*Uitata*». Acésta se face întru pomenirea tuturorŭ morțilorŭ, carĭ în timpulŭ anuluĭ arŭ fi fostŭ uitațĭ nepomenițĭ.

Acéstă «*Uitată*» este jucată de copiĭ în jurulŭ unuĭ focŭ, ce se face în bătătură, apoĭ unsă cu miere și mâncată (2).

In orașele Sucéva și Rădăuțŭ, din Bucovina, se facŭ 40 de figurele în formă de omŭ din făină de grâŭ, ouĕ, miere, mieḑŭ de nucă și zaharicale. Aceste figurele numite «*sfințișorĭ*», Sucevenii le ducŭ în ḑiua de 40 de sfințĭ diminéța la biserică, unde, sfințindu-se după leturghie, se daŭ o parte funcționarilorŭ bisericescĭ, iar cea-laltă parte ómenilorŭ presențĭ, cu deosebire însă copiilorŭ. In Rădăuțĭ, din contră, vinŭ copiiĭ și ómeniĭ sĕrmanĭ pe acasă și acelora se daŭ apoĭ de sufletulŭ morțilorŭ.

Ómeniĭ ceĭ maĭ puținŭ avuțĭ facŭ, în locŭ de figurĭ omenescĭ, 40 de colăceĭ, carĭ asemenea se numescŭ «*sfințișorĭ,*» și pre carĭ îĭ împărțescŭ apoĭ pe la copiĭ și ómeniĭ ceĭ maĭ sĕrmanĭ (3).

(1) Mangiuca, Călind. cit., p. 137.
(2) D. Stănescu, op. cit, p. 329.
(3) Com. de maĭ mulțĭ orășenĭ din Sucéva și Rădăuțĭ.

Aceste figurĭ ne aducŭ aminte de figurile de ómenĭ, numite «*Sagilla*» ale Romanilorŭ, carĭ eraŭ usitate în sĕrbătórea «*Sigillaria,*» apoĭ de păpuşele de piperŭ în formă de omŭ, numită «*Argei,*» usitate în sĕrbătórea «*Argeica*» din 13 Maiŭ, şi de păpuşele de volŭ numite «*oscilla*» şi «*pilae*» în sĕrbătórea numită «*lares compitales*».

In fine, maĭ e de însemnatŭ încă şi aceea, că totŭ la aceştĭ moşĭ iesŭ economiĭ la viĭ, moşiĭ (prunĭ) şi grâne, dar maĭ vêrtosŭ la pometele ce producŭ póme, şi bêndŭ, după proverbulŭ poporuluĭ, 40 (orĭ 44) de pahare de vinŭ, varsă vinŭ orĭ rachiu (vinŭ-arsŭ) la buciumiĭ de vine (vie) spre a rodi, şi încunjurândŭ agrulŭ îlŭ afumă cu rîză spre a fi feritŭ de rele, dândŭ totŭ atuncĭ de pomană colacŭ (brânduşĭ), vinŭ, rachiŭ etc. (1).

Moşiĭ de Floriĭ sunt usitaţĭ, după câtŭ sciŭ eŭ până acuma, numaĭ în Frătăuţulŭ-noŭ din Bucovina. Sâmbătă, înainte de *Floriĭ*, se trimite pe la case câte o ulcică plină cu mîere şi de-asupra gureĭ cu unŭ colacŭ saŭ franzolă, iară la tórtă o lumină lipită (2).

Moşiĭ de Joĭ-marĭ, *Joĭmarele* saŭ *Joia mare* înainte de Pascĭ. Iar se dă de pomană de secŭ (postŭ), ca şi la moşiĭ parisimilorŭ, dar fără colacŭ.

In Oraviţa montană din *Banatŭ* se daŭ de astă-dată de pomană şi olcuţe noue cu apă orĭ vinŭ şi la mănuşa óleĭ se légă florĭ, precum : brebeneĭ (lat. corydalis bulbosa, germ. hohlwurzeliger Lerchensporn).

In nóptea spre Joĭ-marĭ în vĕrsatulŭ ḑorilorŭ purcedŭ muerile din *Banatŭ*, maĭ vîrtosŭ însă matrónele familiilorŭ, la mormîntŭ, alţiĭ acasă în *avlie* (curte) aprindŭ morţilorŭ focurĭ, numite «*focurele*» orĭ «*luminicĭche*» orĭ «*luminuşe*», făcêndŭ

(1) Mangiuca, Călind. cit. p. 137.
(2) Com. de Vespasianŭ Reuţŭ, stud. gimn. de locŭ din Frătăuţulŭ-noŭ.

pentru totŭ mortulŭ din familie o luminicĭcă, saŭ anumindŭ (menindŭ) maĭ mulțĭ morțĭ la o lumină. Cu acéstă ocasiune se sacrifică, adecă se dă de pomană colacĭ copiilorŭ sĕracĭ, ce vinŭ spre a se încăldi la luminicĭche. Colaciĭ aceștia se numescŭ «*Sâmbicióre*» dela diua Sâmbătă. Cu colaculŭ se dă și o lumină împreună cu o olcuță de apă (alțiĭ daŭ și vinŭ), menindŭ colaculŭ moșuluĭ cutare (spunêndŭ numele celuĭ mortŭ din familie), adese-orĭ punêndŭ orĭ anumindŭ la unŭ colacŭ și maĭ mulțĭ moșĭ, unde sunt mulțĭ repausațĭ în familie.

Luminicĭchile se facŭ numaĭ cu surcele de alunŭ saŭ de bozŭ uscate, carĭ se frângŭ, nu se taie, și carĭ, după ce sunt culese, se aducŭ în case și nicĭ de cum nu se așéză la pămîntŭ, ci se păstréză pe masă orĭ în altŭ locŭ unde-va, fără a se atinge de pămîntŭ (1). In locurĭ, unde întru apropiere nu se află surcele de alunŭ, se facŭ focurile cu bozŭ uscatŭ, culesŭ de pe câmpŭ.

Matróna familieĭ, care tămâiază morțiĭ, îșĭ face luminicĭchile la mormîntŭ, și se cântă după morțĭ acolo, când plécă acasă, strigă sufletele morțilorŭ pe nume, dicêndŭ:

Sculațĭ, sculațĭ,
Și-acas' aidațĭ!

în acea credință, cum că sufletele morților plécă dela mormîntŭ cu dînsa acasă, și acasă așezându-se în chilie după ușă, acì petrecŭ până la «*Rusitorĭ*», a 7-a pe a locurea a 9-a di după Rusaliĭ, când în vĕrsatulŭ dorilorŭ până 'n rĕsăritulŭ sóreluĭ se ducŭ de acasă iar în mormîntŭ.

Acum la *Rusitorĭ* în vĕrsatulŭ dileĭ iar se dă de pomană morțilorŭ, căcĭ dacă nu li se dă desdeminéță de pomană,

---

(1) Țigancele locuitóre intr'unŭ pătrarŭ alŭ Cicloveĭ montane pórtă mile îndepărtate in spate și pe măgarĭ înainte de Joĭ marĭ surcele de alunŭ spre vîndare.

atuncĭ sufletele, luândŭ cenușă orĭ năsipŭ în gură, se îndepartă mâniόse din casa familieĭ.

Dacă pentru lucrulŭ câmpuluĭ muerea din casă dela *Joĭmarĭ* până la *Rusitorĭ* nu pόte în tόtă ḑiua mătura chilia, atuncĭ mătură numaĭ loculŭ după ușă, așternândŭ o pânză albă, unŭ *mĕsădelŭ*, acolo spre a se așeza sufletulŭ pe elŭ.

In fine credŭ Româniĭ din *Banatŭ* că dela Joĭ-marĭ și până la Rusitorĭ este cerulŭ, raiulŭ și iadulŭ deschisŭ, pentru aceea potŭ sufletele veni acasă spre a petrece la familie (1).

In *Bucovina* și anume în satele Boianŭ, Mahala și altele de peste Prutŭ, morțiĭ se pomenescŭ maĭ cu sémă în *Joia mare*. In acéstă ḑi se împărțescŭ pe la case și maĭ alesŭ pe la ceĭ sĕracĭ stecle saŭ ulcele pline cu apă, cu câte unŭ colacŭ saŭ o bulcă și o lumină de-asupra gureĭ; une-orĭ dăruescŭ și câte una saŭ maĭ multe garnițe și gărniciόre (cofițe) (2).

Totŭ așa facŭ și Româniĭ din Mŏnăstirea Homoruluĭ, cu acea deosebire numaĭ că aceștia punŭ în ulcele nu numaĭ apă, ci și vinŭ, iar de-asupra gureĭ, pe lângă colacŭ și lumină, încă și câte-o năframă (3).

În Fundulŭ-Moldoveĭ moșiĭ, carĭ constaŭ din ulcele și stecluțe pline cu apă, iar pe gură câte c'unŭ colacŭ și-o lumină, nu se trimetŭ pe la case, ci băețiĭ vinŭ singurĭ de-ĭ iaŭ (4).

În orașulŭ Câmpulungŭ se ducŭ în acéstă ḑi cofițe și cane maĭ marĭ la biserică, unde se daŭ apoĭ, după liturghie, umplute cu apă, și legate pe la gură cu strămătură, iar de-asupra c'unŭ colacŭ și o lumină de céră, maĭ cu sémă copiilorŭ, de sufletulŭ morțilorŭ (5).

(1) Mangiuca, Călind. cit. p. 137-138.
(2) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.
(3) Com. de Ioanŭ Macoveĭ, stud. gimn.
(4) Com de Mich. Țimpăŭ, Const. Merchesŭ și Ioanŭ Tonigariŭ, stud. gimn.
(5) Com. de Vasile Burduhosŭ și George Ciupĕrcă, stud. gimn.

In Bréza se dă, totŭ la biserică, pâne de gustare și apă de bĕutŭ dintr'o cofă tuturorŭ celorŭ ce s'aŭ comunicatŭ într'aceea ḑi (1).

In *Transilvania*, districtulŭ Năsĕudului, e datină de-a se face în *Joia-mare* unŭ ospĕțŭ formalŭ în curtea saŭ în ținterimulŭ bisericeĭ, unde se ducŭ felurite mâncărĭ și bĕuturĭ, care ospĕțŭ se numesce *moşĭ* (2).

Româniĭ din *Țéra-Românéscă* credŭ că sufletele morțilorŭ vinŭ în fie-care anŭ de se așéză pe strașina caseĭ, și acésta o facŭ în ḑiua de *Joĭ-marĭ* și staŭ până la *Moşĭ* (Sâmbăta morțilorŭ); din causa acésta se facŭ atuncĭ împărțelĭ de plecarea sufletelorŭ. Asemenea *parisimele* în tótă Sâmbăta se ducŭ colivĭ la biserică de așteptarea sufletelorŭ până la *Joĭ-marĭ* (3).

Iară în *Joĭ-marĭ* se obicinuesce a se da morțilorŭ și de ale îmbrăcămінteĭ, unŭ costumŭ de haine: șubă, imineĭ, căciulă saŭ o cămașă, ismene, bete și altele, carĭ se împartŭ adese sĕracilorŭ, maĭ adesea însă familieĭ, după ce tóte acestea aŭ fostŭ maĭ întâiŭ sfințite de preotŭ (4).

Totŭ în Țéra-Românéscă maĭ esistă încă și acea credință că Joĭ, în sĕptĕmâna patimilorŭ, nu e bine să se spele rufele (albiturile, cămĕșile), *căcĭ la morțĭ în locŭ să se ducă pomana ce li se dă, se ducŭ lăturĭ din spĕlătură* (5).

Moșiĭ de Pascĭ. In *Banatŭ* se dă la Pascĭ cu deminéță de pomană morțilorŭ (moșilorŭ), colacĭ (sâmbecióre) cu mielŭ, ouĕ roșiĭ și alte bucate, ce se află atuncĭ în casă. Pe alo-

---

(1) Com. de Nic. Prelicĭ, stud. gimn.

(2) Com. de d-lŭ T. Simon.

(3) I. St. Negoescu, «Credințe pop.» publ. în «Lumina pentru toțĭ» an. III, Bucurescĭ, 1888, p. 474—475.

(4) D. Stănescu, op. cit. p. 329.

(5) Ioneanŭ, op. cit. p. 50.

curea se daŭ acum colacĭ cu olcuțe (noue) pline de apă; se dă și cașŭ (1).

In *Țéra-Românéscă* se daŭ în ḑiua de Pascĭ ouĕ roșiĭ peste mormîntŭ, pronunțândŭ numele celorŭ morțĭ, pentru carĭ se dă acelŭ oŭ (2).

Totŭ în *Țéra-Românéscă* esistă credința că toțĭ morțiĭ ceĭ pĕcătoșĭ, din ḑiua *Invieriĭ*, adecă dela *Pascĭ*, se scotŭ din iadŭ la odihnă până la *Rusaliĭ*. In aceste ḑile decĭ fetele cară apă pe la vecinĭ de pomană în contulŭ morțilorŭ (3).

Moșiĭ de Sân-George. In Banatŭ se dă sacrificiŭ colacŭ împreună cu olcuțe (noue) pline de lapte cu lumînare, cașŭ etc. Pe alocure, precum în Sichevița, laptele se dă în tăiere orĭ străchinĭ (4).

In Frătâuțulŭ-noŭ din *Bucovina* se trimete asemenea ca moșĭ o ulcică cu lapte dulce fiertŭ cu togmagĭ, cu unŭ colacŭ și cu o lumină pe la case, maĭ alesŭ unde sunt copiĭ micĭ (5).

In unele comune însă, precum bună óră în Tereblecea, districtulŭ Siretiuluĭ, în acésta ḑi se duce maĭ întregŭ satulŭ la ținterimŭ, și acolo împărțescŭ diferite bucate sĕrmanilorŭ, întinḑêndŭ fie-care pe mormintele morțilorŭ sĕĭ o față de masă saŭ unŭ ștergariŭ, iar pe acela puindŭ bucatele aduse.

Moșiĭ de Ispasŭ saŭ de Inălțarea Domnuluĭ. In acésta ḑi se daŭ în *Banatŭ* florĭ, brânḑă și luminare de pomană (6).

In *Țéra-Românéscă*, femeile, carĭ aŭ în familie morțĭ, împartŭ în ḑiua de Inălțarea Domnuluĭ azime calde, cépă verde

(1) Mangiuca, Călind. p. 138.
(2) Stănescu, op. cit. p. 329.
(3) Revista pentru Ist. arch. și filolog., an. II, vol. III, Bucurescĭ, 1884, p. 388.
(4) Mangiuca, Călind. cit. p. 138—139.
(5) Com. de Vesp. Reuțŭ.
(6) Mangiuca, Calind. cit. p. 139.

și rachiŭ pentru sufletele morților. credêndu-se că în acésta ḑi se înalță sufletele lorŭ la ceriŭ și să aibă merinde pe drumŭ (1).

In *Dobrogea* este datină ca, cu o ḑi înainte de Inălțarea Domnuluĭ, la Ispasŭ, să se adune femeĭ și babe și să iee azime calde, cépă verde și rachiŭ și mergêndŭ prin satŭ să le dea de pomană pentru sufletulŭ morțilorŭ, ca să aibă pe drumŭ, fiindŭ credința că în acea ḑi morțiĭ sbóră în cerŭ (2).

Moșiĭ de Rusaliĭ. Se serbéză în unele părțĭ din Banatŭ și anume în locurĭ montane locuite de coloniĭ din Țéra-Românéscă în Sâmbăta Rusaliilorŭ, în alte părțĭ diminéță în ḑiua Rusaliilorŭ. Se daŭ de pomană colacĭ împreună cu olcuțe noue pline cu lapte, cu mămăligă orĭ *colarețŭ* (scrobŭ); la mănușa óleĭ se légă o chită de cireșe și de florĭ, apoĭ în ólă se pune o lingură nouă (3).

Pretutindene în *Bucovina,* Sâmbăta înainte de Rusaliĭ saŭ *Duminica-mare* se numesce *Sâmbăta moșilorŭ.*

In *Sâmbăta moșilorŭ* credŭ Româniĭ din unele părțĭ ale Bucovineĭ că nu e bine ca cine-va să mănânce, până ce nu dă maĭ întâĭ ceva de pomană, pentru că în acéstă ḑi *se cuminecă toțĭ morțiĭ,* și dacă unulŭ din némulŭ celorŭ morțĭ mănâncă, atuncĭ ceĭ morțĭ din némulŭ sĕŭ nu se potŭ cumineca. Și de óre ce morțiĭ aștéptă în acéstă ḑi *pomană* și *pomenire*, fiindŭ-că este ḑiua lorŭ (4), de aceea Româniĭ din cele maĭ multe părțĭ ale Bucovineĭ, precum: Bosancĭ, Tișeuțŭ, Sucéva, Zaharescĭ, St. Ilie, Ilișescĭ, Todirescĭ, Costâna, Stupca, Mănăstióră saŭ St. Onufreiŭ, Siretŭ, Frătăuțulŭ-noŭ, Mologia, Stulpicanĭ, Câmpulungŭ, Pojorîta ș. a., trimitŭ des-deminéță pe la case, prin vecinĭ, la némurĭ și sĕrmanĭ, maĭ

---

(1) Ionénŭ, op. cit. p. 45.
(2) Burada, Inmorm. p. 51—52.
(3) Mangiuca, Călind. p. 139.
(4) Dict. de Vasile Ungurénŭ, agricultorŭ în Ilișescĭ.

alesŭ unde se află copiĭ micĭ, totŭ felĭulŭ de vase noue, precum: ulcele, stecle de bĕutŭ apa, cănuțe, cane, șipurĭ, cofițe etc. împodobite cu totŭ felĭulŭ de florĭ, maĭ alesŭ însă busuiocŭ, carĭ se légă pe la torțĭ saŭ pe la gură cu strămătură roșie, și pe carĭ le umplu cu apă próspĕtă, mĭedŭ, lapte dulce cu tocmagĭ, vinŭ, mustŭ și bere, apoĭ totŭ felulŭ de farfuriĭ, străchinĭ și străchinuțe pline maĭ alesŭ cu zémă și cu plăcinte, dimpreună cu o lumină de céră galbĕnă, care se aprinde când întră în casa unde aŭ să se dee moșiĭ.

Tóte obiectele acestea se numescŭ pretutindene în Bucovina «*moșĭ*», iar împărțirea lorŭ se esprimă prin cuvintele *am împărțitŭ* saŭ *am dusŭ* și *am primitŭ* saŭ *am căpĕtatŭ moșĭ*, căcĭ ceĭ ce ducŭ *moșĭ* capĕtă în acelașĭ timpŭ și eĭ *moșĭ*, cu acea deosebire numaĭ, că ceĭ maĭ avuțĭ ducŭ totŭ-deauna maĭ scumpĭ și maĭ frumoșĭ, pe când ceĭ maĭ sĕrmanĭ, după împrejurărĭ, maĭ ieftinĭ.

In comuna Bosancĭ, districtuluĭ Suceveĭ, *moșiĭ* se 'ncepŭ de Sâmbătă diminéță înainte de Dumineca mare și duréză până Lunĭ diminéță, a' doua ḑi după Dumineca mare. Eĭ constaŭ din diferite ulcele noue pline de lapte dulce cu togmagĭ saŭ cu apă próspĕtă, apoĭ din diferite stecle, cane, șipurĭ și cofițe asemenea noue și pline cu apă próspĕtă saŭ cu mustŭ, vinŭ orĭ bere, precum și diferite străchinĭ și străchinuțe pline de zémă cu tocmagĭ, lapte cu tocmagĭ și o lingură pe de-asupra, saŭ și cu plăcinte. Tóte obiectele acestea se împodobescŭ cu diferite florĭ maĭ alesŭ însă cu *crucea pasceĭ* (plantă), care se légă pe la gură saŭ tórtă, iar la strachinele cu plăcinte se punŭ de-asupra acestora. Totŭ-odată se dă dimpreună cu fie-care obiectŭ și o lumină de céră.

Afară de aceste obiecte adese-orĭ se daŭ chiar și mĭeĭ ca *moșĭ* (1).

---

(1) Com. de Mih. Ivanĭucŭ, stud. gimn.

In comuna Pojorîta, districtulŭ Câmpulunguluĭ, se trimitŭ maĭ alesŭ copiilorŭ ulcele noue pline cu lapte simplu saŭ îngroşatŭ cu crupe de păpuşoĭu, care se numesce *mleşniţă*, iar sĕrmanilorŭ se trimitŭ óle maĭ marĭ cu lapte şi străchinĭ cu brânză şi caşŭ.

Totŭ în Pojorîta e datină ca nânaşiĭ să trămită finilorŭ, şi maĭ alesŭ celorŭ din botezŭ, ca *moşĭ* încă şi câte o junincă dimpreună cu tóte cele trebuincióse la o vacă cu lapte, precum: doniţă, sitişcă şi strecurătóre saŭ strecătóre (1).

În oraşulŭ Sucéva, precum şi în unele sate de prin apropiere, se trimitŭ ca moşĭ, pe lângă vasele, mâncările şi bĕuturile arătate în şirele de maĭ susŭ, încă şi găinĭ saŭ puĭ de găină dimpreună cu o lumină, pe care, ceĭ ce o primescŭ îndată o şi aprindŭ şi o lasă să ardă până ce se sfârşesce.

In *Moldova* la *moşĭ* saŭ *Sâmbăta moşilorŭ* se dă de pomană pentru ceĭ morţĭ merinde şi lucrurĭ precum: cofe, cotăele, ulcele, străchinĭ împodobite cu florĭ, în carĭ se pune vinŭ, pâne, carne friptă, lapte cu orezŭ, şi altele, precum şi câte o luminărică de céră galbĕnă (2).

In *Ţéra-Românéscă*, în *Sâmbăta moşilorŭ*, numită altmintrelea şi *Sâmbăta morţilorŭ*, pe lângă pomenirea morţilorŭ şi trimiterea *moşilorŭ* pe la case maĭ esistă încă şi acea datină, că muerile plângŭ pe la mormînturĭ, fiindŭ-că în acéstă ḑi, după credinţa lorŭ, iar se trămitŭ pĕcătoşiĭ în munca iaduluĭ (3).

In fine maĭ e de observatŭ încă şi aceea că pe când în Transilvania, Banatŭ şi Bucovina, unde *Sâmbăta moşilorŭ* e cea maĭ rĕspândită, cultulŭ *moşilorŭ* din acéstă ḑi se póte

---

(1) Com. de Ilie Flocea, stud. gimn.

(2) Burada, Inmorm. p. 48.

(3) Revista pentru Ist. etc. an. II, vol. III, p. 388.- D. Stănescu, op. cit.. p. 329: «La *Sâmbăta morţilorŭ* se face amintirea celorŭ rĕposaţĭ la mormintulŭ lorŭ, împărţindŭ colacĭ şi colivă.»

numì maĭ multŭ familiarŭ, pe atuncĭ în *Ţéra-Românéscă*, unde esistă şi *Târgulŭ moşilorŭ*, care se începe de Lunĭ şi durézā până Sâmbătă, înainte de Rusaliĭ, adecă o sĕptĕmână întrégă, se póte cu totŭ dreptulŭ numì şi publicŭ.

Moşiĭ de Rusitorĭ. Sufletelorŭ familiare, carĭ dela *Joĭmarĭ* aŭ venitŭ acasă şi petrecŭ în chilie după uşă, se dă la *Rusitorĭ* adecă în *Marţia morţilorŭ*, în revĕrsatulŭ zorilorŭ de pomană: colacŭ cu fragĭ, cireşe, florĭ, păsule etc.; pomana se dă pe unŭ taĭerŭ (tâneriŭ) la vecinĭ orĭ la némurile de aprópe, primindŭ şi dela aceştia îndĕrĕptŭ atare. *moşĭ.* Dacă sufletele morţilorŭ nu capĕtă până în rĕsăritulŭ sóreluĭ atare pomană, atuncĭ ieaŭ cenuşă orĭ nisipŭ în gură, şi mâniόse se depărtéză dela casa familieĭ.

Rusitórele cadŭ totŭ-deauna 7 ḑile după Rusaliĭ, adecă Sâmbătă înainte de Dumineca «*tuturorŭ sfinţilorŭ*» ital tutti santi, germ. aller Heilingen, gr. Theodoxonia, Lemuria Romanilorŭ vechĭ dela 1 Maiŭ (1).

Moşiĭ de Sânḑiene, usitaţĭ în *Banatŭ*; se dă de pomană: colacŭ (saŭ şi fără elŭ, căcĭ care este sĕracŭ, nu trebue să-lŭ dea totŭ-deauna) cu *jordilene* (caisine) şi pere (2).

Moşiĭ de Sân-Petru. Se dă colacŭ cu lumînare, apoì mere de Sân-Petru dulcĭ şi acre pe unŭ tăierŭ (3).

Moşiĭ aceştia sunt usitaţĭ şi 'n *Ţéra-Românéscă* (4).

Moşiĭ de Sânt-Ilie. In Banatŭ se dă, între altele, şi cucuruzŭ (porumbŭ) fiertŭ (5).

In *Bucovina,* şi anume în comuna Tişeuţŭ, din districtulŭ Suceveĭ, Crasna şi Banila-moldovenéscă din districtulŭ Şto-

---

(1) Veḑĭ Nork, Mithologie des alten und neuen Testaments s. II, p. 388, apud Mangiuca, Călind. cit. p. 139.
(2) Mangiuca, Călind. cit. p. 139.
(3) Mangiuca, Călind. cit. p. 139.
(4) D. Stănescu, op. cit. p. 329.
(5) Mangiuca, Călind. cit. p. 139.

rojineţuluĭ, până ce nu daŭ în ḑiua de Sânt-Ilie, după ce se întorcŭ dela biserică, mere, pere, precum şi alte fructe cópte, de pomană, carĭ se trimitŭ pe la case în străchinĭ, nimenĭ nu îndrăsnesce să guste din astŭ-felŭ de fructe (1).

In Crasna şi Câmpulungŭ, totŭ în acéstă ḑi, se împodobescŭ mormintele cu florĭ şi se înfigŭ împrejurulŭ fie-căruĭ mormîntŭ maĭ multe luminĭ aprinse, carĭ se lasă apoĭ acolo până ce se sfîrşescŭ de arsŭ.

Uniĭ trimitŭ pe la case şi ulcele cu apă împodobite cu bârbănocŭ, busuiocŭ, precum şi alte florĭ, carĭ se légă împrejurulŭ gureĭ cu stămătură roşiă (2).

Moşiĭ de Schimbarea la faţă. Se sfinţescŭ prin rugăciune asupra strugurilorŭ duşĭ în biserică, din carĭ gustândŭ ómeniĭ dreptŭ nafură, se socotŭ astŭ-felŭ ca pomana moşilorŭ. Dar şi afară de biserică daŭ acasă matrónele acéstă pomană de strugurĭ; însă fiindŭ că la Schimbarea la faţă se află puţinĭ strugurĭ *prispitorĭ*, copţĭ, dreptŭ acésta la

Moşiĭ de Sânta Maria mare se daŭ strugurĭ de sufletulŭ morţilorŭ. Acum se daŭ şi prune de pomană, unde sunt cópte (3).

Moşiĭ de Ḑiua cruciĭ saŭ Înălţarea cinstiteĭ crucĭ, sunt usitaţĭ maĭ cu sémă în comuna Todirescĭ din Bucovina, şi constaŭ din ulcele noue pline cu apă curată, miere saŭ miedŭ, şi la gură împodobite cu busuĭocŭ legatŭ cu strămătură roşiă, iar de-asupra pe gură cu unŭ colăcelŭ saŭ covrigŭ şi o lumină de céră. Aceştia se trimitŭ maĭ alesŭ unde sunt copiĭ. Unde nu-sŭ copiĭ se trimitŭ cane, precum şi alte obiecte maĭ marĭ de carĭ se scie că e maĭ multă lipsă în casa unde se trimitŭ. Şi precum în *Sâmbăta moşi-*

(1) Com. de Vas. Iftodi şi Eusebie Patraşŭ, stud. gimn.
(2) Com. de Vas. Burduhosŭ, stud. gimn.
(3) Mangiuca, Călind. cit. p. 139.

lorŭ, aşa şi de astă dată, ceĭ ce aŭ dusŭ, capĕtă asemenea *moşĭ* (1).

Moşiĭ de Sâ-Medru, numiţĭ altmintrelea şi *moşiĭ de tómnă*, împreună cu ceĭ de *cârnelegĭ*, numiţĭ şi *moşiĭ ceĭ marĭ*, cadŭ totŭ-deauna Sâmbătă, înainte de *Sâ-Medru* (Sântulŭ Dumitru). Se dă de pomană grâŭ fiertŭ pregătitŭ cu untŭ (untură), cu lapte saŭ brânză. Dar şi colaculŭ cu lumina încă nu este iertatŭ să lipséscă, maĭ vîrtosŭ la moşiĭ ceĭ numiţĭ marĭ.

In părţile Oraviţeĭ şi în Almaşŭ, părţile Bozoviciuluĭ, când se împărţescŭ moşiĭ aceştia, se face următórea invocaţiune:

Voĭ moşĭ, strămoşĭ,
Să-mĭ fiţĭ totŭ voĭoşĭ,
Să-mĭ daţĭ sporiŭ în casă
Cu multŭ darŭ pe masă
Cu multŭ ajutoriŭ
In câmpulŭ cu florĭ ! (2)

In alte părţĭ ale *Banatuluĭ* la *moşiĭ de tómnă* se fierbe scrobŭ cu făină de grâŭ, saŭ grâŭ, ca şi la ceĭ de iarnă, şi se dă vecinilorŭ de pomană. Mâncarea acésta însăşĭ se numesce *Moşĭ*. Şi fiindŭ-că ḑilele acestea sunt ḑile de ospĕtare pentru *Moşĭ*, de aceea poporulŭ ḑice: *Moşiĭ* sunt bunĭ şi *Babele* rele (1 Martie-Baba Dochie). In ḑilele *Moşilorŭ* nu se face nicĭ unŭ farmecŭ (3).

Moşiĭ de florĭ-de-mărţişorŭ. Astŭ-felŭ *ghioceiĭ* (lat. galantus nivalis, germ. Schneeglökchen), *agricele*, numite altmintrelea şi *oglicele, iglicele* (lat. primula acaulis, germ. schlaflose Himmelschlüsselblume), *micşinile* (lat. hepatica triloba, germ. Dreilappiges Leberblümchen), *cocoşeiĭ* (lat. erithronium dens canis, germ. Hundszahnlilie), când înflorescŭ pri-

(1) Com. de Ioanŭ Avramŭ, stud. gimn.
(2) Mangiuca, Călind. cit. p., 139—140.
(3) Dr. At. M. Marienescu, în Familia, cit. p. 565—566.

măvara și se capĕtă maĭ întâĭ, încă se sacrifică morților spre aducerea aminte.

Aceste florĭ, dar și cele-lalte ce vinŭ după ele acum desŭ de primă-vară, sunt pârgele saŭ primițele (lat. primitia) florilorŭ și totŭ-deauna vestitóre de primă-vară, decĭ trebue să se pomenéscă cu ele morțiĭ familieĭ.

Aci trebue să însemnămŭ, că din purcelulŭ de Crăciunŭ, din mielulŭ de Pașcĭ, apoĭ din cele-lalte póme orĭ fructe, ce vinŭ peste anŭ, și a cărorŭ pârge (noițe, primițe) se sacrifică moșilorŭ orĭ morților, membriĭ familieĭ, afară de copiiĭ până la 12—14 anĭ, nu gustă nicĭ de cum până ce matróna caseĭ nu a sacrificatŭ (datŭ de pomană) moșilorŭ, adică morțilorŭ. Și acésta se ține cu cea maĭ mare acurătețĕ, căcĭ a gusta maĭ nainte de a sacrifica din acele animale și fructe se socotesce de celŭ maĭ mare pĕcatŭ și de vătămare pentru sufletele (spiritele) proto-părinților, carĭ cerŭ și dorescŭ acelŭ sacrificiŭ.

Maĭ departe e de 'nsemnatŭ, cum că nu se gustă nicĭ din alte póme, orĭ fructe, carĭ rodescŭ peste anŭ și nu sunt legate de sĕrbătorile sus numite, precum: din persice, prune, etc., până ce nu se dă de pomană morților (1).

Aceeașĭ datină și credință, după cum am arătatŭ și maĭ sus, esistă și la Româniĭ din *Bucovina* și *Téra-Românéscă*.

Cu privire la Româniĭ din téra de pe urmă, d-lŭ D. Stănescu scrie următórele:

«Cu o venerațiune profundă pentru mame trebue să amintescŭ aicĭ, că ele nu gustă măcarŭ din fructele de curândŭ cópte, până nu împărțescŭ maĭ întâĭ pentru morțĭ. Potŭ să mănânce toțĭ în casă cireșe, vișine, caise, mere, lubeniță, porumbŭ, strugurĭ etc., iar mamele nicĭ odată nu vorŭ mânca, până nu vorŭ da din acea ródă maĭ întâĭ celorŭ rĕposațĭ.

(1) Mangiuca, Călind. cit. p, 140—141.

«*Inima mea este încă cu eĭ,*» am auḑitŭ adese-orĭ ḑicêndŭ pe unele mame (1).»

Moşiĭ de curastră. In Banatŭ, totŭ-deauna, când fată vaca caseĭ, laptele ḑilelorŭ prime, numitŭ «*curastră*», în Bucovina «*coraslă*» lat. *colostra*, a treia ḑi după fĕtare se dă sacrificiŭ morţilorŭ (moşilorŭ) şi întru sănĕtatea vaceĭ. Se chiamă adecă a treia ḑi desŭ-deminéţa maĭ mulţĭ copiĭ din vecinătate, apoĭ aşezându-ĭ în jurŭ rótă, în mijloculŭ copiilorŭ se pune strachina cu curastră, după aceea acoperindŭ copiiĭ cu unŭ straniŭ, matróna caseĭ varsă apă peste eĭ, şi astŭ-felŭ mâncândŭ copiiĭ cu lingurile curastra sub straniŭ, totŭ matróna caseĭ la actulŭ acesta menesce curastra de pomană moşĭ-strămoşilorŭ repausaţĭ şi întru sănĕtatea vaceĭ (2).

Aceştia sunt *moşiĭ*, carĭ i-amŭ pututŭ afla până acuma.

Din cele espuse până aicĭ se vede decĭ apriatŭ că *Moşiĭ* sunt unŭ sacrificiŭ (jertfă) pentru sufletele repausaţilorŭ moşĭ strămoşĭ, adecă pentru aşa numitele spirite familiare, şi numirea de *Moşĭ* saŭ *pomana morţilorŭ* este de asemenea şi identicŭ înţelesŭ.

---

(1) Op. cit. p. 329—330.
(2) Mangiuca, Călind. cit. p. 142.

XXIX.

SLOBOḌIREA APEI.

In unele părţĭ din *Ţéra-Românéscă* este datină ca în aceeaşĭ ḍi, în care s'a făcutŭ înmormîntarea, şi anume nemijlocitŭ după *comêndare,* să se rînduéscă o fată ca să ducă apă pe la case în decursŭ de şése sĕptĕmânĭ pentru sufletulŭ celuĭ mortŭ.

Acéstă ducere saŭ cărare de apă se numesce cu unŭ terminŭ technicŭ poporalŭ *sloboḍirea apeĭ* saŭ a *apelorŭ.*

Fata, care a luatŭ asupra sa acéstă sarcină, are grijă ca fie-care gălétă de apă să fie însemnată pe *răbojŭ* (1), până împlinesce numĕrulŭ de 80, câtŭ dĕtoria îĭ impune ca să ducă. Ea trebue să care câte doue găleţĭ în fie-care ḍi, afară de sĕrbătorĭ, când nu póte duce, fiindŭ ḍi de odihnă. Pentru acestŭ motivŭ, dacă se întêmplă sĕrbătorĭ în timpulŭ celorŭ şése sĕptĕmânĭ, fata are în grijă ca să ducă apa, ce se cuvenia de dusŭ în timpulŭ sĕrbătorilorŭ, în ḍilele immediatŭ precedente acestora.

---

(1) In Bucovina se rostesce cuvîntulŭ acesta *rĕbuşŭ.*

Când se împlinescŭ cele șése sĕptĕmânĭ și anume în ḑiua când se face a doua pomană după celŭ mortŭ, mama, sora, vara saŭ o altă femeie a caseĭ iea o azimă de pâne caldă, unŭ cocoșŭ negru saŭ o găină négră, apoĭ cărbunĭ de focŭ într'unŭ ciobŭ, în care pune și câte-va bóbe de tămâe, precum și o basmà saŭ unŭ testimelŭ, în care pune la unŭ colțŭ câțĭ-va banĭ, iar la altulŭ o lumînare de 'céră, și se duce la fântână.

Adese-orĭ, în locŭ de basmà saŭ testimelŭ, se iea pânză pentru o fustă saŭ rochie, după cum îĭ dă mâna.

Cea care 'a fostŭ însărcinată cu ducerea apeĭ se duce maĭ de nainte la fântână și umple jghiabulŭ de apă sub motivulŭ că, dacă cum-va s'o maĭ fi uĭtatŭ vre-o gălétă, să fie împlinită acum.

Femeia de casă, venindŭ la fântână, se așéză la marginea jghiabuluĭ cu apă, iar în partea opusă, adecă în cea-laltă parte a jghiabuluĭ, stă cărătórea și martora sa.

Femeia de casă, aprinḑêndŭ o lumînare și tămâindŭ apa din jghĭabŭ, întrébă pe cărătóre:

— Aĭ adusŭ 80 de gălețĭ?

— Da, am adusŭ? — rĕspunde acésta.

— De unde sciŭ eŭ că aĭ adusŭ?

— Iacă și răbojulŭ arată 80! —

După acéstă începe a numĕra tóte tăieturile de pe răbojŭ.

Cea-laltă ascultă, ḑicêndŭ: «așa este,» și apoĭ frângêndŭ răbojulŭ și aruncându-lŭ în apă, ḑice maĭ departe:

— Eĭ bine! cinc-țĭ maĭ este mărturie?

— Iacă (cutare), rĕspunde cea întrebată, arătândŭ pe fata saŭ femeea care scie că s'a adusŭ tótă apa.

De treĭ orĭ se face asemenea.

Când isprăvesce cu mărturisirile, tămâe apa de treĭ orĭ și dă cărătóreĭ obĭectele maĭ sus notate: pânea, cocoșŭ, tes-

timelŭ etc. și plécă apoĭ acasă, unde începe să prepare cele de trebuință pentru pomană (1).

In *Prahova*, după înmormîntare se cumpĕră două doniță, și de are mortulŭ fată, diminéța duce câte două doniță de apă la veciniĭ de pomană; la două câte o doniță o varsă pe mormîntŭ; la patru-ḑecĭ dă donițile de pomană (2).

Femeile saŭ fetele din *județulŭ Oltŭ* și *Muscelŭ*, carĭ cară apă pe la case, în timpŭ de 40 de ḑile, și carĭ însemnéză la *răbușŭ* fie-care ḑi, cum s'a împlinitŭ acestŭ terminŭ, lipescŭ de răbușŭ o lumînare de céră galbĕnă, căreia îĭ daŭ apoĭ drumulŭ pe o apă curgĕtóre.

In unele locurĭ, totŭ în *Ţéra-Românéscă*, se năimescŭ ómenĭ străinĭ, de cară apă dela isvorŭ cu două cofe noue la o casă sĕracă în cursulŭ acelorŭ 40 de ḑile, iar cofele se daŭ apoĭ de pomană. Acésta se face pentru ca mortulŭ să-șĭ ude sufletulŭ, când va trece prin vămĭ (3).

In unele părțĭ din *Transilvania*, pentru ca mortulŭ să nu pătiméscă de fóme și sete pe cea-laltă lume, este asemenea datină ca să se dea de pomană apă, care o cară câte o femeie în numele luĭ, dela vre o fântână la o casă, în timpŭ de unŭ anŭ (4)

In *Munțiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ*, după înmormîntare, moștenitoriĭ mortuluĭ *cară paușŭ* în timpŭ de șése sĕptĕmânĭ. In tótă ḑiua adecă ducŭ apă într'o doniță saŭ ulcĭorŭ, pe care îlŭ punŭ în drumŭ pe unde nu e apă, ca să bea trecĕtoriĭ (5).

---

(1) D. Stănescu, «Obiceiurĭ religióse,» publ. în «Biserica ort. rom.» an IX, Bucurescĭ, 1885, p. 327 și 328.

(2) Revista pentru Ist. arch. și filolog. an II, vol III, p. 387.

(3) Burada, Inmorm. p. 51.

(4) Burada, Inmorm. p. 50.

(5) Frâncu, op. cit. p. 178.—Burada, Inmorm. p. 50—51: «Pe la maĭ multe case, carĭ sunt la drum, am vĕḑutŭ în călĕtoria mea, prin munțĭ spre orașulŭ Abrudŭ, acățate ulcĭóre noue pline cu apă, și întrebândŭ pre bĕtrânĭ pentru ce se face acésta, mi s'a respunsŭ că pentru sufletulŭ mortuluĭ.»

Unŭ bocetŭ din comuna Picinișca în *Banatŭ* ne spune, între altele și acestea:

Sóre, sóre, mĕ rogŭ ție,
Mie să-mĭ staĭ mărturie,
C'am să-ĭ slobodŭ apele
Și să-ĭ daŭ luminile,
Să-ĭ plătescŭ și vămile (1).

Din versurile acestea resultă, că în Banatŭ e asemenêa datină de-a căra apă de pomană pentru sufletulŭ celuĭ repausatŭ. Ba nu numaĭ atâta, ci cărătorulŭ trebue să aibă, ca și celŭ din Téra-Românéscă, pe cine-va martorŭ că a căratŭ saŭ, maĭ bine ḑisŭ, *a slobodịtŭ apă.*

Afară de ḑilele, ce urméză nemijlocitŭ după înmormîntare, maĭ sunt în Banatŭ încă și alte ḑile peste anŭ, menite pentru slobodịrea apeĭ morțilorŭ.

Așa este *Joia-mare* saŭ *Joĭ-marele*, în care ḑi se face «*vĕrsarea apeĭ morților pe iarbă verde*» și *Rusitoriĭ*, adecă ḑiua a șésea după *Rusaliĭ* saŭ *Dumineca-mare*, în care se face «*slobodịrea rîuluĭ (apeĭ) morților* (2).»

Afară de acésta mulțĭ inșĭ nu numaĭ din țĕrile sus amintite, ci și din cele-lalte țĕrĭ, lasă cu limbă de mórte ca după săvîrșirea lorŭ din viéță să se facă punțĭ și podurĭ, puțurĭ saŭ fântânĭ pe la drumurĭ, pentru ca călĕtoriĭ trecêndŭ pe dînsele saŭ rĕcorindu-șĭ sufletulŭ cu apă, să ḑică: «*să fie de sufletulŭ celuĭ ce le-a făcutŭ* (3).»

---

(1) Burada, Inmorm. p. 150.
(2) S. Mangiuca, Călindariŭ, pe 1882, Brașovŭ, 1881, luna Martie Calend. pop. rom. în 25,2, și Luna Maiŭ 22.
(3) In Bucovina și la Burada, Inmorm. p. 51.

XXX.

JELIREA.

Durata jelirii atârnă, de regulă, dela etatea și gradulŭ de înnemurire cu celŭ repausatŭ.

Șĭ-a trăitŭ traiulŭ,
Șĭ-a mâncatŭ mălaiulŭ;

saŭ:

Șĭ-a făcutŭ traiulŭ,
Șĭ-a mâncatŭ mălaiulŭ.

ḑice poporulŭ, când vede că morŭ bĕtrânii.

Copiĭ sunt îngerĭ curațĭ, fără pĕcate, prin urmare nu trebue omulŭ să se întristeze așa de multŭ, nicĭ când morŭ bĕtrânĭ, a cărorŭ mórte, câte odată, e chiar dorită și așteptată, nicĭ când morŭ copiiĭ, carĭ încă n'aŭ săditŭ simpatiĭ în inima mulțimiĭ (1).

Ba mulțĭ credŭ și ḑicŭ că dacă cine-va plânge și jelesce prea multŭ pe copiiĭ ceĭ micĭ, acela nu face nicĭ unŭ bine, din contră le strică, căcĭ din lacrimile vĕrsațe fără sémă se face în

(1) D. Stănescu, «Obiceiurĭ religióse» pub. în «Biserica ortodoxă română» an. IX, Bucurescĭ 1885, p. 321.

ceea-laltă lume unŭ felŭ de lacŭ saŭ baltă mare, în care miciĭ repausaţĭ trebue să 'nóte până în grumazŭ, şi din causa acésta adese-orĭ sunt expuşĭ pericoluluĭ de-a se îneca (1).

Se schimbă însă cu totulŭ cestiunea, când se întêmplă să móră vre-unŭ omŭ în flórea vieţeĭ sale, căcĭ dice unŭ proverbŭ:

Mórte la tinereţe,
Sĕrăcie la bĕtrâneţe,
Bólă la călĕtorie
N'ar maĭ fi să fie!

Pe unŭ astŭ-felŭ de omŭ tótă lumea îlŭ plânge, toţĭ îlŭ jelescŭ.

Şi dacă se întêmplă ca celŭ mortŭ să fie sĕracŭ, ómeniĭ sarŭ, îĭ daŭ ajutorŭ cu ce potŭ şi-lŭ îngrópă. Ar dą chiar şi banĭ, însă nimenĭ nu primesce.

Femeia celuĭ mortŭ, dacă a fostŭ însuratŭ, maĭ lesne slujesce tótă viéţa eĭ, ca să făcă cele de trebuinţă bărbatuluĭ sĕŭ, decât să iea dela cine-va ajutorŭ în ceea ce privesce cele de trebuinţă pentru sufletulŭ repausatuluĭ. Totŭ ce póte primi este ajutorulŭ, ce i l'ar face la trebuinţele sale propriĭ, arându-ĭ câte-va pogóne de grâŭ saŭ porumbŭ, saŭ mărităndu-ĭ vre o fată, dacă repausatulŭ a avutŭ fete (2).

Ce se atinge de modulŭ jeliriĭ trebue să însemnămŭ că elŭ se cuprinde parte în portŭ parte în abţinerea dela tóte plăcerile şi petrecerile îmbinate cu jocŭ.

Indată ce a muritŭ cine-va, femeile, atâtŭ cele culte câtŭ şi ţĕrancele, lépĕdă tóte podóbele de pe dînsele, precum: cerceĭ, inele, mărgele, salbe şi altele, iar fetele cele marĭ precum şi copilele, nu numaĭ că lépĕdă podóbele sus amintite,

(1) Credinţa acésta se află nu numaĭ la Românĭ, ci şi la Ruteniĭ din Bucovina.

(2) D. Stănescu, Obiceiurĭ rel. publ. op. cit. p. 322.

ci tot-odată îşĭ despletescŭ pĕrulŭ şi astŭ-felŭ, cu pĕrulŭ despletitŭ şi lăsatŭ pe spate, începŭ a jeli mortulŭ (1).

Femeile măritate îşĭ despletescŭ pĕrulŭ numaĭ când le morŭ bărbaţiĭ, dar şi atuncĭ umblă îmbrobodite, nicĭ când însă cu capulŭ golŭ ca fetele (2).

Bărbaţiĭ, înţelegŭ numaĭ pre ţĕranĭ, începêndŭ dela celŭ maĭ micŭ băiatŭ şi până la celŭ maĭ bĕtrânŭ şi neputinciosŭ moşnégŭ, lépĕdă cuşmele saŭ pălăriile şi umblă cu capulŭ golŭ (3).

In unele sate din *Bucovina*, districtulŭ Suceveĭ, precum bună-óră în Todirescĭ, Soloneţŭ, Bălăcéna, Stulpicanĭ şi Fundulŭ-Moldoveĭ, districtulŭ Câmpulunguluĭ, părinţiĭ îndătinéză a umbla după fiiĭ şi fiicele lorŭ în timpŭ de vară dela 2—3 sĕptĕmânĭ cu capulŭ golŭ, iarna însă numaĭ treĭ ḍile, adecă dela mórte şi până după înmormîntare (4).

In alte sate din Bucovina, precum în Costâna şi Stupca din districtulŭ Suceveĭ, Crasna şi Ropcea din districtulŭ Storojoneţuluĭ umblă părinţiĭ după fiĭ şi câte şése sĕptĕmânĭ cu capulŭ golŭ (5).

In Boianŭ precum şi în alte sate din districtulŭ Cernăuţuluĭ însă, dacă mortulŭ a fostŭ copilŭ micŭ, părinţiĭ sĕĭ nu-lŭ jelescŭ, ca'n alte părţĭ, ci numaĭ fraţiĭ şi surorile, carĭ umblă numaĭ o sĕptĕmână cu capulŭ golŭ (6).

---

(1) Usitatŭ pretutindene in Bucovina, com. de Ionică a luĭ Iordachi Isacŭ din Mahala; — V. Turturénŭ, preotŭ în Boianŭ şi Vicovulŭ-de-sus; —dict. de M. Ursaca din Vatra-Dorneĭ. — Veḍĭ şi Burada, Inmor. p. 8—9. — D. T. Bojinca, op. cit. p. 216.

(2) Dict. de S. Sa părintele G. Lateşŭ şi A. Pletosŭ din Rădăşenĭ, in Moldova. — com. de Const. Mercheşŭ.

(3) Ceĭ culţĭ aŭ adoptatŭ datina străină de a pune florĭŭ negru la cuşme şi pălăriĭ.

(4) Com. de M. Jemna, şi Const. Mercheşŭ, Nic. Cotlarciucŭ.

(5) Com. de Drag. Bumbacŭ, Alec. Baciu, Ath. German şi Em de Cuparencu.

(6) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ şi Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

Bărbaţiĭ din comunele ultime umblă în acestŭ timpŭ cu capulŭ descoperitŭ numaĭ atuncĭ, când le-aŭ muritŭ soţiile saŭ vre unulŭ dintre părinţĭ (1).

In Bălăcéna şi Costâna precum şi în alte sate din districtulŭ Suceveĭ din contră, umblă bărbaţiĭ după mórtea femeilorŭ vara de regulă 2—4 sĕptĕmânĭ, iar iarna celŭ multŭ o sĕptĕmână (2); ceĭ din ţinutulŭ Câmpulunguluĭ şi alŭ Dorneĭ însă şése sĕptĕmânĭ, şi numaĭ iarna, când e tare frigŭ, pórtă cuşme (3).

In ţinutulŭ Suceveĭ şi alŭ Rădăuţuluĭ umblă fiiĭ după părinţĭ câte o lună saŭ şése sĕptĕmânĭ cu capulŭ golŭ (4). In ţinutulŭ Siretuluĭ, Câmpulunguluĭ şi alŭ Dorneĭ însă, maĭ alesŭ fetele, umblă de regulă şése sĕptĕmânĭ, adecă până ce iesŭ *slujbele*, carĭ se 'ncepŭ de obiceiŭ îndată după înmormîntare (5).

Totŭ cam aşa umblă şi cele-lalte némurĭ, carĭ nu sunt în prima linie înnemurite cu celŭ repausatŭ, precum: veriĭ, nepoţiĭ, etc.

In unele locurĭ din *Transilvania*, bărbaţiĭ umblă cu capulŭ golŭ şi până la unŭ anŭ, iar flăcăiĭ îşĭ retéză puţinŭ şi pĕrulŭ de 'nainte (6).

In alte părţĭ totŭ în *Transilvania*, precum bună-óră în Orlatŭ şi în munţiĭ apusenĭ, îndată ce omulŭ şi-a datŭ sufletulŭ, femeia mortuluĭ îşĭ schimbă cârpa de pe capŭ cu una négră, fetele se despletescŭ, iar tótă partea bărbătéscă umblă cu capulŭ descoperitŭ numaĭ în timpulŭ acela câtŭ stă mortulŭ neîngropatŭ (7).

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ şi G. Tomoiagă.
(2) Com de M. Jemna.
(3) Dict. de M. Ursaca, Nic. Cotlarciucŭ, şi V. Burduhosŭ.
(4) Com. de M. Jemna şi Iust. Cârdeiŭ.
(5) Dict. de M. Ursaca, Elis. Agapi şi V. Burduhosŭ.
(6) Burada, Înmorm. p. 50.
(7) Com. de d-lŭ Rom. Simŭ, vedĭ şi Frâncu, op. cit. p. 173.

In *Macedonia* vĕduvele pórtă tótă viéța lorŭ negrele, iar dacă se mărită pórtă o batistă négră pe podóba de nuntă (1).

In unele părțĭ ale *Banatuluĭ* muerile îșĭ ieaŭ în semnŭ de *jeluire* cârpe (mărămĭ) negre pe capŭ, de 'nainte cotrință négră, iar de napoĭ *opregŭ* negru. Fetele îșĭ légă chica (cosița, pletele) la rădĕcină, adecă la céfă cu o sîrmă négră apoĭ îșĭ despletescŭ pĕrulŭ și îlŭ lasă pe spate. Bărbațiĭ din momentulŭ repausăriĭ umblă cu capulŭ golŭ, jeluindŭ pe celŭ repausatŭ timpŭ de o sĕptĕmână, o lună, șése sĕptĕmânĭ, treĭ lunĭ, șése lunĭ, ba chiar și unŭ anŭ întregŭ, după cum le este dorŭ și jale după celŭ repausatŭ. Totŭ așa jelescŭ și femeile, purtândŭ cârpă, catrință și opregulŭ negru, cu acea deosebire numaĭ că bărbațiĭ, în driculŭ veriĭ, când e căldura cea mare, precum și în driculŭ erniĭ, când e gerulŭ celŭ mare, se îmbrobodescŭ, adecă se légă cu cârpe la capŭ ca să nu se vateme de elementele timpuluĭ, și tocmaĭ prin acésta se cunoscŭ că eĭ *condorescŭ* pe cine-va (2).

Datina acésta, care maĭ nainte nu numaĭ că era fórte rĕspândită în Banatŭ, ci totŭ-odată și cu cea maĭ mare sfințenie păzită (3), a începutŭ de unŭ timpŭ încóce în multe părțĭ a înceta, astŭ-felŭ că o sémă de bărbațĭ, chiar și în timpulŭ acela câtŭ stă mortulŭ în casă, umblă pe afară cu pălăria în capŭ, muerile însă îlŭ jelescŭ câte 2, 4, 6 și 8 sĕptĕmânĭ, apoĭ îmbracă și ele haine roșiĭ, și numaĭ în

(1) Dim. Bolintinénŭ, op. cit.

(2) Com. de d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ, învĕțătorŭ.

(3) Arthur und Albert Schott, Walachische Märchen, Stuttgart und Tübingen 1845 p. 303: «Valachiĭ jelescŭ, ca și odinióră *Romaniĭ*, cu capulŭ descoperitŭ (golŭ), atâta numaĭ că eĭ, ca să-șĭ scutéscă în cât-va capulŭ, îlŭ acoperŭ, cu unŭ ștergarŭ, simplu. Timpulŭ jelireĭ atârnă dela gradulŭ înnemuririĭ. Îmĭ aducŭ aminte de unŭ moșnégŭ bĕtrânŭ, al căruĭ nume, dacă nu mĕ înșelŭ, era Avramŭ Babeșŭ, pe care nicĭ când nu l'am vĕḑutŭ cu o pălărie. Îĭ murise feciorulŭ înainte de vr'o 20 de anĭ, și din causa acésta a juruitŭ, că tótă viața luĭ va jeli, și-șĭ va ține juruința.»

ţinuturile cele muntóse se maĭ păstréză şi păzesce ca în vechime (1).

Datina de a purta haine negre în semnŭ de jelire, şi cu deosebire învĕlitóre de capŭ, esistă şi 'n Bucovina, nu numaĭ la clasele cele maĭ culte, carĭ se iaŭ maĭ multŭ după moda străină, ci şi printre ţĕrance. Ca dovadă despre acésta ne póte servì, pe lângă esperienţa de tóte ḑilele, încă şi o doină din Căndrenĭ, intitulată «*Drăguţa ostaşuluĭ*», din care reproducemŭ următórele versurĭ:

De-ar da Domnulŭ sfîntŭ să fie
Câţĭ s'aŭ dusŭ iară să vie!
Câţĭ s'aŭ dusŭ toţĭ aŭ venitŭ,
Alŭ meŭ puiŭ dór a muritŭ?
De-aşĭ sci bine c'a muritŭ
Pune-aşĭ portulŭ la cernitŭ
Şi faţa la veşteḑitŭ (2).

Rezeşiĭ din districtulŭ Storojineţuluĭ umblă, în ḑile de sĕrbătóre îmbrăcaţĭ în haine negre, iar feciorii de ţĕranĭ pórtă numaĭ câte o basmă négră legată la gâtŭ (3).

In alte sate din *Bucovina*, precum în Mănăstióra, cine are, pórtă sumanŭ negru, cine n'are, nu (4).

In *Moldova* ţĕraniĭ nu îmbracă haine cernite, adecă negre, ci semnele din afară ale jeliriĭ sunt numaĭ umblarea cu capulŭ golŭ pentru bărbaţĭ, cincĭ-ḑecĭ saŭ patru-ḑecĭ, saŭ numaĭ cele treĭ ḑile, câtŭ stă mortulŭ neîngropatŭ; iar femeile şi fetele, afară de despletirea pĕruluĭ, ce o păstréză treĭ ḑile până la patru-ḑecĭ, maĭ aruncă de pe dînsele, ca şi cele din Bucovina şi Transilvania, orĭ-ce gătélă precum: cerceĭ,

---

(1) Com. de d-lŭ Popovicĭ, învĕţătorŭ.
(2) S. Fl. Marianŭ, Poesiĭ pop. T. II. Doine şi hore. Cernăuţĭ 1875. p. 50.
(3) Com. de Em. Cuparencu, stud. gimn.
(4) Dict. de Elis. Agapi.

inele și altele, pe carĭ nu le punŭ vreme de unŭ anŭ încheiatŭ (1).

In genere luatŭ, jelirea cea maĭ scurtă și maĭ ușóră a némurilorŭ după celŭ repausatŭ durézá de regulă șése sĕptĕmânĭ, adecă până ce se așéză sufletulŭ la loculŭ de odihnă, cea maĭ grea însă până la unŭ anŭ (2). Uniĭ maĭ simțitorĭ și cu maĭ mare durere de inimă jelescŭ chiarŭ până și la șépte anĭ (3).

Jelirea vĕduvelorŭ după bărbațiĭ lorŭ durézá în cele maĭ multe părțĭ locuite de Românĭ totŭ-deauna maĭ lungŭ decât a bărbaților după femeĭ, și anume celŭ puținŭ unŭ anŭ, și dacă în restimpulŭ acesta li se întêmplă vre-o partie bună, cele maĭ multe dintre dînsele nu se mărită până ce nu li s'a împlinitŭ jelirea.

Partea cea maĭ mare a bărbațilorŭ însă, sub pretextŭ că nu sunt în stare de-a purta gospodăria, și a îngriji de copiĭ, se însóră cu multŭ maĭ degrabă, și anume la șése lunĭ, ba une-orĭ chiar și după treĭ lunĭ.

In districtulŭ *Bacăuluĭ* din România adese-orĭ atâtŭ vĕduvoiĭ câtŭ și vĕduvele se căsătorescŭ îndată ce aŭ trecutŭ cincĭ până la șése lunĭ (4).

Femeile, carĭ se mărită în timpulŭ jeliriĭ, spunŭ Româniĭ

---

(1) Lambrior, op. cit. p. 153. — Burada, Inmorm. p. 8—9 și 50.—Dict. de A. Pletosŭ și M. Nistorŭ.

(2) Com. de d-niĭ V. Turturénŭ, G. Velehorschi, I. Giorgescu și Rom. Simu.

(3) Com. de d-lŭ V. Turturénu.

(4) «Columna luĭ Traianŭ», an. IX. p. 576.

«În timpulŭ de față nu se prea celebrézá multŭ timpŭ de doliŭ în onórea celuĭ mortŭ, ci, sub cuvîntŭ că nu póte trăi așa, că are familie grea și altele, nu trece 5 saŭ 6 lunĭ și se căsătoresce repede, saŭ bărbatŭ saŭ femee; s'a observatŭ că bărbațiĭ sunt maĭ grabnicĭ a se însura îndată ce ĭ-a muritŭ femeia, decât femeia, care totŭ aștéptă celŭ puținŭ anulŭ.»

Și maĭ jos: «Atâtŭ bărbatulŭ câtŭ și femeia nu se căsĕtorescŭ până după șése lunĭ de jelanie».

din *Bucovina*, că nu şi-aŭ iubitŭ bărbaţiĭ de maĭ nainte (1), ceĭ din *Moldova* însă credŭ că astŭ-felŭ de femeĭ, după mórte se ducŭ unde nu e bine, adecă în iadŭ (2).

Iar în *Legiuirea* luĭ Caragea din 1818 cetimŭ că «de se va mărita femeia în anulŭ jaleĭ, să pérḑă darulŭ dinaintea nunţiĭ (3).»

Unele femeĭ însă, şi cu deosebire preotesele vĕduve din cele maĭ multe părţĭ ale Moldoveĭ, nu se maĭ mărită de felŭ de-a doua óră. Dacă ar puté suferi să ardă tóte hainele de pe dînsele, fără ca să se atingă para foculuĭ de ele, adecă fără ca să se frigă, atuncĭ, spune poporulŭ, că s'arŭ puté şi ele mărita (4).

Precum în timpulŭ de faţă aşa şi în vechime jelirea nu era la toţĭ Româniĭ totŭ una. Iată ce ne spune în privinţa acésta principele Dimitrie Cantemirŭ:

«*Doliulŭ* nu este la toţĭ totŭ una. Când móre unŭ ţĕranŭ, fiiĭ luĭ trebue să umble şése lunĭ cu capulŭ descoperitŭ, măcarŭ de ar fi în mijloculŭ iernii, şi trebue să-şĭ lase a le cresce pĕrulŭ şi barba, în cât de ar trebui să facă călĕtorie orĭ câtŭ de lungă, nu le este permisŭ să-şĭ pună pe capŭ nemică. Totŭ aşa urmaŭ maĭ de multŭ şi nobiliorii, în patru ḑecĭ de ḑile; dar acum s'aŭ lăsatŭ de acéstă superstiţiune, şi pórtă numaĭ vestminte de doliŭ, şi-şĭ lasă pĕrulŭ în jos. Când móre fratele vre-uneĭ fete de ţĕranŭ, ea taie ceva din pĕrulŭ sĕŭ şi pune la crucea dela capulŭ mormîntuluĭ, păzindŭ unŭ anŭ întregŭ ca să nu cadă saŭ să-lŭ iea cine-va; în casŭ când s'arŭ întêmpla una ca acéstă, ea pune din noŭ altă legătură de pĕrŭ (5).»

In totŭ decursulŭ timpuluĭ, cât duréză jelirea, atâtŭ femeile

---

(1) Auḑitŭ de la maĭ mulţĭ inşĭ.
(2) Dict. de A. Pletosŭ.
(3) Pag. 66. Apud B. P. Hasdeŭ, Dict. limb. rom. t. II. p. 1127.
(4) Dict. de S. Sa păr. G. Lateşŭ, şi A. Pletosŭ.
(5) Descrierea Moldoveĭ. Ediţia Societăţiĭ academice române, p. 149.

câtŭ şi fetele şi feciorii, nu jócă nicĭ nu se desfătéză, căcĭ dacă ar juca s'ar socotì ca şi cum ar sălta pe mormîntulŭ repausatuluĭ lorŭ tată, mamă, bărbatŭ, frate saŭ soră (1), iar după mórte li s'ar pune o pétră grea pe pieptŭ, pe care ar juca draciĭ în ḑiua aceea în care aŭ jucatŭ şi eĭ înşişĭ (2).

Fetele şi feciorii după mórtea părinţilorŭ nu jócă unŭ anŭ întregŭ, iar după a fraţilorŭ, şi cu deosibire a celorŭ maĭ micĭ, în cele maĭ multe părţĭ numaĭ şese săptĕmânĭ (3).

Ba, fetelorŭ şi feciorilorŭ nu le este permisŭ a purta în timpulŭ jeliriĭ nicĭ măcarŭ florĭ la ureche şi în pălăriĭ saŭ cuşme, iar dacă le-aŭ muritŭ amêndoĭ părinţiĭ, lépĕdă până chiar şi păuniĭ, unde este datină de a se purta păunĭ în pĕlarie (4).

Ca dovadă, despre acésta ne póte servì, pe lângă esperienţa de tóte ḑilele, încă şi următórea poesie poporană din *Voila*, unŭ satŭ frumosŭ din josŭ de Făgăraşŭ, lângă Oltŭ, în *Transilvania*:

De când te-aĭ dusŭ, băeţele,
N'am maĭ pusŭ la gâtŭ mărgele,
Nicĭ la degete inele,
Nicĭ la urechĭ floricele.
De când s'a dusŭ bădiţa
Mi-ĭ pustie uliţa.

(1) In Bucovina şi Moldova; veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 49; — Lambrior. op. cit. p. 153. — Com. de Al. Baciŭ: «In Stupca, precum şi'n alte sate din districtulŭ Suceveĭ, tinerilorŭ le este în timpulŭ jeliriĭ opritŭ de a juca, căcĭ dacă se bagă în jocŭ în acestŭ timpŭ, ómeniĭ ḑicŭ că le pare bine că aŭ muritŭ părinţiĭ.»

(2) Com. de At. Germanŭ, de locŭ din Crasna.

(3) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, V. Burduhosŭ, Drag. Bumbacŭ, şi Em. Cuparencu: «In Ropcea fiiĭ, după mórtea părinţilorŭ, n'aŭ voe să jóce nicĭ să mérgă pe la petrecerĭ unŭ anŭ întregŭ.»

(4) In ţinutulŭ Storojineţuluĭ şi alŭ Câmpulunguluĭ, com. de stud. V. Burduhosŭ.

De când s'a dusŭ dumnĭa-luĭ.
N'am datŭ gura nimĕruĭ,
M'am datŭ pradă doruluĭ (1).

In *Banatŭ* unele femeĭ nu-şĭ spală faţa şi nicĭ măcar îşĭ schimbă vesmintele de pe ele în cursulŭ anuluĭ de jelire, iar fetele umbla necontenitŭ cu pĕrulŭ despletitŭ (2).

Femeile, respective vĕduvele, carĭ şĭ-aŭ luatŭ îndrăsnélă de-a călca acéstă datină străbună şi de-a se arăta că nu le prea pare rĕŭ după bărbaţiĭ lorŭ, nu scapă de înpunsăturile cam în şagă cam într'adinsŭ ale feciorilorŭ, carĭ nu întârdie de-a le spune une-orĭ chĭar nemijlocitŭ după înmormîntare următórele cuvinte:

Sĕrmănelulŭ bărbăţelŭ!
Bunŭ a fostŭ câtŭ a trăitŭ
Rĕŭ îmĭ pare c'a muritŭ;
Şi la marginea pămîntuluĭ
N'oiŭ maĭ găsi de protiva luĭ;
Of! of! mĭ-a remasŭ casa pustie,
Să trăescŭ în vĕduvie . . . . .

După vr'o douĕ lunĭ:

Of! sĕracu bărbatŭ prostŭ,
Bunŭ odorŭ la cas'a fostŭ . . . .
Câtŭ trăĭa,
Câtŭ se'nvêrtĭa.
Toţĭ venĭa
La casa mea.
Da de când elŭ a muritŭ
Casa mi s'a pustiitŭ,
Toţĭ s'aŭ dusŭ, m'aŭ părăsitŭ!

Când îşĭ află vre-unŭ amantŭ:

---

(1) «Gutinulŭ» an. I. Baĭa-mare 1889. No. 31. «Nu âmblă la nicĭ o petrecere prin 6 sĕptĕmânĭ, respective unŭ anŭ.»
(2) Burada, Inmorm. p. 49.

Dumneḑeŭ să-lŭ ierte
Cu fasole fierte,
Cu bobŭ înfloritŭ,
Bine-a făcutŭ c'a peritŭ,
Că nu era măcarŭ bunŭ,
De-o cĭubeĭcă de tutunŭ (1).

Când jócă înainte de ce li s'a împlinitŭ anulŭ de jelire:

Ici-ĭ tină, ici-ĭ glodŭ,
Icĭ mi-ĭ bărbatulŭ meŭ mortŭ,
Nu sciŭ stare-oiŭ să-lŭ desgropŭ,
Saŭ m'oiŭ duce la uncropŭ! (2)

Saŭ ast-felŭ:

Icĭ e ţĕrînă, icĭ glodŭ,
Icĭ e bărbăţelulŭ mortŭ.
Icĭ e tocmaĭ unde jocŭ,
Dragostea mea cea cu focŭ.
Icĭ dórme cu mânĭ la pĭeptŭ,
Şi-o să jocŭ să mi-lŭ deşteptŭ;
Dar decât l-oĭŭ deştepta
Oiŭ juca şi mĭ-oĭŭ cânta:
«Dormĭ, dormĭ bărbăţelulŭ meŭ,
Ierte-mi-te Dumneḑeŭ,
Dormĭ, dormire-aĭ somnulŭ lungŭ.
Că câte-am trasŭ îmĭ ajungŭ! (3)»

Saŭ, în fine, aşa:

Aicĭ tină, aicĭ glodŭ,
Aicĭ bărbăţelulŭ mortŭ.
Şĭ-oiŭ să jocŭ,
Să mi-lŭ desgropŭ.

---

(1) N. A. Bogdanŭ, Literatura populară, culegerĭ din susulŭ Moldavieĭ, publ. în «Gazeta săténuluĭ,» an. V. Rimnicŭ-săratŭ 1888. No 10. p. 157.
(2) Lambrior, în op. cit. p. 153.
(3) Antonŭ Pan, O şezetóre la ţéră saŭ povestea luĭ Moşŭ-Albu. Bucureşcĭ 1852. Partea II. p. 57.

Dar decât l'oiŭ desgropa,
Maĭ bine-oiŭ bea şĭ-oiŭ mânca.
Şĭ-oĭŭ să-ĭ vîndŭ şi pălăria
Să-ĭ cetéscă liturghia.
Şĭ-oĭŭ să-ĭ vîndŭ şi ghetele
Să-lŭ jeléscă fetele (1).

Poporulŭ cunósce fórte bine dacă o vĕduvă se mărită de nevoea, ce o are pentru ocrotirea gospodărieĭ sale, saŭ din caracterulŭ eĭ celŭ rĕŭ. Decĭ în *Bucovina*, când se mărită după înplinirea anuluĭ de jelire, nime nu-ĭ iea anume de rĕŭ.

In *România* însă şi anume în districtulŭ Bacăuluĭ, când o vĕduvă se mărită la unŭ anŭ după ce i-a repausatŭ soţulŭ, atuncĭ nu e bine privită de poporŭ; iar după doĭ anĭ nu-ĭ maĭ ḑice nime nemică (2)

In casŭ când se mărită o vĕduvă, saŭ o fată mare, căreĭa i s'a nimeritŭ o partie bună şi nu-ĭ dă mâna să o lase, atuncĭ se face de regulă *nuntă tăcută*, adecă fără musică.

In *România* soţulŭ unuĭ mortŭ nu se pĭéptĕnă o septĕmână de la mórtea luĭ, fiindŭ rĕŭ de mórte pentru acelŭ soţŭ remasŭ (3).

In *Transilvania* nu numaĭ soţulŭ celuĭ repausatŭ, ci până şi femeile cele cu totulŭ străine, când e unŭ mortŭ în satŭ, nu se spală pe capŭ până nu-lŭ îngrópă. Altcum are să se aprindă satulŭ (4).

In *România* la casa, unde a muritŭ cine-va, nu se spală rufele (albiturile) şi nu se spoesce o sĕptĕmână, fiindŭ rĕŭ de mórte pentru membriĭ rĕmaşĭ în acea casă (5).

In *Bucovina*, totŭ în restimpulŭ de cum a închisŭ cine-

(1) Doĭne, strigăturĭ şi chiuiturĭ culese de maĭ mulţĭ învĕţătorĭ zeloşĭ. Braşovŭ 1891. p. 158.

(2) Columna luĭ Traianŭ, an. IX, p. 423.

(3) Ionénŭ, p. 42—43.

(4) Calindarĭulŭ poporuluĭ pe anulŭ comunŭ 1889, Sibiŭ, p. 71.

(5) Ionénŭ, p. 43.

va ochiĭ şi până după înmormîntare, se obicĭnuesce de a nu se da gunoĭulŭ din casă afară, şi de a nu se maĭ lua nicĭ unŭ lucru din casă (1).

După împlinirea timpuluĭ de jelire vĕduvele se potŭ mărita, fără ca cine-va să le iea anume de rĕŭ; iar fetele totŭ atuncĭ iesŭ la jocŭ şi intrarea se face în cele maĭ multe părţĭ astŭ-felŭ: fata purtată de mână de către unŭ fecĭorŭ, aşterne o năframă la pămîntŭ pe care o calcă cu picĭórele înainte de-a juca şi apoĭ se prinde în jocŭ (2).

In Todirescĭ şi Soloneţŭ, precum şi'n alte sate din districtulŭ Suceveĭ, fetele, carĭ intră întâĭa óră după jelire în jocŭ, daŭ scripcarilorŭ vr'o câţĭ-va cruceri, pe când de altă dată nu plătescŭ nimĕruĭ nemică (3).

Datina jeliriĭ prin lepĕdarea giuvaerelorŭ, prin reţinerea dela tóte petrecerile împreunate cu jocŭ, prin purtarea de vestminte negre şi maĭ alesŭ prin umblarea cu capulŭ golŭ şi cu pĕrulŭ despletitŭ, deşi o întâlnimŭ şi la alte naţiunĭ străine, precum bună-óră la *Rutenii* din Bucovina, e maĭ multŭ decât probabilŭ că Româniĭ aŭ moştenit'o de-a dreptulŭ dela străbunii lorŭ, dela vechiĭ *Romanĭ*.

Femeile romane, cum muria cine-va, îndătinaŭ, ca şi Româncele nóstre de astăḑĭ, a lepĕda tóte giuvaerele de pe dînsele şi a nu le maĭ lua până ce nu trecea timpulŭ jeliriĭ. Titu Liviŭ ne spune în privinţa acésta următórele: «In timpulŭ jeliriĭ femeile îşĭ lepĕdaŭ purpura şi aurulŭ (4).»

Fecĭórele romane, carĭ eraŭ némurĭ maĭ de aprópe ale

(1) Com. de M. Jemna.

(2) Lambrior, op. cit. p. 153. — Burada, Inmorm. p. 49.—D. T. Bojinca, op. cit. p. 216: «Când intră fecĭórele după trecutulŭ anŭ maĭ întâiŭ în jocŭ, aşternŭ o năframă la pămîntŭ, pe care calcă, când dusă, de mână de către unu saŭ uniĭ feciorĭĭ, se prinde în jocŭ.»

(3) Com. de d-lŭ I. Avramŭ jun.

(4) XXIV. 7, Quidaliud in luctu quam purpuram atque aurum deponunt.

mortuluĭ, îmbrăcaŭ vestminte negre, îşĭ despletĭaŭ pĕrulŭ, şi astŭ-felŭ apoĭ cu capulŭ descoperitŭ, şi cu pĕrulŭ lăsatŭ pe spate petreceaŭ pe celŭ mortŭ la mormîntŭ.

Totŭ aşa făceaŭ şi amiciĭ şi cunoscuţiĭ maĭ de aprópe aĭ mortuluĭ. Aceştia asemenea îlŭ petreceaŭ în vestminte de jale, adecă în vestminte negre, şi cu capulŭ golŭ.

Varo ḑice în privinţa acésta: «Copilele, carĭ eraŭ némurĭ de aprópe ale mortuluĭ eraŭ cernite, iar cele maĭ de-aprópe eraŭ într'unŭ vestmîntŭ negru şi cu pĕrulŭ despletitŭ urmaŭ după mortŭ (1).»

Iar Ovidiŭ, în epistola către Ariadne, ḑice: «Privesce pĕrulŭ despletitŭ după datina unuĭ ce jelesce şi tunica plină de lacrămĭ ca de plóie (2)»

Jelirea dura, ca şi la ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din ḑiua de astăḑĭ, unŭ anŭ întregŭ şi se numia *annus luctus*. Elŭ se ţinea regulatŭ, la din contră, dacă d. e. vĕduva se mărita maĭ nainte de a trece acestŭ anŭ, — o pedepsia legea prin perderea unorŭ drepturĭ de moştenire, iar în timpurile cele maĭ vechĭ, sub republica romană, era declarată de infamă, fără omenie, fără onóre (3).

---

(1) Varo la Non. XVI. 14: Propinquae adolescentulae etiam anthracinis, proximo amiculo nigello, capillo demisso, sequerentur lectum.

(2) Aspice demissos lugentis more capillos et tunicas lacrimis, sicut ab imbre graves.

(3) M. Besan, stud. cit. publ. în «Albina» an. I., No. 58.

XXXI.

DESGROPAREA.

La treĭ anĭ dela mórtea unuĭ copilŭ, la cincĭ dela mórtea unuĭ june, şi la şépte anĭ dela mórtea unuĭ omŭ bĕtrânŭ, era în vechime pretutindene datină la Românĭ, ca fie care mortŭ să se desgrópe şi să se prohodéscă ca şi întâia óră când a fostŭ înmormîntatŭ.

Datina acésta în timpulŭ de faţă există numaĭ în unele comune din *Moldova* şi *Ţéra-Românéscă* şi se face în următoriulŭ chipŭ:

In Sâmbăta de pe urmă a anuluĭ alŭ treilea, alŭ cincelea saŭ alŭ şéptelea după înmormîntare, némurile cele maĭ de aprópe ale repausatuluĭ punŭ pe ciocli ca să desgrópe mortulŭ şi să-ĭ scótă tóte ósele afară.

După ce l'aŭ desgropatŭ ciocli, némurile, carĭ se află de faţă, iaŭ ósele, le punŭ într'o covată şi, bocindŭ, le spală maĭ întâĭu cu apă curată până ce se facŭ albe, apoĭ cu 2—3 oca de vinŭ, şi pe urmă, după ce le-aŭ spĕlatŭ acuma deajunsŭ, le punŭ într'unŭ *coşteiŭ* de pânză, şi anume: ciolanele, glesnele şi fluerele picĭórelorŭ în fundŭ, spetele, cóstele, spinarea, andrelele, umeriĭ, braţele precum şi cele-lalte

ciolane, din carĭ e compusŭ corpulŭ, la mijlocŭ, iară titva saŭ scăfârlia de-asupra.

După ce le-aŭ aşezatŭ cu cea maĭ mare grijă în chipulŭ arătatŭ, cosândŭ coşteiulŭ la gură, ca nu cum-va să se pérdă vre unŭ ciolănelŭ, îlŭ ducŭ la biserică şi-lŭ punŭ în despărţitura femeilorŭ sub icóna Maiceĭ Domnuluĭ, unde stă până a doua ḑi, adecă până Duminecă după liturghie.

Preotulŭ, care e de maĭ nainte însciinţatŭ, că cutare şi cutare are să se desgrópe, pomenesce pre celŭ mortŭ atâtŭ la proscomedie câtŭ şi 'n decursulŭ liturghieĭ.

După liturghie iaŭ némurile coşteiulŭ cu ósele din despărţitura femeéscă şi-lŭ ducŭ în cea bărbătéscă, unde are să se facă prohodulŭ.

Inainte de începerea prohoduluĭ însă némurile mortuluĭ daŭ dascăluluĭ douĕ testimele saŭ tulpane şi douĕ lumine, dintre carĭ unŭ testimelŭ şi-o lumină pentru dînsulŭ, iar cele-lalte să le ducă în altarŭ să le dea preotuluĭ.

Preotulŭ, primindŭ cele date, iese cu lumina aprinsă din altarŭ în despărţitura bărbătéscă şi începe apoĭ prohodulŭ, pre care îlŭ face ca şi la orĭ-care omŭ de curêndŭ repausatŭ.

Une-orĭ, şi anume la ceĭ maĭ avuţĭ, se face chiar şi cu soborŭ.

După ce s'a cetitŭ întregŭ prohodulŭ, scotŭ coşteiulŭ cu rĕmăşiţele mortuluĭ afară din biserică şi le ducŭ la ţinterimŭ cu procesia, ca şi când ar duce pre unŭ omŭ de curêndŭ repausatŭ, împărţindŭ ducĕtorilorŭ procesieĭ şi a coşteiuluĭ testimele, năfrămĭ saŭ prosópe.

Ajunşĭ la ţinterimŭ, punŭ ósele îndĕrĕptŭ în grópa de unde aŭ fostŭ scóse şi daŭ cioclilorŭ, carĭ le astupă, câte o găină peste grópă, de sufletulŭ mortuluĭ desgropatŭ. Maĭ pe scurtŭ observă maĭ totŭ aceleaşĭ datine şi credinţe, carĭ

s'aŭ observatŭ întâia óră când a fostŭ înmormîntatŭ, făcêndŭ după înmormîntare chiar şi prasnicŭ saŭ comândare şi rădicândŭ pomulŭ.

Ba uniĭ pórtă chiar şi slujbele din noŭ şi anume în decursulŭ postuluĭ mare.

In comuna Zănóga din *Ţéra-Românéscă* e datină ca ósele să se strîngă într'unŭ vasŭ saŭ o *pomnetă* de pânză şi astŭ-felŭ, după ce preotulŭ le udă cu vinŭ, recitândŭ din psalmulŭ «*Miluesce-mĕ Dumneḑeule*» cuvintele «*Stropi-mĕ-veĭ cu isopŭ şi mĕ veĭ curăţì*» le aşéză la locŭ curatŭ, saŭ în unŭ altŭ cosciugŭ, dacă se întêmplă ca în acestŭ timpŭ să-ĭ móră vre o rudă (1).

Dacă mortulŭ nu e putredŭ de totŭ, atuncĭ nu-lŭ scotŭ de felŭ afară din grópă, ci-lŭ lasă în năuntru, aşternŭ de-asupra luĭ, câtŭ e sicriulŭ de lungŭ, o pânză; punŭ în fie-care margine a grópeĭ câte o lumină de céră galbĕnă aprinsă, şi astŭfelŭ îlŭ prohodesce preotulŭ după ce a eşitŭ dela biserică.

In casulŭ acesta némurile mortuluĭ chiamă de regulă maĭ mulţĭ preoţĭ ca să-lŭ prohodéscă şi să-ĭ cetéscă *rugăciunile deslegăriĭ*, creḑêndu-se în genere că trebue să fie de cine-va blăstĕmatŭ şi afurisitŭ, şi din causa acésta n'a putreḑitŭ (2).

In alte părţĭ, totŭ din *Moldova* şi *Ţéra-Românéscă*, dacă mortulŭ se găsesce neputreḑitŭ, creḑêndu-se că e juratŭ, adecă afurisitŭ, se razimă de zidulŭ bisericeĭ, şi archiereulŭ saŭ preotulŭ îĭ cetesce rugăciunile deslegăriĭ pentru ceĭ afurisiţĭ şi apoĭ se înmormînteză (3).

---

(1) D. Stănescu, op. cit. p. 329.

(2) Dict. de S. Sa părintele G. Lateşŭ, preotŭ şi învĕţătorŭ în Rădăşenĭ; Mariuca Nistorŭ, Româncă din Mălinĭ. — Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 52.

(3) T. T. Burada, Inmorm. p. 52—53; — Ionénŭ, op. cit. p. 45: «Când se desgrópă unŭ mortŭ şi se găsesce neputreḑitŭ, se crede că-ĭ juratŭ. In casulŭ acesta se razimă de zidulŭ uneĭ bisericĭ, apoĭ îĭ cetesce preotulŭ rugăciunea de deslegare a jurămintelorŭ ce potŭ fi asupra luĭ.»

Românii din *Macedonia* credŭ că numaĭ unŭ omŭ care a fostŭ călcătorŭ de jurămîntŭ nu putredesce. Decĭ, aflându-se unŭ mortŭ neputredŭ, vinŭ preoţiĭ de-ĭ cetescŭ şi-lŭ deslégă ca şi 'n România (1).

In casulŭ din urmă némurile mortuluĭ sunt totŭ-deauna cu multŭ maĭ triste şi deprimate, şi varsă cu multŭ maĭ multe lacrimĭ decât atuncĭ, când îĭ află numaĭ ósele deşirate şi góle.

Spunŭ maĭ departe bĕtrâniĭ, că în vechime, aflându-se unŭ mortŭ neputredŭ, nu se desgropà numaĭ o singură dată, ca'n timpulŭ de faţă, ci de maĭ multe orĭ, în maĭ multe rîndurĭ, şi totŭ-deauna de câte orĭ se desgropa, i se cetiaŭ rugăciunile de deslegare şi i se făcea prasnicŭ (2).

Cum că datina desgropăriĭ a trebuitŭ să fie maĭ de multŭ fórte respândită şi cu deosebire în *Moldova,* se póte cunósce şi dintr'o doină din comuna Bădenĭ, judeţulŭ Iaşĭ, din care reproducemŭ următórele versurĭ:

Şĭ-oĭu să lasŭ cu giurămîntŭ
Ca să-ñĭ facĭ sîcriŭ de plumbŭ,
Sa mĕ 'ngrochĭ tu maĭ adâncŭ,
Şi să mĕ scoţĭ la cincĭ anĭ
Să-ñĭ facŭ gustu cu duşmanĭ (3).

Când se'ntêmplă de móre vre-unuluĭ din némulŭ celŭ maĭ de aprópe alŭ mortuluĭ, atuncĭ nu se maĭ aştéptă ca să trécă timpulŭ hotărîtŭ pentru desgropare, ci 'n multe comune, atâtŭ din *Moldova* câtŭ şi din *Ţéra-Românéscă*, este datină ca mortulŭ ce a muritŭ maĭ pe urmă să se desgrópe la şése sĕptĕmânĭ, şi dacă-lŭ găsescŭ cu faţa în josŭ, se dice că e *strigoiŭ*, şi

(1) Bolintinénu, Călĕtoriĭ la Româniĭ din Macedonia, p. 91—92.
(2) Dict. de Mariuca Nistorŭ din Mălinĭ.
(3) M. Canianŭ, Poesiĭ populare, Doine, Iaşĭ 1888. p. 132.

îndată i se bate unŭ parŭ de lemnŭ de tisă prin inimă, saŭ i se scóte inima şi cu ea se ungŭ toţĭ membriĭ familieĭ, pentru că prin acésta se crede că-ĭ păzesce ca să nu móră îndată şi némurile rĕmase în viéţă (1).

In judeţulŭ *Mehedinţĭ* în timpurile vechĭ, după ce se desgropa strigoiulŭ, se ducea la munte şi se arunca saŭ se îngropa acolo (2).

In comuna Tătăreĭ, judeţulŭ Oltŭ, precum şi'n comuna Zănóga din *Ţéra-Românéscă,* se maĭ crede încă că mortulŭ e strigoiŭ dacă s'a născutŭ cu *perdea* saŭ cămaşă pe capŭ, de aceea, când móre, înainte de a fi îngropatŭ trupulŭ luĭ, se légă cu rugŭ, şi-ĭ punŭ puţinŭ meiŭ în sicriŭ, în gură şi în nasŭ (3), saŭ i se înfige în buricŭ o undrea şi o lasă acolo ca să-ĭ péră puterea şi să nu maĭ pótă face rĕŭ (4).

In timpulŭ maĭ din urmă însă datina de maĭ sus a începutŭ a se rări şi a se întrebuinţa alta, şi anume: în locŭ de a i se înfinge o undrea în buricŭ, se înfige unŭ fusŭ în mormîntulŭ repausatuluĭ (5).

Credinţa în *strigoĭ,* numiţĭ în unele părţĭ ale Transilvanieĭ *şiscoĭ,* este fórte rĕspândită nu numaĭ la Româniĭ din România liberă, ci şi la ceĭ din Bucovina, Transilvania, Banatŭ şi Ungaria.

---

(1) Burada, Inmorm. p. 53. — Ionénŭ, op. cit. p. 41; «Dacă la şése sĕptĕmânĭ dela mórtea cuĭ-va móre şi o altă persónă din familia aceluĭ dintâiŭ mortŭ, atuncĭ acesta se desgrópă, şi dacă îlŭ găsesce cu faţa în jos se crede că este *strigoiŭ* şi îndată i se bate unŭ parŭ în inimă pe care o şi iea şi cu ea se ungŭ toţĭ membriĭ familieĭ, păzindu-se prin acésta de a maĭ muri vre-unulŭ.»

(2) Burada, Inmorm. p. 53.

(3) Burada, Inmorm. p. 53—54. — D. Stănescu, op. cit. p. 325: «Alţiĭ (strigoĭ) chiar se zemislescŭ astŭ-felŭ, născêndu-se cu o cămaşă de peliţă fórte supţire, ca semnŭ alŭ calităţiĭ de strigoiŭ.»

(4) D. Stănescu, op. cit p. 325.

(5) D. Stănescu, op. cit. p. 325,

«Aflându-mĕ în Transilvania, în comuna Zernescĭ, — scrie d-lŭ Th. T. Burada, — maĭ multe femeĭ din Poiana-Mĕruluĭ, unŭ satŭ aprópe de acea comună, credêndŭ că plóia, care ţinea neîncetatŭ de vr'o câte-va ḑile, provenea din causa morţiĭ uneĭ fete îngropate de curîndŭ şi presupusă de *strigóică*, merseră la mormîntŭ şi desgropară cadavrulŭ, şi-lŭ strĕpunseră cu furcĭ de fierŭ în inimă, în ochĭ şi în pieptŭ, şi apoĭ întorcêndu-o în secriŭ cu faţa în jos aŭ îngropat'o iarăşĭ (1) »

In alte părţĭ din *Transilvania*, precum bună óră în comuna Secădate şi Săcelŭ, morţiĭ, despre carĭ se crede că sunt *strigoĭ* orĭ *pricolicĭ*, şi carĭ se cunoscŭ maĭ cu sémă pe aceea că, după cum spunŭ uniĭ, aŭ códă, se îngrópă cu faţa în jos, saŭ li se bagă în gură *ustunoiŭ* (usturoiŭ, aiŭ) şi pietre, saŭ li se împlântă în inimă o ţépă, saŭ li se taie capulŭ şi aşa se punŭ apoĭ în sicriŭ şi se îngrópă, ca să nu se pótă sculà din mormîntŭ şi să sugă sângele saŭ să mânce inima celorŭ viĭ, căcĭ pretutindene se crede că strigoiĭ iesŭ nóptea din morminte, cu deosebire în séra spre St. Gheorghe, Inălţarea Domnuluĭ şi St. Andreiŭ, când aŭ cea maĭ mare putere; şi atuncĭ nu numaĭ că ieaŭ laptele de la vacile mulgĕtóre şi le sugŭ sângele, nu numaĭ că facŭ ómenilorŭ o mulţime de neplăcerĭ, neajunsurĭ şi daune, de cum înnoptéză şi până cântă cocoşiĭ, ci totŭ-odată mănâncă rîndŭ pe rîndŭ câte unŭ membru din familia lorŭ, saŭ le mănâncă numaĭ inima şi le sugŭ sângele, din care causă trebue numaĭ decât să móră (2).

In *Bucovina* morţiĭ, despre carĭ se crede că sunt *strigoĭ*,

---

(1) Burada, Înmorm. p. 54.

(2) Com. de I. Georgescu; Rom. Simŭ; Teodorŭ Simonŭ, stud. la gimn. din Năsĕudŭ: «Despre *Strigoĭ* şi *Pricolicĭ* se crede că umbra lorŭ iese din mormîntŭ (adecă ca fantome) şi umblă pe câmpŭ şi prin satŭ, iar după ce cântă

se punŭ în secriŭ cu fața în jos. Iară după câte-va sĕptĕmânĭ se desgrópă și, de-lŭ află numaĭ în câtŭ-va mișcatŭ în secriŭ, îĭ batŭ unŭ cuiŭ de lemnŭ dreptŭ în inimă, pironindu-lŭ astŭ-felŭ de fundulŭ secriuluĭ ca să nu se maĭ póță scula. Iar acésta se face numaĭ atuncĭ, când presupusulŭ strigoiŭ supĕră prea tare pe ceĭ rĕmașĭ în viață, arătându-li-se în visŭ, saŭ dacă li se pare lorŭ a-lŭ vedė nóptea cercetândŭ locurile pe unde a trăitŭ.

In timpulŭ maĭ noŭ însă atâtŭ credința în strigoĭ câtŭ și datina de a-ĭ desgropa și străpunge în inimă a începutŭ a dispărea din Bucovina, și maĭ alesŭ de când maĭ mulțĭ inșĭ fură fórte aspru pedepsițĭ de către autoritățile civile pentru credința lorŭ cea deșartă și pentru datina lorŭ cea rea de a-ĭ desgropa și a-ĭ diforma în chipulŭ cum s'a arătatŭ (1).

In *Banatŭ* nu numaĭ pre aceia, despre carĭ se crede că sunt strigoĭ, ci chiar și pre vrăjitóre, precum și pre tóte acelea femeĭ, despre carĭ se presupune că aŭ relațiunĭ cu spiritele cele necurate, le culcă cu fața în jos și așa le îngrópă, credêndŭ că apoĭ nu iesŭ nóptea din mormîntŭ și nu umblă în órele secrete ca să facă ómenilorŭ rĕŭ (2).

Atâtŭ în privința corpuluĭ omenescŭ, pentru care până la alŭ șéptelea anŭ, când i se face desgroparea și deslegarea de blăstemele óselorŭ, Românulŭ aprinde candela saŭ diferite luminĭ și arde miresme sfințite pe mormîntulŭ sĕŭ, iar dela alŭ șéptelea anŭ începêndŭ înainte dispare óre

---

cocoșulŭ de miedulŭ nopțiĭ le piere puterea și iar se bagă în mormîntŭ.» — D. Stănescu, op cit. p. 325: «Ideea că uniĭ morțĭ se facŭ *strigoĭ* e fórte rĕspândită. Eĭ, după cum crede poporulŭ, iesŭ nóptea din mormîntŭ cu cosciugulŭ în capŭ și mănâncă rîndŭ pe rîndŭ câte unŭ membru din familia sa.» — Nic. Densușanŭ: «Scrutărĭ mitologice la Românĭ,» publ. în «Familia,» an. IV. Pesta 1868. No. 38, p. 449—450.

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveiŭ, preotŭ, și alțĭ Rom.

(2) Vedĭ «Familia» an. VII. Pesta 1871. p. 63.

cum amintirea urmașilorŭ sěĭ, maĭ alesŭ dacă în aceiașĭ grópă nu maĭ vinŭ alțĭ odihnitorĭ noĭ (1).

---

(1) V. A. Urechiă, Mironŭ Costinŭ, Opere complete, t. II, Bucurescĭ 1888, p. 588: «Dela introducerea creștinismuluĭ în Dacia, mormintele nu aŭ maĭ fostŭ locurĭ de odihnă eternŭ neturburate, cum eraŭ mormintele romane vechĭ. Creștinismulŭ a fostŭ și este, fără să-șĭ dea séma de ce face, unŭ agentŭ distrugětorŭ alŭ mormintelorŭ. In adevěrŭ, ritualulŭ creștinescŭ a redusŭ cultulŭ mormîntuluĭ la *șépte anĭ*. Până în alŭ șéptelea anŭ Românulŭ creștinŭ aprinde candela, făclia la sěrbătorĭ marĭ și arde miresme sfințite pe mormintele alorŭ sěĭ. La alŭ șéptelea anŭ se face *desgroparea* și sfințirea orĭ deslegarea de blesteme a óselorŭ. Acestŭ actŭ creștinescŭ dă, din nenorocire, ocasiune de despoiarea mormîntuluĭ de cele maĭ prețiósc resturĭ istorice: bănuțulŭ dela toiagŭ, inelulŭ care une-orĭ era însu-șĭ sigilulŭ mortuluĭ, fără a maĭ aminti și de fragmentele din haine cu carĭ a fostŭ îngropatŭ vre-unŭ personagiŭ ilustru. După desgroparea de sépte anĭ, mortulŭ dispare óre cum din amintirea urmașilorŭ luĭ, maĭ alesŭ dacă în aceea-șĭ grópă nu maĭ vinŭ noĭ odihnitorĭ.

«Acéstă împrejurare ne explică puținulŭ numěrŭ de morminte, carĭ aŭ străbătutŭ până la noĭ din seculiĭ anteriorĭ; apróре numaĭ acele morminte maĭ există, carĭ aŭ fostŭ așezate în interiorulŭ bisericilorŭ, adecă cele ctitorescĭ. Afară din biserică, mormintele dispărură, însemnate fiindŭ maĭ adese cu câte o cruce de lemnŭ, și une-orĭ, din causa strîmtoririĭ cimitiruluĭ, gropile se goliră de óse ca să facŭ locŭ la noĭ odihnitorĭ. Numaĭ legea modernă a cimitirelorŭ așezate afară din orașe, a asiguratŭ repaosŭ eternŭ mormîntuluĭ... pentru ceĭ carĭ potŭ să-șĭ plătéscă posesiunea neturburată a doĭ coțĭ de pămîntŭ!

«Și cu tóte aceste scăderĭ în cultulŭ mormîntuluĭ, provenite din ritualulŭ morțilorŭ la creștinĭ, saŭ din organisațiunea socială, venerarea mormintelorŭ este semnŭ de vitalitatea națională. A-șĭ aminti de ceĭ carĭ *aŭ fostŭ*, de ceĭ carĭ aŭ lucratŭ în vre-o direcțiune pentru țéră, este o probă a aceleĭ vitalitățĭ. Omulŭ légă totŭ-deauna firesce presentulŭ de trecutŭ. Cine nu face așa, nu póte să-șĭ dea séma de viitorŭ.»

XXXII.

SUFLETULŬ.

Dela începutulŭ studiuluĭ de faţă şi până aicĭ ne-amŭ ocupatŭ, amŭ puté ḑice, maĭ numaĭ cu corpulŭ, cu datinele şi credinţele privitóre la acesta, precum şi cu celea ce-ĭ sunt omuluĭ de neapĕrată trebuinţă pentru mântuirea şi odihna sufletuluĭ sĕŭ după mórte, pe când despre *sufletŭ* amŭ amintitŭ numaĭ icĭ colea câte ceva.

Acum însă, după ce amŭ spusŭ totŭ ce amŭ avutŭ de spusŭ în privinţa corpuluĭ precum şi în privinţa eliberăriĭ sufletuluĭ de la munca cea eternă, a sositŭ rêndulŭ, ca să vorbimŭ maĭ cu de-amĕruntulŭ şi despre *sufletŭ.* Să veḑemŭ ce face acesta, după ce se despărţesce de corpŭ? când, cum şi pe unde umblă elŭ până ce ajunge la loculŭ de odihnă saŭ de muncă, care-ĭ este rênduitŭ de Dumneḑeŭ amĕsuratŭ faptelorŭ sale din lumea acésta.

Vomŭ începe decĭ maĭ întâĭ cu credinţele şi datinele Româniloŭ din *Bucovina* şi anume a celorŭ din districtulŭ Suceveĭ.

Româniĭ din oraşulŭ Sucéva credŭ şi spunŭ, că sufletulŭ,

după ce a eşitŭ din omŭ, şéde într'unŭ ungheriŭ alŭ caseĭ şi acolo aştéptă până ce scotŭ mortulŭ afară, apoĭ ese şi elŭ cu acesta din casă şi, după ce-lŭ petrece la mormîntŭ şi vede cum îlŭ punŭ în grópă, se înalţă la cerŭ.

Româniĭ din Mihovenĭ şi Buninţĭ credŭ că, după ce s'a despărţitŭ sufletulŭ de corpŭ, se arată la treĭ ḑile, când se pune unŭ ştergariŭ la ferćstă şi unŭ pieptene pe pragulŭ uşeĭ; pe ştergariŭ să se odihnéscă, iar cu pieptenele să se pieptene. După aceea se maĭ arată la şése ḑile apoĭ la şése lunĭ şi pe urmă la unŭ anŭ.

Ceĭ din Stroescĭ spunŭ că totŭ timpulŭ câtŭ stă corpulŭ încă neaşezatŭ în mormîntŭ, sufletulŭ şéde de'napoia caseĭ şi aştéptă până ce iesŭ cu mortulŭ din casă. Cum iesŭ însă cu mortulŭ din casă, Dumneḑeŭ îlŭ chiamă la prasnicŭ şi aşa se duce sufletulŭ o dată cu corpulŭ (1).

Ceĭ din Todirescĭ şi Solonețŭ spunŭ că sufletulŭ, câtŭ stă corpulŭ omuluĭ neîngropatŭ, atâta stă şi elŭ pe lângă corpŭ şi pe lângă casă. După ce se îngrópă corpulŭ, se depărtéză şi elŭ de dînsulŭ şi trecêndŭ pe la *vămĭ* se duce saŭ în *iadŭ* saŭ în *raiŭ*, după cum i-aŭ fostŭ şi faptele: rele saŭ bune. La şése sĕptĕmânĭ vine acasă şi, dacă-ĭ daŭ némurile sale de astă dată ceva de pomană, se duce fórte bucurosŭ, iar dacă nu-ĭ daŭ nimicŭ, merge fórte supĕratŭ (2).

Româniĭ din Bălăcéna credŭ că, după ce a eşitŭ sufletulŭ din corpŭ, maĭ rĕmâne pe pămîntŭ, până ce se îngrópă mortulŭ, stândŭ la capulŭ acestuia şi jelindŭ împreună cu ceĭ de casă, iar a treia ḑi după ce s'a înmormîntatŭ acuma mortulŭ şi i s'a făcutŭ prasnicŭ, părăsesce casa, unde a vieţuitŭ, şi se duce în ceriŭ (3).

---

(1) Com. de Antonŭ Petricénŭ, stud. gimn.
(2) Com. de I. Avramŭ, stud. gimn.
(3) Com. de M. Jemna, stud. gimn.

Ceĭ din Stupca ḑicŭ, că sufletulŭ nemijlocitŭ după ce se despărţesce de corpŭ, viindŭ ângerulŭ dela botezŭ şi luându-lŭ cu sine, merge şi petrece în cerŭ până ce sosesce timpulŭ, ca să i se înmorminteze corpulŭ. Când se înmormintéză corpulŭ, atuncĭ se scobóră şi elŭ din cerŭ şi-lŭ petrece până la mormîntŭ, apoĭ merge şi petrece iarăşĭ în cerŭ. A treia ḑi după ce s'a înmormîntatŭ corpulŭ, se scobóră din noŭ din cerŭ şi cercetéză casa, unde a locuitŭ, câtŭ timpŭ a vieţuitŭ pe pămîntŭ In acéstă ḑi decĭ îndătinéză Stupcaniĭ de a pune o tavă cu făină în loculŭ acela unde a muritŭ omulŭ, creḑêndŭ că viindŭ sufletulŭ, trece peste tavaua cea cu făină, şi trecêndŭ elŭ pe acolo i se cunoscŭ urmele şi cunoscêndu-i-se urmele e unŭ semnŭ că-ĭ trebue ceva. Atuncĭ némurile îĭ daŭ orĭ-ce de pomană şi-lŭ jelescŭ (1).

Româniĭ din oraşulŭ *Siretŭ* spunŭ că dacă pe loculŭ, unde a muritŭ unŭ copilŭ, se cerne făină în séra cea d'întâĭ după ce s'a înmormîntatŭ, şi se pune acolo unŭ păharŭ cu apă curată şi pe păharŭ toiagulŭ ca să ardă, atuncĭ nu numaĭ că vine copilulŭ peste nópte şi bea apă, ci a doua ḑi diminéţă se cunoscŭ chiar şi urmele sale pe unde a umblatŭ.

Mulţĭ inşĭ pretindŭ, că făcêndŭ acésta, aŭ vĕḑutŭ o mulţime de urmuşóre ca de copilŭ împrejurulŭ paharuluĭ.

In Mănăstióra saŭ St. Onofreiŭ, comună în apropierea oraşuluĭ Siretŭ, când móre cine-va se pune la capulŭ luĭ o ulcică cu apă, o năframă şi o lumină. Sufletulŭ şéde pe năframă lângă mortŭ până ce se duce mortulŭ la mormîntŭ. Apoi plécă şi elŭ pe calea sa, adecă merge saŭ în raiŭ saŭ în iadŭ, după cum şi-a câştigatŭ (2).

In Vicovulŭ-de-sus şi 'n Bilca, sate în districtulŭ Rădăuţuluĭ, când móre unŭ omŭ, îndată se pune o năframă, o

(1) Com. de Al. Baciŭ, stud. gimn.
(2) Com. de Elisaveta Agapi

ulcică saŭ o sticlă plină cu apă, cu unŭ colacŭ saŭ o bulcă pe dînsa și o lumină pe feréstă, credêndu se că acolo se așéză și stă sufletulŭ în decursulŭ celorŭ treĭ dile, câtŭ stă și mortulŭ în casă, și ședêndŭ pe năframă și gustândŭ din bulcă și apa din ulcică. A treia di însă se înalță la cerŭ, de unde se întórce iarăși la treĭ și la șése dile, apoĭ la șése sĕptĕmânĭ și la unŭ anŭ la acea casă, în care a trăitŭ împreună cu corpulŭ. După acésta nu vine maĭ multŭ până într'alŭ șéptelea anŭ și anume în diua în care a muritŭ, și dacă némurile sale îĭ daŭ atuncĭ ceva de pomană, elŭ se bucură fórte tare, și se întórce cu pompă îndĕrĕptŭ la cerŭ, și apoĭ se înstrăinéză și nu vine maĭ multŭ (1).

Totŭ în Bilca este datină de a se pune după înmormîntare în loculŭ acela, unde a muritŭ omulŭ, o ulcică cu apă, o bulcă și douĕ luminĭ, una: care trebue să fie făcută din toiagŭ, iar alta nouă. Aceste luminĭ ardŭ în treĭ serĭ acolo, unde s'aŭ pusŭ. A treia di, după ce a venitŭ acum sufletulŭ și a bĕutŭ din apă, se dă ulcica de pomană unuĭ omŭ sĕrmanŭ cam de etatea aceea, de care a fostŭ și mortulŭ (2).

Românii din *Crasna*, districtulŭ Storojinețuluĭ, îndătinéză de a pune, înainte de a eși omuluĭ sufletulŭ, și anume când îĭ ținŭ lumina, o strachină saŭ o ólă cu apă próspĕtă și curată lângă dînsulŭ, credêndŭ că tare-ĭ arde sufletulŭ. După ce a muritŭ credŭ că sufletulŭ se duce dreptŭ la strachina cea cu apă, bea puțină apă de aceea, pe urmă se scaldă într'însa și astŭ-felŭ se rĕcoresce. Strachina saŭ óla respectivă se dă de pomană celuĭ ce a ținutŭ lumina, care, ducêndu-se cu dînsa în grădină, varsă apa, în care s'a scăldatŭ sufletulŭ, pe unŭ pomŭ, iar strachina o iea și o duce maĭ pe

(1) Com. de Iust. Cârdeiŭ.
(2) Com. de Iust. Cârdeiŭ.

urmă acasă. Sufletulŭ însă, după ce a bĕutŭ din apă şi s'a scăldatŭ, se pune lângă corpŭ şi totŭ timpulŭ câtŭ stă acesta în casă stă şi elŭ lângă dînsulŭ saŭ se pune şi stă la cheutórea caseĭ.

Maĭ departe credŭ Crăsneniĭ că nu e nicĭ de cum bine a sta pe ferésta deschisă, de óre-ce, când morĭ nu póte eşì sufletulŭ din casă afară. Asemenea, când se iea vr'o ólă de la focŭ nu e bine a-ĭ lăsa loculŭ deşertŭ, pentru că murindŭ nu poţĭ închide gura, ceia ce, după cum am vĕḍutŭ şi maĭ susŭ, e semnŭ rĕŭ.

In fine, credŭ şi spunŭ Crăsneniĭ, că sufletulŭ până la şése sĕptĕmânĭ după scóterea şi înmormîntarea corpuluĭ, vine neîntreruptŭ la casa unde a încetatŭ din viéţă, maĭ alesŭ însă nóptea *hojma* cércă corpulŭ şi se frămîntă după dînsulŭ, dóră, dóră îlŭ póte afla. Ba elŭ, nu numaĭ până la şése sĕptĕmânĭ, ci şi maĭ târḍiŭ încă cércă corpulŭ dacă nu i se dă nimicŭ de pomană.

Dreptŭ aceea nicĭ unŭ Crăsnénŭ nu se încumetă a se culca şi a dormì în decursulŭ celorŭ şése sĕptĕmânĭ pe loculŭ acela, unde a muritŭ şi a statŭ mortulŭ înainte de înmormîntare.

De la şése sĕptĕmânĭ înainte însă, când sufletulŭ vine pentru ultima óră, când se face osfeştanie şi pomenire, nu se maĭ teme nime a se culca şi a dormì pe loculŭ acela, pentru că, — spunŭ eĭ, — din ḍiua aceea începêndŭ, sufletulŭ nu vine maĭ multŭ ca să-şĭ cerce corpulŭ (1).

Româniĭ de peste Prutŭ, şi anume ceĭ din Boianŭ şi Mahala, ḍicŭ că atâtŭ sufletulŭ câtŭ şi mórtea staŭ treĭ ḍile pe lângă corpulŭ omuluĭ şi pe lângă casa în care a repausatŭ acesta. După treĭ ḍile însă, şi anume după înmormîntare sufletulŭ se duce, dar nu pentru totŭ-deauna, ci

(1) Auḍitŭ dela maĭ multe romănce din Crasna.

în decursulŭ unuĭ anŭ se întórce de maĭ multe orĭ şi anume: odată la şése sĕptĕmânĭ, iar a doua óră la unŭ anŭ.

Când pocnesce saŭ trăsnesce ceva în casă, atuncĭ e, după credinţa Românilorŭ din Boianŭ şi Mahala, unŭ semnŭ că a venitŭ sufletulŭ, iar când viséza pe mortŭ că a venitŭ acasă, atuncĭ e unŭ semnŭ că cércă ceva de pomană saŭ că şĭ-a adusŭ aminte de noĭ şi a venitŭ să vadă ce maĭ făcemŭ şi cum trăimŭ (1).

Româniĭ din Stulpicanĭ, districtulŭ Câmpulunguluĭ, credŭ şi spunŭ, că sufletulŭ, după ce s'a despărţitŭ de corpŭ, se învêrtesce treĭ ḑile prin casă. A treia ḑi însă, când se înmormintéză corpulŭ, se duce şi elŭ dimpreună cu acesta până la grópă, unde petrece asemenea treĭ ḑile. De aicĭ se duce de-a dreptulŭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi-ĭ spune că a venitŭ de unde l'a trimisŭ, şi Dumneḑeŭ pe urmă îlŭ trimite în altŭ locŭ, şi anume, dacă a fostŭ pĕcătosŭ, într'unŭ trupŭ unde să petrécă în chinurĭ, iar dacă a fostŭ curatŭ îlŭ trimite în unulŭ pĕcătosŭ ca acela să se îndrepteze. După acésta se pornesce şi rătăcesce o bucată bună de timpŭ prin lume, iar la urmă se bagă saŭ într'unŭ omŭ, care abia se nasce, saŭ se duce şi se bagă într'o vită curată orĭ într'una spurcată şi după aceea în pasĕrĭ, şi din pasĕrĭ, după ce s'a îndreptatŭ şi curăţitŭ deplinŭ de tóte pĕcatele, se duce şi trece tóte vămile şi ajunge în raiŭ. Asta trebue sufletulŭ s'o facă în decursŭ de 40 de ḑile saŭ, după împrejurărĭ, şi maĭ multŭ, şi se ḑice că necăjitŭ fiindŭ de trecerea prin atâtea trupurĭ şi-a trasŭ acum canonulŭ, câtŭ a avutŭ să-lŭ tragă.

In acéstă călĕtorie îndelungată sufletulŭ estę totŭ-deauna petrecutŭ de unŭ ângerŭ, şi dacă cine-va se încumetă ca să se rostéscă cătră unulŭ dintre dînşiĭ cu unŭ cuţitŭ, se

---

(1) Com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ, şi Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ.

ḑice că respectivulŭ îşĭ taie ângerulŭ sĕŭ păzitoriŭ pe unŭ timpŭ de şépte anĭ (1).

Românii din Fundulŭ-Moldoveĭ istorisescŭ că câtŭ stă mortulŭ în casă, stă şi sufletulŭ cu ângerulŭ sĕŭ păzitoriŭ în casă, iar când îlŭ înmormintéză, atuncĭ îlŭ petrece şi elŭ până în ţinterimŭ. După acésta maĭ stă încă 40 de ḑile pe pămîntŭ, până ce aĭ sĕĭ, facŭ prasnicŭ, apoĭ părăsindŭ pămîntulŭ, trebue să tréca *prin unŭ focŭ,* şi trecêndŭ foculŭ acela merge într'unŭ *locŭ rĕcorosŭ*, unde aştéptă *judecata cea maĭ de pe urmă.* In timpulŭ acela, câtŭ stă sufletulŭ în casă, punŭ unŭ paharŭ cu apă, ca să aibă sufletulŭ când e însetatŭ, de unde bea. O sémă aŭ datină de a aprinde, pe loculŭ unde a muritŭ, câte o lumînare în ḑiua de Alexiĭ (2).

In *Moldova* şi anume în comunele Petia, Rădăşenĭ, Baia, Sasca, Mălinĭ, Drăcenĭ, şi altele din judeţulŭ Sucéva, plaiulŭ Muntele, credŭ Românii că sufletulŭ, după ce s'a despărţitŭ de corpŭ, stă treĭ ḑile pe lângă casă precum şi de-asupra capuluĭ celuĭ mortŭ.

In rĕstimpulŭ acesta ângerulŭ îlŭ pórtă prin tóte locurile: bune şi rele, pe unde a umblatŭ elŭ, câtŭ a fostŭ în viéţă şi-ĭ spune: aicĭ aĭ făcutŭ acésta, dincóce acésta, şi totŭ aşa până ce sfârşesce tóte lucrurile.

A treia ḑi, când ducŭ pe mortŭ la grópă, se duce şi elŭ cu dînsulŭ, şi după ce aŭ sloboḑitŭ acuma ciocliĭ corpulŭ în grópă, sufletulŭ, dacă a făcutŭ bine, îĭ ḑice:

Trupule, trupşorule,
Scumpule odorule!
Dute-acuma în mormîntŭ,
Că eŭ mergŭ la Domnulŭ sântŭ.

---

(1) Com. de Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn.
(2) Com. de Const. Merchеşŭ şi I. Tonigarŭ, stud. gimn.

Eŭ mĕ despărţescŭ de tine
Şi mĕ ducŭ unde e bine!

Dacă, din contră, mortulŭ a fostŭ unŭ omŭ pĕcătosŭ, atuncĭ sufletulŭ, îĭ spune:

Hoitule, hîdŭ, hoitule,
Negrule-amărîtule!
Du-te de-acum în mormîntŭ
Spre mâncarea viermilorŭ,
Că numaĭ de rĕulŭ tĕŭ
Trebue să suferŭ şi eŭ,
Numaĭ din pricina ta
O să suferŭ muncă grea!

După ce a rostitŭ cuvintele acestea şi după ce s'a înmormîntatŭ acuma corpulŭ, ângerulŭ luându-lŭ, îlŭ duce într'unŭ *locŭ anumitŭ*, unde petrece până la vremea cea de judecată.

In loculŭ acela, unde a repausatŭ mortulŭ, se pune în cele treĭ serĭ după înmormîntare, ca şi 'n Bucovina, o ulcică saŭ o strachină cu apă próspĕtă saŭ cu vinŭ, cu unŭ colacŭ pe dînsa, iar alăturea o lumină aprinsă, de regulă rĕmăşiţa toiaguluĭ, saŭ 3 luminĭ făcute din rĕmăşiţa toiaguluĭ şi *lumina din mână*, adecă din lumina care s'a ţinutŭ la repausare în mâna mortuluĭ, carĭ se lipescŭ în rîndŭ de marginea ulceleĭ saŭ a străchineĭ. A treia nópte se lasă luminele să ardă până ce se sfârşescŭ.

Acésta se face de aceea, pentru că în decursŭ de 40 de ḑile, maĭ alesŭ în cele treĭ ḑile după înmormîntare sufletulŭ, neputêndu-se despărţì aşa de grabă de casa unde a trăitŭ bine, vine şi bea apă din ulcică şi gustă din colacŭ. Dar elŭ n'o face acésta numaĭ în cele treĭ serĭ, ci şi maĭ pe urmă până la 40 de ḑile cércă pe aĭ sĕĭ ca să vadă ce ĭ-orŭ maĭ da de pomană (1).

(1) Dict. de A. Pletosŭ din Rădăşenĭ şi M. Nistorŭ din Mălinĭ. — Veḑĭ şi Burada, Inmorm. p. 46.

In alte părţĭ, totŭ din *Moldova*, este datină de-a se tămâia în casa unde a fostŭ mortulŭ şi a se turna pe loculŭ, unde s'a sĕvêrşitŭ din viéţă, puţină apă, apoĭ a se duce la mormîntŭ vinŭ şi tămâiă, credêndu-se că până la 40 de ḑile, când începe a putreḑi trupulŭ, sufletulŭ mortuluĭ umblă sburândŭ pe lângă casă şi pe lângă mormîntŭ, după aceea trece în ceea-laltă lume (1).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Ţĕreĭ Româneseĭ* credŭ că sufletulŭ omuluĭ mortŭ umblă timpŭ de şése sĕptĕmânĭ pe unde a umblatŭ cu trupulŭ, apoĭ vine la mormîntŭ, îşĭ adună totŭ ce i s'a datŭ până atuncĭ de pomană, se sue pe cruce, apoĭ se înalţă la cerŭ. Dacă n'are cruce, şéde pe mormîntŭ până ce pune cruce, şi apoĭ se înalţă (2).

In alte părţĭ din *Ţéra-Românéscă*, se crede că sufletulŭ, după ce iese din corpŭ, ângerulŭ îlŭ plimbă prin tóte locurile, pe unde a umblatŭ, când era în trupŭ. Şi se ḑice că prin orĭ-ce locŭ şi prin orĭ-ce potecă a fostŭ omulŭ în viaţă, se duce acum sufletulŭ cu ângerulŭ. Iar, după ce a cutreeratŭ tóte locurile, se întórce acasă şi se pune pe strésina caseĭ, unde stă treĭ ḑile. Dar, îndată ce a ajunsŭ la strésina caseĭ, unde e mortulŭ, fiindŭ cuprinsŭ de sete, ḑice ângeruluĭ:

— Vaĭ ângere, multŭ mi-e sete!

Ângerulŭ îĭ rĕspunde:

— Dute 'n casă acĭ josŭ şi bea apă!

Acésta se 'ntêmplă tocmaĭ când rudele mortuluĭ jelescŭ pre mortŭ.

---

(1) Burada, Inmorm. p. 48. — Lambrior, op. cit. p. 155: «Se crede că 40 de ḑile sufletulŭ mortuluĭ stă încă în casă saŭ umblă pe la mormîntŭ, iar după împlinirea acestora se duce în cea-laltă lume. De aceea în vreme de 40 de ḑile se tămâiéză desŭ prin casă şi pe la mormîntŭ, unde se aprindŭ şi luminărĭ.»

(2) Ionénŭ, op. cit. p. 45.

Sufletulŭ se scobóră de pe straşină, se duce în casă, dar îndată ese din casă afară cu totulŭ mâhnitŭ.

Ângerulŭ îlŭ întrébă:

— Aĭ bĕutŭ apă?

— Nu! . . . n'am bĕutŭ, rĕspunde acesta, căcĭ mi s'a făcutŭ scârbă mare, din causă că acolo în năuntru vĕḑuĭ unŭ hoitŭ mare, pre care îlŭ mâncaŭ nisce ciorĭ.

Hoitulŭ acela era corpulŭ luĭ.

— Veḑĭ! în trupulŭ acela — îĭ ḑice acum ângerulŭ, — ţĭ-aĭ făcutŭ tu vaculŭ şi abia acuma aĭ eşitŭ dintr'însulŭ. Ciorile, ce aĭ vĕḑutŭ, sunt némurile tale, — te jelescŭ că tu aĭ eşitŭ din trupŭ!

De acestŭ rĕspunsŭ sufletulŭ este fórte mâhnitŭ şi în mirare (1).

In fine totŭ în *Ţéra-Românéscă*, există credinţa că după mórte, în timpŭ de şése sĕptĕmânĭ sufletulŭ pribegesce de-a rîndulŭ în fie-care ḑi prin tóte locurile, pe unde a umblatŭ, iar séra vine şi se odihnesce după uşa dela tinda bordeiuluĭ, prin casă şi pe la mormîntŭ, unde se aprindŭ şi lumînărĭ.»

De aceea lumea din casă e ţinută, ca să nu pună nimicŭ spurcatŭ după uşă.

Trecêndŭ cele şése sĕptĕmânĭ, sufletulŭ celuĭ mortŭ, purtatŭ de ângerĭ, merge la raiŭ.

In acéstă cale însă este împedecatŭ de cete de diavolĭ, carĭ caută ca să-lŭ răpéscă şi să-lŭ arunce în iadŭ sub diferite acusărĭ.

Dacă celŭ mortŭ în viéţa luĭ a fostŭ omŭ dreptŭ, elŭ nu póte fi opritŭ de dracĭ, iar dacă a fostŭ pĕcătosŭ, atuncĭ este răpitŭ din mâna îngerilorŭ şi dusŭ la iadŭ (2).

(1) I. St. Negoescu, «Credinţe pop.» publ. în «Lumina pentru toţĭ» an. II, Bucuresci 1888. p. 474 — 475. — Ionénŭ, op. cit. p. 46.
(2) D. Stănescu, op. cit. p. 323.

Pĕcătoşiĭ, cariĭ aŭ avutŭ nenorocirea să intre în iadŭ, sunt ţinuţĭ şi munciţĭ acolo pentru totŭ-deauna. Din contră însă, ceĭ drepţĭ capĕtă din când în când libertate şi viindŭ în lume se arată la membriĭ din familie şi cerŭ ceea ce le e necesarŭ. Acésta o potŭ eĭ face în timpulŭ nopţiĭ în tótă libertatea. Ângeriĭ îĭ conducŭ unde voescŭ, însă îndată ce se face ḑiuă, eĭ trebue să plece şi să se ducă iarăşĭ la loculŭ lorŭ, căcĭ lumina ḑileĭ îĭ prigonesce după urmă (1).

Româniĭ din *Dobrogea* credŭ că sufletulŭ mortuluĭ stă şése sĕptĕmânĭ de-asupra uşoruluĭ dela uşa caseĭ, de aceea aşternŭ eĭ de-asupra aceluĭ uşorŭ o «*pominetă,*» adecă o bucată de pânză albă, tăiată dintr'o *trîmbă* (valŭ de pânză), pentru ca să aibă pe ce să stea sufletulŭ (2).

In *Transilvania*, districtulŭ Năsĕuduluĭ, credŭ Româniĭ, ca şi fraţiĭ lorŭ din Bucovina, că sufletulŭ celuĭ repausatŭ petrece şése sĕptĕmânĭ saŭ 40 de ḑile pe pămîntŭ, iar după aceea se duce şi petrece în *Câmpiĭ Iudeuluĭ* până la a doua venire (3).

Alţĭ Românĭ, totŭ din districtulŭ Năsĕuduluĭ, credŭ şi spunŭ că sufletulŭ nu se depărtéză îndată după desfacerea sa de trupŭ, ci elŭ stă în apropierea cadavruluĭ, ba încă îlŭ şi însoţesce pe acesta până la mormntŭ, şi după ce respectivulŭ s'a aşezatŭ la repaosulŭ eternŭ, sufletulŭ vine iarăşĭ îndĕrĕptŭ la locuinţa mortuluĭ, unde petrece timpŭ de şése sĕptĕmânĭ, iar loculŭ sĕŭ de petrecere e închietura (cheitórea) caseĭ de către rĕsăritŭ. La şése sĕptĕmânĭ după înmormîntare se facŭ unŭ soiŭ de pomene numite «*de şése sĕptĕmânĭ.*» După ce s'aŭ împlinitŭ şi acestea, sufletulŭ se depărtéză şi se aşéză în cerŭ.

---

(1) D. Stănescu, op. cit. p. 331.
(2) Burada, Inmorm. p. 46—47.
(3) Com. de Alexandru Boeriu, stud. gimn.

Şi iarăşĭ alţiĭ credŭ că sufletulŭ, în intervalulŭ de şése sĕptĕmânĭ, adecă dela înmormîntare şi până ce se facŭ pomenele de şése sĕptĕmânĭ, totŭ rătăcesce în continuŭ, iar când se facŭ aceste pomenĭ se apropie iarăşĭ de locuinţa celuĭ repausatŭ şi asistă şi elŭ la acea masă şi apoĭ se despărtéză pentru tot-deauna (1).

In alte părţĭ ale *Transilvaniei* esistă credinţa că sufletulŭ celuĭ repausatŭ rĕmâne unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ pe pămîntŭ, şi în timpulŭ acela nu petrece nicĭ în cerŭ nicĭ în iadŭ, ci în lumea acésta, unde umblă încolo şi încóce, vine în atingere cu alte suflete, iea parte la bucuria şi întristarea celorŭ ce aŭ rĕmasŭ în viéţă, şi are anumite lipse, carĭ trebue să fie numaĭ decât îndeplinite de către aĭ sĕĭ. Abia după trecerea unuĭ timpŭ maĭ îndelungatŭ şi după o pribegire lungă peste douĕ-ḑecĭ şi cincĭ de ape, ajunge sufletulŭ, petrecutŭ fiindŭ de ângerulŭ sĕŭ, în lumea cea-laltă unde capĕtă iarăşĭ corpulŭ, care l'a purtatŭ în acéstă lume (2).

In *Banatŭ*, la eşirea sufletuluĭ saŭ şi după ce plécă cu mortulŭ din casă, se pune într'o feréstră unŭ păharŭ cu apă, creḑêndu-se, ca şi 'n cele-lalte părţĭ locuite de Românĭ, că sufletulŭ petrece 40 de ḑile pe pămîntŭ şi'n rĕstimpulŭ acesta fiindŭ însetatŭ vine şi bea apă din păharulŭ celŭ de pe feréstă, care s'a pusŭ anume spre acestŭ scopŭ (3).

Din tóte cele espuse până aci resultă că sufletulŭ omuluĭ, care a vieţuitŭ după prescriptele dumneḑeescĭ, petrece de regulă pe pămîntŭ 40 de ḑile, adecă până ce némurile sale îĭ daŭ de pomană tóte celea ce-ĭ sunt de neapĕrată trebuinţă pentru mântuirea şi călĕtoria sa în cea-laltă lume. Din contră, dacă omulŭ şi-a luatŭ singurŭ viéţa, dacă a

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(2) Wlislocki, op. cit. p. 33.
(3) Com. de d-lŭ Ios. Olariŭ.

fostŭ fórte pĕcătosŭ, saŭ i-a rĕmasŭ corpulŭ neînmormîntatŭ, atuncĭ trebue nu numaĭ să rătăcéscă timpŭ maĭ îndelungatŭ pe pămîntŭ, ci totŭ odată să între şi să petrécă prin diferite corpurĭ omenescĭ şi animalice, până ce se curăţesce de tóte pĕcatele câte le-a comisŭ trăindŭ în lume, şi abia după aceea se pornesce spre loculŭ de odihnă.

Credinţa acésta însă o întâlnimŭ nu numaĭ la Românĭ, ci ea se află şi la alte popóre atâtŭ din anticitate, câtŭ şi din timpulŭ de faţă (1).

Aşa învĕţătura religionară şi filosofemele lumiĭ vechĭ eraŭ de părere că sufletulŭ, maĭ nainte de ce a însufleţitŭ corpulŭ omenescŭ, trebue să fi locuitŭ în alte corpurĭ şi că după mórtea omuluĭ trece iarăşĭ într'unŭ noŭ organismŭ, anume ca să se curăţéscă şi să pótă ajunge în urmă la ţinta perfecţiuniĭ sale.

Invĕţătura brahmană a Indienilorŭ vechĭ represintă emigrările sufletuluĭ după mórte prin animale rele şi bune ca penitenţe şi mijlóce de curăţire.

Preoţiĭ egiptenĭ eraŭ de părere, că sufletulŭ după mórtea corpuluĭ pribegesce prin tóte speciile de animale şi că după 3000 de anĭ intră iarăşĭ într'unŭ corpŭ omenescŭ.

Probabilŭ că de la Egiptenĭ aŭ acceptatŭ credinţa în sufletŭ maĭ întâĭ Greciĭ, şi dintru începutŭ s'o fi propagatŭ Pherekydes şi învĕţăcelulŭ sĕŭ Pythagoras, care şĭ-o închipuia ca unŭ procesŭ de curăţire.

Metemsihosă, schimbarea sufletuluĭ, şi *metensomatosă*, schimbarea corpuluĭ, sunt terminiĭ grecescĭ pentrŭ emigrarea şi transformarea sufletuluĭ.

Pitagoreiĭ maĭ târḑiĭ învĕţaŭ, că sufletulŭ, eliberatŭ fiindŭ din cătuşele corpuluĭ, trece în imperiulŭ morţilorŭ, şi după

(1) Wlislocki, op. cit. p 32.

o petrecere maĭ îndelungată saŭ maĭ scurtă în acestŭ imperiŭ însufleţesce din noŭ alte corpurĭ omenescĭ saŭ animalice, până ce deplinŭ curăţitŭ şi demnŭ, se întórce iarăşĭ la isvorulŭ primordialŭ alŭ vieţiĭ.

Empedocles susţinea o emigrare a sufletuluĭ chiar şi în corpurile plantelorŭ.

In misteriile grecescĭ se'nvaţă, că sufletulŭ, la sosirea sa pe pămîntŭ, ar fi învĕlitŭ într'o mulţime de vesminte (adecă de patimĭ şi dorinţe sensuale), pe carĭ trebue să le arunce una după alta, înainte de a se puté întórce iarăşĭ îndĕrĕptŭ. Ca conducătorŭ alŭ sufletelorŭ (Psychopompos) în patria lorŭ originală apare Dionysos saŭ Bakchus, care le-a primitŭ dela Persephone din împĕrăţia întunereculuĭ, unde aŭ fostŭ supuse uneĭ curăţirĭ, iarăşĭ pe pămîntŭ, unde năzuescŭ acum prin cunoscinţă şi faptă după demnitatea eroică. Ocasiune spre curăţire le oferia misteriile.

Platon se exprimă de-a dreptulŭ că sufletele înainte de-a intra în ómenĭ aŭ fostŭ odată aice, şi la venirea lorŭ de a doua óră îşĭ caută corpurĭ, carĭ arŭ fi maĭ plăcute fĕpturiĭ lorŭ; aşa tiraniĭ se vîră în lupĭ şi vulturĭ, ceĭ activĭ în albine şi furnicĭ. Până la deplina întórcere în sînulŭ Dumneḑeiriĭ trece, după dînsulŭ, unŭ restimpŭ de 10.000 de anĭ.

Neuplatoniciĭ desvoltă aceste părerĭ mistice şi maĭ multŭ. Plotinŭ deosebesce o emigrare a sufletelorŭ din corpurĭ eterice nevĕḑute în pămîntescĭ şi o emigrare din pămîntescĭ iarăşĭ în pămîntescĭ.

Aristotele respinge sufletulŭ, presupunêndŭ că acesta s'ar arăta nepĕsătorŭ faţă cu unele corpurĭ anumite.

Talmudiştiĭ învĕţaŭ că Dumneḑeŭ a creatŭ unŭ numĕrŭ anumitŭ de Iudeĭ, carì pentru aceea se 'ntórnă necontenitŭ, câtŭ timpŭ vorŭ fi Iudeĭ, şi câte odată se străpunŭ spre pedépsă în corpurĭ animalice; că în ḑiua invieriĭ arŭ fi toţĭ

curățiți și că vorŭ viețui apoi în corpurile celorŭ drepți în țéra cea bine-cuvîntată (1).

După ce s'a pocăitŭ și curățitŭ acuma de tóte pĕcatele îi este sufletuluĭ încuviințatŭ să plece spre odihna cea eternă, dar și 'n acéstă cale lungă, deși e petrecutŭ de ângerĭ și maĭ alesŭ de ângerulŭ sĕŭ păzitorŭ, totușĭ trebue să îndure o mulțime de neajunsurĭ, unele maĭ neplăcute și maĭ marĭ decât altele, după cum i-aŭ fostŭ adecă și faptele: bune saŭ rele, și după cum a fostŭ comândatŭ și pomenitŭ de aĭ sĕĭ atâtŭ în decursulŭ înmormîntăriĭ corpuluĭ sĕŭ câtŭ și maĭ pe urmă după înmormîntare.

Intre tóte obstacolele însă, cele maĭ grele de învinsŭ sunt *apele cele marĭ* din cea-laltă lume și *vămile*, ale cărorŭ numĕrŭ se urcă, după credința unora, dela 7 până la 24, iar după a altora chiar până la 99 (2).

Dacă în decursulŭ petreceriĭ mortuluĭ de acasă și până la țintirimŭ némurile sale nu i-aŭ pusŭ *podurĭ* peste ape, dacă nu i s'aŭ cetitŭ *stâlpiĭ* și nu i s'aŭ făcutŭ celŭ puținŭ treĭ *stărĭ*, atuncĭ lesne i se póte întêmpla că ajungêndŭ la vre-unŭ rîŭ saŭ altă apă mare din cea-laltă lume, să nu pótă trece, după cum nu unuia i s'a întêmplatŭ, din care causă a trebuitŭ apoĭ să stea saŭ să rătăcéscă anĭ întregĭ pe malurile apeĭ respective, până ce în urmă s'a înduratŭ unŭ sufletŭ alŭ luĭ Dumnedeŭ de dînsulŭ și l'a trecutŭ de cea-laltă parte.

Ce se atinge de *vămĭ*, apoĭ și cu acestea n'o póte maĭ bine scóte la căpĕtŭ. Căcĭ stândŭ, după cum se va vedé maĭ pe largŭ în capitululŭ următorŭ, la fie-care vamă sute și miĭ de dracĭ, unulŭ maĭ urîtŭ, maĭ înfiorătorŭ și maĭ îndrăsnețŭ decât altulŭ, cum se apropie sufletulŭ, îndată îlŭ în-

(1) Mayer, Conversations-Lexicon. Dritte Auflage. Cuv. Seelenwanderung.
(2) Vedĭ cap. urm.

cunjură din tóte părţile şi, scoţêndŭ cartea în care se află notate tóte pĕcatele, până chiar şi cele maĭ micĭ şi maĭ neînsemnate, ale sufletuluĭ călĕtorŭ, i le arată şi-ĭ spunŭ că nu e voe să trécă maĭ departe, şi trebue să se ducă cu dînşiĭ în iadŭ. Ba eĭ nu se îndestuléză numaĭ cu atâta, ci în nemărginita lorŭ rĕutate acuză sufletulŭ şi de o mulţime de alte fapte rele, despre carĭ nicĭ prin minte nu i-a trecutŭ. Ieaŭ apoĭ cumpenele şi, punêndu-lŭ pe dînsulŭ într'o cumpĕnă iar pĕcatele sale într'alta, îlŭ cumpenescŭ să vadă cine e maĭ greŭ: elŭ orĭ pĕcatele sale? Şi multe alte piedice îĭ punŭ, dóră îlŭ potŭ răpì din mânele ângerilorŭ. Dar ângerulŭ nu lasă de felŭ pe dracĭ să se apropie de sufletŭ. Iar dacă vede că nu e altŭ chipŭ de scăpare ḑice sufletuluĭ să scótă baniĭ, ce i s'aŭ pusŭ pe cruciţă, ceĭ din secriŭ precum şi ceĭ ce i s'aŭ datŭ peste secriŭ de pomană şi să plătéscă dracilorŭ ca să-ĭ dea drumulŭ. Astŭ-felŭ apoĭ, plătindŭ fiecare vamă, trecŭ tóte vămile pe rêndŭ şi plécă maĭ departe.

După ce a scăpatŭ acum cu mare greŭ de *vămĭ* ajunge la *salcă* saŭ răchită mare, iar nu departe de salca acésta drumulŭ, pe care aŭ călĕtoritŭ până aice, se înpărţesce în douĕ ramurĭ: unulŭ şi anume celŭ din drépta, care duce spre raiŭ, iar celŭ din stânga care duce spre iadŭ, despre care unŭ bocetŭ din Bucovină ne spune:

Că sunt douĕ drumurele
Şi cam greŭ de-alesŭ din ele:
Unulŭ mi-ĭ bĕtutŭ cu spinĭ,
Care duce la străinĭ,
Altulŭ mi-ĭ bătutŭ cu florĭ,
Care duce la surorĭ
Şi la scumpiĭ frăţiorĭ.

Iar unŭ altŭ bocetŭ din *Moldova*, şi anume din comuna Răpciunĭ, ḑice:

Că sunt două drumurele,
Unu-ĭ totŭ cu floricele,
Florĭ negrite și de jele;
Cela-laltŭ cu busuiocŭ
Par' că-ĭ unŭ părâŭ de focŭ (1).

Sufletulŭ nu scie acuma, pe care din aceste două drumurĭ să apuce: pe celŭ din stânga orĭ pe celŭ din drépta?

Dar ângerulŭ conducĕtorŭ nu-lŭ lasă să stea multŭ în cumpenă, ci dacă a fostŭ bunŭ la Dumneḑeŭ, îndată îĭ arată drumulŭ celŭ adevĕratŭ, iar dacă n'a fostŭ tocmaĭ bunŭ, atuncĭ îlŭ lasă să mérgă o bucată de locŭ și pe drumulŭ celŭ spinosŭ, ca să vadă cum e atuncĭ când omulŭ nu voesce să asculte și să împlinéscă tóte învĕțăturile și poruncile luĭ Dumneḑeŭ. Apoĭ îlŭ scóte iar la drumulŭ celŭ adevĕratŭ; și mergêndŭ maĭ departe ajungŭ la *Mĕrulŭ-de-Sân-Petru*, despre care amŭ vorbitŭ deja în cap. XIV și lângă care e întimpinatŭ de Dumneḑeŭ, de Sân-Petru, de ângerĭ și la urmă de prea-curata fecióră Maria, care scrie într'o carte pre toțĭ ómeniĭ, atâtŭ pre ceĭ viĭ cât și pre ceĭ morțĭ, însemnându-le totŭ odată și sórtea ce-ĭ aștéptă.

In fine, trecêndŭ *puntea raiuluĭ*, ajungŭ tocmaĭ de'naintea porțiĭ acestuia, unde se află *Flórea sóreluĭ*, care

Imĭ judecă florile
Unde li-sŭ mirósele.

Aici apoĭ se opresce și adăstéză sufletulŭ până la *județulŭ* saŭ *judecata cea de pe urmă*, la care va trebui să mérgă tótă lumea ca să fie judecată.

Maĭ cu de-amĕruntulŭ și cât se póte de nimeritŭ descrie călĕtoria sufletuluĭ, de pe pămîntŭ până la loculŭ de repausŭ din cea-laltă lume, bocetulŭ bănățénŭ, intitulatŭ «*petrecerea*

(1) Burada, Inmorm. p. 91.

mortuluĭ,» despre care ne-a fostŭ deja vorba maĭ sus, când am reprodusŭ dintr'însulŭ unele citate, și pe care îlŭ reproducemŭ acuma în tótă întregimea luĭ:

Trandafire, fire,
Rěŭ maĭ eştĭ la fire:
Ce te-aĭ zăbovitŭ
De n'aĭ înfloritŭ
De ierĭ deminéță
Pân'adĭ deminéță?
—Lasă ciudă c'am privitŭ
Până ce s'a despărțitŭ
Sufletŭ de la ósă
Din lume frumósă,
Din lume cu sóre,
Din vêntŭ cu rěcóre
Şi-apă curgětóre.
—Trandafire, fire,
Rěŭ maĭ eştĭ la fire:
Ce mi te-aĭ grăbitŭ
De aĭ înfloritŭ?
—M'am grăbitŭ
De am înfloritŭ,
Căcĭ vremea mi-a venitŭ
Ca și ție de pornitŭ
De pornitŭ către apusŭ,
Unde sórele-ĭ ascunsŭ,
Unde-sŭ tóte florile
Cu tóte surorile
Şĭ-unde *Flórea sóreluĭ*
Şéde'n pórta raiuluĭ
Să judice florile
Unde li-sŭ mirósele.
Cu de séra a plouatŭ,
Cu de nópte-a'nseninatŭ,
In dorĭ brumă a cădutŭ,
Mirósele s'orŭ pierdutŭ.
Sufletŭ despărțitŭ
De multe mâhnitŭ
Plécă și se duce
Marea o ajunge.
Vine marea mare,
Vine'n tulburare
Greŭ urlândŭ
Şi urducândŭ
Tótă lumea spăimîntândŭ.
Unda se aduce
Lumea s'o îmbuce
Totŭ mălinĭ, călinĭ,
Bradĭ din rădăcinĭ.
Iar în rîpa mărilorŭ,
Unde-ĭ *bradulŭ dînelorŭ,*
Trecětórea apelorŭ,
Sufletulŭ stătea
Şi mi se ruga:
— *Brade*, Brade!
Să-mĭ fiĭ frate,
Intinde-țĭ întinde,
Eŭ să le potŭ prinde,
Vîrfurile tele
Să trecŭ peste ele
Marea în cea parte
Ce lumea-mĭ desparte.
— Eŭ nu potŭ întinde
Tu să le poțĭ prinde
Vîrfurile mele
Să trecĭ peste ele,
Că 'n mine a puiatŭ
Din inimă spurcatŭ
Roşu şoimulețŭ
Cu ochiulŭ sumețŭ,
Când nicĭ veĭ gândi

Puiĭ te-orŭ simţi
Şĭ-eĭ orŭ şuera
De te-ĭ spăria,
In mare-ĭ cădea
Şi te-ĭ îneca . . .
— Las să fie şĭ-aşa!
Vine marea mare,
Vine 'n turburare,
Greŭ umblândŭ
Şi urducândŭ
Tótă lumea spăimîntândŭ.
Unda se aduce,
Lumea s'o îmbuce,
Totŭ mălinĭ, călinĭ,
Braḑĭ din rădĕcinĭ.
Iar în rîpa mărilorŭ,
Unde-ĭ bradulŭ ḑînelorŭ,
Trecĕtórea apelorŭ
Sufletulŭ stătea
Şi mi se ruga:
— Brade, brade!
Să-mĭ fiĭ frate,
Intinde-mĭ întinde
Ca să le potŭ cuprinde,
Trupinele tele
Să trecŭ peste ele
Marea în cea parte
Ce lumea-mĭ desparte.
— Eŭ nu-ţĭ potŭ întinde
Ca să le poţĭ cuprinde
Trupinele mele
Să trecĭ peste ele,
Că 'n mine-a puiatŭ
Vidră lătrătóre,
Ómenĭ pânditóre,
Nicĭ nu oiŭ gândì
Puiĭ te-orŭ simţì,
Eĭ mi te-orŭ lătra
In mare-ĭ cădea
Şi te-ĭ îneca . . . .
— Las să fie şĭ-aşa!
Vine marea mare,
Vine 'n turburare
Greŭ urlândŭ
Şi urducândŭ,
Tótă lumea spăimîntândŭ.
Unda se aduce
Lumea s'o îmbuce
Totŭ mălinĭ, călinĭ,
Braḑĭ din rădĕcinĭ,
Iar în rîpa mărilorŭ,
Unde-ĭ bradulŭ ḑînelorŭ,
Trecĕtórea apelorŭ
Sufletulŭ stătea
Şi mi se ruga:
— Brade, brade,
Să-mĭ fiĭ frate!
Intinde-ţĭ întinde
Ca să le potŭ prinde
Rădĕcinĭ a tele
Să trecŭ peste ele
Marea în cea parte
Ce lumea-mĭ desparte.
— Eŭ nu potŭ întinde
Să le poţĭ tu prinde
Rădĕcinĭ a mele
Să trecĭ peste ele,
Că'n mine a 'ncuibatŭ
Şĭ-apoĭ a puiatŭ
Galbĕnă şerpóne
Ce piere de fóme,
Nicĭ nu veĭ gândì
Puiĭ te-orŭ simţì
Şi orŭ şuera,
Tu te-ĭ spăimênta,
In mare-ĭ cădea

Şi te-ĭ îneca.
— Las' să fie şĭ aşa!
Haĭ, brade, haĭ,
Multŭ mĕ maĭ rugaĭ
O rugare mare
Cu multă răbdare.
Brade, brade,
Am şi eŭ unŭ frate,
Unŭ frumosŭ pĕcurărelŭ
Şi are unŭ toporelŭ
Şi are verişorĭ
Doĭ voinicĭ feciorĭ,
Eĭ te vorŭ tăia
Şi te-orŭ rĕsturna.
Maistĕrĭ vorŭ venì
Şi te vorŭ cioplì
Şi din tine-orŭ face,
Ca să fie pace,
Punte preste mare
S'aibă trecĕtóre
Suflete-ostenite
Cătră raĭŭ pornite!
Bradu-atuncea se gândia
Şi trupinele 'ntindea,
Iar mortulŭ îmĭ trecea
Unde dorulŭ îlŭ ducea
Marea fără nume
L'aĭ-alaltă lume.
Pasŭ, suflete, pasŭ,
Du-te făr' necazŭ
Pân' veĭ trece tu cu dare
Cele grele *şépte vame*.
Ţine, dragă suflete,
Drumulŭ înainte.
Până veĭ ajunge
Unde se înfrânge
Drumulŭ jumĕtate
Ce locurĭ desparte,
Acolo să staĭ
Şi séma să iaĭ,
Că-ĭ vedea o *salcă*
Mare şi înaltă
Salcă aplecată
Şi cu frunḍa lată.
Sém' acì iară să iaĭ
Şi *spre stângă să nu-mĭ daĭ*,
Căcĭ în partea stângă
E calea cea strîmbă,
Strîmbă şĭ-astupată,
Cu lacrimĭ udată.
Apoĭ totŭ în aia parte
Sunt câmpurĭ urîtŭ arate
Şi cu spinĭ rĕĭ semĕnate.
Acolo-ĭ *ḍîna bĕtrână*[1]
Şi-ţĭ iea paloşulŭ din mână.
Ci să daĭ în mână dréptă,
Precum firea îţĭ arată,
C'acolo tu veĭ afla
Spre îndestularea ta
Câmpurĭ frumóse
Cu florĭ alese,
Câmpurĭ d'ale arate
Cu florĭ semĕnate
Florĭ tu veĭ culege
Şi doru-ţĭ va trece.
Şi apoĭ iar să staĭ
Şi sémă să iaĭ,
Că'n douĕ răzóre
Va fi câte o flóre,
Flóre la pămîntŭ
Ne-ajunsă de vêntŭ,
Flóre la rĕcóre
Ne-ajunsă de sóre,
Tu să mi le iaĭ,
Că sunt florĭ din raiŭ.
Apoĭ iar să mi te ducĭ

Până cândŭ veĭ să ajungĭ
L'alŭ *mĕrŭ mare de Sân-Petru*
Cu ajutorulŭ luĭ Sân-Medru.
Măru-ĭ mare şi rotatŭ
Şi de póle aplecatŭ
Cu vîrfulŭ ajunge 'n ceriŭ
Cu pólele pân' la mărĭ
Şi pe vîrfŭ e înfloritŭ
Iar pe póle împupitŭ.
Josŭ la rădĕcină
E lină fântână,
Acolo-ĭ *Sânta-Marie*,
Cu noĭ mila ieĭ să fie.
Călĕtorĭ câţĭ maĭ trecea
Ea spre toţĭ se îndura
Ea pe toţĭ îĭ adăpa,
Drumurile le-arăta:
Sufletulŭ din apă bea
Şi elŭ lumea o uita.
Iarăşĭ calea să-ţĭ apucĭ
Până când veĭ să ajungĭ
La mândra *răchită*
Răchită 'mpupită.
Nu-ĭ mândră răchită,
Răchită 'mpupită,
Ci milă să-ĭ fie
Totŭ Sânta-Mărie.
In haină alésă,
Haină de mĕtasă,
La masă chitită,
Masă înflorită,
Şade şi scrie
Maica-Mărie
Pe ceĭ viĭ şi pe ceĭ morţĭ
Şi-şĭ însémnă a lorŭ sorţĭ.
Rógă-mi-te tu de ea
Cóla viilorŭ s'o iea,
Dóră că s'a îndura
Şi 'ntre viĭ te-o însemna.
Dar ea nu se va 'ndura
Intre viĭ a te scria,
Căcĭ cóla i s'a împlutŭ,
Condeiulŭ şi l'a pĭerdutŭ,
Dar tu rógă-mi-te bine
Să te iea în raiŭ cu sine,
Dacă nu mi te-aĭ rugatŭ
Când a întratŭ
Scrisórea 'n satŭ.
Apoĭ iar du-mi-te du-te
Pe cărărĭ bătute
Până veĭ pĕtrunde
Şi tu veĭ ajunge
Tocma 'n *pórta raiuluĭ*
Unde-ĭ flórea sóreluĭ.
Acolo să te oprescĭ,
Acolo s'adăpostescĭ,
Şi aştéptă cu răbdare
Ceasulŭ de reînturnare,
Că elŭ va sosi
Şi tu veĭ veni:
Dacă cerbiĭ vorŭ ara,
Ciutele vorŭ semĕna . . .
Pămînte, pămînte!
De aḑĭ înainte
Ian să-mĭ fiĭ părinte
Să nu te grăbescĭ
Să mĕ putreḑescĭ,
Că acumu-ţĭ daŭ
Şi nu le maĭ ieaŭ
Spatele mele
In braţele tele
Şi faţa d'a mea
Sub pajiştea ta (1).

(1) Sim Mangiuca, Călindariŭ pe an. 1882. Oraviţa-Braşovŭ 1881. p. 121—134.

Cu privire la partea întâia a bocetuluĭ acestuia, adică la *trandafirŭ*, unŭ fragmentŭ, totŭ din *Banatŭ*, şi anume din Ecĭca, comitatulŭ Torontalŭ, adunatŭ de Vióra Magdŭ, ne spune următórele:

Firóie, firóie,
Firŭ de trandafirŭ!
Ce te-aĭ zăbovitŭ
De n'aĭ înfloritŭ
Maĭ de diminéţă
Ca ierĭ diminéţă?
— Eŭ n'am zăbovitŭ.
La *Ele*-am plivitŭ,
La ele cu lacrimĭ,
Că s'aŭ despărţitŭ
Têněra Mariuţă
De către măicuţă,
De către tăicuţă,
De către frăţiorĭ
De către surorĭ
Şi de către junĭ,
De veciniĭ bunĭ . . . (1)

Altŭ fragmentŭ, totŭ despre trandafirŭ, din comitatulŭ Caraşŭ-Severinŭ, com. de d-lŭ Ioanŭ Popovicĭ, sună aşa:

Firoĭlĭo, firoĭlĭo!
Firŭ de trandafirŭ!
Ce te-aĭ zăbovitŭ
De n'aĭ înfloritŭ
Şĭ-astă diminéţă
Ca ierĭ diminéţă?
— Eŭ m'am zăbovitŭ
Şi n'am înfloritŭ
Că sóre-a sfinţitŭ
Şi n'a rĕsăritŭ,
Că N. s'a pornitŭ

(1) Gazeta Transilvanieĭ, an. LIV. Braşovŭ 1891. No. 22.

Pe drumŭ lungŭ şi latŭ
Şi nu s'a'nturnatŭ . . . .

S. Mangiuca, culegĕtoriulŭ suscitatuluĭ bocetŭ bănăţénŭ, scrie cu privire la trandafirulŭ, despre care ni-ĭ vorba, următórele:

«Fórte memorabilă şi de mare însemnătate tradiţională este alegerea şi punerea *Trandafiruluĭ* în capulŭ cânteculuĭ.

«*Trandafirulŭ* nostru este de asemenea origine cu τριαντάφυλλον din limba grécă cea nouă, şi însémnă *rosă, rujă.*

«Rosa este celŭ maĭ însemnatŭ simbolŭ alŭ frumuseţiĭ. Achiles Tatius ḑice: Rosa este frumuseţea pămîntuluĭ, lumina şi ochiulŭ plantelorŭ, simbolulŭ amoruluĭ şi alŭ Vineriĭ. Rosa este bucuria ḑilelorŭ şi a ómenilorŭ, frumuseţea graţiilorŭ, amica muselorŭ şi a nimfelorŭ (1).

«*Trandafirulŭ*, după sciinţa simbolică mitologică (2) însémnă: a) unŭ simbolŭ de amóre consacratŭ Vineriĭ (regina natureĭ) care este urḑitórea vieţiĭ înfloritóre, dar trandafirulŭ totŭ odată însémnă şi flórea morţiĭ; de aceea se şi află întăiatŭ pe crucile de pétră ale mormînturilorŭ (3). Dreptŭ aceste de mare însemnătate este şi acea împrejurare cum că cântecul nostru, în întroducerea sa, întrebuinţéză trandafirulŭ în ambele sale însuşirĭ însemnate aci: a) ca *flórea vieţiĭ*, de óre ce ca atare i se împedică înflorirea la privirea despărţiriĭ sufletuluĭ de trupŭ, adecă încetarea vieţiĭ acesteia; b) ca *flóre a morţiĭ*, iar pornesce şi înfloresce, căcĭ mórtea este începutulŭ vieţiĭ viitóre.

«Din tóte aceste se dovedesce vechietatea şi însemnătatea tradiţiuniĭ trandafiruluĭ în cântecul mortuluĭ la Românĭ (4).»

Aşa dar, după S. Mangiuca, trandafirulŭ din cestiune, în-

(1) Dierbach, Flora mythologica p. 157.
(2) Nork. Etym. symb. mytholgisches Real-Wörterbuch. IV. p. 185.
(3) Calind. cit. pe 1882. Nota dela *Strigoĭ şi Moroĭ* p. 127.
(4) Călind. cit. pe 1882. Nota dela p. 127.

sémnă: a) *flórea vieţiĭ*, b) *flórea morţiĭ* şi c) că credinţa despre dînsulŭ e fórte veche şi anume greco-romană.

Póte fi şi aşa.

Se vede însă că Mangiuca a uitatŭ saŭ póte nicĭ n'a sciutŭ că *trandafirulŭ* şi cu deosebire celŭ sĕlbaticŭ jócă unŭ rolŭ fórte mare în mitologia daco-română, căcĭ atuncĭ de bună sémă ar fi avutŭ cu totulŭ altă părere despre dînsulŭ.

Trandafirulŭ, nu numaĭ după credinţa Româniloru din Bucovina, Moldova, Ţéra-Românéscă şi Transilvania, (1) ci chiar şi a celorŭ din Banatŭ, (2) fiindŭ bine-cuvîntatŭ de Dumnedeŭ are putere să depărteze de loculŭ, unde se aflā plântatŭ, precum şi de casa, la care se punŭ rămurele verdĭ de ale sale, nu numaĭ tóte relele, ci totŭ odată şi pre tóte spiritele cele necurate.

Maĭ departe *rămurelele cele tinere* de trandafirŭ, poporulŭ le întrebuinţézā pentru vindecarea celorŭ stricaţĭ de *Vêntóse* precum şi pentru vindecarea celorŭ cuprinşĭ de *césulŭ celŭ rĕŭ* (3).

Vêntósele însă sunt sinonime cu *Ielele*, despre carĭ amintesce primulŭ fragmentŭ de bocetŭ reprodusŭ maĭ sus.

Prin urmare eŭ sunt maĭ de grabă dispusŭ a *crede că bocitórele* bănăţene, când aŭ compusŭ şi rostitŭ pentru prima óră cuvintele privitóre la trandafirŭ aŭ avutŭ în vedere causa bóleĭ şi a morţiĭ repausatuluĭ, ele adecă s'aŭ plânsŭ asupra trandafiruluĭ: de ce acesta a fostŭ aşa de rĕŭ la fire, de c en'a odrăslitŭ şi înfloritŭ maĭ de grabă, ca să aibă de la cine lua rămurele tinere, odrasle noue, unicele bune spre vindecarea şi însănĕtoşarea celorŭ stricaţĭ de *Vêntóse* saŭ *Iele* şi cuprinşĭ de *Césulŭ celŭ rĕŭ*.

---

(1) Dict de M. Nistorŭ com. de d-lŭ Rom. Simŭ.

(2) Arth. und. Albert Schott, Walachische Märchen. Stuttgart und Tübingen 1845. p. 298.

(3) S. Fl. Marianŭ «Trandafirulŭ de câmpŭ» publ. în «Albina Carpaţilorŭ» an III. Sibiiŭ 1879, p. 282—283.

In credinţa acésta a mea mĕ întăresce încă şi acea împrejurare că cuvintele privitóre la trandafirŭ se bocescŭ nu numaĭ în legătură strînsă cu cele-lalte din carĭ e alcătuită «*petrecerea mortuluĭ,*» adunată de Mangiuca şi nu numaĭ în decursulŭ petreceriĭ mortuluĭ la mormîntŭ, ci şi maĭ 'nainte, pe când se află mortulŭ în casă.

Dovadă că «*petrecerea mortuluĭ*» culésă de Mangiuca nu e din capulŭ loculuĭ unŭ bocetŭ de sine stătătorŭ, ci o compilaţiune maĭ târḑie din maĭ multe alte bocete, carĭ însă, în chipulŭ cum sunt înşirate, se potrivescŭ de minune unele cu altele.

Marea din bocetulŭ bănăţanŭ, la care ajunge pentru prima óră sufletulŭ repausatuluĭ, însémnă, după Mangiuca, *Óceanulŭ* Grecilorŭ vechĭ, carĭ îşĭ închipuiaŭ că e unŭ rîŭ, ce încunjură pămîntulŭ, şi că dincolo de *Oceanŭ* zace cealaltă lume (1).

Acéstă mare, închipuită dreptŭ rîŭ, care încunjură pămîntulŭ, este «*sorbulŭ pămîntuluĭ*» din poveştile şi mitologia daco-română, care forméză marginea, hotarulŭ între cele două lumĭ, şi preste carĭ trebue să trécă omulŭ dintr'o lume într'alta, de pe unŭ tĕrêmŭ pe altulŭ (2).

Ea însemnéză însă şi *rîulŭ de focŭ* (veḑĭ fig. alăturată) saŭ apa cea fără fundŭ din apocrifele creştine.

Bradulŭ ḑînelorŭ din rîpa mărilorŭ, care forméză trecĕtórea apelorŭ, e sinonimŭ cu «*buşténulŭ ḑînelorŭ*» din poviştile românescĭ, care asemenea însemnéză trecĕtórea apelorŭ (3).

Acestŭ bradŭ închipuesce 'pe de-o-parte *luntrea luĭ Charon* din mitologia veche, iar pe de altă parte *pomulŭ* din apocrifele creştine, despre carĭ am vorbitŭ deja maĭ pe largŭ în cap. VIII.

(1) Hahn, Mythol. Paralleben p. 54.
(2) Călind. cit. Nota dela p. 123.
(3) S. Mangiuca. Călind. pe 1882. Nota dela p. 126.

Puiĭ de șoimŭ, ceĭ de *vidră* saŭ *vidróne* precum și ceĭ de *șerpóne*, nu sunt alta decât *vameșiĭ* saŭ *tâlhariĭ*, adecă draciĭ, cariĭ staŭ în calea mortuluĭ la *vămĭ* și voescŭ a-lŭ resturna în apă, adecă în foculŭ celŭ nestinsŭ alŭ iaduluĭ.

Drumulŭ, care se'mpărțesce în două ramurĭ, celŭ de-a stânga ce duce spre *iadŭ* și celŭ de-a drépta ce duce spre *raiŭ*, e asemenea celuĭ din mitologia *Romanilorŭ*, carĭ așișderea credeaŭ că se'mpărțesce în două ramurĭ, unulŭ, și anume celŭ din stânga, care duce la iadŭ, iar celŭ din drépta la *Eliseŭ* (1).

Iată ce ne spune Virgiliŭ despre acésta:

«Aicĭ este loculŭ, unde se desparte drumulŭ în două părțĭ. Celŭ din drépta duce până sub zidurile luĭ Ditis (Jupiter) celŭ mare; pe acesta ne este calea spre Elis; însă pe partea stângă esercitéză elŭ (Ditis) pedepsele și trimite la Tartarulŭ celŭ afurisitŭ (2).»

Câmpiile cele frumóse, cu florĭ alese, sunt câmpiile cele întinse și frumóse din prejurulŭ raiuluĭ, adecă *câmpiile eliseice* ale Grecilorŭ și Romanilorŭ, iar cele pline de spinĭ și mărăcinĭ sunt câmpurile de prin prejurulŭ iaduluĭ.

Ce se atinge de *Mĕrulŭ-luĭ-Sân-Petru*, apoĭ de *lina fântână*, care după Mangiuca însemnéză rîulŭ *Lethe*, adecă rîulŭ uităriĭ din mitologia greco-romană (3), precum și de *Sântă-Măria*, să se vadă maĭ sus, unde am vorbitŭ despre tóte acestea maĭ pe largŭ.

---

(1) Marianescu, Cultulŭ păgânŭ și creștinŭ, t. I. p. 346.

(2) Aeneid. lib. VI. 540:

Hic locs est, partis ubi se via findit in ambas:
Dextera quae Ditis magni sub moenia tendit,
Hac iter Elysium nobis; at laeva malorum
Exercet poenas et ad impia Tartara mittit.

(3) Călind. pe 1882, nota dela p. 132.

XXXIII.

VĂMILE.

Dintru începutŭ toțĭ ângeriĭ eraŭ bunĭ, blânḑĭ și binefăcĕtorĭ. Maĭ pe urmă însă uniĭ dintre dînșiĭ, nemulțămindu-se cu fericirea și puterea ce le-a dat'o lorŭ Dumneḑeŭ, voiră să fie asemenea acestuia, să aibă adecă și eĭ aceeașĭ putere și stăpânire, mărire și strălucire, plăcere și îndestulare, care o avea Dumneḑeŭ.

Insă prea puternicul și prea dreptulŭ Dumneḑeŭ nu putù să sufere acéstă sumeţie și îndîrjire din partea acelora, carĭ aŭ fostŭ creațĭ de dînsulŭ anume ca să-lŭ asculte, să-ĭ servéscă și să-lŭ preamăréscă. Dreptŭ aceea, cum a simțitŭ elŭ că o sémă dintre ângerĭ s'aŭ revoltatŭ în contra sa, nu i-a răbdatŭ nicĭ unŭ minutŭ maĭ multŭ întru *împĕrăţia cerului*, ci i-a scosŭ pe toțĭ afară și i-a aruncatŭ în întunereculŭ celŭ de vecĭ. Vĕḑêndŭ însă că pică prea mulțĭ după olaltă, a poruncitŭ de-odată să stee fie-care acolo, unde a ajunsŭ. Și așa, împlinindu-i-se porunca, ceĭ ce aŭ fostŭ ajunsŭ acum pe pămîntŭ aŭ rĕmasŭ până în ḑiua de aḑĭ aicĭ, ceĭ ce nu apucase a pica pe pămîntŭ spânzură și acum în aerŭ, iar ceĭ ce aŭ rĕmasŭ în cerŭ, se află și aḑĭ acolo,

și numaĭ atuncĭ se cobóră pe pămîntŭ când le poruncesce Dumnedeŭ (1).

Ângeriĭ, carĭ aŭ rĕmasŭ în cerŭ, se numescŭ și astădĭ *ângerĭ*, și precum aŭ fostŭ la începutŭ: bunĭ, blândĭ, ascultătorĭ și bine-voitorĭ omenimeĭ, așa sunt eĭ și acuma. Ceĭ ce aŭ cădutŭ pe pămîntŭ însă s'aŭ prefăcutŭ în *dracĭ*, și nu destulŭ că eĭ nu ascultă de poruncile luĭ Dumnedeŭ, dar nicĭ pre ómenĭ nu-ĭ lasă în pace. Din contră, voindŭ a face în ciuda luĭ Dumnedeŭ pentru că i-a aruncatŭ din cerŭ, caută tóte chipurile și mijlócele cum arŭ puté îndupleca și amăgì pre ómenĭ, ca și aceștia să se abată dela poruncile luĭ, să-lŭ urască, să se înșele, să se calumnieze, să se bată și omóre unulŭ pre altulŭ, maĭ pe scurtŭ să comită totŭ felulŭ de pĕcate strigĕtóre la cerŭ, ca în chipulŭ acesta apoĭ, depărtându-ĭ și înstrăinându-ĭ din ce în ce totŭ maĭ multŭ de Dumnedeŭ și trăgêndu-ĭ în partea lorŭ, să pótă cu atâta maĭ lesne și maĭ ușorŭ umple iadulŭ cu dînșiĭ.

Ceĭ ce spînzură în aerŭ, carĭ asemenea s'aŭ prefăcutŭ în *dracĭ* saŭ *diavolĭ*, ne fiindu-le de felŭ încuviințatŭ a se 'ntórce îndĕrĕptŭ în cerŭ, de unde aŭ fostŭ alungațĭ, nicĭ a se coborî la frațiĭ lorŭ de pe pămîntŭ ca dimpreună cu aceștia să ademenéscă pre ómeniĭ ceĭ viĭ la totŭ felulŭ de fără-de-legĭ și nedreptățĭ, ci silițĭ fiindŭ a petrece vecĭnicŭ în aerŭ nu aŭ altă putere asupra omenimiĭ decât atâta că lovindu-se vre-unŭ omŭ cu fruntea de unulŭ dintre dînșiĭ să-lŭ facă ca să rătăcéscă și prin rătăcire să-lŭ nenorocéscă (2).

Insă eĭ nu se mulțămiră numaĭ cu atâta, ci în neastêmpĕrarea și nemărginita lorŭ rĕutate voiră să aibă maĭ mare putere. Dreptŭ aceea, nu multŭ după căderea lorŭ s'aŭ strînsŭ

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, preotŭ în Badcuțŭ, și d-lŭ I. Georgescu, învĕțătorŭ în Secadate.

(2) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, preotŭ.

cu toţiĭ la unŭ locŭ, aŭ ţinutŭ sesie şi s'aŭ înţelesŭ ca să facă de pe pămîntŭ şi până la alŭ treilea cerŭ maĭ multe *vămĭ* şi la fie-care *vamă* să opréscă sufletele ómenilorŭ repausaţĭ, carĭ călĕtorescŭ de pe pămîntŭ spre cerŭ, să le cerceteze şi cumpĕnéscă faptele cele rele, ce le-aŭ făcutŭ în viéţă, şi apoĭ cum vorŭ vedé că numaĭ ceş-ceva aŭ pĕcătuitŭ să nu le lese de felŭ a trece maĭ departe, ci a le oprì şi a le arunca în foculŭ vecĭnicŭ şi nestinsŭ alŭ iaduluĭ (1). Totŭ atuncĭ aŭ hotărîtŭ eĭ ca fie-care vameşŭ să-şĭ facă *o carte mare din file negre* şi să întroducă într'însa *cu litere albe* tóte pĕcatele până chiar şi cele maĭ micĭ şi maĭ neînsemnate ale tuturorŭ ómenilorŭ ca la timpŭ de trebuinţă să o aibă din demână spre a le arăta sufletuluĭ călĕtorŭ, în casŭ când acesta arŭ voì să le nege (2).

Şi cum s'aŭ sfătuitŭ, aşa aŭ şi făcutŭ! In scurtŭ timpŭ întregŭ vĕzduhulŭ dintre pămîntŭ şi cerŭ îlŭ umplură de *vămĭ*, numite dìn causa acésta şi *vămile vĕzduhuluĭ* (3).

Insă câte *vămĭ* aŭ făcutŭ eĭ de tóte nimenĭ nu póte să scie. Uniĭ credŭ şi spunŭ că arŭ fi făcutŭ *şépte* (4), alţiĭ *nouĕ* (5), alţiĭ *douĕ-spre-ḑece* (6), alţiĭ *douĕ-ḑecĭ şi patru* (7),

---

(1) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, preotŭ în Badeuţŭ şi I. Georgescu, învĕţ. în Secadate: «Se crede că *vămile* sunt diavoliĭ, carĭ aŭ fostŭ aruncaţĭ din cerŭ şi s'aŭ opritŭ prin vĕzduhŭ ca să ţină calea morţilorŭ.»

(2) Cred. Rom. din Baia, Moldova, com. de Titŭ Zaharescu, stud. gimn.

(3) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, G. Tomoiagă, şi I. Avramŭ.

(4) Mangiuca, Călindarŭ pe an. 1882, Braşovŭ 1881, p. 129.

(5) Iónŭ Becinégă, *Ḑorile* publ. în *Familia* an. XI. Buda-Pesta 1874, p. 269.

(6) Com. de d-lŭ Av. Macoveĭ, preotŭ în Badeuţŭ, At. Germanŭ, stud. gimn. de locŭ din Crasna, Nic. Prelicĭ, stud. gimn. de locŭ din Bréza; Dict. de Elisaveta Agapi din Mănăstióra, şi com. de fiulŭ sĕŭ G. Agapi, stud. gimn.

(7) Com. de V. Ḑurduhosŭ, stud. gimn. de locŭ din Câmpulungŭ, I. Tonigariŭ, stud. gimn. de locŭ din Fundulŭ-Moldoveĭ, Al. Baciŭ, stud. gimn. de locŭ din Stupca, I. Avramŭ, stud. gimn. din Todirescĭ şi Soloneţŭ, M. Jemna din Balacéna, G. Tomoiagă şi Titŭ Zaharescu, din Baia în Moldova, Al. Boierŭ, din Transilvania.

şi iarăşĭ alţiĭ credŭ că arŭ fi făcutŭ chiar *nouĕ-ḑecĭ şi nouĕ* (1).

Ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ însă sunt de părere că arŭ fi *douĕ-ḑecĭ şi patru de vămĭ.*

Cum se numesce fie-care vamă în deosebĭ, cum arată ea, şi unde anume e aşezată? Despre acésta asemenea nu se póte sci şi spune cu tótă acurateţa.

Cu tóte acestea însă unele numirĭ totuşĭ ni-sŭ cunoscute. Aşa una dintre dînsele se numesce *vama tâlharilorŭ.*

In privinţa acesteia unŭ bocetŭ din *Banatŭ* ne spune următórele:

La *vămĭ* când veĭ trece
Frică veĭ petrece;
Dar tu veĭ lua
Şi din sinŭ veĭ da,
Te-ĭ rescumpĕra
Cu nouĕ criţarĭ
De vameşĭ tâlharĭ (2).

Maĭ departe se numesce una *vama furtuluĭ* saŭ *furtuşaguluĭ*, alta a *ucideriĭ*, alta a *omoruluĭ*, alta a *beţieĭ*, alta a desfrânăriĭ, alta a *lăcomieĭ*, alta a *ne'ndreptăţiriĭ*, alta a *învrăjbiriĭ*, alta a *sudalmeĭ*, alta a *fermecătorieĭ*, alta a *vrăjitorieĭ*, alta a *tutunuluĭ* saŭ a *fumatuluĭ*, şi iarăşĭ alta a *minciuniĭ* etc (2).

In scurtŭ ḑisŭ fie-care vamă are numirea sa proprie, şi în care privinţă a pĕcătuitŭ omulŭ maĭ multŭ pe pămîntŭ, la acea vamă e maĭ tare păzitŭ şi cercetatŭ sufletulŭ sĕŭ.

Ce se atinge de forma şi construcţia lorŭ, apoĭ credŭ şi spunŭ uniĭ că ar fi făcute ca nisce *uşĭ de fierŭ,* prin carĭ

---

(1) Frâncu, op. cit. p. 174.—Com. de d-lŭ Rom. Simu, «Omulŭ are să trécă peste 99 de *vămĭ.*»

(2) I. Becinéga, op. cit. p. 269.

(3) Com. de d-lŭ I. Georgescu, invĕţ. şi de An. Pletosŭ din Rădăşenĭ.

e nevoitŭ să trécă sufletulŭ; iar alţiĭ că ar fi ca unŭ felŭ de *zaplazurĭ* saŭ garždurĭ înalte (1). Ceĭ maĭ mulţĭ însă îşĭ închipuescŭ că între pămîntŭ şi cerŭ, saŭ maĭ bine ḑisŭ între lumea acésta şi cea-laltă, carĭ sunt fórte depărtate una de alta, ar fi înşirate într'o distanţă anumită una de alta, tocmaĭ după cum sunt în lumea acésta *stâlpiĭ* saŭ *rohătcele* de pe lângă drumurile cele împĕrătescĭ, din care causă apoĭ se numescŭ ele în unele părţĭ şi *stâlpĭ* saŭ *rohătcĭ* sing. *rohatcă* (2). De regulă însă cele maĭ multe vămĭ sunt aşezate pe malurile apelorŭ marĭ şi ale păraelorŭ peste carĭ trebue sufletulŭ omuluĭ numaĭ decât să trécă în călĕtoria sa, care duce la raiŭ (3).

Cea maĭ de pe urmă şi totŭ-odată şi cea maĭ fiorósă şi periculósă vamă se ḑice că este o punte fórte lungă, dar numaĭ ca *unghia* de grósă şi ca muchia cuţituluĭ de lată, care duce peste unŭ iazărŭ fără de fundŭ şi întunecosŭ, în care se află totŭ felulŭ de gângăniĭ, unele maĭ urîte şi maĭ fioróse decât altele, precum balaurĭ, şerpĭ, solomâsdre, şopârle, brósce etc (4).

La vama de lângă puntea acésta, numită şi *puntea raiuluĭ*, e aşa de întunericŭ că nu se vede nicĭ mâna, de-aceea e şi fórte greŭ de trecutŭ peste dînsa. Dacă sufletulŭ celuĭ repausatŭ e fórte pĕcătosŭ, cum pune piciorulŭ pe dînsa, deauna pică în iazărŭ şi se duce în iadŭ, iar dacă e nevinovatŭ şi dreptŭ ca lumina, atuncĭ scapă, trece maĭ departe şi se duce în *raiŭ* (5). Celorŭ maĭ multorŭ suflete însă tocmaĭ

---

(1) Com. de Nic. Prelicĭ şi Gheorghiu, stud, gimn.

(2) Com. de At. Germanŭ, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Stupca com. de Al. Baciŭ, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Todirescĭ şi Soloneţŭ, com. de I. Avramŭ, stud. gimn.; a celorŭ din Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, şi a celorŭ din Baia, com. de Titŭ Zaharescu.

(5) Com. de N. Cotlarciucŭ şi Titu Zaharescu.

când se află la mijloculŭ punţiĭ acesteia şi sperézâ că sunt scăpate de pericolulŭ celŭ maĭ mare, le iese înainte o *mâţă* iar dindĕrĕptŭ unŭ *câne*. Mâţa vrea numaĭ decât să le dea josŭ în iazărŭ, iar cânele n'o lasă. In fine sosesce *unŭ omŭ*, şi dacă sufletulŭ trecĕtorŭ are vre-o pară la sine şi ĭ-o dă, omulŭ acela alungă mâţa şi-ĭ ajută să trécă puntea, dacă n'are cu ce-ĭ plăti, atuncĭ e pace de dînsulŭ, căcĭ omulŭ îlŭ lasă şi trebue apoĭ să cadă în iazărulŭ celŭ fără de fundŭ (1).

De-aicea vine datina Românilorŭ de-a pune mortuluĭ în mână o luminiţă de céră cu unŭ bănuţŭ lipitŭ de dînsa, anume ca avêndŭ şi aprinḑêndŭ lumina să vadă pe unde are să se ducă, şi plătindŭ bănuţulŭ omuluĭ să-lŭ trécă de cea-laltă parte (2).

O sémă de Românĭ credŭ şi spunŭ că *puntea raiuluĭ* e făcută peste *iadŭ* şi se împărţesce în treĭ părţĭ. De pe partea întâia pică numaĭ ómeniĭ ceĭ maĭ pĕcătoşĭ, de pe a doua ceĭ mijlociĭ, iară de pe cea din urmă numaĭ ceĭ ce aŭ fórte puţine pĕcate. Ceĭ ce aŭ picatŭ de pe partea din urmă fórte lesne potŭ să scape şi să iasă afară. La capĕtulŭ punţiĭ însă n'aŭ pe unde se coborî, şi de aceea trebue să sară josŭ. Celorŭ ce n'aŭ de felŭ pĕcate le dă Dumneḑeŭ aripĭ şi, în locŭ să sară, sbóră (3).

Cum că puntea acésta e întru adevĕrŭ cea de pe urmă vamă, şi cum că sufletulŭ, trecêndu-o pre acésta, nu are să maĭ trécă nicĭ peste o apă, pârîŭ, podŭ saŭ altă punte, se vede încă şi dintr'o ḑicală fórte rĕspândită la poporulŭ românŭ din Bucovina, care sună: «*ţĭ-oĭ plătì la puntea*

(1) Cred. Rom. din Todirescĭ şi Soloneţŭ, com. de I. Avramŭ.

(2) Cred. Rom. din Todirescĭ şi Soloneţŭ, com. de I. Avramŭ; a celorŭ din Stulpicanĭ, com. de N. Cotlarciucŭ.

(3) Cred. Rom. din Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ.

raiuluĭ,» saŭ: «*las' că ţi l'oiŭ da* (lucrulŭ cutare) *la puntea raiuluĭ*», saŭ: «*lasŭ că le-ĭ vedea la puntea raiuluĭ,*» ceea ce însemnéză atâta câtŭ: nicĭ-odată saŭ abia după mórte.

Pe lângă *cartea cea négră*, despre care amŭ amintitŭ maĭ sus, fie-care cétă de dracĭ ce stă de pază la vămile despre carĭ ne-a fostŭ până aicĭ vorba, saŭ maĭ bine ḍisŭ fie-care vameşŭ maĭ are încă şi câte o *cumpĕnă* saŭ *cântarŭ,* cu care cumpĕnesce şi cântăresce faptele ómenilorŭ după mórte (1). Decĭ, cum sosesce sufletulŭ la vamă, îndată este opritŭ şi întrebatŭ de tóte faptele sale cele bune şi cele rele, şi dacă nu se află cu nimică vinovatŭ, atuncĭ îlŭ lasă să trécă maĭ departe (2); dacă e învinovăţitŭ cu ceva şi nu-şĭ póte aduce aminte saŭ anume nu voesce a spune adevĕrulŭ, cugetândŭ că în chipulŭ acesta se va putė maĭ lesne şi maĭ de grabă mântuì, atuncĭ draciĭ scotŭ cartea cea négră şi prindŭ a-ĭ cetì dintr'însa tóte pĕcatele, dela celŭ maĭ mare şi până la celŭ maĭ micŭ şi neînsemnatŭ, şi dacă în acelaşĭ timpŭ n'arŭ scóte şi ângerulŭ sĕŭ conducĕtorŭ *o carte albă,* care o duce cu sine şi 'n care se află întroduse tóte faptele omuluĭ cele bune cu *litere negre pe file albe*, atuncĭ sufletulŭ, neaducêndu-şĭ aminte cu de-amĕruntulŭ despre tóte faptele sale, lesne ar putė cădė jertfă diavolilorŭ rĕutăcioşĭ şi înşelătorĭ (3). Dacă se adeveresce că are cu multŭ maĭ multe fapte rele decât bune, atuncĭ nicĭ ângerulŭ conducĕtorŭ nu póte să-ĭ ajute nimică; iar dacă are atâtŭ fapte bune câtŭ şi rele, dar nu se scie cu acuratéţă care dintre dînsele plătescŭ maĭ multŭ, căcĭ atâtŭ diavoliĭ câtŭ şi îngerulŭ ce conduce sufletulŭ, vrea să aibă

(1) Cred. Rom. din Fundulŭ-Moldoveĭ, com. de Mercheşŭ şi a celorŭ din Secadate, com. de d-lŭ I. Georgescu.

(2) Cred. Rom. din Balacéna, com. de M. Jemna.

(3) Cred. Rom. din Baia, com. de Titu Zaharescu.

cea maĭ mare dreptate, atuncĭ se punŭ în cumpĕnă şi se cumpenescŭ, şi anume: sufletulŭ dimpreună cu faptele sale cele bune într'o cumpĕnă, iar' faptele cele rele într'altă cumpĕnă, şi dacă cumpenescŭ faptele cele bune pe cele rele, atuncĭ sufletulŭ e scăpatŭ şi merge în raiŭ, iar dacă nu, atuncĭ pĕcatele îlŭ tragŭ în iadŭ; dacă are pe-atâte fapte bune pe câte şi rele, asemenea se póte mântuì, căcĭ *archanghelulŭ* totŭ aruncă din faptele cele bune în cumpĕnă contra celorŭ rele anume ca acelea să tragă maĭ multŭ (1).

Cu tóte că dracií sunt fórte riguroşĭ întru cercetarea şi cumpĕnirea faptelorŭ omenescĭ, totuşĭ sufletulŭ póte fórte lesne să scape din ghiarele lorŭ şi să se ducă maĭ departe, dacă la fie-care vamă, unde este opritŭ şi 'nvinovăţitŭ nu numaĭ de faptele cele rele, carĭ întru adevĕrŭ le-a făcutŭ, ci chiar şi de multe altele ce nu sunt adevĕrate, scóte câte unŭ colacŭ şi câte unŭ banŭ dintre colacií şi banií ce s'aŭ datŭ de pomană sĕracilorŭ peste sălaşŭ, când i s'a dusŭ corpulŭ la grópă, şi le dă dracilorŭ ca plată (2).

Dacă e pĕcătosŭ şi pe lângă aceea nicĭ nu are cu ce plătì pre vameşĭ, atuncĭ e vaĭ şi amarŭ de dînsulŭ, căcĭ atuncĭ cu tótă întrepunerea archanghelului saŭ a îngeruluĭ conducĕtorŭ, nu póte să scape, ci trebue numaĭ decât să mérgă în iadŭ.

De aceea e bine ca fie-care omŭ să-şĭ plătéscă singurŭ vămile până ce e încă în viéţă, dând în acelaşĭ timpŭ şi pentru sufletele celorŭ morţĭ câte ceva de pomană (3).

---

(1) Cred. Rom. din Crasna, com. de At. Germanŭ; a celorŭ din Fundulŭ Moldoveĭ, com. de Const. Mercheşŭ; a celorŭ din Bălăcéna, com. de M. Jemna; şi a celorŭ din Secadate în Transilvania, com. de I. Georgescu.

(2) Cred. Rom. din Bălăcéna, com. de M. Jemna; a celorŭ din Fundulŭ Moldoveĭ, com. de Const. Mercheşŭ şi a celorŭ din Mănăstióra, com. de G. Agapi.

(3) Com. de d-lŭ Rom. Simu.

Daca nu tocmaĭ tóte, apoĭ de bună sémă că partea cea maĭ mare a credinţelorŭ, cuprinse în capitolulŭ de faţă, se baséză pe *Viaţa sf. Vasile celŭ noŭ*, despre care ne-a maĭ fostŭ vorba în decursulŭ acestuĭ studiŭ, şi în care nu numaĭ că se află tóte *vămile vĕzduhuluĭ* înşirate, ci totŭ-odată şi fórte pe largŭ descrise, şi pe lângă acésta representate încă şi într'unŭ felŭ de icónă. (Vezĭ figura alăturată).

Marianŭ, Inmormîntarea la Români. Pag. 456.

XXXIV.

IADULŬ.

Poporulŭ românŭ de pretutindene privesce *raiulŭ* şi *iadulŭ* ca douĕ lumĭ opuse una alteia, diferite în teorie de credinţă de lumea reală, sub care cuvîntŭ înţelegŭ lumea vĕdută de noĭ, în practică eĭ însă nu socotescŭ a fi nicĭ o diferinţă. Distanţa şi loculŭ sunt punctele, în carĭ nu coincidŭ.

O splendóre mare şi provenită din apropierea divină, în ceea ce privesce *raiulŭ*. O suferinţă însă şi o îngrozire cu multŭ maĭ mare, de cum este în omenire, în ceea ce privesce *iadulŭ*, şi acésta din lipsa completă a Dumnedeirii.

Iadulŭ, după credinţa Românilorŭ din *Ţéra-Românéscă*, se află în interiorulŭ pămîntuluĭ. Unŭ întunericŭ nedescrisŭ se află acolo, şi în elŭ rătăcescŭ sufletele celorŭ pĕcătoşĭ şi la timpurĭ hotărîte unele continuă, altele mergŭ să-şĭ ia pedépsa la care sunt osîndite. Uniĭ ardŭ în focŭ, alţiĭ sunt mâncaţĭ de viermĭ, alţiĭ jócă într'o arie de mărăcinĭ, iară alţiĭ pórtă încinşĭ pe draciĭ, carĭ aŭ fostŭ causătoriĭ pĕcătuiriĭ lorŭ. Omŭ pe omŭ nu se vede, nicĭ nu póte sci ceva de pe pămîntŭ saŭ dela ceĭ morţĭ ce sunt în raiŭ, saŭ chiar acolo în iadŭ. Numaĭ rugăciunile familieĭ, bisericeĭ şi ale sĕracilorŭ

precum și pomenile ce li se facŭ potŭ să le maĭ ușureze din aceste chinurĭ (1).

Uniĭ Românĭ din *Bucovina* însă credŭ și spunŭ că *iadulŭ* arŭ fi o grópă fórte adâncă și colosalŭ de mare în fundulŭ pămîntuluĭ, unde cât e lumea, arde focŭ, dar cu tóte acestea nicĭ când nu e lumină, ci totŭ numaĭ întunericŭ din causa fumuluĭ celuĭ mare, desŭ șî înnădușitorŭ, care iesă din acelŭ focŭ. Alţiĭ din contră, îșĭ închipuescŭ iadulŭ ca unŭ felŭ de casă saŭ maĭ bine ḑisŭ ca unŭ felŭ de cetate colosalŭ de mare, situată într'o afundătură fórte întunecósa și urîciósă de sub pămîntŭ și înconjurată de jurŭ împrejurŭ cu ziduri înalte. Și precum o casă de rîndŭ are necesitate de tălpĭ, uscioŕĭ și ușĭ saŭ alte obiecte, așa are și iadulŭ, cu acea deosibire numaĭ că pe când noĭ întrebuinţămŭ pentru astŭ-felŭ de lucrurĭ diferite lemne și pietre, pe atuncĭ pentru iadŭ și maĭ alesŭ pentru tălpile acestuia se întrebuinţéză babele cele rele și cu deosebire vrăjitórele, carile cât aŭ trăitŭ numaĭ fapte rele aŭ făcutŭ.

In mijloculŭ iaduluĭ stă pe unŭ scaunŭ de fierŭ *Scaraoţchi*, împĕratulŭ întunericuluĭ, iar împrejurulŭ luĭ miĭ și milióne de *dracĭ* și *drăcóĭce*, uniĭ maĭ urîţĭ și maĭ sluţĭ decât alţiĭ, carĭ se'mpărţescŭ în maĭ multe cete și carĭ chinuescŭ pre ceĭ nelegiuiţĭ și pĕcătoșĭ în totŭ chipulŭ; și anume: pre uniĭ îĭ punŭ într'unŭ cuptorŭ mare de focŭ și-ĭ frigŭ, saŭ îĭ fierbŭ într'o căldare de aramă în care se află smólă clocotitóre, pre alţiĭ îĭ piséză într'o piuă de spijă, saŭ îĭ punŭ în lulele, și-ĭ fuméză; și iarășĭ pre alţiĭ îĭ batŭ și chinuescŭ cu bice și harapnice de piele, saŭ le scotŭ limbele și le strĕpungŭ cu nisce ace înfierbîntate.

La ușa iaduluĭ, care e alcătuită tótă din fĭerŭ, staŭ ḑi și nópte doĭ diavolĭ, carĭ îndémnă pre toţĭ ceĭ ce trecŭ pe acolo

(1) D. Stănescu, op. cit. p. 326—327.

să între în năuntru, și respingŭ pre toți ceĭ ce arŭ voi să iésă afară din iadŭ, ca să scape de muncile cele crâncene (1).

In pórta saŭ ușa iaduluĭ se maĭ află încă și *flórea maculuĭ,* care asemenea ademenesce pre suflete ca să între în iadŭ, după cum prea lesne ne putemŭ încredința despre acésta din următórele versurĭ dintr'o doină poporală din Bucovina:

Dară flórea maculuĭ
Șéde 'n pórta iaduluĭ
Și totŭ cresce și 'nfloresce
Multe suflete-amăgesce (2).

Imprejurulŭ iaduluĭ se află unŭ felŭ de câmpie stérpă, ca și când ar fi arsă de focŭ. Iar prin câmpia aceea trece «*apa Sâmbeteĭ,*» care se revarsă în iadŭ. De aicĭ apoĭ și blăstĕmulŭ: «*duce-te-aĭ cu apa Sâmbeteĭ,*» adecă: lua-te-ar draculŭ să nu te maĭ vĕdŭ!

Drumulŭ ce duce la iadŭ e plinŭ de spinĭ și mărăcinĭ. Cu tóte acestea însă sufletele celorŭ pĕcătoșĭ ajungŭ pe de-o sută și pe de-o mie de orĭ maĭ de grabă într'însulŭ, decât a celorŭ dreptĭ în raiŭ.

De aicĭ se vede că vine apoĭ și dicala Românilorŭ din Bucovina:

Haĭ, haĭ, haĭ
Pân' la raiŭ,
Că pân' la iadŭ
E num' unŭ gardŭ
Și-acela-ĭ spartŭ.

Tóte sufletele celorŭ pĕcătoșĭ mergŭ de-a dreptulŭ în iadŭ;

---

(1) Cred. Rom. din Bălăcéna, com. de M. Jemna; a celorŭ din Ropcea, com, de Em. Cuparencu; a celorŭ din Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, și a celorŭ din Fundulŭ Moldoveĭ, com. de Const. Mercheșŭ.

(2) Marianŭ, Poesiĭ pop. rom., t. II, Doine și Hore, Cernăuțĭ 1875. pag. 93.

ale celorŭ maĭ puținŭ pĕcătoșĭ însă, după ce aŭ trecutŭ vămile și se credŭ a fi acuma scăpate de orĭ și ce primejdie, ajungêndŭ la *gura iaduluĭ*, care este o prăpastie îngrozitóre și fórte mare și 'n care se află felŭ de felŭ de balaurĭ, solomâsdre, brósce râióse, șerpĭ și șerpóice, precum și alte gângăniĭ uricióse, carĭ foșcăescŭ ca nisce viermĭ, când daŭ să trécă peste *puntea raiuluĭ*, care duce peste acea prăpastie spre raiŭ, se trezescŭ de-odată și pe neașteptate că picâ de pe punte și cadŭ în iadŭ.

Insă sufletele, ce se ducŭ, după despărțirea lorŭ de corpŭ, în iadŭ, nu rĕmânŭ acolo pe vecie, ci ele staŭ numaĭ unŭ timpŭ hotărîtŭ, adecă până ce-șĭ tragŭ pĕcatulŭ. După aceea iesŭ din iadŭ și se ducŭ într'unŭ locŭ anumitŭ dintre iadŭ și raiŭ, unde petrecŭ apoĭ până la judecata cea de pe urmă (1).

Româniĭ din *Transilvania* credŭ că iadulŭ e o *peșteră* întunecósă în pămîntŭ și anume de desuptulŭ raiuluĭ. Gura, prin care se duce în acea peșteră, se numesce «*gârliciulŭ pămîntuluĭ.*» Acea peșteră servesce ca locuință la o mulțime de diavolĭ precum și la o mulțime de suflete de-ale celorŭ întinațĭ cu pĕcate (2).

Atâtŭ iadulŭ, câtŭ și muncile, și tóte cele-lalte, ce se maĭ petrecŭ într'însulŭ precum și'n nemijlocita luĭ apropiere, adeseorĭ le întimpinămŭ nu numaĭ în vorba de tóte dilele, ci și într'o mulțime de poveștĭ, legende, colinde și alte cântece poporane atâtŭ din Bucovina câtŭ și din cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ.

Așa într'o poveste din *Transilvania*, întitulată «*Vizorŭ, craiulŭ șerpilorŭ,*» aflămŭ următórele cu privire la unele dintre muncile iaduluĭ:

---

(1) Cred. Rom. din Ropcea, com. de I. Cuparencu; a celorŭ din Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, precum și a altorŭ Românĭ din Bucovina.

(2) T. Simonŭ.—W. Schmidt, op. cit. p. 43.

«Petru luă căpĕstrulŭ, se duse la stava de caĭ şi încălecă pe calulŭ, care era maĭ slabŭ decât toţĭ caiĭ din acea stavă. Calulŭ şi plecą cu elŭ şi *ajunse la o grópă.* Acolo se scoborî de pe calŭ, îlŭ lovi cu vătrarulŭ în frunte, de care lovitură într'o clipită se prefăcŭ într'unŭ stanŭ de pétră, iar elŭ se *scoborî în grópă şi intră în ceea-laltă lume.*

«Griji însă bine de sfatulŭ datŭ de socru-sĕŭ, ca să nu uite nimică din ceea ce va vedė.

«Adecă ce vĕḑù?

«Totŭ lucrurĭ de carĭ multŭ se minună.» Maĭ întâiŭ trecŭ pe lângă unŭ omŭ acoperitŭ cu 99 de ţolurĭ, tóte noue nouţe, şi totu-şĭ murĭa de frigŭ.

Mergêndŭ maĭ departe vĕḑù unŭ omŭ acoperitŭ cu unŭ ţolŭ de totŭ ruptŭ şi supţire, iar pe elŭ ploua cu zăpadă şi totuşĭ îĭ era caldŭ.

«Trecêndŭ pe lângă aceştia, nu departe vede unŭ altŭ omŭ, aşezatŭ cu spatele pe pămîntŭ, pe care doĭ servitorĭ cu unŭ sucitorŭ îlŭ îndopaŭ cu mâncarea, ca pe o gâscă, şi totuşĭ se văeta că e flămândŭ.

«In altŭ locŭ vĕḑù unŭ omŭ slabŭ de totŭ ca o lespede, şi mânjitŭ cu smólă, pe care alţĭ doĭ servitorĭ îlŭ jupuiaŭ şi iar îĭ trăgeaŭ pielea de pe elŭ.

«Mergêndŭ maĭ înainte, vĕḑù unŭ omŭ cufundatŭ într'unŭ lacŭ până la grumazŭ, pe care, când se încerca să iasă, îlŭ lovia unŭ berbece cu capulŭ în frunte, în cât iar cădea în lacŭ.

«Trecêndŭ de aci, vĕḑù unŭ bolnavŭ, zăcêndŭ în patŭ şi totŭ strigândŭ după ajutorŭ, dar nu venia nimenĭ.

«Maĭ încolo vĕḑù unŭ omŭ spânzuratŭ de limbă.

«In altŭ locŭ vĕḑù unŭ omŭ legatŭ de mânĭ şi de picióre şi la mânĭ trăgeaŭ doĭ boĭ, acum într'o parte, acum într'alta.

«Nu departe dela acesta îi venì înainte unŭ păzitorŭ, care îlŭ întrebă:

—«Ce cauțĭ pe aicĭ, pămînténule?

—«Cautŭ pe Măria-sa Domnulŭ celŭ bĕtrânŭ, din satulŭ nostru.

—«Ce aĭ cu elŭ?

—«M'a trimisŭ Măria-sa Domnulŭ celŭ tênĕrŭ, să-ĭ aducŭ coróna.

—«Te du pe aicĭ în colo, căcĭ tocmaĭ acum bea apă dintr'unŭ isvorŭ, veḑi-lŭ colo?

—«Vĕdŭ!

—«Se duse Petru, și când fu înaintea luĭ, îĭ sărută mâna, și-ĭ spuse din ce pricină a venitŭ.

«I-o daŭ dar, — ḑise — și așa numaĭ asta am adus'o dela elŭ, i-o daŭ ca să mĕ limpeḑescŭ și de asta.

«Ḑicêndŭ aceste, luă coróna de pe capŭ și-o puse în mânile luĭ Petru.

«Apoĭ iar ḑise:

—«Acum spune-mĭ, Petre, ce-aĭ vĕḑutŭ, aicĭ în lumea nóstră?

—«O Măria-ta, că multe am vĕḑutŭ!

—«Ce?

—«Întâiŭ am vĕḑutŭ unŭ omŭ acoperitŭ cu nouĕ-ḑecĭ și nouĕ de țolurĭ, tóte nouĕ nouțe și totușĭ îngheța de frigŭ.

—«Sciĭ, Petre, ce însemnéză acésta?

—«Ba nu sciŭ!

—«Ascultă dar să-țĭ spunŭ. Fie-care omŭ până trăesce pe pămîntulŭ nostru pĕcătuesce, iar când pĕcătuesce, calcă legea luĭ Dumneḑeŭ. Pĕcatulŭ póte fi maĭ ușorŭ saŭ maĭ greŭ, după cum e și fapta. Dumneḑeŭ nu lasă nicĭ unŭ pĕcatŭ nepedepsitŭ, numaĭ atuncĭ când omulŭ cunoscêndu-șĭ greșéla sa se întórce cu inimă curată. Apoĭ unele pĕcate

sunt marĭ, pentru că le vedemŭ şi noĭ marĭ. Dar maĭ sunt unele pĕcate, carĭ nouĕ nu ni se parŭ marĭ, şi totuşĭ sunt marĭ. Omulŭ acela, pe care l'aĭ vĕḑutŭ întâia óră, pentru aceea tremură de frigŭ sub nouĕ-ḑecĭ şi nouĕ de ţolurĭ, tóte nouĕ nouţe, căcĭ elŭ, când a fostŭ pe pămîntŭ, nu a a datŭ nicĭ unŭ vestmîntŭ sŏracilorŭ de pomană.

«Elŭ n'a făcutŭ ceea-ce a trebuitŭ să facă şi pentru aceea se pedepsesce. Asta nu se vede aşa pĕcatŭ mare, dar totuşĭ e mare. Altulŭ iar face ceea-ce nu trebue să facă; asta iar e mare pĕcatŭ. — Ce-aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«Am vĕḑutŭ unŭ omŭ acoperitŭ cu unŭ ţolŭ de totŭ supţire şi ruptŭ, şi totuşĭ asuda de caldŭ.

—«Veḑĭ, Petre, acela a făcutŭ sĕracilorŭ vestminte de pomană. — Ce-aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«Am vĕḑutŭ unŭ omŭ cu spatele la pămîntŭ, pe care îlŭ îndopaŭ alţĭ doĭ ómenĭ cu sucitorulŭ, şi totuşĭ striga că móre de fóme.

—«Veḑĭ, Petre, aşa se pedepsescŭ ómeniĭ ceĭ lacomĭ la mâncărĭ şi bĕuturĭ. — Ce-aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«Intr'unŭ locŭ am vĕḑutŭ unŭ omŭ de totŭ slabŭ ca şi o lespede, şi mânjitŭ peste totŭ trupulŭ cu smólă, pe care totŭ îlŭ jupuiaŭ şi iar trăgeaŭ pielea de pe elŭ. Asta ce va să însemneze?

—«Veḑĭ, Petre nu înţelegĭ ce însemnéză, cu tóte că e uşorŭ de înţelesŭ. Asta e pedépsa ómenilorŭ doritorĭ de plăcerĭ trupescĭ. Trupulŭ e slabŭ, că şi l'a slăbitŭ elŭ, e negru pentru că l'a înegritŭ sufletulŭ, pe care l'a fostŭ mânjitŭ elŭ cu atâtea spurcăciunĭ, iar pre lângă aceea maĭ capĕtă ca pedépsă aceea ce aĭ vĕḑutŭ.

—«Ce-aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«Am vĕḑutŭ unŭ omŭ cufundatŭ într'unŭ lacŭ, pe care când se'ncerca să iasă, îlŭ lovia unŭ berbece în frunte în câtŭ iar cădea în lacŭ.

—«Omulŭ acela, Petre, câtŭ a trăitŭ, a totŭ înşelatŭ, și acum vedĭ cu ce se pedepsesce?

—«Ce aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«Am vĕḑutŭ unŭ omŭ bolnavŭ zăcêndŭ într'unŭ patŭ totŭ strigândŭ după ajutorŭ, dar nu venia nimenĭ.

—«Vedĭ, Petre, omulŭ acela nu şĭ-a cinstitŭ părinţiĭ. — Ce-aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«Am vĕḑutŭ unŭ omŭ spânzuratŭ de limbă.

—«Vedĭ, Petre, acela a înjuratŭ pre Dumneḑeŭ și pre alţĭ ómenĭ, iar acuma se pedepsesce după cum i se cuvine. — Ce-aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«Am vĕḑutŭ într'unŭ locŭ unŭ omŭ legatŭ de mânĭ și de picióre cu unŭ lanţŭ mare și grosŭ, iar de lanţŭ la picióre și la mânĭ trăgeaŭ câte o părechе de boĭ.

—«Acela, Petre, pentru aceea se pedepsesce aşa, căcĭ în lume a juratŭ pe strâmbătate.

—«Dar ce-aĭ maĭ vĕḑutŭ?

—«N'am maĭ vĕḑutŭ nimicŭ!

—«N'aĭ maĭ vĕḑutŭ, că nu te-aĭ dusŭ maĭ în colo. Dar să vĕḑĭ altele, te-aĭ îngrozì, te grijesce dar să nu ajungĭ și tu pe aicĭ. — Dar feciorulŭ meŭ ce maĭ face?

—«Face bine, că-ĭ sănĕtosŭ!

—«Cum o maĭ ducețĭ la olaltă?

—«Rĕŭ de totŭ, că m'a bătutŭ de douĕ orĭ pe nedreptulŭ.

—«Atuncĭ e rĕŭ de totŭ; mĕ temŭ că și elŭ va ajunge pe aicĭ pe unde-va. Te du, Petre, du-ĭ coróna și maĭ iartă și tu câtŭ poţĭ.

«Petru nu maĭ zăbovì multŭ ci se duse până la gaură, eşì afară, se sui pe calŭ şi-lŭ lovì cu vătrarulŭ în frunte, apoĭ într'o clipită ajunse la socrulŭ sĕŭ Vizorŭ, craiulŭ şerpilorŭ (1)».

---

(1) I. Popŭ Reteganulŭ, Poveştĭ ardelenescĭ, Partea II. Braşovŭ 1888, p. 58—62.

In altă poveste, din *Bucovina*, ni se spunŭ următórele:

«Vĕḑêndŭ sufletulŭ omuluĭ într'o érbă mare şi frumósă nisce vacĭ hitióne, carĭ de abia se puteaŭ mişca dintr'unŭ locŭ într'altulŭ de slabe ce eraŭ, şi întrebândŭ elŭ pre ângerulŭ sĕŭ conducĕtorŭ de ce sunt aşa slabe şi nu daŭ lapte, deşi aŭ érbă de prisosŭ, ângerulŭ îĭ rĕspunse:

—«Acestea sunt vacile celorŭ carĭ le-aŭ datŭ de pomană, dar pe urmă le-a părutŭ rĕŭ după dînsele.

«Maĭ departe vĕḑêndŭ elŭ pe unŭ prundŭ, unde nu era maĭ de felŭ iérbă, nisce vacĭ marĭ şi frumóse, carĭ de abia se mişcaŭ dintr'unŭ locŭ în altulŭ de încălate şi grase ce eraŭ, precum şi o mulţime de femeĭ şi bărbaţĭ, carĭ veniaŭ din tóte părţile cu doniţele de le mulgeaŭ, şi întrebândŭ pre ângerŭ: de ce acestea sunt aşa de frumóse, ângerulŭ îĭ ḑise:

—«Aceste vacĭ sunt dăruite sĕracilorŭ din tótă inima.

«Mergêndŭ maĭ departe vede unŭ omŭ culcatŭ cu faţa în susŭ şi cu gura căscată, iară de-asupra luĭ unŭ şérpe încolăcitŭ pe lângă o créngă cu gura în jos şi din gura luĭ cădea *verinŭ* în gura omuluĭ.

—«Acesta, — ḑise ângerulŭ, când fu întrebatŭ, — a omorîtŭ şerpiĭ şi, în locŭ să-ĭ arunce unde-va într'o grópă saŭ tufişŭ, i-a aninatŭ pe prăjinĭ în faţă sfîntuluĭ sóre.

«La urmă vede o óie că se scutură de-asupra unuĭ omŭ, ce trecea printr'unŭ focŭ mare. Intrebândŭ pre ângerŭ ce însémnă acésta, ângerulŭ îĭ rĕspunse:

—«Acestŭ omŭ, a datŭ oĭ de pomană, şi lâna lorŭ, fiindŭ udă, îlŭ scutesce acuma de para foculuĭ. (1)».

Atâta din poveştĭ!

O legendă din *Bucovina* ne spune, cu privire la iadŭ, următórele:

---

(1) Com. de I. Tonigariŭ, stud. gimn.

Ângerulŭ morțiĭ acum
Mĕ însoțesce la drumŭ
Și mĕ trece pe la *iadŭ*,
Unde pĕcătoșiĭ ardŭ.
Vaĭ! la elŭ cum mĕ uitaĭ,
Ce vĕḑuĭ mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ *balaurĭ* căscândŭ
Și din gură focŭ vĕrsândŭ,
Curgêndŭ ca unŭ rîŭ întinsŭ
In flacără și nestinsŭ;
Și 'n frunte-ĭ unŭ dracŭ ședea
Cu Iuda 'n brațe și-ardea.
De acolo, la altŭ vadŭ,
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ!
O vaĭ! iar' când mĕ uitaĭ,
Ce vĕḑuĭ, mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ popĭ mulțĭ ereticĭ
Cu dascalĭ și grămăticĭ
Aruncațĭ cu capu 'n josŭ
In foculŭ celŭ flăcărosŭ,
Și draciĭ îĭ împungea,
Cu sulița-ĭ înpingea.
De acolo, la altŭ vadŭ,
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ!
Ochiĭ când îmĭ aruncaĭ
Ce vĕḑuĭ, mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ împĕrațĭ tiranĭ
De gâturĭ cu bolohanĭ,
In văpaia cea de focŭ
Draciĭ bătêndu-șĭ de eĭ jocŭ.
De aicea, la altŭ vadŭ,
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ!
Cu ochiĭ când mĕ uitaĭ,
Ce vĕḑuĭ, mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ tâlharĭ, ucigașĭ,
Hoțĭ râpitorĭ și pungașĭ
Văetându-se-amărâtŭ
In văpae până 'n gâtŭ.
De-acolo, iar la altŭ vadŭ
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ!
De-odată cum mĕ uitaĭ,
Ce vĕḑuĭ mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ unŭ cârdŭ de muerĭ
Tânguindu-se'n durerĭ
Și dracĭ strigândŭ: aste sunt
Ce farmecă și descântecŭ!
Apoĭ de-aicĭ la altŭ vadŭ
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ!
Iarășĭ dacă mĕ uitaĭ
Ce vĕḑuĭ mĕ 'mspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ altŭ cârdŭ de bărbațĭ
De bețivĭ și desfrânațĭ
Toțĭ în flacără undaŭ,
Și draciĭ îĭ cufundaŭ.
Maĭ nainte la altŭ vadŭ,
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ!
Mergêndŭ, dacă mĕ uitaĭ,
Ce vĕḑuĭ mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ dracĭ cu căngĭ trăgêndŭ
Nisce muerĭ și strigândŭ:
Aste totŭ minciunĭ spuneaŭ
Pe mulțĭ în belea-ĭ puneaŭ!
De-aicĭ mergêndŭ la altŭ vadŭ
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ.
In flacărĭ când mĕ uitaĭ,
Ce vĕḑuĭ mĕ spăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ negustorĭ în rîndŭ,
Cariĭ înșĕlă când vîndŭ:
Uniĭ cu măturĭ de gâtŭ
Se strîngeaŭ eĭ amărîtŭ,
Alțiĭ cu cântare 'n nasŭ
Se văĭtaŭ cu mare glasŭ,
Alțiĭ cu fôrfecĭ și cotŭ
Îĭ ducea para în notŭ.
Mergêndŭ de-aicĭ la altŭ vadŭ,
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ,!

Spre ţipetŭ când mĕ uitaĭ,
Ce vĕḑuĭ mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ iar muerĭ în muncĭ
Carĭ îşĭ lépĕdŭ aĭ lorŭ pruncĭ,
Saŭ fără milă şi dorŭ
In pântece îĭ omorŭ.
Dela celŭ din urmă vadŭ,
Totŭ la iadŭ, la iadŭ, la iadŭ!
Când stătuĭ şĭ mĕ uitaĭ
Ce vĕḑuĭ mĕ 'nspăimîntaĭ!
Vĕḑuĭ arḑêndŭ în vîlvorĭ
Bogaţĭ neîndurătorĭ,
Cariĭ totŭ s'aŭ veselitŭ
Şi sĕracĭ n'aŭ miluitŭ (1).

O colindă din *Banatŭ* descrie iadulŭ astŭ-felŭ:

Colo 'n josŭ cătră apusŭ
Sóre nu-ĭ pe cerŭ în susŭ;
Ci e norŭ şi'ntunecime,
Şĭ-o grozavă adâncime,
Unde munţiĭ varsă focŭ,
Dară marea-ĭ totŭ potopŭ,
Unde-ĭ peştera urîtă,
De balaurĭ rĕĭ păzită,
De şerpĭ, fiare ocolită.
Lângă pórtă nu e nime,
Póte să 'ntre orĭ şi cine,
Dar nime de voie bună
Pe aicea nu s'adună . . .
Icĭ e iadulŭ celŭ spurcatŭ,
Pentru ómenĭ rĕĭ gătatŭ!
Da 'n lăuntru cine sunt?
Să feréscă Domnulŭ sfîntŭ!
Lângă pórtă staŭ totŭ dracĭ
Şi slujescŭ pentru haraciŭ,
Şi pe nime eĭ nu lasă
Ca la lume să maĭ iasă!
Cătră mijlocŭ cine sunt?
Să feréscă Domnulŭ sfîntŭ!
Sunt ceĭ rĕĭ în fierŭ legaţĭ,
Până'n brâŭ în focŭ băgaţĭ,
Fripţĭ de sete, morţĭ de fóme,
Nime din eĭ nu maĭ dórme,
De durerĭ, din dinţĭ scârşnescŭ
Şi nicĭ când se miluescŭ!
Dar aceştia cine sunt?
Să feréscă Domnulŭ sfîntŭ
Sunt ceĭ rĕĭ ce-aŭ omorîtŭ,
Traiulŭ vecĭnicŭ şi-aŭ urîtŭ,
Sunt ceĭ rĕĭ ce-aŭ păgubitŭ
Pe aprópele mâhnitŭ,
Sunt ceĭ rĕĭ ce aŭ surpatŭ
Cas'altuĭa prin pĕcatŭ,
Sunt ceĭ rĕĭ ce-aŭ înşelatŭ
Şi'n minciună s'aŭ spurcatŭ!
Dar în iadŭ iar ce maĭ sunt?
Să feréscă Domnulŭ sfîntŭ!
Că sunt munţĭ de ceĭ înalţĭ
Şi în grópă afundaţĭ.
Nu e cerŭ, ci-sŭ numaĭ norĭ,
De 'ntunericŭ te 'nfiorĭ.
Nicĭ o ḑi nu e senină,
Foculŭ arde făr'lumină.
Câmpurile s'aŭ uscatŭ,
Apele tóte-aŭ secatŭ,
Nu sunt pasĕrĭ, nu sunt florĭ,
Numaĭ jarŭ şi numaĭ norĭ!
Să feréscă Domnulŭ sfîntŭ
De-a vedé ce-aice sunt (2).

(1) Veḑĭ: «Călindariulŭ poporuluĭ bucovinénŭ» pe 1891. Cernăuţĭ p. 69—70.
(2) At. M. Marienescu, Colinde. Pesta 1859, p. 87.

O doină, care am audit'o încă în vara anului 1871, pe când mĕ aflam ca studinte de clasa a VIII la gimnasiulŭ din Beiuşŭ, dela unŭ Românŭ de pe valea Crişuluĭ albŭ, ne spune despre iadŭ următórele:

Primăvara, după Martŭ,
Cătră iadŭ eŭ am plecatŭ.
Iadulŭ era încuiatŭ
Cu unŭ spinicelŭ uscatŭ.
Puseĭ mâna şi-lŭ rupseĭ
Şi în iadŭ de locŭ fuseĭ.
In iadŭ dacă am întratŭ
Acolo puţinŭ am statŭ
De cetitulŭ popilorŭ,
Cerşitulŭ bogaţilorŭ,
De recéla fiarelorŭ,
De şuerulŭ şerpilorŭ!

Altă doină, din comitatulŭ «*Turda-Arieşŭ*,» ne spune atâtŭ în privinţa *raiuluĭ* câtŭ şi a *iaduluĭ* următórele:

Puseĭ şaua pe doĭ caĭ,
Mĕ suiĭ în sus, la *raiŭ*;
Raiulŭ fuse încuiatŭ
De treĭ orĭ am genunchiatŭ,
La Dumnedeŭ m'am rugatŭ,
Şi treĭ îngerĭ a mânatŭ
Şi raiulŭ l'aŭ descuiatŭ.
Ce-am vĕdutŭ, m'am bucuratŭ:
Trupurĭ mândre şi 'nflorite,
Şi de popa spovedite;
Trupurĭ albe şi spĕlate
De popa cuminicate.
Preste ele floricele,
Unŭ pomŭ mândru de daunŭ.
Pintre clómbe păsĕrele,
Păsĕrele frumuşele.
Eŭ gândiĭ la mândra mea
Să fie şi pe-acia,
Eŭ în raiŭ aşĭ rĕmâné.
Şi Dumnedeŭ celŭ prea mare
Se mâniè fórte tare
Şi treĭ îngerĭ a mânatŭ
Şi de mână m'aŭ luatŭ
Şi din raiŭ că m'aŭ ţipatŭ.
Şi mĕ aflamŭ lângă *iadŭ*.
Iadulŭ fuse descuiatŭ,
Ce-am vĕdutŭ, m'am spăriatŭ:
Trupurĭ marĭ şi putredite,
De popa nespovedite,
Şi vĕduĭ pe mândra mea
Chinuindŭ doĭ dracĭ la ea.
Mândra umbla să se ducă,

Dracii o făceaŭ nălucă;
Ea se ţipă să m'apuce.
Eŭ grăbiĭ şi-mĭ făcuĭ cruce,
Şi 'ntinseĭ o fugă lungă,
Dracii haida să m'ajungă (1).

A treia doină, din *Ţéra Oltuluĭ*, descriindŭ munca juraţilorŭ şi a birăilorŭ celorŭ rĕĭ, nedrepţĭ, asupritorĭ şi jupitorĭ, dice:

Pus'am şaua pe doĭ caĭ,
Să mĕ suĭ în sus, la *raiŭ*.
Iadulŭ era maĭ d'a vale
Şi fugeam în fuga mare.
Iar la uşa iaduluĭ
Staŭ juraţiĭ satuluĭ,
Taie lemne draculuĭ.
Iar' birăulŭ celŭ maĭ mare
Ţinea pe dracu 'n spinare (2).

În fine o doină din *Bucovina*, şi anume din comuna Horodenicŭ, ne spune despre iadŭ acestea:

Pus'am şaua pe doĭ caĭ
Şi m'am dusŭ în sus la *raiŭ*.
De treĭ orĭ m'am închinatŭ
Raiulŭ nu s'a descuiatŭ,
Pus'am şaua pe-unŭ cocoşŭ
Şi m'am dusŭ la *iadŭ* în jos.
Şi *la gróza rĕuluĭ*
Jos la talpa hăuluĭ
Am vĕdutŭ pe mândra mea
Vr'o cincĭ dracĭ că mĭ-o bătea
Sânge roşŭ din ea săria,
In paharŭ că mi-lŭ punea:
«Poftimŭ, bade, iea şi bea,
«Căcĭ n'aĭ fostŭ stăpânŭ pe ea! (3).»

(1) Doine, strigăturĭ şi chiuiturĭ, culese de maĭ mulţĭ învĕţătorĭ zeloşĭ. Braşovŭ 1891, p. 275.
(2) Idem de eadem p. 182.
(3) «Aurora română» an. I. Cernăuţĭ 1881, p. 46

Așĭ puté să maĭ reproducŭ încă multe alte poesiĭ poporale. Credŭ însă că și acestea ne vorŭ fi de ajunsŭ spre a ne încredința: ce închipuire are poporulŭ despre *iadŭ* precum și despre tóte cele, ce se petrecŭ într'însulŭ.

Se nasce acuma întrebarea: Dela cine să fi adoptatŭ poporulŭ românŭ tóte credințele acestea? Moștenitu-le-a elŭ dela strămoșiĭ sĕĭ, saŭ póte le-a împrumutatŭ în decursulŭ timpuluĭ dela alte popóre cu totulŭ străine?

Dacă amŭ sta să reproducemŭ tóte câte le-aŭ credutŭ popórele păgâne din vechime, precum celea ce le credŭ și istorisescŭ popórele creștine din timpulŭ presentŭ despre *Iadŭ* saŭ *Tartarŭ*, și din tóte acelea amŭ voi să facemŭ o conclusiune, amŭ merge prea departe, și nouĕ nicĭ timpulŭ nicĭ spațiulŭ nu ne permitŭ s'o facemŭ acésta.

Credŭ decĭ că ne va fi de ajunsŭ și numaĭ unŭ singurŭ citatŭ din Virgilŭ, care ne dă o descriere amĕrunțită de tóte cele ce le credeaŭ și istoriseaŭ ceĭ vechĭ atâtŭ în privința *Tartaruluĭ* câtŭ și în privința tuturorŭ celorŭ ce se petrecŭ într'însulŭ și'n apropierea luĭ.

Iată ce ne spune Virgilŭ:

«Enèa, uitându-se împrejurulŭ sĕŭ, zăresce pe locŭ sub o stâncă din mâna stângă ziduri late încunjurate cu unŭ murŭ întreitŭ pre carĭ le încunjură unŭ torentŭ repede cu flacărĭ ardĕtóre, Phlegetteon din Tartarŭ, și învêrtia stâncile resunătóre. In față se află o pórtă mare și stâlpĭ de oțelŭ vîrtosŭ, așa că nicĭ o putere bărbătéscă, nicĭ chiar locuitoriĭ ceresci (deiĭ) nu sunt în stare să le sfarme; se urcă unŭ turnŭ de fierŭ până la cerurĭ, și Tisifone îmbrăcată cu o haină sângerósă păzesce diua și nóptea intrarea (tinda) fără să dórmă. De aicĭ se audiaŭ gemete și rĕsunaŭ loviturĭ grozave; apoĭ unŭ zingănitŭ de fierŭ și de lanțurĭ târâite. Enèa stătù pe locŭ și înspăimîntatŭ asculta cu urechia

vuetulŭ. O virgină, spune-mĭ: ce felurĭ de crime sunt acestea? şi prin carĭ pedepse se urmărescŭ? Ce vuetŭ aşa de mare îmĭ vine la urechĭ? Atuncĭ începù preotésa să vorbéscă astfelŭ: Duce renumitŭ alŭ Teucrilorŭ, nicĭ unuĭ omŭ nepĕtatŭ nu-ĭ iertatŭ să calce preste pragulŭ sceleraţilorŭ; însă pe mine punêndu-mĕ Hecate în fruntea dumbrăvilorŭ avernice m'a învĕţatŭ însa-şĭ pedepsele cele decretate de ḑeĭ şi m'a purtatŭ prin tóte locurile. Rhadamantus are celŭ maĭ sceleratŭ imperiŭ, elŭ biciuesce şi ascultă cercetândŭ înşelăciunile şi silesce ca cine-va să mărturiséscă celorŭ de sus acele crime, de carĭ bucurându-se pe pămîntŭ amână prin o ascundere zadarnică căinţa, sperând o mórte târḑie. Tisiphone prevĕḑută cu bice bate, insultândŭ, pre ceĭ vinovaţĭ şi ameninţândŭ cu stânga, chiamă şerpiĭ ceĭ grozavĭ, cetele furióse ale surorilorŭ. Acuma se deschidŭ porţile sacre sărindŭ din ţîţînile teribilŭ resunătóre. Veḑĭ ce păzitorŭ e în vestibulŭ (la întrare)? ce arătare păzesce locuinţa (infernulŭ)? In lăuntru şede încă maĭ înfuriată gigantica Hydră cu 50 de gurĭ negre. Acum se deschide tartarulŭ de douĕ orĭ în o prăpastie şi se estinde sub umbră (în întunericŭ) atâtŭ încât se póte uita de acolo în sus la Olimpulŭ etericŭ alŭ ceruluĭ. Aicĭ se află némulŭ anticŭ alŭ pămîntuluĭ, Titaniĭ, carĭ lovіţĭ de fulgerŭ se învîrtescŭ în fundulŭ celŭ maĭ de jos. Aicĭ am vĕḑutŭ şi pe gemeniĭ Aloiḑĭ, corpurĭ uriaşe, carĭ se încercară să surpe cu mânile cerulŭ celŭ mare şi să-lŭ arunce jos de pe tronulŭ cerescŭ. L'am vĕḑutŭ şi pe Salmoneŭ cum e pedepsitŭ. Imitândŭ flacările luĭ Joe şi sunetele Olimpuluĭ mergea acesta triumfândŭ, punêndŭ la trăsură patru caĭ şi scuturândŭ o făclie la popórele grecescĭ şi prin mijloculŭ cetăţiĭ din Elis, şi cerea pentru sine onórea unuĭ ḑeŭ, elŭ, nebunulŭ, care imita furtunele şi fulgerulŭ celŭ neimitabilŭ prin aramă şi prin tropotulŭ cailorŭ celorŭ potcovіţĭ. Insă părintele celŭ

a-totŭ-puternicŭ arunca prin noriĭ ceĭ deșĭ arma sa (fulgerulŭ), elŭ nu aduse nicĭ făcliĭ, nicĭ luminĭ de reșină (păcură) fumegătóre și îlŭ doborî la pămîntŭ cu unŭ vîrtejŭ teribilŭ. Chiar și Tityon era de vĕḍutŭ, copilulŭ pămîntuluĭ ce crează tóte, alŭ căruĭ corpŭ e întinsŭ peste nouĕ jugere de pămîntŭ și unŭ vulturŭ mare cu unŭ ciocŭ îndoitŭ, ciupindu-ĭ spre pedépsă inima cea nemuritóre și mĕruntaele cele bogate, se nutresce din ele și locuesce sub pieptulŭ celŭ înaltŭ, și fibrele renăscute nu se lasă în liniște. Ce să maĭ amintescŭ de Lapiţĭ, Irion, și de Pirithous? de-asupra cărora cât pe aci amerință să cadă o stâncă négră, și aceleia care cade îĭ urméză una asemenea eĭ; sofe aurite cu perinĭ înalte strĕluciaŭ pentru óspeţĭ și bucate pregătite cu luxŭ regalŭ se aflaŭ de naintea ochilorŭ lorŭ. Lângă dînșiĭ se vedea cea maĭ mare dintre furiĭ și împiedeca a atinge bucățele cu mânile și rădicândŭ făclia se scólă și strigă cu glasŭ tare. Aicĭ se aflaŭ aceia, carĭ câtŭ trăiră aŭ fostŭ frațĭ urgisițĭ, orĭ prin aceea că alungară pe părintele lorŭ și fațâ cu clientulŭ se încuiară cu averile sale cele aflate, nefăcêndŭ din ele parte la aĭ sĕĭ, născêndu-se cu acésta cea maĭ mare cértă, și aceia carĭ sunt biciuiţĭ pentru adulterŭ și urmândŭ armelorŭ celorŭ nelegiuite nu se sfiiră a călca credinţa promisă stăpânilorŭ sĕĭ, și acum închișĭ aștéptă pedépsa. Nu încerca a sci care e pedépsa și ce felŭ de crimă saŭ sórte i-aŭ aruncatŭ în pierḍare. Uniĭ rostogolescŭ o stâncă uriașă, alţiĭ atârnă, trașĭ pe razele roţilorŭ; șade și va ședé în vecĭ nefericitulŭ Teseŭ și de totŭ némulŭ Phlegyas admoniază și invócă pintre umbre cu vóce tare: «Invĕţaţĭ dreptatea, și admoniațĭ fiindŭ, învĕţaţĭ a nu urî ḍeiĭ.» Acesta vîndŭ pentru aurŭ patria și-ĭ impuse unŭ domnŭ puternicŭ; elŭ lasă pentru plată să se lipséscă legile și să se deslipéscă . . . Toțĭ cutezară a comite mare nedreptate și a-șĭ însușĭ aceea ce aŭ cutezatŭ.

Dacă aşĭ avé o sută de limbĭ şi o sută de gurĭ şi o vóce de fierŭ n'aşŭ puté înţelege tóte felurile crimelorŭ şi n'aşŭ puté percurge tóte numele pedepselorŭ (1).

Atâta din Virgiliŭ!

Asemĕnândŭ acum şirele acestea ale luĭ Virgilŭ cu cele ce se află în privinţa iaduluĭ şi a muncilorŭ dintr'însulŭ în «*Viaţa Sf. Vasile celŭ noŭ*» precum şi în «*Călĕtoria Maicii Domnuluĭ la iadŭ*» (2) lesne se va puté convinge orĭ şi cine că *muncile iaduluĭ* din cărţile saŭ maĭ bine ḑisŭ apocrifele din urmă sunt numaĭ nisce reproducerĭ schimbate şi adăogite a celorŭ ḑise de Virgiliŭ şi póte că şi de alţĭ autorĭ păgânĭ din vechime.

Ce se atinge de credinţele Românilorŭ despre iadŭ, apoĭ acestea credŭ că se baséză parte pe cele spuse de Virgiliŭ precum şi de alţĭ autorĭ străbunĭ din vechime, şi parte pe apocrifele creştine, carĭ tratéză despre aceeaşĭ materie.

(1) Aeneid. Lib. VI, v. 548—627

(2) B. P. Hasdeu, Cuvinte din bĕtrânĭ. t. II. Bucurescĭ 1879. p. 301—367.

XXXV.

RAIULŬ.

Raiulŭ, după credinţa Româniloră din *Ţéra-Românéscă,* e opusŭ cu totulŭ *iadului.* Elŭ e loculŭ, unde sufletele celorŭ drepţi se potŭ odihnì în pace, bucurându-se de vederea luĭ Dumneḑeŭ. Durerea şi întristarea nu se potŭ nicĭ când stabilì într'însulŭ. Din contră, în elŭ domnesce o bucurie fără de sfîrşitŭ. Dumneḑeŭ ocupă loculŭ celŭ maĭ de cinste, de unde rĕspândesce tótă mărirea sa, iar în jurulŭ luĭ staŭ ceĭ fericiţĭ în maĭ multe cete şi petrecŭ mâncândŭ şi bêndŭ, ceea ce şi-aŭ datŭ în viaţa lorŭ saŭ ceea ce li s'a *pomănuitŭ* de mumă, soră, rude, epitropŭ şi alţiĭ.

Dacă ceĭ repausaţĭ aŭ terminatŭ de mâncatŭ şi bĕutŭ ceea ce li se dedese, atuncĭ e fórte greŭ, căcĭ facŭ şi eĭ zîmbre privindŭ la alţiĭ.

Acolo, în acelŭ locŭ de fericire, se întâlnescŭ sufletele celorŭ morţĭ, fraţiĭ cu fraţĭ, cu surorĭ, cu prietenĭ; părinţiĭ cu părinţiĭ lorŭ, şi aceştia cu moşiĭ şi strămoşiĭ lorŭ. Umbrele uneĭ generaţiunĭ întregĭ se strângŭ în jurulŭ vre unuĭ evlaviosŭ strămoşŭ, şi se spunŭ multe despre viaţa şi relaţiunile lorŭ în raiŭ.

Dacă cine-va a muritŭ neîmpăcatŭ cu unŭ altulŭ, sufletele lorŭ nu se maĭ potŭ împăca nicĭ odată. Sufletele lorŭ fără voe fugŭ unulŭ de altulŭ şi se privescŭ cu dispreţŭ. De aceea este bine ca celŭ ce se simte că móre, să se îngrijéscă, ca acestŭ momentŭ să nu-lŭ apuce neîmpăcatŭ cu cine-va. In colo totulŭ merge în linişte şi pace, fie-care îşĭ cunósce dreptulŭ sĕŭ, certe nu se află (1).

Românii din *Bucovina* spunŭ că *raiulŭ* este o grădină fórte frumósă, strălucitóre, care e împodobită cu totŭ felulŭ de florĭ mirositóre şi pomĭ roditorĭ, în carĭ cântă felŭ de felŭ de păsĕrĭ. Maĭ pe scurtŭ tóte frumuseţile şi bunătăţile lumii sunt concentrate în acésta grădină.

Raiulŭ se află în cerŭ saŭ, după cum spunŭ uniĭ, pe pămîntulŭ din cea-laltă lume.

In mijloculŭ raiuluĭ stă însuşĭ Dumneḑeŭ pe unŭ scaunŭ strălucitorŭ de aurŭ, împodobitŭ cu diamante şi alte pietre scumpe, iar împrejurulŭ luĭ se află totŭ felulŭ de mese întinse, pline cu felurite bucate şi bĕuturĭ, din carĭ mănâncă şi beŭ sufletele drepţilorŭ, îndemnate fiindŭ de cetele îngerescĭ ca să mănânce şi să bee din orĭ-ce le trage inima.

In raiŭ însă nu-ĭ este nimĕruĭ altuia iertatŭ să între, fără numaĭ sufletelorŭ celorŭ drepte, bune, alese şi plăcute luĭ Dumneḑeŭ, carile, după ce aŭ întratŭ, se desfătéză apoĭ în tóte bunătăţile (2).

La uşa raiuluĭ staŭ doĭ îngerĭ saŭ archangheli cu săbiĭ, carĭ păzescŭ ca să nu intre orĭ şi cine într'însulŭ, ci numaĭ ceĭ drepţĭ, numaĭ ceĭ vrednicĭ (3).

---

(1) D. Stănescu, op. cit. p. 326.

(2) Cred. Rom. din Ropcea, com. de Em. Cuparencu; a celorŭ din Bălăcéna, com. de M. Jemna; a celorŭ din Stulpicanĭ com. de Nic. Cutlarciucŭ şi a celorŭ din Fundul-Moldoveĭ, com. de Const. Merchesŭ.

(3) Cred. Rom. din Bălăcéna, com. de M. Jemna, şi a celorŭ din Bilca, com. de Iust. Cârdeiŭ.

Alțiĭ din contră credŭ și spunŭ că la ușa raiuluĭ stă *Sân-Petru* cu unŭ mănunchiŭ de cheĭ în mână, care asemenea nu lasă pre orĭ și cine să între în nuntru, ci numaĭ pre ceĭ dreptĭ.

Totŭ în ușa saŭ pórta raiuluĭ maĭ stă încă și *Flórea* saŭ *Sora Sóreluĭ.*

In privința acesteĭ plante o doină din *Bucovina* ne spune următórele:

Câte florĭ sunt pe pămîntŭ,
Tóte trecŭ la jurămîntŭ,
Numaĭ *Flórea sóreluĭ*
Șede'n pórta raiuluĭ,
Face locŭ sufletuluĭ
Și odihnă trupuluĭ (1).

Imprejurulŭ raiuluĭ se află câmpiĭ întinse, maĭ totŭ așa de frumóse și pline de bunătățĭ ca și raiulŭ.

Prin mijloculŭ acestorŭ câmpiĭ trece unŭ rîŭ mare și limpede numitŭ «*Apa Duminiceĭ*», care se revarsă în raiŭ (2).

Drumulŭ ce duce în cea-laltă lume se desface dela unŭ locŭ în doĭ ramĭ, celŭ de-a stânga duce de-a dreptulŭ la iadŭ, celŭ de-a drépta însă, care e presurатŭ cu totŭ felulŭ de florĭ mirositóre, duce spre raiŭ, iar nu departe de acesta trece peste *gura iaduluĭ*, peste care se află *puntea raiuluĭ*, despre care amŭ vorbitŭ maĭ pe largŭ în capitolulŭ premergĕtorŭ.

Românii din *Transilvania* credŭ că raiulŭ ar fi o grădină plină de florĭ și pomĭ frumoșĭ, situată pe unŭ munte deasupra iaduluĭ. In acéstă grădină se află mulțime de ângerĭ precum și sufletele ómenilorŭ celorŭ bunĭ, carĭ trăescŭ în tótă îndestularea și fericirea, avêndŭ înaintea lorŭ mese încărcate cu totŭ soiulŭ de mâncărĭ și bĕuturĭ.

---

(1) Marianŭ, Poesiĭ pop. rom. t. II. Cernăuțĭ 1875, p. 93.
(2) Veḑĭ despre acésta și B. P. Hasdeŭ, Dict. limb. rom. t. II. p. 1288.

Iar fericiţĭ se consideră aceĭ ómenĭ, carĭ câtŭ trăescŭ aicĭ pe pămîntŭ, sunt milostivĭ, căcĭ eĭ prin milostenie îşĭ mântuescŭ sufletulŭ de munca cea eternă şi după mórte ajungŭ la fericirea eternă, care e adevĕrata fericire. De asemenea se consideră a fi fericiţĭ şi aceia, carĭ în acéstă lume pătimescŭ maĭ multŭ, credêndu-se că-şĭ iaŭ pedépsa în lumea acésta şi că 'n cea-laltă lume nu vorŭ maĭ avé nimicŭ de suferitŭ (1).

Atâtŭ raiulŭ, câtŭ şi celea ce se petrecŭ într'însulŭ adese orĭ le întêlnimŭ şi în literatura poporală.

Aşa legenda poporală din *Bucovina,* din care amŭ reprodusŭ o parte în capitolulŭ despre iadŭ, urmândŭ maĭ departe, dice:

Decĭ acea cale lăsândŭ
Şi maĭ nainte mergêndŭ
In drépta când mĕ uitaĭ,
Ce vĕduĭ, mĕ bucuraĭ!
Vĕduĭ *raiulŭ* celŭ frumosŭ
Ca sórele luminosŭ
Şi mese întinse 'n rîndŭ
Pe ele făcliĭ ardêndŭ.
Unde'mprejurŭ drepţiĭ sta
Şi bucurie gusta
Impreună dănţuindŭ
Şi pe Dumnedeŭ slăvindŭ.
Intr'altŭ locŭ iar mĕ uitaĭ
Totŭ la raiŭ, la raiŭ, la raiŭ!
Vĕduĭ sfinţĭ prea luminoşĭ,
Apostolĭ şi cuvioşĭ,
Şi cete de mucenicĭ,
De tinerĭ, bĕtrânĭ şi micĭ
Impreună dănţuindŭ
Şi pe Dumnedeŭ slăvindŭ.
Intr'altŭ locŭ iar mĕ uitaĭ
Totŭ la raiŭ, la raiŭ, la raiŭ!
Véduĭ şi sfinte muerĭ
Petrecêndŭ în mângâerĭ
Cu cununĭ de diamantŭ
Şi podóbe de brilantŭ
Impreună dănţuindŭ
Şi pe Dumnedeŭ slăvindŭ.
Decĭ de-acolo iar plecaĭ
Totŭ la raiŭ, la raiŭ, la raiŭ!
Ce vĕduĭ mĕ 'nspăimîntaĭ
Vĕduĭ raiulŭ încuiatŭ
Póte pentru-alŭ meŭ pĕcatŭ,
Pân'la vremea de judeţŭ,
Când va sta Christosŭ în jeţŭ,
Ca să judece pe toţĭ,
Pe ceĭ viĭ şi pe ceĭ morţĭ (2)

(1) Com. de d-lŭ T. Simonŭ.
(2) Calind. pop. bucov. cit. p. 70—71. O variantă a acesteĭ legende vedi-o la Sbiera, Colinde, cântece de stea şi urărĭ la nunţĭ. Cernăuţĭ 1888. p. 63—66.

O doină poporală din *Transilvania* ne spune următórele despre raiŭ:

Când viața mĭ-am urîtŭ
In cale lung'am pornitŭ
Și la raiŭ că am sositŭ.
Găsiĭ raiulŭ încuiatŭ
Și tare m'am supĕratŭ,
Și-am pusŭ mâna pe lăcatŭ
Și-am picatŭ la greŭ pĕcatŭ
Și 'n genunchĭ cá am picatŭ
Și la Tatălŭ m'am rugatŭ:
Raiulŭ de mĭ-a descuiatŭ,
Ce-am vĕḑutŭ m'am bucuratŭ,
Era nisce pĕsărele
Cânta nisce glăsurele
Dragŭ mi-ar fi să fiŭ cu ele (1).

O colindă din *Banatŭ*, în care asemenea se descrie raiulŭ, sună precum urméză:

Șede, Dómne, cine-mĭ șede,
Șede Petru 'n câmpulŭ verde,
Colo susŭ la rĕsăritŭ,
Unde sóre s'a ivitŭ,
Pe piciorulŭ celŭ de plaiŭ,
Lângă pórta cea de raiŭ,
Totŭ îmĭ cântă, privighézĕ,
Și 'n lăuntru elŭ nu lasă,
Făr de-a sci și Dumneḑeŭ,
Dumneḑeŭ și soțulŭ sĕŭ.
Domnulŭ la raiŭ ajungea
Și luĭ Petru că-ĭ ḑicea:
—Spus'am, Petre, să nu uițĭ
Orĭ sĕracĭ sunt, orĭ avuțĭ,
Să nu-ĭ lașĭ în raiulŭ meŭ
De-aŭ făcutŭ în lume rĕŭ.
Lasă tu, dup'alŭ meŭ sfatŭ,
Pe ceĭ ce golĭ aŭ îmbrăcatŭ
Și flămânḑĭ aŭ săturatŭ
Și setoșĭ aŭ adăpatŭ
Și scârbițĭ aŭ mângâiatŭ!
Iar Petre-a cuvîntatŭ:
— «Dómne; tóte-am ascultatŭ.
— «Petre! daca-ĭ lucru-așa
Raiulŭ îmĭ veĭ arăta,
Pe ceĭ bunĭ să-ĭ potŭ căta!
— «Dómne! poțĭ de locŭ întra
Că e'mpĕrăția ta!
Domnulŭ sfîntŭ atuncĭ pășia
Și'nainte că-ĭ venia:
Ângeriĭ și Cheruvimiĭ.
Archangheliĭ, Serafimiĭ

(1) Grigore Sima, Cântece populare din Ardélŭ, in «Convorbirĭ lit.» an. XV. Iașĭ 1882. p. 226.

Totŭ cântândŭ şi tămâindŭ
Şi în mânĭ făcliĭ ţinêndŭ.
Şi pe Domnulŭ l'aŭ purtatŭ,
Pân'ce raiulŭ a cătatŭ.
Pe-urmă Domnulŭ celŭ cerescŭ
Şéde'n tronŭ dumnedeescŭ.
Lângă tronŭ se aduna
Toţĭ în raiŭ câţĭ maĭ era:
Prunculeţĭ de-ĭ mititeĭ
Ca şi nisce ângereĭ
Şi feciorĭ nevinovaţĭ
Cu florĭ albe'ncununaţĭ
Şi bĕtrânĭ încărunţiţĭ,
De pĕcatulŭ lorŭ căiţĭ,
Fetişóre, muerĭ, babe,
Care de fire n'aŭ fostŭ slabe.
Domnu-atuncea a grăitŭ:
«Fiilorŭ! eŭ am venitŭ
Să vĕ vĕdŭ, căcĭ v'am iubitŭ,
Voia mea aţĭ împlinitŭ!
— Dómne! miluesce-ne
Şi de rĕŭ scutesce-ne!
Toţĭ cânta şi se 'nchina.
Domnulŭ sfîntŭ se bucura.
Raiulŭ e ca şĭ-o grădină,
Unde-ĭ diua totŭ senină,
Şi nu-ĭ nóptea 'ntunecósă
Şi nu-ĭ sórta ticălósă.
Câmpurile înflorescŭ
Iară munţiĭ înverdescŭ
Păsĕrile dănţuescŭ,
Apele se limpedescŭ
Şi ceĭ bunĭ în vecĭ trăescŭ! (1)

(1) Marienescu, Colinde, Pesta 1859, p. 84-86.

XXXVI.

JUDEŢULŬ.

Când vorŭ fi pe tóte păraele şi vadurile apelorŭ morĭ, iar pe la rĕspântiile drumurilorŭ crâşme; când se vorŭ tăia haturile şi se vorŭ face arăturĭ împrejurulŭ satelorŭ;

când moşnegiĭ ceĭ de 60—70 de anĭ, carĭ aŭ copiĭ căsătoriţĭ, se vorŭ însura de a doua óră şi vorŭ lua fete dela 16—20 anĭ;

când *sfredelulŭ* va cădé dreptŭ în *comóră* (1), iar aurulŭ şi argintulŭ se vorŭ vărsa pe tótă faţa pămîntuluĭ;

când se vorŭ înmulţi ómeniĭ ca ciupercile, de nu-ĭ va ma încăpea pămîntulŭ, şi neavêndŭ cu ce se nutrì se vorŭ mânca unulŭ pe altulŭ; când ómeniĭ vorŭ fi numaĭ ca nisce cĭucalăĭ de marĭ şi vorŭ îmblăţi câte 12 într'unŭ cuptorŭ, saŭ când vorŭ fi aşa de mititeĭ, încât 12 inşĭ vorŭ trebuì să întórcă cu drugiĭ (pariĭ) unŭ oŭ de găină; când

O fi anulŭ ca luna,
Luna ca sĕptĕmâna,
Sĕptĕmâna ca ḑiua,

(1) O sémă de stele pórtă în poporŭ numele de *Comóră*, altele de *Sfredelŭ*.

Și ḑiua ca cĭasulŭ scurtŭ,
Iar cĭasulŭ ca unŭ minutŭ (1);

când va peri rușinea din lume și ceĭ tinerĭ nu se vorŭ sfii de locŭ de ceĭ bĕtrânĭ;

când bogațiĭ, de ce vorŭ avea maĭ multŭ, de-aceea vorŭ înșela și jupi maĭ tare pre ceĭ sĕrmanĭ, luându-le și puținulŭ lorŭ cu totŭ felulŭ de apucăturĭ și mijlóce;

când va veni *Antihârstŭ* pe lume și se va amesteca în tóte treburile, smomindŭ pre ómenĭ la totŭ felulŭ de fărdelegĭ și fapte rele;

când se va certa tatălŭ cu fiulŭ, mama cu fiica, frate cu frate, soră cu soră, vecinŭ cu vecinŭ, bătêndu-se ca nisce orbĭ;

când va peri tótă dreptatea din lume și nu veĭ puté-o nicăirĭ afla, de-aĭ căuta-o ḑiua mare la amiaḑĭ cu lumina aprinsă;

când fiiĭ nu vorŭ asculta de felŭ de părințĭ, ci-ĭ vorŭ bate și omori, saŭ, după cum spune o poesie poporană:

Când a bate fiŭ pe taĭcă,
Când a bate fiică pe maĭcă,
Frate maĭ micŭ pe celŭ maĭ mare,
Soră maĭ mică pe cea maĭ mare,
Atuncea-ĭ sfîrșenia pămîntuluĭ,
Intunecimea sóreluĭ,
Potopulŭ creștinuluĭ (2).

Atuncĭ va fi *sfîrșitulŭ lumiĭ,* numitŭ altmintrelea și *vremea de apoĭ,* ḑiua de-apoĭ, lumea de-apoĭ, véculŭ de-apoĭ, velétulŭ de-apoĭ, sfîrșitulŭ véculuĭ, códa véculuĭ, vremea Pălmășoiĭ, și totŭ atuncĭ va fi și sfîrșitulŭ întregeĭ omenimĭ, când ceĭ viĭ plinĭ de spaĭmă și grózā, alergândŭ în tóte părțile, vorŭ striga:

---

(1) G. Dem. Teodorescu, Poesiĭ pop. p. 422.
(2) «Convorbirĭ lit.» an. 1883, p. 289.

Eșițĭ morțĭ să intrămŭ noĭ,
Că e vremea de apoĭ! (1)

și nemijlocitŭ după acésta va fi și *venirea de-apoĭ* precum și *județulŭ de apoĭ* saŭ judecata cea de pe urmă (2).

Când însă va fi să fie acuma *judecata cea de pe urmă* saŭ *județulŭ de apoĭ* atuncĭ îngeriĭ Domnuluĭ, maĭ alesŭ însă archanghelul Mihailŭ și Gavrilŭ, vorŭ aduna unghiile celorŭ repausațĭ, vorŭ compune dintr'însele bucine, și vorŭ începe apoĭ a bucina în cele patru cornurĭ ale lumiĭ, dândŭ de scire să se adune întréga omenire la județŭ.

Atâtŭ ceĭ repausațĭ dela începutulŭ lumiĭ, adecă dela strămoșiĭ noștri Adamŭ și Eva, cât și ceĭ ce vorŭ fi pe timpulŭ acela în viață, atâtŭ creștiniĭ cât și păgâniĭ, cum vorŭ audì îngeriĭ bucinândŭ, deauna se vorŭ aduna cu toțiĭ la unŭ locŭ ca să stee de față înaintea dreptuluĭ judecătorŭ.

Mormintele se vorŭ desface, corpurile ómenilorŭ vorŭ însufleți iară-șĭ, porțile iaduluĭ și ale raiuluĭ se vorŭ deschide și toțĭ până 'ntr'unulŭ: bunŭ și rĕŭ, dreptŭ și pĕcătosŭ, creștinŭ și păgânŭ, cum și în ce felŭ de vestminte vorŭ fi fostŭ înmormîntațĭ, așa vorŭ trebuì să se înfățișeze înaintea luĭ Dumneḍeŭ, ca să-șĭ dee fie-carele sama de tóte faptele sale.

Iar Domnulŭ nostru Is. Chr., încunjuratŭ din tóte părțile de cetele îngerescĭ, se va arăta de odată pe aripele norilorŭ ca unŭ sóre strălucitorŭ înaintea mulțimiĭ adunate și apoĭ așeḍându-se, după cum cred și spunŭ uniĭ, pe unŭ scaunŭ de pétră (3), după alțiĭ însă pe unŭ scaunŭ saŭ tronŭ

---

(1) A. Pan, Povestea vorbeĭ, III, p. 51.

(2) Veḍĭ despre tóte acestea și B. P. Hasdĕu, Dict. limb. ist. și pop. a Românilorŭ, t. II, p. 1233—1234, și 1336—1340.

(3) M. Canianŭ, op. cit. p. 129:

La ci tĭ-aĭ născutŭ pi lume
Di mĕ pedepsescĭ pi mine.
Nu gândescĭ v'o dată
Că-ĭ merge la giudecată
La divanu celŭ di chiatră.
Undi mergi lumea tótă.

strălucitorŭ, va sta la judecată și va judeca pre fie-carele amĕsuratŭ faptelorŭ sale:

Cum va fi însă judecata aceea, ne-o spune maĭ pe largŭ următórea colindă din *Transilvania*:

Evanghelistulŭ Mateiŭ
A grăitŭ fiilorŭ sĕĭ:
Vèculŭ lumiĭ să sfîrșesce
Şi judeţulŭ se gătesce.
Domnulŭ sîntŭ n'a'ntârḑia,
Ci cu îngerĭ va pleca.
Îngeriĭ vorŭ trîmbiţa,
Morţiĭ toţĭ se vorŭ scula.
Şi celŭ dreptŭ judecătorŭ
Se cobóre printre norĭ.
Morţiĭ când i s'orŭ ivì
Scripturile ș'orŭ plinì,
Domnulŭ pe scaunŭ va şedea,
Morţĭ şi viĭ de faţ' orŭ sta,
Mărturie n'a chiema:
Fapta nemărturisită
Domnuluĭ îĭ e vĕdită.
Şi toţĭ drepţiĭ vorŭ albì,
Pĕcătoşiĭ vorŭ negrì!
Vaĭ! ce spaimă le-a veni,
Pân' judeţulŭ va eșì!
Şi *Satana* 'ntunecatŭ
Spre pĕcate ce-a 'nşelatŭ,
Va grăì înveninatŭ:
Dómne veḑĭ cum te-aŭ scârbitŭ
Fiiĭ pe carĭ aĭ iubitŭ,
Bine multŭ tu că le-aĭ datŭ
Şi eĭ nu te-aŭ ascultatŭ,
Raiulŭ mândru le-aĭ deschisŭ,
Pentru darurĭ eĭ te-aŭ rîsŭ,
Şi de iadulŭ înfocatŭ
Tu prea tare i-aĭ cruţatŭ.
Dómne! lasă-mi-ĭ tu mie
De acum până'n vecie:
Iadulŭ celŭ de îngrozitŭ
Pentru ceĭ rĕĭ l'am gătitŭ!
Domnu-atuncĭ va da putere
Şi Sataneĭ, ce nu piere,
Până ómeniĭ sunt rĕĭ,
Şi va fi amarŭ de eĭ!
Pentru ceĭ ucіḑĕtorĭ
Iadu-ĭ maĭ îngrozitorŭ,
Viermĭ ĭ-orŭ róde, când vorŭ plânge
Şi vorŭ bea paharŭ de sânge:
Sângele nevinovatŭ,
După rĕsplat'a strigatŭ
Pân'la cerulŭ celŭ maĭ naltŭ.
Pe tălharĭ ĭ-aştéptă tare
Întunericulŭ celŭ mare.
Din fierŭ arsŭ și lanţurĭ grele,
Vorŭ sbera multŭ de durere.
Pentru strâmbiĭ jurătorĭ,
Mincinoşĭ şi vrăjitorĭ
Şi maĭ mulţĭ rĕŭ făcĕtorĭ
Va fi numaĭ unŭ cuptoriŭ.
Şi nicĭ unulŭ nu va fi
Făr'de-a i se rĕsplătì.
Apoĭ Domnulŭ va grăì:
Ah! sĕraciĭ vaĭ de eĭ!
«Iea-ĭ, Satană, du-ĭ pre eĭ!»
Cerulŭ încă plânge-atuncĭ
Vĕḑĕndŭ păcĕtoşi'n muncĭ!
Iară celorŭ drepţĭ va ḑice,
Cu cuvîntulŭ blândŭ şi dulce:
«Sunteţĭ binecuvîntaţĭ,
«De mine v'apropiaţĭ

«Să vĕ daŭ drépta cunună,
«Să'mpĕrăţimŭ împreună,
«Cu îngeri'n voe bună» (1).

Tóte credinţele câte s'aŭ arătatŭ în şirele de maĭ sus îşĭ aŭ isvorulŭ lorŭ parte în apocalispulŭ st. evangelistŭ Ioanŭ, parte în unele cărţĭ poporale de origină bogomilică, precum e bună óră şi Alexandria luĭ popa Ioanŭ din Sâm-Petru (2).

(1) At. M. Marinescu: Colinde, p. 90—92.
(2) B. P. Hasdeŭ, dict. limb. rom. t. II. p. 1234 şi 1336.

ADAUSŬ.

I.

INMORMINTAREA LA ROMANII DIN PĂRŢILE ORAVIŢEI.

Se 'ncepuse deja tipărirea studiuluĭ de faţă, când dăduĭ peste unŭ articolŭ întitulatŭ «*Inmormîntarea la Românĭ, credinţe şi datinĭ din părţile Oraviţeĭ,*» şi publicatŭ de d-lŭ Aurelŭ Iana în «Familia» (an. XXV, Oradia-mare 1889 p. 434—436) care, nu sciŭ singurŭ cum s'a întîmplatŭ, că-lŭ trecuĭ maĭ nainte cu vederea.

Cuprindêndŭ articolulŭ din cestiune maĭ multe datine şi credinţe fórte interesante, carĭ nu se află intercalate în studiulŭ meŭ, aflaĭ de bine a-lŭ reproduce la loculŭ acesta în tótă întinderea sa.

Elŭ sună precum urméză:

«Vĕdêndŭ casniciĭ, că óra morţiĭ este aprópe, punŭ bolnavuluĭ 5, 7 orĭ 9 luminĭ în mână, cu carĭ móre; îndată ce a muritŭ însă i se ieaŭ. Apoĭ o muere sciutóre, luândŭ unŭ cântarŭ (cumpĕnă), încungiură mortulŭ şi dice:

Când N. se va scula
Şi cu cântarŭ va cântări,
Atuncĭ acasă va maĭ veni.

«Sufletulŭ din omŭ iese prin fereştĭ, carĭ trebue să fie deschise,—pe care unŭ îngerŭ îlŭ duce în cerŭ la Dumneḑeŭ.

«Murindŭ cine-va fără lumină, se prindŭ doĭ porumbĭ, cărora li se punŭ între aripĭ două luminĭ si se slobodŭ, creḑêndu-se că aceia ducŭ lumină mortuluĭ.

«După eşirea sufletuluĭ, găzdăriţa caseĭ făcêndŭ din făină de grâŭ o turtiţă arsă, o aruncă după sufletŭ pe ferêstră şi ḑice:

Iacă astă turtă arsă
Ca sa-ţĭ fie de bucate,
Că nu maĭ viĭ l'astă casă.

«Apoĭ maĭ face 4 turtiţe, pe carĭ le menesce: una de Dumneḑeŭ, de st. Archangelŭ, tălharilorŭ şi mortuluĭ, carĭ turtiţe le împarte între copiiĭ adunaţĭ anume la o masă josŭ, fiindŭ pusŭ pe masă unŭ paharŭ cu apă şi alte legumĭ.

«Facerea şi împărţirea acestorŭ 4 turtiţe se repeţesce cincĭ ḑile, socotindu-se dela ḑiua morţiĭ, ḑicêndŭ copiii la mâncare: «Dumneḑeŭ să primêscă!»

«Se maĭ facŭ apoĭ două, carĭ asemenea se daŭ copiilorŭ, menindu-se una de «Dumneḑeŭ» şi mortuluĭ.

«Totŭ după eşirea sufletuluĭ se ducŭ la 7 vecinĭ 7 vase (şofiŭ) cu apă de pomană.

«La fôntână, după ce a scosŭ apa, ia cu cauculŭ din vadră odată şi tórnă jumătate în şofiŭ şi ḑice: «să fie de Dum-«neḑeŭ,» apoĭ tórnă ceea-laltă jumătate şi ḑice: «să fie de «st. archangelŭ» şi umple apoĭ vasulŭ. După umplere lépĕdă din elŭ un caucŭ îndĕrĕtŭ în fântână, în credinţă ca să nu aibă cértă cu celŭ ce a făcutŭ fântâna, unŭ caucŭ tórnă josŭ lângă fântână şi ḑice: «să fiă tălharilorŭ şi tălhăriţelorŭ,» face cruce de treĭ orĭ asupra vasuluĭ, ḑicêndŭ: «Dumneḑeŭ să «primêscă luĭ N.», adecă pentru care se face pomană. Acésta se repeţesce în fie-care diminéţă câtŭ este mortulŭ în casă.

«După așezarea mortuluĭ pe masă, i se taie din partea uneĭ femeĭ puţinŭ pěrŭ din capŭ, care apoĭ se păstréză în casă, ca venindŭ mortulŭ ca *muroiŭ* (strigoiŭ) și punêndŭ din acestŭ pěrŭ a luĭ în focŭ, îĭ va puţì și se va îndepărta dela casă.

«Aducêndu-se sicriulŭ, o muiere sciutóre luândŭ rădĕcină de *leoștéнŭ*, de spinĭ și puţinŭ câlţŭ (rĕmășiţele dela fuióre), pe care-lŭ înșiră în giurulŭ sicriuluĭ, punêndŭ peste câlţŭ pravŭ de pușcă, pre care îlŭ aprinde cu lumina ce arde pe pieptulŭ mortuluĭ. Se pune acoperișulŭ cela-laltŭ până ce s'a mistuitŭ tóte, descoperindu-lŭ, așéză apoĭ mortulŭ în elŭ.

«Tóte acestea se facŭ ca mortulŭ să nu se facă *strigoiŭ*.

«De s'a întêmplatŭ mórtea de cu séră, înainte de cântatulŭ cocoșuluĭ, apoĭ vestirea se face în zorĭ prin femeile casnice prin cântece jalnice, în carĭ i se descrie viéţa și faptele bune din viéţă. Totŭ asemenea se cântă femeile înrudite, carĭ, venindŭ în rĕstimpulŭ câtŭ este mortulŭ în casă cu pomană (o lumină, unŭ colacŭ din făină de grâŭ, pe unŭ tăierŭ fasole crudă saŭ și fértă, póme) descriindu-ĭ viéţa și faptele bune pe carĭ le cunoscŭ, în poesie.

«Din familia din care a muritŭ maĭ nainte cine-va, vine la mortulŭ de acum, îĭ pune în sînŭ treĭ orĭ patru cruceri pentru de a descumpĕra pe mortulŭ lorŭ dela pază, credêndu-se că celŭ de curândŭ mortŭ are să fie strajă până vine altulŭ.

«In decursulŭ câtŭ este mortulŭ în casă, nu este iertatŭ ca să între nicĭ unŭ animalŭ în chilia mortuluĭ, cu atâtŭ maĭ puţinŭ să trécă pe sub mortŭ, credêndu-se că se va face strigoiŭ.

«Nu este iertatŭ ca să lapede gunoiulŭ din chilie o sĕptĕmână, ci să se adune în unŭ cotŭ la o laltă, ca nu cum-va lepĕdândŭ gunoiulŭ, să mĕture și altŭ sufletŭ din casă.

La o sĕptĕmână se mătură bine pentru curăţirea a tóte relele, lepĕdându-se şi mătura.

«Cu puţinŭ înainte de venirea preotuluĭ se face petrecerea mortuluĭ din partea a patru muerĭ, cântândŭ douĕ câte douĕ alternativŭ câte unŭ stihŭ din următorulŭ bocetŭ, pe care cele douĕ din urmă îlŭ repeţescŭ:

— Firule, firule,
Firŭ de trandafirŭ!
De ce te-aĭ grăbitŭ,
De aĭ înfloritŭ
Pân' n'aĭ împupitŭ?
— Grăbitŭ n'am grăbitŭ,
Marĭ ciuḑĭ am prăvitŭ
De m'am despărţitŭ
Dela lumea albă,
Dela sfîntulŭ sóre,
Dela părinţiorĭ,
Dela soţiorĭ.
Dela puişorĭ
Dela frăţiorĭ
(şi alte némurĭ).
— Pasŭ N. pasŭ
Pe mâna dréptă,
Să nu daĭ pre-a stângă,
Unde joculŭ jócă
Şĭ-alăutiţe ḑicŭ,
Puţinŭ să zăbovescĭ,
Că-sŭ negri tălharĭ
Şi te-orŭ jăui.
Ci de locŭ să plecĭ
Şi sama să iaĭ:
La mijlocŭ de cale
Este-unŭ paltinŭ mare
Cu frunḑa mănuntă,
Cu umbră rotundă,
Că-ĭ lină fontână,
Scăunicelŭ d'odihnă
Şi patŭ încheiatŭ
Cu scândurĭ de bradŭ,
Cu *stulpezĭ* (1) de fagŭ.
Iar Sântă-Mărie
Şéde 'n patŭ şi scrie
Cu condeiŭ în mână:
Junĭ pe cununĭ,
Fete pe mununĭ (2)
Şi totŭ nevestele
D'ale tinerele,
Micĭ pe făşióre,
Moşĭ pe cârjióre.
Scriam'o scriea
Zluḑĭ de focŭ pocnia.
Ângerŭ zăletia,
Scărĭ îmĭ coboria,
Pe N. îlŭ suia
Sus la Christosŭ,
La celŭ Domnŭ frumosŭ.
După ce-lŭ suia
Scaunŭ îĭ da
De s'odihnia,
Pân' vinŭ i-o sosia,
Cu vinŭ îlŭ uda;
Lumea alb' uita.

(1) Stulpezĭ = stâlpĭ.
(2) *Munună* este o cunună de pe capulŭ fetelorŭ dela cununie.

«După sĕvêrşirea ceremonialuluĭ bisericescŭ, luându-se mortulŭ din chilie, se sparge în loculŭ acela, unde a zăcutŭ, o ólă ḑicêndŭ: «Cum se sparge óla, așa să se spargă tóte «relele din acéstă casă!»

«Se pune apoĭ, totŭ în loculŭ acela, o pâne saŭ unŭ mălaiŭ, ḑicêndu-se:

Noroculŭ rĕmână în casă,
Casa rĕmână-ne plină.

creḑêndu-se că fiindŭ mortulŭ noroculŭ caseĭ, cu elŭ să nu se pérdă noroculŭ: pentru aceea rostirea cuvintelorŭ de maĭ susŭ.

«Masa din chilie se întórce cu piciórele în sus până la întórcerea petrecĕtorilorŭ dela grópă.

«Nu este iertatŭ ca mortulŭ să se lase singurŭ în casă, creḑêndu-se că venindŭ diavolulŭ, întră în elŭ şi apoĭ se face *strigoiŭ*. Intêmplându-se însă casulŭ ca să rĕmâe singurŭ în chilie, i se pune pe pieptŭ o secere saŭ unŭ inelŭ de argintŭ, în contra apropieriĭ duhurilorŭ necurate.

«Cu petrecerea mortuluĭ la grópă o muere iea cu sine o găină vie, unŭ bățŭ de alunŭ noŭ, în alŭ căruĭ capĕtŭ este prinsŭ unŭ crucerŭ. Tóte acestea se daŭ peste grópa mortuluĭ și anume: găina groparuluĭ aceluia, care a datŭ prima óră cu sapa în loculŭ, unde se făcuse grópa, în semnŭ pentru rescumpĕrarea sufletuluĭ mortuluĭ, ḑicêndu-se;

Daŭ capŭ
Pentru capŭ,
Ochĭ
Pentru ochĭ,
Nasŭ
Pentru nasŭ,
Gură
Pentru gură,
Sufletŭ
Pentru sufletŭ.

«Bățulŭ i se dă mortuluĭ de pomană, spre a se putė apěra de *negri tălharĭ* (1); banulŭ pusŭ în capulŭ bățuluĭ este plata luntrașuluĭ, care are să trécă pre celŭ mortŭ peste o apă mare.

«Se maĭ daŭ la grópă și pânĭ, colacĭ de pomană la ceĭ presențĭ.

«În grópa mortuluĭ se aruncă și banĭ, pentru ca să-ĭ rescumpere loculŭ de odihnă, și să-ĭ fie ușorŭ pămîntulŭ.

«După ce mortulŭ este acoperitŭ cu pămîntŭ, o muere, care a adusŭ de-a casă cu găina și bățulŭ și o găletă cu apă, tórnă de o parte a gropeĭ apă săpătorilorŭ, carĭ sunt de cea-laltă parte (adecă peste grópă), de se spală, ceea ce însémnă ca să nu le amorțéscă mânile. Se maĭ crede că celorŭ ce le asudă mânile, spělându-se cu apă de aceea, le trece.

«Intorcêndu-se dela grópă acasă, se face pomana numită și *cumîndŭ*.

«Pomana se menesce în următorulŭ modŭ: mortuluĭ, luĭ Avramŭ, celorŭ doĭ îngerĭ care pórtă sufletulŭ mortuluĭ, celorŭ patru stâlpĭ carĭ ținŭ cerulŭ și pămîntulŭ, ḑileĭ a 9, socotindu-se din ḑiua în care a muritŭ, la 7 *mărțișóre* (Marțĭ) 7 *sâmbióre* (Sâmbete), la 3 ḑile sfinte: Lunĭ, Marțĭ și Vinerĭ, luĭ Dumneḑeŭ, sfințilorŭ archangelĭ, tălharilorŭ, portarilorŭ, vămeșilorŭ; acestorŭ treĭ cete din urmă li se interḑice prin colăcăriță (muerea care menesce pomana) a nu le fi iertatŭ a maĭ lua dela respectivulŭ mortŭ din pomană. La fie-care se menesce o cantitate anumită.

«Se maĭ daŭ la acéstă ocasiune și haine de pomană, îmbrăcându-le primitorulŭ (unŭ sěracŭ) le primesce de ale sale, în credință, că ducêndu-le celuĭ mortŭ, le va desbrăca și i le va da.

(1) Copiiĭ lepědațĭ, căroră nu li se dă pomană și carĭ năvălescŭ la pomana fie-căruĭ muritorŭ.

«După ce primitorulŭ este îmbrăcatŭ, se scóte afară în fața sóreluĭ și-lŭ întrébă:

«—Daĭ hainele luĭ N. pe cea-laltă lume?

«La ce primitorulŭ rĕspunde «daŭ».

«Acésta se repețesce de 3 orĭ.

«A treia ḑi după înmormîntare o muere din casă, luândŭ într'o ólă spĕlăturĭ de vase, țire de mălaiŭ, pită, apă din șofiu, spĕlăturĭ de vasele cu rachiŭ, vinŭ, cu unŭ cuvîntŭ din tóte bĕuturile și mâncările dela pomană, se duce cu acestea la mormîntŭ și tórnă peste totŭ mormîntulŭ ḑicêndŭ: «Asta să-țĭ fie mâncarea și bĕutura, altă trébă să nu maĭ «aĭ la casa nóstră!»

«După aceea îlŭ hotăresce pre celŭ mortŭ cu unŭ cuțitŭ stricatŭ, câlțĭ, tămâe, prafŭ de pușcă; și încunjurândŭ mormîntulŭ cu vîrfulŭ cuțituluĭ, trasŭ pe pămîntŭ ḑice:

Am umblatŭ,
Loculŭ ți-am căutatŭ,
Hotarŭ îțĭ facŭ
Să nu maĭ eșĭ din acestŭ locŭ.

spĕlândŭ apoĭ și óla cu spĕlăturĭ de cruce, lăsându-o.

«Intorcêndu-se a-casă nu maĭ vorbesce nimicŭ cu nime (de sunt maĭ multe, între olaltă), până ce a trecutŭ unŭ ogașelŭ (părĕuțŭ) saŭ vre-o apă, în credință, că precum nu se maĭ face sgomotŭ, vorbă între ele, așa să rĕmână mortulŭ în loculŭ depusŭ surdŭ și mutŭ.

«Dela 5 ḑile până la 6 sĕptĕmânĭ se facŭ în fie-care deminéță câte douĕ turtițe, pe carĭ găzdărița caseĭ le duce la unŭ vecinŭ sĕracŭ; iar în casŭ de se întâlnesce pe drumŭ cu cine-va i le dă ḑicêndŭ: «Să-ĭ fie pomană luĭ N.,» adecă mortuluĭ, la care primitorulŭ rĕspunde: «Dumneḑeŭ să pri- «méscă».

«Am ḑisŭ în altŭ locŭ că se duce vecinilorŭ apă de po-

mană, câtŭ este mortulŭ în casă. Acésta se face şi după înmormîntare, numaĭ cu acea observare că nu se maĭ duce la toţĭ, ci de-acum la 1 saŭ 2.

«Voindŭ însă a se lăsa a nu maĭ duce de pomană când s'a împlinitŭ termenulŭ pusŭ, găzdăriţa caseĭ saŭ şi altă femee iea pentru ultima óră vasulŭ vecinuluĭ, căruia i-a adusŭ apa, şi mergêndŭ la fântână îlŭ umple, — observândŭ cele expuse în altŭ locŭ la umplere, — şi cu elŭ plinŭ se duce la o apă curgêtóre, unde slobóde mortuluĭ apa, luândŭ cu sine luminele dela eşirea sufletuluĭ, 4 luminĭ de céră, 4 colacĭ şi unŭ dărabŭ de pânză albă nouă, unŭ paharŭ noŭ şi un crucerŭ. Face apoĭ unŭ cercŭ de pietre, aşterne în elŭ pânza şi tórnă apa din vasŭ adusă dela fântână, în semnŭ că isvorulŭ să-ĭ fie slobodịtŭ. Umple apoĭ vasulŭ cu apă curgĕtóre, aprinde în giurulŭ luĭ cele 4 luminĭ, pune în elŭ paharulŭ şi crucerulŭ şi-lŭ încunjură cu luminele carĭ aŭ arsŭ la eşirea sufletuluĭ mortuluĭ, de 3 orĭ, menindu-se mortuluĭ şi apoĭ cu pânza se ducŭ tóte la gazda celuĭ alŭ căruĭ e şofiulŭ. Ceĭ patru colacĭ se împartŭ acolo între copiiĭ adunaţĭ.

«La 40 de ḑile, la 1 anŭ şi apoĭ continuativŭ cât voesce, i se face pomană, i se daŭ haine de pomană, — observândŭ şi aicĭ cele ce s'aŭ făcutŭ după înmormîntare la cumândŭ, precum şi la menirea hainelorŭ.

«Celŭ ce se sinucide, nu are pomană, este tălharŭ saŭ lepădatŭ de Dumneḑeŭ şi nu este primitŭ în împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ.»

II.

STÉGULŬ.

Românii din unele părțĭ ale *Transilvaniei*, sub cuvîntulŭ *stégŭ*, care e usitatŭ la morțĭ, nu înțelegŭ *stégulŭ*, despre care ne-a fostŭ nouĕ vorba maĭ sus p. 92, ci eĭ, sub cuvîntulŭ acesta, înțelegŭ *bradulŭ*, despre care amŭ vorbitŭ la p. 98—112, și pre care îlŭ aducŭ feciorii, din pădure, când móre vre-unŭ june saŭ vre-o fată mare.

Ca dovadă despre acésta ne póte servì și unŭ bocetŭ din Streĭ-Segeorgiŭ, comitatulŭ Hunedóra, care de regulă se bocesce de fete și neveste tinere și care sună precum urméză:

— Stégule,
Bradule!
Ce te-aĭ doblicitŭ
De te-aĭ scoborîtŭ
Dela locŭ pietrosŭ
La locŭ morciosŭ;
Dela munțiĭ 'nalțĭ,
Di la hăia frațĭ?
— Eŭ m'am doblicitŭ,
Că m'o celuitŭ

Hăĭ nouĕ feciorĭ
Cu nouĕ securĭ . . .
Toţĭ o datŭ odată
Şi-am picatŭ la vatră.
Pe rude m'o pusŭ
Pe sus m'o d'adusŭ.
O ḑisŭ că mĕ punŭ
La mijlocŭ de sate,
Unde vêntŭ nu bate,
Plóia nu mĕ plóuă,
Néua nu mĕ ninge,
Sór'le nu mĕ frige;
La fântâna rece . . .
Câţĭ ómenĭ orŭ trece,
Toţĭ apă mĭ-orŭ bé
Şi mĭ-orŭ hodini,
Şi mĭ-orŭ mulţămi.
Dar eĭ că m'o pusŭ
De laturĭ de satŭ,
Und' vênturĭ mĕ batŭ
Şi plóia mĕ plóuă
Şi néua mĕ ninge,
Sórele mĕ frige (1).

---

(1) *Ungaria*, revistă socială — ştienţifică — literară, redactată de Gr. Moldovanŭ, Cluj, 1892, p. 290.

III.

BOCETE.

I.

La mórte.

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ.)

Nici o mórte nu-ĭ amară
Ca mórtea de primăvară
Pe 'nfrunḑitulŭ codruluĭ,
Pe cântatulŭ cucululuĭ,
Pe ieşitulŭ pluguluĭ . . . .
Mórte, mórte, rea maĭ eştĭ.
Tu acolo năzuescĭ,
Unde tu nu trebuescĭ!
Mórte-acol'-aĭ năzuitŭ,
Unde tu n'aĭ trebuitŭ!
Că ţĭ-aĭ pusŭ mâna pe masă
Şi nĭ-aĭ făcutŭ largŭ prin casă,
Şi ţĭ-aĭ pusŭ mâna pe grindă
Şi nĭ-aĭ făcutŭ largŭ prin tindă,
Şi ţĭ-aĭ pusŭ mâna pe scară
Şi nĭ-aĭ făcutŭ largŭ pe-afară!

II.

La mórte.

(Din *Bucovina*, satulŭ Hotarniculŭ-de-josŭ, districtulŭ Rădăuţuluĭ, com. de fostulŭ meŭ conşcolarŭ d-lŭ Petrea Prelipcénŭ).

Aşa ne grăesce Domnulŭ
Ca să 'nţelégă totŭ omulŭ,
Ne grăesce cu blândeţe
Să lăsămŭ inimĭ sumeţe
Ca nimenĭ să nu gândéscă
Că 'n lume vrea să trăéscă
Şi mórtea să nu-lŭ găséscă.
Mórtea 'n lume este mare
Ea prietenĭ pe nimenĭ n'are,
De bětrânĭ nu-ĭ e ruşine,
La ceĭ tinerĭ încă vine,
De bogaţĭ nu se feresce,
De vitejĭ nu se siesce,
De sěracĭ nu-ĭ este milă
Că sěraculŭ vrea să móră,
Pe celŭ dreptŭ încă-lŭ omóră . . .
Impěraţiĭ şi cu craiĭ
Facŭ cetăţile cu aiĭ
Şi 'ncă se maĭ nevoescŭ
De cu zidurĭ le 'ntărescŭ,
Cu zidurĭ nalte şi gróse,
Şi cu turnurĭ prea frumóse,
Ca 'ntr'însele să trăéscă,
Şi mórtea să nu-ĭ găséscă.
Iar' mórtea, când vrea să vie,
Nu maĭ spune niměnue,
Nu dă de veste să scie,
Ci când eĭ se veselescŭ
Şi maĭ bine că trăescŭ,
Atuncĭ mórtea că-ĭ găsesce
Şi de pămîntŭ că-ĭ trântesce,

De pe scaunŭ luminatŭ
Iĭ trântesce morţĭ în patŭ
De nicĭ nu se maĭ rădică,
Nicĭ nu maĭ grăescŭ nimică.
Din curţĭ bine 'mpodobite
Iĭ pune 'n secrie cernite,
Din cetăţĭ sus dela vêntŭ
Iĭ pune jos sub pămîntŭ.
Decĭ tu, omule, creştine,
De vreĭ ca să facĭ vr'unŭ bine,
Să nu ḑicĭ nicĭ când de tine
Că fetele te-orŭ jeli,
Fecioriĭ te-orŭ pomeni,
Ci maĭ bine te silesce
Şĭ-o făclie-o 'mpodobesce
Bisercei-o dăruesce,
Pe ceĭ sĕracĭ miluesce,
Ca câte-ĭ lucra cu tine
Acelea-ţĭ vorŭ prinde bine.
Iar eĭ vrêndŭ să facă bine
Să trimită după tine
Sfinte slujbe, leturghiĭ,
Care-aŭ rĕmasŭ la ceĭ viĭ . . .
Oh amarŭ şi grea durere,
Mórte fără mângâere,
Oh tu mórte mâniósă
Cum m'aĭ scosŭ astăḑĭ din casă
Şĭ-alta nu mĭ-aĭ dăruitŭ
Făr' unŭ pustiŭ de mormîntŭ!

III.

Mórtea şi cuculŭ.

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ.)

Cântă cucu 'n vîrvŭ de nucŭ
Şi mórtea 'ntr'unŭ vîrvŭ de ciungŭ.
Mórtea ḑice către cucŭ:

«Dă-mĭ, cuce, glasulŭ tĕŭ mie,
«Că vomŭ fi bune soţie!»
Dar cuculŭ din graiŭ grăia:
«Du-te, mórte, de-acolea,
«Du-te mórte la ĭoculŭ,
«Că nu ţi-aĭ aflatŭ omulŭ.
«Glasulŭ eŭ nu mi l'oiŭ da,
«C'a veni, primă-vara
«Şi iar voĭŭ prinde-a cânta.
«Eŭ pe unde mergŭ şi cântŭ
«Esŭ plugarĭ cu plugurile,
«Pĕcurarĭ cu oile,
«Neveste cu prânḑurile.
«Eŭ pe unde mergŭ şi cântŭ
«Esŭ bărbaţĭ cu plugu 'n câmpŭ
«Nevestele ducŭ de prânḑŭ
«Bărbaţiĭ mergŭ şuerândŭ
«Şi nevestele cântândŭ
«Şi voie bună făcêndŭ.
«Tu pe unde mergĭ şi cânţĭ
«Nu maĭ veḑĭ ochĭ înfloriţĭ,
«Făr numaĭ păinginiţĭ,
«Mamele rĕŭ despletite,
«Nevestele bănuite.
«Tu pe unde mergĭ şi cânţí
«Copiĭ micĭ îĭ sărăcescĭ,
«Ómneĭ tinerĭ despărţescĭ
«Căsĭ de ómenĭ pusteescĭ!»
Cuculŭ dacă a cântatŭ
Iute 'n casă a sburatŭ
Şi la capŭ s'a aşezatŭ.
Insă mórtea straşnica
Iute după elŭ mergea
La picióre s'aşeza
Şi cu cuculŭ se mustra.

IV.

Cătră îngerŭ,

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ.

Puişorulŭ meŭ iubitŭ!
Eŭ de asta n'am gânditŭ,
Că aĭ de călĕtoritŭ
Şi dela noĭ de pornitŭ.
O prea sântŭ îngerulŭ meŭ!
Ce ĭ-aşĭ da luĭ Dumneḑeŭ
Să-mĭ lese puiuţulŭ meŭ?
Da-ĭ-aşĭ aurŭ şi argintŭ
Să mi-lŭ lese pre pămîntŭ!
—Nu-mĭ trebue aurulŭ tĕŭ
Şi nice argintulŭ tĕŭ,
Că m'a mânatŭ Dumneḑeŭ
Sufleţelulŭ să i-lŭ ieŭ! . . .
—Cu ce fapte m'aşĭ maĭ duce
La tatălŭ meŭ celŭ prea dulce
. Că mi l-a chemtatŭ Christosŭ
La oraşulŭ celŭ frumosŭ.
Oh! câtu-ĭ de luminosŭ,
Cum spunea Domnulŭ Chritosŭ,
Oh! câtu-ĭ de desfătatŭ
Nice când n'am maĭ umblatŭ!

V.

Léculŭ

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com de d-lŭ T. Simonŭ.)

Pe rituţulŭ mohorîtŭ
Merge-unŭ carŭ mândru cernitŭ
Cu herneŭ acoperitŭ.
Inapoĭa caruluĭ

Merge-o dînă cam bětrână
Cu lécurile a mână.
Şi Iléna o-a zăritŭ
Şi'nainte ĭ-a eşitŭ
Şi din gură ĭ-a vorbitŭ:
— «Dînă, dînă cam bětrână
Cu glăşĭ de lécurĭ în mână,
Ţine-mi-te-arŭ Dumnedeŭ,
Nu-mĭ aducĭ şi léculŭ meŭ?
—«Léculŭ těŭ eŭ l'am adusŭ
Şi'n feréstră ţi l'am pusŭ.
Puiŭ de gangurŭ mĭ-o sburatŭ
Şi léculŭ ţi l'a věrsatŭ,
Sufletulŭ ţi l'a luatŭ!

VI.

La unŭ tată

(Din Bucovina, comuna Stupca, dict. Ilinca a Mieluluĭ Capra)

Tătucă, miluţa nóstră!
In fundulŭ casi 'n feréstră
A sositŭ carte domnéscă
Dela noĭ să te pornéscă.
Ce m'aşĭ ruga dumi-tale!
Dacă-mĭ facĭ acéstă cale,
Bine-aĭ face dumnia-ta
Sama dacă mi-aĭ lua.
Dac'aĭ lua séma bine
Pe-unde-ĭ merge'n ceea lume,
Că sunt douě drumurele
Şi cam greŭ de-alesŭ din ele:
Unulŭ mi-ĭ bătutŭ cu spinĭ,
Care duce la străinĭ,
Altulŭ mi-ĭ bătutŭ cu florĭ,
Care duce la surorĭ
Şi la scumpiĭ frăţiorĭ.
Dare-ar bunulŭ Dumnedeŭ

Să n'alegĭ pe celŭ maĭ greŭ,
Celŭ maĭ greŭ şi multŭ maĭ rĕŭ,
Ci celŭ bunŭ să nimerescĭ
Pe elŭ să călĕtorescĭ,
La surorĭ să nimerescĭ,
Cu fraţiĭ să te 'ntâlnescĭ,
Cu mămuca să vorbescĭ,
Inima să-mĭ îndulcescĭ.
Nu te lua după ape,
Nicĭ după păree late,
Că apele-sŭ curgĕtóre
Şi 'napoĭ ne'ntorcĕtóre.
Ci te ie pe cea cărare
Ce merge cu sfântulŭ sóre
Că sórele-ĭ mergĕtorŭ
Şi 'napoĭ întorcĕtorŭ.
Şi elŭ dac'a rĕsărì
Tu la noĭ iară-ĭ venì.
Tătucuţă, dumnia-ta!
Rógă-te cuĭ te-ĭ ruga
Dóră dór te-a asculta:
Rógă-te la sfântulŭ sóre
Să ţie ḑiua maĭ mare
Să te saturĭ de primbare
Aḑĭ în ḑi despărţitóre
Dela fraţĭ, dela surorĭ,
Dela grădina cu florì,
Dela florĭ şi busuiocŭ,
Dela cântece de jocŭ,
Dela fete şi feciorĭ,
Dela ginerĭ şi nurorĭ.
Dela nepoţĭ, nepoţele,
Cariĭ mi te plângŭ cu jele.
Tătucuţă, dumnia-ta!
Rógă-te cuĭ te-ĭ ruga,
Dór glasulŭ ţĭ-a asculta:
Rógă-te la pălimarŭ,
Pălimarŭ şi clopotarŭ

Să tragă clopotele
Să resune văile,
S'audă nèmurile,
Că-sŭ departe satele.
Şi să mi le tragă tare
Să mérgă resunulŭ mare
S'audă şi Dumneḑeŭ
Să vadă că-mĭ pare rĕŭ.
Şi iar mĕ rogŭ dumi-tale,
Dacă-mĭ facĭ acéstă cale,
Şi-ĭ tâlnì pe mămuţa,
Sciŭ bine că te-a 'ntreba:
Vĕḑutu-m'aĭ tu orĭ ba?
Şi dacă mi te-a 'ntreba
Să spuĭ mămuţiĭ aşa:
M'aĭ vĕḑutŭ pe prisp' afară,
Cămeşa négră cernélă;
Cămeşa pĕcurărită
Cu inima arsă, friptă.
Şi iar dacă mi-ĭ vedea,
Că i négră cămeşa,
Să spuĭ mămuţiĭ aşa
Să-mĭ trimétă cămeşa
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
Prin fundulŭ pămîntuluĭ,
Că eŭ cum oĭŭ căpĕta-o,
Frumuşelŭ că mĭ-oĭŭ spĕla-o
Nicĭ cu apă, nicĭ cu 'ncropŭ,
Nicĭ cu oca de soponŭ,
Numaĭ cu lacrimĭ de omŭ.
Şi după ce ĭ-oĭŭ spĕla-o
Frumuşelŭ că ĭ-oĭŭ usca-o
Nicĭ la bóre
Nicĭ la sóre
Numa 'ntr'a mea jale mare
Colea 'n sînŭ la ţîţişóre.
Şi după ce mĭ-oĭŭ usca-o
Inapoĭ ĭ-oĭŭ înturna-o

Pe şuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.
Tătucuţulŭ meŭ iubitŭ!
Dómne, mândru-aĭ maĭ muritŭ
In aratulŭ pluguluĭ,
In cântarea cuculuĭ,
'N verḑitulŭ liveḑilorŭ
Şi'nfloritulŭ pomilorŭ.
Cum te-orŭ pune la pămîntŭ
Nu te-a maĭ ajunge vêntŭ,
Cum te-orŭ pune la rĕcóre
Nu te-a vedé sfântulŭ sóre.
Din negri tĕĭ ochişorĭ
Vorŭ ieşì doĭ pomişorĭ
La picióre
Mândră flóre.
Tătucuţă mila nóstră!
La pórtă la ţinterimŭ
Noĭ astăḑĭ ne despărţimŭ
Să stămŭ dar să maĭ vorbimŭ:
Unde să ne maĭ tâlnimŭ?
Să stămŭ
Să maĭ cuvîntămŭ
Batăr două, treĭ cuvinte,
Ca să le potŭ ţinea minte!
Ian deschide-ţĭ guriţa
Şi ne învaţă ceva! . . .

VII.

La unŭ tată.

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Catrina Racolţa).

Dragulŭ nostru tătucuţă!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Şĭ pe noĭ că ne-aĭ lăsatŭ
Tocmaĭ când n'am cugetatŭ,

Şi cum de ne-aĭ părăsitŭ
Tocmaĭ când nicĭ n'am gânditŭ?
Că de astădĭ în colea
Noĭ tătucă n'om avea,
Nicĭ tătucă
Nicĭ milucă;
Nicĭ tătuţă,
Nicĭ miluţă,
Nicĭ pe nime cu priinţă!
Draga nóstră
Mila nóstră!
Bată-te pustia cucŭ,
N'aĭ ţinutŭ glasulŭ maĭ multŭ,
Tătuca să vieţuéscă,
Maĭ multŭ cu noĭ să trăéscă.
Da tu ĭ-aĭ cântatŭ în spate
De-a fostŭ săgetatŭ de mórte.
Tătuca, când te-audĭtŭ,
Indată'n cas'-a venitŭ
Şi din gură c'a vorbitŭ:
«Mĕĭ femee, draga mea,
«Draga mea, iubita mea!
«Cucu'n spate mĭ-a cântatŭ
«Şi mórtea m'a săgetatŭ!»
Mama, cum l'a ascultatŭ,
Tare s'a maĭ supĕratŭ
Şi din gur'a cuvîntatŭ:
«Omule! tu ce grăescĭ
«Caută că buĭguescĭ!
«Cucu-ĭ pasere pustie,
«Şi elŭ nemică nu scie!»
Da tătuc'a lăcrămatŭ
Şi din gur'a cuvîntatŭ:
«Tu femee, dragă mea,
«Draga mea, iubita mea!
«Cuculŭ fórte bine scie
«Când cânt'a casă pustie
«Şi copiĭ a sărăcie!

«Dragiĭ tatiĭ copilașĭ,
«Venițĭ să vĕ pupŭ pe-obrazŭ,
«Că de min' sunteţĭ rĕmașĭ,
«Că de astădĭ în colea
«Voĭ maĭ multŭ nu mi-ţĭ vedea!»
Plânge casă, plânge masă,
De tată sunteţĭ rĕmase!
Plângeţĭ ușĭ, plângeţĭ ferestĭ,
Plângeţĭ tuspatru păreţĭ,
Că de astădĭ rĕmâneţĭ;
Că de-acuma tătuca
In casă n'a maĭ întra,
Nicĭ nu s'a maĭ hodini,
La ferestĭ n'a bocăni,
Nicĭ ușile n'a deschide,
Nicĭ la copiĭ n'a maĭ rîde.
Drăguțulŭ nostru tătucă,
Câtŭ aĭ trăitŭ, aĭ lucratŭ
Pentru treĭ scândurĭ de bradŭ;
Câtŭ aĭ trăitŭ aĭ muncitŭ
Pentru treĭ coţĭ de pămîntŭ.
Dacă, tătucă, nu credĭ,
Haida la mormîntŭ și vedĭ....
Bucură-te mănăstire,
Că șĭ-alŭ nostru tată vine!
Da nu vine să trăéscă,
Nicĭ ca să gospodorésca,
Da vine să putredéscă.
La ușă la ţinterimŭ
Staĭ, tată, să sfătuimŭ,
Că de amŭ ne despărţimŭ!

VIII.

La unŭ tată.

(Din Bucovina, comuna Mahala, com. de d-lŭ Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ, agricultorŭ.)

Bată-te pustiulŭ mórte
Cum nu eştĭ tu cu dreptate!
Că orĭ unde-mĭ eştĭ chemată
Tu nu te ducĭ nicĭ o dată,
Unde nu eştĭ aşteptată
Tu mergĭ, făr' să fiĭ rugată.
Şi noĭ nu te-amŭ aşteptatŭ
Şi tu totŭ te-aĭ arătatŭ
Şi pe tata l'aĭ luatŭ.
Tătuculŭ nostru plăcutŭ,
Scólă nu şedea tăcutŭ,
Să veḑĭ mórtea ce-o făcutŭ!
Şi te'ntórnă într'o parte
Şi veḑĭ mórte cu dreptate,
Dă-ţĭ pânza de pe obrazŭ
Şi veḑĭ mórte cu necazŭ!
Tătuculŭ nostru plăcutŭ,
Mare casă aĭ avutŭ,
Aceea nu ţĭ-o plăcutŭ,
Alta mică ţĭ-aĭ făcutŭ
Cu căprioriĭ de lutŭ.
Nicĭ nu-ĭ laĭţă de şeḑutŭ,
Nicĭ feréstră de privitŭ
Şi nicĭ uşă de eşitŭ.
Ḑi să-ţĭ fac'o ferestuică
Ca să-ţĭ cânte-o păsĕruică,
Şi să-ţĭ cânte'n glasŭ supţire
Pentru-a nóstră despărţire,
Să-ţĭ cânte 'n glasulŭ celŭ grosŭ
Pentru-a nostru traĭŭ frumosŭ.
Dintr'o casă mare, plină
A rĕmasŭ maĭca străină.

Eŭ de când m'am rădicatŭ
Multă jele-am înduratŭ,
Multă jele am maĭ trasŭ
Numaĭ foculŭ nu m'a arsŭ.
Câtă jele 'n lume este
Tótă 'n mîne se opresce,
Câtă jele-ĭ pe pămîntŭ
Tótă m'a mâncatŭ pe rîndŭ.
Jele-aşa m'a supĕratŭ
Cum îĭ cerulŭ înnoratŭ
Peste tótă
Lumea rótă.
Cine n'are 'n lume nene
Sciŭ că trăesce cu jele!

IX.

La unŭ tată.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, districtulŭ Rădăuţuluĭ, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.)

Scólă, tătucuţă, scólă
Şi ne spune-adevĕratŭ:
Cum de mi te-aĭ înduratŭ
Şi copiiĭ ţĭ-aĭ lăsatŭ
Mititeĭ şi ne 'nvĕţaţĭ,
In sama nimĕruĭ daţĭ?
Că eĭ s'orŭ trezi odată
Că n'aŭ milă dela tată.
Scólă, tată, mila nóstră,
Mila nóstră, grija nóstră.
Că tătucă când era,
Elŭ de noĭ bine 'ngrijia,
Dar elŭ de-amù n'a maĭ fi
Şi de noĭ cine-a 'ngriji?
Şi noĭ ne-omŭ culca pe vatră
N'omŭ sci cine nĭ-a fostŭ tată.

Tótă lumea-ĭ cu tătuță
Numaĭ noĭ fără miluță.
Sbéră oile 'n ocolŭ,
Da nu sbéră după fênŭ,
Ci sbéră după stăpânŭ.
Scólă-te, tătuță, scólă,
Scólă-te și te treḑesce
Și cu noĭ ce-va grăesce.
Și ne-amŭ ruga dumitale
Să nu facĭ acéstă cale,
C'astă cale-ĭ ducĕtóre
Și 'napoĭ ne 'ntorcĕtóre.
Căsuța, care-ĭ avutŭ,
Bun'a fostŭ, nu ți-o plăcutŭ,
Alta nouă țĭ-aĭ făcutŭ
Fără ușĭ, fără ferestĭ
Numaĭ câtŭ să putreḑescĭ!

X.

La unŭ tată.

(Din Bucovina, comuna Crasna, dict. de M. Bărbuță.)

Scólă-te, tatuță, scólă,
Că țĭ-a fi destulŭ de-asară!
Scólă-te și ne-ĭ vedea,
Că noĭ de aḑĭ în colea
Tătuță n'om maĭ avea,
Nicĭ tătuță,
Nicĭ miluță,
Nicĭ pe nime cu priință.
Da noĭ de unde-omŭ venì
Óre cuĭ ne-omŭ jeluì
Că tătuț'a *putredì*!
Deminéța ne-omŭ scula,
«Tată» pe cine-omŭ striga
Dacă nu-ĭ fi dumnia-ta?
Străiniĭ că ne-orŭ mustra!

Da cum de te-aĭ înduratŭ
Şi prin străinĭ ne-aĭ lăsatŭ
Totŭ de chinŭ şi de năcazŭ
Şi cu lacrimĭ pe obrazŭ.
Că noĭ câtŭ omŭ maĭ trăi
Nime nu ne-a milui,
Ci numaĭ ne-a porunci
Totŭ cu «du-te» şi cu «vină»
Că la nime n'avemŭ milă.

XI.

La unŭ părinte.

(Din Bucovina, comuna Crasna, dict. de Marióra Bărbuţă.)

Dragulŭ meŭ, nenĭuculŭ meŭ!
Scumpulŭ meŭ, iubitulŭ meŭ!
Scólă-te şi te trezesce
Şi cu guriţa grăesce
Măcar dóuĕ, treĭ cuvinte,
Să le ţinemŭ şi noĭ minte,
Că ne-aĭ fostŭ unŭ bunŭ părinte.
Şi m'aşĭ ruga dumitale
Dela capŭ pân' la picióre
Să nu ne facĭ supĕrare,
Să te laşĭ de astă cale,
C'astă cale-ĭ ducĕtóre
Şi 'napoĭ ne 'ntorcĕtóre
Tare ni-ĭ cu supĕrare.
Nenĭucuţulŭ meŭ iubitŭ,
Cine mi te-o sfătuitŭ
Pe-astă cale de-aĭ pornitŭ
Să mi te ducĭ în pămîntŭ
Tare rĕŭ ţi-o maĭ priitŭ,
Căcĭ nu te ducĭ să'nflorescĭ,
Da te ducĭ să putredescĭ,
Cu noĭ să nu maĭ grăescĭ
Nicĭ maĭ multŭ să te'ntâlnescĭ!

XII.

La o mamă.

(Din Bucovina, comuna Crasna, dict. de Catrina Hanceriŭ.)

Scólă, scólă, mamă, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!
Că de-asar'aĭ adormitŭ
Şi maĭ multŭ nu te-aĭ trezitŭ,
Cu noĭ nimicŭ n'aĭ vorbitŭ.
Ian scólă şi te trezesce
Şi cu noĭ ceva grăesce
Macar ḑóuĕ, treĭ cuvinte,
Să le ţinemŭ şi noĭ minte.
Scólă, scólă, mamă, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!
Şi-ţĭ deschide genele
Şi ţi-ĭ vedea fetele,
Şi-ţĭ deschide ochişoriĭ
Şi ţi-ĭ vedea şi feciorĭĭ
Pe-a cuĭ samă ĭ-aĭ lăsatŭ.
Nu sciŭ'n minte ce ţĭ-a datŭ
Şi pe noĭ că ne-aĭ lăsatŭ
Lemnelorŭ şi pietrelorŭ,
Negrilorŭ străinilorŭ!
Iarĭ scólă şi te trezesce
Şi cu noĭ ceva vorbesce
Şi te primblă prin ogradă
Să crescă mândră otavă,
Şi te primblă prin grădină
Să crescă florĭ şi sulcină.
Sórele c'a rĕsăritŭ,
Mnia-ta cum aĭ adormitŭ,
Maĭ multŭ nu mi te-aĭ trezitŭ,
Cu nime n'aĭ maĭ vorbitŭ.
In cotro te-aĭ podobitŭ?
Tare frumosŭ te-aĭ gătitŭ
Şi pe drumŭ că te-aĭ pornitŭ.

Căsuţa că ţĭ-aĭ lăsatŭ
Şĭ-alta nóuă c'aĭ duratŭ
Numaĭ cu patru păreţĭ,
Cum te bagĭ, nu te maĭ veḑĭ,
Fără uşĭ, fără fereştĭ,
Cum întri'n ea *putredescĭ.*
Eŭ m'aşĭ ruga dumi-tale
Să nu facĭ acéstă cale,
C'astă cale-ĭ călĕtóre
Şi'napoĭ ne'ntorcĕtóre,
Şĭ-aistŭ drumŭ îĭ călĕtorŭ
Şi'napoĭ ne'ntorcĕtorŭ.
Draga nóstră,
Mila nóstră!
Draga nóstră,
Scumpa nóstră!
Cum a pusŭ mânele cruce,
Vĕdŭ cu ochiĭ cum se duce!
Dragele mele picioruţe,
Cum s'orŭ face florĭ albuţe
Şi n'orŭ maĭ face urmuţe,
Din mânuţe
Viorele,
Din cosiţe
Micşunele,
Din guriţă
Tămâiţă,
Pomişorĭ
Din ochişorĭ,
Lutişorŭ
Din trupuşorŭ.
Deminéţa m'oiŭ scula
Pe mămuţa voiŭ căta
Prin tóte coturile
Şi prin tóte-ungherele
Să vĕdŭ găsì-oiŭ orĭ ba,
Da-voiŭ de ea unde-va?
Şi pe-afară voĭŭ eşì

Ĭn totŭ loculŭ voĭŭ privì,
Pe mămuţa voĭŭ striga
Ca să vĕdŭ de nu cum-va
S'a rĕspunde de-unde-va,
De-unde-va, din cotro-va!
Bată-te pustia mórte!
Multŭ eştĭ tu făr' de dreptate,
Multŭ eştĭ négră şi urîtă
Şi de lume urgisită!
Lumea aĭ încunjuratŭ
Şi pe nime n'aĭ aflatŭ
Cu tine să-lŭ fi luatŭ;
Şi nimenĭ nu ţi-a plăcutŭ,
La mămuţa aĭ venitŭ
Şi 'n feréstră mĭ-aĭ bătutŭ
Şi pe dînsa mĭ-aĭ luatŭ
Şi cu ea te-aĭ depărtatŭ! . . .

XIII.

La o mamă.

(Din Bucovina, satulŭ Bilca, com. de Iust. Cârdeiŭ.)

Mămucuţă, draga nóstră,
Draga nóstră, mila nóstră!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Şi pe noĭ de ne-aĭ lăsatŭ?
Pe noĭ cine ne-a 'nvĕţa
Binişorŭ ca Dumnia-ta?
Că de mâne în colea
Noĭ mămuţă n'omŭ avea!
Când ţĭ-o fostŭ lumea maĭ dragă,
Atuncĭ în pămîntŭ te bagă.
Bată-te urîtulŭ lutŭ
Multŭ eştĭ negru şi urîtŭ,
Pe mămuţ' aĭ îndrăgitŭ!
Când, mămuţă, greŭ ţĭ-a fi,
Când cămeşa ţi-ĭ negrì,

Atuncĭ s'o ieĭ de pe tine
Şi să mĭ-o trimeţĭ la mine,
Că eŭ cum mĭ-oiŭ căpĕta-o
Bine că mi ţĭ-oiŭ spĕla-o
Nu cu apă din isvorŭ,
Nicĭ în spune de soponŭ,
Numaĭ cu lacrimĭ de omŭ.
Şi eŭ după ce-oiŭ spĕla-o
Bine că mi ţĭ-oiŭ usca-o
Nicĭ la aburĭ, nicĭ la vêntŭ,
Numaĭ cu-aburĭ de sufletŭ.
Şi-ţĭ-oiŭ trimite-o pe stele
Unde dumnia-ta-ĭ şede-re,
Şi ţĭ-oiŭ trimete-o pe sóre
Când a fi ḑiua maĭ mare
S'ajungă la dumnia-ta-re.
Dumnia-ta dacă nu-ĭ crede
Eŭ iară ţi-oiŭ trimete
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.
Eŭ m'aşĭ ruga la Sân-sóre
Să ţie ḑiua maĭ mare
Şi să-ţĭ dee cheiţa
Ca să-ţĭ descuĭ guriţa
Să grăescĭ cu noĭ 'ceva,
Măcar două treĭ cuvinte,
Ca să te ţinemŭ în minte.
Deminéţa ne-omŭ scula,
'N tóte părţile-omŭ căta,
Că dór vine mămuţa.
Ea de unde nĭ-a veni,
Că de mâne-a *putredì.*
Draga nóstră, mamă albă,
Cum s'a face ţernă négră!
Dragile nóstre mânuţe
Cum lĭ-orŭ cresce florĭ albuţe!
Dragile nóstre picióre.
Lĭ-orŭ cresce florĭ gălbióre

Şi n'orŭ maĭ face-urmuşóre,
Iarbă verde n'orŭ călca,
Nicĭ róua n'orŭ scutura.
Mămucuţă, draga nóstră,
Draga nóstră, scumpa nóstră!
Multŭ în lume aĭ maĭ muncitŭ
Puţintelŭ ţi s'a venitŭ,
Num' unŭ stânjinŭ de pămîntŭ;
Şi multŭ în lume-aĭ lucratŭ
Şi puţintelŭ ţĭ-aĭ luatŭ,
Numaĭ treĭ scândurĭ de bradŭ!

XIV.

La o mamă.

(Din Bucovina, comuna Stroescĭ, com. de Grigore Polécŭ, stud. gimn.)

Scólă-te, mămucă, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară,
Şi te uită pe feréstră,
Că-ţĭ vine carte domnéscă,
Dela noĭ să te pornéscă,
Să te ducă 'n ceea lume,
Unde-ĭ satulŭ fără nume
Şi cărarea fără urme,
Pe unde nu umblă nime.
De ţĭ-a fi, mămucă, bine,
Vino, ia-mĕ şi pe mine,
Şi mĕ du în ceea lume
Să petrecŭ şi eŭ cu tine.
De ţĭ-a fi, mămucă, rĕŭ
Lasă-mĕ la Dumnedeŭ
Să trăescŭ în satulŭ meŭ!

XV.

La o mamă.

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Catrina Racolța.)

Draga nóstră mămucuță!
Zorĭ de ḑiuă se revarsă
Şi dumnia-ta şeḑĭ în casă.
Da ian ieşĭ până afară,
Pe când a fi să rĕsară
Sîntulŭ sóre luminosŭ
Din spre rĕsăritŭ din josŭ,
Să veḑĭ cât îĭ de frumosŭ.
Draga nóstră mămucuță,
Iubita nóstră miluță,
Ce-aĭ ganditŭ, ce-aĭ socotitŭ,
Casa de țĭ-aĭ pustiitŭ,
Când nicĭ cu gândŭ n'amŭ gânditŭ?
Toțĭ copii-sŭ cu mămucă,
Numaĭ noĭ făr' de milucă.
Iubita nóstră miluță,
Draga nóstră mămucuță!
Vĕdŭ cu ochiĭ cum se duce
Şi n'am putere-a-o 'ntórce.
Cine merge 'n pămîntŭ verde
Nime'n lume nu-lŭ maĭ vede.
Drăguța nóstră mămucă,
Iubita nóstră milucă!
N'amŭ gânditŭ, n'amŭ socotitŭ
De-astă cale te-aĭ gătitŭ.
Eŭ m'aşĭ ruga dumi-tale
Dela capŭ pân' la picióre
Să te lașĭ de-acéstă cale,
Că tare-ĭ cu supĕrare.
Şi dacă nu te-ĭ lăsa
Eŭ iară mi te-aşĭ ruga
Să nu te ieĭ după ape

Nicĭ după păree late,
Că apele-sŭ curgĕtóre
Şi 'napoĭ ne'ntorcĕtóre.
Ia-te după sfîntulŭ sóre.
Că sórele-ĭ mergĕtorŭ
Şi 'napoĭ întorcĕtorŭ.
Draga nóstră mămucuţă,
Iubita nóstră miluţă!
Orĭ eştĭ supĕrată tare,
Orĭ nimică nu te dóre,
Orĭ bóla ţi s'alinatŭ,
Orĭ guriţa ţĭ-a 'ncetatŭ,
Că de când mi te-aĭ culcatŭ,
Şi pe noĭ că ne-aĭ lăsatŭ
Nimicŭ n'aĭ maĭ cuvîntatŭ.
Rógă-te cuĭ te-ĭ ruga,
Rógă-te la Precista
Să-ţĭ deschidă guriţa,
Să ne spuĭ nouĕ ceva:
Pe cândŭ noĭ te-omŭ aştepta?
Drăguţa nóstră mămucă,
Iubita nóstră milucă!
Da la noĭ când îĭ veni?
Când aşĭ sci când îĭ veni
Cărarea ţĭ-aşĭ zugrăvi
Totŭ cu firŭ şi cu mĕtasă
Pân' l'a dumi-tale casă,
Totŭ cu firŭ şi cu bumbacŭ
Pân' l'alŭ dumi-tale pragŭ.
Draga nóstră mămucuţă,
Iubita nóstră miluţă!
Eŭ ţĭ-aşĭ maĭ spune ceva:
Rógă-lŭ pe cine-ĭ ruga,
Rógă-lŭ pe Sân-Niculaiŭ
Să-ţĭ facă parte de raiŭ,
Că noĭ de-astădĭ în colea
Mămucuţă n'omŭ avea.
Draga nóstră, mila nóstră,
Draga nóstră, scumpa nóstră!

XVI.

La o mamă.

(Din Bucovina, comuna Mologia, com. de Vasile Ropcénŭ, stud. gimn.)

Eşĭ, mămucă. până 'n pragŭ
De veḑĭ vitele cum ragŭ
Şi ragŭ vitele 'n ocolŭ
De alŭ dumi-tale dorŭ,
Şi sbéră oiţile,
Că maĭ multŭ nu te-orŭ vede,
Că de-aicĭ cum te-ĭ pornì
Inapoĭ nu-ĭ maĭ venì.
Eşĭ, mămucă, până 'n pragŭ,
Să veḑĭ ce căsuţă-ţĭ facŭ
Făr' de uşĭ, făr' de fereştĭ,
Cum într'însa să trăescĭ?
Că căsuţa ţi-ĭ de bradŭ,
Îĭ trăì cu mare dragŭ,
Iar a nóstră-ĭ de nuele
Vom trăì cu multă jele.
Să maĭ viĭ mămuc' acasă,
Să viĭ pân'la *pirilazŭ*
Şi-ĭ vede-alŭ nostru năcazŭ;
Să viĭ până la feréstră
Veḑĭ ce-ţĭ facŭ copiiĭ 'n casă.
Să viĭ până la pârăŭ
Să veḑĭ cum trăescŭ şi eŭ.
De-aşĭ sci bine c'aĭ venì,
Cărăruşa ţĭ-amŭ plivì
Şi de albă şi de nalbă,
Ca să ne viĭ maĭ de grabă.
Scólă, mamă, nu te da,
C'orŭ venì şi te-orŭ lua
Şi te-orŭ duce cum orŭ vra
Pe de-asupra vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.

Și nicĭ vêntulŭ nu te-a bate,
Nicĭ sórele nu te-a arde.
Mămucuță, un' te ducĭ,
Pe ce drumŭ aĭ să-mĭ apucĭ?
La biser'ca cea frumósă
La grópa cea 'ntunecósă.
Picioruşe de mătase
N'orŭ âmbla maĭ multŭ prin casă,
Picioruşe de bumbacŭ
N'orŭ maĭ trece peste pragŭ,
Mânuțele lucrătóre
Mergŭ în pămîntŭ la rĕcóre,
Nu mergŭ să gospodăréscă,
Ci se ducŭ să putreḑéscă.

XVII.

La o mamă.

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Maria Lăcătuşŭ).

Draga mea, mămuca mea,
Scumpa mea, iubita mea!
Dumnia-ta pe-unde-aĭ venitŭ
Tare mi te-aĭ fudulitŭ,
Cu mine n'aĭ sfătuitŭ,
Fiiĭ mi ĭ-aĭ amăgitŭ.
Dumnia-ta când îĭ venì
Maĭ multŭ nu te fudulì
Pe min' să nu mĕ urescĭ,
Cu mine să sfătuescĭ,
Fiiĭ să nu-mĭ amăgescĭ,
Inima să-mĭ rĕcorescĭ.
Eŭ de când m'am străinatŭ,
Dumnia-ta că m'aĭ uitatŭ
La mine n'aĭ maĭ venitŭ,
De-aceea eŭ n'am avutŭ
Cuĭ să mĕ fi jeluitŭ,
Inima să-mĭ fi rĕcoritŭ;
Cu străinĭ m'am petrecutŭ!

XVIII.

La o mamă.

(Din Bucovina, comuna Boianŭ, com. de d-lŭ Vasile Turturénŭ, preotŭ.)

Scólă, mămucuţă, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de asară!
Şi-ţĭ deschide ochişoriĭ
Şi ţi-ĭ vedé toţĭ fecioriĭ,
Şi-ţĭ rădică genele
Şi ţi-ĭ vedea fetele,
Şi-ţĭ deschide guriţa
Şi-ĭ vobì cu noĭ ceva,
Măcar douĕ, treĭ cuvinte
Ca să le ţinemŭ noĭ minte.
Că'n cea lume tare-ĭ bine,
Cine merge nu maĭ vine.
Când ţĭ-a fi cămeşa négră
Să mĭ-o trimeţĭ, maică dragă,
Pe fecĭorulŭ vêntuluĭ
Din fundulŭ pămîntuluĭ,
Că eŭ cum oiŭ căpĕta-o
Deauna ţĭ-oĭŭ şi spĕla-o
Şĭ-oiŭ spĕla-o 'n lăcrimele
Şi ţĭ-oiŭ strînge-o păturele
Şĭ-oiŭ usca-o 'n gândurele,
Că trăimŭ în mare jele.
Mămucuţă, draga mea,
Draga mea şi scumpa mea!
Când aşĭ sci
C'aĭ venì
Cărăruşia ţĭ-aşĭ plivì
Şi de iarbă
Şi de nalbă
Să viĭ, măicuţă, de grabă,
Şi de spinĭ
Şi de pelinĭ,

Că tare-ĭ greŭ în străinĭ.
Să viĭ măicuţă, să viĭ,
Să maĭ vedĭ pe aĭ tĕĭ fiĭ,
Când orŭ fi grâele 'n flóre,
Când orŭ fi grâele 'n clăĭ
Să viĭ, măicuţă, la noĭ!

XIX.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, dict. de Glicheria Calancea, şi com. de d-lŭ Vasile Turturénŭ.)

Bădicuţulŭ meŭ iubitŭ!
Frumuşelŭ mi te-aĭ gătitŭ,
La lungŭ drumŭ mi te-aĭ pornitŭ.
Scólă, bădicuţă, scólă,
Şi-ĭ eşire pân' afară
Să vedĭ oile cum sbéră
Tóte din sălaşŭ afară.
Şi-ĭ eşire până 'n pragŭ
Să vedĭ vacile cum ragŭ.
Că nu ragŭ de dorŭ de fênŭ,
Numaĭ dup' alŭ lorŭ stăpânŭ.
Când era stăpânulŭ lorŭ,
Nu duceaŭ atâta dorŭ,
Mâncaŭ fênulŭ cu stogulŭ
Lingeaŭ sarea cu drobulŭ
Şi bea apă din isvorŭ.
De când îĭ stăpân' esta
Se dă fânulŭ cu pala,
Sare cu bucăţica
Şi apă cu doniţa.
Scólă, bade, nu te da,
C'a venì primăvara
Plugulŭ cine l'a pornì
Dacă dumnia-ta nu-ĭ fi?

Plugu 'n podŭ a rugini
Şi dumnia-ta-ĭ *putredì.*
Primă-vara c'a veni
Cósa în cuĭŭ a rugini,
Dumnia-ta că-ĭ *putredì.*
Nu ţi-ĭ milă de băieţĭ,
Că tare-sŭ înprăştieţĭ;
Mititeĭ pe lângă vatră
Şi n'orŭ sci cin' le-a fostŭ tată.
De-orŭ eşì din casă afară
La toţĭ lĭ-orŭ fi de ocară,
De-orŭ întra de-afară 'n casă
La toţĭ lĭ-orŭ fi de probază.
Bădică, nu te'ndura,
Şi soţia a-ţĭ lăsa,
Că soţia dumi-tale
Multă supĕrare are.
Şi eŭ mĕ rogŭ dumi-tale
Să nu facĭ acéstă cale,
Că-ĭ cu multă supĕrare
Şi cu chieltuială mare.
Bădicuţă! ce-aĭ gânditŭ,
Şi căsuţa ţĭ-aĭ urîtŭ!
C'aĭ avutŭ largă căsuţă,
Tare ţĭ-o părutŭ strîmtuţă.
La meşterĭ aĭ poruncitŭ
Alta nouă ţĭ-o croitŭ
Cioplită pela uşorĭ
Când o vedĭ te ieŭ fiorĭ.
Orĭ te'nfiorì orĭ ba
C'acolo ţĭ-a fi viaţa,
Orĭ te'nfiorì orĭ nu
C'acolo ţĭ-a fi traiŭ
Bădicuţă! un' te ducĭ,
In cotro drumulŭ apucĭ:
Pe cântatulŭ cucilorŭ,
Pe 'nfloritulŭ pomilorŭ,
Pe 'nfrundiţulŭ codruluĭ,

Pe 'nverḑitulŭ câmpuluĭ,
Pe pornitulŭ pluguluĭ?
Plugu 'n podŭ a ruginì
Şi dumia-ta-ĭ putreḑì.
Ne-omŭ ruga la sfîntulŭ sóre
Să ţie ḑiua maĭ mare,
Să ne dee cheiţa
Să-ţĭ descuemŭ guriţa,
Şi-ĭ grăì cu noĭ ceva
Măcar douĕ treĭ cuvinte
Să te ţinemŭ şi noĭ minte.
Dómne, Dómne
Sfinte Dómne!
In fă nópt' asta maĭ mare,
Că asta-ĭ despărţitóre
Dela fraţĭ, dela surorĭ,
Dela grădină cu florĭ,
Dela stratulŭ cu bujorŭ,
Dela-lŭ nostru soţiorŭ.
Pân' amù nainte vreme
Sórele nu rĕsăria
Şi dumnia-ta te treziaĭ.
Da de amù nainte vreme
Sfîntulŭ sóre-a rĕsărì,
Dumnia-ta nu te-ĭ trezì.
Soţióra dumi-tale
Diminéţa s'a sculà
Şi'n totŭ cotulŭ te-a cătà.
Pân' amù nainte vreme
Te culcaĭ şi te sculaĭ
Şi de somnŭ te săturaĭ.
Dar amù de-asară dormĭ
Şi nu te saturĭ de somnŭ.
Nu sciŭ perina ţi-ĭ móle,
Orĭ nemică nu te dóre,
Orĭ scorţariulŭ ţi-ĭ frumosŭ,
De-asară nu te-aĭ întorsŭ."
Scólă, bădicuţă, scólă,

Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!
Şi te primblă prin ogradă,
C'a cresce mândră otavă,
Otava s'a scuturà
Şi urma s'a astupà;
Şi te primblă prin ocolŭ,
C'a cresce mândru mohorŭ.
Şi te primbă prin grădină,
C'a cresce mândră sulcină.
Scólă-te şi te trezesce
Şi-ĭ vedé'n casă ce este,
Tótă lumea te jelesce,
Nemică nu-ţĭ folosesce.
Şi deschide guriţa
Şi *grăiè* cu soţia,
Şi deschide ochişoriĭ
Şi grăesce cu fecioriĭ
Măcar dóuĕ treĭ cuvinte,
Să te ţie şi eĭ minte.
Scólă, bădicuţă, scólă,
Şi haĭ cu noĭ pân' afară;
Scólă, haĭ cu noĭ pe josŭ,
Că drumulŭ nu-ĭ grunzurosŭ.
Scólă, scólă, nu te da,
Că de mâne în colea
Noĭ maĭ multŭ nu te-omŭ vedea,
Că te ducĭ în ceea lume
Unde nu te sciĭ cu nime.
La uşa cea de hârtie
Câţĭ se ducŭ pe toţĭ îĭ scrie;
Iĭ merge şi dumnia-ta
Şi cine-va te-a 'nsemna,
La scaunulŭ celŭ de pétră,
Unde merge lumea tótă,
Vomŭ merge şi noĭ o dată.
Dacă mi te-amŭ duce noĭ
Cu carulŭ cu patru boĭ
Totŭ aĭ maĭ venì 'napoĭ,

Dar te ducemŭ cu căruţa
Şi nu ţĭ-omŭ vedea urmuţa.
Bădicuţă, dumnia-ta,
In mândru raĭŭ îĭ întra,
Şi-acolo dacă veĭ fi
Dumnia-ta te-ĭ hodinì
Dar soţia-a necăjì.

XX.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Catrina Racolţa.)

Multŭ iubitulŭ meŭ bărbatŭ!
Da cum de te-aĭ înduratŭ,
Copilaşiĭ de-aĭ lăsatŭ?
Copilaşiĭ ţĭ-aĭ lăsatŭ,
Da 'ntr'a cuĭ samă ĭ-aĭ datŭ?
Copiiĭ ţĭ-aĭ sĕrăcitŭ,
Căsuţa le-aĭ pustiitŭ,
Pe mine m'aĭ vĕdănitŭ!
Dragiĭ mamiĭ copilaşĭ
De tata sunteţĭ rĕmaşĭ!
Draga mea, miluca mea!
Da să te scolĭ dumnia ta
Copiiĭ a-ţĭ rêndui
Pe lume cum orŭ trăì!
Că copiiĭ ceĭ rĕmaşĭ
Multŭ mănâncă
Şi multŭ strică.
Dragiĭ mamiĭ copilaşĭ,
De tătiţa lorŭ rĕmaşĭ,
Dela nime nu aŭ milă,
Totŭ orŭ fi «du-te» şi «vină»!

XXI.

La unŭ bărbatŭ.

(Din. Bucovina, comuna Gălinescĭ, dict. de C. Hrişca.)

Scoborĭ, Dómne, pe pămîntŭ
Să vedĭ mórtea ce-o făcutŭ,
C'o luatŭ frunḑa din fagĭ
Şi-o despărţitŭ pe ceĭ dragĭ.
M'o despărţitŭ şi pe mine
Cu care-am trăitŭ maĭ bine.
Şi de bine ce trăiamŭ,
Intr'o cămeşă dormiamŭ
Şi dintr'unŭ mĕrŭ că mâncamŭ
Şi-amândoĭ ne săturamŭ . . .
Astéptă-mĕ mĕĭ bădiţă
Să daŭ la copilă ţîţă.
De-ĭ vedea că zăbăvescŭ
Să sciĭ că mĕ 'mbrobodescŭ.
Mi-ĭ destulŭ mie de-asară
De când staŭ bocindŭ pe-afară,
De când staŭ la cheutóre
O trecutŭ o lumînare.
Aştéptă-mĕ, bade-unŭ ceasŭ
Să-lŭ adormŭ pe celŭ năcazŭ,
După ce l'oiŭ adormì
Eŭ iară mi te-oiŭ bocì,
Şi-oiŭ bocì aşa de multŭ
Până ce m'oiŭ face lutŭ,
Că multe-afturĭ am avutŭ,
Că de afturile mele
Şi luĭ Dumneḑeŭ i jele!

XXII.

La unŭ bărbatŭ

DinBucovina, orașulŭ Câmpulungŭ, com. dc d-lŭ G. Ciupĕrcă.)

Sbéră oile 'n perdele,
Și casa-ĭ plină de jele.
Și ragŭ vacile 'n ocolŭ,
Casa e plină de dorŭ.
Mândră cas'aĭ maĭ avutŭ
Și-aceea nu ţĭ-a plăcutŭ,
De când mi te-aĭ bolnăvitŭ,
La stoleriŭ aĭ poruncitŭ
Să despice-unŭ bradŭ în douĕ
Și să-ţĭ facă alta nouă
Făr' de ușĭ făr' de fereștĭ,
Locŭ, unde să putredescĭ;
Nicĭ nu-ĭ ușa de eșitŭ,
Nicĭ feréstă de privitŭ,
Numaĭ locŭ de putredŭitŭ.

XXIII.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Mŏnăstirea Homoruluĭ, com. de d-lŭ George Avramŭ, învĕţătorŭ.)

Dulcișorŭ mĕrŭ din grădină,
Cum te-o ruptŭ din rădĕcină
Mórtea cruntă și haină.
Cum nu-ĭ mórtea 'nșĕlătóre:
Ie omulŭ de pe picióre,
Cum mi te-o luatŭ din casă,
Cum mi te-o tocmitŭ pe masă.
Bucură-te mănăstire,
Mândru gospodarŭ îţĭ vine,

Da nu vine să cunune,
Că-ĭ gătitŭ de ceea lume;
Şi nu vine să boteze,
Ci 'n pămîntŭ ca să s'aşeze.
Veniţĭ iubiţiĭ meĭ fraţĭ
La mine şi mĕ 'ngropaţĭ.
Veniţĭ fraţĭ, veniţĭ surorĭ
Şi-mĭ tocmiţĭ trupulŭ cu florĭ,
Şi m'udaţĭ c'unŭ picŭ de apă
Şĭ-apoĭ mĕ puneţĭ în grópă,
Mĕ stropiţĭ c'unŭ picŭ de vinŭ
Că eŭ mergŭ în locŭ străinŭ.
Eŭ mĕ ducŭ pe-o cale lungă,
N'am pe nime să m'ajungă;
Eŭ mĕ ducŭ pe-o cale lată,
Unde n'am fostŭ nicĭ odată.
Mergŭ la treĭ coţĭ de pămîntŭ,
Doĭ la capĕtŭ de mormîntŭ.

XXIV.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Badeuţŭ, com. de d-lŭ Averchie Macoveiŭ, preotŭ).

Mórtea 'n lume n'are fraţĭ,
Răpesce craĭ şi 'mpĕraţĭ.
Mórtea 'n lume mare este
De bogaţĭ nu se feresce
Şi pe sĕracĭ îĭ găsesce.
Bată-te-ar pustia mórte,
Că n'aĭ maĭ fostŭ cu dreptate,
C'aĭ venitŭ până la pragŭ
Şĭ-aĭ luatŭ ce mĭ-o fostŭ dragŭ;
C'aĭ venitŭ până la masă
Şĭ-aĭ luatŭ mila din casă;
C'aĭ venitŭ până la patŭ
Şi dragostea mĭ-aĭ luatŭ.

Bărbăţelulŭ meŭ iubitŭ,
Ce şedĭ aşa de măhnitŭ?
Te rogŭ nu şedea aşa,
Scólă-te şi te-ĭ primba,
Şi te-ĭ primba prin ocolŭ
Să créscă mândru mohorŭ,
Şi te-ĭ primba prin ogradă
Să créscă mândră otavă.
Bărbăţelulŭ meŭ iubitŭ!
Mândră cas'aĭ maĭ avutŭ,
Casă de-o sută de leĭ
Şĭ-aĭ luatŭ alta de cincĭ leĭ
Fără uşĭ, fără fereştĭ,
Intr'însa să vieţuescĭ,
Că nu-ĭ uşă de eşitŭ,
Nicĭ feréstră de *prăvitŭ*,
Nicĭ drumŭ de călĕtoritŭ,
Ci numaĭ de putreḑitŭ...

XXV.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Ilişescĭ, ḑict. de mama mea Ruxanda.)

Soţiorulŭ meŭ iubitŭ!
Tu atuncea mĭ-aĭ muritŭ,
Când ţĭ-o fostŭ dragŭ de trăitŭ,
Pe cântatulŭ cuculuĭ
Pe eşitulŭ pluguluĭ.
Plugulŭ şéde sub părete,
Boiĭ pascŭ la érbă verde...
Soţiorulŭ meŭ iubitŭ!
Da cum de m'aĭ părăsitŭ,
Când ţĭ-a fostŭ dragŭ de trăitŭ
Pe 'nfloritulŭ pomilorŭ,
Pe mirosna florilorŭ?
N'aĭ ganditŭ, n'aĭ socotitŭ,

Când de la noĭ te-aĭ pornitŭ,
Că eŭ de-aicĭ în colea
Soţiorŭ n'oiŭ maĭ avea?!....
De cântatŭ ţĭ-aşĭ maĭ cânta,
Dar' mĕ dóre inima.
Inima s'a frântŭ în mine,
Când nu vĕdŭ sufletŭ în tine.
Sufleţelulŭ ţĭ-a sburatŭ
Sus în cerulŭ celŭ înaltŭ,
Şi pe mine m'o lăsatŭ,
M'o lăsatŭ să pătimescŭ,
In lume să m'osîndescŭ....
Vaĭ sĕracă inimă
Cum eştĭ tu de străină!...

XXVI.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ.)

Prin celŭ rîtŭ, prin celŭ zăvoiŭ
Merge-unŭ carŭ cu şéşe boĭ.
Caru-ĭ negru, boi-sŭ negri,
Pogoniciĭ şi maĭ negri.
Dar' Vasile bolnavulŭ,
Bolnavulŭ şi jelniculŭ
De departe a strigatŭ
Şi de-aprópe a'ngenunchiatŭ
Şi din gur'a cuvîntatŭ:
— «Ce-aduceţĭ voĭ, dragiĭ meĭ,
Dragiĭ meĭ pogoniceĭ?
— «Treĭ nuele, treĭ smâncele,
Treĭ felĭurĭ de lecurele!
— «Léculŭ meŭ nu l'aţĭ adusŭ?
— «Léculŭ tĕŭ nu l'am adusŭ,
C'o 'ntratŭ boiĭ pe la prânzŭ,
L'aŭ mâncatŭ de nu s'a prinsŭ!

Şĭ-o 'ntratŭ boiĭ dela cină,
L'aŭ mâncatŭ din rădĕcină.
Plóie mare ce-a plouatŭ
Şi léculŭ ţi l'a mânatŭ,
L'am cătatŭ, nu l'am aflatŭ;
Plóie mare ce-o venitŭ
Şi léculŭ ţi l'o molitŭ,
L'am cătatŭ, nu l'am găsitŭ!

XXVII.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Putna, dict. de Aniţa Haramidă.)

Soţiorulŭ meŭ iubitŭ!
Mândră casă ţĭ-aĭ gătitŭ
Într'însa să mi te-aşezĭ
Pe mine să nu mĕ veḑĭ,
Fără uşĭ, fără fereştĭ,
Într'însa să locuescĭ.
N'aĭ gătit'o de trăitŭ
Ci numaĭ de putreḑitŭ.
Nicĭ nu-ĭ uşă de eşitŭ,
Nicĭ feréstră de privitŭ,
Cĭ-acolo de putreḑitŭ.
Tótă vara mĭ-aĭ lucratŭ
Pentru treĭ scândurĭ de bradŭ,
Şi tu multŭ că mĭ-aĭ muncitŭ
Pentru treĭ coţĭ de pămîntŭ.
Şedŭ copiiĭ lângă vatră
Şi n'aŭ cuĭ să ḑică: «tată»,
Şedŭ copiiĭ lângă lemne
Şi n'aŭ cuĭ să ḑică: «nene»,
Că nenele lorŭ s'o dusŭ
Şi 'n pămîntŭ că mi s'o pusŭ
Cu faţa la sfîntulŭ sóre
Şi cu trupulŭ la rĕcóre;

Tatălŭ lorŭ s'o supĕratŭ
Şi pe dînşiĭ ĭ-o lăsatŭ:
Lemnelorŭ şi pietrilorŭ,
Negrilorŭ străinilorŭ . . . .
«Tătuţă, tătuţă hĕĭ!
Strigă băeţiĭ mititeĭ,
Ian fă dumnia-ta aşa
Pe mămuţa n'o lua,
C'o să vină Sâmbăta,
N'a avea cine ne la,
Şĭ-a venì Duminica
N'avea cine ne schimba!»

XXVIII.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Vama, com. de d-lŭ Niculaiŭ Lucanŭ, cantorŭ bis.)

Dragulŭ meŭ, nume cinstitŭ,
In totŭ locu-aĭ fostŭ poftitŭ
La botezatŭ
Şi cununatŭ
Dragulŭ meŭ, stăpânŭ de trébă,
Slugile te-orŭ aştepta
Simbria când li-ĭ maĭ da?
Mĕ mirŭ cum te-aĭ înduratŭ
Moşiile de-aĭ lăsatŭ
Tóte mândre şi gătite,
Tóte le-aĭ lăsatŭ scârbite.
De-amù, fiindŭ că te ducĭ,
Nu-ĭ maĭ così prin butucĭ,
Nicĭ nu-ĭ mulge oĭ la strungĭ,
Nu-ĭ maĭ così prin livedĭ,
Ni nu-ĭ mulge în găleţĭ.
Sîmbraşiĭ te-orŭ aştepta
Să ţiĭ la-olaltă tîrla.
Dragulŭ meŭ, mândruculŭ meŭ,
Dragulŭ meŭ, iubitulŭ meŭ!

Rĕŭ ţĭ-a maĭ cântatŭ cuculŭ
De l'arŭ fi mâncatŭ uliulŭ
Să nu-ĭ fi-audĭtŭ glasulŭ.
Primăvara mĭ-a veni
Pe când codru mĭ-a 'nfrundi
Pe când pomĭ-orŭ înflori,
Cuciĭ toţĭ că mĭ-orŭ veni,
Plugurile s'orŭ pornĭ.
Oile, câte mĭ-orŭ fi,
La mĕsură orŭ sui,
Şi Dumnia-ta nu-ĭ maĭ fi.
De te ducĭ în ceea lume,
Ie-ţĭ merinde fórte bune,
C'acea lume-ĭ cu lăcată,
Nu poţĭ veni nicĭ odată,
Nicĭ la mamă, nicĭ la tată,
Nicĭ la feciorĭ, nicĭ la fată,
Nicĭ la locŭ, nicĭ la livadă,
Nicĭ la casa cea bogată.
— Dară tare v'aşĭ pofti,
Sciŭ bine că n'oĭ veni,
Ca să-mĭ trimeteţĭ merinde,
Că sciŭ bine că mĭ-a prinde,
Dar n'o trimeteţĭ pe sóre,
Că sórele-ĭ prea ferbinte
Şi le-aduce veştejite;
Da le trimeţĭ pe lună,
Când a fi nópte senină,
Că luna-ĭ maĭ rĕcorósă
Şĭ-a aduce-o maĭ frumósă,
Şi mĭ-o trimiteţĭ pe stele,
C'am lăsatŭ tóte cu jele.
«Multŭ iubitulŭ meŭ bărbatŭ!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Pe mine de m'aĭ lăsatŭ?
Da eŭ mândru te-aşĭ cânta,
Dar mĕ dóre inima.
Dragulŭ meŭ şi mândrulŭ meŭ,
Dragulŭ meŭ şi scumpulŭ meŭ!

XXIX.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Putna, dict. de Aniţa Haramidă.)

Bată-mĭ-o pustia mórte,
Multŭ îĭ ea făr' de dreptate,
Multŭ îĭ négră şi urîtă
Şi de lume urgisită.
Că n'are frică de nime:
De bĕtrânŭ nu i-ĭ ruşine,
La celŭ tînĕrŭ încă vine
Şi pe laĭţă că mi-lŭ pune.
La noĭ încă mĭ-o venitŭ
Tocmaĭ când nu m'am gânditŭ,
Şi mĭ-o pusŭ picioru 'n pragŭ
Şĭ-o luatŭ ce mĭ-o fostŭ dragŭ;
Şi mĭ-o pusŭ picioru 'n masă
Şĭ-o luatŭ mila din casă
Dela copiĭ şi borésă.
Bărbate, sufletulŭ meŭ!
Ascultă cum te plângŭ eŭ,
Dela capŭ pân' la picióre:
Să nu facĭ acéstă cale,
Că-ĭ cu mare supĕrare.
Dacă tu m'aĭ asculta
Eŭ pe tine te-aşĭ ruga,
Te-aşĭ ruga cu rugă mare
Să mi te scolĭ pe picióre,
Să te uiţĭ pe cea feréstră,
Că-ţĭ vine carte domnéscă
Dela noĭ să te pornéscă.
Dela noĭ cu tabĕra
Orŭ venì şi te-orŭ luà,
De casă te-orŭ depărtà,
Inapoĭ nu te 'nturna,
La pămîntŭ te-ĭ aşeza

La pămîntŭ totŭ cu rĕcóre,
Nu te-ĭ scula pe picióre.
Schimburile-ţĭ s'orŭ negrì,
Cine ţi le-a soponì?
Trimete-le la mândra,
Scumpă soţióra ta,
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
Prin fundulŭ pămîntuluĭ.
Că ea, cum le-a căpĕta,
Indată ţi le-a spĕla
Totŭ în spumă de soponŭ,
In lacrimĭ fierbinţĭ de omŭ,
Le-a facé ca la unŭ domnŭ.
Da pe cine le-a trimete?
Pĕ căluţulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.
La tine, când orŭ venì,
Tu 'napoĭ că le-ĭ negrì,
Şĭ-acolo le-ĭ putredì,
Şì-eŭ la tine c'oiŭ venì!

XXX.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Crasna, dict. de M. Bărbuţă.)

Soţiorulŭ meŭ iubitŭ!
Sfîntulŭ sóre-o asfinţitŭ,
Dumnia-ta aĭ adormitŭ.
Sórelé o rĕsăritŭ,
Dumnia-ta nu te-aĭ trezitŭ.
Scólă-te şi te trezesce
Şi-ĭ vedé 'n casă ce este.
Tóte némur'le-o venitŭ,
Nicĭ cu uniĭ n'aĭ grăitŭ.
Scólă-te şi te trezesce,
Cu némurile vorbesce.

Și deschide ochișoriĭ
Și ți-ĭ învĕța fecioriĭ,
Și rădică genele
Și-țĭ învață tetele.
Soțiorulŭ meŭ iubitŭ!
Da cine te-o sfătuitŭ
La ista drumŭ de-aĭ pornitŭ?
Și cum de te-aĭ înduratŭ
Și căsuța țĭ-aĭ lăsatŭ,
La ista drumŭ de-aĭ plecatŭ?
Și țĭ-aĭ lăsatŭ mândra çasă,
Frumósă și luminósă,
Și țĭ-aĭ făcutŭ alta 'ntunecósă:
Fără ușĭ, fără fereștĭ,
Intr'însa să văcuescĭ;
Nicĭ nu-ĭ laiță de șeḑutŭ,
Nicĭ feréstră de vĕḑutŭ,
Numaĭ negru și pămîntŭ!

XXXI.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Bucovina, comuna Bălăcéna, dict. de Simeonŭ Boca, și com. de Mih. Jemna.)

Păpușoiŭ bătutŭ de pétră,
Băețeĭ rĕmașĭ de tată
Ședŭ în casă supĕrațĭ
Dușĭ pe gândurĭ și 'ngrijațĭ,
C'aŭ rĕmasŭ boi'n tânjele
Și casa plină de jele,
C'aŭ remasŭ boi'n ocolŭ
Și casă plină de dorŭ.
Tóte plugurile umblă
Numaĭ alŭ meŭ stă la umbră,
Num'alŭ meŭ plugușŭ îmĭ șede
Răzimatŭ sub celŭ părete.

Boi-mĭ pascŭ la érbă verde,
Gospodariu-mĭ hodinesce
Că elŭ fórte scârbitŭ este.
La tótă casa
Bate cósa,
Dar'la mine
N'are cine.
Bată-te pustia mórte,
Că tu nu maĭ facĭ dreptate,
C'aĭ venitŭ până la pragŭ,
Mĭ-aĭ luatŭ ce mĭ-a fostŭ dragŭ.
Plânge casă, plânge masă,
Că tătuţ'acum vĕ lasă.
Ian plângeţĭ şi voĭ chetorĭ
După tătuţa cu dorŭ . . .
Când ar scrie cine-va
Unde-a şedea tătuţa
După ce s'a depărta
Şi'n pămîntŭ după ce-a'ntra,
Aceluia multŭ ĭ-aşĭ da. . .

XXXII.

La unŭ bărbatŭ

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Maria Lăcătuşŭ.)

Bucură-te mănăstire,
Că mândră flóre-ţĭ maĭ vine,
Da nu vine să'nflorescă,
Ci vine să veştejéscă.
Bucură-te ţinterime,
Că mândru trupşorŭ îţĭ vine,
Nu vine să vieţuéscă,
Ci vine să putredéscă.
La pórtă la ţinterimŭ
Stăĭ, dragă, să sfătuimŭ
Că de adĭ ne despărţimŭ

Și maĭ multŭ nu ne'ntâlnimŭ.
Dumnia-ta câtŭ aĭ lucratŭ
Puţintelŭ aĭ câştigatŭ:
Pentru treĭ coţĭ de pămîntŭ
Tare multŭ te-aĭ maĭ muncitŭ!
Gospodarulŭ meŭ iubitŭ!
Ce m'așĭ ruga dumitale
Să mi te scolĭ în picióre,
Că ce vêntŭ mi te-o bătutŭ
La pămîntŭ de te-oborîtŭ,
De mĭ-ar bate și maĭ tare
Să mi te scóle 'n picióre.
Ian scólă-te dumnia-ta
Și deschide guriţa
Și grăesce cu dînsa,
Rĕcoresce-mĭ inima.
Dumnia-ta, de când te-aĭ dusŭ,
Nu mĭ-aĭ maĭ lăsat rĕspunsŭ
Și de cum te-aĭ depărtatŭ
Nouĕ rĕspunsŭ nu ne-aĭ datŭ,
Tare scârbiţĭ ne-aĭ lăsatŭ!

XXXIII.

La unŭ bărbatŭ

(Din Bucovina, orașulŭ Câmpulungŭ, com. de G. Ciupĕrcă).

Soţule, miluţa mea!
In tótă sĕrbătórea
Botezaĭ și cununaĭ.
La capŭ de masă eraĭ.
Dar' acum mórte-a venitŭ
La pămîntŭ mi te-a isbitŭ.
Șĭ-a venitŭ mórtea în vêntŭ
Și mi te-a pusŭ în pămîntŭ.
Șĭ-a bătutŭ vêntulŭ din josŭ
Șĭ-a datŭ stâlpulŭ caseĭ josŭ.

Soţiorulŭ meŭ iubitŭ!
Nu sciŭ cuĭ te-aĭ potrivitŭ,
Că bine nu ţĭ-a priitŭ.
Căsuţa ţĭ-aĭ părăsitŭ,
Averea ţĭ-aĭ pustiitŭ
Şi dela noĭ aĭ pornitŭ!

XXXIV.

La unŭ bărbatŭ.

(Din Transilvania, comuna Orlatŭ. com. de d-lŭ Romulŭ Simu, învĕţătorŭ.)

Acuma de-o sĕptĕmână
A întratŭ mórtea 'n grădină
Şi s'a pusŭ pe-o sulumină,
Sulumina s'a uscatŭ,
Mórtea 'n casă s'a băgatŭ,
Stâlpulŭ caseĭ l'a luatŭ.

XXXV.

La unŭ moşŭ.

(Din Bucovina, comuna Sânt-Ilie. com. de Ioanŭ Cojocariŭ, stud. gimn.)

Moşule, moşucule,
Scumpule, iubitule!
Rógă-te cuĭ te-ĭ ruga,
Dóră mi te-ar asculta,
Nu te ruga apelorŭ,
Că apele-sŭ mergĕtóre,
Şi 'napoĭ ne'ntorcĕtóre.
Rógă-te la sfîntulŭ sóre
Să ţie ḑiua maĭ mare,
C'aḑĭ nu-ĭ ḑi de desfătare
C'aḑĭ e ḑi de despărţire,
De suspine şi jelire;

Şi-adĭ e ḑi de despărţitŭ
Dela toţĭ câţĭ te-aŭ iubitŭ.
Rógă-te la *palamariŭ*
Palamariŭ şi clopotariŭ,
Să tragă clopetele,
Să resune délurile,
Ca s'audă némurile....
Moşuculŭ nostru iubitŭ!
Mândre case-aĭ maĭ avutŭ,
Acelea nu ţĭ-aŭ plăcutŭ:
La meşterĭ aĭ poruncitŭ,
Alte noue ţĭ-aŭ pornitŭ,
Nicĭ din parĭ, nicĭ din nuele,
Ci numaĭ din scândurele,
Nicĭ nu-ĭ uşă de eşitŭ,
Nicĭ feréstră de privitŭ,
Ci numaĭ de putreḑitŭ.
Bată-te pustia mórte,
Că nu facĭ nicĭ o dreptate:
Unde sunt ómenĭ maĭ mulţĭ,
Tu acolo nu te uiţĭ,
Unde mi te chiamă *tăţĭ*,
Tu acolo nu te-arăţĭ;
Unde-sŭ ómenĭ puţinteĭ
Tu acolo viĭ şi-ĭ ieĭ,
Şi leşĭ casele pustiĭ.
Scoborĭ, Dómne, pe pămîntŭ
Şi veḑĭ mórtea ce-a făcutŭ!
C'a venitŭ până la pragŭ
Şĭ-a luatŭ ce ne-a fostŭ dragŭ.
Moşuculŭ nostru iubitŭ
Cu cine te-aĭ sfătuitŭ,
Pe-acestŭ drumŭ de te-aĭ pornitŭ
Valeo rĕŭ ne-a maĭ priitŭ!
C'acestŭ drumŭ îĭ mergĕtorŭ
Şi 'napoĭ ne'ntorcĕtorŭ.
Plângeţĭ uşĭ, fereştĭ plângeţĭ,
Că de astăḑĭ rĕmâneţĭ!

Plânge casă, plânge masă,
De moşulŭ sunteţĭ rĕmase!
La pórtă la ţinterimŭ
Stăĭ moşule să vorbimŭ,
Să vorbimŭ, să sfătuimŭ
Măcar douĕ treĭ cuvinte,
Să le ţinemŭ şi noĭ minte.
Moşule, moşule dragă!
De ţĭ-a fi cămeşa négră,
Să mĭ-o trimeţĭ mie 'ncóce
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
De-asupra pămîntuluĭ;
Că eŭ, cum oiŭ căpĕta-o,
Tare frumosŭ oiŭ spĕla-o:
Nicĭ cu apă de isvorŭ,
Nicĭ cu spume de soponŭ,
Numaĭ cu lacrimĭ de omŭ.
Şi după ce mĭ-oiŭ spĕla-o,
Moşule, eŭ n'oiŭ usca-o,
Nicĭ la vêntŭ şi nicĭ la sóre
Nicĭ la umbră şi rĕcóre,
Nicĭ în casă, nicĭ afară,
Numa 'n sînŭ la inimióră;
Şi eŭ iară înapoĭ
Cămeşa trimete-ţĭ-oiŭ
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ!

XXXVI.

La unŭ nănaşŭ.

(Din Bucovina, comuna Mânăstirea Homoruluĭ, com. de d-l George Avramŭ, învĕţătorŭ.)

Tótă lumea-ĭ cu nânaşŭ,
Num'alŭ nostru-ĭ în sălaşŭ.
Sbéră oile la strungă,
Că nu-ĭ stăpânŭ să le mulgă;

Ragŭ vacile în ocolŭ,
Morŭ de-alŭ nânaşuluĭ dorŭ.
Coborĭ, Dómne, pe pămîntŭ
Să vedĭ mórtea ce-o făcutŭ,
Că pe noĭ ne-o sĕrăcitŭ,
C'o venitŭ pân' la feréstă
Şĭ-o adusŭ carte domnéscă
Dela noĭ să mi lŭ pornéscă;
Şĭ-o venitŭ pân' la chetóre
Şi mĭ-o luatŭ mândră flóre,
Şĭ-o venitŭ până la pragŭ
Şĭ-o luatŭ ce-am avutŭ dragŭ,
Şĭ-o venitŭ până la uşă
Şi mĭ-o luatŭ mândră rujă!

XXXVII.

La o nevastă.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, dict. de Glicheria, Eudochia şi Rachila Calancea, şi com. de d-lŭ V. Turturénŭ).

Scólă, lelicuţă, scólă,
Că-ĭ hătŭ multişorŭ de-asară,
Amuşĭ a fi diuă iară,
Dumnia-ta n'aĭ fostŭ afară.
Cucoşeiĭ orŭ cântà
Dumnia-ta nu te-ĭ sculà,
Sórele va rĕsări
Dumnia-ta nu te-ĭ trezi
Şi afară nu-ĭ eşi.
Sórele s'a înălţà
Pe picióre nu-ĭ umblà.
Scólă, lelicuţă, scólă,
Că-ĭ hătŭ multişorŭ de-asară,
Ie-ţĭ pânza de pe obrazŭ
Şi vedĭ mórte cu năcazŭ,
Şi-ţĭ ie pânza cea supţire
C'astă mórte e cu dile.

Mórtea, unde poposesce,
Gospodari-ĭ despărţesce,
Şi ea unde-a popositŭ
Pe ceĭ dragĭ ĭ-a despărţitŭ.
Bată-te pustia mórte,
Tu nu facĭ nicĭ o dreptate,
C'aĭ pusŭ piciórele'n pragŭ
Şĭ-aĭ luatŭ ce nĭ-o fostŭ dragŭ,
Şĭ-aĭ pusŭ cótele'n feréstă
Şĭ-aĭ luatŭ mila din casă.
Lelicuţă, gospodină,
Nu-ţĭ lasă casa străină:
Străină şi supĕrată
C'amù n'a fostŭ nicĭ odată!
Astă casă-ĭ cu cămară,
Tare ţĭ-o maĭ fostŭ amară.
Plângeţĭ uşĭ, plângeţĭ ferestĭ
Că de mâne remâneţĭ.
Plângeţĭ şi voĭ chiutorĭ
Că v'a fostŭ de ajutoriŭ.
Scólă, lelicuţă, scólă,
Că-ĭ hătŭ multişorŭ de-asară!
Fie-ţĭ milă de băieţĭ,
Că tare-sŭ înprăştieţĭ.
Că băieţiĭ fără mamă
Nu-sŭ băgaţĭ la nime'n·samă.
Cin' ĭ-a lă, cin' ĭ-a schimba
Frumnşelŭ ca dumnia-ta?
Orŭ eşire până'n drumŭ
Cu inima arsă scrumŭ
Şĭ-orŭ vedę femeĭ aşa
Cum aĭ fostŭ şi dumnia-ta,
Şi eĭ bĭeţĭ-orŭ cugetă
Că eştĭ tocmaĭ dumnia-ta,
Şi tare te-orŭ aşteptă
Totŭ cu uşuţa crĕpată
Să maĭ întrĭ'n cas'odată.
Scólă dragă, lelicuţă,

Nu te-om pune la trebuţă
Să te primbli prin căsuţă
Să ne facĭ nóuĕ urmuţe.
Când eraĭ în opincuţe
Ne făceaĭ nóuĕ trebuţe.
De când eştĭ cu păpucaşĭ
Nóuĕ trébă nu ne facĭ.
Dragile nóstre picióre
Tare-aŭ fostŭ străbătătóre,
Iar de-acuma
Din picióre
Mintă'n flóre,
Din căpute
Rujĭ bătute,
Din mânuţe
Florĭ albuţe,
Din guriţă
Tămâiţă.
Dragiĭ noştri ochişorĭ
Cum s'orŭ face pomişorĭ.
Din sprincene
Viorele.
Scólă, lelicuţă, scólă,
Că-ĭ hătŭ multişorŭ de-asară!
Şi te uită pe ferástă
Că-ţĭ vine carte domnéscă
De la noĭ să te pornéscă
Pe cărare necălcată,
Pe róuă nescuturată
La scaunulŭ celŭ de pétră,
Unde merge lumea tótă,
Unde-ĭ uşa de hârtie
Câţĭ orŭ trece toţĭ s'orŭ scrie.
Iĭ întra şi dumnia-ta
Şĭ-acolo te-orŭ însemna
Şi 'napoĭ nu ti 'nturna.
Scólă, lelicuţă, scólă
Şi mi-ĭ ieşĭ pân' afară,

Că ţĭ-o venitŭ némurile
De prin tóte părţile
Cu ele ca să grăescĭ;
Dumnia-ta te fudulescĭ,
Cu dînsele nu grăescĭ.
Scólă-te şi mi-ĭ privì
Cum mi te plângŭ băeţiĭ
Şi mi te plângŭ la picióre
Dóră mi te potŭ sculare.
Noĭ să scimŭ că te-amŭ sculà
Dómne, mândru te-amŭ cântà.
Noĭ să scimŭ cum te-amŭ trezì,
Dómne, mândru te-amŭ bocì.
Noĭ de asta n'amŭ gânditŭ,
Că te-ĭ hrănì de trăitŭ.
Scólă, lelicuţă, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!
Şi te scólă pe picióre
Şi ne spune ce te dóre.
A dumi-tale durerĭ
Că ţĭ-aŭ încetatŭ de ierĭ.
Dumnia-ta multŭ aĭ umblatŭ
Peste lécŭ nu ţĭ-aĭ maĭ datŭ,
Numaĭ pânza şi toiagulŭ
Acelea că ţĭ-a fostŭ léculŭ.
Scólă, lelicuţă, scólă,
Că-ĭ vremea de mersŭ pe afară.
Vremea-ĭ mândră şi frumósă,
Dumnia-ta te ducĭ de-acasă.
Ian scólă şi haĭ pe josŭ
Că drumulŭ nu-ĭ grunzurosŭ,
Multŭ e mândru şi frumosŭ.
Lelicuţă! un' te ducĭ
Cu pieptarŭ şi cu papucĭ?
Pe cărare necălcată
Pe róua nescuturată?
Rouţa s'a scuturà
Şi urmuţa s'astupà.

Lelicuţă, dumnia-ta,
Dacă te ducĭ de-acolea,
Dup' ape nu te lua,
Că apele-sŭ ducĕtóre
Și 'napoĭ ne'ntorcĕtóre.
Ian ie-mi-te după sóre,
Că sórele-ĭ ducĕtorŭ
Și'napoĭ întorcĕtorŭ.
Scólă, lelicuţă, scólă,
Că-ĭ hatŭ multişorŭ de-asară!
Că tu, de mi te-ĭ sculà,
Noĭ tare ne-omŭ bucurà,
Dar' de nu mi te-ĭ sculà,
Noĭ la groparŭ ne-omŭ rugà
Să facă gropiţa 'n faţă
Să maĭ viĭ odat' acasă
Să veḑĭ băeţiĭ ce-orŭ face?
Sub o ţernă de pămêntŭ
Este-unŭ bujorŭ înfloritŭ,
Tótă lumea l'a urîtŭ
Dumnia-ta l-aĭ îndrăgitŭ.
Lelicuţă! ce-aĭ făcutŭ?
La toţĭ inima le-aĭ ruptŭ!
Câtŭ a fostŭ vara de mare
Aĭ statŭ a te văetare
Căpĕtâiulŭ a-ţĭ mutare
Și la umbră şi la sóre
Unde ţĭ-ar fi maĭ rĕcóre.
Pân' amù mĭ-a părutŭ şagă
Dar' amù 'n pămîntŭ te bagă
Cu spatele la rĕcóre
Cu faţa la sfîntulŭ sóre,
Cu spatele la pămîntŭ
Și faţa la duhulŭ sfîntŭ.
Da cine te-o sfătuitŭ,
Acela nu ţĭ-o priitŭ,
Acela te-o duşmănitŭ
Ca să nu fiĭ pe pămîntŭ.

Scólă, lelicuță, scólă
Şi te scólă şi ne spune
Ce-aĭ vědutŭ pe ceea lume?
De-aĭ vědutŭ ceva vr'unŭ bine,
Vin' şi mě ie şi pre mine.
De-aĭ vědutŭ ce-va vr'unŭ rěŭ
Lasă-mě la Dumnedeŭ!

XXXVIII.

La o nevastă.

(Din comuna Calafindescĭ, în Bucovina, dict. de Cațrina Racolța.)

Vine mórtea mâniósă,
Mě găsesce bêndŭ la masă,
Şi totŭ dă ca să mě iee,
Eŭ o rogŭ ca să maĭ stee.
Eŭ o rogŭ ca să mě lasă,
Ea se face mâniósă.
Eŭ o rogŭ, că am copiĭ,
Ea îmĭ dice: fă ce sciĭ,
Cu mine musaĭ să viĭ!
Eŭ dicŭ că nu mi-ĭ de ducă,
Ea de capŭ că mě apucă
Şi la pămîntŭ mě isbesce,
Sângele'n trupŭ mi-lŭ rěcesce.
Eŭ de frică şi 'ntristare
Prindŭ a striga'n gura mare:
Săriţĭ surorĭ şi voĭ fraţĭ,
Săriţĭ şi nu mě lăsaţĭ!
Iacă mórtea mĭ-o venitŭ
Tocmaĭ când nicĭ n'am gânditŭ,
La pămîntŭ că m'o isbitŭ,
Sângele'n trupŭ mĭ-o rěcitŭ,
Şi mě duce 'n ceea lume,
Unde nu mě sciŭ cu nime.
Veniţĭ fraţĭ şi voĭ surorĭ
Şi mě podobiţĭ cu florĭ,

Mĕ scăldaţĭ în apă rece,
Pân' la grópă mi-ţĭ petrece.
Şi să mĕ stropiţĭ cu vinŭ,
Că 'napoĭ n'am să maĭ vinŭ,
Dragiĭ mamiĭ copilaşĭ,
Scumpiĭ mamiĭ cuconaşĭ!
Să vĕ sĕrutŭ pe obrazŭ,
Că de mine c'aţĭ remasŭ.
Şi tu scumpa mea soţie,
Soţie de cununie,
Să te sĕrutŭ pe obrazŭ,
Că de mine c'aĭ rĕmasŭ.
Ticălosŭ tu omŭ de lutŭ,
Ce mĭ-aĭ picatŭ la pămîntŭ
Şi te baţĭ cu gândurĭ multŭ,
Lasă feciorĭ să-ţĭ trăéscă
Şi să mi te pomenéscă.
Feciorii că vorŭ trăì,
Pe tine te-orŭ pomenì.
Sufletulŭ în raiŭ s'a duce
Unde viaţa-ĭ multŭ maĭ dulce,
Unde cântă îngeriĭ,
Îngeriĭ şĭ-archangheliĭ;
Unde 'nfloreseŭ florile
Şi-mĭ înverdescŭ frundele
Şĭ-*aninósă* pómele
Şi cântă pasĕrile
De rĕsună văile.....
Haĭ, haĭ, haĭ, suflete haĭ!
Că nu-ĭ multŭ până la raiŭ,
Că sfinţiĭ te-orŭ întrebà,
Dumnedeŭ té-a judecà
Şĭ-acolo sama ţi-ĭ dà!

XXXIX.

La o nevastă.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.)

Scólă, scólă, Mărióră,
Că-ĭ hăt multişorŭ de-asară!
Scólă, scólă şi mi-ĭ spune
Ce-aĭ vĕḑutŭ pe ceea lume?
De-aĭ vĕḑutŭ ceva de bine
Scólă-te şi mie-mĭ spune,
De-aĭ vĕḑutŭ ceva de rĕŭ,
Lasă-mĕ la Dumneḑeŭ!
Scólă, scólă, Mărióră,
Scólă dragă surióră!
Că *mniata* (1) câtŭ aĭ muncitŭ
Puţintelŭ ţi s'o venitŭ,
Numaĭ doĭ paşĭ de pămîntŭ;
Multişorŭ mi te-aĭ luptatŭ
Pentru *triĭ* scândurĭ de bradŭ.
Scólă, scólă, Mărióră!
Că-ĭ hătŭ multişorŭ de-asară,
Dumnia-ta n'aĭ fostŭ afară,
Şi-ĭ hăt multişorŭ de ierĭ,
N'aĭ vĕḑutŭ sóre pe ceriŭ.
Nu sciŭ perina ţi-ĭ móle,
Orĭ nemică nu te dóre,
Orĭ scorţarulŭ ţi-ĭ frumosŭ,
Cum te-aĭ pusŭ nu te-aĭ întorsŭ.
Scólă-te şi te trezesce
Şi cu noĭ ceva grăesce,
Că mare somnŭ te-o pălitŭ
Dumnia-ta aĭ adormĭĭnitŭ
Şi de somnŭ nu te-aĭ hrănitŭ.

---

(1) *Mniata* prescurtare din *domnia-ta*.

Noĭ maĭ puţintelŭ dorñimŭ
Şi de somnŭ că ne hrănimŭ.
Aĭ umblatŭ melégurile,
Ca să-ţĭ găsescĭ lécurile,
Lécurile n'aĭ găsitŭ
Şi cu capulŭ te-aĭ plătitŭ.
Şi cum de te-aĭ supĕratŭ
Soţulŭ de ţi l'aĭ lăsatŭ?
Şi cu cine te-aĭ sfăditŭ
Şi soţulŭ ţi l'aĭ urîtŭ?
Că veniaĭ de-unde veniaĭ
Şi cu elŭ te sfătuiaĭ.
Da de-amù, când a venì,
Cu cine s'a sfutuì?
Şi te-o bătutŭ mare vêntŭ
Şi te-o culcatŭ la pămîntŭ,
Să maĭ bată câtŭ de tare
Nu te-a pune pe picióre.
Şi ţĭ-o venitŭ némurile
Pe la tóte porţile,
Şĭ o venitŭ în fuga mare
Să te găséscă 'n picióre.
Da de giaba s'o truditŭ
Că mórtă mi te-o găsitŭ!

XL.

La unŭ frate.

(Din Bucovina, comuna Crasna, dict. de Măriórа Bărbuţă.)

Scólă, scólă, frăţióre,
C'a rĕsăritŭ sfîntulŭ sóre,
Şi fă urmă prin ogradă
Să créscă mândră otavă,
Şi fă urmă prin grădină
Să créscă mândră sulcină,
Şi fă urmă prin ocolŭ
Să créscă mândru mohorŭ.

Scólă-te și te trezesce
Și cu noĭ ceva vorbesce,
Că de când mi-aĭ adormitŭ
Cu nimene n'aĭ vorbitŭ.
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Și căsuța ţĭ-aĭ lăsatŭ?
Alta nouă ţĭ-aĭ aflatŭ
Fără ușĭ, fără fereștĭ
Intr'însa să viețuescĭ
Șĭ-acolo să *putredescĭ*!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Căsuța de ţĭ-aĭ lăsatŭ,
Căsuța ta cea frumósă,
Frumósă și luminósă
Pentru una 'ntunecósă,
Un' nu-ĭ laĭță de ședutŭ,
Nicĭ feréstă de vědutŭ?

XLI.

La unŭ frate.

(Din Bucovina, comuna Mănăstirea Homoruluĭ, com. de d-lŭ G. Avramŭ, învěțătorŭ.)

Frățiorulŭ meŭ iubitŭ,
De ce ședĭ așa mâhnitŭ
Și cu balțŭ acoperitŭ?
Scólă-mi-te și grăesce
Și ceva ne povestesce.
Și te uită pe feréstă
Cum îțĭ cântă cucu 'n cóstă,
Că-ţĭ vine carte domnéscă,
Vreŭ la drumŭ să te pornéscă,
Să te ducă 'n ceea lume,
De-unde nu maĭ vine nime.
Ceea lume-ĭ unŭ Sodomŭ,
Nu se vede omŭ pe omŭ.

Ceea lume-ĭ cu stăpânŭ
Și de-acolo nu maĭ vinŭ.
De-așĭ sci bine ca-ĭ veni,
Vămile ți le-așĭ plăti
Și drumulŭ ți l'așĭ podi!

XLII.

La unŭ frate.

(Din Bucovina, comuna Putna, dict. de An. Haramidă.)

Scólă, scólă, frățióre,
Că afară-ĭ mândru sóre;
Scólă și eșĭ până 'n pragŭ,
Să-țĭ vedĭ vacile cum ragŭ
Tóte cu botulŭ pe gardŭ.
Scólă și te-ĭ preumbla
Prin ogradă, pe-unde-ĭ vra,
Să-țĭ vedĭ boiĭ ce maĭ facŭ,
Că din gură nu maĭ tacŭ;
Să-țĭ vedĭ oile cum sbéră,
Cum iesŭ din sălașŭ afară,
Că n'are cine le mulge,
Nicĭ la păscutŭ cin' le duce.
Că cine mi le mulgea
Și la păscutŭ le ducea
Se duce de pe-acolea,
Noĭ maĭ multŭ nu l'omŭ vedea.....
Scólă, frățióre, scólă,
C'amŭ-ĭ multișorŭ de-asară.
Maĭ de multŭ când te culcaĭ,
Maĭ de nópte te sculaĭ,
Prin casă te preumblaĭ
Și cu nevasta grăiaĭ.
D'amŭ nu sciŭ ce somnŭ greŭ
A datŭ peste capulŭ tĕŭ.
Nu sciŭ ce somŭ te-oborîtŭ

Că nu mi te-aĭ maĭ trezitŭ
Și cu noĭ n'aĭ maĭ vorbitŭ.
Nevasta s'a supĕratŭ,
Pe dînsa la ce-aĭ lăsatŭ
Lemnilorŭ și pietrilorŭ,
Negrilorŭ străinilorŭ.
Pe când dumnia-ta trăiaĭ,
Orĭ și unde te 'ntorceaĭ
Nevasta, ce mĭ-o aveaĭ,
Orĭ și 'n ce locŭ se ducea
Ea totŭ cinste că găsia.
Da de astăḑĭ în colea,
Ea orĭ unde va umbla,
Orĭ și 'n cotro s'a 'nturna
Totŭ peste rĕŭ că va da.
Micŭ și mare de-acuma
Rĕŭ la dînsa va căta!

XLIII.

La unŭ frate tînĕrŭ.

(Din Bucovina, camuna Calafindescĭ, dict. de Catrina Racolța.)

Dragulŭ nostru,
Frățiorulŭ nostru!
Dragulŭ nostru
Tinerelulŭ nostru!
Dragulŭ nostru,
Frumușelulŭ nostru!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Și pe noĭ de ne-aĭ lăsatŭ
Tocmaĭ când n'amŭ cugetatŭ?
M'așĭ ruga eŭ dumi-tale
Să te lașĭ de astă cale,
Că tare-ĭ cu supĕrare.
Că noĭ de-astăḑĭ în colea
Frățiorŭ n'omŭ maĭ avea.

Du-te, du-te și maĭ vină,
Și nu mĕ lăsa străină!
Dar mergêndŭ în ceea lume
Ascultă-mĕ ce ţĭ-oiŭ spune:
Nu te lua după ape,
Nicĭ după păree late,
Că apele-sŭ mergĕtóre
Și 'napoĭ ne'ntorcĕtóre;
Ie-te după sfîntulŭ sóre,
Că sórele-ĭ mergĕtorŭ
Și 'napoĭ întorcĕtorŭ.
Dragulŭ nostru,
Frăţiorulŭ nostru
Dragulŭ nostru,
Tinerelulŭ nostru!
Dragulŭ nostru,
Frumușelulŭ nostru!
Lécurile dumi-tale
Le-aŭ luatŭ cerbiĭ în córne.
Nu sciŭ cerbiĭ le-aŭ luatŭ,
Că noĭ nu le-amŭ maĭ aflatŭ
Orĭ și cât le-amŭ căutatŭ.
Noĭ lécurĭ de-amŭ fi găsitŭ
Dumnia-ta n'aĭ fi muritŭ,
Ci maĭ multŭ aĭ fi trăitŭ.
Așa noĭ nu le-amŭ găsitŭ
Și dumnia-ta aĭ muritŭ,
Și pe noĭ ne-aĭ părăsitŭ
Când maĭ bine-aĭ fi trăitŭ.
Dragulŭ nostru tinerelŭ,
Scumpulŭ nostru frumușelŭ!
N'amŭ gânditŭ, n'amŭ socotitŭ,
De ce drumŭ că te-aĭ gătitŭ.
Da ne-amŭ ruga dumi-tale
Să te lașĭ de astă cale.
Și dacă nu te-ĭ lăsa
Apoĭ eŭ iar te-așĭ ruga
Ca să ne spuĭ dumnia-ta

Inapoĭ când ti 'nturna?
Dumnia-ta așa ne-aĭ spusŭ
Că spatele ţi le-aĭ pusŭ
Și ţi le-aĭ pusŭ la pămîntŭ
Și faţa la rĕsăritŭ
Și la noĭ n'aĭ maĭ venitŭ.
Draga nóstră, faţă albă,
Cum s'a face ţernă négră;
Dragiĭ noștri ochișorĭ,
Cum s'orŭ face pomișorĭ;
Dragile nóstre mânuţe,
Cum orŭ cresce florĭ albuţe;
Dragile nóstre piciorele,
Cum orŭ cresce floricele,
Busuiocŭ și viorele
Și nu-ĭ maĭ umbla cu ele!

XLIV.

La unŭ frate holteiŭ.

(Dîn Bucovina, comuna Botanŭ, com. de d-l Vasile Turturénŭ, preotŭ.)

Scólă, scólă, frăţióre,
Și te scólă pe picióre
Și te rógă la sân-sóre
Să fie ḑiua maĭ mare,
C' astăḑĭ nu-ĭ ḑi de 'ntâlnire,
Ci e ḑi de despărţire
Dela fraţĭ, dela surorĭ,
Dela grădină cu florĭ,
Dela mamă, dela tată,
Dela lumea adunată,
Cu care-aĭ trăitŭ odată.
De eștĭ călĕtorŭ pe cale,
Ian scólă-te pe picióre,
Și pe toţĭ, câţĭ aŭ venitŭ,
Frăţiorulŭ meŭ iubitŭ,

După masă mi-ĭ poftesce
Şi pe toţĭ mi ţi-ĭ cinstesce,
Că aŭ venitŭ nepoftiţĭ,
Şi s'orŭ duce necinstiţĭ.
Dacă eştĭ tu mire, spune:
A cuĭ fetişóră ieĭ?
Ieĭ ficuţa vêntuluĭ
Din fundulŭ pămîntuluĭ!
Cine nunta ţĭ-a vedea?
Numaĭ luna şi c'o stea!
Năfrămuţa cea de mire
Ţi orŭ pune-o la psaltire,
Iară ceea de nânaşŭ
Ţĭ-orŭ pune-o la prăpuraşŭ.
Sus în délŭ la resĕritŭ
Este-unŭ pomŭ mândru'nfloritŭ
Cu crengile de argintŭ.
Scoborĭ, Dómne, pe pămîntŭ
Şĭ vedĭ mórtea ce-o făcutŭ.
Ce-o făcutŭ, n'ô făcutŭ bine,
Că te-o omorîtŭ pre tine.
Plângeţĭ uşĭ, plângeţĭ fereştĭ,
Şi tuspatru voĭ păreţĭ,
Că de N. remâneţĭ!

XLV.

La unŭ frate holteiŭ.

(Din Bucovina, comuna Putna, dict. de An. Hăramidă.)

Bată-te pustia mórte,
Cum eştĭ tu făr' de dreptate!
Cum mĭ-aĭ pusŭ picoru'n pragŭ
Şĭ-aĭ luatŭ ce mĭ-o fostŭ dragŭ;
Şi mĭ-aĭ pusŭ picioru'n masă,
Mĭ-aĭ luatŭ mila din casă.
Bată-te pustia mórte,

Cum eştĭ tu făr'de dreptate!
N'aĭ avutŭ pe unde 'mbla
Şi pe cine mi-lŭ lua?
Ce mĭ-o fostŭ mie maĭ dragŭ
Pe acela mi-l'aĭ luatŭ?
Bată-te pustia mórte
Cum eştĭ tu făr' de dreptate.
Aĭ venitŭ pe ne-aşteptate
Ca să ieĭ pe-alŭ nostru frate,
Să mi-lŭ umpli de otravă
Şi să mi-lŭ ducĭ pe otavă,
Pe otavă necălcată,
Pe róua nescuturată,
La scaunulŭ celŭ de pétră,
Unde merge lumea tótă,
Şĭ-unde uşa-ĭ de hârtie,
Câţĭ mergŭ toţĭ să se înscrie
Ca'napoĭ să nu maĭ vie.
Fratele nostru iubitŭ
Nu sciŭ cin' te-o sfătuitŭ
Pe-acestŭ drumŭ de te-aĭ pornitŭ!
Dómne! rĕŭ ţĭ-o maĭ priitŭ!
Şi noĭ nu sciŭ ce ne-omŭ face
Dóră te-amŭ putea întórce.
Şi nu scimŭ cum vomŭ cântà
Dóră te-amŭ putea sculà,
Şi nu scimŭ cum vomŭ grăi
Dóră te-amŭ puté trezi.
Scólă, frate dumnia-ta,
Scólă şi te-ĭ preumblà
Şi te-ĭ preumblà prin casă
Dela uşă până' la masă
Şi-ĭ vedé cum te jelesce
Orĭ şi cine te privesce,
Dela micŭ şi pân'la mare
Pentru faţa dumni-tale.
Scóla, scólă şi ne spune:
Vătăjelŭ pe cine-omŭ pune?

—Da puneţĭ pe cine-ţĭ pune,
Că eŭ nu vĕ maĭ potŭ spune!
—Scólă, scólă şi ne spune:
Druşcuţă pe cine-om pune?
—Da puneţĭ cine-ţĭ vra,
Că eŭ nu m'oiŭ maĭ sculà!
—Scólă, pune-te'n ferésta,
Că noĭ ne-omŭ duce'n cea cóstă
Şi ţĭ-omŭ strînge floricele,
Busuĭocŭ şì văsdogele,
Să le ducĭ la nemurele.
Şi te uită pe ferésta,
Ţĭ-o sositŭ carte domnéscă
De mâne să te pornéscă
Cu pistóle poleite
Şi cu tóte zugrăvite . . . .
Săriţĭ fraţĭ, săriţĭ cumnaţĭ
Şi mi-lŭ îngrădiţĭ cu bradĭ
Că de mâne în colea
Noĭ maĭ multŭ nu l'omŭ vedea! . . . . .

XLVI.

La unŭ frate însuratŭ.

(Din Bucovina, comuna Stroescĭ, com. de Grigore Polócŭ. stud. gimn.)

Voĭ aţĭ fostŭ numaĭ doĭ fraţĭ
Ca doĭ bradĭ, mândri şi nalţĭ,
Ca doĭ bradĭ dintr'o trupină
Ca dóuĕ florĭ din grădină:
Unulŭ tu, altulŭ Saghinŭ
Ce-a rĕmasŭ acum străinŭ.
Scólă, frăţióre, scólă
Că ţĭ-a fi destulŭ de-a sară!
Şi vorbesce cu Saghinŭ
Că mi l'aĭ lăsatŭ străinŭ.
Scólă, spune-ne ceva:

Pe copiĭ cin' ĭ-a 'nvĕţa?
Ia străinulŭ, dac'a vra,
Dac'a vra, dacă n'a vra,
Dac' l'a duré inima!
Scólă, frăţióre, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!
Nu ţi-ĭ milă şi pĕcatŭ,
Că copiiĭ ţĭ-aĭ lăsatŭ
Pe córnele vetrilorŭ
'N braţele străinilorŭ?
Scólă, scólă, frăţióre,
Rădică-te pe picióre
Şi vorbesce cu tătuca,
Că rĕŭ ĭ-aĭ ruptŭ inimuca.
Tătuca nostru iubitŭ
Câtă glótă a avutŭ,
Numaĭ doĭ din satŭ a datŭ
Şĭ-amêndoĭ că l'aŭ lăsatŭ.
Scólă, frăţióre, scólă,
Că ţĭ-a fi de-ajunsŭ de-asară.
Veḑĭ copiiĭ ce-aĭ lăsatŭ
Intr'a cuĭ sémă ĭ-aĭ datŭ.
Petrilorŭ şi lemnelorŭ
Şi negri străinilorŭ!

XLVII.

La o soră.

(Din Bucovina, comuna Stroescĭ, com. de Grigore Polécŭ, stud. gimn.)

Vaĭ! soră, ce mĭ-aĭ făcutŭ?
Căsuţa ţĭ-aĭ pustiitŭ,
Bărbatulŭ ţĭ-aĭ vĕduvitŭ.
In cotro s'a înturnà
Totŭ vĕduvoiŭ l'orŭ strigà.
Vaĭ! soră, ce-aĭ cugetatŭ?
Băieţiĭ ţĭ-aĭ străinatŭ,
Cuĭ vorŭ ḑice ḑe-amŭ: «mamă»?

Cine să-mi-ĭ bage 'n sémă?
Scólă, scólă, surióră,
Şi mi te primblă pe-afară
Şi vorbesce cu gura,
Că tu ne-aĭ ruptŭ inima.
Ne 'ntâlniamŭ odată 'n anŭ
Şi nicĭ atuncĭ nu vorbiamŭ,
Că tu totŭ aşa mĭ-aĭ ḑisŭ:
Că de alt' dată vomŭ vorbì,
Că ne audŭ străiniĭ.
La pórtă la ţinterimŭ
Haĭ, soră, să sfătuimŭ,
Că de-amù ne despărţimŭ.
Haĭ amù şĭ-omŭ sfătuì
Să ne-audă străiniĭ,
Haĭ amù să sfătuimŭ:
Unde-avemŭ să ne 'ntâlnimŭ:
La scaunŭ de judecată,
Un'se strînge lumea tótă.
Şĭ-acol' numaĭ ne-omŭ tâlnì,
Cu gura n'omŭ sfătuì.
Soră, inimă de pétră,
Rĕspunde-mĭ macarŭ odată,
Rĕspunde mĭ cu gura ta
Şi mângăe-mĭ inima!

XLVIII.

La o soră măritată.

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Catrina Racolţa).

Draga nóstră surióră!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Şi pe noĭ că ne-aĭ lăsatŭ?
Draga nóstră,
Scumpa nóstră!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Copiiĭ de ţĭ-aĭ lăsatŭ?

Draga nóstră,
Mândra nóstră!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Gospodariulŭ de-aĭ lăsatŭ?
Draga nóstră,
Sora nóstră!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Gospodăria-ĭ lăsatŭ?
Frumósa-ţĭ gospodărie
A rĕmasŭ négră, pustie.
Bărbatulŭ ţĭ-aĭ vĕduvitŭ.
Copiiĭ ţĭ-aĭ sĕrăcitŭ,
Căsuţa ţĭ-aĭ pustiitŭ!
Draga nóstră tinerică,
Scumpa nóstră frumuşică!
La noĭ când veĭ maĭ veni,
Cu noĭ când veĭ maĭ vorbi,
Copiiĭ când ţi 'nvĕţà
Să scie pe mămuca?
Draga nóstră sorióră,
Mândra nóstră floríóră!
Mare vêntŭ o maĭ bătutŭ,
La pămîntŭ te-o doborîtŭ.
Când arŭ bate-unŭ vêntŭ maĭ mare
Póte te-arŭ sculà 'n picióre.
Draga nóstră sorióră,
Când aĭ eşi pân'afară
Să te bată vêntŭ de vară,
Să te vadă sfîntulŭ sóre
Şi luna pe când rĕsare.
Sórele când te-arŭ zări,
Cu noĭ póte-aĭ sfătui.
Luna când mi te-arŭ vedé,
Cu noĭ póte-aĭ maĭ şedé.
Draga nóstră, surióră,
Scumpa nóstră florióră!
La uşă la ţinterimŭ,
Da in stăĭ să sfătuimŭ,
Că de-amŭ ne despărţimŭ!

XLIX.

La o fată.

(Din Bucovina, comuna Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn.)

Draga mea și Părăscuță,
Tu mergĭ dup'a ta mămuță.
Da tu iacă nu-ĭ găsì-o,
Pe dînsa nu-ĭ nimerì o.
Pe min' de m'eĭ ascultà,
Eŭ la ea te-oiŭ îndreptà.
In cea lume când i 'ntrà
Să te uițĭ din a drépta,
Și-ĭ vedea pe mămuța,
Insă ea cum te-à vedea
La tine va alergà
Și pe locŭ te-a întrebà:
Nu ne-aĭ vĕḑutŭ unde-va.
Tu să spuĭ mămuțĭ-așa:
Ne-aĭ vĕḑutŭ pe prisp'afară,
Cămeșa négră cernélă,
Fripte-arse la inimióră.
Că 'ncotro vêntulŭ ne bâte
Totŭ ne frige și ne arde,
Din cotro ne aburesce
Ne arde și ne jupesce,
Ne frige și ne prăjesce!

L.

La o fată.

(Din Bucovina, comuna Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn.)

Draga mea și Năstăcuță,
Multŭ iubita mea fiicuță!
Tu orĭ de unde-aĭ venitŭ

Tătuţă te-o suduitŭ,
Tu la mine aĭ venitŭ
Mie mi te-aĭ jeluitŭ.
Draga mea şi cea scârbită,
Tu staĭ pe laĭţă lungită,
Da eŭ pe coptoriŭ trudită.
De-aceea-mĭ pare maĭ bine,
Că n'aĭ să te plângĭ pe mine,
Că tu, orĭ de-unde-aĭ venitŭ,
Nicĭ când nu te-am probozitŭ.
C'am fostŭ destulŭ probozită
Şi de Dumnedeŭ bătută.
Da rógă-lŭ pre Dumnedeŭ
Să nu te bage la rĕŭ,
Că destule-aĭ pătimitŭ
Câtŭ în lume mĭ-aĭ trăitŭ,
Şi destule-aĭ trasŭ la patŭ
Pân' ce sufletulŭ ţĭ-aĭ datŭ.
Nu mi-ĭ jele c'aĭ muritŭ,
Mi-ĭ jele cum aĭ trăitŭ,
Aĭ lucratŭ şi te-aĭ cârpitŭ,
Te-aĭ pusŭ la patŭ şĭ-aĭ muritŭ.
Şi pe-atuncea te-aĭ trecutŭ,
Când tatălŭ tĕŭ s'o pornitŭ
Pe-aratulŭ ogoruluĭ,
Pe'nverditulŭ câmpuluĭ,
Semĕnatulŭ strațuluĭ.
Eŭ te-oiŭ aştepta la prăşitŭ,
Tu te-ĭ găti de putreditŭ.
Aşa dice omulŭ ista
C'a trăi câtŭ va fi lumea.
Da omulŭ să nu gândéscă,
Câtŭ lumea n'o să trăéscă.
Vine mórtea cu fuga
Şi mi-ĭ şcurtă viaţa!

LI.

La o fată orfană.

(Din Bucovina, comuna Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn.)

Draga mea şi garofiţă!
Scólă, scólă, te trezesce,
Şi cu noĭ ceva vorbesce,
Şi te uĭtă pe feréstă:
Ţĭ-o sositŭ carte domnéscă,
Dela noĭ să te pornéscă,
Să te ducă 'n ceea lume,
De-unde nu maĭ vine nime.
Acolo când îĭ ĭntrà
Să te uiţĭ din a drépta,
Că-ĭ vedé pe tătuţa,
Elŭ îndată te-a 'ntrebà:
Nu ne-aĭ vĕḑutŭ unde-va?
Dumnia-ta să-ĭ spuĭ aşa:
Că de unde amŭ venitŭ
Pe tătuţa n'amŭ găsitŭ,
Numaĭ pe mama plângêndŭ,
Tóte ḑrumurile 'mblândŭ
Pe bărbatŭ astŭ-felŭ bocindŭ:
«Bată-te pustia, mórte!
«Cum nu facĭ nicĭ o dreptate,
«C'aĭ venitŭ pân' la feréstă
«Şĭ-aĭ luatŭ stâlpulŭ din casă,
«Aĭ venitŭ până la vatră
«Şi mĭ-aĭ luatŭ mila tótă.
«Când mĭ-a fostŭ lumea maĭ dragă,
«Atuncĭ-aĭ venitŭ în grabă
«Şi 'n casă mi te-aĭ băgatŭ
«Şi bărbatulŭ mĭ-aĭ luatŭ
«Şi l'aĭ dusŭ în ceea ţară
«Din mijloculŭ satuluĭ
«In mijloculŭ ţinterimuluĭ.

«Și pe mine m'aĭ lăsatŭ
«Făr' de sprijinŭ, făr' de sfatŭ,
«Cu nouĕ micĭ copilașĭ
«De tătuța lorŭ rĕmașĭ.
«Și Varvara sĕraca
«De-amù ce să facă ea?
«C'acasă când a venì
«Pe tătuța n'a găsì,
«Numaĭ copiiĭ plângêndŭ
«Și de mâncare cerêndŭ!»
Draga mea și garofiță!
Tu n'aĭ frațĭ să te jeléscă,
Nicĭ surorĭ să te bocéscă,
Părințĭ să te pomenéscă.
Că tătuța o muritŭ
Florile când o'nfloritŭ;
Și mămuța s'o trecutŭ,
Când florile o'ngălbinitŭ;
Ionŭ s'o dusŭ în cea lume,
Când culegeaĭ tu alune;
Soră-ta de aicĭ s'o dusŭ,
Când sórele o apusŭ;
Iar' ceĭalalțĭ aŭ muritŭ
Când sórele-o rĕsăritŭ.
Șĭ-amù nime te jelesce,
Nime nu mi țe bocesce,
Nime nu te pomenesce.

LII.

La o fată sĕrmană.

(Din Bucovina, comuna Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ, stud. gimn.)

Draga mea și sĕrmănuță,
Scumpa mamiĭ Măricuță!
Pe străinĭ că ĭ-aĭ slujitŭ,
Multe cămeșĭ le-aĭ cusutŭ,

Dar' eĭ rĕŭ te-aŭ miluitŭ,
Borşulŭ caldŭ nu l'aĭ găsitŭ
Nicĭ mămăligă pe blidŭ.
Pe la străinĭ te-aĭ hrănitŭ
Până ce te-aĭ bolnăvitŭ
Şi de ḑile te-aĭ gătitŭ
Şi pe laĭţă te-aĭ lungitŭ.
Draga mea şi Măricuţă
Când iĭ cósă puĭ şĭ-altiţe?
Dragele mele mănuţe
De-amù n'orŭ maĭ cós'altiţe,
Dragile mele degeţele
N'orŭ maĭ face găurele,
Dragile mele picióre
N'orŭ maĭ face urmuşóre.
Cĭ-orŭ rĕmânea óse góle;
Dragii meĭ şi ochişorĭ
Cresce-orŭ mândri pomişorĭ,
Inapoĭ de-ĭ maĭ venì,
Numaĭ pustiŭ veĭ găsì!....

LIII.

La o fată mare.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, dict. de Glicheria, Eudochia şi Rachila Calancea, şi com. de d-lŭ V. Turturénŭ.)

Scólă, Mărióră, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!
Frumuşelŭ mi te-aĭ gătitŭ
Pe acesta drumŭ te-aĭ pornitŭ.
Dar' eŭ mĕ rogŭ dumi-tale
Să nu facĭ acésta cale,
Că-ĭ cu multă supĕrare
Şi cu mare cheltuélă.
Scólă, Mărióră, scólă!
Şi te du în grădiniţă
Şi-ĭ culege romăniţă

Și mi-ĭ face struțurele
Și-ĭ duce la nemurele,
Și-ĭ face unŭ struțŭ maĭ mare
Pentru fața dumi-tale.
Draga nóstră un' te ducĭ
Cu *sucnă* (1) și cu papucĭ?
Păpucașiĭ dumi-tale
Nicĭ de colbŭ nu-sŭ colbăițĭ,
Nicĭ de sóre nu-sŭ pălițĭ,
Numaĭ de drum îsŭ gătițĭ.
Dragiĭ noștri păpucașĭ,
Că de-amù n'orŭ face pașĭ.
Scólă, Mărióră, scólă
Și ți-ĭ lua iertăciune
Dela frațĭ, dela surorĭ,
Dela grădina cu florĭ,
Dela stratŭ cu busuiocŭ
Dela cârșmă, dela jocŭ.
Scólă, Marióră, scólă!
Nu sciŭ perina ți-ĭ móle,
Orĭ nimică nu te dóre,
Orĭ scorțarûlŭ (2) ți-ĭ frumosŭ
De-asară nu te-aĭ întorsŭ.
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Pe mămuța c'aĭ lăsatŭ?
Fie-țĭ milă de mămuță,
C'o rĕmasŭ tare slăbuță,
Că mămuța dumi-tale
Pân'amù 'nainte vreme
Din cotro ea că venià.
Totŭ acasă te găsià.
Da de-amù 'nainte vreme,
Din cotro ea c'a venì
A casă nu te-a găsì.

(1) *Sucnă* se numesce unŭ straiŭ de lână în colóre roșă, cu florĭ, în forma reverendeĭ preoțescĭ, dar fără mânecĭ.

(2) Scorțarŭ se numesce unŭ țolŭ de lână.

Scólă, Mărióră, scólă!
Că mămuţa dumi-tale
Deminéţa s'a sculà
Prin totŭ cotulŭ te-a căta
Totŭ Măriór'a striga.
Scólă, Mărióră, scólă!
Că mămuţa dumi-tale
Multă supĕrare are,
Că Duminică venia,
Frumuşelŭ* mi-te gătia,
La biserică te pornia.
De la biserică veniaĭ
Bine nu te hodiniaĭ,
Şi la jocŭ mi te porniaĭ.
Duminica mĭ-a veni
Ea pe cine mĭ-a găti
Dacă dumia-ta nu-ĭ fi?
Scólă, Mărióră, scólă,
Şi te scólă şi ne spune
Ce-aĭ vĕḑutŭ pe cea lume?
De-ĭ vedé pe-unŭ némŭ de-alŭ meŭ,
De ĭ-a fi cămeşa négră,
S'o trimată s'o facŭ albă,
Nu cu apă ḑin isvorŭ,
Nicĭ cu spume de soponŭ,
Numaĭ cu lacrimĭ de omŭ.
Cămeşa că ţĭ-oiŭ spĕla
Unde cuculŭ s'a scălda,
Pe trandafirŭ ţĭ-oiŭ usca
Şi ţĭ oiŭ strînge-o păturele
Şi ţĭ-oiŭ trimite-o cu jele
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.

LIV.

La o fată mare.

(Din Transilvania, comuna Orlatŭ, com. de d-lŭ Romulŭ Simu, învĕţătorŭ.)

Fiica mea, mirésa mea,
Scumpa mea, iubita mea!
Da unde ţi-ĭ mirele,
Unde mi-ĭ ginerele?
O tu, dragă, l'aĭ alesŭ
Şi 'nainte l'aĭ trimesŭ
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.
Fiica mea, mirésa mea,
Scumpa mea, iubita mea!
Că tu mi te-aĭ măritatŭ
Dup'unŭ feciorŭ de 'mpĕratŭ,
Şi eŭ nimicŭ nu ţĭ-am datŭ!

LV.

La o fată mare.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.)

Scólă, Ilenucă, scólă,
Scólă, scólă şi ni-ĭ spune
Ce vêntŭ rĕŭ mi te-o ajunsŭ
De ne-aĭ lăsatŭ şi te-aĭ dusŭ?
Şi te-aĭ dusŭ la logodire
Singurică făr' de ñire.
Şi cuĭ mi te-aĭ potrivitŭ,
De ne-aĭ lăsatŭ şĭ-aĭ fugitŭ?
Bată-te pustia, mórte,
Că nu facĭ nicĭ o dreptate,
C'aĭ venitŭ dreptŭ pe cărare
Şĭ-aĭ luatŭ fata cea mare.

Scólă, Ilenucă, scólă
Scólă, scólă și ni-ĭ spune
Cum de mi te-aĭ înduratŭ
Și părințiĭ ți-aĭ lăsatŭ?
Și eĭ multŭ că se lupta
Dóră peste lécŭ ți-orŭ da,
Dar bietele doftoriĭ
C'o rĕmasŭ în spițăriĭ,
Și bietele lecurele
C'o remasŭ în șipurele.
Scólă, scólă Ilenucă!
Dac'aĭ avutŭ gândŭ de ducă
La ce mĭ-aĭ maĭ ḑisŭ «mămucă?»
Scólă, Ilenucă dragă!
Când ți-a fi cămeșa négră,
Să ne spuĭ să ți-o spĕlămŭ
Și 'napoĭ să ți-o 'nturnămŭ.
Că noĭ, cum omŭ căpĕta-o
Frumosŭ că ni ți-omŭ spĕla o:
Nicĭ în apă de isvorŭ,
Nicĭ în spume de soponŭ.
Numa 'n lacrime de omŭ.
Și după ce ți-om spĕla-o
Inapoĭ ți-omŭ înturna-o
Pe șuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.

LVI.

La o fată mare.

(Din Bucovina, comuna Stulpicanĭ, com. de Nic. Cotlarciucŭ. stud. gimn.)

Dochițuca mea iubită,
Da ce staĭ așa scârbită?
Nicĭ Pascele n'aŭ venitŭ
Și tu cum te-aĭ logoditŭ?
Pascele n'aĭ așteptatŭ,

De grabă te-aĭ cununatŭ,
Și vătăjeĭ ți-aĭ cătatŭ
Cu capurile golite
Și drușcuțe despletite,
Ca pentru tine gătite.
Trandafirŭ de primăvară!
Cum te ducĭ în ceea țéră.
Tóte florile-sŭ în flóre,
Numeĭ tu *merĭ* la rĕcóre;
Tóte florile-o 'nfloritŭ,
Numaĭ tu te-aĭ veștejitŭ
Și te ducĭ la putreḑitŭ!

LVII.

La o fiicuță.

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ.)

Ie séma, fiicuță, bine,
Când veĭ merge 'n ceca lume,
Că sunt douĕ cărărele,
Nu merge pe cea de jele,
Mergĭ pe cea de floricele;
Nu merge pe cea de focŭ
Mergĭ pe cea de busuiocŭ;
Nu merge pe cea de jarŭ,
Mergĭ pe cea de maghęranŭ.
Ie séma, fiicuță, bine,
Dac'ajungĭ în ceea lume
Inainte-țĭ vorŭ eși
Și 'n cale că te-orŭ oprì
Doĭ negri călugăreĭ:
Nu te spăria de eĭ,
C'aceia-sŭ copiiĭ meĭ.
Și 'nainte ți-a eși
Și 'n cale mi te-a oprì
O négră călugărea:

Nu te spăria de ea,
Că și tu te-ĭ face-așa.
Nu te tare spăimîntà
C'aceea îĭ soră-ta
Și pe tine te-a 'ntreba:
Tu acasă ce-aĭ lăsatŭ,
Mare jele și bănatŭ,
Totŭ cu pěrulŭ despletitŭ,
Cu jele și cu urîtŭ,
Totŭ cu pěrulŭ desnodatŭ
De jele și de bănatŭ.
Și pe mine m'aĭ lăsatŭ
In mijloculŭ satuluĭ
La calea bănatuluĭ,
In mijloculŭ rîtuluĭ
In calea urîtuluĭ.

LVIII.

La o copilă.

(Din Bucovina, comuna Badeuțŭ, com. de d-lŭ Averchie Macoveiu, preotŭ.)

Bucură-te ținterime,
Că mândru trupșorŭ îțĭ vine,
Da nu vine să trăéscă,
Ci vine să putreḑéscă.
Bucura-ți-vě și voĭ frațĭ,
Carĭ aice repăusațĭ,
Că maĭ vine-o floricică
Draga mamiĭ mititică,
Ca să nu vě fie-urîtŭ
Singurĭ a ședé'n pămîntŭ.

Ie-țĭ acuma ḑiua bună
Dela frațĭ, dela surorĭ,
Dela grădină cu florĭ
Și dela patru chetorĭ.

Dela tată, dela mamă,
Dela copăcelŭ cu pómă.
Rĕmâneţĭ, fraţĭ şi'nverḑiţĭ,
Voĭ aveţĭ ca să'nfloriţĭ,
N'aveţĭ ca să putreḑiţĭ.
N'am gânditŭ, n'am socotitŭ
Că eŭ am de putreḑitŭ.
Mulţămescŭ mamiĭ şi tatiĭ
Pentru bunele lorŭ fapte:
Pentru buna mea ţinere
Lĭ poftescŭ multŭ de iertare,
Că braţele lorŭ le-am ruptŭ
Şi sângele lorŭ le-am suptŭ.
Din somnŭ că ĭ-am deşteptatŭ
Şi inima le-am stricatŭ.
Când îţĭ vedė florĭ albuţe,
Să gândiţĭ
Că-sŭ ale mele mânuţe;
Când veţĭ vedė ñintă'nflóre,
Să vĕ pară urmuşóre
De ale mele picióre . . . .
Puişorulŭ meŭ iubitŭ!
Ce aĭ gânditŭ ce-aĭ socotitŭ,
De-aşa tare ne-aĭ scârbitŭ?
Fórte bine ne-aĭ plăcutŭ
Fórte bine te-amŭ ţinutŭ . . . .

LIX.

La o copilă.

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕudului, com. de d-lŭ T. Simonŭ.)

Draga mamiĭ rîndunea
Harnică şi frumuşea;
Draga mamiĭ rîndunică
Harnică şi frumuşică!
Nu sta aşa de tăcută,

Scólă-te şi mi te uită,
Şi te uită pe feréstă,
Vine-o óste'mpĕrătéscă
De-aicea să te pornéscă;
Şi te scólă de-ĭ prânḑi,
Că după tine-orŭ veni
Flămândă te vorŭ găsi,
Şi te scólă de-ĭ mâncà,
Că după tine-orŭ plecà
Şi flămândă te-orŭ aflà.
Şi te uită prin ocolŭ,
Cum rĕmâne de cu dorŭ,
Şi te uită prin ogradă
Cum rĕmâne supĕrată,
Şi te uită tu'napoĭ
De veḑĭ ce maĭ facemŭ noĭ.

LX.

La unŭ tînĕrŭ.

(Din Transilvania, districtulŭ Naseĕudului, com. de d-lŭ Al. Bocriŭ.)

Dragulŭ meŭ şi fĕtulŭ meŭ,
Fĕtulŭ meŭ şi scumpulŭ meŭ!
Ce n'aĭ muritŭ maĭ de multŭ
Că-ţĭ făceamŭ grópă afundŭ,
Aĭ muritŭ acuma mare
Să facĭ mamiĭ supĕrare!
Dragulŭ mamiĭ, fĕtulŭ mamiĭ,
Dragulŭ mamiĭ, scumpulŭ mamiĭ!
Nicĭ aceea nu-ĭ dreptate
Celŭ tênĕrŭ să putreḑéscă,
Celŭ bĕtrânŭ să năcăjéscă!

LXI.

La unŭ feciorŭ.

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕudului, com de d-lŭ T. Simonŭ.)

Gheorghe că mi s'a luatŭ
Pe drumŭ latŭ neînturnatŭ
Pân' la verde stăjerelŭ:
— Dar tu verde stăjerelŭ!
Ce te-așĭ ruga eŭ pe tine:
Umbresce-mĕ tu pe mine!
— Pe tine nu te-oiŭ umbrì,
Că maica ta va venì
Și pe mine m'a aprinde
Și pe tine te-a cuprinde!
De acolo s'a luatŭ,
Maĭ departe c'a plecatŭ
Pân' la recea fântâniță.
Dragă, rece fântâniță,
Ce te-așĭ ruga eŭ pe tine:
Stêmpĕră-mĕ tu pe mine!
— Ba eŭ nu te-oiŭ stêmpĕra,
Că va venì maică-ta
Și pe mine m'a secà
Și pe tine te-a luà!
Și de-acolo s'a luatŭ
Până 'n târgŭ la Țarigradŭ
Mâne-sa să târguéscă
Unŭ sovonŭ negru cernitŭ
Ca să-ĭ fie de jelitŭ
Cât va trăì pe pămîntŭ,
La tată să-ĭ târguéscă
Unŭ clopŭ negru și cernitŭ
Ca să-ĭ fie de jelitŭ
Cât va trăì pe pămîntŭ!

LXII.

La unŭ feciorŭ.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, com. de d-lŭ V. Turturénŭ, preotŭ.)

Scólă, Ionică, scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!
Scólă, scólă şi ni-ĭ spune,
Şi ni-ĭ spune-alesŭ de bine:
Cum de mi te-aĭ înduratŭ
Şi părinţiĭ ţĭ-aĭ lăsatŭ.
Şĭ-aĭ lăsatŭ boiĭ 'njugaţĭ
Şi părinţiĭ supĕraţĭ,
Şĭ-aĭ lăsatŭ boiĭ 'n tânjele
Şi părinţiĭ plinĭ de jele,
Şĭ-aĭ lăsatŭ boiĭ 'n ocolŭ,
Fraţĭ şi surorĭ plinĭ de dorŭ.
Frumuşelŭ mi te-aĭ gătitŭ
Şi de la noĭ te-aĭ pornitŭ
Pe cântatulŭ cucului,
Pe pornitulŭ plugului,
Pe cărarea necălcată
Unde n'aĭ fostŭ nicĭ odată.
Şĭ-aĭ pornitŭ la cununie
Singurelŭ făr' de soţie.
Şi cine te-a cununà?
— Popa cu cădelniţa.
Şi nânaşŭ cine ţĭ-a fi?
— Dascălulŭ cu cărţile!
Vătăjelŭ pe cine-omŭ pune?
— Da puneţĭ pe cine-ţĭ pune,
Eŭ amù nu vĕ potŭ spune!
Năframa de vătăjelŭ
S'o pue la prăpurelŭ.
Pânzătura de nănaşŭ
S'o dee la dăscălaşŭ.

LXIII.

La unŭ feciorŭ holteiŭ.

(Din Bucovina, comuna Bilca, com. de Iustinŭ Cârdeiŭ, stud. gimn.)

Frăţiorulŭ meŭ iubitŭ!
Frumuşelŭ mi te-aĭ gătitŭ.
Nu sciŭ unde te-aĭ pornitŭ,
Nicĭ la crâşmă, nicĭ la jocŭ,
Ci numaĭ la alŭ tĕŭ locŭ.
Primăvara nĭ-a veni,
Toţĭ câmpiĭ vorŭ înverḑi
Şi codru mĭ-a înfrunḑi
Iară tu mi-ĭ putreḑi.
Că 'n floritulŭ pomilorŭ
Şi cântatulŭ cucilorŭ
Facĭ scârbă părinţilorŭ.
Scólă, frate, şi mi-ĭ spune:
Vătăjeĭ pe cin' ţĭ-omŭ pune?
—Puneţĭ pe cine-ţĭ avea,
Că nu mi-sŭ pe sama mea,
Că eŭ mĕ ducŭ de-acolea!
—Scólă, frate şi mi-ĭ spune;
Drusce pe cine ţĭ-omŭ pune?
—Da puneţĭ orĭ şi pe cine,
Că ele nu mi-sŭ de mine,
Că eŭ me ducŭ de-acolea
Şi maĭ multŭ nu me-ţĭ vedea!

LXIV.

La unŭ feciorŭ holteiŭ.

(Din Bucovina, comuna Vicovulŭ-de-sus, dict. de Glicheria, Eudochia şi Rachila Calancea, com. de d-lŭ V. Turturénŭ.)

Scólă-te mĕĭ (Gheorghe), scólă,
Că ţĭ-a fi destulŭ de-asară!

Frumușelŭ mi te-aĭ gătitŭ,
La cununia-ĭ pornitŭ.
Șĭ-aĭ pornitŭ la cununie
Singurelŭ fără soție,
Par' c'o fostŭ lumea pustie
Și n'aĭ maĭ găsitŭ soție.
La biseric'aĭ ajunsŭ
La cununie te-o pusŭ,
Șĭ-o scosŭ cununiile
Șĭ-o aprinsŭ luminile,
Ingerașĭ-aŭ prinsŭ a plânge
Și luminele-a se stînge.
Scólă-te mĕĭ (Gheorghe) scólă,
Că țĭ-a fi destulŭ de-asară!
Scólă-te și te trezesce
Și-ĭ vedé 'n casă ce este:
Casa-ĭ plină de flăcăĭ,
Ți-ĭ alege vătăjeĭ
Cu șipurĭ cu floricele,
Șĭ-orŭ chiemă la nemurele
Șĭ-orŭ venì cu multă jele.
Năfrămiță de nânașŭ
Țĭ-omŭ pune-o la prăpurașŭ,
Năfrămița de drușcuță
Țĭ-omŭ pune-o la sfeșnicuțe.
Da cine te-a cunună?
Popa cu cadelnița!
Vătăjeiĭ cin' țĭ-orŭ fi?
Dascăliĭ cu cărțile
C'acolo-sŭ dreptățile!
Aĭ fostŭ tînĕrŭ și frumosŭ
Și mórtea te-o culcatŭ jos.
Șĭ-aĭ fostŭ tînĕrŭ ca mlada
Șĭ-aĭ gânditŭ că nu te-aĭ da.
Cum nu-ĭ mórtea 'nșelătóre!
Ie omulŭ de pe picióre
Și mi-lŭ pune la rĕcóre,
Cu fața la sfîntulŭ sóre,

Cu spatele la pămîntŭ,
Cu faţa la duhulŭ sfîntŭ.
Busuiocŭ bătutŭ în masă
Tinerelŭ te ducĭ de-a casă.
Busuiocŭ bătutŭ pe lemnŭ,
Rógă-te să nu te dămŭ.
Rógă-te, nu te rugà,
Că părinţiĭ nu te-orŭ dà,
Părinciorii dumi-tale
Multă supĕrare are.
Draga nóstră, gură arsă,
Cum se duce şi ne lasă,
Draga nóstră, gură dulce,
Cum ne lasă şi se duce.
Scólă-te mĕĭ (Gheorghe), scólă!
Că mămuţa dumi-tale
Cum se plânge la picióre
Dóră te-ar puté sculare.
Noĭ să scimŭ că te-amŭ sculà,
Dómne, mândru te-amŭ cântà.
Noĭ să scimŭ că te-aĭ trezì,
Dómne, mândru te-amŭ bocì.
Draga nóstră faţă albă
Cum s'a face ţernă négră.
Scólă-te, mĕĭ (Gheorghe), scólă!
Primăvara va venì
Şi gardulŭ s'a năruì
Şi cine l'a rădica
Frumuşelŭ ca dumnia-ta?
Scólă-te, mĕĭ (Gheorghe), scólă!
Şi-ĭ eşire până 'n pragŭ
Să veḑĭ vitele cum ragŭ
Tóte cu botulŭ la gardŭ.
Scólă-te mĕĭ (Gheorghe), scólă!
Că vara 'ndat'a venì,
Cósa în cuiŭ a ruginì,
Dumnia-ta că-ĭ putreḑì
Şi furcoiŭ 'ntre uşorĭ
N'a avé

Cine strînge *porcuşorĭ*,
Furcuţa între căpiţĭ
N'avé cine face căpiţĭ.
Scólă-te, mĕĭ (Gheorghe), scólă
Şi deschide ochişoriĭ
Şi grăesce cu feciorii
Şi deschide genele
Şi grăiè cu fetele!

LXV.

La unŭ flăcăŭ.

(Din Bucovina, comuna Vama, com. de Niculaĭ Lucanŭ, cantorŭ bis.)

Dragulŭ meŭ, mire cinstitŭ,
Pe ce cale aĭ pornitŭ
Fórte rĕŭ aĭ nemeritŭ.
Şi cine te-o sfătuitŭ
Fórte rĕŭ că ţĭ-o priitŭ.
Da eŭ mĕ rogŭ dumi-tale
Să nu facĭ acéstă cale,
C'astă cale cine-o face
Maĭ multŭ la noĭ nu se 'ntórce.
Măcarŭ cine mĭ-o făcutŭ,
Inapoĭ n'o maĭ venitŭ.
La toţĭ inima ne-o friptŭ.
De-aĭ merge cu carŭ cu boĭ
Totŭ aĭ maĭ venì 'napoĭ,
Da te ducĭ cu năsăliĭ
Inapoĭ n'aĭ să maĭ viĭ.
Colaciĭ ceĭ de nânaşŭ
Ţi ĭ-orŭ da peste sălaşŭ,
Colaciĭ de cununie
Da-ĭ-orŭ peste năsălie.
Dragule, unde te ducĭ
De te-aĭ 'ncălţatŭ cu papucĭ?
Papuci-sŭ cu floricele,

Laşĭ în casă multă jele.
Şi mi-sŭ papuciĭ domnescĭ,
N'am nădejde să muncescĭ,
Ci aĭ gândŭ să te pornescĭ.
De te-aĭ 'ncălţà cu-opincĭ
Aĭ maĭ stăpânì pe-aicĭ
Moşia şi livada,
Tótă gospodăria.
Dragule, dacă te ducĭ,
Rógă-te cuĭ te-ĭ rugà,
Dóră mi te-arŭ ascultà,
Rógă-lŭ pe Sân-Niculaiŭ
Să-ţĭ facă parte de raiŭ,
Rógă-te la sfîntulŭ Sóre
Să ţie ḑiua maĭ mare,
C'aḑĭ e ḑi de despărţire
Dela fraţĭ, dela surorĭ,
Dela grădină cu florĭ,
Dela stratŭ cu magheranŭ,
Dela fete de săténŭ,
Dela stratŭ cu busuiocŭ
Dela fete, dela jocŭ.

LXVI.

La unŭ flăcăŭ.

(Din Buçovina, comuna Calanfidescĭ, dict. de Maria Lăcatuşŭ.)

Dragulŭ mamiĭ,
Mirele mamiĭ!
Unde-aĭ fostŭ, de-unde-aĭ adusŭ,
Ce flóre 'n cuşmă ţĭ-aĭ pusŭ?
Astă flóre
Nu-ĭ pe cale,
Că nĭ-aĭ făcutŭ supĕrare.
Noĭ amŭ gânditŭ
Şi-amŭ socotitŭ,

Că ne-ĭ face-o nuntă mare,
Da nĭ-aĭ făcutŭ supĕrare,
Că te-aĭ dusŭ
Şi ţĭ-aĭ adusŭ
Fat'alésă
De mirésă
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
Din fundulŭ pămîntuluĭ.
Druscele
Ţi-sŭ crucile,
Sfeşniculŭ
Vătăjelulŭ,
Praporulŭ
Ţi-ĭ nânaşulŭ,
Mirésa ţi-ĭ clopotulŭ
Să se strîngă norodulŭ.
Ce m'aşŭ ruga dumni-tale:
Să te laşĭ de astă cale,
C'astă cale-ĭ ducĕtóre
Şi 'napoĭ ne'ntórcĕtóre.
Să te rogĭ la vătăjeĭ
Ca să maĭ trăescĭ cu eĭ
Şi să maĭ petrecĭ cu noĭ.
Ce m'aşŭ ruga dumi-tale,
Dacă-mĭ facĭ acéstă cale,
De ţĭ-a fi cămeşa négră
Să mĭ-o trimiţĭ să ţĭ-o spĕlŭ,
Că eŭ cum oiŭ căpĕta-o
Frumuşelŭ că ţĭ-oiŭ spĕla-o:
Nicĭ cu apă de isvorŭ,
Nicĭ cu spumă de şoponŭ,
Fără cu lacrimĭ de omŭ.
Şi ţĭ-oiŭ strânge-o păturele
Şi ţĭ-oiŭ trimite-o pe stele,
Pe şuerulŭ vêntuluĭ
In fundulŭ pămîntuluĭ.
Ce m'aşĭ ruga dumi-tale,
Dacă-mĭ facĭ acéstă cale,

Ca să maĭ viĭ pe la noĭ
Să spuĭ cum îĭ pe la voĭ.
Când aşĭ scì
C'aĭ venì,
Drumulŭ ţi l'aşŭ zugrăvì
Nicĭ cu firŭ, nicĭ cu mătasă,
Numaĭ cu inimă arsă!

LXVII.

La unŭ vĕrŭ.

(Din Bucovina, comuna Igescĭ, dict. de Ilie a luĭ Onufreĭ Frunḑă.)

Am avutŭ doĭ verişorĭ
Ca doĭ mândri puişorĭ,
Ca doĭ puĭ de rîndunea,
Unulŭ sbóră de-acolea,
Unulŭ sbóră şi se duce,
Unulŭ remâne şi plânge
Şi din gură aşa ḑice:
«Aştéptă-mĕ, frăţióre,
«Pân'mĭ-orŭ cresce aripióre
«Şĭ-oiŭ sbura din délŭ în vale
«Şĭ-oiŭ cânta'n lume de jale,
«Şĭ-oiŭ sbura din pomŭ în pomŭ
«Ca şĭ-unŭ puişorŭ de domnŭ.
«Şĭ-oiŭ sbura din délŭ în vale
«Şĭ-oiŭ merge din ţéră'n ţéră.
«C'astă ţéră
«E de-ócară,
«Ceealaltă
«E curată!»

LXVIII.

La unŭ băiatŭ.

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Catirina Racolţa.)

Dragulŭ mamiĭ mititelŭ,
Scumpulŭ mamiĭ frumuşelŭ!
Da cum de te-aĭ înduratŭ
Şi pe mămuc'aĭ lăsatŭ?
Dragulŭ mamiĭ puişorŭ,
Aĭ sburatù din cuibuşorŭ.
Dragulŭ mamiĭ gură arsă,
Cum se duce şi mé lasă.
    Dragulŭ mamiĭ,
    Puiulŭ mamiĭ!
Tu de-aice te-ĭ pornì,
La mama când îĭ venì?
Că mămuca n'a gânditŭ
De-acestŭ drumŭ că te-aĭ gătitŭ.
    Dragulŭ mamiĭ
    Puiulŭ mamiĭ,
Cum mĭ-aĭ ruptŭ tu inima
Să n'o maĭ potŭ vindeca.
Plânge inima în mine
Ca copilulŭ de treĭ ḑile,
Copilulŭ plânge şi'ncétă,
Inima mea nicĭ odată.
    Dragulŭ mamiĭ,
    Scumpulŭ mamiĭ!
La uşă la ţinterimŭ
In stăĭ să ne sfătuimŭ,
Că de-amù ne despărţimŭ
Şi maĭ multŭ nu ne'ntâlnimŭ!

LXIX.

La unŭ băiatŭ.

(Din Bucovina, comuna Calafindescĭ, dict. de Maria Lăcătuşŭ.)

Draga mamiĭ faţă albă,
Cum s'a face ţernă négră;
Dragile mamiĭ sprîncene;
Cum orŭ cresce buruene;
Dragile mamiĭ picióre,
Cum orĭ cresce lăcrămióre!
Gospodariulŭ meŭ cuminte,
De-acum, de adĭ înainte,
Sprintenele picioruţe
N'orŭ să maĭ facă urmuţe.
Toţĭ copiiĭ gospodarilorŭ
Cu vituţele-orŭ umblà
Numaĭ singurŭ dumnia-ta
La recóre tĭ-aşeza
Şi maĭ multŭ nu te-ĭ scula.
Dragulŭ mamiĭ gospodarŭ,
Orĭ şi unde te-am mânatŭ
Frumuşelŭ m'aĭ ascultatŭ,
Orĭ unde te trimeteamŭ
De douĕ orĭ nu diceamŭ,
Că 'ndată mi te duceaĭ
Trebile mamiĭ făceaĭ.
Dragulŭ mamiĭ gospodarŭ!
Mama pe drumŭ când va merge,
Şi de-acum orĭ pe-unde-a trece,
Ea locuļuĭ óă va stà
Şi la copiĭ va cătà,
La copiiĭ altora.
Inima şĭ-a recorì
Cu lacrimĭ pe-obrazŭ va fi!

LXX.

La unŭ copilŭ.

(Din Bucovina, comuna Vama, com. de d-l Niculaĭ Lucanŭ, cantorŭ bis.)

Dragulŭ mamiĭ, mândrulŭ mamiĭ,
Dragulŭ mamiĭ, scumpulŭ mamiĭ!
Nu te frige nicĭ cu foculŭ,
Cum mi te frige copilulŭ.
Nu te frige nicĭ para
Cum mi te frige glóta.
Măcarŭ câte mi le-am trasŭ
Totŭ ca glóta nu m'a arsŭ,
Măcarŭ câte-am pătimitŭ
Totŭ ca glóta nu m'aŭ friptŭ.
Dragiĭ mamiĭ ochişorĭ
Cum orŭ cresce pomişorĭ,
Dragile mamiĭ sprîncene
Cum orŭ cresce floricele,
Dragile mamiĭ mânuţe,
Cum orŭ cresce florĭ albuţe,
Dragile mamiĭ picióre
De-amù n'orŭ maĭ face cale.
Dragulŭ mamiĭ, mândrulŭ mamiĭ!
Dragulŭ mamiĭ, scumpulŭ mamiĭ!
Da tu cum te-aĭ înduratŭ
Şi pe noĭ de ne-aĭ lăsatŭ
Şi tare ne-aĭ supĕratŭ?
Da eŭ mândru te-aşĭ cânta,
Dar mĕ dóre inima
Şi nu te maĭ potŭ cânta.
Dragulŭ mamiĭ, mândrulŭ mamiĭ,
Dragulŭ mamiĭ, scumpulŭ mamiĭ!

LXXI.

La unŭ copilŭ de țîță.

(Din Bucovina, comuna Mahala, com. de Ionică alŭ luĭ Iordachi Isacŭ, agricultorŭ.)

Bucură-te mănăstire,
Că mândră flóre îțĭ vine,
Da nu vine la 'nfloritŭ,
Ci vine la *putreditŭ.*
Vaileo, vaileo, dragulŭ mamiĭ,
Dragulŭ mamiĭ, puiulŭ mamiĭ!
Tare inima mě dóre
Când te vědŭ făr' de suflare.
Cine de-amù te-a scăldà
Și cine te-a aplecà,
Cu cine-aicĭ îĭ mâné
Și cu cine-ĭ rěmâné?
Cuĭ mămuca te-o născutŭ
Și ea cuĭ mi te-o crescutŭ:
Pietrilorŭ și munțilorŭ,
Negrilorŭ străinilorŭ!
Dragiĭ mamiĭ ochișorĭ
Cum s'orŭ face bureciorĭ,
Și negrele sprîncenele
Cum s'orŭ face floricele,
Florile mĭ-orŭ înflorì
Puiulŭ mamĭ-a *putredì,*
Mama totŭ cu jele-a fi!

LXXII.

La orĭ cine.

(Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de T. Simonŭ.)

Am avutŭ unŭ puișorŭ
Șĭ-acum mě lasă la dorŭ,

Şĭ-am avutŭ unŭ puiuţŭ dragŭ
M'a lăsatŭ la dorŭ să tragŭ.
Şĭ-a pornitŭ în cale lungă
Nu-ĭ pasĕre să-lŭ ajungă,
Şĭ-a pornitŭ în cale lată
Nu-ĭ pasĕre să-lŭ întrécă....
Puişorulŭ meŭ iubitŭ!
Spusu-ţĭ-am şi ţĭ-am vorbitŭ
Să te leşĭ de-acéstă cale
Că e prea cu mare jale,
Spusu-ţĭ-am
Şi ḑisu-ţĭ-am
Să mănâncĭ cireşc-amarĕ
Să maĭ şeḑĭ cu noĭ o vară,
Să mănâncĭ cireşe dulcĭ
Să maĭ şeḑĭ până la Bulcĭ.

LXXIII.

La orĭ cine.

Din Transilvania, districtulŭ Năsĕuduluĭ, com. de d-lŭ T. Simonŭ.)

Acum chiar de-o sĕptĕmână
Umbla mórtea prin grădină
Rumpêndŭ firŭ din rădĕcină
Şi pe tine de inimă.
Firŭ din rădĕcin'a ruptŭ
Inima din pieptŭ ţĭ-a smultŭ,
Şi te-a luatŭ de la mine
Să te ducă 'n ceea lume.
Dar' dacă mergĭ dela mine
Nu duce dorulŭ cu tine,
Ci-lŭ maĭ lasă 'n cea grădină
Ca să prindă rădĕcină
Sub o tufă de bujorŭ
Ca sa fac'unŭ merişorŭ

Totŭ cu mere roşióre,
Cu frunḑele rotungióre.
Cine 'n grădină mĭ-a 'ntra,
Mĕrulŭ îlŭ va scutura
Dorulŭ şi l'a stêmpĕra.
Şi va scutură mĕrulŭ
Şi-şĭ va stêmpĕra dorulŭ!

LXXIV.

La orĭ cine.

(Din Transilvania, comuna Orlatŭ, com. de d-lŭ Rom. Simu, învĕţătorŭ.

Dragulŭ meŭ, dacă te-ĭ duce,
Dragă 'n ţéra cea maĭ dulce,
Uită-te de-a derépta,
C'acolŏ-ĭ o fântânea,
Unde mergŭ muerile,
Şĭ-acolo-ĭ şi maica mea.
Şi eşte-o fôntâna lină
Şi scaune de hodină,
Unde toţĭ morţiĭ s'adună,
Şi-ĭ şĭ-o icónă de sfinţĭ
Şi dragiĭ meĭ de părinţĭ.

ERORI DE TIPARŬ

Pag.	*şirulŭ:*	*în locŭ de:*	*cetesce:*
2	Nota 6 şir. 4 şi 5	cân-aŭ	cântaŭ
5	1	macedo-romanĭu	macedo-românŭ
5	1 col. 1	'nbufinată	nbufunată
5	8 col. 1	ugĭac	ugĭuc
14	8 col. 2	te-aĭ	te-ĭ
18	Nota 3 şir. 4	odată curatŭ	o dată a fi curatŭ
48	Nota 6	Secadete	Secadate
50	4, 5, 7, 9 şi 3 de josŭ	nisipŭ	năsipŭ
59	Nota 1 şir. 2	shena	ahena
62	Nota 1 şir. 2	nu i se	nu se
66	13 şi 14	stămăturĭ	strămăturĭ
68	6	are, ci căşinéză	tare, ci căşunéză
88	1 de josŭ	schimonoséscă	schimoséscă
109	Nota 4	IV	LIV
111	Nota 1 şir. 4	imvisas	invisas
122	Nota 1	Siretlŭ	Siretĭu
123	28	verbescĭ	vorbescĭ
132	Nota 1	miriologhiĭ	miriologhĭ
159	Nota 2 şir. 1 şi 2	Berchişescŭ	Berchişescĭ
161	6	κόλιβος	κόλιβας
163	21 şi ultimŭ	chreştinilorŭ	creştinilorŭ
164	14	chreştinĭ	creştinĭ
165	Nota 1 şir. 3	Rădeuţŭ	Badeuţŭ
167	20	Rădeuţŭ	Badeuţŭ
176	16	In fine unŭ alŭ	Unŭ alŭ
184	2 de josŭ	petrece	petrecea
190	Nota 1 şir. 4	strungarĭu	strugarĭŭ
197	3 de josŭ	din	die
199	14	ce sunt	le sunt
200	5 de josŭ	Muşinţă	Muşeniţa
204	10	carĭ are	care are
218	Col. 1 şir. 4 de josŭ	13 gheme	12 gheme
218	Col. 2 şir. 8	Da mi-ĭ de fíere	Da nu mi-ĭ de fíere
231	9	sonotândŭ	tonotândŭ
249	20	drucuşariĭ	drucuşoriĭ
250	2 de josŭ	ocolo	acolo
252	Nota 1 şir. 4	Sotoneţŭ	Soloneţŭ
254	14	repesintă	representă
258	4	Illubĭ	Ilulubĭ
265	6	dinsulŭ, după	dinsulŭ, dacă după
265	8	şi atuncĭ	atuncĭ
270	13	cătă	cătŭ
286	Nota 2	Iordach Iĭsacŭ	Iordachi Isacŭ

Pag.	*şirulŭ :*	*în locŭ de :*	*cetesce :*
293	20	cumetre	cumătri
294	15	hătăresce	hotăresce
295	6	în care care	în care
300	4 de josŭ	păraele	păreele
301	8	franzelă	franzolă
333	1 de josŭ	va sta în faţă	va sta atuncĭ în faţă
343	10	mormintuluĭ meŭ	mormintulŭ meŭ
345	9	fermă	firmă
346	12	şi i-ar lua	şi i s'ar lua
347	Nota 2	Simionŭ	Simonŭ
353	11	Să mânce viaţa	Să ne mânce viaţa
363	26	să bemŭ	să beŭ
363	2 de josŭ	némurile celuĭ	că némurile celuĭ
372	14	maĭ sémă	maĭ cu samă
373	6 de josŭ	înfingêndŭ	înfigêndŭ
379	Nota 1	Saetoniu	Svetoniu
384	16	focurile	focurêle
391	12	nisipŭ	năsipŭ
391	16	Heilingen	Heiligen
392	12	stămătură	strămătură
396	2 şi 3 de josŭ	cuveniă	cuviniă
430	17	potecă	potică
434	12	locuitŭ in alte	locuitŭ acuma in alte
436	1 de josŭ	sufletulŭ îndată	sufletulŭ de vamă, îndată
437	4	şi trebue	ci trebue
437	19	la salcă	la o salcă
444	Nota 3 şi 4	p. 127	p. 121
446	Nota 1	Paralleben	Parallelen
450	Nota 5	1874	1875
461	3	Calulŭ şi plecă	Luâ calulŭ şi plecă
465	21	şerpiĭ	şerpĭ
466	8 col. 2.	descântecŭ	descânt'
472	18	cu clientulŭ se incuĭară	cu clientulŭ se comise fraudă, saŭ aceĭ carĭ singurĭ se incuiară
490	Col. 1 şir. 20	Şĭ-alăuţite	Şĭ-alăuţile
498	1	Hotarnicul-de-jos	Horodnicul-de-jos
530	4, 5 şi 7	primba	primbla
536	3 de josŭ	uniĭ	unu
556	18	Botanŭ	Boĭanŭ

CUPRINSULŬ.